No Tahut na Hininaawas

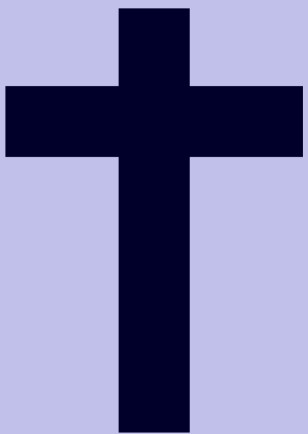

The New Testament in the Sokarek dialect of the Patpatar language of Papua New Guinea

No Tahut na Hininaawas
The New Testament in the Sokarek dialect of the Patpatar language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sokarek long Niugini

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sokarek (Patpatar)

Dialect: Sokarek

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 13 Dec 2023
bbc4ab7d-0dcb-5ad0-909b-47e9fb251f1b

Contents

MATIU 1
MAK 69
LUK 111
JON 179
APOSTOLO 229
ROM 292
1 KORIN 325
2 KORIN 354
GALESIA 374
EPESAS 385
PILIPAI 396
KOLOSE 404
1 TESALONAIKA 411
2 TESALONAIKA 418
1 TIMOTI 422
2 TIMOTI 431
TAITUS 437
PILEMON 441
HIBRU 443
JEMES 467
1 PITA 475
2 PITA 484
1 JON 489
2 JON 497
3 JON 499
JUT 501
NINANAAS 504

No Tahut na Hininaawas
MATIU
ga Pakat Ie.

Ira ihet na Tahut na Hininaawas duhat bakut duhat huo ira pir utano nilon ma no minat ma no tuntunut hut sukun ra minat tane Jisas. Ira itul a Tahut na Hininaawas tane Matiu ma ne Mak ma ne Luk, duhat manga haruat ma ra haleng na pir utane Jisas. Ing be nu nes tike pir naramon tane Matiu, a haleng na pana i tale be nu nes ie naramon tane Mak ma ne Luk bileng. Iesene no Tahut na Hininaawas tane Jon i manga mes ma i huo ari pir utane Jisas ing pa dale nes naramon tane Matiu ma ne Mak ma ne Luk. Iesene Matiu ma ne Mak ma ne Luk, duhat mes harbasie dahine bileng. Matiu ga pakat ira pir utane Jisas uta di ira Iudeia. Matiu ga sip be na hamanis hatutuno be Jisas aie no 'Mesaia' (nong di ga kilam bileng ie be no 'Krais'), ikino turadi nong God ga kukubus menalalie be na hanawat ma ina halon ira nuno matanabar ma ina kure di tano hauhawatne ta ira pana bung. Matiu ga kilam ra haleng na nianga ta ira pakpakat tane God di ga pakat nalalie waing ira Iudeia di nage nes kilam be Jisas ga gil haruatne kike ra nianga, kaie aie no Mesaia, no tamat na ut na gil harkurai nong ira Iudeia di git nanahe be na halangalanga leise di. Matiu ga pakat kawase ra haleng na harausur tane Jisas bileng. I nanaas ter be a liman na tamat na subana harausur naramon tane Matiu (nes Matiu ira katano 5-7; 10; 13; 18; 24-25) ma ira pir utano nilon tane Jisas i kis nalamin ta kike ra tamat na subana harausur.

Ira hintubune Jisas.
(Luk 3:23-38)

1 Ikin no harmur ta ira hinsa di ira hintubu ne Jisas Krais nong a bulumenamur ie tane Dawit ma ne Dawit a bulumenamur tane Abraham.
2 Abraham no mama tane Aisak,
Aisak no mama tane Iakop,
ma ne Iakop no mama tane Iuda ma ira tasine bileng.
3 Ma ne Iuda no mama tane Peres ma ne Sira, no makai ta dur ne Tamar,
Peres no mama tane Hesron,
ma ne Hesron no mama tane Ram.
4 Ma ne Ram no mama tane Aminadap,
Aminadap no mama tane Nason,
ma ne Nason no mama tane Salmon.
5 Ma ne Salmon no mama tane Buas, ma ne Rahap no nuno makai.
Ma ne Buas no mama tane Obet, ma ne Rut no nuno makai.
Ma ne Obet no mama tane Iesi.
6 Ma ne Iesi no mama tane Dawit no king.
Ma ne Dawit no mama tane Solomon, no nuno makai nong baak a haine ie tane Uraia.
7 Ma ne Solomon no mama tane Rihobuam,
Rihobuam no mama tane Abaisa,
ma ne Abaisa no mama tane Asa.
8 Ma ne Asa no mama tane Iosopat,
Iosopat no mama tane Ioram,
ma ne Ioram no mama tane Usia.

1:1 1Sto 17:11; Stt 22:18 **1:3** Stt 38:29-30; Rut 4:18-22 **1:5** Rut 4:13-17 **1:6** 2Sml 12:24

9 Ma ne Usia no mama tane Iotam,
Iotam no mama tane Ahas,
ma ne Ahas no mama tane Hesekia.
10 Ma ne Hesekia no mama tane Manase,
Manase no mama tane Amon,
ma ne Amon no mama tane Iosia.
11 Ma ne Iosia no mama tane Iekonia ma ira tasine.
Taitus ikino pana bung di ga lamus ira Israel utua Babilon be di na lon hoke ira wasire kaia.
12 Namur ta ing di ga lon hoke ira wasire tua Babilon,
io, Iekonia ga mama tane Silatiel,
ma ne Silatiel no mama tane Serababel.
13 Ma ne Serababel no mama tane Abiut,
Abiut no mama tane Eliakim,
ma ne Eliakim no mama tane Asor.
14 Ma ne Asor no mama tane Sadok,
Sadok no mama tane Akim,
ma ne Akim no mama tane Eliut.
15 Ma ne Eliut no mama tane Eliasar,
Eliasar no mama tane Matan,
ma ne Matan no mama tane Iakop.
16 Ma ne Iakop no mama tane Iosep, no tunana tane Maria nong ga kaho Jisas nong di kilam ie be Krais.
17 Io, a sangahul ma ihet na harmur na nilon ta ira turadi mekatika leh tane Abraham tuk ter tane Dawit. Ma a sangahul ma ihet mekatika hone Dawit tuk tano pana bung di ga lamus leh ira Israel utua Babilon be di na lon hoke ra wasire kaia. Ma a sangahul ma ihet bileng mekaia ta ing di ga lon hoke ra wasire tua Babilon tuk ter di ga kaho no Mesaia.

Maria ga kaho Jisas.
(Luk 2:1-7)

18 Io, di ga kaho Jisas Krais hokarek. Be Iosep ga ter bat ter mon baak ne Maria, no makai tane Jisas, ma be pa dur gale noh tikai baak, iga palai be Maria gate tienen kinong no Halhaaliena Tanuo gate sasoh tana.
19 Ma ne Iosep nong ga ter bat ter ne Maria a takadoswana turadi ie. Kaie, pai gale sip be na hahirhir ne Maria. Iga sip mon be dur na hartapales kumaan.
20 Be Iosep ga liilik ta ikin ra linge, tike angelo tano Watong ga harapuasa tana tano nuno barbarien, ma iga tange, "Iosep, no bulumenamur tane Dawit, waak u burut ura lamlamus leh ne Maria be a num haine ie. Urah, ikinong i tianane ter ie, aie mekaia tano Halhaaliena Tanuo.
21 Ma ina kaho tike bulu na tunana ma nu pas no hinsana be Jisas. Ma no pipilaina no hinsang Jisas a ut na haralon. Kaie, ina halon ira nuno matanabar sukun ira nudi sana tintalen."
22 Karek ra linge ga hanawat ura gilgil haruatne ira nianga tano Watong ing no tangetus ga tange horek:
23 *"Tike laala na haine, nong paile noh tikai baak ma tike tunana, na tienen ma ina kaho tike bulu na tunana, ma da kilam ie be 'Emanuel,' "* no pipilaina be, 'God la kis tikai ter ma dait.'
24 Io, be ing Iosep ga tangahun iga gil hokike no angelo tano Watong gate tange tana. Io, iga lamus leh ne Maria be a nuno haine ie.
25 Iesene pai gale noh tikai ma ie tuk tano pana bung be iga kaho no

1:11 2Kng 24:14-15; 2Sto 36:10; Jer 27:20 **1:12** Esr 3:2 **1:18** Luk 1:27,35 **1:21** Luk 1:31; 2:21 **1:23** Ais 7:14 **1:25** Luk 2:21

bulu na tunana. Ne Iosep ga pas no hinsana be Jisas.

2

Ira ut na minanes di ga lotu tano not no bulu Jisas.

1 Di ga kaho Jisas tano taman Betlehem tano katano Iudeia ing be ne
Herot ga king. Io, ari ut na minanes ta ira tiding, metua ra kasasa ila
hananahut mekaia, duhat ga hanawat utuma Ierusalem. 2 Ma duhat ga
tiri, "I ham um no bulu nong di te kaho ie be na king ta ira Iudeia? Mehet
ga nes no nuno tiding tua ra kasasa ila hananahut mekaia. Ma mehet
hanawat be mehet na lotu tupas ie."
3 Be ne Herot, no king, ma di tuma Ierusalem di ga hadade hokike, di ga
kalo.
4 Io, Herot ga tato hulungan ira tamat na pris ma ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses, igom tiri di be, "Da kaho no Krais ha?"
5 Di ga balu ie, "Tua Betlehem, kira Iudeia, hokike no tangetus te pakat
ter hobi,
6 'Betlehem, tano katano Iudeia,
paule manga hansiksik ta ira bilai na taman tane Iudeia,
kinong mekaia iat ho ugo tike lilie na hanawat
nong na lie ira nugu matanabar Israel.' "
7 Io, Herot ga tato hasisingen ira ut na minanes ta ira tiding, igom nunure
leh ta duhat no pana bung tutuno be no tiding ga harapuasa.
8 Ma iga tule ise duhat utua Betlehem ma iga tange ta duhat, "Mohot na
nanaas timaan tano not no bulu. Ma be mohot te nes tupas leh ie, mohot
na hinawase iou. Io kaie, iou bileng, nige hana ura lotu tana."
9-10 Io, be ing duhat gate hadade ter ing no king ga tange, duhat ga hana
leh. Ma duhat ga nes habaling leh no tiding nong duhat ga nes ie tua
ra kasasa ila hananawat mekaia. Ing be duhat ga nes no tiding duhat ga
manga laro sakit. Ma iga lie baling leh ta duhat, tuk gom tur nalu tano
katano ing no not no bulu ga noh ter kaia.
11 Ma be duhat ga hana lala tano hala, duhat ga nes leh no not no bulu
dur ma no nuno makai, ne Maria. Ma duhat ga saga bukunkek ma duhat
gom lotu tana. Io, namur duhat ga papos ira nuduhat bunbulaan ma duhat
gom ter ira nuduhat hartabar tana—a gol, a mangana kabus ing ira mis
tana ila huhur kala mimisien, ma ra waiwai. 12 Ma ne God ga hakatom
duhat ma tike barbarien be waak duhat baling tupas Herot. Io, duhat ga
hana baling utua ra nuduhat katano ma tike mes na ngas.

Jisas duhat tamana ga hilo utua Isip ma ne Herot ga ubu bing ira not no bulu.

13 Io, menamur be duhat gate hana, tike angelo tano Watong ga hanawat
igom habarbarien ne Iosep, igom tange, "Nu tut ma nu lamus no bulu ma
no nuno makai, ma mohot na hilo utua Isip kinong Herot na silihe no not
no bulu ura ububu bing ie. Ma mohot na kis kaia tuk iou ni hinawase ugo
ura minaren."
14 Io, Iosep ga taman tut, igom lamus leh no not no bulu ma no nuno
makai ra bung iat, duhat gom tut leh utua Isip.
15 Ma duhat ga kis kaia tuk Herot gom mat. Iga ngan hobi ura gilgil
haruatne hokike no Watong ga tange tano tangetus horek: *"Aiou ga tato
leh no natigu tunana me Isip."*

2:2 Nam 24:17 **2:6** Mai 5:2; Jon 7:42 **2:11** Sam 72:10-15; Ais 60:6 **2:15** Hos 11:1

16 Be ne Herot ga ser leh be ira ut na minminanes ta ira tiding duhat
gate pet ma ie, iga manga ngalngaluan. Io, igom hartule be da ubu bing
ira bulu na tunana bakut, ing ite iruo tinohon ta di ma ing bileng di ga
sigar kaho di mekaia Betlehem ma ira taman bileng kaia hutate. Iga gil
hobi kinong igate ser leh ta ira ut na minminanes tano pana bung be no
tiding ga harapuasa.
17 Io, ira nianga no tangetus Ieremia ga tange iga hanawat tutuno horek,
18 "Dait te hadade a ingana tikenong tuma Rama hutate Betlehem.
A sunuah ma a tamat na tapunuk.
Ira hatatnana na Israel di susuah pane ira nati di,
ma i malok be da habil ie,
kinong di te mat bakut."

Be ne Herot gate mat Jisas duhat tamana ga hana utuma Nasaret.

19 Io, menamur be ne Herot gate mat, tike angelo tano Watong ga
hanawat igom habarbarien Iosep kaia Isip.
20 Ma iga tange, "Nu tut ma nu lamus leh no not no bulu ma no nuno
makai, ma mohot na baling utuma Iudeia kinong dong di ga walar be di
na ubu bing no not no bulu, di te mat."
21 Io, Iosep ga taman tut, igom lamus leh no not no bulu ma no nuno
makai, duhat gom hana baling utano katano Iudeia.
22 Ma be Iosep ga hadade be Akeleas gate kap leh no mahuo tano nuno
mama Herot, be na king ta di ira Iudeia, iga burut be na hana ukaia.
Urah, God ga hakatom habaling ie ma tike barbarien, kaie igom hana tano
katano Galili.
23 Ma iga kis tano taman di la kilkilam ie be Nasaret. Iga ngan hobi ura
gilgil haruatne hoke God ga tange ta ira tangetus horek, *"Da kilam be a te
Nasaret ie."*

3

*Jon ga harpir be di na lilik pukus waing di nage taguro utano Mesaia.
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

1 Io, namur, tike pana bung, Jon no ut na baptais ga hanawat tuma Iudeia
ra katano bia.
2 Ma iga harpir kaia, "Mu na lilik pukus talur ira numu sana tintalen
kinong no pana bung tano kingdom tane God ite hutate."
3 Ma ne Jon no turadi nong no tangetus Aisaia ga iangianga utana horek,
"Metuma ra katano bia a ingana tikenong i taato,
'Tagure no ngas tano Watong,
Gil hatakadosne ie ura nuno hinanawat.' "
4 Ira mahihine Jon di ga gil ma ra hina kamel, ma igit taltalin ma tike
pala bulumakau. Ma igit enen ko ma igit mame ra tiri na imara.
5 Ma dong metuma tano tamat na taman Ierusalem, di mekaia tano
kudulena katano Iudeia, ma ira tamtaman bakut hutate tano taho Ioridan,
di git hanana tupas ie.
6 Di git hapuasne ira nudi sana tintalen, io namur Jon git baptais di tano
taho Ioridan.
7 Ma be Jon ga nes a haleng na Parisi ma ra Sadiusi di ga hananawat
ukaia ho ie ura kap baptais, iga tange ta di, "A ut na harabota mu! Nesi

---

2:18 Jer 31:15; Stt 35:19 **2:23** Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45 **3:2** Matiu 4:17; 1:15 **3:3** Ais 40:3 **3:4** 2Kng 1:8 **3:7** Matiu 12:34; 23:33

ga hakatom mu be mu na hilo talur no harpadano nong God i hutate be
na ter ie?
8 Gor tahut be mu na gil ira linge ing na hamanis be mu te lilik pukus!
9 Io, mu tange be a bulumenamur tane Abraham mu, kaie mu haruat
be mu na hilo talur no harpadano tane God. Iesene waak mu lik hobi.
Paile tutuno. Paile tamat na linge be mu ira bulumenamur tane Abraham.
Aiou hinawase mu be God i petlaar be na hatawat ta bulumenamur tane
Abraham ta kakarek ra hot mon.
10 No matau ike ra bura dahe, nong i taguro ter ura katkato hasur ira
dahe. Ma ira dahe bakut, ing pa di lale huhuei ta tahut na hunuei idi, na
kato hasur ma ina ise ter ra ula eh.
11 "Io, tikenong na hanawat namur tagu ma i tamat tagu. Aiou paile
haruat be ni kap ira pala lamas na kakine. * Aiou baptais mu tano taho
ura hapuasne be mu te lilik pukus. Aie na baptais mu ma no Halhaaliena
Tanuo, ma ra eh bileng.
12 Ma i palim ter no nuno sawol ura isise haut ira wit tano dadaip nong
na puh leise ira surno ma ira parahono. Iesene ira tahut na pat na wit
ing di tirih ma di puko sur, na reng hulungan ukira hono nuno hator na
masur. Ma ina ise ter ira surno ma ira parahono tano eh kis."

Jon ga baptais ne Jisas.
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Io, ikinong ra pana bung Jisas ga hanawat metuma Galili, igom hana
utusu na taho Ioridan be Jon nage baptais ie.
14 Iesene Jon ga walar be na tigel ie, igom tange, "I takados be augo, nu
baptais iou. Hohaam u hanawat be ni baptais ugo?"
15 Ma ne Jisas ga balu ie, "Nu haut leh mon baak ikin kakarek. I tahut
be der na gil haruatne ira linge ing God te bul be i takados." Io, Jon um
ga haut.
16 Ma be Jon gate baptais ter ne Jisas, Jisas ga hanahut metuma ra tingana
taho. Kaie iat mon no mawe ga tapapos ma ne Jisas ga nes no Tanuo tane
God ga hananasur ter tana hoke tike bun.
17 Ma di ga hadade a ingana tikenong ga ianga sur metuma ra ula mawe
igom tange, "Ikinin no Natigu, nong iou manga sip ie ma iou laro sakit
utana."

4

Satan ga walar Jisas.
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Io, no Tanuo gom lamus leh Jisas utuma ra katano bia, be Satan na
walar ie.
2 Ma be Jisas ga hahal aihet sangahul na kudulena bung bakut, iga
taburungan um.
3 Ma ne Satan, no ut na harwalar, ga hanawat igom tange tane Jisas,
"Kaia, ing be a Natine God ugo, nu tange ta kike ra hot be di nage taar
nian."

3:9 Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10** Matiu 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26-27,33; Apostolo 1:5
* **3:11** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **3:16** Jon 1:32 **3:17** Sam 2:7; Ais 42:1; Matiu 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** Hibru 2:18; 4:15 **4:2** KBk 34:28

4 Iesene Jisas ga balu ie, “Tike harkurai tane God di ga pakat ie uta mem
ra matanabar i tange be, *‘Ira turadi pa di nale lon tano nian sene mon. Di*
lon ta ira nianga i hanana sur tano hone God.’ ”
5 Io, Satan gom lamus leh Jisas utuma tano tamat na halhaaliena taman,
Ierusalem. Igom hatur Jisas tuma nalu sakit tano ula hala tano tamat na
hala na lotu.
6 Satan gom tange tana, “Be ing a Natine God ugo, kaia, nu karwas sur,
kinong ira nianga tane God ing di ga pakat ie i tange horek,
‘God na tule ira nuno angelo ura utam,
di na palim hatur ugo ma ira luma di,
waing pa nule sage ira kakim ra ula hot.’ ”
7 Jisas ga balu ie, “Tike harkurai tane God di ga pakat ie uta mem ira
matanabar i tange be, *‘Waak mu walar no Watong, no numu God.’ ”*
8 Io, Satan ga lamus habaling leh ne Jisas utuma nalu tike tamat na
uladih sakit. Igom hamanis ira kingdom tano ula hanuo bakut ma ira
nudi minamar.
9 Ma ne Satan ga tange tane Jisas, “Kike bakut iou ni ter leise tam ing be
nu saga bukunkek ma nu lotu tupas iou.”
10 Jisas ga tange tana, “Satan, hana leh! Tike harkurai tane God di ga
pakat ie uta mem ra matanabar i tange bileng hokarek, *‘Mu na lotu tupas*
no Watong no numu God, ma aie sene mon mu na hanapu mu tana.’ ”
11 Io, Satan gom hana talur ie ma ira angelo di ga me harahut ie.

No hinanawat tane Jisas ga haruat ma tike lulungo.
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Ma namur di ga halala Jon no ut na baptais ra hala na harpadano. Ma
be Jisas ga ser leh hobi iga baling utuma Galili.
13 Pai gale kis Nasaret, iesene iga hanahut utuma tano taman Kapeneam
i hutate tano tamat na taho kis Galili, naramon tano katano Sebulon ma
Napitali.
14 Iga ngan hobi ura hatutuno ira nianga tane God ing no tangetus Aisaia
ga tange hokarek,
15 “Mu tano katano Sebulon ma Napitali,
mu tano ngasur utusu ra tamat na taho kis, ma mu kaia ra hena taho
Ioridan,
ma mu bileng tano katano Galili uta di pa dile Iudeia,
16 mu ira matanabar ing mu la kiskis ra kadado,
mu te nes a tamat na lulungo;
ma mu ing mu la kis ter tano katano tano hena ra minat,
tike lulungo te hapalaine mu.”
17 Tur leh ta ikino pana bung Jisas ga harpir horek: “Mu na lilik pukus
talur ira numu sana tintalen kinong no pana bung tano kingdom tane God
irek.”

Jisas ga tato leh ira ut na kap aen.
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Be ne Jisas ga hanana ra hena no tamat na taho kis Galili iga nes leh
airuo ut na kap aen, dur tesne, ne Simon nong di kilam ie be Pita, ma no
tesne Andru, dur ga isise tike ubane.
19 Ma ne Jisas ga tange ta dur, “Mur na mur iou ma ni hausur mur ura
soh turadi.”

4:4 Lo 8:3 **4:6** Sam 91:11-12 **4:7** Lo 6:16 **4:10** Lo 6:13 **4:12** Matiu 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 **4:15** Ais 9:1-2 **4:17** Matiu 3:2; 19:27

20 Dur ga hana sukun haiane ira nudur ubane ma dur ga mur ie.
21 Iga hana hakakari leh mekaia, igom nes airuo mes na hatatesne, Jemes
no natine Sebedi, ma no tesne Jon. Duhat tamana ga kis ter tano mon ma
dur ga tangtagure ira nudur ubane.
22 Jisas ga tato dur ma kaie iat mon dur ga hana talur no mon ma no
nudur mama, dur gom mur ie.

Jisas ga harpir ma iga halangalanga ira ina minaset.
(Luk 6:17-19)

23 Io, Jisas ga hana tano katano bakut Galili, igom hausur naramon ta ira
nudi hala na lotu. Ma iga harpir tano tahut na hininaawas utano kingdom
tane God. Ma iga halangalanga di ta ira mangana minaset ing iga kabit di.
24 Kaie, no hininaawas ura utana gom hana hurbit tano katano bakut
Siria. Ma ira matanabar di ga kap hawat ira mangana minaset ukaia hone
Jisas. Ari ga ubal di ra tamat na ngunungut, ari sana tanuo ga sasoh ta di,
ari ngokngok, ma ari pengpeng. Ma ne Jisas ga halangalanga di.
25 Ma a tamat na matanabar me Galili, Dekapolis, Ierusalem, Iudeia, ma
no katano tano mes na palpal tano taho Ioridan, di ga murmur ie.

5

Ira mangana turadi ing God na idane.
(Luk 6:20-23)

1 Ma be Jisas ga nes ira tamat na matanabar iga hanahut utuma tike
hena uladih, igom kis napu. Ma ira nuno bulu na harausur di ga hanawat
ukaia ho ie. 2 Ma iga haburuana leh ura hausur di hokarek.
3 "God na idane di ing di nunure be di manga supi ira linge metuma hone
God,
kinong di na salo tano kingdom tane God.
4 God na idane di ing di tapunuk,
kinong God na habalaraan di.
5 God na idane di ing di matien na turadi,
kinong God na tabar di ma ira tahut na linge ing igate tagure ter ura nudi.
6 God na idane di ing di sip haitne ra tintalen takados,
kinong God na banot ira nudi sinisip.
7 God na idane di ing di marse ira mes,
kinong God na marse di.
8 God na idane di ing di tutuno tano matmataan tane God,
kinong di na nes God.
9 God na idane di ing di la terter malum,
kinong God na kilam di be a natine di.
10 God na idane di ing di haragawai ta di pane ira tintalen takados,
kinong di na salo tano kingdom tane God.
11 No haridan na kis ta mu ing di tange hagae mu, ma di haragawai ta
mu, ma di tange ira sana hinarakale uta mu ura utagu.
12 Ma mu na manga laro sakit kinong ira tamat na puspusno ira numu
mangason ruma i kis ter ra mawe. Hokakarek di ga haragawai hobi ta ira
tangetus nalalie.

4:23 Matiu 9:35; Mak 1:39; Apostolo 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25** Mak 3:7-8 **5:3** Ais 57:15 **5:4** Ais 61:2-3; Ninanaas 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Ais 55:1-2 **5:10** 1 Pita 3:14 **5:11** 1 Pita 4:14 **5:12** 2Sto 36:16; Apostolo 7:52

Di ing tane God, di haruat hoke ra sol ma ra lulungo bileng kinong di na harahut ma hapalaine ira turadi.
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 "Mu hoke ra sol uta ira turadi. Ing be i pataam ira dades ura harahut
tano sol, no nuno dades na hanawat baling hohaam? Paile tale. Ite linge
bia um. I tale be da ise ie ma da papasuane um ie.
14 "Mu hoke ra lulungo uta ira turadi. Io, tike taman ruma ra uladih
paile tale be na mun.
15 Ma tikenong bileng pai nale halulungo no laam ma ina tuhbus ie. Sene
be ina bul haut ie be na murarang ta di bakut naramon tano hala. 16 Hokike
iat mon, i tahut be ira numu lulungo na murarang ta ira matmataan ta ira
turadi, waing di nage nes ira numu tahut na tintalen ma di nage pirlet no
numu Mama ruma ra mawe.

Jisas na hatutuno ira harkurai tane God, ma nong i takados harsakit sene mon na salo tano kingdom tane God.

17 "Paile tahut be mu na lik be iou te hanawat ura kapkap leise ira
harkurai tane Moses ma ira harausur ta ira tangetus. Aiou paile hanawat
be ni kap leise, sene be iou te hanawat be ni hatutuno di.
18 Io, mu nes baak! Ing be no mawe ma no ula hanuo dur kis ter, pai
nale bonbon tike not no katano i manga hansik sakit ta ira harkurai tane
Moses, tuk ter be da gil haruatne bakut di.
19 Io, nesi ta tikenong na lake tike not no tutuno ta kakarek ra harkurai,
ma ina hausur bileng tari mes hobi, aie na manga hansiksik ing be ina
salo tano kingdom tane God. Iesene, nesi ta tikenong na mur kakarek ra
harkurai, ma ina hausur bileng tari mes hobi, aie na manga tamat ing be
ina salo ta ikino kingdom tane God.
20 Ma mu lik be ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma ira
Parisi di manga takados. Iesene aiou tange ta mu be pa mu nale petlaar
be mu na salo tano kingdom tane God ing be ira numu tintalen takados
pai nale lie ta ira nudi.

Nong i bala ngungut ter tano hinsaana, aie mon hoke nong i harubu bingibing bia.

21 "Mu gate hadade nong no harkurai tane Moses ga tange ta ira hintubu
mu. Iga tange be, *'Pa mu nale ubu bing bia tike turadi.'* Ma di ga tange
bileng, 'Tikenong i ubu bing bia tike turadi i tale bileng be da bul ie ra
harkurai.'
22 Iesene iou iat, iou tange ta mu be nesi tikenong i ngalngaluan ter ta
tike hinsaana, i tale be da lamus ter ie ra harkurai tano komiti. Ma be
nesi tikenong ing na tange ter tano hinsaana be, 'A ba ugo!', io, i tale be
da lamus ter ie tano harkurai tano kaunsil. Ma nesi tikenong ing na kilam
no hinsaana be, 'A ba hurungo ugo!' na tale bileng be ina hana ter tano
ula eh.
23-24 "Io kaie, ing be u ura terter no num hartabar tane God tuma tano
hator na bul hartabar, ma u lik leh ira bala ngungut ing no hinsaam
ga gil ter tam, nu waak te baak no num hartabar, nu baling, mur nage
haratakados ma no hinsaam. Namur um, nu baling ma nu ter no num
hartabar tane God.
25 "Be no hinsaam i ura kapkap ter ugo ra harkurai, mur na haratakados
haiah ma ie ing be mur hanana baak na ngas. No hinsaam nahula ter ugo

5:14 Jon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** Epesas 5:8-9; 1 Pita 2:12 **5:17** Rom 3:31 **5:18** Luk 16:17; 21:33 **5:19** Jemes 2:10 **5:21** KBk 20:13; Lo 5:17 **5:22** 1 Jon 3:15 **5:23-24** Mak 11:25

tano ut na harkurai, ma no ut na harkurai na ter ugo tano nong ila balaure
ter dong ing di ga hiis kawase di naramon tano hala na harpadano, ma
ina bul halala ugo tano hala na harpadano.
26 Io, hadado baak! Pa dale hasur ugo tano hala na harpadano tuk ter
be nu ter bakut ira num kunkulaan.

I tale be tikenong na hagaha tinolen tano nuno lilik mon.

27 "Mu gate hadade bileng nong no harkurai tane Moses i tange be,
'Waak u noh tikai ma ta nong paile num ie.'
28 Sene aiou iat, iou tange ta mu, be nesi tikenong i nes kalak tike mes
na haine, io, ite gil ra sasana kinong ite noh tikai ma ikino mes na haine
naramon tano nuno kudulena nilon.
29 "Kap leise ira lilik ing na hagae no num nilon. Tike hatahuo hokarek.
Be tike matam i harara ugo, nu luar leise ie. I tahut dahine be tike katano
tano tamaim na panim leh. Sene be paile manga tahut be da ise no tamaim
bakut tano ula eh.
30 "Tike hatahuo bileng horek. Be no kata na lumam i harara ugo, nu
kato kutus leise ie. I tahut dahine be tike katano tano tamaim na panim
leh. Sene be paile manga tahut be no tamaim bakut na hana ter tano ula
eh.

Be tikenong na kap leise no laalena, aie no burwana be no laalena na hagae no tinolen.
(Matiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Mu gate hadade bileng no harkurai tane Moses i tange be, *'Be nesi
tikenong i kap leise no nuno haine, na pakat ta nianga palai utano nudur
pales tinolen ma ina ter ie tano nuno haine.'*
32 Iesene aiou iat, iou tange ta mu be nesi tikenong i kap leise no nuno
haine nong paile noh tikai ma tike mes, io, aie no burwana be no nuno
haine na noh tikai ma tike mes, kaie inage gil sasana. Ma nesi nong na
tole ikino haine, i gil sasana bileng kinong ite noh tikai ma tike mes, pata
be a nuno ie.

Waak u hasasalim ura hadades ira num nianga.

33 "Mu gate hadade bileng nong no harkurai tane Moses ga tange ta ira
tubu mu. Iga tange be, *'Waak u sasalim harabota. Nu hatutuno ira num
sinsalim utuma hone God.'*
34 Sene iou iat, iou tange ta mu be waak u hasasalim ura hadades ira
num nianga. Waak u hasasalim utuma nalu kinong God la kiskis kaia.
35 Ma waak u hasasalim ukira ra ula hanuo kinong be God la bubu tur
ter tana. Ma waak u hasasalim ta tike katano i halhaalien, hoke Ierusalem,
no taman a nuno no Tamat na King.
36 Waak u hasasalim bileng tano ulum kinong paile tale ugo be nu
pukusane tike pana hiim be na ponpon be na bungbung.
37 Sene be, i tale be nu haut mon be nu harus. Be nu tange tike mes na
mangana linge ura hadades ira num nianga, io, u nunure be ite hanawat
mekaia tano Ut na Pet Sana.

Waak be u tur bat ugo be tikenong i ura hagae ugo.
(Luk 6:29-30)

38 "Mu gate hadade nong no harkurai tane Moses i tange be, *'Ing be u tut*

5:27 KBk 20:14; Lo 5:18 **5:29** Matiu 18:9; Mak 9:47 **5:30** Matiu 18:8; Mak 9:43 **5:31** Lo 24:1-4; Mak 10:4 **5:32** 1 Korin 7:10-11 **5:33** KBk 20:7; WkP 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 **5:34** Ais 66:1; Jemes 5:12; Matiu 23:22 **5:35** Sam 48:2; Ais 66:1 **5:38** KBk 21:24; WkP 24:20; Lo 19:21

luar leise no kaluara matana tikenong, da tut luar leise bileng tike kaluara matam. Ma ing be u tut dik leise tike pat na ngisana ta nong, da tut dik leise bileng tike pat na ngisam.'

39 Sene, iou iat, iou tange ta mu be waak u tur bat ugo tano sana turadi
i ura hagae ugo. Ing be tikenong i paser no bobola hoom tano palpal na
kata, io, nu ter bileng no palpal na kesa.
40 Ma ing be tikenong i sel ter ugo ra harkurai ura kapkap leh um no
num mol, io, nu ter bileng tike mes na kinasim tana.
41 Ing be tikenong i hapar ugo be nu kap ira nuno kinakap ukaia ta
dahine, ma a lawas na hinana baak, io, nu kap hakari ira nuno kinakap
ta dahine baling.
42 Ma be ta nong i saring ugo ta tike linge, nu bala leise ter ie tana. Ma
be tikenong i sip be na saring leh baak tike linge, nu bala te baak ie tana.

Dait na sip bileng ira nudait ebar.
(Luk 6:27-28,32-36)

43 "Mu gate hadade bileng no harkurai tane Moses i tange be, *'Nu marse tikenong.'* Ma di ga tange bileng be, 'Malentakuane ira numu ebar.'
44 Sene aiou at, iou tange ta mu be mu na marse ira numu ebar ma mu
na sasaring uta dong ing di la haragawai ta mu.
45 Mu gil hobi waing mu nage natine no numu Mama ruma ra mawe.
I hatut no nuno kasasa, waing na rang sare ira ut na sana ma ira tahut
bileng. Ma i tule no bata ta dong ra ut na takados ma ta di ing pa dile
takados.
46 Ma be mu sip sene mon ing di la sipsip mu, God pai nale balu pukus
mu ma ta bilai na harharahut. Io, ira ut na kap takis, ing mu la nesnes di
be a ut na sana di, di la gilgil hobi bileng!
47 Be pa mu nale haianga leh ing mu bala ngungut ter ta di, io, pa mu le
gil ra tahut ta ke ra mes. Io, dong pa di lale nurnur tane God, di bileng, di
la gilgil hobi!
48 Io, i tahut be mu na takados harsakit hoke no numu Mama ruma ra
mawe i takados harsakit.

6

Dait na gil sie ira nudait tahut na tintalen.

1 "Mu na harbalaurai be waak mu gil ira numu tahut na tintalen tupas
ne God ter ra matmataan ta dong ra matanabar waing di na nes mu. Io, be
mu na gil hobi, na pata ta puspusno ira numu mangason ing na hanawat
metuma tano numu Mama ruma ra mawe.
2 "Io, ing be u tabar tike maris, waak u gilgil ta linge ura hatalingen di
tano num hartabar, hoke ira ut na harababo di la gilgil naramon ta ira
hala na lotu ma ta ira ngas bileng. Di la gilgil hobi be ira turadi na ru di.
Mu hadado baak! Di te hatur kawase bakut leh iat mon ira puspusno ira
nudi mangason.
3 Ma be u tabar no maris, nu gil ie hoke be no turaam hutate pai nale
nunure ing u gilgil.
4 Be u gil hobi, io, u te gil sie mon ie. Ma no num Mama, nong ila nesnes
ing di la gilgil sie, na ter no puspusno ira num mangason tam.

Waak dait sasaring na harababo.
(Luk 11:2-4)

5:43 WkP 19:18 **5:44** KBk 23:4-5; Luk 23:34; Apostolo 7:60; Rom 12:14,20 **5:48** WkP 19:2; Lo 18:13 **6:1** Matiu 23:5

5 “Be mu saasaring, waak mu ngan ho ira ut na harababo. Di la sipsip
be di na tutur naramon ta ira hala na lotu ma di na sasaring. Ma di la
saasaring ta ira katano bileng ing dong ra matanabar di la hananawat
ukaia, waing ira turadi na nes di. Mu hadado baak! Di te hatur kawase
bakut leh iat mon ira puspusno ira nudi mangason.
6 Iesene nu sasaring hoke be pa di nale let ugo. Tike nianga harharuat
horek. Nu lala utuma naramon ra ngasiam ma nu banus no matanahala
ma nu sasaring tupas no num Mama, nong ta nong paile haruat ura nesnes
ie. Ma no num Mama, nong ila nesnes ing di la gilgil sie, na ter no puspusno
ira num mangason tam.
7 Ma ing be u sasaring, waak u halaawas bia mon ira num sinsaring hoke
dong pa dile nurnur tane God. Io, di lik be ira matanabar na hadade di ta
ira nudi haleng na nianga.
8 Iesene, waak mu haruat ma di, kinong no numu Mama i nunure ter
ira numu sunupi menalalie be pa mu le sasaring baak.
9 Io, be mu sasaring, mu na sasaring horek:
‘Numem Mama ruma ra mawe,
mem sip be da nes kilam no hinsam be i halhaalien,
10 no num kingdom na hanawat,
ma be da gil ira num sinisip kira ra ula hanuo,
hoke di la gilgil tuma ra mawe.
11 Mem sip be nu tabar mem katiak ma ira amem nian ing i haruat ma
tike bung,
12 ma nu lik luban leise ira numem sana tintalen,
hoke mem te lik luban leise ira sana tintalen di gil ta mem.
13 Ma mem sip bileng be nu balaure bat mem ta ira harwalar,
ma nu kap pukus mem tano Ut na Gil Sana.
[Io, a num no kingdom, no dades, ma no minamar hathatikai. Amen.]’
14 Io, be mu lik luban leise ira sana tintalen di gil ta mu, no numu Mama
ruma ra mawe na lik luban leise bileng ira numu sana tintalen.
15 Iesene be pa mu le lik luban leise ira sana tintalen ta dong ra mes, no
numu Mama bileng pai nale lik luban leise ira numu sana tintalen.

Waak dait hahal na harababo. Dait na hahal tutuno tane God.

16 “Io, be mu hahal utuma hone God, waak mu nanaas malahuan hoke
dong ra ut na harababo di la mata malahuan ter hobi. Di la gilgil hobi
ura hamanis ta dong ra turadi be di hahal. Mu hadado baak! Di te hatur
kawase bakut leh at mon ira puspusno ira nudi mangason.
17-18 Iesene be u hahal utuma hone God, nu limlimis timaan waing ira
turadi pa di nale nes kilam ugo be u hahal. No num Mama sene mon, nong
tikenong paile haruat ura nesnes ie, na nes kilam ugo be u hahal. Ma no
num Mama, nong ila nesnes ing di la gilgil sie, na ter no puspusno ira num
mangason tam.

Dait na manga sip sene mon ira linge ruma ra mawe.
(Luk 12:33-36; 16:13)

19 “Waak mu bul a numu ta bunbulaan kira napu ing a ipas na hagae
ma ina marato bileng, ma ira ut na isomo di na papat ira hala, di nage
kuman.

6:5 Matiu 23:5; Luk 18:10-14 **6:7** 1Kng 18:26-29 **6:8** Matiu 6:32 **6:10** Luk 22:42 **6:12** Matiu 6:14-15; 18:21-35 **6:13** Luk 22:40; Jemes 1:13; Jon 17:15; 2 Tesalonaika 3:3 **6:14** Mak 11:25-26 **6:16** Ais 58:5-9 **6:19** Jemes 5:1-3

20 Iesene mu na bul ira numu bunbulaan tuma ra mawe ing a ipas paile
haruat ura hagae ma pai nale marato, ma ira ut na isomo pa dile haruat
be di na hana ukaia ma di nage kuman.
21 Io, be no num bunbulaan i kis ter ha, no num kudulena nilon bakut i
kis ter bileng kaia.
22 "Ira matam, dur hora lulungo ura hapalaine ugo. Ing be ira iruo
matam dur manga bilai, no num kudulena nilon bakut na manga palai.
23 Ing be ira iruo matam dur sana, na ngan hoke be no num kudulena
nilon i kadado. Iesene be ikino palai i kis ter tam ite kadado, nu manga
kadado sakit!
24 "Pata ta nong i le haruat ura tartaram ta iruo watong. Na manga
malok ta nong ma ina manga sip no mes, be na hararot ta nong ma ina
malentakuane no mes. Io, paile haruat be mu na taram tane God ma ra
barbarat bileng.

Waak dait ngaangel. Dait na nurnur tane God.
(Luk 12:22-31)

25 "Kaie,, aiou tange ta mu, waak be mu ngaangel uta ira numu nilon be
aso ing mu na en be aso ing mu na mame. Ma waak be mu ngarngarau
bileng uta ira palatamai mu be mu na sige ra so. Io, ira numu nilon i tamat
ta ira nian ma ira tamai mu i tamat ta ira mol.
26 Mu na nes ira mon ruma ra mahuo. Pa di lale sooso. Pa di lale kilkil
hung nian. Pa di lale bulbul masur bileng. Iesene no numu Mama ruma
ra mawe ila tamtabar di. Nes baak! Mu palai be, tano sinisip tane God,
mu manga tamat ta di.
27 Mu ngaangel urah? Waak mu gilgil hobi! Be mu na ngaangel, pai nale
lawas ira numu nilon ta dahine.
28 "Ma mu ngaangel pane ira kinasi mu urah? Mu na nes ira puspusno
no ina nos. Pa di lale paapalim. Pa di lale dungdungut mol bileng.
29 Iesene aiou tange ta mu be Solomon no king ma ira nuno tamat na
minamar pai gale nanaas haruat ma ira puspusno no ina nos.
30 Kaie, God i gil hamaririsuan ira pito nong i lon mon katiak ma maraan
da halo eh ma ie. Be i tutuno ing God i gil hobi tano pito, i tutuno sakit be
na hasigam mu bileng ma ira kinasi mu. Maris! Paile tur dades ira numu
nurnur!
31 "Io, waak um be mu ngaangel ma mu na tangtange be, 'Dait na en ra
so? Ma dait na mame ra so? Be aso ing dait na sige?'
32 Kike ra linge, dong pa dile nurnur tane God, di la sisilih pane. Iesene
no numu Mama ruma ra mawe i nunure ter be mu supi kike ra linge bakut.
33 Iesene nalalie ta ira linge bakut, mu na hararot leh no tintalen takados
tane God ma ira linge i haruat ma no nuno kingdom. Ma ina tabar mu ma
kike ra linge bakut bileng.
34 Io, waak mu ngaangel katiak ta ira linge umaran bileng. Ira tirih
umaran, mu na waak umaran. A mon tirih iat uta ira bung tiketike.

7

Waak u kure hagae no hinsaam. God bileng nahula kure ugo.
(Luk 6:37-38,41-42)

1 "Waak u kure hagae no hinsaam, God nahula kure ugo.

6:20 Matiu 19:21; Luk 18:22 **6:25** Pilipai 4:6; 1 Timoti 6:6-8; 1 Pita 5:7 **6:26** Matiu 10:29-31; Luk 12:6-7 **6:29** 1Kng 10:4-7; 2Sto 9:3-6 **6:32** Matiu 6:8 **6:33** 1Kng 3:13-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 **7:1** Rom 2:1; 1 Korin 4:5; Jemes 4:11-12

2 God na kure ugo hoke iat mon u kure no hinsaam. Ma ira mangana
harkurai u gil tano hinsaam, God bileng na gil hobi tam.
3 "Urah u nes no not no pet na puputo tano matana no hinsaam ma
paule lik leh baak no poona dahe kike hora matam iat?
4 Waak be u tange tano tasim be, 'Ninanaas kap leise no not no pet na
puputo tano matam.' Pa nule gil hobi kinong augo baak bileng, a mon
poona dahe i kis ter tano matam.
5 A ut na harababo ugo! Nu kap leise hanalalie baak no poona dahe tano
matam iat. Kaie, nuge nanaas timaan ura kapkap leise no not no pet na
puputo tano matana no hinsaam.
6 "Ma waak mu ise ter ira tahut na linge sakit, ing i halhaalien tane God,
ta ira pep ma ta ira bore. Di nahula papasuane mon. Ma di nahula tahurus
ma di nage karet mu.

Be dait na saring God, na tabar dait ma ra bilai.
(Luk 11:9-13)

7 "Io, be nu sasaring nu hatur kawase ikin ra linge. Ma be u sisilih, nu
silihe tupas. Ma be u pipidil, God na papos leh ugo.
8 Kaie hobi, nong i sasaring na hatur kawase ira linge i saring. Ma nong
i sisilih na silihe tupas ira linge i silsilihe. Ma nong i pipidil, God na papos
leh ie.
9 "Nesi ta mu i tale be na ter tike hot, be no natine i saring nian?
10 Ma be ing i saring aen, na tabar balik ie ma tike si?
11 Ing be mu ira ut na sana, mu la nunure ter ura tamtabar ira nati mu
ma ra bilai na linge, io, ikinong i hamanis be no numu Mama ruma ra
mawe i manga nunure ter ura tamtabar dong ing di saring ie ma ra bilai
na linge.
12 "Mu na gil ta dong ra mes hoke mu sip be di na gil ter ta mu. Ikin
ra nianga, aie no surno ta ira harkurai tane Moses ma ira harausur ta ira
tangetus.

Ira iruo mangana ngas.
(Luk 13:24)

13 "I tahut be mu na hana lala tano ngas i didisuan, kinong no ngas
tapagas tupas no hiniruo i malus ma a haleng di la murmur ie.
14 Iesene no ngas tupas no nilon i didisuan, ma no nuno matanangas a
hansik ie. A bar nong mon dong ing di nes tupas leh ie.

Dait na harbalaurai ta ira tangetus harabota.
(Luk 6:43-44)

15 "Mu na harbalaurai ta ira tangetus harabota. Tike nianga harharuat
hokarek. Mu hoke ira sipsip. Ma dong ra tangetus harabota, di na hanawat
ma di na hababo mu be a bilai na sipsip bileng di, iesene be a tamat na
raaia na pep mon dong ing di la hagae ira sipsip.
16 Mu na nes kilam di ta ira nudi pinapalim hoke mu la nesnes kilam
ira dahe ta ira hunuei idi. Pa mu nale dik ira gamara ta tike dahe i mon
surno. Ma pa mu nale kap bileng ra papus ta ira hino i mon tukulno.
17 Hokike iat mon, ira bilai na dahe di na huei ira bilai na puspusno. Ma
ira sana dahe di na huei ira sana puspusno.

7:2 Mak 4:24 **7:7** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** 1 Jon 3:22; 5:14-15 **7:11** Jemes 1:17 **7:12** Matiu 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 **7:15** Matiu 24:24; Apostolo 20:29; 2 Pita 2:1 **7:16** Galesia 5:19-22; Jemes 3:12

18 Ma paile haruat be tike bilai na dahe na huei ta malmalena puspusno.
Ma paile haruat bileng be tike sana dahe na huei ta namnamien na
puspusno.
19 Ira dahe i huei ma paile namnamien ira puspusno, da kato hasur ma
da ise ter di tano eh.
20 Io, i tale be mu na nes kilam bileng di ra tangetus ta ira nudi mangana
pinapalim.

Jisas pai nale nunure di ing pa dile mur tutuno ie.
(Luk 13:25-27)

21 "Pata be di bakut ing di la kilkilam iou be, 'Watong! Numem Watong!'
di na salo tano kingdom tane God. Iesene di sene mon ing di la gilgil
haruatne ing no nugu Mama ruma ra mawe i sip, di na salo.
22 Ma be no bung na harkurai na hanawat, a haleng di na tange tagu be,
'Watong! Numem Watong! Hohaam um ta mem? Mem git iangianga na
tangetus ma no num dades. Ma mem git hasur leise ira sana tanuo ma no
num dades. Ma no num dades bileng, mem git gilgil haleng na dades na
gingilaan na kinarup ma ie. U biha?'
23 Ma sene ni hinawase hamadares di be, 'Aiou paile nunure tutuno iat
be nesi mu. Mu hana talur iou! A sana turadi mu!'

Nesi no minanes na turadi ma nesi tike ba.
(Luk 6:47-49)

24 "Io, nesi tikenong i hadade kakarek ra nugu nianga ma i gil hobi, i
haruat ma tike minanes na turadi nong ga so hasur no nuno hala utusu
napu ra ula hot.
25 Iga bata, ira taho ga tahit, ma no dadaip ga pupuh ter ta ikino hala,
iesene pai gale tarupuk kinong iga manga so hasur ira kasong utusu napu
ra ula hot.
26 Iesene be nesi tikenong i hadade kakarek ra nugu nianga ma paile gil
hobi, i haruat ma tike gotgotwana turadi nong ga so hagalogalo te mon no
nuno hala.
27 Iga bata, ira taho ga tahit, no dadaip ga pupuh ikino hala, igom
tarupuk, ma iga tamadure saasa."

Jisas ga hausur di ma no nuno dades iat.

28-29 Ma ing be Jisas gate hapatam nianga uta kakarek ra linge, ira tamat
na matanabar di ga karup ma di ga urur ta ira nuno harausur kinong iga
hausur di hoke tikenong te kap ra dades kaie igom tale be na ianga hobi,
ma pata hoke di ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses.

8

Jisas ga halangalanga tike turadi nong a sana minaset i kis tano tamaine.
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Be Jisas ga hanasur metuma ra uladih, a tamat na matanabar di ga
mur ie. 2 Ma tike turadi nong ga sam sana minaset tano palatamaine
ga hanawat igom saga bukunkek menalalie tane Jisas ma iga tange, "No
Watong, aiou palai be u haruat ura halangalanga iou waing pai nale tale
be da hatabune habaling iou. Ma be ing u sip, nu gil hobi tagu."
3 Io, Jisas ga sasangaho igom sigire no turadi, ma iga tange, "Aiou sip ter.
Nu langalanga!" Kaie iat mon no minaset ga pataam tano turadi.

7:19 Matiu 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 **7:20** Matiu 12:33 **7:21** Luk 6:46; Jemes 1:25 **7:23** Sam 6:8; 2 Timoti 2:19 **7:28-29** Mak 1:22; Luk 4:32

4 Ma ne Jisas ga tange muk tana, “Harbalaurai timaan! Waak be u
hinawase ta tikenong. Iesene nu hana ma nu hamanis ugo tano pris. Ma
nu ter no hartabar haruat ma no harkurai tane Moses. Ma ikino hartabar
na hinawas palai ura hatutuno be u te langalanga ma be paile tale bileng
be ta nong na hatabune habaling ugo.”

No tamat na nurnur tano umri.
(Luk 7:1-10)

5 Io, be ne Jisas gate hana lala ter tano taman Kapeneam, tike tamat
na umri ta tike matana ubane ga hanawat ter kaia ho ie, ma iga sasaring
marmaris tana horek.
6 “No watong, no nugu tultule i noh ter ruma ra nugu hala. I kilingane
ra tamat na ngunungut. Ma paile hamagile um ira tamaine.”
7 Io, Jisas ga tange tana, “Aiou ni hana, nige halangalanga ie.”
8 Ma no tamat na umri ta tike matana ubane ga tange balik tana be,
“No watong, maris, aiou paile manga haut be nu hana lala tano nugu hala
kinong u tamat tagu. Sene be nu tange mon num ta nianga ma no nugu
tultule na langalanga.
9 Aiou tange hobi kinong iou bileng, iou palai be ta nong i kis ter tano
kinkinis na harkurai. Ma ina tule ta tikenong be na gil haruatne ira nuno
sinisip. Hoke bileng iou. Ari mes di la kure ter iou, ma iou la kure ter
di tike matana ubane. Aiou tange ta tikenong, ‘Hana,’ io, ina hana. Aiou
tange ta tike mes, ‘Hilo u ra,’ io, ina hanawat. Ma iou tange tano nugu
tultule, ‘Gil kin,’ ma ina gil ie.”
10 Ma be ne Jisas ga hadade hobi, iga karup, ma iga tange horek ta dong
di ga murmur hanane ie. “Mu nes baak! Pa e gale nes tikenong nalamin
kira Israel ing i dades no nuno nurnur hone kin.
11 Aiou tange hapalaine ta mu be a haleng di na hanawat mekaia ta ira
katano bakut ma di na kis tano gil nian tikai ma ne Abraham, Aisak, ma
ne Iakop tano kingdom tane God.
12 Iesene be dong ing ta di tutuno ikino kingdom, God na ise hasur di
utusu tano kadado. Io, kaia, di na susuah ma di na hatagiris na ngise.”
13 Io, ma ne Jisas ga tange um tano tamat na umri, “Nu hana! Na ngan
hoke u nurnur ter hobi.” Ma no nuno tultule ga langalanga ta ikino pana
bung iat mon.

Jisas ga halangalanga ira turadi ma iga tule hasur leise ira sana tanuo.
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Ma namur Jisas ga hana lala tano ngasiane Pita. Iga nes no numune
Pita ga noh ter ra ula hator ma no malahau.
15 Io, ne Jisas ga palim no lumana no haine ma no malahau ga pataam
sukun ie. Io, no haine ga taman tut talur no hator, igom tur leh be na
tagure ira nian utane Jisas.
16 Be igate matmatarahien um, ira matanabar di ga kap hawat haleng
na turadi ing ira sana tanuo ga sasoh ta di ukaia hone Jisas. Ma ne Jisas
ga tule hasur leise ira sana tanuo ta di ma ra nianga, ma iga halangalanga
dong ra ina minaset.
17 Iga gil hobi ura hatutuno no nianga tano tangetus Aisaia i tange horek,
“Aie iat ga kap leh ira nudait minaset,
ma iga pusak leh ira nudait ngunngutaan.”

8:4 WkP 14:1-32; Matiu 9:30; Luk 17:14 **8:11** Luk 13:29 **8:12** Matiu 22:13; 25:30; Luk 13:28
8:17 Ais 53:4

Be tikenong i sip be na murmur Jisas, na waak kapis ira mes na linge bakut.
(Luk 9:57-62)

18 Be ne Jisas ga nes ira tamat na matanabar iga tange ta di be, “Dait na
balos no taho kis utuso tike palpal.”
19 Sene be tike tena harausur ta ira harkurai tane Moses ga hanawat
ukaia hone Jisas ma iga tange tana, “Tena harausur, aiou ni murmur ugo
ta ira katano bakut ing nu hanana kaia.”
20 Ma ne Jisas ga balu ie, igom hinawase ie be, “Ira raaia na pep, a nudi
mon munmun, ma ira mon ruma ra mahuo, a nudi mon pawas. Iesene be
Nong a Turadi ie, pata ta ngasiana tus ura sinangeh.”
21 Tike mes bileng, ta ira nuno bulu na harausur, ga tange tana, “No
Watong, nu haut leise baak iou be ni hana, nige bus no nugu mama.”
22 Iesene be Jisas ga hinawase ie be, “Nu murmur iou. Ma nu waak ter
ira minat be di na gil ira linge ing a mon minat ine.”

Jisas ga tigel no tamat na kih.
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Io, Jisas ga kawas tano mon, di ma ira nuno bulu na harausur.
24 Ma tike tamat na kih ga hanawat ter ta di tano tamat na taho kis, igom
lagures bileng. Ma ira paananoh ga tamapit lala ter tano mon. Iesene Jisas
ga kumkubabo.
25 Io, ira bulu na harausur di ga hana, di gom hangun ie, ma di ga tange
tana be, “Watong, halon dait! Dait ura ruruh!”
26 Ma ne Jisas ga balu di, igom tange be, “Waak mu ra bunurut! Paile
tur dades ira numu nurnur!” Io, Jisas ga taman tut, iga tigel hadades no
kih ma ira paananoh, io, igom manga malile harsakit.
27 Ma ira turadi di ga karup ma di ga hartiritiri ta di horek: “A mangana
turadi ho bibiha ikin? No kih ma ira paananoh iat bileng, dur taram ie!”

Jisas ga tule hasur leise ira sana tanuo ter ta ira bore.
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Ma ne Jisas gate hanawat kaia tike palpal tano tamat na taho kis, tano
katano ta di ira Gadaren. Io, airuo tunana ing dong ra sana tanuo di ga
sasoh ter ta dur, dur ga hanasur mekaia ra matana hot na haratur, ma dur
ga harsomane Jisas. Dur ga manga gotgot, kaie, pata ta tikenong pai gale
haruat be na hana sakit ta ikin ra ngas.
29 Ma dur ga kakongane, “Natine God, waak u kis na gil mir! Pata be no
pana bung baak be nu gil hangungut mir!”
30 Io, ma hutate dahine ta di, a haleng na bore di ga iaiaan kaia.
31 Ma ira sana tanuo, di ga ianga marmaris tane Jisas horek: “Ing be nu
tule hasur leise mem ta dur, nu tule halala mem ter ta ira bore.”
32 Jisas ga tange ta di, “Mu hana!” Io, di ga sur leh ta dur, di gom sasoh
balik ta ira bore. Ma ira bore bakut di ga hilo sur tano ula habo, di gom
kango tano tamat na taho kis.
33 Ma ira ut na balaura bore di ga hilo leh, di gom hinawas kaia tano
taman. Di ga hinawas ta ira linge bakut ing iga hanawat ta di, tikai ma ira
iruo tunana ing ira sana tanuo ga sasoh ter ta dur.
34 Io, di bakut ta ikin ra taman, di ga hanasur ura harsomane Jisas. Ma
be di ga nes ie, di ga ianga marmaris tana be na hana talur no nudi katano.

8:20 2 Korin 8:9 **8:21** 1Kng 19:20 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Matiu 14:31; Sam 89:9 **8:29** Mak 1:24; Luk 4:41

9

Be Jisas ga halangalanga tike pengpeng, iga hamanis be i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen.
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Jisas ga kawas tano mon, igom balos no tamat na taho kis ukaia tano
nuno taman iat.
2 Ma ari turadi di ga kap hawat tike pengpeng tano kununban tana ukaia
hone Jisas. Ma be Jisas ga nes ira nudi nurnur iga tange tano pengpeng
be, "Tasigu, ira num sana tintalen ite pataam."
3 Ma be di ga hadade hokakarek, ari ta di ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses, di ga liklik kumaan ta ira tinga di be, "Ikin ra turadi
i tange hagae God!"
4 Ma ne Jisas ga nunure kilam ira nudi lilik, igom tange, "Waak mu lik
kike ra sasana!
5 Garum ta dur i malus? I malus be ni tange be 'Ira num sana tintalen
ite pataam,' be i malus be ni tange, 'Taman tut ma nuge hana?' *
6 Iesene iou ni hapalaine mu be ikino dades a nuno Nong a Turadi ie.
Kaie, i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen kira ra ula hanuo." Io,
iga tange tano pengpeng, "Taman tut, kap leh no num kununban ma nu
hana ukaia ra ngasiam."
7 Io, no turadi ga tut ma iga hana leh ukaia ra ngasiana.
8 Ma be ira tamat na matanabar di ga nes ikin, di ga manga urur tane
God. Ma di ga pirlet ie kinong iga ter ra mangana dades hokakarek ta ira
turadi.

Jisas ga tato di ura lilik pukus ing di palai be di sana.
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Ma be Jisas ga hanana mekaia, iga nes tike tunana, no hinsana ne
Matiu, ga kis ter tano hala na kap takis. Jisas ga tange tana, "Mur iou!"
Ma ne Matiu ga taman tut ma iga mur ie.
10 Namur, be Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga iaiaan kaia ra hala
tane Matiu, ma a haleng bileng ira ut na kap takis ma ira sakalepwana di
ga kis tikai ter ma ie.
11 Ma be ira Parisi di ga nes hokike, di ga tange ta ira nuno bulu na
harausur be, "Paile bilai be Jisas i iaiaan tikai ma kike ra ut na kap takis
ma ira mes na sakalepwana bileng."
12 Ma be ing Jisas ga hadade dong di ga tangtange hobi, iga tange be,
"Ing di langalanga timaan, pa dile supi no ut na haralon, iesene dong sene
di maset.
13 Mu na hana ma mu na silihe tupas no pipilaina ta ikin ra nianga tane
God nong di ga pakat ie horek: *'Iou sip be mu na marse ira turadi. Ma ing
be pa mu le gil hobi, iou paile manga sip be mu na hartabar utuma ho iou.' "*
Ma ne Jisas ga tange baling, "Aiou pai gale hanawat be ni tato mu ing mu
lik be a ut na takados mu, iesene di sene ing di palai be di sana."

9:1 Matiu 4:13 **9:4** Matiu 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25 * **9:5** I nanaas be no pipilaina ta ikin ra buturkus horek: na malus be ta nong na tange be, 'Ira num sana tintalen ite pataam.' Na malus kinong i tale be na tange bia mon. Ma pai nale hirhir kinong pata ta linge ura hamanis be ite suge leise tutuno ira sana tintalen be pata. Iesene i manga dades be nu tange be, 'Taman tut ma nuge hana!' I dades kinong be ing pai nale tut, nu hirhir. Io, ina hamanis be pata num ta dades ma u te harakale mon. **9:6** Jon 17:2 **9:11** Luk 15:2 **9:13** Matiu 12:7; Hos 6:6

Ira sigar linge tano hinanawat tane Jisas pai lale kiskis tikai ma ari tuarena lilik.
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Namur um, ira bulu na harausur tane Jon no ut na baptais di ga hanawat ma di ga tiri Jisas horek: "Ura biha kaie mem ma ira Parisi, mem la hahal tupas God, iesene dong ra num bulu na harausur, pata?"

15 Jisas ga balu di horek ma ra nianga harharuat. "Hohaam be ira wasire tano nian na pokomau di na suah be no marawan nong i sigar tola i kis tikai ter baak ma di? Pa di nale gil hobi kinong di laro be i kis ter baak ma di. Iesene ta tike bung namur, no marawan i sigar tola, da kap leh ie talur di. Io, ta ikino bung di na hahal kinong di tapunuk.

16 "Pata ta tikenong be na dungut pakur ta tike sigar katano mol ter tike tuarena. Be na gil hobi no katano sigar mol na tamadiris leh be da gis ie, ma ina tamarumut leh sukun no tuarena ma no mauho na manga tamat balik um.

17 Pata ta tikenong bileng be na nanare ira sigar wain paile lalet baak ta ira tuarena pala taho ing di ga gil ma ra pala me ma ite tapagas. Ing be na gil hobi, ira wain na parok ira pala taho ma ina tabureng. Kaie, no wain na sana ma ira palna bileng. Pata. Na nanare no sigar wain paile lalet baak tano sigar pala taho iat. Io, dur bakut, dur na kis lawas."

Jisas ga halangalanga no haine ga sam daradaara ma no hinasik i noh na minat ter.
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Ma be Jisas ga tangtange baak kike ra linge ta di, tike watong ta di ra Iudeia ga hanawat ukaia ho ie, igom saga bukunkek, ma iga tange, "No nugu not no hinasik te noh na minat ter um. Iesene, nu hilo, nuge bul no lumam tana, ma inage lon."

19 Ma ne Jisas ga taman tut tikai ma ira nuno bulu na harausur, di gom mur ie.

20 Io, tike haine kaia ga sam daradaara a sangahul ma iruo na tinohon. Iga hanawat menamur tane Jisas, igom sigire no ngus na kinasine.

21 Iga gil hobi kinong iga lik horek: "Be ni sigire mon no kinasine ni langalanga."

22 Io, Jisas ga tahurus igom nes ie ma iga tange tana be, "Natigu, no num nurnur te halon ugo." Ma kaie iat mon no nuno minaset ga hana talur ie.

23 Ma be Jisas ga hana lala tano ngasiana no watong, iga nes ira tamat na matanabar di ga haraba ma no sunuah. Ma ari di ga pupuh ira tulaal hoke di la gilgil ta ira minat.

24 Io, iga tange ta di, "Mu hanasur! No hinasik paile mat. I kubabo te mon." Ma di ga ris balik ie.

25 Ma namur ta ing di gate hasur leise ira matanabar, Jisas ga palim no lumana no hinasik ma no hinasik ga taman tut.

26 Ma no hininaawas uta ikin ga hana ta ira tamtaman bakut ta ikino katano.

Jisas ga hananaas airuo pulo ma iga tule hasur leise no sana tanuo tano ngulo.

27 Ma be Jisas ga hana leh mekaia, airuo pulo dur ga mur ie. Ma dur ga kakongane be, "Tubune Dawit, nu marse mir!"

9:14 Luk 18:12 **9:21** Matiu 14:36 **9:27** Matiu 20:29-34

28 Ma be Jisas ga hana lala tike hala, kike ra iruo pulo dur ga hana tupas
ie ma ne Jisas ga tiri dur horek: "Mur nurnur tagu be iou haruat ura
halangalanga mur?"
Dur ga balu ie, "Maso, Watong."
29 Io, Jisas ga sigire ira mata dur, igom tange, "Hoke iat mon mur nurnur
ter hobi, na hanawat ta mur."
30 Ma ira mata dur ga tapapos. Jisas ga hakatom hadades dur be, "Waak
mur hinawase tikenong ta ikin ra linge!"
31 Iesene dur ga hanasur ma dur ga hinawas hurhurbit utane Jisas ta ira
taman bakut ta ikino katano.
32 Ma be dur ga hananasur di ga lamus hawat tike turadi ukaia hone
Jisas, a ngulo ie, kinong a sana tanuo ga sasoh tana.
33 Ing Jisas gate tule hasur leise no sana tanuo tana, no ngulo ga ianga
um. Ma no tamat na matanabar ga karup, di gom tange, "Dait pa gitle
nesnes ta linge hokarek kira Israel."
34 Iesene ira Parisi di ga tange, "I tule hasur leise ira sana tanuo ma no
dades tano lilie ta di ira sana tanuo."

Pata ta haleng be di na lamus pukus ira turadi tupas God.

35 Jisas ga hana ta ira tamtaman ma ira hala na lotu bakut ta di ra Iudeia,
igom hausur ma iga harpir utano tahut na hininaawas tano kingdom tane
God. Ma iga halangalanga bileng ira turadi ta ira nudi mangana minaset.
36 Ma be iga nes ira tamat na matanabar iga manga marmaris ta di
kinong ari di ga hagae di ma pata ta harharahut ta di. Iga nes be di ga
ngan hora sipsip ing pata ta ut na harbalaurai uta di.
37 Io, iga tange ta ira nuno bulu na harausur, "A haleng na nian te
matuko, iesene a bar nong mon ira ut na kinkilaan.
38 Io, mu na saring nong a nuno ira matukena nian, inage tule ta mon
ut na kinkilaan ter tano nuno lalong."

10

Jisas ga ter ra dades ta ira nuno apostolo.
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Io, be Jisas ga tato leh ira nuno sangahul ma iruo na bulu na harausur
ukaia ho ie, iga ter no dades ta di waing di nage harkurai ta ira sana tanuo
ura tultule hasur leise di ma waing di nage halangalanga dong ra turadi
ta ira mangana minaset.
2 Ira hinsa dong ra sangahul ma iruo na apostolo karek. No luaina, ne
Saimon (nong di la kilkilam ie be Pita) ma no tesne ne Andru; ne Jemes
no natine Sebedi, ma no tesne ne Jon;
3 Pilip ma ne Batalomiu; Tomas ma ne Matiu no ut na kap takis; Jemes
no natine Alpias, ma ne Tadius;
4 ma tikai ma di, ne Saimon, nong di ga kilam ie be no Selot, * ma ne
Iudas Iskariot nong na ter leise Jisas.

Jisas ga hapalaine ira apostolo tano nudi hinana.
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

9:30 Matiu 8:4 **9:33** Mak 2:12 **9:34** Matiu 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **9:35** Matiu 4:23; Mak 1:39 **9:36** Matiu 14:14; Nam 27:17; 1Kng 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 **9:37** Luk 10:2 **10:1** Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:4** I nanaas be di ga kilam ie hobi kinong aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nagele kure di.

5 Jisas ga tule harbasiane kakarek ra sangahul ma iruo, igom tibe timaan
ter ta di hokarek: “Waak mu hana nalamin ta di ing pa dile Iudeia. Ma
waak mu lala tike taman ta di ira Samaria.
6 Sene be mu na hana ta ira Israel ing di hora sipsip ing di te rara.
7 Ma ing be mu hana, mu na harpir horek: ‘No pana bung tano kingdom
tane God ite hutate.’
8 Mu na halangalanga ira ina minaset. Mu na halon ira minat. Mu na
halangalanga bileng di ing a sana minaset i kis ta ira palatamai di waing
pai nale tale be di na hatabune habaling di. Ma mu na tule hasur leise ira
sana tanuo ta ira turadi. Mu te hatur kawase bia kike ra dades mekira ho
iou. Pa mu le kul. Io, mu na hartabar bia bileng, ma pa dale kul ta mu.
9 Waak mu kapkap ta barbarat tikai ma mu.
10 Ma waak mu kap tike raat tano numu hinana. Pa mu nale kap ta
harkios ta mu be ta pala lamas na kaki mu ura harkios. Ma waak mu kap
tike mes na buko bileng. Pa mu nale gil hobi kinong nong i papalim, i
tahut be da ter ira linge tana ing i supi.
11 “Be mu na hanawat ta tike taman be taman so, mu na lala ma mu na
nanaas ta tike tahut na turadi kaia. Ma mu na kis tikai ma ie tuk ter tano
bung ing mu na hana leh baling.
12 Be ing mu na hana lala tano hala ta ikino turadi, na tahut be mu na
sip be a malum na kis tana.
13 Ma be di ta ikino hala, di balaure timaan mu, mu na waak ter no
numu sinisip be a malum na kis ter ta di. Iesene be ing pata, mu na lik
luban leise no num nianga na haridan be a malum pai nale kis ta di.
14 Ma be pa dile bala leh mu tike taman, ma pa dile taram bileng ing
mu harpir, ing be mu hanana leh talur ikino taman be ikino hala, mu na
hatidir leise ter ira pulungar ta ira lapara kaki mu. Mu na gil hobi ura
hamanis ta di be di te gil ra sasana ta mu.
15 Mu hadade timaan! Mu palai ter be God na gil tike tamat na
harpadano tane Sodom ma ne Gomora tano pana bung na harkurai nong
na hanawat namur. Iesene no harpadano ta ikino taman nong pai nale
bala leh mu, na manga tamat ta ira nudur harpadano.

Pa dait nale ngaangel be dait na kap ira ngunngutaan utane Jisas.
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 “Mu hadado timaan! Aiou tultule mu hora sipsip ukaia nalamin ta ira
tamat na raaia na pep. Io kaie, i tahut be mu na melem hora tarago ma
mu na tahut hora bun.
17 Mu na balaure mu ta ira turadi. Da lamus ter mu ta ira katano ura
harkurai ma da hadakdak mu naramon ta ira nudi hala na lotu.
18 Ma da lamus ter mu be mu na tur ra harkurai nalalie ta ira ut na
harkurai ma ira king ura utagu. Ing be di gil hobi mu na hinawas palai ta
di. Ma mu na hinawas palai ta di bileng, pa dile Iudeia.
19-20 Ma be da palim kawase mu, waak mu ra nginarau be aso ing mu
na tange. Mu na tange iat mon ira so ing i hanawat ta mu ta ikino pana
bung, kinong pata be numu kike ra nianga. No Tanuo metuma nalu hono
numu Mama, ikinong i iangianga.
21 “Ira tunana di na bala leise ira tasi di waing da ubu bing di. Ma ira
mama ta ira bulu, di na gil bileng hobi ta ira nati di. Ma ira bulu di na

---

10:6 Jer 50:6 **10:7** Matiu 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1 Korin 9:14 **10:12** Luk 10:5-6 **10:14** Luk 10:10-12; Apostolo 13:51 **10:15** Matiu 11:24; Jut 1:7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19 **10:17** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:19-20** Jon 14:26 **10:21** Mai 7:6; Matiu 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16

manga ul ba ta ira nudi mama ma ira nudi makai waing da ubu bing ira
nudi mama ma ira nudi makai.
22 Ira turadi bakut di na malentakuane mu ura utagu, sene be nong i tur
dades tuk ra haphapatam, God na halon ie.
23 Ing be di na hagae mu tike taman, mu na hilo ter tike mes na taman.
Mu hadado baak! Pa mu nale hana bakut baak ta ira tamtaman tane Israel,
ma Nong a Turadi ie te hanawat.
24 "Tike bulu na harausur paile tamat ta dur ma no nuno tena harausur.
Ma no tultule paile tamat tano nuno watong.
25 I haruat be no bulu na harausur na ngan hoke no nuno tena harausur,
ma no tultule hoke no nuno watong. Be di te kilam no watong tano
huntunana be aie Belsebul, no sana tanuo, io, ira nuno subulo da manga
kilam hagae iat um di.

Waak dait burte ira turadi mon. Dait na burte God.
(Luk 12:2-7)

26 "Io, waak mu burte di ra turadi, kinong aso ing i kakaser ter na tapales,
ma aso ing i mun ter na harapuasa.
27 Ma ing be iou hinawase mu ta tike linge ra kadado, mu na tange ie
ra palai. Ma aso ing iou te hamurungo ter mu me, mu na kakongane ra
matmataan na haruat.
28 Waak mu burte dong ing di la ububu bing ira turadi mon, ma pa
dile tale ura ububu bing ira tanua mu. Iesene i tahut be mu na burte ne
kununuma nalu nong i haruat be na haliare no turadi tikai ma no tanuana
naramon tano ula eh.
29 A hansik na barbarat mon i haruat be nu kul ta iruo seek. Iesene paile
tale be tikenong na puko napu be ing no numu Mama paile haut.
30 Hokike bileng mu. No numu Mama i manga nunure mu. Ma i palai
ter ta mu kinong i nunure bileng ira winawas ta ira pana hi mu ta ira ulu
mu.
31 Io, waak mu burburut, kinong no numu lon i manga tamat ta ira seek.

No num nianga i hamanis no num nurnur.
(Luk 12:8-9)

32 "Nesi tikenong i hinawas palai ra matmataan ta ira turadi be a nuno
iou, io, aiou bileng, ni hinawas palai utana ra matmataan tane Mama ruma
ra mawe.
33 Iesene nesi tikenong i harus leise iou ra matmataan ta ira turadi, io,
aiou bileng, ni harus leise ie ra matmataan tane Mama ruma ra mawe.

Dait na lik hatamat Jisas ma waak um ira mes na linge.
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 "Waak mu lik be iou te hanawat be a malum na kis harbasie ta mu.
Pata. Aiou paile hanawat hokike. No nugu hinanawat no burwana ura
hinarubu.
35 Aiou te hanawat be
'no tunana na tur talur no nuno mama,
no hinasik bileng, no nuno makai,
ma no haine na tur talur no enana.
36 Ma no ebar tike turadi na hanawat mon mekaia tano nuno hatatamana
iat.'

10:24 Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25** Matiu 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28** Jemes 4:12 **10:31** Matiu 6:26 **10:33** Mak 8:38; Luk 9:26; 2 Timoti 2:12 **10:35** Mai 7:6

37 “Be nesi tikenong, no nuno sinisip ta tike mes i tamat ta ing i sip iou, io,
paile haruat be na mur iou. Paile tahut be no nuno sinisip utagu i hansik
ta ing i sip no nuno mama, no nuno makai, no nuno bulu na tunana, no
nuno hinasik, be nesi bileng. Paile haruat ura murmur iou.
38 Be nesi tikenong paile pusak no nuno kabai ma paile mur iou, paile
haruat be ina nugu harwis ie.
39 Nesi tikenong i palim kawase no nuno nilon, na ber tano nuno nilon
tutuno. Ma nesi tikenong i bala leise ter no nuno nilon ura utagu, na hatur
kawase no nuno nilon tutuno.

Nesi tikenong i bala leh ira tultule tane Jisas na hatur kawase no puspusno no nuno mangason.
(Mak 9:41)

40 “Nesi i bala leh mu, i bala leh iou. Ma nesi i bala leh iou, i bala leh
nong ga tule iou ukira.
41 Nesi i bala leh tike tangetus kinong aie tike tangetus, na hatur kawase
ra puspusno no nuno mangason hora tangetus. Ma nesi i bala leh tike ut
na takados kinong aie tike ut na takados, na hatur kawase ra puspusno no
nuno mangason hora ut na takados.
42 Io, mu hadado baak! Be nesi tikenong i hamamo tike maris ma
tike gingop na taho maduhan kinong a nugu bulu na harausur ie, io, no
puspusno no nuno mangason pai nale panim leh.”

11

Jisas ga pirlet Jon no ut na baptais.
(Luk 7:18-35)

1 Be Jisas gate hapatam ter no nuno hausur ta ira nuno sangahul ma
iruo na bulu na harausur, iga hana leh mekaia ura hausur ma harpir ta
ira nudi tamtaman.
2-3 Ma ne Jon no ut na baptais ga kis ra hala na harpadano. Ma be iga
hadade uta ira pinapalim tane Krais, Jon ga tule a iruo ta ira nuno bulu na
harausur iat be dur na tiri Jisas horek: “Augo nong mem la kiskis kawase
ie be na hanawat, be mem na kis kawase baak tike mes?”
4-5 Io, Jisas ga balu dur, “Mur na baling, mur na hinawase ne Jon ing mur
hadade ma ing mur nes, be *ira pulo di nanaas, ira pengpeng di hanana, dong
di sam ra sana minaset ta ira palatamai di, di langalanga, ira talinga ba di
hadado, ira minat di lon baling, ma no nianga na harpir utano tahut na
hininaawas i hana tupas ira maris.*
6 God na idane di ing paile iruo ira nudi lilik utagu.”
7 Be ira iruo bulu na harausur tane Jon dur ga hanana leh, Jisas ga
hinawase no tamat na matanabar utane Jon horek: “Be mu ga hana ukaia
hone Jon utuma ra katano bia, mu ga lik be mu na nes ra so? Mu ga
nunure be a mangana turadi so ie. Pai lale kikios lilik hora tingari ing ila
ioioh hurbit tano dadaip.
8 Ma be mu ga hana ura hadade ie, mu ga nunure ter be pai lale singsige
ta bilai na kinasine. Pata. Dong ing di la singsige ira bilai na sigasige ing
ira matana i tamat, di la kiskis ta ira hala na watong.
9-10 Sene be ing mu ga hana ura nesnes ie, mu ga palai be mu na nes tike
tangetus. I tutuno. Iesene i tamat bileng ta ira tangetus, kinong aie mon,
ing di ga pakat ira nianga tane God utana, i tange horek,

10:38 Matiu 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 **11:4-5** Ais 35:5-6; 61:1 **11:9-10** Mal 3:1; Luk 1:76

‘Aiou ni tule no nugu ut na kap nianga menalalie tano num hinanawat,
nong na tagure no num ngas.’
11 “Mu hadado baak! Jon no ut na baptais i tamat ta ira turadi bakut
ing di ga lon ta ikin ra ula hanuo. Iesene nesi tikenong ta mu i manga
hansiksik naramon tano kingdom tane God, i tamat tane Jon.
12 Tano bung Jon no ut na baptais ga haburuana no nuno harpir tuk ter
katiak, no kingdom tane God ite hananawat ma ra tamat na dades. Ma ira
ut na baso di res leh ie.
13 Io, ira harkurai tane Moses ma ira nianga ta ira tangetus, di ga
hininaawas uta ikino kingdom tuk ter tano pana bung tane Jon.
14 Ma be ing mu na nurnur ta kike ra hininaawas, io, ina palai ta mu be
Jon aie mon ne Elaija nong dait ga kiskis kawase no nuno hinanawat.
15 Be ing u haruat ura hadade kilam kakarek ra nugu nianga, nu taram
ie.
16 “Be aiou ni ianga harharuat uta ira turadi katiak, iou ni tange hohaam?
Io, ni hinawase mu. Di hoke ira not no bulu ing di sip be ira mes na mur
di. Di kis hulungan tike katano ma di hartato harbasie ta di horek,
17 ‘Mem paser no kudu iesene pa mu le mangata;
Mem inge marmaris iesene pa mu le suah.’
18 Hokike iat mon pa di gale laro bileng tane Jon. Be Jon ga hanawat, iga
hahal ma pai gale mame ta wain. Kaie, di gom tange hagae ie be, ‘A sana
tanuo i sasoh tana.’
19 Ma be Nong a Turadi ie ga hanawat, iga iaiaan ma iga mama wain. Ma
di ga tange utana be, ‘A tabi tingana ma a ut na minamo ie. Ma a hinsaana
di ra ut na kap takis ma ira mes na sakalepwana.” Io, Jisas ga tange baling
be, “Di tange hobi iesene aiou tange be ira tintalen ta ira ut na minminanes
di na hamanis be no minanes tane God i takados.”

Jisas ga tibe hapenpen di ing pa di gale lilik pukus.
(Luk 10:13-15)

20 Ma ne Jisas ga tibe hapenpen ira tamtaman ing igate gil ira haleng na
dades na gingilaan na kinarup kaia ho di, kinong pa di gale lilik pukus.
21 Iga tange horek: “Maris ta mu me Korasin, na kabit mu! Maris bileng
ta mu me Betsaida, na kabit mu! Be di gor gil ira dades na gingilaan na
kinarup kaia Tair ma ne Saidon, hoke iou te gil ta mur ira iruo taman,
io, dur gorte lilik pukus. Dur gorte bul haiane ira bilingana put na mol
ma dur gorte mormor ma ra tahuna eh ura hamanis be dur te lilik pukus.
Iesene pa dur gale gil hobi!
22 Mu hadado baak! God na gil tike tamat na harkurai tane Tair ma ne
Saidon tano pana bung na harkurai nong na hanawat namur. Iesene na
gil tike tamat na harkurai sakit ta mur Korasin ma ne Betsaida.
23 Ma mu me Kapeneam, waak mu let ira hinsa mu utuma ra mawe! Mu
na hanasur utusu napu ra katano ta ira minat! Be dage gil ira dades na
gingilaan na kinarup kaia Sodom hoke iou te gil ta mu, io, igor kis ter iat
tuk ter katiak.
24 Mu hadado baak! God na gil tike tamat na harkurai tane Sodom tano
pana bung na harkurai nong na hanawat namur. Iesene na gil tike tamat
na harkurai sakit ta mu me Kapeneam.”

Dong ing di hamaan ra tirih di na kap ra sinangeh.
(Luk 10:21-22)

11:12 Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Matiu 17:10-13; Mak 9:11-13 **11:19** Matiu 9:14 **11:21** Ais 23; Ese 26—28; Jol 3:4-8; Am 1:9-10; Sek 9:2-4 **11:23** Ais 14:13-15; Stt 19:24-28 **11:24** Matiu 10:15; Luk 10:12

25 Taitus ikino pana bung Jisas ga tange be, “Aiou pirlet ugo Mama, a
Watong tuma ra mawe ma kira bileng napu, kinong u ga sie kakarek ra
linge ta dong ira ut na minminanes ma u ga hapuasne ta di ing pa dile
minanes.
26 Maso, Mama! U ga gil hobi kinong u laro be na ngan hobi.
27 “Mama gate ter leise bakut ira linge tagu. Pata ta nong paile nunure no
Natine. No nuno Mama sene mon. Ma pata ta nong paile nunure no nuno
Mama, no Natine sene mon, ma di bileng ing no Natine i ura hapuasne ie
ta di.
28 Mu bakut ing i ubal mu ira tirih na kinakap, mu hilo ukira ho iou, ma
ni hasangeh mu.
29 Mu na kap leh no nugu kiip ma mu nage kap hausur tagu, kinong iou
tike matien na turadi ma iou hanapu bileng iou. Ma mu na hatur kawase
ra sinangeh ta ira numu kudulena nilon.
30 I tahut be mu na gil hobi kinong no nugu kiip i malus ma no nugu
kinakap paile tirih.”

12

Jisas i tamat tano Bung na Sinangeh.
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Tike Bung na Sinangeh Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga
hanana nalamin tano lalong na wit. Ma ira nuno bulu na harausur di
ga taburungan, di gom rarus ari pat na wit, ma di gom enen.
2 Be ira Parisi di ga nes hobi, di ga tange tane Jisas, “Nes baak! Ira num
bulu na harausur di lake no harkurai utano Bung na Sinangeh.”
3 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Mu gate was ter ing Dawit ga gil, ing iga
taburungan, di ma ira nuno harwis.
4 Io, Dawit ga lala tano hala tane God ma di ma ira nuno harwis di ga
en no beret di gate tabar God ma ie. No harkurai i tange be ira pris sene
mon, di na en ikino beret, ma ira mes pata.
5 Iesene mu gate was ter ira harkurai tane Moses. Ma kike ra harkurai
i hamanis uta ira pinapalim ta ira pris naramon tano tamat na hala na
lotu. Be ing di gil ira nudi pinapalim tano Bung na Sinangeh i hoke be di
la kutkutus no harkurai tano Bung na Sinangeh. Iesene pata tikenong na
lik be di gil tike sasana.
6 Aiou tange ta mu, tike turadi kira i tamat tano tamat na hala na lotu.
7 No nianga tane God i tange be, *‘Aiou sip be mu na marse ira turadi. Ma
ing be pa mu le gil hobi, iou paile manga sip be mu na hartabar utuma ho
iou.’* Be mu ira Parisi nage palai tano pipilaina ta ikin ra nianga, pa mu
gorle tibe hapenpen di ing pa dile gil tike sasana.
8 Io, Nong a Turadi ie i kure no Bung na Sinangeh.”

I haruat be da gil ra tahut tano Bung na Sinangeh.
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Io, Jisas ga hana talur ikino katano, igom hana lala ter tano nudi hala
na lotu ira Iudeia.
10 Ma tike turadi ga luma mat ga kis ter kaia. Ari di ga kis ter bileng kaia
ing di ga sip be di na tung Jisas. Io kaie, di gom tiri ie horek: “I takados
be da halangalanga ira ina minaset tano Bung na Sinangeh be pata?”

11:25 1 Korin 1:26-29 **11:27** Matiu 28:18; Jon 3:35; 17:2; Pilipai 2:9; Jon 1:18; 10:15 **11:28** Jer 31:25 **11:30** 1 Jon 5:3 **12:1** Lo 23:25 **12:2** KBk 20:10 **12:3** 1Sml 21:1-6 **12:4** WkP 24:5-9 **12:5** Nam 28:9-10 **12:6** Matiu 12:41-42 **12:7** Hos 6:6; Matiu 9:13 **12:10** Luk 14:3

11 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Be tikenong a nuno tike me i puko sur tike
lulur ra Bung na Sinangeh, a tutuno be na hana iat ma nage kap haut leh
ie.
12 Mu palai be tano sinisip tane God, mu manga tamat ta ira me. Io kaie,
i takados be da gil ira tahut na pinapalim tano Bung na Sinangeh.”
13 Ma ne Jisas ga tange um tano luma mat, “Tuluse no lumam!” Iga tule
ise ie, igom tahut baling honong tike mes na lumana.
14 Iesene ira Parisi di ga sur leh tano hala na lotu ta di ra Iudeia, di gom
wowor tikai be di na ubu bing Jisas hohaam.

God ga gilamis Jisas be aie no nuno tahut na tultule.

15 Be Jisas ga palai ta ira lilik ta di ra Parisi, iga hana talur ikino taman.
Ma a haleng di ga mur ie, igom halangalanga ira nudi ina minaset.
16 Ma iga hakatom di be pa di nale hinawase ta tikenong be nesi ie.
17 Kike ra linge ga hanawat ura hatutuno no nianga nong God ga tange
tano tangetus Aisaia horek:
18 “No nugu tultule ikin, nong iou ga gilamis ie.
Aiou manga sip ie ma iou laro utana.
Aiou ni bul no tanuagu tana,
ma ina harpir tano nugu taktakados na lilik ta ira huntunana bakut tano
ula hanuo.
19 Pai nale hargor ma tikenong. Pai nale kakongane hanana.
Pai nale iangianga nalu ta ira matanabar ta ira ngas.
20 Na marse ira maris,
ma pai nale hagae ira malalona,
tuk ter be no nugu taktakados na barangang.
21 Ma ira huntunana bakut tano ula hanuo, di na so ira nudi lilik tana be
na tabar di ma ira bilai na haridan.”

Jisas ga hamanis be pai gale tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane Satan.
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Ma di ga lamus hawat tike tunana ukaia hone Jisas. A pulo ie ma
a ngulo bileng ie kinong a sana tanuo gate sasoh tana. Ma ne Jisas ga
halangalanga ie, kaie igom ianga ma iga nanaas baling.
23 Ma ira turadi di ga karup ma di ga tange be, “Pata be no tubu ne Dawit
dak ikin?”
24 Iesene be ira Parisi di ga hadade hobi, di ga tange, “Jisas i haruat mon
ura tultule hasur leise ira sana tanuo kinong Belsebul no watong ta di ra
sana tanuo te ter ra dades tana, kaie ige gilgil hobi.”
25 Io, Jisas ga nunure ira nudi lilik, igom tange ta di ira Parisi horek: “Be
tike huntunana paile tur tikai, tari mes di na hamau no taman. Ma be tike
taman be tike hatatamana, be pa dile tur tikai, pa di nale tur dades.
26 Be Satan i tule hasur leise habaling Satan, no nuno huntunana paile
tur tikai. Io, ina puko.
27 Mu tange be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane
Belsebul. Be i tutuno, hokike mon bileng mu. Ira numu turadi di la kapkap
dades bileng mekaia hone Belsebul, ura tultule hasur leise ira sana tanuo.
Io, ira numu turadi iat, di hamanis be ira numu lilik paile takados kinong
di bileng di gil hobi.

12:11 Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16 **12:16** Matiu 8:4; Mak 3:12 **12:18** Ais 42:1-4 **12:18** Matiu 3:17 **12:24** Matiu 9:34; 10:25

28 Ma sene be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma ra dades tano Tanuo
tane God, io, i hamanis be no pana bung tano kingdom tane God te hana
tupas mu.
29 “Pata ta tikenong na lala tano ngasiana no ut na baso ma ina kuman
ta linge, ing be paile huna kubus kawase ie. Ma namur um, na kukuman
naramon tano nuno hala.
30 “Be tikenong paile nugu harwis ie, i malok tagu. Ma be tikenong paile
harahut iou, i hagae iou.
31 Ma ta kike ra numu nianga, iou tange be, God na lik luban leise ira
sasana ta ira matanabar, ma be di na ianga hagae ta tikenong, na lik luban
leise ikinong bileng. Iesene nong i ianga hagae no Halhaaliena Tanuo, God
pai nale lik luban leise ikino sasana.
32 Nesi nong na ianga hagae Nong a Turadi ie, ikino sasana God na lik
luban leise. Iesene be nesi nong na ianga hagae no Halhaaliena Tanuo,
God pai nale lik luban leise ikino sasana, ta ikin ra lon ma namur bileng.
33 “Ira tintalen ta ira turadi i ngan mon hora dahe. Airuo mangana dahe
mon. Nong i bilai i huei ira bilai na puspusno, ma nong i sana i huei ira
sana puspusno. Io kaie, da nes kilam ira dahe ta ira hunuei idi.
34 Mu hora sana si. Paile haruat be mu na tange ra bilai na nianga kinong
a sana turadi mu. Ma ta nong na tange ira linge nong no tingana i hung
ter me.
35 No tahut na turadi i tange ira bilai na linge ing i hung ter tano nuno
nilon. Ma no sana turadi i tange ira sana linge ing i hung ter tano nuno
nilon bileng.
36 Iesene, na tutuno ta mu, be ira nianga bia bakut ing ira turadi di tange,
God na kure di urie tano bung na harkurai.
37 Io, God na kure ugo ta ira num nianga, ma ina tange tam be nu
langalanga be nu kap no num ngunngutaan tano harkurai.”

Jisas ga tibe hapenpen dong ing di ga manga sana.
(Mak 8:11-12; Luk 11:24-26,29-32)

38 Ma namur, ari ta ira Parisi ma ari ta ira tena harausur ta ira harkurai
tane Moses, di ga tange tane Jisas be, “Tena harausur, mem sip be nu gil
tike hakilang ura hamanis ta mem be God i tule ugo be pata.”
39 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Taitus karek ra pana bung, ira matanabar
di sip be ni gil tike hakilang kinong di la tutur talur God ma di manga
sana. Iesene pa di nale nes ta hakilang. Di na nes sene mon no hakilang
tane Iona no tangetus.
40 Io, Iona ga kis tano tingana no tamat na aen aitul a bung. Hokike iat
mon, Nong a Turadi ie na kis tano tingana no pu aitul a bung bileng.
41 Tano bung na harkurai, ira matanabar me Ninewe di na tibe hapenpen
mu kinong di ga lilik pukus ta ira harpir tane Iona. Ma iou tange ta mu,
tike turadi i tamat ta dur ma ne Iona irek.
42 Ma ta ikino bung na harkurai, no kwin me Siba bileng na tibe hapen-
pen mu kinong iga hanawat me tapa sakit ura hadade no minminanes tane
Solomon. Ma iou tange ta mu, tike turadi i tamat ta dur ma ne Solomon
irek.
43 “Be tike sana tanuo i sur leh tike turadi, i hana hurbit ta ira
masmasana katano ta ira katano bia, ura sinangeh, sene be i nanaas puo.

12:28 Apostolo 10:38; 1 Jon 3:8 **12:30** Mak 9:40; Luk 9:50 **12:31** Hibru 6:4-6 **12:33** Matiu 7:16-20 **12:34** Matiu 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 **12:38** Matiu 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 **12:39** Matiu 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jna 1:17 **12:41** Jna 3:5 **12:42** 1Kng 10:1-10

44 Io, i lik horek: ‘Aiou ni tapukus baling ter tano ngasiagu.’ Ma be i
hanawat ukaia, i nes be pata tari kaia ma i taguro ter be na lala baling.
45 Io i hana, i a lamus habaling a liman ma iruo na mes na sana tanuo,
di manga sana tana. Ma di lala kaia ma di ge kis um kaia. Ma no nilon
um ta ikino turadi na manga sana ta ing menalalie. Na ngan bileng hobi
ta ira sana matanabar ta ikin ra pana bung.”

Ira hinsaane Jisas tutuno
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Ma be Jisas ga iangianga baak tano tamat na matanabar, io, no nuno
makai ma ira tesne di ga tur ter nataman. Di ga sip be di na ianga ma ie.
47 Ma tikenong ga hinawase ie be, “No num makai ma ira tasim di tur
ter nataman. Ma di sip be di na wor ma ugo.”
48 Ma ne Jisas balik ga balu ie, “Aiou ni hinawase mu be nesi no nugu
makai ma ira tasigu.”
49 Iga tulus ira nuno bulu na harausur, ma igom tange, “Di kikina ira
nugu makai ma ira tasigu.
50 Io, be nesi tikenong ila murmur ira sinisip tano nugu Mama ruma ra
mawe, ikinong a tasigu, a hainigu, be a nugu makai ie.”

13

No nianga harharuat utano ut na sinso.
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Taitus ikino bung at mon Jisas ga hana talur no hala, io, iga kis ter ra
hena no tamat na taho kis.
2 Io, a tamat na matanabar di ga hana hulungan luhutane ie, kaie Jisas
gom kis hut tike mon kaia na taho. Ma ira matanabar di ga kis tano gagena
taho.
3 Io, iga hinawase di a haleng na linge ma ra nianga harharuat ma iga
tange, “Tike ut na sinso ga hana be na so ira nuno pat na dahe.
4 Be iga isise harbasiane ira pat na dahe, ari ga puko ter tano ngas ma
ira mon di ga en bakut leise.
5 Ari patna bileng ga puko ter ra ula hothot ing paile haleng ira pu kaia.
Di ga kubur haiah kinong pai gale haleng ira pu.
6 Be no kasasa ga taman tut huat iga rang bing di kinong ira bolbol ta di
pai gale manga hanasur.
7 Ari patna bileng ga puko ter nalamin ta ira kuikui kaie igom lul burung
di.
8 Ari patna bileng ga puko ter ta ira bilai na pu. Di ga tamat ma di ga
huei. Ari ga huei aititul a sangahul na patna, ari limliman ma tike na
sangahul na patna, ma ari maarmaar.
9 Be ing u haruat ura hadade kilam ikin, nu taram ie.”

A burwana be Jisas git tangtange ira nianga harharuat.
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Ma ira nuno bulu na harausur di ga hana tupas Jisas, di gom tiri ie be,
“Ura biha kike u la iangianga ta di ra matanabar ma ra nianga harharuat?”
11 Io, iga balu di, “Aiou te hapuasne ta mu utano kingdom tane God.
Iga susuhai nalalie, sene iou te hapuasne um ie ta mu. Iesene aiou paile
hapuasne ta di ira mes.

12:45 2 Pita 2:20 **12:50** Rom 8:29 **13:2** Luk 5:1-3

12 Nesi nong i palai ta ira nugu nianga, God na manga hapalaine ter tana,
ma ina manga palai sakit. Ma be nesi nong tada palpalai kanaia tana, God
na kap leise bakut iat tana.
13 Aiou ianga ma di ma ra nianga harharuat kinong di nesnes, sene be
pa dile nes kilam. Ma di hadade, sene be pa dile hadade kilam.
14 Io, kaie di hatutuno no nianga tano tangetus Aisaia i tange horek,
'Mu na hadade, sene be pa mu nale hadade kilam;
Mu na nesnes, sene be pa mu nale nes kilam.
15 Na ngan hobi kinong i dades ira tinga di kikina ra matanabar.
Di malok be di na hadado,
ma di malok bileng be di na nes.
Di nahula nes kilam ma ira mata di,
ma di nahula hadade kilam ma ira talinga di,
ma di nahula nunure kilam ta ira tinga di,
ma di nage tahurus ma nige halon di.'
16 Iesene no haridan na kis ta mu kinong mu nes kilam ma ira mata mu,
ma mu hadade kilam ma ira talinga mu.
17 Io, mu hadado baak! A haleng na tangetus ma a haleng na ut na takados
bileng, di ga manga sip be di na nes kakarek mu te nes. Iesene pa di gale
nes. Ma di ga manga sip bileng be di na hadade karek mu te hadade.
Iesene pa di gale hadade.

Jisas ga hapalaine no nianga harharuat utano ut na sinso.
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 "Io, mu na hadade no pipilaina tano nianga harharuat utano ut na
sinso. I horek.
19 Nesi nong i hadade no hininaawas tano kingdom tane God, ma paile
palai tana, no Ut na Sana na hanawat ma ina kap leise ira nianga tano
nuno lilik. Ikin ra turadi i haruat ma kike ra pat na dahe ga puko ter tano
ngas.
20 Ma nong i hadade no hininaawas ma i kap haiane mon ma ra
gungunuama na ngan ho ikin ra turadi i haruat ma kike ga puko ter ra ula
hothot.
21 Iesene be no nianga paile darong, paile tur lawas. Ing be ira harubaal
i ubal ie ma i kap ngunungut kinong igate kap no hininaawas, na puko
haiah leh.
22 Ma tike mes na turadi na ngan hokike ga puko ter nalamin ta ira
kuikui. Aie nong i hadade ira nianga, iesene i ngaangel uta ikin ra nilon
ma i manga sip ra kinkinis na watong. Karek ra linge na burung no
hininaawas ma pai nale tahuat timaan.
23 Iesene no turadi nong i hadade kilam no hininaawas i haruat ma kike
ga puko ter tano bilai na pu. Io, ina tahuat timaan hora pat na dahe ing di
huei aititul a sangahul na patna, a limliman ma tike na sangahul na patna,
ma ari maarmaar."

No nianga harharuat uta ira pito ma no bilai na nian.

24 Io, Jisas ga hinawase habaling di tike mes na nianga harharuat. "No
kingdom tane God i haruat ma tike turadi nong i so ira bilai na pat na
dahe tano nuno lalong. Ma ikino mangana nian i nanaas haruat ma ira
pito.
25 Io, be ing di bakut di gate kubabo, no ebar ga hanawat, igom so ira
puspusna pito nalamin ta ira bilai na nian, ma igom hana leh.

13:12 Matiu 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:14** Ais 6:9-10; Jon 12:40; Apostolo 28:26-27
13:16 Luk 10:23-24 **13:22** Luk 12:16-21; 1 Timoti 6:9-10,17

26 Ma ira tahut na nian ma ira pito di ga kubur tikai. Ma pa di gale haruat
ura nesnes kilam no nian ma no pito. Sene be ing iga mon puspusno um,
kaie di gom tur leh ura nesnes kilam um ira pito.
27 “Io, ira tultule tano ut na balaura lalong, di ga hana tupas ie, di gom
tange tana, ‘Numem tamat, dait ga so ira bilai na pat na dahe kaia tano
num lalong. I ngan hohaam be ira sana pito di kubur bileng kaia?’
28 “Iga balu di be, ‘Taitus nong i ura hinaragawai tagu ga gil kike.’
“Ma ira tultule di ga tiri ie be, ‘U sip be mem na ragat leise?’
29 “Iga balu di be, ‘Pata, kinong mu nahula ragat pakur ma ira tahut na
nian.
30 Waak ter dur bakut tuk be ira bilai na nian na matuko. Taitus ikino
pana bung iou ni tange ta ira ut na kinkilaan be di na huna ragat leise ira
pito. Di na pise ira pito ura isise ter ra ula eh, ma ira tahut na nian di na
kil hulungan ukaia tano nugu ula hator.’

No pat na dahe ma no is.
(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

31 “Ma no kingdom tane God i haruat ma tike pat na dahe nong tike
turadi i so ie tano nuno lalong.
32 A tutuno be i hansik ta ira pat na dahe bakut, iesene namur be ing ite
kubur i tamat ta ira humangana dahe na nian dait la sooso. Kaie, ira mon
di hanawat, di gil ira nudi pawas ta ira singarna.”
33 Ma ne Jisas ga hinawase habaling di ma tike nianga harharuat, igom
tange, “No kingdom tane God i haruat ma tike haine ga kap leh ira is, igom
bul ie naramon tano tamat na hunghung na palawa tuk gom lalet bakut.”
34 Taitus kakarek bakut ra linge Jisas ga hinawase no tamat na
matanabar ma ra nianga harharuat. Ira pana bakut ing be iga hinawase
di ta tike linge iga ianga ta di ma ra nianga harharuat.
35 Ikin ga hatutuno no nianga no tangetus ga tange horek,
“Aiou ni ianga ta di ma ra nianga harharuat,
ma iou ni hinawase di ta ira linge ga susuhai ter metua leh tano hakhakisi
tano ula hanuo.”

No nianga palai utano pito ma ira bilai na pat na dahe.

36 Jisas ga hana sukun um no tamat na matanabar, igom hana lala tano
hala. Ma ira nuno bulu na harausur di ga hana tupas ie, di gom tange
tana, “Nu pales ter ta mem no pipilaina no pito naramon tano lalong.”
37 Ma ne Jisas ga balu di, “Nong ga so ira bilai na pat na dahe, aie Nong
a Turadi ie.
38 No lalong, ikin ra ula hanuo. Ira bilai na pat na dahe, di ira turadi ing
di na salo tano kingdom tane God. Ira pito, di ira turadi tano Ut na Sana.
39 No nudi ebar nong ga so kike ra pito, ne Satan. No pana bung na
matmatuko, aie no haphapatam tano ula hanuo. Ma ira ut na kinkilaan,
di ira angelo.
40 “No haphapatam tano ula hanuo na ngan hoke be di ragat leise ira
pito, di ge ise ter ra ula eh.
41 Nong a Turadi ie na tule ira nuno angelo ma di na ragat leise ira linge
i hatawat ira sana tintalen, ma ira ut na sana bileng.
42 Ma ira angelo di na ise ter di tano mamahien tano ula eh. Taitus ikino
katano di na susuah ma di na hatagiris na ngise.

13:35 Sam 78:2 **13:40** Jon 15:6 **13:41** Matiu 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Matiu 8:12

43 Ma ta ikino pana bung ira ut na takados ing di na kis tano kingdom
tano nudi Mama, di na papaso hono kasasa. Be ing u haruat ura hadade
kilam ikin, nu taram ie.

No bilai na linge di ga sie ie, no tulur a kalagi ma no ubane.

44 "Io, no kingdom tane God i haruat ma tike turadi i nes leh tike bilai
na linge di ga sie ter ie ta tike katano pu. Ma no matana i manga tamat
sakit. I sie hakase ie, ma i hana leh ma ra gungunuama. Io, i suhurane
bakut ira nuno linge, i baling ukaia, ma i kul ikino katano pu.
45 "Ma no kingdom tane God i haruat bileng tike ut na kunkulaan i
naanaas ta ira bilai na tulur a kalagi.
46 Ma be i nes leh tike bilai sakit, i suhurane bakut ira nuno linge, ma i
kul leh ikino tulur a kalagi.
47 "Ma no kingdom tane God i haruat baling ma tike ubane di ga ise ie
tano tes. Di gom soh ira mangamangana aen tana.
48 Ma be iga bukas, di ga sel haut ie utuma na waseser. Di gom kis ura
gilgilamis leh ira bilai na aen utuma ta ira raat. Ma ira sana aen di ga kap
leise.
49 No haphapatam tano ula hanuo na ngan hobi. Ira angelo di na
hanawat ma di na gilamis harbasiane ira ut na takados ma ira ut na sana.
50 Ma di na kap leise ira ut na sana utuma naramon tano mamahien na
eh. Ma kaia, di na susuah ma di na hatagiris na ngise."
51 Ma ne Jisas ga tiri, "Mu palai ta kike ra linge?"
Ma di ga balu ie be, "Maso!"
52 Io, iga tange ta di, "Io, kakarek, ira tena harausur ta ira harkurai tane
Moses ing di te kap usurane bileng ira harausur tano kingdom tane God, di
haruat ma tike watong nong i kure no nuno huntunana. Ma ikino watong
na palai be na hausur no nuno huntunana ma ira tuarena tintalen ing di
bilai, ma ira sigarna bileng ing di bilai."

No tangetus Jisas, pa di gale ru ie tano nuno taman iat.
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Io, be Jisas ga hapatam ira nuno nianga harharuat, iga hana leh
mekaia.
54 Ma iga hanawat tano nuno taman iat. Io, iga tur leh ura hausur di ira
matanabar naramon tano nudi hala na lotu. Ma di ga manga karup tana,
di gom tiri, "Ikin ra turadi i kap karek ra minminanes ma karek ra dades
na gingilaan na kinarup meha? Pa dait le palai tutuno iat ta dahine!
55 Aie mon no natine no ut na pakila hala. Ma no nuno makai, ne Maria.
Ma ira tesne, ne Jemes, Iosep, Simon, ma ne Iudas.
56 Ma ira hainine bakut karek ma dait. Io, i kap tutuno iat meha karek
ra linge?"
57 Ma di ga malok leise ie.
Ma ne Jisas ga tange ta di, "I tutuno sakit be mu na ru ira tangetus ta
ira mes na taman. Iesene pa mu nale ru ie be aie mekira, ma be mu mon
tike hatatamana."
58 Ma iga gil mon a bar nong ta ira dades na gingilaan na kinarup kaia
kinong pa di gale nurnur tana.

13:43 Dan 12:3 **13:50** Matiu 13:42; Luk 13:28 **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44

14

Herot ga lik be Jisas iat mon ne Jon nong igate kut do ie.
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Taitus ikino pana bung Herot, nong ga kure ter no katano Galili, ga
hadade ra hininaawas utane Jisas.
2 Ma iga tange ta ira nuno tultule be, “Jon no ut na baptais mon ikinong
ne Jisas. Ite tut hut sukun ra minat ma i lon baling. Ikarek no burwana
ige gilgil ira dades na gingilaan na kinarup.”
3 Io, Herot no king ga tange hobi kinong menatidih igate tule ari turadi
ura palpalim kawase ne Jon. Di ga kubus ie, di gom bul ie ra hala na
harpadano ura utane Herodies no haine tane Herot. Io, nalalie Herodies
ga tole te baak Pilip, no tesne Herot.
4 Ma ne Herot ga bul Jon ra hala na harpadano kinong Jon git tangtange
ter tana be, “Paile takados be u te tole Herodies!”
5 Io, Herot ga ura ububu bing ne Jon iesene iga burte ira matanabar
kinong di git kilkilam ie be a tangetus.
6-7 Io, ma namur, Herot ga gil tike nian na hakilang tano nuno bung na
kinakaho. Ma no hinasik tane Herodies ga hamangate Herot ma ira nuno
wasire. Ma iga manga halaro Herot, kaie Herot gom gil tike kunubus, igom
sasalim be na tabar ie ma ta so ing i sip.
8 Ma no nuno makai, Herodies, ga sip be da ubu bing Jon, kaie igom pir
ter no nuno hinasik be na saring no ulu ne Jon. Io, no bulahine ga tange
tane Herot no king be, “Aiou sip be nu ter tagu no ulune Jon no ut na
baptais naramon tike pelet!”
9 Be ne Herot ga hadade ie iga tapunuk iesene iga lik hadades no nuno
sinsalim ta ira matmataan ta dong ra wasire.
10 Ma iga hartule be da gil hobi. Ma di ga kut do leh no ulune Jon mekaia
ra hala na harpadano.
11 Di ga kap hawat no uluno naramon tike pelet, di gom ter ie tano
bulahine. Ma no bulahine balik ga ter ie tano nuno makai.
12 Ma ira bulu na harausur tane Jon, di ga kap leh no palatamaine Jon
ma di gom bus ie. Namur um di ga hana, di gom hinawase Jisas.

Jisas ga tabar ira liman na arip.
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Ma be ne Jisas ga hadade be Jon gate mat, iga hana leh mekaia tikai
ma ira nuno bulu na harausur. Ma di ga hana sene leh tike mon utuma
tike katano i kapkapana. Iesene be ira matanabar di ga hadade hobi, di ga
hana leh mekaia ta ira nudi taman. Ma di ga mur ngas leh ura murmur
Jisas.
14 Be ne Jisas ga sapa iga nes a haleng na matanabar sakit, igom manga
marmaris uta di, ma iga halangalanga ira ina minaset.
15 Be igate matmatarahien, ira nuno bulu na harausur di ga hanawat
ter tana ma di ga tange, “Ite manga matmatarahien tuoi um ma dait kis
ter um nalamin. Tule ise ira matanabar waing di na hana ta ira taman i
hutate, ma di na kul adi ta nian.”
16 Io, Jisas ga balu di, “Di na hana leh urah? Mu iat, mu na tabar di.”
17 Ma di ga balu ie, “A liman na katano beret ma airuo aen mon karek.”
18 Jisas ga tange ta di, “Mu kap hawat ukira ho iou.”

14:3 WkP 18:16; 20:21; Luk 13:19-20 **14:5** Matiu 21:26

19 Io, Jisas ga tange ta ira haleng na matanabar be di na kis napu. Iga
kap leh ira liman na katano beret ma ira iruo aen, igom tadeng utuma ra
mawe, ma iga sasaring uta ira nian. Iga pidik ira beret, igom ter ta ira
bulu na harausur, ma di gom palau ira matanabar.
20 Di bakut di ga ian, di gom hahos. Ma ira bulu na harausur di ga sangan
hahung ra sangahul ma iruo na kalot ta ira subanaa di.
21 Io, di ga was sene leh mon ira tunana nalamin ta ira matanabar bakut
ing di ga ian. Ma ira tunana di ga haruat ma ra liman na arip. Pa di gale
was um ira haine ma ira not no bulu.

Jisas ga hana tano ula taho.
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 Taitus ikino bung at mon Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur
be di na lie tana tike mon utua tike palpal tano tamat na taho kis, ma ina
tule leise baak ira matanabar.
23 Be igate tule leise ter ira matanabar, iga hanahut sene utuma ra uladih
ura sinsaring. Be igate kankadado tuoi um, aie sene um ga kis ter.
24 Iesene no mon tuoi um gate hana tapa tano waseser. Ma ira paananoh
ga isise hurbitane ie kinong ira nuno bulu na harausur di ga haluso harso
ma no dadeh.
25 Io, kaia dak ra aihet na kareka ra malane Jisas ga hanawat ter ta di.
Iga hanana mon tano ula taho. 26 Be ira nuno bulu na harausur di ga nes
ie ga hanana tano ula taho di ga manga burut, di gom tangtange be, “A
tanuo ie!” Ma di ga kup na bunurut.
27 Iesene kaie iat mon Jisas ga habalaraan di ma iga tange, “Aiou mon!
Waak mu ra bunurut!”
28 Ma ne Pita ga balu ie, “Nugu Watong, ing be augo tutuno iat, nu tange
tagu be ni hana ukatika ho ugo tano ula taho.”
29 Ma ne Jisas ga tange, “Kaia! Hilo!” Io, Pita ga hanasur tano mon, igom
hana tano ula taho ukaia hone Jisas.
30 Iesene be iga nes no dadeh, iga burut, igom ura ruruh. Io, iga
kakongane ukaia hone Jisas be, “Nugu Watong, halon iou!”
31 Kaie at mon Jisas ga sasangaho, igom palim leh no lumana. Ma iga
tange tane Pita, “Paile tur dades no num nurnur. Waak u lilik iriruo.”
32 Ma be dur ga karwas lala ter tano mon, io, no dadeh ga pataam hatikai.
33 Ma di bakut kaia tano mon, di ga lotu tupas ie, di gom tange be, “Augo
tutuno iat mon no Natine God!”

Jisas ga halon a haleng na ina minaset ra katano Genasaret.
(Mak 6:53-56)

34 Be di ga balos no tamat na taho kis, di gom hanawat ter tano katano
Genasaret.
35 Ma be ira turadi mekaia, di ga nes kilam Jisas, di ga hilo harbasie ter
ta ira taman hutate. Ma di ga kap hawat ira ina minaset ukaia hone Jisas.
36 Ma di ga ianga marmaris ter tane Jisas be dong ra ina minaset di na
sigire mon no ngus na sigasige tana. Ma di bakut ing di ga sigire ie, ira
nudi minaset ga pataam.

15

Ira linge tutuno ing na hagae tikenong kaie inage sana.
(Mak 7:1-23)

14:19 Matiu 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** Luk 6:12; 9:28 **14:26** Luk 24:37 **14:31** Matiu 8:26; Mak 4:39 **14:36** Matiu 9:20-21

1-2 Io, ari Parisi ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga
hanawat metuma Ierusalem, di gom hana ukaia hone Jisas, ma di gom
tange be, “Paile tahut be dong ra num bulu na harausur di hagae ira
tintalen ira hintubu dait ga ter ta dait. Nes baak! Pa dile taptapir menalalie
be di na ian!”
3 Ma ne Jisas ga tange balik ta di, “Paile tahut be mu lake ira harkurai
tane God uta ira tintalen ta ira hintubu mu.
4 Aiou te tange hobi ta mu kinong God ga tange be, *‘Ru no num mama ma
no num makai’* ma *‘Nesi i ianga hagae no nuno mama be no nuno makai,
mu na ubu bing ie.’*
5 Iesene mu la tangtange be tike turadi a nuno mon linge i tale be na
harahut no nuno mama ma no nuno makai me, i tale bileng be na tange
horek: ‘Aiou te ter ikin ukaia hone God. Paile tale be ni ter ie tam ura
harahut ugo.’
6 Ma be ing mu lik hobi, i nanaas be mu tingtigel ikino turadi be pai nale
ruru iat um no nuno mama. Be mu tange hobi, mu kap leise ira dades ta
ira nianga tane God uta ira tintalen ta ira hintubu mu.
7 A ut na harababo mu! No tangetus Aisaia ga tange ra tutuno uta mu
horek be iga pakat ikin ra nianga tane God. Ma ne God ga tange be,
8 ‘Ikin ra matanabar di ru iou ma ra ho di mon,
iesene ira nudi nilon, pa dile ter tagu.
9 Di la lotu bia hanana mon tagu,
kinong ira harkurai tane Moses ira turadi mon i bul, di hausur balik ine
hoke be tane God.’ ”
10 Ma ne Jisas ga tato hulungan no tamat na matanabar, igom tange ta
di, “Mu hadado! Aiou sip be mu na palai!
11 Ira mangana linge tikenong i en paile tale be na hagae ie kaie no turadi
nage sana. Sene be ira linge i hanasur metuma naramon tana na hagae ie
nage sana.”
12 Io, ira nuno bulu na harausur di ga hana tupas muk ie, di gom tiri ie,
“U palai ter be ira Parisi di bala ngungut be di hadade kike u tange?”
13 Ma ne Jisas ga balu di horek: “Di haruat ma ira linge i kubur naramon
tano lalong ing no nugu Mama ruma ra mawe pai gale so. Da ragat bakut
leise di.
14 Waak leise um di! Di haruat ma ira pulo na lilie. Ma be tike pulo i sel
tike pulo bileng, dur bakut, dur na puko ta tike tungtung.”
15 Ma ne Pita ga tange tana, “Nu pales no pipilaina no nianga harharuat
ta mem.”
16 Io, Jisas ga tange ta di, “Dong ra matanabar pa dile palai, ma hohaam
be mu bileng, pa mu le palai?
17 Pa mu le palai iat baak be ira nian ing mu la enen, ila hanana ter ta
ira tinga mu ma ina hanasur baling?
18 Iesene ira linge tikenong na tange, i sur leh tano katine. Ma kike, kaie,
na hagae tike turadi.
19 I tutuno, kinong metuma tano katine ira sasana ila hananawat. Ma
kike ra sana horek. Na mon sana lilik ma ina harubu bingibing bia bileng.
Ma ina noh ma tike haine gar na mes. Ma dong ra laala di na gil hobi
bileng. Na kukuman, na hinawas harabota, ma ina ianga hagae tikenong.
20 Karek ra sana tintalen, di hagae no turadi ige sana. Iesene be tikenong
pai nale taptapir menalalie be na ian, pata ta linge. Pai nale hagae no nuno
nilon.”

15:4 KBk 20:12; 21:17; Lo 5:16 **15:8** Ais 29:13 **15:11** Matiu 12:34 **15:14** Luk 6:39; Rom 2:19

Tike haine paile Iudeia iesene Jisas ga halon no natine kinong ga nurnur.
(Mak 7:24-30)

21 Io, Jisas ga hana leh mekaia ma iga hana tano katano ta ira iruo taman,
Tair ma ne Saidon.
22 Ma tike haine mekaia ta ikino katano, tano huno me Kena, ma paile
Iudeia ie, iga hanawat ter tane Jisas. Io, iga hanawat, igom kakongane
horek: "No Watong, no tubune Dawit, nu marse iou! A sana tanuo te
sasoh tano nugu hinasik ma i manga hagae ie."
23 Ma ne Jisas pai gale balu ie. Kaie, ira nuno bulu na harausur di ga
hanawat ukaia ho ie, di gom tange be, "Nu tule leise no haine kinong i
kakongane mur hanane dait."
24 Io, Jisas ga tange ta di, "No nugu Mama ga tule sene mon iou uta mu
ira Iudeia, ing mu ngan hora sipsip di rara. Pai gale tule iou ta di ra mes
na turadi ing pa dile Iudeia."
25 Ma no haine ga hanawat, igom saga bukunkek menalalie tana, ma
igom tange, "No Watong, aiou sip be nu harahut iou!"
26 Io, Jisas ga tange tana, "Paile tahut be da ise tabar ira pep ma ira nian
adi ra bulu."
27 Ma no haine ga tange, "Maso, no Watong! Iesene ira pep iat mon
bileng, di la enen ira petna ing ila pukpuko sur metuma tano teol na nian
ta di ing a nudi ira pep."
28 Io, Jisas ga balu ie be, "Augo tike haine i manga tamat no num nurnur.
Nu hatur kawase hoke u te saring." Io, ta ikino pana bung iat mon no nuno
hinasik ga langalanga muk.

Jisas ga halangalanga a haleng na ina minaset.

29 Jisas ga hana leh mekaia, igom hanana tano gagene no tamat na taho
kis Galili. Io, iga hanahut utuma ra uladih, igom kis kaia.
30 Ma a haleng na matanabar sakit di ga hanawat ukaia ho ie, di gom kap
hawat ira pengpeng, ira pulo, ma tari bileng ing iga mat ira tamtaba di.
Di ga lamus hawat bileng ira ngulo ma a haleng na mes na ina minaset.
Di ga bul ira ina minaset kaia ra matmataan tane Jisas ma ne Jisas ga
halangalanga di.
31 Ma ira matanabar di ga karup ing di ga nes ira ngulo di ga ianga, ira
pengpeng di ga hanana, ira pulo di ga nanaas, ma dong di la kaskase di ga
langalanga bileng. Ma ira matanabar di ga pirlet no God gar na Israel.

Jisas ga tabar ira aihet na arip.
(Mak 8:1-10)

32 Io, Jisas ga tato leh ira nuno bulu na harausur, igom tange ta di, "Aiou
manga marmaris uta ikin ra matanabar. Di te kis tikai ma iou aitul a bung
ma pata um adi ta nian. Aiou paile sip be ni tule ise di ma di taburungan
ter. Di nahula mat kalo ura adi tari na ngas.
33 Ma ira nuno bulu na harausur di ga tange balik tana be, "Pa dait le
tale be dait na silihe leh ta nian i haruat ma ikin ra tamat na matanabar
sakit. A hurlamin kakarek."
34 Ma ne Jisas ga tiri di be, "Aise katano beret kike ho mu?"
Di ga balu ie, "A liman ma iruo na katano ma a bar hana not no aen."
35 Io, Jisas ga tange ta ira matanabar be di na kis napu.
36 Ma be igate kap leh ira liman ma iruo na katano beret ma ira aen
bileng, ma igate tanga tahut ter tane God urie, iga pidik. Io, iga ter ta ira
nuno bulu na harausur ma di ga palau ira matanabar.

15:24 Matiu 10:6 **15:31** Mak 7:37 **15:32** Matiu 14:14

37 Ira matanabar bakut di ga ian, di gom hahos. Namur ira bulu na
harausur di ga sangan hahung a liman ma iruo na kalot ma ira subanaa
di.
38 Di ga was sene leh mon dong ra tunana nalamin ta ira matanabar
bakut ing di ga ian. Ma ira tunana di ga haruat ma a ihet na arip. Pa di
gale was um dong ra haine ma ira not no bulu.
39 Io, Jisas ga tule leise no tamat na matanabar, igom kawas tano mon,
ma igom balos no tamat na taho kis ukaia tano katano Magadan.

16

Jisas pai gale sip be na gil ter tike hakilang ta ira ut na sana.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Io, ari Parisi ma ra Sadiusi di ga hanawat ukaia hone Jisas be di na
hakuni ie uta ira nuno gingilaan. Kaie, di gom saring ie be na gil tike
hakilang ura hamanis be God ga tule ie be pata.
2 Ma ne Jisas ga tange balik ta di horek: "Be ite matmatarahien, ma a
bilai na melsur, mu tange horek be, 'A bilai na bung maran.'
3 Ma be mu la nes be i boh no hanuo ra malane, mu la tangtange be, 'Na
bata.' Mu petlaar be mu na nes kilam ira kikios tano hanuo. Iesene pa
mu le tale be mu na nes kilam balik ira hakilang i hananawat ta kakarek
ra pana bung.
4 Ma ta kakarek ra bung, ira matanabar di sip be ni gil tike hakilang
kinong di la tutur talur God ma di manga sana. Iesene pa di nale nes ta
hakilang. Di na nes sene mon no hakilang tane Iona no tangetus." Io, Jisas
um ga hana talur di.

A harakatom ta ira hausur gar na Parisi ma ira Sadiusi.
(Mak 8:14-21)

5 Io, be di ga balos no tamat na taho kis, ira bulu na harausur di ga luban
be di na kap ta beret.
6 Ma ne Jisas ga hakatom di ma tike nianga harharuat utano is nong ila
muni haiah tano beret ige la laalet. Kaie, igom tange be, "Mu na balaure
mu ta ira is ta di ra Parisi ma ira Sadiusi."
7 Io, ira nuno bulu na harausur di ga iangianga baling iat ta di ma di
gom tange, "I tange hokike kinong dait paile kap ta beret."
8 Io, Jisas ga nunure kilam ira linge di ga tangtange, kaie, igom tange
ta di be, "Paile tur dades ira numu nurnur. Aiou tapunuk be mu tange
harbasiane ta mu be pata ta beret.
9 Pa mu le palai iat baak? Hohaam be mu te luban ira liman na katano
beret ing iga haruat ma liman na arip na matanabar? Aise ira kalot na
subana nian mu ga hahung?
10 Ma mu te luban bileng ira liman ma iruo na katano beret ing iga
haruat ma aihet na arip na matanabar? Aise ira kalot na subana nian
baling mu ga hahung?
11 Hohaam tutuno iat be pa mu le palai be iou paile iangianga uta ira
beret tutuno? Iesene iou hakatom mu tano is ta ira Parisi ma ira Sadiusi,
be mu na balaure mu tana."
12 Kaie iat mon di gom palai be paile hakatom di tano is tutuno nong di
gil beret ma ie. Iesene iga hinawase di be di nage balaure habaling di ta
ira harausur ta ira Parisi ma ira Sadiusi.

16:1 Matiu 12:38; Luk 11:16 **16:4** Matiu 12:39; Luk 11:29 **16:6** Luk 12:1 **16:9** Matiu 14:17-21 **16:10** Matiu 15:34-38

Pita ga tange hapuasne be Jisas, aie no Mesaia.
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Jisas ga hanawat ukaia tano katano tano taman Kaisaria Pilipai. Ma
iga tiri ira nuno bulu na harausur be, “Ira matanabar di la tangtange be
Nong a Turadi ie, nesi ie?”
14 Di ga tange, “Ari di tange be Jon no ut na baptais, ari be tikenong ta
ira tangetus, Elaija dak, be Ieremia, be ta tikenong ta ira mes na tangetus.”
15 Ma ne Jisas ga tiri di, “Ma mu, mu tange be iou nesi?”
16 Pita ga balu ie ma iga tange, “Augo no Mesaia, no Natine no lilona
God.”
17 Ma ne Jisas ga tange balik tana, “No haridan na kis tam, Saimon no
natine Iona, kinong a turadi paile hamanis kike tam, iesene no nugu Mama
ruma ra mawe iat.
18 Ma iou tange tam, Pita, (ma no pipilaina no hinsang ‘Pita’ be tike hot,)
be iou ni hatur no nugu lotu nalu ta ikin ra hot. Ma no dades tano minat
pai nale pari ie.
19 Aiou ni ter tam ira dades tano kingdom tane God. Aso ing u tigel kira
napu, God iat gate hadades ter tuma ra mawe. Ma aso ing u haut ine kira
napu, God gate hadades ter bileng tuma ra mawe.”
20 Io, Jisas ga hakatom ira nuno bulu na harausur be waak di hinawase
tikenong be aie mon no Mesaia.

Nu pusak no num kabai.
(Mak 8:31—9:1; Luk 9:22-27)

21 Taitus ikino pana bung Jisas ga tur leh be na hapalaine ira nuno bulu
na harausur horek: “Aiou ni hanahut iat utuma Ierusalem. Ma ira tamat,
ira tamat na pris, ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses, di na
hangungut iou ma ra haleng na harubaal. Ma di na ubu bing iou, iesene
tano aitul a bung namur, iou ni tut hut baling.”
22 Io, ne Pita ga lamus hasisingen ie, igom beu ie, igom tange be, “Pata
tutuno iat, nugu Watong! Pa dale gil tam hokike!”
23 Jisas ga tahurus, igom tange tane Pita be, “Hana leh um, Satan. Waak
u tutur bat iou. Paule lik ira sinisip tane God. U liklik ira sinisip gar na
turadi mon.”
24 Io, Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur be, “Ing be tikenong i
u ra murmur iou, na mat ira num sinisip ta ikin ra ula hanuo. Nu pusak
no num kabai ma nu mur iou.
25 Aiou tange hobi kinong nesi ta tikenong i lik hatamat sene mon no
nuno nilon, pai nale hatur kawase no nuno nilon tutuno. Iesene be nesi
nong i bala ter no nuno nilon ura utagu, na hatur kawase um no nuno
nilon tutuno.
26 Ma ina hatahutne tikenong hohaam, be na tinane ikin ra ula hanuo
bakut sene be na ber tano nuno nilon tutuno? Io kaie, tikenong na kul
pukus no nuno nilon tutuno ma ra so? Pata iat!
27 Io, i tutuno be Nong a Turadi ie na hanawat ma no minamar tano
nuno Mama, di tikai ma ira nuno angelo. Ma ina balu pukus ter ta ira
turadi tiketike, haruat ma ira nudi tintalen.
28 Mu hadado baak! Tari ta mu kakarek pai nale mat tuk ter be mu na
nes Nong a Turadi ie, i hananawat ma no nuno tamat na kingdom.”

16:14 Matiu 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** Jon 6:69 **16:17** Galesia 1:15-16 **16:18** Jon 1:42; Epesas 2:20 **16:19** Matiu 18:18; Jon 20:23 **16:24** Matiu 10:38; Luk 14:27 **16:25** Matiu 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Matiu 4:8-9 **16:27** Matiu 25:31; Sam 62:12; Snd 24:12; Rom 2:6; Ninanaas 22:12

17

Jisas ga ries gom hapuasne be tikenong hoke no tangetus Elaija gate hanawat nalalie tano Mesaia.
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Ma be a liman ma tike na bung gate pataam, Jisas ga lamus Pita, Jemes
ma ne Jon dur tesne, utuma ra tamat na uladih ing pata tari kaia.
2 Ma ne Jisas ga ries ra matmataan ta duhat. No matmataan tana ga
murarang hono kasasa. Ma ira nuno sigasige ga manga murarang bileng.
3 Ma ne Moses ma ne Elaija dur ga harapuasa ter ta di, duhat gom wowor
ma ne Jisas.
4 Ma ne Pita ga tange tane Jisas, "Nugu Watong, i bilai ing dait kis kira.
Be ing u sip, iou ni gil ta itul la palpalih, tikenong a num, tikenong tane
Moses, ma tikenong bileng tane Elaija."
5 Ma be iga iangianga baak, io, tike murarang na bahuto ga pulus di,
ma ra ingana tikenong ga ianga huat naramon tano bahuto, igom tange,
"No Natigu ikin nong iou manga sip ie, ma iou laro sakit utana. Mohot na
hadade ie!"
6 Ma be ira bulu na harausur duhat ga hadade hobi, duhat ga sie ira
matmataan ta duhat napu tano pu ma ra bunurut.
7 Iesene Jisas ga hanawat, igom sigire duhat, ma igom tange be, "Mohot
tut. Waak mohot burut."
8 Ma be duhat ga tadeng, duhat pai gale nes um tari—Jisas sene um.
9 Io, be duhat ga hananasur metuma ra uladih, Jisas ga tange hadades
ta duhat be, "Waak mohot hinawase ta tikenong ta ikin ra linge mohot te
nes ter ie. Mohot na hinawas um namur be Nong a Turadi ie na tut baling
sukun ra minat."
10 Ma be ira nuno bulu na harausur duhat ga hadade be iga tange hobi,
duhat ga tiri ie be, "Ura biha ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses
di la tangtange be no tangetus Elaija na huna hanawat?"
11 Jisas ga balu duhat ma igom tange be, "Io, a tutuno, dong ra tena
harausur di tange be Elaija na hanawat ma ina gil hatakadosne habaling
ira linge bakut.
12 Iesene iou hinawase mohot, tikenong hoke ne Elaija gate hanawat
ter! Ma pa di gale nunure kilam ie, iesene di ga gil haruatne ira nudi sana
sinisip utana. Ma di na ter ra ngunngutaan bileng hobi ta ikino Nong a
Turadi ie."
13 Io, ira bulu na harausur duhat ga palai um be iga hininawase duhat
utane Jon no ut na baptais.

Be ira nuno bulu na harausur pai gale haruat, Jisas ga hasur leise tike sana tanuo tano bulu.
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)

14-15 Io, be Jisas ma duhat ga hanawat ter tano tamat na matanabar,
tike tunana ga hanawat ter tana. Iga saga bukunkek menalalie tana,
igom tange, "No Watong, iou sip be nu marse no natigu tunana. Aie tike
ngokngok ma ila manga ububal hagae ie, kaie ila ge pukpuko ter tano eh
be tano taho.
16 Aiou kap ter ie ta ira num bulu na harausur sene be pa dile haruat
ura halangalanga ie."

17:2 2 Pita 1:16-18 **17:5** Sam 2:7; Ais 42:1; Matiu 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Lo 18:15 **17:10** Mal 4:5 **17:12** Matiu 11:14 **17:13** Luk 1:17

17 Io, Jisas ga tange balik tana be, “Maris! Mu ira sana matanabar katiak,
pa mu le nurnur urah? Pa nile kis lawas tikai ma mu kira napu ura harahut
mu waing mu nage nurnur. Io, mu lamus no bulu ukira ho iou!”
18 Jisas ga bor no sana tanuo, io, no sana tanuo ga hana sukun ie. Ma
kaie iat mon no bulu ga langalanga.
19 Ma namur, ira nuno bulu na harausur di ga hanawat ukira hone Jisas,
di gom tiri kumaan ie horek: “Urah mem paile haruat ura tultule hasur
ise no sana tanuo?”
20 Io, Jisas ga balu di, igom tange, “Pa mu le haruat kinong i manga not
no ira numu nurnur. Mu hadado baak! Be ira numu nurnur i haruat ma
tike pat na dahe i manga hansik, io, i tale be mu na tange ta ikin ra uladih
be, ‘Kakari mekira utusu!’ ma ina kari. Pata ta linge be pa mu le haruat
be mu na gil.
21 [A sinsaring sene mon ma ra hinahal i haruat be na hasur leise ira
mangana sana tanuo hokike.]”

Jisas ga hapuasne habaling no nuno minat.
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Ma be di ga kis hulungan kaia Galili, Jisas ga tange ta di be, “Da tule
ter Nong a Turadi ie ta ira turadi.
23 Ma di nage ubu bing ie. Ma ta itul a bung na pataam na tut hut baling.”
Ma ira bulu na harausur di ga manga tapunuk.

Be God no num ut na harkurai, nu langalanga tutuno.

24 Ma ne Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hanawat ter
Kapeneam. Ma ari turadi di ga hanana ura kap hartabar tano tamat na
hala na lotu. Ma di ga hanawat ter bileng tane Pita. Ma di gom tange tana
be, “I tutuno be no numu tena harausur bileng ila kulkul no takis tano
tamat na hala na lotu?”
25 Ma ne Pita ga balu di, “Maso!”
Ma be ne Pita ga hana lala tano ngasiana, Jisas ga huna tange tana be,
“U lik hohaam, Saimon? Dong ra king ta ikin ra ula hanuo di la kapkap
ira takis mekaia ta ira nudi huntunana be ta ira mes?”
26 Pita ga babalu ma iga tange, “Mekatika ta ira mes.”
Ma ne Jisas ga tange tana, “Kaie, ikino huntunana iat ila langalanga ura
kul takis.
27 Iesene i tahut be der pai nale hangungut ira tinga di. Io, nu hanasur
utusu tano taho kis ma nu ise hasur no num wonwon. Ma no luaina aen
nong nu wane ie, nu pagas no hono, ma nu nes leh tike barbarat nong i
haruat ura kulkul ira nuder takis. Nu kap leh ie ma nu ter ie ta di utano
nuder takis.”

18

Nesi i tamat tutuno?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ma ta ikino pana bung ira bulu na harausur di ga hana tupas Jisas, di
gom tiri ie be, “Nesi i tamat sakit tano kingdom tane God?”
2 Io, Jisas ga tato tike not no bulu, igom hatur ie nalamin ta di.
3 Ma iga tange ta di be, “Mu hadado baak! Ing be pa mu nale kikios hora
not no bulu, paile tale tutuno iat be mu na salo tano kingdom tane God.

17:19 Matiu 10:1 **17:20** Matiu 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Korin 13:2 **17:22** Matiu 16:21
17:24 KBk 30:13; 38:26 **18:1** Luk 22:24 **18:3** Matiu 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17

4 Io kaie, ing be nesi i gil hasiksik habaling ie ho ikin ra not no bulu, a
tamat sakit ie tano kingdom tane God.
5 Ing be nesi ta nong i bala leh tike not no bulu ho ikin, kinong i nunure
be iou sip hobi, io, i bala leh iou bileng.

Nu waak kapis ira linge ing na hagae ugo.
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 "Nes di rek ra hansik na bulu. Di nurnur tagu. Ma be ta nong na
ura hagae tikenong ta di, igor tahut tana be da tigel bat ie. Na tahut be da
huna kubus tike tamat na hot sakit tano kodonana ma da hakango ie tuma
na tingan tes, nahula hagae tikenong ma ina kap ra tamat na harpadano
namur.
7 Maris, a dades na harkurai na kabit di ta ikin ra ula hanuo kinong
urah ira linge na harwalar i hagae ira matanabar! I tutuno be ira linge na
harwalar hokike na hanawat, iesene maris tano turadi nong na gil kike ra
harwalar.
8 Kap leise ira sana lilik ing na hagae no num nilon. Be tike lumam, be
kakim i gil sasana, nu kutus ise ie. I tahut dahine be nu salo tano nilon
tutuno ma ra kum ugo. Sene be paile manga tahut be da ise ugo ma ira
iruo lumam be kakim bakut ukaia tano ula eh nong pai lale matmat.
9 Be tike matam i harara ugo, nu luar leise ie. I tahut dahine be nu salo
tano nilon tutuno ma ra matakale ugo. Sene be paile manga tahut be da
ise ugo ma ira iruo matam bakut ukaia tano ula eh kaia ra Hel.

No nudait Mama tuma ra mawe paile sip be dait na rara talur ie.
(Luk 15:3-7)

10 "Nes baak! Waak mu nes hanapu ta tikenong ta di kina ra not no bulu
ma ra hinasik kinong i tutuno sakit ira nudi angelo ruma ra mawe di la
tutur hait tano matmataan tano nugu Mama ruma ra mawe.
11 [Io, Nong a Turadi ie ga hanawat ura haalon dong ing di rara.]
12 "Mu hadado baak! Ing be tike turadi a nuno tike maar na sipsip, ma
tikenong ta di i rara, i tutuno sakit be na waak ter ira liman ma ihet na
sangahul ma liman ma ihet tuma ra uladih, ma ina hana leh ura ninanaas
tano nong i rara.
13 Mu hadado timaan! Be ite nes leh ie, na manga laro sakit ta ikinong i
rara ta di ira liman ma ihet na sangahul ma liman ma ihet ing pa di gale
hana sisingen.
14 Hokike iat mon bileng, no Nugu Mama ruma ra mawe paile sip be
tikenong ta di kina ra not no bulu ma ra hinasik di na rara.

A bilai na ngas be da mur ie ura lamlamus pukus nong i puko tano sasana.

15 "Be tike hinsaam i gil sasana ter tam, nu hana ma nu tange hamanis
tana no nuno sana tintalen ite gil ter tam. Iesene mur sene mon, mur na
wor kumaan. Ma ing be i hadade ugo, u te lamus pukus no hinsaam. *
16 Iesene ing be paile sip be na hadade ugo, nu lamus leh bileng tikenong
be ta iruo mes na hinsaam ura nesnes ie. Io kaie, hoke no nianga tane God
i tange, *airuo be ta itul a turadi duhat na hininaawas palai ura hatutuno no
linge.*
17 Ma be pai nale hadade bileng mohot, nu hinawas ta ikin ra linge tano
lotu bakut. Ma be pai nale hadade bileng mu tano lotu, io, pa mu nale

---

18:5 Matiu 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:8** Matiu 5:29-30 **18:10** Hibru 1:14 **18:11** Luk 19:10 **18:15** Luk 17:3; Galesia 6:1 * **18:15** No pipilaina be no hinsaam naramon tane Krais. **18:16** Lo 19:15; Jon 8:17

harbalaan tikai ma ie hoke pa mu lale harbalaan tikai ma ira isomo ma
ira sana turadi ing pa dile nurnur tane God.
18 "Mu hadado baak! Aso ing mu tigel kira napu, God iat bileng tuma ra
mawe na hadades ter ie ta mu. Ma aso ing mu haut urie kira napu, God
na hadades ter ie ta mu bileng.
19 "Aiou tange habaling ta mu, be ing ta iruo ta mu kira napu dur haut
tikai ura tike linge ma dur saring ie, io, no nugu Mama tuma ra mawe na
gil hobi ta dur.
20 Io kaie, be ta iruo be ta itul duhat kis hulungan ter ura utagu, aiou
bileng kike nalamin ta duhat."

Dait na lik luban ira sasana ing tikenong i gil ta dait.

21 Io, Pita ga hana tupas um ne Jisas, igom tiri ie be, "Nugu Watong, aise
pana tutuno iat ing iou ni lik luban leise ira sasana ing no hinsaagu i gil
tagu? A liman ma iruo na pana i haruat?"
22 Ma ne Jisas ga balu ie, "Aiou tange tam be, pai nale liman ma iruo
na pana, iesene na liman ma iruo na sangahul na pana ma pata hapatam
tana.
23 "Io kaie, no kingdom tane God i haruat ma tike king nong ga sip be
na hatakadosne ira ngasa ter ta ira nuno tultule.
24 Ma be iga hatahun ura hatakadosne ira ngasa, di ga lamus hawat tike
turadi. Ma ikino turadi ga kap leh a haleng na barbarat sakit ing pai gale
haruat tutuno iat ura balbalu pukus.
25 Ma be pai gale tale be na balu pukus ira nuno ngasa, no watong ga
hartule be da suhurane ie ta dong ra mes na watong, aie, ma no nuno
haine, ma ira natine bileng hoke ira maris na tultule. Ma iga hartule bileng
be da suhurane ira nuno linge bakut. Ma ira mata duhat tamana ma ira
matana ira nuno linge da balu pukus um no nuno ngasa me.
26 "Ma ikino tultule ga saga bukunkek menalalie tana, igom ianga
marmaris tana be, 'Aiou sip be nu matien te mon baak tagu. Aiou ni
balu pukus ira barbarat bakut.'
27 Io, no nuno watong ga marse ie, igom lik luban leise no nuno ngasa,
ma igom waak leise ter ie.
28 "Iesene be ikino tultule ga hana leh, igom nes tupas nuno tike harwis
nong gate kap leh a bar barbarat tana. Io, iga palim kawase ie, igom
puspus bing ie. Ma iga tange tana be, 'Balu pukus ing u gate kap leh tagu!'
29 "Ma no nuno harwis ga saga bukunkek menalalie tana, ma iga ianga
marmaris tana be, 'Aiou sip be nu matien te mon baak tagu. Aiou ni balu
pukus ira barbarat bakut.'
30 "Iesene pai gale sip hobi. Iga hana leh balik ma ie, igom halala ie tano
hala na harpadano tuk be na balu pukus bakut ira nuno ngasa.
31 Ma be dong ra mes na tultule di ga nes hobi, di ga manga bala ngungut
ter tana. Io, di ga hinawase no nudi watong uta ikino linge.
32 "Kaie, no watong ga tato leh ie, igom tange tana, 'Augo tike sana
tultule! Aiou gate lik luban leise ira num ngasa bakut kinong u ga ianga
marmaris ter tagu.
33 Paile tale bileng be nu marse no num harwis hoke iou ga marse ugo?'
34 Ma no watong ga ngalngaluan sakit tana, igom ter ise ter ie ta dong
di la harngunngutaan kaia ra hala na harpadano, tuk be nage balu bakut
ira nuno ngasa.

18:18 Matiu 16:19; Jon 20:23 **18:19** Mak 11:24; Jon 15:7 **18:22** Luk 17:4 **18:34** Matiu 5:25-26

35 “Hokike iat mon bileng, no nugu Mama tuma ra mawe na gil ta mu
tiketike, ing be pa mu nale lik luban leise ira sasana ing ira hinsaa mu di
gil ta mu.”

19

Jisas ga hausur tano tintalen i hagae ra tinolen.
(Mak 10:1-12)

1 Ma be ing Jisas gate hapatam nianga uta kakarek ra linge, iga hana
leh mekaia Galili, igom hana ter tano katano Iudeia ma iga balos utua tike
palpal tano taho Ioridan.
2 Ma a haleng na matanabar sakit di ga mur ie, igom halangalanga ira
nudi ina minaset kaia.
3 Ari Parisi di ga hanawat ura walwalar Jisas ma ra tiniri. Di ga tiri ie
horek: “I takados ta ira nudait harkurai be tike tunana na ise no nuno
haine, ma pata mon ta burwana?”
4 Ma ne Jisas ga balu di, igom tange, “Mu gate was ter utano hatahun
tano ula hanuo. Ma ta ikino pana bung Nong ga Hakisi ira turadi, ga gil
horek. *Iga gil dur be tikenong na tunana ma ta nong na haine.*
5 Ma iga tange bileng hokarek: *‘Ikin no burwana be no tunana nage hana
sukun no nuno mama ma no nuno makai, ma dur nage kis tikai ma no nuno
haine. Ma dur na tikenong mon.’*
6 Io, dur pai nale iruo baling. Dur na tikenong. Waak tike turadi mon i
pales harbasiane ikin ra linge, kinong God gate kubus pakur ter dur.”
7 Di ga tiri habaling ie be, “Be ing hokakarek, ura biha balik be Moses
ga hartule, be ing tikenong na ise no nuno haine, na pakat ta nianga palai
utano nudur pales tinolen ma ina ter ie tano nuno haine?”
8 Jisas ga balu di, igom tange horek: “Moses ga waak ise ter ta mu be
mu na isa haine kinong a dadeswana ira tinga mu. Iesene pai gale ngan
hobi metua ra hatahun tano hakhakisi.
9 Aiou tange ta mu, be tikenong na ise no nuno haine nong paile noh
tikai ma tike mes, ma ina tole tike mes na haine, ite gil sasana kinong ite
noh tikai ma tike mes, paile nuno.”
10 Ma ira nuno bulu na harausur di ga tange tana, “Maris! Ing be ira
nudi kinkinis na tinolen i ngan hobi, io, i tahut be pa dale tola.”
11 Jisas ga tange ta di, “Pata be ira turadi bakut ing di tale be di na mur
ikin ra harausur. Di sene mon ing God i ter ie ta di.
12 Ari burwana be ari turadi pa di lale totola. Ari pa dile tola kinong di
ga kaho di hobi. Ari, kinong di ga hatabune di, pa di nale tola. Ma tari pa
dile tola kinong di manga lik no kingdom tane God. Nesi tikenong i tale
be na hatur kawase ikin ra harausur, i tahut be na gil hobi.”

No kingdom tane God a nudi ira not no bulu.
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Io, ari not no bulu di ga lamus ter di tane Jisas be na bul ira lumana
ter ta di ma inage sasaring uta di. Iesene ira nuno bulu na harausur di ga
bor dong ing di ga lamus hawat ira not no bulu.
14 Ma ne Jisas ga tange horek, “Mu waak leise ira bulu ukira ho iou. Pa
mu nale tur bat di kinong no kingdom tane God, nudi ie ira mangana not
no bulu hokakarek.”
15 Ma be iga bul ira lumana ter ta di, iga hana leh mekaia.

18:35 Matiu 6:15; Mak 11:25; Epesas 4:32; Kolose 3:13 **19:4** Stt 1:27; 5:2 **19:5** Stt 2:24; Epesas 5:31 **19:7** Lo 24:1-4; Matiu 5:31 **19:9** Matiu 5:32; 1 Korin 7:10-11 **19:14** Matiu 18:2-3

Ina manga dades be tike watong na salo tano nilon tutuno.
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Io, tike tunana ga hanawat ukaia hone Jisas, igom tange, "Tena
harausur, a bilai na pinapalim so ing iou ni gil waing iou ni hatur kawase
no nilon pai nale pataam?"
17 Ma ne Jisas ga tange tana, "Urah tutuno iat u tiri iou tano nong i
tahut? Tikenong sene mon nong i tahut. Be ing u sip be nuge salo tano
nilon tutuno, nu mur ira harkurai tane God."
18 No tunana ga tiri, "Garim?"
Ma ne Jisas ga balu ie horek: *" 'Waak u harubu bingibing bia. Waak u*
noh tikai ma tikenong paile num ie. Waak u kukuman. Waak u hinawas
harabota uta tikenong.
19 *Nu ru no num mama ma no num makai. Ma nu marse tikenong hoke*
u marse habaling iat ugo.' "
20 Ma no marawan ga tange, "Aiou la murmur kike bakut. Aso baak um
ing iou supi ter?"
21 Jisas ga balu ie, igom tange tana be, "Ing u sip be nuge takados
harsakit, io, nu hana, ma nu suhurane ira num inton ma ira num linge
bakut, ma nu ter ira barbarat ta ira maris waing nuge hatur kawase ira
tamat na hartabar tuma nalu. Namur, nu hana u ra ma nuge mur iou."
22 Be no marawan ga hadade kakarek, iga hana leh ma ra but na
tapunuk, kinong a tamat na watong ie.
23 Ma ne Jisas ga tange um ta ira nuno bulu na harausur be, "Mu hadado
baak! Ina manga dades be tike watong na salo tano kingdom tane God.
24 Aiou ura hakatom habaling ter mu. Ing be tike watong i sip be na
salo tano kingdom tane God, na manga dades tana. I malus ta dur be tike
kamel na hurungo tano matana nil na dudungut be tike watong na salo ta
ikino kingdom tane God."
25 Ma be ira nuno bulu na harausur di ga hadade hokakarek, di ga manga
karup, di gom tange tana be, "Be hokike, i nanaas be pata tikenong paile
tale ura kapkap no nilon tutuno. Naka?"
26 Ma ne Jisas ga nes di ma igom tange, "Dong ra turadi mon, pa dile tale
uta ikin. Iesene God i haruat ura gilgil ira linge bakut."
27 Io, Pita ga tange tana, "Nes, ira numem linge bakut, mem gate hana
sukun ter ura murmur ugo. Aso um kanaia ing mem na hatur kawase?"
28 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Mu hadado baak! Tano hasigarna ira linge
bakut Nong a Turadi ie na kis tano nuno tamat na kinkinis na minamar.
Ma mu bileng, mu na kis ta ira sangahul ma iruo na kinkinis na harkurai
ma mu nage kure ira sangahul ma iruo na huntunana me Israel.
29 Ma nesi tikenong i hana talur no nuno taman, ira tesne, ira hainine,
no nuno mama, no nuno makai, ira natine, be ira nuno lalong ura utagu,
io, ina hatur kawase leh a maarmaar na pana baling ta ing menalalie. Ma
inage kap bileng no nilon nong pai nale pataam.
30 Ma a haleng dong di watong kakarek, di na maris namur. Ma di ira
maris kakarek, di na watong namur.

20

Be God i marse tikenong, waak u lilik saasa ter ta ikinong.

19:17 WkP 18:5; Luk 10:28 **19:18** KBk 20:12-16; Lo 5:16-20 **19:19** KBk 20:12-16; WkP 19:18
19:26 Jop 42:2 **19:28** Matiu 25:31; Luk 22:30; Ninanaas 3:21 **19:30** Matiu 20:16; Luk 13:30

1 “No kingdom tane God i haruat ma ikin. Tike turadi, a nuno tike lalong.
Ma iga hana ra malane iat ura kuukule ari turadi ura pinapalim tano nuno
lalong.
2 Ma iga kukubus tikai ma ira ut na pinapalim be na kul mon di ma tike
barbarat tano kudulena bung. Io, igom tule leise ter di ukaia tano lalong.
3 “Ma be iga hutate ra liman ma ihet na pana bung, iga hana bileng, igom
nes leh ari turadi di ga tur bia ter tano katano di la hananawat hulungan
kaia.
4 Ma iga tange ta di be, ‘Mu bileng, mu na hana utuma tano nugu lalong
ma mu na papalim. Ma iou ni kul hatakadosne mu.’
5 Kaie, di gom hana.
Ma ra tingana kasasa, ma ra hutate ra itul a pana bung ra matarahien,
iga gil bileng hobi.
6 Ma be igate hutate ra liman na pana bung ra matarahien, iga hana
leh, igom nes leh ari mes bileng kanaia, di ga tutur hanana. Igom tiri di
be, ‘Urah tutuno iat mu tutur bia hanana ta ikin ra kudulena bung? Paile
tahut be mu gil hobi.’
7 “Di ga balu ie be, ‘Kinong pata tikenong paile kukule mem.’
Io, iga tange ta di, ‘Mu bileng, mu na hana utuma ra nugu lalong.’
8 “Ma be igate hutate be na bung, no nong a nuno no lalong ga tange
tano nuno ut na harbalaurai na lalong horek: ‘Tato ira ut na pinapalim
ma nu kul di. Nu hatahun ta dong ing di hanawat namur. Ma nu hapatam
um ta dong di huna hanawat.’
9 “Io, ira ut na pinapalim ing iga kukule di ra liman na pana bung ra
matarahien, di ga hanawat, di gom kap leh tike barbarat tiketike.
10 Ma be ira ut na pinapalim ing di ga huna kukule di ga hanawat, di ga
lik be di na kap ta tamat. Iesene di bileng, di ga kap tike barbarat tiketike.
11 Ma be di ga kap leh, di ga ngurungur ter tano tunana a nuno no lalong.
12 Di gom tange horek, ‘Kike ra tunana ing u kukule di namur tutuno,
di papalim mon mekatika ra liman tuk ter kakarek ra liman ma tike. Ma
u kul haruatne mon mem bakut. Iesene mem ing mem lie, mem kap no
ngunngutaan tano pinapalim bakut ma no mamahien bileng tano kasasa.’
13 “Iesene iga balu tikenong ta di, igom tange, ‘Tasigu, iou paile sana
haine maugo. U nunure be der haut tikai baak be nu kap tike barbarat
mon.
14 Kap leh no num kunkulaan, ma nu hana. Aiou sip be ni kul no nong
iou kukule ie menamur tutuno haruat mon ma ugo.
15 I tutuno sakit be aiou iat, iou kure ter be ni gil hohaam ta ira nugu
barbarat. U lilik saasa ter ta dong ing di mur kinong aiou tike tena
harbala?’ ”
16 Ma ne Jisas ga tange horek, “Io, dong ing di mur, di na lie. Ma ira lilie,
di na mur.”

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17-18 Ma be Jisas ga hananahut utuma Ierusalem, iga lamus hasisingen
ira sangahul ma iruo na bulu na harausur, igom tange ta di horek: “Mu
hadado timaan. Dait hananahut um utuma Ierusalem ma da ter leise um
Nong a Turadi ie ta ira tamat na pris ma ta ira tena harausur ta ira harkurai
tane Moses. Ma di na kure be da ubu bing ie.

20:8 WkP 19:13; Lo 24:15 **20:16** Matiu 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 **20:17-18** Matiu 16:21; 17:22-23

19 Kaie, di na ter leise ie ta ira lumadi ing pa dile Iudeia. Ma di na hasakit
saasa tana, di na hadakdak ie, ma di na tut ie tano ula kabai. Ma ta itul a
bung na sakit, na tut hut baling."

Tikenong i sip be na tamat, na tultule.
(Mak 10:35-45)

20 Namur, no makai ta dur ira iruo natine Sebedi ga hanawat ukaia
hone Jisas ma ira iruo natine. Io, iga saga bukunkek menalalie tana ura
sarsaring Jisas tike linge.
21 Io, Jisas ga tiri ie, "U sip ra so?"
Iga balu Jisas be, "Aiou sip be nu hartule be karek ra iruo natigu, dur
na kis ta ira iruo palpal tam naramon tano num kingdom. Taitus nong na
kis tano kata na lumam, ma ta nong tano kesa na lumam."
22 Ma ne Jisas ga tange ta duhat horek, "Mohot paile palai tano linge
mohot tirtiri tana. Mur tale be mur na kap no ngunungut nong iou ni kap
ie?"
Dur ga balu ie, "Mir tale."
23 Ma ne Jisas ga tange ta dur, "I tutuno be mur na kap no ngunungut
nong iou ni kap ie. Sene be tano kinkinis tano kata na lumagu be no kesa
na lumagu, pata be a nugu linge ura terter. Ikino linge tano nugu Mama.
Ma ina ter ie ta di ing igate tagure haruatne ra nudi kinkinis."
24 Be ira sangahul na bulu na harausur di ga hadade hobi, di ga
ngalngaluan ter ta dur tesne.
25 Io, Jisas ga tato hulungan di ma igom tange, "Mu palai ta dong ing pa
dile Iudeia. Ira nudi lilie, di la hatamat habaling di ma di la hanapu ira
mes. Ma ira nudi watong la manga kurkure di.
26 Iesene be pai nale haruat hokike ta mu. Be tikenong i sip be na tamat
nalamin ta mu, na tultule ta mu.
27 Ma be tikenong i sip be na tur lie nalamin ta mu, na manga tultule ta
mu.
28 Mu na gil hobi kinong Nong a Turadi ie ga hanawat be na gil hobi
bileng. Pai gale hanawat be di nage tultule tana. Iga hanawat be nage
tultule ta di, ma ina ter no nuno nilon haruat tike but na kunkulaan ura
kulkul halangalanga ra haleng."

Jisas ga halangalanga airuo pulo.
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Ma be Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hanana sukun no
taman Ieriko, a haleng na matanabar sakit di ga mur ie.
30 Ma airuo pulo dur ga kis ter tano gagena ngas. Ma be dur ga hadade be
Jisas ga hanana sakit, dur ga kakongane be, "No Watong, augo no tubune
Dawit, nu marse mir!"
31 Io, no tamat na matanabar di ga bor dur be dur na kis matien. Iesene
ikinong ra pana, dur ga manga kakongane nalu balik, dur gom tange, "No
Watong, no tubune Dawit, nu marse mir!"
32 Ma ne Jisas ga tur, igom tato dur, ma igom tiri dur be, "Mur sip be iou
ni gil hohaam ta mur?"
33 Dur ga tange tana, "No Watong, mir sip be mir na nanaas."
34 Ma ne Jisas ga manga marmaris uta dur, igom palim ira mata dur.
Kaie iat mon dur ga nanaas, io, dur gom mur ie.

20:21 Matiu 19:28; Luk 22:30 **20:22** Matiu 26:39; Jon 18:11 **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Matiu 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Pilipai 2:7

21

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no king nong Israel ga kiskis kawase ie.
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1-2 Io, ma di ga hanawat ter Betpasi kaia hutate Ierusalem tano uladih Olip. Io, Jisas ga tule airuo ta ira nuno bulu na harausur ma iga tange ta dur, "Mur na hana ter tano taman menalalie ta mur. Io, kaie iat mon mur na nes leh tike donki di te kubus kawase ter ie. Ma tike not no donki bileng kanaia tikai ma ie. Mur na lapus dur, io, mur nage sel hawat dur ukira ho iou.
3 Ma be nesi tikenong na tange ta linge ta mur, mur na tange, 'No Watong i sip ter dur,' ma kakarek baling iat mon na bala leise ter dur."
4 Ikin ga ngan hobi ura hatutuno no nianga tano tangetus iga tange horek:
5 "Tange ta di tuma Ierusalem tano uladih Saion horek:
'Nes baak! No numu king ike i hananawat ukatika ho mu.
A matmatien wana ie, ma i kiskisi hanane tike not no donki.' "
6 Ma ira iruo bulu na harausur dur ga hana leh, dur gom gil hoke Jisas ga tange ter ta dur.
7 Dur ga sel hawat no donki ma no natine, dur gom pulus ira tihi dur ira iruo donki ma ari ta ira nudur mol. Io, Jisas ga kawas hut, igom kis nalu ine.
8 Ma a haleng tano tamat na matanabar di ga kap leise ari ta ira sigasige ta di, di gom palase mur no ngas me. Ari di ga palase ira singara dahe ing di gate kato.
9 Ma ira tamat na matanabar ing di ga lilie hanana ma dong ing di ga murmur hanana, di bakut, di ga kakongane hanane be,
"Da pirlet no Tubu ne Dawit!
No haridan na kis tano nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip tano Watong!
Pirlet God nong i kis tuma nalu sakit!"
10 Ma be Jisas ga hana lala tuma Ierusalem, io, a tamat na haraba ga hanawat ma dong ra matanabar bakut kaia, di ga karup, ma di gom ngangao. Di gom tiri be, "Nesi ikin?"
11 Ma ira matanabar di ga balu di be, "Ne Jisas ikin, no tangetus metuma Nasaret ruma Galili."

Jisas ga hapalaine no pipilaina tutuno tano hala na lotu tane God.
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Ma be Jisas ga hana lala tano tamat na hala na lotu, iga bat hasur dong ing di ga suusuhur ma dong ing di ga kuukul kaia. Iga pulukane ira hator ta dong ra turadi ing di ga kikios ira barbarat, ma iga pulukane bileng ira kinkinis ta dong ra turadi ing di ga suhsuhurana mon.
13 Ma iga tange ta di be, "No nianga tane God di ga pakat ie i tange horek: *'No nugu hala na lotu, da kilam ie be a hala na sinsaring.'* Sene be mu gilgil balik ie hoke tike munmun ta di ra holmatau."
14 Ma ira pulo ma ira pengpeng di ga hanawat ter tana naramon tano tamat na hala na lotu. Ma iga halangalanga di kaia.
15 Ma dong ra tamat na pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga nes ira bilai na linge ing iga gil. Ma di ga hadade bileng ira not no bulu naramon tano tamat na hala na lotu di ga kakongane hanane

21:5 Sek 9:9 **21:9** Sam 118:25-26 **21:13** Ais 56:7; Jer 7:11

be, *"Pirlet no Hintubu ne Dawit!"* Io kaie, dong ra tamat tano lotu di ga ngalngaluan ter tana.
16 Di gom tange tana, "U hadade ter at mon kike ra not no bulu di tangtange! Hohaam be paule tigel di?"
Ma ne Jisas ga tange ta di, "Maso! Aiou hadade di. Hoke mon mu gate was ter tano nianga tane God, ing i tange horek: *'U gate tagure ira not no bulu ma di bileng ing di susus baak, be di na pirlet ugo.' "*
17 Ma ne Jisas ga hana talur di mekaia ra taman utuso Betani, igom noh bung leh kaia.

No tintalen na nurnur nong i hana tikai ma ra sinsaring.
(Mak 11:12-14,20-24)

18 Be Jisas ga taptapukus ra malane utuma tano taman, iga taburungan.
19 Ma be iga nes tike ina papus tano gagena ngas, iga hana ter tana. Iesene iga nes ie be a papana sene. Io, iga tange tana be, "No num hunuei ite pataam katiak! Pa nule huei baling!" Ma kaie at muk no dahe ga maranga.
20 Ma be dong ra bulu na harausur di ga nes hobi, di ga karup. Ma di ga tiri be, "I ngan tutuno iat hohaam be ikin ra ina papus i maranga haiah?"
21 Ma ne Jisas ga balu di horek: "Mu hadado baak! Be mu nurnur ma paile iruo ira numu lilik, io, i tale mu be mu na gil hokakarek iou te gil tano ina papus. Ma i tale bileng mu ta ira dades na linge sakit. Hokike i tale mu be mu na tange ta ikino uladih horek, 'Taman tut, ma nu tamaragat sur utuma ra tingan tes.' Ma ina ngan hobi.
22 Be mu nurnur, io, mu na hatur kawase aso ira linge ing mu sasaring urie."

Jisas pai gale hapalaine dong ra tamat tano lotu be ite kap no nuno dades meha.
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jisas ga lala tano tamat na hala na lotu. Ma be iga harausur kaia, ari ta dong ira tamat na pris ma ari ta ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga hanawat ter tana. Ma di gom tiri ie horek, "U te kap ra tamat na dades na harkurai meha kaie uge gil kike ra linge, ma nesi i bul hatamat ugo?"
24 Ma ne Jisas ga balu di, igom tange horek: "Aiou bileng, iou ni tiri mu tike tiniri ma be mu na balu iou, io, aiou ni hinawase mu be nesi i ter ra dades tagu karek iou ge ngan horek.
25 Mu lik be Jon ga kap no nuno pinapalim na baptais metuma ra mawe be mekaia ta dong ra turadi mon?"
Di ga wowor nalamin ta di iat horek: "Be dait na tange be Jon ga kap no nuno pinapalim metuma ra mawe, Jisas na tange ta dait be, 'Mu gorte nurnur mon ta ira nianga tane Jon.'
26 Ma pa dait nale tange bileng be Jon ga kap no nuno dades mekaia ra turadi mon kinong dait burte ira matanabar, urah di bakut di nurnur be Jon aie tike tangetus."
27 Io, di ga balu Jisas horek, "Mem paile nunure."
Io, Jisas ga tange ta di, "Aiou bileng, iou pa nile hinawase mu be iou kap no nugu tamat na dades na harkurai meha, kaie iou ge gil hobi."

Nesi tutuno iat i taram God.

21:16 Sam 8:2 **21:21** Matiu 17:20; Luk 17:6; 1 Korin 13:2; Jon 14:12 **21:22** Matiu 7:7-11; 18:19
21:26 Matiu 14:5

28 Ma ne Jisas ga tange horek, “Mu lik hohaam? Tike tunana airuo natine.
Iga hana tupas no luaina ma iga tange tana be, ‘Natigu, nu hana bas. Nu
papalim tuma ra lalong katiak.’
29 “Iga balu ie, igom tange horek, ‘Pata. Aiou malok.’ Iesene namur iga
pukusane no nuno lilik, igom hana balik ura pinapalim.
30 “Namur, no tama dur ga hana tupas no mes na natine, igom tange
bileng hobi tana. Iga balu ie, igom tange be, ‘Pata ta linge. Aiou ni hana,
mama.’ Iesene pai gale hana balik um.”
31 Ma ne Jisas ga tiri dong ra tamat tano lotu be, “Nesi ta dur ga gil ing
no nudur mama ga sip?”
Di ga balu ie, “No luaina.”
Io, Jisas ga tange ta di horek, “Mu hadado baak! Dong ra isomo ma ira
ut na hilawa di na lala tano kingdom tane God menalalie ta mu.
32 Io, Jon no ut na baptais ga hanawat ura hamanis mu tano takadoswana
ngas. Ma pa mu gale nurnur tana. Iesene dong ra isomo ma ira ut na
hilawa di balik, di ga nurnur tana. Ma a tutuno be mu ga nes bileng
kakarek, iesene pa mu gale lilik pukus be mu nage nurnur tana.”

No nianga harharuat uta ira ut na balaura lalong.
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Ma ne Jisas ga tange ta di horek: “Mu hadade tike mes na nianga
harharuat bileng. Tike tunana a nuno tike katano pu. Iga so tike lalong na
huna wain. Igom tumat luhutane ie ma ra busahaat, ma iga kil tike mata
ing i tale ura papaas gisiane no puspusna wain. Iga tumat bileng tike
hunghung na hot utuma nalu ura nesnes mur no lalong na huna wain. Be
iga gil ter kike iga waak ter no lalong ta dong ing di ga kukule ie be di na
balaure ie, ma igom hana leh baak tano nuno hinana.
34 Be iga mader ira puspusna wain, iga tule ira nuno tultule utusu ho di
ira ut na balaura lalong be di na kap leh a nuno tari ta ira puspusno.
35 “Ira ut na balaura lalong di ga palim kawase ira nuno tultule. Di
ga hadakdak tikenong, di gom ubu bing tike mes, ma di gom gulum bing
tikenong bileng ma ra hot.
36 Namur iga tule habaling ari tultule, di ga haleng ta dong ing di ga lie.
Ma di ga gil bileng hobi ta di.
37 Ma menamur ta di bakut, iga tule no natine ukaia ho di kinong iga
tange be, ‘Di na ru no natigu.’
38 “Iesene be ira ut na balaura lalong di ga nes no natine, di ga tange
harbasiane ta di, ‘Ikino turadi te hanawat nong na rumahal. Kaia, dait ge
ubu bing ie waing dait nage tinane ikin ra lalong.’
39 Io, di ga palim kawase ie, di gom ise hasur ie metuma naramon tano
lalong na huna wain, ma di gom ubu bing ie.”
40 Ma ne Jisas ga tiri di horek, “Io kaie, be no tunana a nuno no lalong
na hanawat, na gil bibihane ira ut na balaura lalong?”
41 Di ga balu ie be, “Na ubu bing hagae kike ra ut na haragawai. Ma ina
nanaas leh tari mes na ut na balaura lalong ing di na haut be di na terter
tari puspusno ukaia ho ie tano pana bung be ira puspusna wain na mader.
Ma ina ter no lalong na huna wain ta di be di na kuukule ie.”
42 Ma ne Jisas ga tange ta di be, “I tahut be mu na lik leh no nianga tane
God di ga pakat ie i tange horek,
‘No hot nong ira ut na pakila hala di ga malok leise ie, kinong di ga lik be
a linge bia ie,

21:32 Luk 3:12; 7:29-30 **21:33** Ais 5:1-2 **21:38** Matiu 27:18 **21:39** Hibru 13:12 **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1 Pita 2:6-8

i nanaas ter be aie balik um no dades na burwana tano hala bakut.
No Watong iat ga gil hokakarek
ma i manga bilai sakit be dait na nes ie.’
43 “Io kaie, iou hinawase mu be no kingdom tane God, da kap leise ie ta
mu ma da ter ie ta di ra mes ing di na papalim haruat ma no sinisip tane
God.
44 [Ma nesi i puko ter ta ikino hot na tarigis hansiksik. Ma be no hot na
puko ter ta tikenong, na bisang hasiksik ie.]”
45 Ma be ira tamat na pris ma ira Parisi di ga hadade ira nianga
harharuat tane Jisas, di ga nunure be iga iangianga mon uta di.
46 Ma di gom walar be di na palim kawase ie, iesene di ga burte ira
haleng na matanabar kinong ira matanabar di ga nurnur be a tangetus ie.

22

No nianga harharuat utano nian na pokomau.
(Luk 14:15-24)

1 Io, ne Jisas ga haianga di ma ira nianga harharuat baling, igom tange
horek.
2 “No kingdom tane God i hokarek. Tike king ga tagure tike nian na
pokomau tano natine tunana.
3 Iga tule ira nuno tultule ura lamlamus dong ing igate ter sibik na lamas
ter ta di ukaia tano nian. Iesene di ga malok ura hinanawat.
4 “Io, iga tule habaling ari mes na tultule, ma igom tange ta di, ‘Mu na
hinawase di ing iou gate ter sibik na lamas ter ta di horek: “Aiou gate
tagure no nian. Iou te sapek ter ira nugu haleng na bulumakau ing iou
ga tamtabar hatamat di. Mu hana um ukira tano nian. Ira linge bakut te
taguro.” ’
5 “Iesene pa di gale hanuang leh ira tultule, di gom hana harbasie.
Tikenong ga hana utuma ra nuno lalong, ma tikenong ukaia tano nuno
pinapalim.
6 Ma ira mes ta di ing di ga kap ra sibik na lamas, di ga palim kawase
ira nuno tultule, di gom gil hagae di, ma di gom ubu bing di.
7 No king ga manga ngalngaluan, igom tule ira nuno umri ma di ga
ubu bing hagae kike ra ut na harubu bingibing, ma di ga hakaret no nudi
taman.
8 “Io, iga tange ta ira nuno tultule horek, ‘No nian na pokomau te taguro.
Iesene ing iou ga ter sibik na lamas ta di, iou nes be ira nudi tintalen paile
haruat ma no nugu sinisip.
9 Kaie, mu na hana ter ta ira katano di la hananawat hulungan kaia. Ma
mu na ter sibik na lamas ta nesi iat mon ing mu na nes.’
10 Io, ira tultule di ga hana harbasie ta ira katano, di gom lamus hulungan
ira matanabar bakut ing di ga nes leh. Ari bilai ma ari sana turadi nalamin
ta di. Ma no hala na lukaro ga bukas ma ira wasire.
11 “Io, no king ga hana lala ukaia naramon tano nian ura nesnes ira
wasire. Ma iga nes tupas leh tike turadi pai gale sige ter ta bilai na kinasine
ura hinana tano pokomau.
12 Ma no king ga tange tana be, ‘Tasigu, u lala hobibiha ukira? Paule
sige ter ta bilai na kinasim. U te gil ra sasana.’ Iesene no turadi pai gale
tale ura balbalu ie.

22:6 Matiu 21:35

13 “Io, no king ga tange ta dong ing di ga nes mur ter no gil nian be, ‘Mu
na hiis pakur ira iruo lumana ma ira iruo kakine, ma mu na ise hasur ie
utusu nataman ra kadado, nage susuah ma ina hatagiris na ngise kaia.’ ”
14 Io, Jisas ga hapatam no nuno nianga, igom tange be, “God i tato ira
haleng, ma sene i gilamis leh a bar nong mon.”

Di ga tiri Jisas be i takados be di na kul takis be pata.
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Io, ira Parisi di ga hana leh, di gom wor tikai be di na hakuni Jisas ta
ira nuno nianga.
16 Ma di ga tule ira nudi bulu na harausur tikai ma dong ing di la murmur
Herot, no king, ukaia hone Jisas. Ma di ga tange tana be, “Tena harausur,
mem nunure be a tutuno na turadi ugo. Ma u la hausur tutuno iat tano
sinisip tane God. Pau lale tutur sene ma tikenong kinong pau lale hanuang
leh be a mangana turadi so tikenong.
17 Io, nu hinawase mem tano num lilik. I takados be dait na kul ter no
takis ta dong ing di kure dait be pata?”
18 Iesene Jisas ga palai ta ira nudi sana lilik, igom tange ta di be, “Mu ira
ut na harababo! Mu sip be mu na hakuni iou urah?
19 Mu hamanis tike barbarat tagu nong di la kulkul takis ma ie.” Di ga
kap hawat tike siliwa ukaia ho ie.
20 Io, iga tiri di, “A hapupuo ta nesi ikin ma a hinsa nesi ikin?”
21 “Tano king,” di ga balu ie. Io, iga tange ta di, “Maso. Mu na ter tano
king ira linge iat tano king, ma mu na ter tane God ira linge iat tane God.”
22 Ma be di ga hadade hobi, di ga karup ta ira nianga iga tange. Di ga
hana sukun ie, ma di gom hana leh um.

Di ga tiri Jisas uta dong ing di gate mat, be di na lon baling be pata.
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23-24 Ma ta ikinong iat mon ra bung ari Sadiusi ing di la liklik be nong i
mat pai nale tut hut baling, di ga hanawat ter tane Jisas, di gom tiri ie be,
“Tena harausur, Moses ga tange horek. Be tike tunana i mat ma pata ta
natine, io, no tesne balik na tole no nuno makoso. Ma dur na hatawat ta
nati dur ma dur na pas ter ta di no hinsana no tesne nong gate mat.
25 Io, a liman ma iruo na hatatesne rek ho mem. No luaina ga tola, igom
mat talur no nuno haine, ma pai gale mon nati dur baak. Io, no makoso
ga hana ter tano tesne.
26 Iga ngan bileng hobi tano airuo, ma no aitul, igom tuk ter ta nong ga
liman ma iruo ma ie ta ira tesne.
27 Ma be di bakut di gate mat, no haine bileng um ga mat.
28 Io, be ira minat di na lon huat baling tano bung na tuntunut hut, ta
nesi tutuno iat um no haine ta ira liman ma iruo? Kinong di bakut, di gate
tole ter ie.”
29 Io, Jisas ga balu di hokarek: “Mu rara ter kinong pa mu le palai ta ira
nianga tane God ing di ga pakat, ma pa mu le nunure bileng no dades tane
God.
30 Tano pana bung na tuntunut hut baling ta ira minat, pa di nale hartola.
Di na haruat ma ira angelo tuma ra ula mawe.
31 Iesene, kakarek ni hinawase mu be dong di gate mat, di na tut hut
baling be pata. I tahut be mu na lik leh ira nianga tane God ing di ga
pakat ter ta mu uta ira hintubu dait.

22:13 Matiu 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6 **22:21** Rom 13:7 **22:23-24** Apostolo 23:8
22:23-24 Lo 25:5

32 A tutuno be di gate mat, iesene God ga tange be, *'Aiou no God tane Abraham, no God tane Aisak, ma no God tane Iakop.'* Pata be God ta dong ra minat, sene be a God ta di ra lilona."
33 Ma be ira haleng matanabar di ga hadade hokike, di ga karup ta ira nuno harausur.

No harkurai i lie ta ira harkurai bakut.
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Ma be dong ra Parisi di ga hadade be Jisas gate balu timaan ira Sadiusi di gom tur kunkun, io, ira Parisi di ga hanawat hulungan.
35 Ma tikenong nalamin ta di, a keskes ie ta ira harkurai tane Moses, ga walar Jisas, igom tiri horek:
36 "Tena harausur, garum no harkurai ta ira harkurai bakut tane God ing i manga tamat?"
37 Jisas ga balu ie, igom tange be, *" 'Nu sip no Watong no num God ma no katim bakut, no num nilon bakut, ma no num lilik bakut.'*
38 Ikin ra harkurai i tamat sakit ma i lie ta ira mes.
39 Ma nong i iruo ma ie, aie bileng hobi. I tange horek: *'Nu marse tikenong hoke u marse habaling iat ugo'*
40 Ira harkurai bakut ma ira harausur ta dong ra tangetus, di burwana leh ta karek ra iruo hartule."

I ngan tutuno iat hohaam be no Mesaia na bulu huat tane Dawit?
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Ing be ira Parisi di ga kis hulungan ter, Jisas ga tiri di horek:
42 "Mu lik hohaam uta nong di kilam ie be no Mesaia? Na bulu huat ta nesi?"
Di ga balu ie be, "Na bulu huat tane Dawit."
43 Iga tange ta di horek, "Iesene, mu nes baak! No Halhaaliena Tanuo ga ter ira lilik tane Dawit kaie Dawit iat gom tange horek,
44 'No Watong ga tange tano nugu Watong:
"Nu kap no tamat na kinkinis kira tano kata na lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira num hiruo menapu ta ira lapara kakim!' "
45 Io, i nanaas be menalalie sakit Dawit iat ga kilam no Mesaia be, 'No nugu Watong.' Kaie, i palai be ikino Mesaia a bulumenamur ie tane Dawit ma aie no Watong bileng."
46 Io, tur leh um ta ikino bung, di bakut di ga barbarahon be di na tiri ura tike linge.

23

Jisas ga hamarisne ira tamat tano lotu kinong di ga manga harababo.
(Mak 12:38-40; Luk 11:39-44,46,52; 20:45-47)

1 Io, Jisas ga tange ta ira haleng na matanabar ma ta ira nuno bulu na harausur horek:
2 "Ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma ira Parisi, di kike, dong ing di haruat ura hininaawas palai ta ira harkurai tane Moses.
3 Io, kaie i tahut be mu na taram di ma mu na murmur ira linge ing di tange ta mu. Iesene paile tahut be mu na mur leh ira nudi tintalen kinong di tange ira linge ma pa dile gil haruatne.

22:32 KBk 3:6; Matiu 8:11 **22:37** Lo 6:5 **22:39** WkP 19:18; Matiu 7:12 **22:40** Rom 13:10; Galesia 5:14 **22:42** Jon 7:42 **22:44** Sam 110:1; Matiu 26:64 **23:3** Mal 2:7-8

4 Ma di kap leh ira nudi dades na harausur, io, di hapupusak ter ira
matanabar me, ing pa dile tale be di na mur. Iesene di iat, pa di nale gil
ta dahine ura hamaman ira matanabar ta kike ra harkurai.
5 “Ira linge bakut ira lilie di gil, di sip be dait ira matanabar dait na nes
ma dait na let di. Mu palai tano nudait tintalen ta ira hansik na punulus.
Ma dait la bulbul tuma naramon ta ari hartule tane God. Ma dait la kubus
ter ira punulus ta ira ulu dait ma ira luma dait bileng. Iesene ira nudi i
manga tamat. Ma dait la bulbul bileng ira kurehreh ta ira kinasi dait ura
halilik dait be dait na mur ira harkurai tane God. Iesene ira nudi iat ila
manga laulawas. 6 Ma di sip be di na kis ta ira burana rau ta ira gil nian,
ma ira kinkinis na tamat naramon ta ira nudi hala na lotu.
7 Di sip be da haatne leh di ta ira katano ing di la hananawat hulungan
kaia ma da let di, ma kaie dage kilam di be, ‘Tena harausur.’
8 “Iesene paile tahut be da kilam mu be, ‘Tena harausur,’ kinong tikenong
sene mon no numu tena harausur. Ma mu bakut mon mu hatatesne.
9 Ma waak mu tanga ‘Mama’ ta tikenong mekira napu kinong tikenong
sene mon no numu Mama. Ma aie ruma ra mawe.
10 Ma paile tahut be da kilam mu be ‘lilie,’ kinong tikenong mon no
numu lilie—no Mesaia.
11 Nong i manga tamat ta mu na numu tultule mon ie.
12 Ma nesi ing i hatamat habaling ie, God na bul hanapu ie. Ma nesi ing
i bul hanapu habaling ie, God na hatamat ie.
13 “Maris ta mu ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu ira
Parisi, na kabit mu! Mu ira ut na harababo! Mu la banbanus leise ter di
ira turadi ing di ura nilala tano kingdom tane God. Mu iat, pa mu le lala
tana, ma pa mu le haut leh bileng dong ing di ura nilala be di na lala kaia.
14 [“Maris ta mu ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu ira
Parisi, na kabit mu! Mu la karkarit leh ira linge bakut ta ira makoso, ma
mu la harababo ma ira numu lawas na sinsaring. God na manga hapadano
mu.]
15 “Maris ta mu ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu
ira Parisi, na kabit mu! Mu ira ut na harababo! Mu la hanana hurbit ta
ira katano bakut ura hauhau leh ta tikenong mon be na mur ira numu
harausur. Ma be na numu bulu na harausur um ie, aie ma mu, mu bakut
mu na kap ra harpadano. A tutuno be mu na lala tano ula eh, iesene i
tutuno sakit be aie bileng na lala tana kinong ite mur mu.
16 “Maris ta mu ira pulo na lilie, na kabit mu! Mu tange horek: ‘Be
tikenong i hasasalim utuma tano tamat na hala na lotu, ikinong a linge
bia mon. Iesene be na hasasalim utuma ta ira bilai na linge naramon tano
tamat na hala na lotu, ikinong na sule ter at ie nage hatutuno no nuno
sinsalim.’
17 A gotgotwana pulo mu! Mu manga rara. No tamat na linge, no hala
na lotu. Aie ing i gil kike ra linge waing di nage halhaalien.
18 Ma mu tange bileng horek: ‘Be tikenong i hasasalim ma no hator na
hartabar tuma tano tamat na hala na lotu, ikinong a linge bia mon. Iesene
be nage hasasalim ma ira linge di hartabar me, ikinong na sule ter iat ie
nage hatutuno no nuno sinsalim.’
19 A pulo mu! Ma mu manga rara baling. No tamat na linge no hator na
hartabar. Aie nong i gil kike ra hartabar waing di nage halhaalien.

23:5 Matiu 6:1; KBk 13:9; Lo 6:8; Nam 15:38-39 **23:11** Matiu 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Jop 22:29; Snd 29:23; Luk 14:11; 18:14 **23:16** Matiu 15:14

20 Io kaie, nesi no nong i hasasalim tano hator na hartabar, no nuno
sinsalim i kaser ter no hator na hartabar ma ira hartabar bileng ruma
tana.
21 Ma nesi ing i hasasalim ma no tamat na hala na lotu, no nuno sinsalim
i kaser no tamat na hala na lotu ma ne God bileng ing ila kis ter naramon
tana.
22 Ma nesi nong i hasasalim utuma nalu, no nuno sinsalim i kaser no
kinkinis na watong tane God ma ne God iat bileng nong ila kis ter kaia.
23 “Maris ta mu ra tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu ira
Parisi, na kabit mu! Mu ira ut na harababo! Mu la sooso ari linge ura
hanamnamien ira amu nian, hora lobo, a kamohor, ma ra kaari. Ma hoke
ira harkurai tane Moses i tange, mu la terter tane God nong i sangahul
ma ie ta kike ra linge mu la sooso. Iesene mu takmaluk balik ta ira tamat
na harausur ta ira harkurai tane Moses. Pa mu le takados, pa mu lale
harmarsai, ma pa mu le tutuno ta ira numu nilon. Io, igor takados be
mu te ter kakarek ra linge tupas God ma pa mu gorle malok bileng ura
murmur kakarek ra bilai na tintalen.
24 A pulo na lilie mu! Mu manga lik hadades um ira not no harkurai
iesene mu malentakuane ira tamat. Mu haruat ma tike turadi i kulupo
be na mamo. I lik leh um no nolnol ma i kap leise ie tano taho. Iesene i
kanam kaas balik um tike bulumakau.
25 “Maris ta mu ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu ira
Parisi, na kabit mu! Mu ira ut na harababo! Mu haruat ma tike gingop be
tike dis ing da gis sene leh mon no palna me nataman. Iesene naramon
tana i hung ma ra bilingana linge mu kuman ma ira linge bileng mu manga
namnamas urie.
26 A pulo na Parisi mu! I tahut be mu na gis hanalalie ira tingana no kap
be no dis, io kaie, ira palna bileng um na gamgamatien.
27 “Maris ta mu ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu ira
Parisi, na kabit mu! Mu ira ut na harababo! Mu hora midi di la haamar
ma ra ponponiana hot ing di nanaas timaan me nataman. Iesene be rusu
napu, di hung ma ra sursur na minat ma ira linge ing na hagae tikenong
waing nage sana.
28 Hokakarek mu. Mu hamanis be mu takados ta ira matmataan ta ira
turadi. Iesene be naramon ta mu, i hung ma ra harababo ma ra tabuna
taram harkurai.
29 “Maris ta mu ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma mu ira
Parisi, na kabit mu! Mu ira ut na harababo! Mu la gilgil ira bilai na hot
na midi ta ira tangetus ura liklik leh di. Ma mu la hamar ira midi ta ira ut
na takados.
30 Ma mu tange be, ‘Be dait gor lon ta kike ra nudi pana bung ira hintubu
dait, io, dait pai gorle harahut ura ububu bing ira tangetus.’
31 Io, mu hinawas palai baling ta mu, be a hintubu mu dong ing di ga
ubu bing ira tangetus.
32 Io, i nanaas tutuno um be mu na gil bakut ira sasana ing ira hintubu
mu di ga hasubana ter.
33 “A sana ut na hinarabota mu. Ma ira hintubu mu, di bileng hobi. Pa
mu le tale tutuno iat be mu na pas no tamat na harpadano naramon tano
ula eh.
34 Ma ura hamanis be mu na ngan hobi, io, iou ni tule ari tangetus, ari
ut na minanes, ma ari tena harausur ukira ho mu. Ma mu na ubu bing

---

23:22 Ais 66:1; Matiu 5:34 **23:23** WkP 27:30; Mai 6:8 **23:25** Mak 7:4 **23:27** Apostolo 23:3
23:28 Luk 16:15 **23:31** Apostolo 7:52 **23:33** Matiu 3:7; 12:34; Luk 3:7

tari ra ula kabai, ma ari mu na dangat di naramon ta ira numu hala na
lotu. Ma mu na murmur hanana ura hangungut di ta ira taman, tiketike.
35 Io kaie, ing mu na ubu bing dong ra ut na takados ta ikin ra ula
hanuo bakut, no harpadano na kabit mu. No numu hinarubu bingibing ga
haburuana leh tane Abel, tike ut na takados, igom hanana tuk tane Sekeria
no natine Berekia. Ma ne Sekeria nong mu ga ubu bing ie nalamin tano
tamat na hala na lotu ma no hator di la tuntun ira hartabar kaia.
36 Mu hadado baak! Ira harpadano haruat hokike ra numu sana tintalen
na kabit mu ing mu lon ta ikin ra pana bung."

Jisas ga manga marmaris uta dong me Ierusalem.
(Luk 13:34-35)

37 Ma ne Jisas ga tange be, "Maris ta mu ira matanabar mekira
Ierusalem! Mu la ububu bing dong ra tangetus ma mu la gulgulum bing
dong ing God la tultule di ukaia ho mu. Haleng pana iou ga sipsip be ni
gawane leh mu hoke no huna kareka ila pabong ter ira natine. Iesene pa
mu gale sip hobi.
38 Nes baak! Da hamau no numu taman ma mu na biha?
39 Io, iou hinawase mu be pa mu nale nes habaling iou tuk tano pana
bung ing mu na tange be, 'No haridan na kis tano nong i hanawat ura
gilgil haruatne ira sinisip tano Watong!' "

24

Ira hakilang ing na hamanis no haphapatam ta ikin ra lon.
(Mak 13:1-31; Luk 21:5-36)

1 Be Jisas ga hana sukun no tamat na hala na lotu, igom hanana leh
mekaia, io, dong ra nuno bulu na harausur di ga hana tupas ie ura
tangtange hamanis ira bala ma ira katano tano tamat na hala na lotu.
2 Ma ne Jisas ga tange ta di be, "Mu nes baak! Kike ra linge mu nesnes,
pata tike hot be na kis harpatep ter ma tikenong. Dong ra numu ebar, di
na dure hasur bakut."
3 Ma di ga hanawat ter tano uladih Olip. Ma be Jisas ga kis ter kaia, ira
nuno bulu na harausur di ga hanawat sene mon ter tana, di gom tiri ie
horek, "Nu hinawase mem, be hunangesa kakarek ra linge ing u hinawase
mem na hanawat. Ma a mangana hakilang so mem na nes ing na hamanis
no num hinanawat ma no haphapatam ta ikinin ra lon?"
4 Io, Jisas ga balu di horek: "Mu na harbalaurai tano nong nahula hakale
lamus leh mu.
5 Io kaie, a haleng di na harakale huat ma di na tange be, 'Aiou iat mon
no Mesaia,' ma di na hakale lamus leh ra haleng.
6 Mu na hadado uta ira tamat na hinarubu be ari hininaawas ta ira
tamat na hinarubu tapa. Waak mu raurawaan. Kike ra mangana linge na
hanawat, sene be no haphapatam pai nale hanawat baak.
7 Io, a haleng na huntunana bakut tano ula hanuo di na tut na hinarubu
baling ta di. Da sam taburungan ma ina mon kunakuner bileng tari haleng
taman.
8 Be kakarek ra linge na hanawat na haburuana leh mon no ngunungut
haruat be no bulu i papaas hatahun no haine nong i ura kinakaho.
9 "Taitus kike ra pana bung da palim kawase mu, dage ter ise mu be di
nage hangungut ma dage ubu bing mu. Ma ira huntunana bakut di na
malentakuane mu ura utagu.

23:35 Stt 4:8; 2Sto 24:20-21 **23:38** 1Kng 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26 **24:2** Luk 19:44
24:5 Matiu 24:23-24; 1 Jon 2:18 **24:9** Matiu 10:22

10 Ma ta ikino pana bung bileng, a haleng di na tahurus talur no nudi
nurnur. Di na ter tihi di harbasie baling mon ta di. Ma di na malentak
harbasie baling ta di.
11 Ma a haleng na tangetus harabota na hanawat ma di na habota lamus
leh ra haleng.
12 Ing be no sana tintalen na tahuat hanana, no harmarsai gar na haleng
na puko.
13 Iesene nong i tur dades ter tuk ra haphapatam, God na halon ie.
14 Ma da harpir tano tahut na hininaawas utano kingdom tane God
harbasie hurhurbit tano ula hanuo. Da gil hokike ura hininawase
hapalaine ira huntunana bakut. Ma be kike ra linge na pataam, io, no
haphapatam ikin ra lon na hanawat.
15 "Mu ing mu waswas karek ra pakpakat i tahut be mu na palai tano
pipilaina ikin ra linge nong no tangetus Daniel ga hininaawas utana. Iga
hininaawas be mu na nes tikenong *'nong i manga sana sakit ma nong
ila hamhamau taman.'* Ma ikinong na tur ter tano katano i halhaalien,
naramon tano tamat na hala na lotu kira Ierusalem.
16 Io, be ikino sana turadi na tur hokike kaia, dong ing di kis ter kaia
Iudeia, i tahut be di na hilo utuma ta ira uladih.
17 Nong i kis ter nalu tano nuno katano na sinangeh tano ula hala, i tahut
be na hanasur haiah. Waak be i hasurum pana bung ura kapkap leh nuno
ta linge naramon tano hala.
18 Ma nong bileng i kis ter tuma na lalong, waak i hanana baling ura
kapkap ira kinasine. Na habir mon.
19 Maris ta dong ing di tienen ter ma dong ing di harasus ta ikino pana
bung. Na manga ubal tutuno iat di.
20 Mu na sasaring be ikin ra purpuruan pai nale hanawat tano pana
bung na labur be tano Bung na Sinangeh, kinong na dades ta mu be mu
na hilo ta kike ra iruo mangana pana bung.
21 Mu na sasaring hobi kinong ikino bung da kilingane ra tamat na
ngunungut. Ma pai nale haruat ma ira bung, haburuana leh tano hatahun
tano ula hanuo, tuk ter katiak. Ma pata tutuno iat be na haruat bileng
hobi namur.
22 Be no Watong pai nagele kubus hakumkum ikino pana bung, pata
tikenong pai gorle lon. Iesene na kubus hakumkum ikino pana bung uta
di ing igate gilamis leh di.
23 Ma ta ikino pana bung bileng be ta nong na tange ta mu, 'Nes baak!
No Mesaia irek,' be 'No Mesaia ike,' waak mu nurnur tana.
24 Io, ari Mesaia harabota ma ari tangetus harabota di na hanawat. Di na
hamanis ta hakilang ma di na gil ta dades na gingilaan na kinarup waing
di na walar, be di na petlaar, ura haabota lamus leh ira turadi bileng ing
God gate gilamis leh.
25 Mu na nes timaan, kinong iou te huna hinawase hanalalie ter mu.
26 "Io, be tikenong na tange ta mu, 'No Mesaia iruma ra katano bia,'
waak mu hana ukaia. Ma be tikenong na tange ta mu, 'No Mesaia i karek,
i kis mun ter,' waak mu nurnur tana.
27 Aiou tange hobi kinong, hoke ila hile ma no murarang ila kaser bakut
no mawe, Nong a Turadi ie na hanawat bileng hobi.
28 No nuno hinanawat na manga palai. Na palai ta mu hoke i palai be no

---

24:11 Matiu 24:5,24; 1 Jon 4:1 **24:13** Matiu 10:22 **24:14** Matiu 28:19 **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **24:17** Luk 17:31 **24:21** Dan 12:1 **24:23** Matiu 24:5 **24:24** Lo 13:1-3; 2 Tesalonaika 2:8-9; Ninanaas 13:13-14 **24:26** Luk 17:23-24 **24:27** Matiu 24:37-39 **24:28** Luk 17:37

minat ila noh ter ha kinong mu na nes ira kook di na hanawat hulungan kaia.
29 “Ma kaie iat mon menamur ta ikino pana bung tano tamat na ngunungut,
‘No kasasa na kadado,
ma no teka pai nale lulungo, *ira tiding di na puko metuma ra mawe,*
ma ira dades tuma ra mawe, di na galogalo.’
30 Ma ta ikino pana bung tike hakilang na harapuasa tuma ra mawe ura hamanis no hinanawat ta Nong a Turadi ie. Ma ira huntunana bakut tano ula hanuo di na suah. Ma di na nes *Nong a Turadi ie na hanana huat ta ira bahuto metuma ra mawe, tikai ma no nuno dades ma ra tamat na minamar.*
31 Da puh no tahur, ma ina tule um ira nuno angelo ura *lamlamus hulungan* ira nuno, ing igate gilamis leh. Ma di ra angelo di na lamus hulungan ira nuno matanabar *mekaia ta ira ihet na matana dadaip ta ira hauhawatne tano mawe.*
32 “Mu na kap harausur ta ira ina bolbol. Tano pana bung be no ina bolbol te samar ma ite kuburuan baling ira papane, mu na nunure be ite hutate tano pana bung na labur.
33 Hoke iat mon, be mu na nes kike ra linge te hanana huat, mu na nunure be no pana bung te hutate, kike tuoi iat mon ra matanangas huat.
34 Mu hadado baak! Ikin ra huntunana, tari ta di pai nale mat baak ma kakarek ra linge na hanawat.
35 No ula mawe ma no ula hanuo na buner leh ma sene be ira nugu nianga pai nale panim.”

Pata tikenong paile nunure iat be hunangesa Jisas na tapukus baling. (Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

36 Ma ne Jisas ga tange habaling be, “Pata tikenong paile nunure at ikino pana bung be kakarek ra linge na hanawat. Dong ra angelo ruma ra ula mawe ma no Natine bileng pa dile nunure—no nuno Mama sene mon.
37 No hinanawat ta Nong a Turadi ie na ngan hoke no bung tane Noa.
38 Io, ma ira bung menalalie tano tamat na tahit ira matanabar di git iaiaan, di git maamo, di git haartola, tuk tano pana bung iat be Noa ga lala tano nuno tamat na mon.
39 Ma pa di gale nunure iat ta dahine be aso na hanawat ter ta di tuk ter be no tamat na tahit ga hanawat, igom salire leise di bakut. Na ngan bileng hobi ing Nong a Turadi ie na hanawat.
40 Be ta iruo turadi kanaia naramon ra lalong, da kap leh tikenong ma da waak kapis ta nong.
41 Ma be airuo haine kanaia dur kakar tapiok, da kap leh tikenong ma da waak kapis ta nong.
42 “Io, i tahut be mu na taguro kawase ie, kinong pa mu le nunure no pana bung ing no numu Watong na hanawat tana.
43 I tahut be mu na palai tano tutuno ta ikin ra hapupuo. Be tike turadi, a nuno tike hala, igor nunure ter no pana bung so ra bung ing tike ut na kukuman na hanawat, io, igor matawas ter ma igor habatbat ter no ut na kukuman pai gorle papat no nuno hala.

24:29 Ais 13:10; 34:4; Ese 32:7; Jol 2:10,31; 2 Pita 3:10; Ninanaas 6:12-13 **24:30** Sek 12:10; Ninanaas 1:7; Dan 7:13 **24:31** 1 Korin 15:52; 1 Tesolonaika 4:16 **24:34** Matiu 16:28 **24:35** Matiu 5:18 **24:36** Apostolo 1:7; 1 Tesolonaika 5:1-2 **24:37** Stt 6:5-8 **24:39** Stt 7:21-23 **24:42** Matiu 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Ninanaas 16:15

44 Ma i tahut be mu bileng, mu na taguro hobi, kinong Nong a Turadi ie
na hanawat tano pana bung ing mu lik be pai nale hanawat tana.”

Be dait ira bilai na tultule tano nudait Watong, dait na lolon takados tuk be inage tapukus.
(Luk 12:41-48)

45 Ma ne Jisas ga tange habaling horek: “Aiou ni hamanis ta mu be nesi
no minaneswana ma no tultule tutuno. Aie nong no nuno watong i bul ter
ra harkurai tana uta dong ra mes na tultule be na tamtabar timaan di.
46 No haridan na kis tano tultule be no nuno watong i tapukus, i nes
tupas ie ma kanaia i gilgil hobi.
47 Mu hadado baak! Na ter ira nuno linge bakut tano harbalaurai ta
ikino tultule.
48 Iesene be ing a sana tultule ie, na lik be no nuno watong pai nale
baling haiah.
49 Ma ina tur leh ura ububu ira mes na tultule ma ina iaiaan ma ina
maamo tikai ma ira ut na minamo.
50 Io, no watong ta ikino tultule na hanawat tano pana bung be no tultule
pai gale lik ter, ma pai gale nunure ter be na hanawat hobi.
51 Ma no watong na kure hadades tutuno iat ie, ma ina ise ie ukaia tano
ngunngutaan ta di ira ut na harababo. Ma ina susuah ma ina hatagiris na
ngise kaia.”

25

No nianga harharuat uta ira sangahul na laala na bulahine.

1 Io, Jisas gom tange habaling horek: “Ma ta ikino pana bung no kingdom
tane God na haruat ma ikin. A sangahul na laala na bulahine di ga kap
leh ira nudi laam, di gom hana ura harsomane no tunana nong iga ura
tinolen.
2 A liman na gotgotwana ma ra liman na minaneswana ta di.
3 Ira gotgotwana di ga kap leh ira nudi laam iesene pa di gale kap ta wel.
4 Dong ra minaneswana balik di ga kap hasisingen ari wel bileng tikai ma
ira nudi laam.
5 Ma be no nong ga ura tinolen pai gale hanawat haiah, di bakut di ga
sumsumela, di gom kumkubabo.
6 “Ra tingana bung um, tikenong ga kakongane be, ‘I rek tuoi um nong
i ura tinolen. Mu hanawat ura harsomane ie!’
7 “Io, di bakut ira bulahine di ga tangahun, di gom halulungo ira nudi
laam.
8 Ma ira gotgotwana di ga tange ta ira minaneswana be, ‘Mu tabar mem
ta wel kinong ira numem laam ite matmat.’
9 “Iesene ira minaneswana ga balu di horek, ‘Pata. Paile haruat ma mem
ma mu bileng. I tahut be mu na hana ter ta dong ing di la suhsuhurana
wel ma mu na kul leh numu tari.’
10 “Ma be di ga hanana leh ura kul wel, no tunana nong ga ura tinolen
ga hanawat. Ma ira bulahine ing di ga taguro ter di ga hana lala tikai ma
ie ukaia tano lukaro na pokomau. Ma no matanahala ga tabanus.
11 “Namur ira mes bileng um di ga hanawat. Ma di ga tato be, ‘Oa! Oa!
Papos halala mem!’
12 “Iesene no turadi ga tange ta di be, ‘Pata tutuno iat! Aiou paile nunure
mu.’ ”

24:47 Matiu 25:21,23 **25:1** Ninanaas 19:7; Luk 12:35 **25:11** Luk 13:25-27 **25:12** Matiu 7:23

13 Io, Jisas gom tange be, “Kakarek iou te hinawase mu be mu na
tangtaguro kawase ie kinong pa mu le nunure iat ikino pana bung.”

No nianga harharuat ta ira itul a tultule.
(Luk 19:11-27)

14 Ma ne Jisas gom tange habaling horek: “Ma ta ikino pana bung no
kingdom tane God na haruat bileng ma ikin. Tike turadi i ura hinana
ter tike mes na ula taman. Ma iga tato leh ira nuno tultule, igom paleng
harbasiane ira nuno linge ta duhat.
15 Iga ter ra liman na arip na barbarat tano luaina, ma airuo arip na
barbarat tano nong i mur leh ie, ma tike arip na barbarat tano nong ga
aitul ma ie. Iga paleng harbasiane ta duhat haruat ma ira nuduhat baso,
ma igom hana leh um tano nuno hinana.
16 Nong ga hatur kawase ra liman na arip na barbarat, kaie iat mon iga
papalim ma ie, io, iga hatawat habaling ra liman na arip na barbarat.
17 Ma nong ga hatur kawase airuo arip na barbarat ga gil hobi bileng,
ma igom kap habaling airuo arip.
18 Iesene no nong ga hatur kawase tike arip na barbarat iga hana leh
balik, igom bus ira barbarat tano nuno watong.
19 “Namur be igate manga halis um, no watong ta ira itul a tultule ga
tapukus baling, igom me hatakadosne ma duhat uta ira nuno barbarat.
20 No turadi nong ga hatur kawase ra liman na arip na barbarat ga kap
hawat kike tikai ma ira liman na arip igate gil hawat leh. Ma iga tange
horek, ‘Nugu watong, u ga ter ra liman na arip na barbarat tagu. Nes
baak! A liman na arip baling karek iou te gil hawat leh.’
21 “Ma no nuno watong ga tange tana be, ‘Tahut na pinapalim! A bilai
ma a tultule tutuno ugo. U te tutuno ta kike ra bar linge, io, iou ni bul
ugo be nu balaure bileng ra haleng. Hana u ra! Nu laro tikai ma no num
watong!’
22 “Ma no nong bileng ga hatur kawase ra iruo arip na barbarat ga
hanawat, igom tange be, ‘Nugu watong, u ga ter ra iruo arip na barbarat
tagu. Nes baak! Airuo arip baling iou te gil hawat leh.’
23 “Ma no nuno watong ga tange tana be, ‘Tahut na pinapalim. A bilai
ma a tultule tutuno ugo. U te tutuno ta kike ra bar linge, io, iou ni bul
ugo be nu balaure bileng ra haleng. Hana u ra! Nu laro tikai ma no num
watong!’
24 “Io, no nong ga hatur kawase tike arip na barbarat ga hanawat um,
igom tange horek, ‘Nugu watong, iou ga nunure ter be a tena ngalngaluan
ugo. U la kilkil ing pau gale so. Ma u la dikdik ing pau gale sahuane.
25 Io, aiou ga burut, iou gom bus ira num barbarat ra pu. A rek ira num
iat.’
26-27 “Ma no nuno watong ga tange balik tana be, ‘A sakalepwana tultule
ugo! Be u gate nunure ter be iou la kilkil ing pa e gale so, ma iou la dikdik
ing pa e gale sahuane, io, ura biha pau gomle bul ira nugu barbarat tano
benk, be nage gil leh ta tinahuat tana? Ma be iou gor baling iou gor me
kap habaling ira nugu barbarat ma ira tinahuat bileng tana.’
28 “Io, igom tange ta di horek, ‘Mu kap leh ikino arip na barbarat sukun
ie, mu na ter ie ta ikino tultule i hatur kawase ra sangahul na arip.
29 Io, iou te tange ta mu hobi kinong na tutuno be nesi no nong i mur
no nugu sinisip, aiou ni haidane ie. Ma no nuno haridan na tamat sakit.

25:13 Matiu 24:42 **25:15** Rom 12:6 **25:21** Matiu 24:45-47; Luk 16:10 **25:29** Matiu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

Ma nesi nong paile mur no nugu sinisip, no nuno da hansik na haridan
da kap leise ie tana.
30 Ma mu na ise ikino sakalepwana tultule ukatika nataman tano kadado.
Ma ina susuah ma ina hatagiris na ngise kaia.' "

Krais na paleng harbasiane ira ut na takados tano nilon hathatikai ma ira ut na sasana tano hiniruo hathatikai.

31 Ma ne Jisas ga tange habaling horek: "Ma be Nong a Turadi ie na
hanawat ma ira nuno minamar, tikai ma ira angelo bakut, io, ina kis
tano nuno tamat na kinkinis na minamar. 32 Ma da kap hulungan ira
huntunana bakut ukaia ra matmataan tana. Ma ina paleng harbasiane
dong ra matanabar hoke tike ut na balaura sipsip nong ila palpaleng
harbasiane ira sipsip talur ira me.
33 Na bul ira sipsip tano palpal na kata, ma ira me tano palpal na kesa.
34 "Ma no King na tange um ta dong kaia ra palpal na kata horek: 'Mu
hana u ra, ing no nugu Mama gate idane mu! Mu na kap leh ira mahal
ing iga tagure ura numu, metua leh ing iga hakisi no ula hanuo.
35 Io, be ing iou ga taburungan mu ga tabar iou. Iou ga sip maru ma mu
ga hamamo iou. Be ing iou ga wasire huat, mu ga bala leh iou.
36 Iga pata ta kinasigu, ma mu ga ter ari tagu. Be iou ga maset, mu ga
balaure timaan iou. Be iou ga kiskis ra hala na harpadano, ma mu ga kol
iou.'
37 "Ma ira ut na takados di na tange balik tana horek: 'Numem Watong,
hunangesa be mem ga nes be u ga taburungan, mem gom tabar ugo, ma
be u ga sip maru, mem gom hamamo ugo?
38 Ma hunangesa mem ga nes be u ga hanawat hora wasire, mem gom
bala leh ugo, ma be pata ta kinasim, ma mem gom ter tari tam?
39 Ma hunangesa bileng mem ga nes be u ga maset be u ga kiskis ra hala
na harpadano, kaie mem gom hanawat ura kokol ugo?'
40 "Io, no King na balu di be, 'Mu hadado baak! Aso ing mu gate gil uta
kike ra hana maris ing di hatatesne ma iou, mu ga gil bileng hobi tagu.'
41 "Ma namur na tange um ta di tano nuno palpal na kesa horek: 'Mu
ing God gate tibe bing ter mu, mu hana leh! Mu hana utusu tano eh nong
pai nale mat, nong ila taguro ter ura utane Satan ma ira nuno angelo.
42 Io, be ing iou ga taburungan pa mu gale tabar iou. Aiou ga sip maru
ma pa mu gale hamamo iou.
43 Be iou ga hanawat hora wasire pa mu gale bala leh iou. Pata ta
kinasigu ma pa mu gale ter tari tagu. Be iou ga maset ma iou ga kiskis ra
hala na harpadano bileng, pa mu gale kol leh iou.'
44 "Ma dong bileng, di na balu ie horek, 'Numem Watong, hunangesa
mem ga nes ugo be u ga taburungan, u ga sip maru, u ga hanawat hora
wasire, u ga supi ter ta kinasim, u ga maset, be u ga kiskis ra hala na
harpadano, ma mem pai gale harahut ugo?'
45 "Na balu di horek, 'Mu hadado baak! Aso ing pa mu gale gil uta kike
ra hana maris ing di hatatesne ma iou, pa mu gale gil bileng hobi tagu.'
46 "Ma di kike, di na salo tano ngunngutaan hathatikai. Iesene ira ut na
takados di na salo tano nilon hathatikai."

25:30 Matiu 8:12; Luk 13:28 **25:31** Matiu 16:27; 19:28 **25:32** Ese 34:17; Ninanaas 20:11-13 **25:35** Ais 58:7 **25:40** Snd 19:17; Matiu 10:42; Mak 9:41 **25:41** Matiu 7:23 **25:46** Dan 12:2; Jon 5:29

26

Ira tamat tano lotu di ga sisilih tike ngas ura ububu bing Jisas.
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Ma be Jisas gate tange bakut kike ra nianga, iga tange ta ira nuno bulu
na harausur horek.
2 "Mu nunure ter be no Nian na Sinakit airuo bung ter um tana. Ma
dage ter leise Nong a Turadi ie be di na tut ie tano ula kabai."
3 Io, dong ra tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana, di ga hanawat
hulungan naramon tano tamat na hala tane Kepas, no tamat ta ira pris.
4 Ma di ga wor tikai be di na silihe tike bilai na ngas na harakumkumaan
ura palpalim kawase Jisas waing di nage ubu bing ie.
5 Iesene di ga tange, "Dait pai nale gil hokike kaia tano nian, ira turadi
di nahula tut na purpuruan ma dait."

Tike haine ga hurange bus Jisas ma ra waiwai.
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Jisas ga kis ter Betani, naramon tano hala tane Saimon, nong baak ga
sam sana minaset ter tano palatamaine.
7 Ma be Jisas ga iaiaan tano teol na nian, tike haine ga hanawat ter tana,
igom kap hawat tike mangana bilai na gingop na taho. Ma di ga gil ie
ma ra hot na tiris. Ma naramon tana, ari waiwai ura salsalap ma a tabi
matana. Ma iga hurange no waiwai tano ulu ne Jisas.
8 Iesene be ira nuno bulu na harausur di ga nes hobi, di ga ngurungur,
di gom tange horek, "Ura biha tutuno iat be i hasurum bia ie?
9 Di gorte suhurane no waiwai ura kapkap ta tamat na barbarat ura
harahut ira maris."
10 Iesene Jisas ga palai ta ikin, igom tange ta di be, "Waak mu kiskis na
gil ikin ra haine kinong ite gil tike bilai na linge sakit ter tagu.
11 Dong ra maris di na kis tikai ter ma mu hatikai, iesene aiou pa nile
kis hatikai ter ma mu.
12 Be ite hurange bus ter ie tano tamaigu, i gil hobi ura tangtagure iou
utano pana bung be da hatur iou tana.
13 Mu hadado baak! Da hinawas ta ikin ra tahut na hininaawas ta ira
taman bakut tano ula hanuo. Be da gil hobi, io, no linge no haine te gil ter
da hinawas bileng tana ura halilik ter dong ra turadi utana."

Iudas ga haut ura terter leise Jisas.
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Io, tikenong ta di ira sangahul ma iruo na bulu na harausur, a hinsana
ne Iudas Iskariot, ga hana ter ta ira pris.
15 Igom tiri be, "Mu na ter ra so tutuno tagu be ni ter leise Jisas ta mu?"
Io, di ga was ter ra itul a sangahul na siliwa tana.
16 Tur leh ta ikino pana bung iga sisilih tike bilai na ngas ura terter leise
Jisas ta di.

Jisas ga en no Nian na Sinakit tikai ma ira nuno bulu na harausur.
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

17 Io, tano luaina bung tano nian na Beret Pai Lale Laalet, ira bulu na
harausur di ga hanawat ter tane Jisas, di gom tiri ie, "U sip be mem na
tagure no Nian na Sinakit ha?"

26:2 KBk 12:1-27; Matiu 20:18 **26:7** Luk 7:37-38 **26:11** Lo 15:11 **26:15** Sek 11:12; Jon 11:57
26:17 KBk 12:14-20

18 Iga balu di horek, “Mur kike, mur na hana lala tano taman, mur na nes
no turadi mur palai ter tana. Ma mur na tange tana be, ‘No tena harausur
i tange be no nuno pana bung te hanawat. Aie ma mem ra nuno bulu na
harausur, mem na en no Nian na Sinakit kaia ra num hala.’ ”
19 Ma ira iruo bulu na harausur dur ga gil hoke Jisas ga tange ta dur, dur
gom tagure no Nian na Sinakit.
20 Ma be igate matarahien bungbung Jisas ma ira nuno sangahul ma
iruo, di ga kis tikai ter tano teol na nian.
21 Ma be di ga iaiaan, Jisas ga tange ta di be, “Mu hadado baak! Tikenong
ta mu na tur talur iou ma ina ter leise iou.”
22 Io, di ga manga tapunuk kaie tiketike iat ta di ga tange tane Jisas be,
“Nugu Watong, iou lik tutuno be pata be iou, naka?”
23 Ma ne Jisas ga balu di, “Nong te hasuguh no ana beret tikai ma iou
naramon tano dis, aie iat mon nong na tur talur iou ma ina ter leise iou.
24 Nong a Turadi ie na hana ter tano nuno minat haruat iat mon ira
tangetus di gate pakat ter utana. Sene be maris ta ikino tunana nong na
tur talur Nong a Turadi ie ma ina ter leise ie! Igor tahut tana be pa di
gorle kaho ie, kinong na kap tike tamat na harpadano.”
25 Io, Iudas, nong na tur talur ie ma ina ter leise ie, ga tange tana be,
“Nugu Watong, iou lik tutuno be pata be iou, naka?”
Jisas ga balu ie, “Augo iat mon.”

Jisas ga hamanis tano beret ma no wain ura halilik di tano nuno minat nong na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

26 Be di ga iaiaan Jisas ga kap leh tike katano beret, ga tanga tahut tane
God tana, ma igom pidik ie. Io, iga palau ira nuno bulu na harausur ma
iga tange ta di, “Mu kap leh kin, mu nage en ie. Ikin no tamaigu.”
27 Namur iga kap leh no gingop na wain, igom tanga tahut tane God tana.
Iga ter ie ta di, igom tange be, “Mu bakut, mu mamo.
28 Ikin no degu nong na hatutuno no kunubus metuma hone God. Ma
iou ni ter leise bia ie ura sungsuge leise ira sasana gar na haleng.
29 Mu hadado timaan! Aiou pa nile mame habaling ta wain tuk tano
pana bung tano kingdom tano nugu Mama ing ni mamo tikai baling ma
mu.”
30 Ma be di gate inge ter tike ninge di ga hanasur mekaia utuma ra uladih
Olip.

Jisas ga tange hatutuno be Pita na harus leise ie.
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Ma ne Jisas ga tange ta di be, “Katiak ra bung be mu na nes be di
gilgil hohaam tagu, mu bakut, mu na hilo sukun iou hoke no tangetus gate
pakat ter ta ira nianga tane God. Ma ne God ga tange be,
‘Aiou ni ubu bing no ut na balaura sipsip,
ma no nuno kaba sipsip di na hilo harbasie.’ ”
32 Ma ne Jisas ga tange habaling horek, “Kike i tutuno iesene iou ni lon
huat baling, ma iou ni lie ta mu utusu Galili.”
33 Iesene Pita ga tange tana, “A tutuno be di bakut dak, di na hilo sukun
ugo be di na nes ing da gil hobi tam, iesene tutuno sakit be pa nile hilo
sukun ugo.”

26:23 Sam 41:9 **26:28** KBk 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Korin 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Jon 16:32; Sek 13:7 **26:32** Matiu 28:7,16

34 Io, Jisas ga balu ie, “Hadado baak! Katiak iat ra bung, be no kareka
pai nale ianga baak, ma u te harus leise ter iou aitul a pana.”
35 Iesene Pita ga tange tana, “A linge bia be ni mat tikai ma ugo. Aiou
pa nile harus leise iat ugo.” Ma ira mes ta di, di ga tange hobi bileng.

Jisas ga manga tapunuk igom sasaring tuma Getsemani.
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur, di ga hana ter tike katano di
kilam ie be Getsemani. Ma ne Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur
be, “Mu na kis ter kira, ma iou baak, ni hana utuma ma ni sasaring.”
37 Io, iga lamus leh Pita ma ira iruo natine Sebedi, duhat gom saate
ie. Ikino pana bung iga kilingane ra tamat na tapunuk ma iga manga
sugurukrukua bileng.
38 Io, iga tange ta duhat, “No nugu kudulena nilon i manga tirih sakit
kakarek iou ge kilingane be iou ura minat. Mohot kis kira ma mohot na
naanaas tikai ma iou.”
39 Io, iga hana hakakari dahine, igom sian tudu no matmataan tana utusu
napu tano pu, ma igom sasaring horek: “Mama, be ing i haruat tano num
sinisip, iou sip be nu kap leise ikin ra tirih mekira ho iou nong i ura hinana
tupas iou. Ma sene be waak u gil ing iou sip. Nu gil iat ing u sip.”
40 Io, iga hana tapukus baling ter ta ira nuno aitul a bulu na harausur
ma iga nes duhat be duhat ga kumkubabo. Ma ne Jisas ga tange tane Pita,
“Maris! Paile tale be nu nanaas te mon ta dahine?
41 I tahut be mohot na naanaas ma mohot na saasaring waing mohot pai
nale puko be ta harwalar na tupas mohot. Ira tinga mohot i kanan ter um
ura tutur bat ira harwalar, sene be a turadi tutuno mon mohot, kaie nage
dades ta mohot.”
42 Io, iga hana baling leh tano airuo pana, igom sasaring be, “Mama,
be ikin ra tirih pai nale hana leh tuk iat be ni salo tana, io, aiou ni mur
haruatne no num sinisip.”
43 Be iga hana tapukus baling iga nes tupas duhat be duhat ga
kumkubabo, kinong duhat ga manga sumsumela.
44 Io, iga hana talur habaling duhat, igom a sasaring baling tano aitul a
pana, ma iga sasaring baling iat mon hoke nalalie.
45 Iga tapukus ter baling ta ira itul a bulu na harausur, igom tange ta
duhat, “Aiou marmaris be kanaia iat baak mohot kumkubabo ma mohot
tatahun. Nes baak! No pana bung te hanawat be da ter leise Nong a Turadi
ie ta ira luma dong ra ut na sasana.
46 Mohot tut ma dait na hana. Nes um! No tunana nong na ter leise iou
ikike tuoi i hanana huat!”

Iudas ga ter leise Jisas ta ira tamat tano lotu.
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Ma be iga iangianga, Iudas, tikenong ta ira nuno sangahul ma iruo na
bulu na harausur, ga salo huat. A tamat na matanabar ga hanawat tikai
ma ie ma di ga kapkap hanane ra sele ma ra kapsil. Karek ra matanabar
iat dong ra tamat na pris ma dong ra tamat ta ira huntunana di ga tule
leise di.
48 Io, no tunana nong ga tur talur Jisas, nong i ura terter leise ie, igate
tange ter ta di hokarek: “No tunana iou ni haianga leh ie ma ni mum ie,
aie iat mon. Mu na palim kawase ie.”
49 Kaie iat mon Iudas ga hanawat ter tane Jisas. Iga haianga leh ie horek:
“Tahut na bung tam, tena harausur!” Ma iga haatne ie ma ra harmum.

26:34 Matiu 26:69-75 **26:38** Jon 12:27 **26:46** Jon 14:31

50 Ma ne Jisas ga tange be, “Tasigu, nu gil ing u hanawat urie.”
Io, dong ra turadi di ga hanawat ter tana, di gom palim kawase ie.
51 Io, tikenong ta di ing iga tur tikai ter ma ne Jisas ga sasel leh no nuno
sele na hinarubu, igom kato kutus leise tike talingana no tultule tano tamat
ta ira pris.
52 Ma ne Jisas ga tange tana be, “Subale pukus no num sele! Io, dong
bakut ing di palim sele na hinarubu di na mat iat tano sele.
53 Paule nunure be iou tale be ni saring no nugu Mama ura harahut iou,
ma kakarek iat mon gor tule hasur a sangahul ma iruo na matana ubane
na angelo?
54 Iesene be iou gor gil hokike, ira nianga tane God di ga pakat pai
gorle hanawat tutuno kinong ira pakpakat i tange be na tutuno be ikin
na hanawat iat.”
55 Ma ta ikino pana bung Jisas ga tange tano tamat na matanabar be,
“Hoke balik be iou tike holmatau kaie mu ge kap hawat ira sele na
hinarubu ma ra kapsil ura palpalim kawase iou? Pata be a holmatau iou!
Taitus ira bungbung iou git kiskis ma iou git harausur tano tamat na hala
na lotu ma pa mu gale palpalim kawase iou.
56 Iesene karek ra linge bakut ite hanawat ura hatutuno ing ira tangetus
di ga pakat.”
Io, ira nuno bulu na harausur di ga hilo sukun um ie.

No kaunsil ta ira tamat tano lotu di ga kure Jisas.
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

57 Be di gate palim kawase Jisas, di ga lamus ter ie tane Kepas, no tamat
ta ira pris. Ma dong ra tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma dong
ra tamat ta ira huntunana, di gate kis hulungan ter kaia.
58 Ma ne Pita ga murmur hanane iat Jisas, ma iga taptapa hanana iat,
tuk ter tano hare tano ngasiana no tamat ta ira pris. Iga tur huat kaia ura
nesnes be di na gil hohaam tane Jisas, kaie igom a kis tikai ter ma ira ut
na harbalaurai uta ikino katano.
59 Ma dong ra tamat na pris ma ira kaunsil, di ga sisilih ta mangana
nianga ura tangtange hagae Jisas waing di nage ubu bing ie.
60 A tutuno be a haleng di ga hanawat, iesene pa di gale nes leh tari
mangana hartutung hokike. Ma dong ing di ga hanawat, di ga hinawas
harabota utana. Iesene, menamur dahine, airuo ga hanawat ukaia ho ie.
61 Ma dur ga tange be, “Ikin ra turadi ga tange horek: ‘Aiou tale be ni
dure no tamat na hala na lotu tane God, ma iou ni hatur habaling mon ie
ta itul a bung.’ ”
62 Io, no tamat ta ira pris ga taman tut, igom tange tane Jisas be,
“Aiou karup be paule balu di! Nu tange hohaam ta karek ra mangana
hininaawas di tung ter ugo me?”
63 Iesene Jisas ga tur kunkun ter iat mon.
Io, no tamat ta ira pris ga tange tana, “Aiou hasasalim ugo ter tano lilona
God be nu hinawase mem be augo no Mesaia, no Natine God, be pata!”
64 Ma ne Jisas ga tange tana, “Maso! Hokike iat mon u te tange. Iesene
iou tange ta mu be mu na nes *Nong a Turadi ie ma ina kis ter tano tamat
na kinkinis kaia tano kata na lumane God no Dadeswana, ma ina hanana
sur ta ira bahuto metuma ra mawe.”*

26:51 Jon 18:26 **26:52** Stt 9:6; Ninanaas 13:10 **26:55** Luk 19:47; 21:37 **26:61** Jon 2:19-21
26:63 Ais 53:7; Matiu 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Matiu 24:30

65 Io, no tamat ta ira pris ga diris ira kinasine iat ma igom tange, “Ite
tange hagae God! Pa dait le supi habaling um ta turadi ura hininaawas
utana. Mu te hadade ter ing i tange hagae God be dur haruat mon.
66 Mu lik hohaam?”
Ma di ga balu ie, “I tale iat be na mat!”
67-68 Io, di ga iabis no matmataan tana. Di ga kubus bat ira matana, di
gom tut ie ma ira luma di, ari di ga paser ie, ma di gom tange, “Be no
Mesaia ugo, io, nu kilam tus be nesi ikinong te tut ugo!”

Pita ga harus leise Jisas.
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

69 Io, Pita ga kis ter kaia tano hare ma tike tultule na haine ga hanawat
ter tana, igom tange, “Augo bileng, u git tiktikai ma ikinong me Galili, ne
Jisas.”
70 Pita balik ga harus igom tange ra matmataan ta di bakut, “Aiou paile
palai iat uta kike ra linge u tangtange!”
71 Ma be iga hana leh ukaia ra matanangas huat, tike mes na tultule na
haine ga nes ie, igom tange ta ira matanabar ing di ga tutur hanana kaia
be, “Ikin ra turadi git tiktikai ma ne Jisas me Nasaret.”
72 Io, ne Pita ga harus baling, igom hasasalim, ma igom tange, “Aiou
paile nunure iat ikino turadi!”
73 Io, namur dahine dong ing di ga tutur hutate hanana, di ga hanawat
ter tana, ma di gom tange, “I palai be augo tikenong ta di kinong ira num
kapis nianga i hamanis hobi.”
74 Pita ga tange ta di, “Aiou sasalim ma ra tutuno be iou paile nunure
ikino turadi! Be iou harakale, io, iou sip be ne God na hapadano iou.”
Io, kaie iat muk no kareka ga ianga.
75 Ma ne Pita ga lik habaling leh um ira nianga Jisas ga tange ter tana
horek: “Be no kareka pai nale ianga baak, ma u te harus leise ter iou aitul
a pana.” Ma ne Pita ga hana talur ikino katano, ma igom manga suah.

27

Di ga lamus Jisas ukaia hone Pailat.
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

1 Be igate malane um dong ra tamat na pris ma ira tamat ta ira
huntunana, di ga wowor tikai, ma di ga haut ura ububu bing Jisas.
2 Ma di ga kubus ira lumana, di gom lamus ter ie tane Pailat, no tamat
na turadi me Rom.

Iudas ga tapunuk ma iga kukut.
(Apostolo 1:18-19)

3 Ma be Iudas, nong ga tur talur Jisas, ga nes be di gate tule bingbing ie,
iga manga marmaris. Io, iga ter pukus ira aitul a sangahul na siliwa ter ta
ira tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana.
4 Ma iga tange ta di, “Aiou te gil tike sasana kinong iou te ter leise
tikenong ing paile gil ta nirara be na hiruo.”
Ma di ga tange tana, “Mem na biha balik? Augo iat!”
5 Io, Iudas ga ise ter ira barbarat naramon tano tamat na hala na lotu,
igom hana leh. Io, iga hana, igom a kukut.

26:65 Matiu 9:3; Jon 10:33 **26:66** WkP 24:16; Jon 19:7 **26:67-68** Ais 50:6; 53:5 **26:75** Matiu 26:34 **27:5** Apostolo 1:18-19; Matiu 26:14-15

6 Ira pris di ga kap leh ira siliwa, di gom tange, “Paile haruat ma ira
harkurai tane Moses be dait na bul kakarek ra barbarat tano bunbulaan
kira ra tamat na hala na lotu, kinong a matana hiniruo kike.”
7 Iesene tike katano pu, a nuno no ut na gil gingop ma ra pu kanaia. Ma
be di ga wor tikai leh, di ga kap leh ira barbarat ma di ga kul ie ura busbus
ira minat me tapa.
8 Io kaie, tuk ter iat baak katiak, di kilam ikinong ra katano be, ‘Katano
gar na Hiniruo.’
9 Io, ikin ga hatutuno no nianga no tangetus Ieremia ga tange be, “Di ga
kap leh ra aitul a sangahul na siliwa, no matana nong Israel gate kubus
ter tana.
10 Kaie, be di ga palai tano katano pu, a nuno no ut na gil gingop ma
ra pu, *di ga kap leh no barbarat, di gom kul ie hoke no Watong gate tange
hamanis be ni gil hobi.”*

Di ga tung Jisas kaia hone Pailat.
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

11 Io, Jisas ga tur tano matmataan tano tamat na turadi me Rom, ma no
tamat na turadi ga tiri ie be, “Augo, augo no king ta di ra Iudeia?”
Jisas ga balu ie, “A num nianga iat!”
12 Ma be ira tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana, di ga tung ie,
pai gale babalu.
13 Ma ne Pailat ga tange tana be, “Haleng kike ra linge di tangtange ter
tam. Hohaam be u hadade bia ter iat mon?”
14 Iesene be Jisas pai gale babalu iat ta dahine uta ira linge di ga tung ie
urie, kaie no tamat na turadi ga karup gom ngangao.

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39—19:16)

15 Nudi tintalen ira Iudeia be ta ira kaba Nian na Sinakit bakut, no tamat
na turadi me Rom git hasur uta di ira matanabar tike turadi mekaia ra hala
na harpadano. Aie mon nong ira matanabar di ga sip ie.
16 Ma ta ikino pana bung, tike turadi, no hinsana ne Barabas, nong di
ga hiis kawase naramon tano hala na harpadano. Ma ira matanabar di ga
nunure timaan ter ie ta ira nuno tintalen.
17 Io, be dong ra matanabar di ga hanawat hulungan, Pailat ga tiri di be,
“Mu sip be ni waak leise ter nesi ukaia ho mu—Barabas, be Jisas nong di
kilam be Krais?”
18 Iga tiri hokike kinong iga nunure ter be di ga lilik saasa ter tane Jisas,
kaie di gom ter leise ie tana.
19 Ma be Pailat ga kis ter tano nuno kinkinis na harkurai, no nuno haine
ga tula nianga ukaia ho ie. Ma igom tange be, “Ikin ra turadi paile gil tike
nirara. Waak u gil tike linge tana kinong ra bung i ubal iou tike tamat na
barbarien ura utana.”
20 Iesene ira tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana, di ga sunang
ira matanabar be di na saring leh ne Barabas be na langalanga ma be Jisas
iat na hiruo.
21 Ma no tamat na turadi me Rom ga tiri di be, “Nesi ta dur kakarek, mu
sip be ni hasur ter ie ta mu?”
Di ga balu ie, “Barabas!”
22 Io, Pailat ga tiri di be, “Ma ni bihane um Jisas nong di kilam ie be
Krais?”

27:9 Sek 11:12-13 **27:12** Ais 53:7 **27:18** Jon 11:47-48; 12:19

Ma di bakut, di ga balu ie, “Da tut ie ra ula kabai!”
23 Ma ne Pailat ga tiri di be, “Mu tange hobi urah? A mangana nirara so
ite gil ter?”
Iesene di ga manga kakongane balik, di gom tange, “Da tut ie ra ula
kabai!”
24 Ma ing Pailat ga nes be ira linge pai gale hilo timaan tuoi um ma
a purpuruan ga ura hinanawat, io, iga kap leh ra taho, igom taptapir ra
matmataan ta ira matanabar. Ma igom tange ta di be, “Aiou langalanga
utano minat ta ikin ra turadi. A numu linge um!”
25 Ma ira turadi bakut, di ga balu ie, di gom tange, “Waak ter ira tirih
utano nuno minat na kisi mem ma dong ra numem bulumenamur bileng!”
26 Io, Pailat ga hasur leise ter ne Barabas ter ta di. Iesene iga tule ter
Jisas ta ira nuno umri, di gom dangat ie ma di gom waak leise ter ie di
nage tut ie tano ula kabai.

Ira umri di ga manga hasakit tane Jisas.
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Io, ira umri tano tamat na turadi me Rom, di ga lamus leh Jisas ukaia
tike katano tano but na ngasiane Pailat, di gom tato hulungan no kudulena
matana ubane bakut. 28 Di ga kap leise ira kinasine ma di gom hasigam ie
ma tike dardarana mol i haruat hoke ira gar na watong.
29 Io, di ga hirisane tikane ira tigatige hoke tike balaparik, di gom
hakukuho no uluno ma ie. Di gom hapapalim ter no kata na lumana ma
tike buko, di gom saga bukunkek menalalie tana, ma di gom hasakit tana
horek: “Mem urur tam, king gar na Iudeia!”
30 Ma di ga iabis ie, di gom kap leh no buko, ma di gom laulawat no
uluno.
31 Namur be ira umri di gate hasakit ter tana, di ga kap leise no
dardarana mol tana, di gom hasigam habaling ie ma ira kinasine iat. Io,
di ga lamus hasur um ie ura tutut ie tano ula kabai.

Di ga tut Jisas tano ula kabai.
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Io, be di ga hananasur leh, di ga harsomane tike tunana me Sairin, a
hinsana ne Saimon. Ma di ga sunang ie be na kap leh balik no kabai. 33 Ma
di ga hanahut utuma tano katano di kilam ie be Golgota (no pipilaina be,
no taman na ula turungan.)
34 Di ga tuluse ra wain tane Jisas be na mamo. Ikino wain di gate hul
hurusane pakur ter ma ra malmalena linge ura bingbing ngunngutaan.
Iesene be Jisas ga namiane ie, iga malok be na mame.
35 Ma be di gate tut ter ie tano ula kabai, di ga papaus ma ra satu ura
nunure leh be nesi na kap leh garum ta ira kinasine Jisas.
36 Ma di ga kis ter um, di gom balaure ter ie.
37 Ma ira nianga bileng di ga tung ie me, di ga pakat ma di ga bul tano
nuno kabai metuma nalu tano uluno. Ma iga tange horek: “Jisas ikin, no
king gar na Iudeia.”
38 Ma di ga tut ter bileng airuo holmatau ter ra iruo mes na kabai,
tikenong tano nuno kata ma tikenong tano nuno kesa.
39-40 Ma dong ing di ga hanana sakit ie kaia di ga laulawaa ul ter tane
Jisas ma di ga tangtange hagae ie horek: “Augo ing u ga tange be nu dure

---

27:24 Lo 21:6-9 **27:25** Apostolo 5:28 **27:28** Luk 23:11 **27:30** Ais 50:6 **27:34** Sam 69:21 **27:35** Sam 22:18 **27:38** Ais 53:12 **27:39-40** Sam 22:7; 109:25 **27:39-40** Matiu 26:61; Jon 2:19

no tamat na hala na lotu ma nu gil habaling mon ie ta itul a bung. Io, nu
halon habaling ugo! Ma ing be no Natine God ugo, nu hanasur mekaia ra
ula kabai!”
41 Ma di ira tamat na pris, ma ira tena harausur ta ira harkurai tane
Moses, ma ira tamat ta ira huntunana, di ga hasakit bileng tana hobi.
42 Ma di gom tange horek: “Iga halon ira mes, ma sene paile tale be na
halon habaling iat ie. Be no king gar na Israel ie, i tahut be na hanasur iat
kakarek mekaia ra ula kabai waing dait nage nurnur tana.
43 Iga tange be ila so ter no nuno nurnur tane God! Io, be ing i tutuno
ma be God i sip ie, i bilai be God na halon ie kakarek, kinong iga tange be
aie no Natine God.”
44 Ma ira iruo holmatau ing di ga tut ter ta ira iruo kabai hutate tana,
dur bileng, dur ga tange hagae ie hobi.

Jisas ga mat.
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

45 Ira katano bakut ga kadado hatahun leh ra sangahul ma iruo na pana
bung ra tingana kasasa tuk ter ra aitul la pana bung ra matarahien.
46 Ma ra itul a pana bung um ra matarahien Jisas ga kakongane ma igom
tange, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Ma no pipilaina be, “No nugu God, no
nugu God, urah be u te hana sukun iou?”
47 Ma be ari ing di ga tur ter hutate kaia di ga hadade ie, di gom tange,
“Ite tato ne Elaija.”
48 Kaie iat mon tikenong ta di ga hilo, igom hahung tike gurgurun tes
ma ra wain, igom suk ter ie tike sila dahe, io, iga songore haut ie be Jisas
nage dup ie.
49 Iesene ira mes di ga tange be, “Tur baak, dait na nes baak be Elaija
na hanawat ura haalon ie.”
50 Ma be Jisas ga manga kakongane baling, io, iga waak leise no nuno
nilon, igom mat um.
51 Io, no tamat na mol, nong di git balo kutus ter no tamat na hala na lotu
ma ie, ga tamadiris hairuo, hatahun leh metuma nalu utusu muk napu. Ma
igom gunagune no pu ma ira hot gom tamapidik.
52 Ira midi na bul minat ga tamapapos ma a haleng ut na takados ing di
gate mat, di ga tut hut baling tikai ma ira palatamai di.
53 Di ga hana talur ira midi, io, namur be Jisas ga tut hut baling, di ga
hana lala utuma Ierusalem no halhaaliena taman, ma di gom harapuasa
ter ta ari haleng na turadi.
54 Ma tike tamat na umri ta tike matana ubane, aie tikai ma ra ri, di ga
balaure ter Jisas. Ma be di ga nes no kunakuner ma ira linge bileng ga
hanawat, di ga manga burut, di gom tange, “Tutuno sakit a natine God at
ie!”
55 Ma a haleng na haine di ga tur ter tapa dahine ma di ga ngokngok ta
ira linge ing iga hananawat. Ma di kike, ing di ga mur Jisas metuma Galili,
di gom balaure ie ta ira nuno sunupi.
56 Nalamin ta di kike ne Maria nong me Magadalen, ma ne Maria no
makai tane Jemes ma ne Iosep, ma no makai ta dur ira iruo natine Sebedi.

Di ga hatur no palatamaine Jisas tano midi.
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

27:43 Sam 22:8 **27:46** Sam 22:1 **27:48** Sam 69:21 **27:51** KBk 26:31-33; Hibru 10:19-20
27:55 Luk 8:2-3

57 Be igate matmatarahien tuoi um, tike watong me Arimatia, no hinsana
ne Iosep, ga hanawat. Aie bileng igate bulu na harausur tane Jisas.
58 Ma iga hana tupas Pailat, igom saring leh no palatamaine Jisas. Io,
Pailat ga hartule be da ter leise ie tana.
59 Iosep ga kap leh no palatamaine Jisas, igom hirisane tike lawas na
sigar ponponiana mol tana ura pulpulus ie.
60 Io, iga bul halala ie tano nuno sigar midi. Ikino midi igate gil ngasiaan
ter ie tano papara hot. Namur iga pulukane bat no matana hot ma tike
tamat na hot, ma igom hana leh um.
61 Ma ne Maria nong me Magadalen, dur ma no maurana, dur ga kis ter
kaia tike palpal tano midi.

Di ga balaure timaan no midi be tikenong pai nale kuman no tamaine Jisas.

62 Ma tano bung menamur, a Bung Taguro ie, no Bung na Sinangeh, ira
tamat na pris ma ira Parisi di ga hana tupas Pailat.
63 Ma di ga tange tana, “Numem tamat, mem lik kawase ter ikino ut na
harabota ing baak iga lon ter, ga tange be aitul a bung na sakit ma ina tut
hut baling.
64 Io, mem sip be nu hartule be da balaure timaan no matanangas tano
midi tuk ter be ta itul a bung na sakit. Dong ra nuno bulu na harausur di
nahula kuman leh no palatamaine, ma di nahula tange ta ira matanabar
be ite lon huat baling. Be di na harakale hobi, na manga sana balik um ta
ing Jisas ga tange be na tut hut baling.”
65 Ma ne Pailat ga balu di, “Kaia. Mu lamus leh tari ta dong ra umri di
nage balaure timaan no matanangas tano midi haruat iat mu lik ter hobi.”
66 Io, di ga hana leh, di gom balaure timaan no midi hokarek. Di ga bul
no binaro tano matanangas na hot tano midi ma di ga waak ter ira umri
be di na harbalaurai ter um kaia.

28

Jisas ga tut hut sukun ra minat.
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ma no Bung Taguro, no Bung na Sinangeh, ga pataam. Ma ra mala
bungbung tano Sade, Maria nong me Magadalen, dur maurana ga hana
ura nesnes no midi.
2 Io, ma tike tamat na kunakuner ga hanawat kinong tike angelo tano
Watong ga hanasur metuma ra mawe, igom hanawat tano midi, igom
pulukane leise no hot ma igom kis hut ter um tana. 3 Iga hilahile hora
hile ma ira kinasine ga manga ponpon sakit.
4 Ma ira umri ing di ga balaure ter no midi, di ga dader ma ra bunurut,
di gom puko ter napu hora minat.
5 Ma no angelo ga tange ta ira iruo haine be, “Waak mur ra bunurut.
Aiou nunure be mur naanaas tane Jisas nong di ga tut ter ie tano ula
kabai.
6 I panim kira. Ite tut hut baling hoke iga tange ter. Mur hana u ra! Mur
na nes no katano ing di ga hainoh ie kaia.
7 Karek iat mon, mur na hana haiah, mur nage hinawase ira nuno bulu
na harausur be ite tut hut baling sukun ra minat. Io, ina huna lie ta mu

27:58 Lo 21:22-23 **27:60** Ais 53:9 **27:63** Matiu 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 **28:6** Matiu 12:40; 16:21

utuma Galili. Ma mu na nes um ie kaia. Io, mur na lik kawase kike aiou
te tange ter."
8 Io, ira iruo haine, dur ga hana sukun haiane no midi ma ra bunurut,
sene dur ga hung ma ra gungunuama bileng. Ma dur ga hilo ura
hininawase ira nuno bulu na harausur.
9 Io, ma dur ga karup be Jisas ga harsomane dur ma igom haianga leh
dur. Ma dur ga hanawat hutaten ie, dur gom rapa ira iruo kakine, ma dur
gom lotu tupas ie.
10 Io, Jisas ga tange ta dur be, "Waak mur ra bunurut. Mur na hana,
mur na hinawase ira tasigu, di ira nugu bulu na harausur, be di na hana
utuma Galili. Ma di na nes iou kaia."

No burwana be ira Iudeia pa dile nurnur be Jisas ga tut hut baling.

11 Io, ira iruo haine dur ga hanana na ngas. Ma ari ta ira umri ing di ga
balaure no midi, di ga hana lala tano taman. Ma di gom hinawase dong
ra tamat na pris ta ira linge ing igate hanawat ter ta di.
12 Ma ira tamat na pris tikai ma dong ra tamat ta ira huntunana di ga
hanawat hulungan, kaie di gom hanawat ma tike lilik. Io, di ga ter ra but
na barbarat ta dong ra umri.
13 Ma di ga tange ter um ta di ra umri horek: "Mu na hinawas hokakarek:
'Ra bung be mem ga kubabo ter, ira nuno bulu na harausur duhat me
kuman leh ie.'
14 Ma be ikin ra hininaawas na hana tupas no tamat me Rom, mem na
hamane ie, kaie pa mu nale ngaangel uta tike linge."
15 Io, dong ra umri di ga kap leh ira barbarat, ma di gom gil haruatne
hoke di gate tange ter ta di. Ma ikin ra hininaawas gate hana harbasie
hurhurbit ta dong ra Iudeia tuk ter at baak katiak.

Jisas ga hinawas dades uta ira nuno hartule.
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

16 Io, ira sangahul ma tike na bulu na harausur di ga hana utuma Galili
utuma tano uladih nong Jisas gate tange ter ie ta di.
17 Ma be di ga nes ie, di ga lotu tupas ie. Iesene ari ta di, di ga lilik iriruo.
18 Ma be Jisas ga hanawat hutate ta di, iga tange horek: "Ira dades bakut
tuma ra mawe ma kira bileng napu, no nugu Mama te ter leise tagu.
19 Io kaie, mu na hana ta ira huntunana bakut ma mu na hausur di be di
na murmur iou. Ma mu na baptais di tano hinsane Mama, ma no Natine,
ma no Halhaaliena Tanuo.
20 Ma mu na hausur di be di na taram ta ira hartule bakut ing iou gate
tange ta mu. A tutuno sakit iou ni kis tikai ma mu ta ira pana bung bakut,
tuk ter ra haphapatam ikin ra lon."

28:10 Matiu 26:32 **28:16** Matiu 26:32 **28:18** Jon 13:3; Epesas 1:20-22 **28:19** Mak 16:15-16; Apostolo 1:8

No Tahut na Hininaawas
MAK
ga Pakat Ie

No Tahut na Hininaawas tane Mak paile kilam ra haleng na harausur tane Jisas (nes no ula nianga tane Matiu). Pata. I manga iangianga uta ira tamat na gingilaan tane Jisas ura hamanis be Jisas i hatur kawase no tamat na dades tane God, kaie i tale be na lik luban leise ira sana tintalen ma ina kul halangalanga dait (nes Mak 10:45). Ma ne Mak ga bul halala ra haleng na nianga tane Jisas uta ira harubaal ing na hana tupas ira Kristian bileng, kaie i nanaas be tano pana bung Mak ga pakat ikin ra pakpakat a mon hinaragawai gate hana tupas ira Kristian ma ne Mak ga halilik leh di ta ira nianga tane Jisas (8:34-38).

Jon ga tagure di tano hinanawat tano Watong.
(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 No tahut na hininaawas tane Jisas Krais no Natine God i hatahun hokarek.
2 God ga tange tano pakpakat tano tangetus Aisaia horek,
“Hadado baak! Aiou ni tule no nugu ut na kap nianga menalalie tano num hinanawat,
Nong na tagure no num ngas;
3 Metuma ra katano bia a ingana tikenong i taato,
‘Tagure no ngas tano Watong,
Gil hatakadosne ie ura nuno hinanawat.’ ”
4 Ura hatutuno no nianga tano tangetus Aisaia, Jon no ut na baptais ga hanawat tuma ra katano bia ma iga harpir ta ira matanabar kaia horek: “Mu na kap no baptais na lilik pukus waing God na lik luban leise ira numu sana tintalen.”
5 A tamat na matanabar sakit tano tamat na taman Ierusalem ma ari mes na taman ta ikinong ra katano Iudeia, di git hanana tupas ie. Di git hapuasne ira nudi sana tintalen, io, namur Jon git baptais di tano taho Ioridan.
6 Ma ne Jon, ira kinasine di ga gil ma ra hina kamel ma igit taltalin ma tike pala bulumakau. Ma igit enen ko ma igit mame ra tiri na imara.
7 Ma iga pirpir ira matanabar igom tange ta di horek: “No turadi nong na hanawat namur tagu i tamat tagu. Ma iou paile haruat be ni tudu ura laplapus ira hino ta ira pala lamas na kakine. *
8 Aiou baptais mu ma no taho ma sene be aie na baptais mu ma no Halhaaliena Tanuo.”

Jon ga baptais Jisas ma ne Satan ga walar ie.
(Matiu 3:13—4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Ikino pana bung Jisas ga hanawat metuma Nasaret tano katano Galili ma ne Jon ga baptais ie tano taho Ioridan.
10 Ma ing be Jisas ga hanana hut metuma ra tingana taho iga nes no ula mawe ga tamapapos ma no Tanuo ga hananasur ter tana hoke tike bun.

1:2 Mal 3:1 **1:3** Ais 40:3 **1:4** Apostolo 13:24; 19:4 **1:6** 2Kng 1:8; Matiu 11:8 **1:7** Apostolo 13:25
* **1:7** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit.

11 A ingana tikenong ga ianga sur metuma ra ula mawe horek: “Augo no
Natigu. Iou manga sip ugo ma iou laro sakit utam.”
12 Kaie iat mon no Tanuo ga tule haut ie utuma ra katano bia.
13 Ma aihet na sangahul na bung ga lon tikai ma ira raaia na wawaguei
di la harien tuma ra katano bia. Ma ne Satan bileng ga walwalaam ie. Io,
namur um ira angelo di ga hanawat ura harahut ie.

Jisas ga tur leh be na harpir.
(Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 Namur be di gate bul halala ter Jon ra hala na harpadano, Jisas ga
hana utusu Galili igom harpir utano tahut na hininaawas tane God.
15 Ma iga tange horek: “Mu na lilik pukus ma mu na nurnur tano tahut
na hininaawas kinong no pana bung tano kingdom tane God irek.”

Jisas ga tato leh ira ut na kap aen.
(Matiu 4:18-22; Luk 5:1-11)

16 Io, be ing Jisas ga hanana ra gagene no tamat na taho kis Galili iga
nes leh airuo ut na kap aen, Saimon ma no tesne Andru, dur ga isise tike
ubane.
17 Ma ne Jisas ga tange ta dur, “Mur na mur iou ma ni hausur mur ura
soh turadi.”
18 Kaie iat mon, dur ga hana sukun haiane ira nudur ubane ma dur ga
mur ie.
19 Be Jisas ga hanana hakakari iga nes Jemes dur tesne ma ne Jon, ira iruo
natine Sebedi. Duhat tamana ga kis ter tano mon ma dur ga tangtagure
ira nudur ubane.
20 Kaie iat mon Jisas ga tato dur ma dur ga hana talur no nudur mama
Sebedi ma ira tultule tano ula mon, ma dur gom mur ie.

Jisas ga hausur ira matanabar ma iga tule hasur leise ira sana tanuo.
(Luk 4:31-37)

21 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur, di ga hanawat ukaia tano
taman Kapeneam. Ma tano Bung na Sinangeh Jisas ga hana lala tano hala
na lotu ta di ira Iudeia igom tur leh ra harausur.
22 Ira matanabar di ga karup ma di ga urur ta ira nuno harausur kinong
iga hausur di hoke tikenong te kap ra dades, kaie igom tale be na ianga
hobi, ma pata hoke di ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses.
23 Be iga hausur di, tike turadi a sana tanuo ga sasoh tana ga lala kaia
ra hala na lotu ta di ira Iudeia ma iga manga tato horek:
24 “U biha, Jisas me Nasaret? U te hanawat be nu haliare mem? Aiou
nunure ter be no Halhaaliena tane God ugo.”
25 Ma ne Jisas ga tigel no sana tanuo, “Kis matien! Sur sukun ie!”
26 No sana tanuo ga tong hadades no turadi, igom manga kup, io, iga sur
sukun ie.
27 Io, ira matanabar bakut kaia di ga karup, di gom ngalabo ter, kaie di
gom wowor horek: “A sigar mangana harausur ikin! I hausur ma no nuno
dades iat! I kure ise bileng ira sana tanuo ma di taram ie!”
28 Io, no hininaawas utane Jisas ga hana harbasie haiah tano katano
bakut Galili.

1:11 Sam 2:7; Ais 42:1; Matiu 12:18; Mak 9:7 **1:13** Sam 91:11-13 **1:14** Mak 6:17 **1:15** Matiu 3:2 **1:22** Matiu 7:28-29 **1:24** Mak 5:7 **1:26** Mak 9:26 **1:28** Matiu 4:24

Jisas ga halangalanga ira turadi ma iga tule hasur leise ira sana tanuo baling.
(Matiu 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Menamur be Jisas ma ira nuno bulu na harausur duhat ga hana sukun
no hala na lotu ta di ira Iudeia, duhat gom hana lala tano ngasiane Saimon
ma ne Andru. Ma ne Jemes ma ne Jon dur ga lala bileng.
30 Ma no numune Saimon ga noh ter tano ula hator ma ra malahau. Ing
at mon Jisas ga hanawat di ga hinawase ie tana.
31 Io, Jisas ga hana ukaia ho ie, igom palim no lumana ma iga sel hatut
ie. No malahau ga pataam sukun ie, io, iga tur leh be na tagure ira nian
uta di.
32 Be igate matmatarahien um, be no kasasa gate suguh, ira matanabar
di ga kapkap hawat ira ina minaset bakut ukaia hone Jisas. Ma di ga
kapkap hawat bileng ing ira sana tanuo ga sasoh ta di.
33 Ma a haleng sakit ira matanabar ta ikino taman di ga hanawat
hulungan kaia ra matanangas.
34 Haleng di, Jisas ga halangalanga di ta ira haleng mangana minaset.
Iga hasur leise bileng ra haleng sana tanuo ta di. Iesene Jisas pai gale bala
leh ira sana tanuo be di na ianga kinong di ga nunure be nesi ie ma di
nahula hinawas utana.

Jisas baling ga harpir hanana tano katano Galili.
(Luk 4:42-44)

35 Ra mala bungbung be iga kadado dahine baak, Jisas ga hana leh ukaia
ra malukapa igom saasaring.
36 Ma ne Saimon ma ira nuno harwis di ga hana ura ninanaas tana.
37 Be di ga nes tupas ie, di ga hinawase ie be, “A haleng na matanabar
di naanaas tam.”
38 Io, Jisas ga tange, “Dait na hana balik ta tike katano ta ira taman hutate
waing nige harpir bileng kaia kinong iou gate hanawat be ni gil hobi.”
39 Io, iga hanana hurbit Galili igom harpir ta ira hala na lotu ta di ira
Iudeia ma iga hasur leise ira sana tanuo ta di.

Jisas ga halangalanga tike turadi nong a sana minaset ga kis tano tamaine.
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Tike turadi nong ga sam sana minaset tano palatamaine ga hanawat
ukaia hone Jisas, ga saga bukunkek ma iga saring ie horek: “Aiou palai be
u haruat ura halangalanga iou waing pai nale tale be da hatabune habaling
iou. Ma be ing u sip, nu gil hobi tagu.”
41 Io, Jisas ga sasangaho igom sigire ie kinong iga marse ie igom tange,
“Aiou sip ter. Nu langalanga!”
42 Kaie iat mon no minaset ga pataam tano turadi.
43 Nalalie ta ing Jisas ga tule leise no turadi iga hakatom ter ie ma ra
dades na nianga horek:
44 “Harbalaurai timaan! Waak be u hinawase ta tikenong ta ikin ra linge
iou gil ie tam. Iesene nu hana ma nu hamanis ugo tano pris. Ma nu ter
no hartabar haruat ma no harkurai tane Moses. Ma ikino hartabar na
hinawas palai ura hatutuno be u te langalanga ma be paile tale bileng be
tikenong na hatabune habaling ugo.”

1:34 Mak 3:10-12 **1:35** Matiu 14:23; Mak 6:46 **1:39** Matiu 4:23; 9:35 **1:44** WkP 14:1-32

45 Iesene no turadi ga hana balik gom hinawas hurhurbit. Kaie, Jisas pai
gomle haruat ura hinana palai ta ira taman. Iesene iga kiskis ter mon ta
ira malukapa. Ma ira matanabar iat di ga hanana tupas ie mekaia ta ira
matahu taman.

2

Be Jisas ga halangalanga tike pengpeng, iga hamanis be i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen.
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Ma be a bar bung gate sakit Jisas ga hanawat ukaia tano nuno taman
Kapeneam. Ma ira matanabar di ga hadade be i ruma ra hala.
2 Kaie a haleng na matanabar sakit di ga hanawat hulungan kaia igom
pata ta mahuo leh mekaia naramon utusu muk nataman. Ma ne Jisas ga
harpir ma no nianga tane God tupas di.
3 Io, ma aihet na turadi duhat ga kap hawat tike pengpeng ukaia hone
Jisas.
4 Iesene duhat pai gale haruat be duhat na hana hutate ma no pengpeng
ukaia hone Jisas kinong a haleng na matanabar sakit. Io, duhat ga tatik
leise ari katano tano ula hala menalu tane Jisas. Ma be no mauho ga haruat
duhat ga haruh hasur no pengpeng ma no nuno kunuban. 5 Be Jisas ga
nes ira nuduhat nurnur, iga tange tano pengpeng, “Tasigu, ira num sana
tintalen ite pataam.”
6 Ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga kis ter kaia ma
di ga liklik kumaan ta ira tinga di horek:
7 “I tange hobi urah? I tange hagae God! Pata ta turadi i le haruat ura
sungsuge leise ira sana tintalen; God sene mon!”
8 Ma ne Jisas ga hamaan kilam ira nudi lilik igom tange, “Ira numu lilik
paile takados.
9 Garum ta dur i malus? I malus be ni tange tano pengpeng be ‘Ira num
sana tintalen ite pataam,’ be i malus be ni tange, ’Tut, kap leh no num
kunuban ma nuge hana’?
10-11 Iesene iou ni hapalaine mu be Nong a Turadi ie i hatur kawase no
dades ura sungsuge leise ira sana tintalen kira ra ula hanuo.” Io, iga tange
tano pengpeng, “Aiou tange tam, taman tut, kap leh no num kunuban ma
nu hana ukaia ra ngasiam.”
12 Io, no turadi ga tut gom tatik leh no nuno kunuban ma iga hana leh
ra matmataan ta di bakut. Ma di bakut tiketike di ga karup ma di ga pirlet
God di gom tangtange, “Dait pai lale nesnes ta tike linge ho ikin.”

Jisas ga tato di ura lilik pukus ing di palai be di sana.
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Io, Jisas ga baling ukaia ra gagene no tamat na taho kis Galili. A haleng
na matanabar di ga hanana tupas ie ma ne Jisas ga hausur di.
14 Ma be iga hana sakit iga nes Lewi no natine Alipaio ga kis ter tano
hala na kap takis. Ma ne Jisas ga tange tana, “Mur iou!” Ma ne Lewi ga
taman tut ma iga mur ie.
15 Namur, be Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga iaiaan kaia ra
hala tane Lewi, ma a haleng bileng ira ut na kap takis ma ira sakalepwana
di ga kis tikai ter ma ie kinong a haleng di git murmur ie.
16 Be ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ing di ira Parisi bileng
di ga nes be Jisas ga iaiaan tikai ma ira sakalepwana ma ira ut na kap takis,

2:16 Matiu 11:19

di ga tange ta ira nuno bulu na harausur horek: “Paile bilai be Jisas i iaiaan
tikai ma kike ra ut na kap takis ma ira mes na sana turadi bileng.”
17 Jisas ga hadade ira Parisi, io, iga tange ta di. “Ing di langalanga timaan,
pa dile supi ra ut na haralon, iesene di sene di maset. Aiou pai gale
hanawat be ni tato mu ing mu lik be a ut na takados mu, iesene di sene
ing di palai be di sana.”

Ira sigar linge tano hinanawat tane Jisas pai gale kis tikai ma ari tuarena lilik.
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Io, tike pana ira bulu na harausur tane Jon no ut na baptais ma ira
Parisi di ga hahal tupas God. Ma ari matanabar di ga hana tupas Jisas ma
di ga tiri ie, “Ura bibiha ira bulu na harausur tane Jon no ut na baptais ma
dong ing di mur ira tintalen ta ira Parisi di hahal tupas God, ma ira num
bulu na harausur, pata?”
19 Io, Jisas ga balu di horek ma ra nianga harharuat. “Hohaam be ira
wasire tano nian na hinartola di na hahal be no marawan nong i sigar
tola i kis tikai ter baak ma di? Pa di nale gil hobi kinong di laro be i kis
ter baak ma di.
20 Iesene ta tike bung namur, no marawan i sigar tola, da kap leh ie
sukun di. Io, ta ikino bung di na hahal kinong di na tapunuk.
21 “Pata ta tikenong be na dungut pakur ta tike sigar katano mol ter tike
tuarena. Be na gil hobi no katano sigar mol na diris ie be ing di gis ie.
Ma be na diris ie, na tamarumut leh sukun no tuarena ma no mauho na
manga tamat balik um.
22 Pata ta tikenong bileng be na nanare no sigar wain paile lalet baak ta
ira tuarena pala taho ing di ga gil ma ra pala me ma ite tapagas. Ing be na
gil hobi, no wain na parok no pala taho ma ina tabureng. Kaie no wain na
sana ma ira palna bileng. Pata. Na nanare no sigar wain paile lalet baak
ta ira sigar pala taho iat.”

No Bung na Sinangeh uta ira turadi.
(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Io, tike Bung na Sinangeh Jisas ga hanana nalamin tano lalong na wit.
Be ira nuno bulu na harausur di ga tiktikai hanana ma ie di ga hatahun
be di na rarus ari pat na wit.
24 Io, ira Parisi di ga tange tane Jisas “Ura biha be ira num bulu na
harausur di gil hobi? Di lake no harkurai utano Bung na Sinangeh!”
25 Io, Jisas ga tange, “Mu gate was ter ing Dawit ga gil, ing iga manga
supi ta linge be na en, ing di ma ira nuno harwis di ga taburungan.
26 Io, Dawit ga lala tano hala tane God ma iga en no beret di gate tabar
God ma ie be Abiatar ga tamat ter ta ira pris. No harkurai i tange be ira
pris sene mon di na en ikino beret. Iesene Dawit balik ga en ira beret ma
iga tabar bileng ira nuno harwis.”
27 Ma ne Jisas um ga tange, “No Bung na Sinangeh, God ga bul ie uta ira
turadi ma pata be ira turadi utano Bung na Sinangeh.
28 Io, Nong a Turadi ie i kure bileng no Bung na Sinangeh.”

3

No Bung na Sinangeh i ura harahut ira turadi.
(Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

2:24 Lo 23:25 **2:25** 1Sml 21:1-6 **2:26** WkP 24:5-9 **2:27** Lo 5:14

1 Namur Jisas ga hana baling ukaia ra hala na lotu ta di ira Iudeia ing
tike turadi a luma mat ie ga kis ter kaia.
2 Ari di ga kis ter bileng kaia ing di ga sip be di na tung Jisas. Io kaie, di
gom nesnes ie be na haralon tano Bung na Sinangeh be pata.
3 Io, Jisas ga tange tano luma mat, "Tut nalu ma nu hana ukira nalamin."
4 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Aso ira harkurai tane Moses i tange be da
gil ra Bung na Sinangeh? Be da harahut be da harangungut? Be da halon
tikenong be da bing tikenong?" Iesene di ga kis kunkun.
5 Be Jisas ga nesnes di, iga ngalngaluan ter ta di, ma iga manga tapunuk
kinong di ga hadades ira tinga di. Io, iga tange tano turadi horek: "Tuluse
no lumam." Iga tuluse no lumana, io, iga tahut baling.
6 Io, ira Parisi di ga sur leh haiah tano hala na lotu ta di ira Iudeia ma
di ga wowor ma dong ing di git tutur ma ne Herot be di na ubu bing Jisas
hohaam.

A tamat na matanabar sakit di git murmur Jisas.

7-8 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hana leh ukaia tano
tamat na taho kis Galili. Ma a tamat na matanabar sakit di ga mur ie. Di
ga hanawat metuma ta ira katano Galili, Iudeia, Idumaia, ma no katano
menamur tano tike palpal tano taho Ioridan. Ma di ga hanawat bileng ta
ira taman Ierusalem, Tair, ma ne Saidon. Di kakarek ra matanabar di ga
hanawat kinong di ga hadade ira linge bakut Jisas ga gilgil.
9 Be iga manga haleng sakit ira matanabar Jisas ga tange ta ira nuno
bulu na harausur, "Mu na tagure tike mon ukira ho iou waing di nahula
sibit iou."
10 A burwana igom tange hobi kinong igate halon ra haleng, ma dong
ing di ga maset di ga harselsel ukaia nalalie ura singsigire Jisas.
11 Ma ari turadi, ira sana tanuo ga sasoh ta di. Ma be di ga nes Jisas, di
git tuntudu menalalie tana ma ira sana tanuo di git kakongane be, "Augo
no Natine God."
12 Iesene Jisas ga hakatom ter ira sana tanuo horek: "Pa mu nale
hinawase ta tikenong be nesi iou."

Jisas ga gilamis ira apostolo.
(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Namur Jisas ga hanahut utuma ra uladih ma iga tato leh di ing iga sip
di. Ma di ga hana tupas ie.
14-15 Ma iga gilamis leh ira sangahul ma iruo igom kilam di be apostolo.
Io, iga gilamis di be di na kis tikai ma ie ma ina tule harbasiane di ura
harpir, ma be di na hatur kawase ra dades ura hasur ira sana tanuo.
16-17 Io, iga gilamis kike ra sangahul ma iruo: Saimon (nong Jisas ga
kilam ie be Pita), ma ne Jemes dur tesne ma ne Jon ira iruo natine Sebedi
(iga pas tike mes na hinsa dur Buanerges, ing a pipilaina be "Ira turadi ho
ira parparara.")
18-19 Ma iga gilamis habaling Andru, Pilip, Batalomiu, Matiu, Tomas,
Jemes no natine Alpias, ma ne Tadius. Ma tikai ma di, ne Saimon nong di
ga kilam ie be no Selot, * ma ne Iudas Iskariot nong na ter leise Jisas.

3:4 Luk 14:3 **3:6** Matiu 22:15-16 **3:10** Matiu 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34
3:16-17 Jon 1:42 **3:16-17** Luk 9:54 * **3:18-19** I nanaas be di ga kilam ie hobi kinong aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nale kure di.

Jisas ga hamanis be pai gale tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane Satan.
(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Be Jisas ga hana lala tike hala a tamat na matanabar di ga hana haruat
kaia kaie Jisas ma ira nuno bulu na harausur pa di gale haruat at be di na
ian.
21 Ma be ira hinsaa ne Jisas di ga hadade hobi, io, di ga marse ie, di gom
tange be, “I biha? Ite ba. Naka?” Ma di ga hana ura hanawan leh ie.
22 Ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga hanasur metuma
Ierusalem. Ma di ga tangtange, “Belsebul te sasoh tane Jisas. Ma ne Jisas
i haruat ura tultule hasur leise ira sana tanuo kinong ikino watong ta di
ira sana tanuo te ter ra dades tana kaie ige gilgil hobi.”
23 Io, Jisas ga tato leh di ma iga haianga di ma ira nianga harharuat
horek. “Satan paile haruat tuno iat ura tultule hasur leise habaling ie.
24 Be tike huntunana paile tur tikai pai nale tur dades.
25 Be tike hatatamana paile tur tikai pai nale kis timaan.
26 Ing be no huntunana tane Satan gor harubu baling ta di, igor puko
ma igor pataam.
27 Pata ta tikenong na lala tano ngasiana no ut na baso ma ina kuman
ta linge, ing be paile huna kubus kawase ie. Ma namur um, na kukuman
naramon tano nuno hala.
28 “Mu na hadado baak! God na lik luban leise ira sana tintalen ta ira
matanabar ma be di na tange hagae nesi ta tikenong, na lik luban leise
ikinong bileng.
29 Iesene nong i tange hagae no Halhaaliena Tanuo, God pai nale lik
luban leise ikino tintalen. Iesene ikino sana tintalen na kis hatikai ter ma
pai nale pataam.”
30 Jisas ga tange hobi kinong di ira tena harausur di ga tangtange, “A
sana tanuo te sasoh tana.”

Ira hinsaane Jisas tutuno
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Namur no makai tane Jisas ma ira tasine di ga hanawat ma di ga tutur
hanana nataman. Di ga tule halala tikenong be na lamus leh ie.
32 Ma ari ta di ta ira haleng na matanabar di ga tange tana, “No num
makai ma ira tasim rek nataman.”
33 Io, Jisas ga tange, “Aiou ni hinawase mu be nesi no nugu makai ma
ira tasigu.”
34 Namur iga nes dong ing di ga kis luhutane ter ie igom tange, “Di
kakarek ira nugu makai ma ira tasigu.
35 Be nesi tikenong ila murmur no sinisip tane God, ikinong a tasigu ie,
a hainigu ie, be a nugu makai ie.”

4

No nianga harharuat utano ut na sinso.
(Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ma namur Jisas ga tur habaling leh ura hausur kaia ra gagene no tamat
na taho kis Galili. Ma a haleng na matanabar sakit di ga hananawat kaia,
kaie Jisas gom kis hut tike mon kaia na taho. Ma ira matanabar di ga kis
tano gagena taho.

3:22 Matiu 9:34; 10:25 **3:31** Mak 6:3; Jon 2:12; Apostolo 1:14 **4:1** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

2 Jisas ga hausur di ma ra nianga harharuat uta ira haleng na linge. Ma
be iga harausur iga tange horek.
3 “Mu hadado. Tike ut na sinso ga hana be na so ira nuno pat na dahe.
4 Be iga isise harbasiane ira pat na dahe ari ga puko ter tano ngas ma
ira mon di ga en bakut leise.
5 Ari patna bileng ga puko ter ra ula hothot ing paile haleng ira pu kaia.
Di ga kubur haiah kinong paile haleng ra pu.
6 Be no kasasa ga taman tut huat ga rang bing di kinong ira bolbol ta di
pai gale manga hanasur.
7 Ari patna bileng ga puko ter nalamin ta ira kuikui ma iga lul burung
di kaie pa di gomle huei.
8 Ari patna bileng ga puko ter ta ira bilai na pu. Di ga tamat ma di ga
huei. Ari ga huei aititul a sangahul na patna, ari limliman ma tike na
sangahul na patna, ma ari maarmaar.”
9 Io, Jisas um ga tange, “Be ing u haruat ura hadade kilam ikin, nu taram
ie.”

A burwana be Jisas git tangtange ira nianga harharuat.
(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Namur Jisas ga hana talur ira haleng na matanabar. Ma ari ing di git
murmur ie ma ira sangahul ma iruo di ga kis tikai ter ma ie. Ma di ga tiri
ie uta ira nianga harharuat.
11 Ma ne Jisas ga balu di, “Aiou te hapuasne ta mu utano kingdom tane
God. Iga susuhai nalalie, sene iou te hapalaine um ie ta mu. Iesene ta
dong ing pa dile kis ta ikino harbalaurai tane God, iou ianga ma ra nianga
harharuat.
12 Io kaie,
‘Di na nes
ma pa di nale nes kilam,
di na hadado
ma pa di nale hadade kilam;
di nahula lilik pukus,
ma ne God na lik luban leise ira nudi sana tintalen.’ ”

Jisas ga hapalaine no nianga harharuat utano ut na sinso.
(Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Ma ne Jisas ga tange ta di, “I palai be pa mu le palai ta ikin ra nianga
harharuat. Be ing iou paile hapalaine mu, pa mu nale palai tari nianga
harharuat baling.
14 No ut na sinso i so no nianga.
15 Ari matanabar di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter tano ngas.
Be di hadade no nianga, Satan i hanawat ma i kap leise no nianga ta di.
16 Ma ari di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter ra ula hothot. Be
di hadade leh no nianga, di kap haiane leh mon ie ma ra gungunuama.
17 Iesene be no nianga paile darong, pa di nale tur lawas. Ing be
ira harubaal na ubal di ma di kap ngununguit kinong di gate kap no
hininaawas, di na puko haiah leh.
18-19 Ma ari di haruat ho ira pat na dahe ing i puko ter nalamin ta ira
kuikui. Di hadade ira nianga iesene di ngaangel uta ikin ra nilon ma di
manga sip ra kinkinis na watong ma ira mes na linge. Karek ra linge na
burung no hininaawas ma pai nale tahuat timaan.

4:2 Matiu 13:34; Mak 4:33-34 **4:12** Ais 6:9-10; Apostolo 28:26-27 **4:18-19** Matiu 19:23-24

20 Ma ari di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter ta ira bilai na pu.
Ing di hadade no nianga di kap usurane ie. Io, di na tahuat timaan hora
pat na dahe ing di huei aititul a sangahul na patna, a limliman ma tike na
sangahul na patna, ma ari maarmaar."

Aso no burwana be Jisas ga sip be di na hadade kilam ira nuno nianga.
(Luk 8:16-18)

21 Io, Jisas ga tange habaling ta di, "Pata tikenong pai lale kapkap halala
tike laam be na bul ie menapu tike kas be tike hator. Na bul ie nalu waing
na hapalaine ikino katano.
22 Hokike iat mon, be ta so i kis mun ter, i kis mun ter waing na hanawat
puasa namur. Ma be aso i kakaser ter, i kis ter hobi be mu na palai ine
namur.
23 Be ing u haruat ura hadade kilam ikin, nu taram ie."
24 Ma iga tange habaling ta di, "Lik timaan ing mu te hadade ter. God
na balu pukus habaling ter tam haruat iat hoke u te hadade kilam ing iou
tange. Ma ina hadades bileng ie.
25 Nesi nong i palai ta ira nugu nianga, God na manga hapalaine ter
tana. Ma be nesi nong tada palpalai kanaia tana, God na kap leise bakut
iat tana."

No nianga harharuat uta ira pat na dahe nong i kubur huat.

26 Io, Jisas ga tange habaling, "No kingdom tane God i horek. Tike turadi
ga ise harbasiane ira pat na dahe tano pu.
27-28 Be ing ila kumkubabo ra bung ma ila tangtangahun ra malane ira
pat na dahe iat di la te kubur ter. Ma aie iat paile nunure be di kubur
hohaam kinong no pu iat ila hakubur ira pat na dahe. Luaina na kubur
huat, io, na mon konomine, ma namur na matuko.
29 Be ite matuko ira pat na dahe no turadi na haburuana ura katkato
kinong no nuno pana bung ura katkato ite haruat."

No nianga harharuat utano pat na dahe i manga hansik.
(Matiu 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

30 Io, Jisas ga tange habaling horek: "Da hapupuo no kingdom tane God
ma ra so? Ma da ianga harharuat utana hohaam? Io, ni hinawase mu.
31 No kingdom tane God i haruat ma tike pat na dahe no turadi i so ie.
Ma i manga hansik sakit ta ira pat na dahe tano ula hanuo bakut.
32 Namur be ing ite kubur na tamat ta ira humangana dahe na nian dait
la sooso. Ira singarna no dahe a tamat sakit ma i ududuh timaan kaie ira
mon di gil ira nudi pawas kaia."
33 Io, Jisas ga pir di ma ra haleng na nianga harharuat ho ikin, inage
haruat be di na hadade kilam.
34 Iga pir ira matanabar ma ra nianga harharuat sene mon. Iesene be ing
Jisas sene um ma ira nuno bulu na harausur, iga hapalaine ira mangana
linge bakut ta di.

Jisas ga tigel no tamat na kih.
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Ikino bung be igate matmatarahien Jisas ga tange ta ira nuno bulu na
harausur, "Dait na balos utua tike palpal tano tamat na taho kis." 36 Io,
ma di ga hana sukun no tamat na matanabar ma di gom kawas leh tano

---

4:21 Matiu 5:15; Luk 11:33 **4:22** Matiu 10:26; Luk 12:2 **4:24** Matiu 7:2 **4:25** Matiu 13:12; 25:29; Luk 19:26 **4:29** Jol 3:13; Ninanaas 14:15

tamat na mon nong Jisas gate kis ter tana ma di gom balos. Ari mes na
mon bileng ga saate di.
37 Tike tamat na kih ga hanawat ma ira paananoh di ga tamapit lala ter
tano mon gom hahung ie.
38 Ma ne Jisas at mon kanaia ga kumkubabo namur tano mon ma iga
ulaleng ter at. Ira bulu na harausur di ga hangun ie ma di ga tange, "Tena
harausur, paule manga lilik be dait na ruh?"
39 Io, Jisas ga taman tut gom tigel hadades no kih ma ira paananoh ma
iga tange, "Noh matien!" Io, no kih ga mat ma no taho ga manga malile
harsakit.
40 Ma ne Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur, "Mu burut urah?
Pata iat baak numu ta nurnur?"
41 Di ga manga burut sakit di gom hartiritiri baling ta di, "Nesi ikin? No
kih ma ira paananoh at bileng, dur taram ie!"

5

Jisas ga hasur leise ira haleng na sana tanuo ter ta ira bore.
(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga balos utua tike palpal tano
tamat na taho kis, tano katano ta di ira Gerasen.
2 Jisas ga sur leh tano mon. Kaie iat mon tike turadi nong ira sana tanuo
ga sasoh tana ga hanasur mekaia ra matana hot na haratur. Iga hanasur
um gom harsomane Jisas.
3 Ikino tunana git kiskis ta ira matana hot na haratur ma pata tikenong
pai lale taltale be na hiis kawase ie. Sukmaal be di git hihis ie ma ra dades
na kunubus ma ra dades na hinhiran sakit, pai gitle harharuat.
4 Pa di gitle taltale kinong no turadi git raprapat haitne ira dades na
hinhiran sakit ta ira lumana ma igit raprapat haitne bileng ira dades na
kunubus ta ira kakine. Pata tikenong pai gale haruat be na hamarur ie.
5 Taitus ira kaba bung ma ira kaba kasasa bakut igit kupkup hanana
kirama ta ira matana hot na haratur ma tuma bileng ra uladih ma igit
kutkut hanane um no tamaine ma ira hot.
6 Be iga nes leh Jisas me tapa, iga hilo igom saga bukunkek menalalie
tana.
7 Iga kakongane nalu sakit gom tange, "Jisas Natine God nong i lie sakit,
waak u kis na gil iou! Nu sasalim utuma hone God be pa nule gil hangungut
iou."
8 Iga tange hobi kinong Jisas gate tange tana, "Augo ra sana tanuo, sur
leh ta ikin ra turadi."
9 Ma ne Jisas ga tiri ie, "Nesi no hinsam?" Iga balu ie horek: "No hinsagu
'Arip na arip.' Urah? A haleng sakit mem."
10 Ma iga manga sasaring marmaris ter tane Jisas be pai nale tule leise
ira sana tanuo mekaia ta ikino katano.
11 Io, ma a haleng na bore di ga iaiaan tano gagena uladih hutate.
12 Ira sana tanuo di ga sasaring marmaris tane Jisas horek: "Tule ter
mem ta kakarek ra bore waing mem na sasoh ta di."
13 Iga haut leise ter di, io, ira sana tanuo ga sur leh tano tunana di gom
sasoh balik ta ira bore. Di ga hilo sur tano ula habo utuma naramon tano
tamat na taho kis di gom kango. Ira bore bakut di haruat ma airuo arip.

5:7 Mak 1:24

14 Io, ira ut na balaura bore di ga hilo leh di gom hinawas kaia tano
taman ma ta ira katano bileng hutate. Io, ira matanabar di ga hana leh
ura nesnes ing Jisas gate gil ter.
15 Be di ga hana tupas Jisas di ga nes no tunana nong ira haleng na sana
tanuo ga sasoh ter baak tana ga kis ter kaia. Ira matanabar di ga burut
kinong ira kinasine gate sige ter ma no nuno lilik bileng gate palai.
16 Dong ing di ga nes ikin di ga hinawase ira matanabar tano mangana
linge Jisas gate gil ter tano tunana nong ira sana tanuo ga sasoh ter baak
tana. Ma di ga hinawas bileng ta ira bore.
17 Namur, ira matanabar di ga ianga marmaris ter tane Jisas be na hana
leh tano nudi katano.
18 Tano pana bung Jisas ga kaukawas utuma naramon tano mon no
tunana nong ira sana tanuo baak ga sasoh ter tana ga duan Jisas be dur
na hana tikai.
19 Jisas pai gale bala leh ie, iesene iga tange, “Nu hana tapukus utano
num taman, ter ta ira hinsaam ma nu hinawase di a tamat na linge
ie hohaam no Watong te gil ter tam. Io, nu hinawas bileng tano nuno
harmarsai ukatika ho ugo.”
20 Io, no tunana ga hana ter tano katano Dekapolis. Iga hana gom
hinawase di a tamat na linge ie hohaam Jisas gate gil ter tana. Ma ing
di ga hadade di ga manga karup.

Jisas ga halangalanga no haine nong ga sam daradaara ma no hinasik nong ga noh na minat ter.
(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Io, Jisas ga balos ma tike mon utuso baling tike palpal tano tamat na
taho kis Galili. A tamat na matanabar ga hana luhut ie ing Jisas ga kis ter
tano gagene no taho kis.
22-23 Tike watong nong ila harbalaurai ter tike hala na lotu ta di ira
Iudeia, no hinsana Iaros, ga hana ukaia. Be iga nes leh Jisas iga puko
ter menalalie ta ira kakine ma iga ianga marmaris ter tana, “No nugu not
no hinasik te noh na minat ter um. Hilo, nu bul ira lumam tana waing
inage langalanga ma ina lon.”
24 Io, Jisas ga saate ie. Ma a tamat na matanabar di ga murmur hanane
ie ma di ga harhunghung hanana hutate tana.
25 Ma tike haine nalamin ta ira matanabar ga sam daradaara. No nuno
minaset gate kisi ie haruat ma ra sangahul ma iruo na tinohon.
26 Igate kap ra but na tirih ta ira haleng na ut na harulai ma igate
hasurum bia ter ira nuno barbarat ta di. Pai gale langalanga tano minaset.
No nuno minaset balik ga manga kapkap hagae ie.
27 Be no haine ga hadada nianga uta ira bilai na gingilaan tane Jisas iga
hana mon nalamin ta ira matanabar gom hana ukaia namur tane Jisas
igom sigire no kinasine.
28 Iga gil hobi kinong iga lik horek: “Be ni sigire mon no kinasine ni
langalanga.”
29 Ikino pana bung iat mon no hinilo tano de ga takumut leh ma no haine
ga hamaan no tamaine be igate langalanga sukun no nuno minaset.
30 Ing at mon no haine ga sigire no kinasine, Jisas ga hamaan kilam be
ari ta ira nuno dades metuma nalu gate hana talur ie. Iga tahurus gom
tiri di, “Nesi i sigire no kinasigu?”

5:30 Luk 6:19

31 Ira nuno bulu na harausur di ga tange tana, “U biha? U nes ira
matanabar di harhunghung ma di sumsubek ugo ma kanaia iat baak u
tirtiri be nesi i sigire ugo?”
32 Iesene Jisas iat baak ga naanaas hurbit hanana be na nunure nong ga
gil ikin ra linge.
33 No haine ga burut igom dader kinong iga nunure kilam no bilai
na linge ga hanawat ter tana. Io, iga saga bukunkek ter tane Jisas gom
hinawas ta ira tutuno bakut.
34 Jisas ga tange tano haine, “Natigu, no num nurnur te halon ugo. Nu
hana tatahun ma nu langalanga tano num minaset.”
35 Be Jisas ga iangianga baak, ari tunana di ga hanawat metuma tano
hala tane Iaros ma di ga hinawase ie, “No num not no hinasik te mat. Ura
biha um u nangnanget ma no tena harausur?”
36 Be Jisas ga hadade kumaan ter ing di ga tangtange iga tange tane Iaros,
“Waak u burut. Nu nurnur sene mon.”
37 Pai gale haut leh bileng um tari be di na mur ie, ne Pita ma ne ningor
tesne Jemes ma ne Jon sene mon.
38 Be di ga hanawat ter tano ngasiane Iaros, Jisas ga hadade di, di ga
susuah kupkup ma di ga manga haraba.
39 Jisas ga hana lala ma iga tange ta di, “Waak mu ra sunuah ma waak
mu ra haraba! No hinasik paile mat. I kubabo te mon.”
40 Di ga riris balik ma di ga hasakit tana. Namur be igate tule hasur bakut
leise ter di, iga lamus no makai tano hinasik ma no nuno mama bileng.
Iga lamus halala bileng ira itul ing duhat ga saate ie utuma naramon tano
katano di ga hainoh ter no hinasik kaia.
41 Iga palim no lumana no hinasik ma iga tange tana, “Talita kaum,”
pipilaina be, “Hinasik, tut nalu!”
42 Kaie iat mon no hinasik ga tut nalu ma iga hatahun hinana (ma a
sangahul ma iruo ira nuno tinohon.) Ma di kaia di ga manga karup sakit.
43 Iesene Jisas ga ter ra dades na nianga ta di be pa di nale hinawas ta
ikino linge iga gil ie. Iga tange bileng ta di be di na tabar no hinasik ma
ta nian.

6

No tangetus Jisas, pa di gale ru ie tano nuno taman.
(Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Io, Jisas ga hana talur ikino katano gom hanana ter tano nuno taman.
Ira nuno bulu na harausur at bileng di ga saate ie.
2 Ra Bung na Sinangeh Jisas ga hatahun no nuno pinapalim na tena
harausur tuma tano hala na lotu ta di ira Iudeia. A haleng di ga hadade
ie ma di ga manga karup. Di ga tange horek: “Iga kap kakarek ra nuno
harausur meha? Dait paile palai tutuno iat ta dahine! Nesi i ter no nuno
minanes tana? Dait na tange hohaam ta ira nuno dades na gingilaan na
kinarup ing iga gil ma ira lumana tus?
3 Aie mon no ut na gil hala, no natine Maria. Ira tasine kike ne Jemes,
Ioses, Iudas ma ne Saimon. Ma ira hainine di rek ma dait.” Ma di ga malok
leise ie.
4 Jisas ga balu di, “I tutuno sakit be mu na ru ira tangetus ta ira mes na
taman. Iesene pa mu nale ru ie be aie mekira ma be a hinsaa mu bileng
ie. Pa mu le ru bileng ie be mu mon tike hatatamana.”

5:34 Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 **5:41** Luk 7:14 **6:2** Jon 7:15 **6:4** Jon 4:44

5 Pai gale tale be Jisas na gil ta haleng dades na gingilaan na kinarup
kaia. Iga bul mon ira lumana ta ari ina minaset waing di nage langalanga
sukun ira nudi minaset.
6 Ma ne Jisas ga lik be, “Maris! Ura biha pa dile nurnur?”

Jisas ga tule ira nuno bulu na harausur tano nudi pinapalim.
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Io, Jisas ga hana hurbit ter ta ira taman gom hausur ira matanabar.
7 Iga tato hulungan ira nuno sangahul ma iruo na bulu na harausur ma
iga tule di airiruo ma iga ter no dades ta di waing di nage harkurai ta ira
sana tanuo ura tultule hasur leise di.
8 Iga tibe timaan ter ta di horek: “Pa mu nale kap ta linge tano numu
hinana. Mu na kap sene tike buko. Pa mu nale kap ta nian, ta raat, ma ta
barbarat.
9 I tale be mu na paas ta pala lamas ta ira kaki mu ma sene pa mu nale
kap ta harkios.
10 Be mu lala ter tike hala mu na kis ter at tana tuk mu nage hana leh
tano taman.
11 Ma be pa dile bala leh mu tike taman ma pa dile taram bileng ing mu
tangtange, be mu hanana leh sukun no taman mu na hatidir leise ter ira
pulungar ta ira lapara kaki mu. Mu na gil hobi waing na hakilang di tano
sana tintalen di gil ter ta mu.”
12 Io, ira bulu na harausur di ga hana harbasie ma di ga harpir be ira
turadi di na lilik pukus ta ira nudi sana tintalen.
13 Ma di ga hasur leise bileng a haleng na sana tanuo. Ma di ga mur no
nudi tintalen ura pukpuk ira haleng ina minaset ma ra wel. Ma namur be
di ga gil hobi di ga halangalanga ira ina minaset.

Herot ga lik be Jisas iat mon ne Jon nong igate kut do ie.
(Matiu 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Be Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga gilgil kike ra pinapalim,
Herot, no king, ga hadade ira nianga utane Jisas kinong a haleng na
matanabar di ga iangianga hanana tana. Ari di ga lik be Jon tane Jisas di
gom tangtange, “Jon no ut na baptais gate tut hut sukun no minat ma i lon
baling. I karek no burwana ige gilgil ira dades na gingilaan na kinarup.”
15 Sene be ari di ga tange, “Aie ne Elaija.” Ma ari iat di ga tange be, “Aie
tike tangetus hoke ira tangetus menalalie sakit.”
16 Ma be ne Herot, no king, ga hadade iga tange, “Aie ne Jon no ut na
baptais! A tutuno be iou ga kut do ie iesene ite tut hut baling tano minat
ma i lon baling!”
17 No burwana ira nianga tane Herot no king horek. Nalalie, Herot gate
tule ari turadi ura palpalim kawase ne Jon. Di ga kubus ie, di gom bul ie ra
hala na harpadano. Herot ga gil hobi kinong iga tole Herodies. Io, nalalie
Herodies gate tole te baak Pilip, no tasine Herot.
18 Ma ne Jon git tangtange tane Herot no king horek: “Paile takados be
u te tole Herodies, no haine tano tasim.”
19-20 Io, Herodies git balbala ngungut ter tane Jon ma iga sip at be da ubu
bing ie. Iesene pai gale tale kinong Herot no king ga burburte Jon. Igit
burburte ie kinong iga nunure be Jon a ut na takados ie ma a halhaaliena
tunana ie, kaie igom balaure timaan ie be nahula hiruo. A tutuno be iga
lilik tirih ta ira nianga tane Jon, iesene be ne Herot at, no king, git sipsip
be na hadade ie.

6:8 Luk 10:4-11 **6:11** Apostolo 13:51 **6:13** Jemes 5:14 **6:14** Matiu 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 **6:18** WkP 18:16

21 Tike bung Herot ga gil tike nian na hakilang tano nuno bung na
kinakaho. Iga gil ie uta ira tamat na turadi ing di la papalim tano nuno
matanitu, ira lilie ta ira umri, ma ira watong tano katano Galili.
22 Ma no nuno haine, Herodies, a mon nuno tike hinasik. Iga hana lala
gom hamangate ne Herot ma iga manga halaro Herot ma ira nuno wasire.
Be no king ga nes hobi iga tange tano bulahine, “U sip ta mangana linge
hohaam? Taitus mangana so ing u sip, iou ni ter tam!”
23 Iga hasasalim ma iga tange tano bulahine, “Aiou ni ter ta mangana
linge so ing nu tiri iou urie. Be nu tiri iou tike katano ta ira nugu kinkinis
na watong bileng, iou ni ter at mon tam.”
24 Io, no bulahine ga hanasur gom tiri Herodies, no nuno makai, horek:
“Aiou ni tiri um ie ta so?” No nuno makai ga babalu be, “No ulune Jon no
ut na baptais.” *
25 Kaie iat mon no bulahine ga hilo baling utuma hone Herot gom tange
tana, “Aiou sip be kakarek at mon nu ter tagu no ulune Jon no ut na baptais
naramon tike pelet!”
26 Be ne Herot ga hadade ie iga manga tapunuk, iesene pai gale haruat
be na malok tano sinsaring tano bulahine kinong igate sasalim ter ta ira
matmataan ta ira wasire.
27 kaie iat mon iga tule tike umri ma iga tange hadades tana be na kut
do leh no ulune Jon ma ina kap pukus ie. No umri ga hana lala tano hala
na harpadano gom kut do ne Jon.
28 Iga kap hawat no uluno naramon tike pelet, igom ter ie tano bulahine.
Ma no bulahine balik ga ter ie tano nuno makai.
29 Be ira bulu na harausur tane Jon di ga kap ra hininaawas tano hiniruo
tane Jon, di ga hanawat di gom kap leh no palatamaine Jon ma di gom bus
ie.

Jisas ga tabar ira liman na arip.
(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

30 Ira apostolo ing Jisas gate tule harbasiane ter di, di ga baling di gom
harsomane Jisas ma di gom hinawase ie ta ira pinapalim ing di gate gil ter
ma ira harausur ing di ga ter ta ira matanabar.
31 Jisas ma ira nuno bulu na hausur pa di gale tale at bileng be di na
ian kinong a haleng sakit ira matanabar di ga hanana harbasie. Io, Jisas
ga tange ta di, “Dait na balos no taho kis ter tike katano ing pata tari kaia
waing mu na sangeh baak ta dahine.”
32 Io, di ga hana sene leh tike mon utuma tike katano i kapkapana.
33 Be di ga hanana a haleng matanabar di ga kis ter ta ira nudi taman,
di ga nes kilam Jisas ma ira bulu na harausur. Io, di ga hilo leh mekaia ta
ira nudi taman di gom huna tur tano katano Jisas na sapa tana.
34 Be Jisas ga sapa iga nes a haleng na matanabar sakit, ma iga manga
marmaris uta di kinong di ga ngan hora sipsip ing pata ta ut na harbalaurai
uta di. Io, iga haburuana ura hausur di ta haleng na mangana linge.
35 Be igate matmatarahien, ira nuno bulu na harausur di ga hanawat ter
tana ma di ga tange tana, “Ite manga matmatarahien tuoi um ma dait kis
ter um ra hurlamin.
36 Tule leise ira matanabar waing di na hana ta ira taman i hutate, ma
di na kul adi ta nian.”
37 Io, Jisas ga balu di, “Mu iat, mu na tabar di.”

---

* **6:24** Be da gil hobi, na hamanis be Jon te mat. **6:30** Luk 10:17 **6:34** Nam 27:17; Matiu 9:36 **6:35** Mak 8:1-9

Ira nuno bulu na harausur di ga balu ie horek: “Dait na kul ta haleng
na nian hohaam? Be airuo maar na barbarat at bileng pai nale haruat.”
38 Io, Jisas ga tiri di, “Aise katano beret kike? Mu hana baak mu nage
nes!”
Be di gate nes ter di ga hinawase ie, “A liman na katano beret ma airuo
aen bileng.”
39 Io, Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur be di na paleng
harbasiane mon ira matanabar ma di na kis tano pito i nunuhuan.
40 Io, ira matanabar di ga kis hoke di gate ru paleng ter di hobi, ari maar
ma ari liman na sangahul.
41 Jisas ga kap ira liman na katano beret ma ira iruo aen, igom tadeng
utuma ra mawe, ma igom sasaring uta ira nian. Iga pidik ira beret igom
ter tikane ma ira aen ta ira bulu na harausur di gom palau ira matanabar.
42 Di bakut di ga ian di gom hahos.
43 Ira bulu na harausur di ga sangan hahung ra sangahul ma iruo na
kalot ta ira subana aen ma ira beret ing di ga en subaan.
44 Io, di ga was sene leh mon ira tunana nalamin ta ira matanabar bakut
ing di ga ian. Ma ira tunana di ga haruat ma ra liman na arip.

Jisas ga hana tano ula taho.
(Matiu 14:22-23; Jon 6:15-21)

45 Taitus ikino pana bung at mon Jisas ga tange ta ira nuno bulu na
harausur be di na lie tana tike mon utua tike palpal tano tamat na taho
kis ter tano taman Betsaida, ma ina tule leise baak ira matanabar.
46 Be igate nes tule ter di, iga hanahut utuma ra uladih ura sinsaring.
47 Ma be igate bungbung tuoi um, Jisas sene um ga kis ter tuma ra uladih,
ma no mon, ikanaia tuoi nalamin tano taho kis.
48 Jisas ga nes ira nuno bulu na harausur ma kanaia di ga paapet hanana
ma ira puul, kinong di ga haluso harso ma no dadaip. Io, kaia dak ra aihet
na kareka ra malane iga hanawat ter ta di. Iga hanana mon tano ula taho
ma iga ura hinana sakit di kaia.
49-50 Be di ga nes ing iga hanana tano ula taho di ga lik be a tanuo ie, di
gom kup kinong di bakut di ga nes ie ma di ga burut. Kaie iat mon Jisas
ga habalaraan di ma iga tange, “Aiou mon! Waak mu ra bunurut!”
51-52 Io, iga karwas lala ter tano mon utuma ho di ma no dadaip ga
pataam hatikai. Ira bulu na harausur di ga ngangao ma di ga manga
karup kinong pa di gale nes kilam no pipilaina tutuno no hartabar tane
Jisas ta ira liman na arip na turadi. Urah, kinong ira tinga di ga manga
dades.

Jisas ga halon a haleng na minaset ra katano Genasaret.
(Matiu 14:34-36)

53 Be Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga balos no tamat na taho
kis, di gom hanawat ter tano katano Genasaret. Kaia, di ga kute kawase
ter no mon.
54 Be di ga hana sukun no mon, kaie iat mon ira turadi di ga nes kilam
Jisas.
55 Io, di ga hilo harbasie ter ta ira tamtaman ta ikino katano ma di ga
kap ira ina minaset nalu ta ira kunuban. Be garim katano di ga hadade
be Jisas ga kis ter kaia, di ga kap ira ina minaset ukaia.
56 Ira tamtaman bakut ing Jisas ga hana kaia, ira matanabar di git kapkap
hawat ira ina minaset ma di git bulbul nalamin tano taman. Io, di ga

6:46 Luk 5:16 **6:49-50** Luk 24:37 **6:51-52** Mak 4:39

ianga marmaris tane Jisas be ira ina minaset di na sigire mon no ngus na kinasine. Ma di bakut ing di ga sigire ie, ira nudi minaset ga pataam.

7

Ari turadi di ga hamalum um ira harkurai tane God.
(Matiu 15:1-9)

1 Ari Parisi ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses, ing di ga
hanawat me Ierusalem di ga kis luhut Jisas.
2 Di ga nes ari ta ira bulu na harausur tane Jisas di ga iaiaan. Ma di ga
lik be God i nes ter be a sana ira luma di ira bulu na harausur. Ira Parisi
di ga lik hobi kinong ira bulu na harausur pa di gale gis ira luma di hoke
ira harkurai tane Moses ta ira Parisi ga tange.
3 (Ira nudi Parisi ira Iudeia, ma ira ari mes na Iudeia, di la murmur ira
harausur di ga kap ta ira hintubu di. Ira harausur horek. Be pa di nale
mur timaan ira harkurai na gis lumanari tano pana bung be di gis ira luma
di, pa di nale ian.
4 Ma be di na baling merasi tano maket, di na susu na gise leh mon waing
pai nale tale be tikenong na hatabune di. Io, namur di na ian. Ma di la
murmur bileng ari haleng mes na harkurai ing ira hintubu di ga hinawase
di urie. Di na gis timaan ira kap, ira sosopen, ira dis, ma ira hator.)
5 Io, ira Parisi ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga
tange tane Jisas, “Mem lik be i sana be ira num bulu na harausur pa dile
mur ira tintalen ira hintubu dait ga ter ta dait. Kakarek di ian ma ira sana
luma di. Nu tange um hohaam uta di?”
6 Jisas ga balu di ma iga tange, “No tangetus Aisaia ga tange ra tutuno
uta mu ira ut na harababo be iga pakat ikin ra nianga tane God. Ma ne
God ga tange be,
‘Ikin ra matanabar di ru iou ma ira ho di mon,
iesene ira nudi nilon, pa dile ter tagu.
7 Di la lolotu bia hanana mon tagu,
kinong ira harkurai tane Moses ira turadi mon i bul,
di hausur balik ine hoke be tane God.’
8 Mu te hamalum um ira harkurai tane God ma mu palim kawase um ira
tintalen gar na turadi.”
9 Ma ne Jisas ga tange habaling ta di, “Mu manga melem at ura bulbul
hasisingen ira harkurai tane God waing mu nage hatur kawase ira numu
harausur iat.
10 Kike iou te tange ter i haruat tutuno ma karek Moses ga tange, *‘Ru no
num mama ma no num makai,’* ma, *‘Nesi i tange hagae no nuno mama be
no nuno makai, mu na ubu bing ie.’*
11-12 Sene be mu la tangtange be tike turadi a nuno mon linge i tale be na
harahut no nuno mama ma no nuno makai me, i tale bileng be na tange
horek: ‘Aiou te ter ikinong ukaia hone God. Paile tale be ni ter ie tam ura
harahut ugo.’ Ma be ing mu lik hobi, i nanaas be mu tingtigel ikino turadi
be pai nale ruru iat um no nuno mama ma no nuno makai.
13 Be mu ma ira hintubu mu, mu hausur hanane ira matanabar ta ira
numu tintalen na tuara, mu kap leise ira dades ta ira nianga tane God. Ma
ra haleng bileng ira linge hokakarek mu la gilgil.”

Ira linge tutuno ing na hagae tikenong kaie inage sana.
(Matiu 15:10-20)

7:2 Luk 11:38 **7:4** Matiu 23:25 **7:6** Ais 29:13 **7:10** KBk 20:12; 21:17; Lo 5:16

14 Ma ne Jisas ga tato hulungan habaling no tamat na matanabar, igom
tange ta di, “Mu bakut, mu hadade! Iou sip be mu na palai!
15 Ira mangana linge tikenong i en paile tale be na hagae ie kaie no turadi
nage sana. Sene be ira linge i hanasur metuma naramon tana na hagae ie
inage sana.
16 [Be ing u haruat ura hadade kilam ikin, nu taram ie.]”
17 Be Jisas ga hana sukun ira matanabar ma igom hana lala tano hala, ira
nuno bulu na harausur di ga tange tana be na pales ter ta di no pipilaina
no nuno nianga harharuat.
18 Jisas ga tange ta di, “Ira matanabar pa dile palai, ma hohaam be mu
bileng, pa mu le palai? Mu paile nunure iat baak be ira nian ing mu la
enen paile tale be na hagae mu kaie mu nage sana?
19 Paile tale kinong ira nian pai nale hagae ira magira mu. Ira nian ila
hana lala mon tano tinga mu ma ina hanasur baling.” (Io, Jisas ga tange
be ira nian bakut i bilai ma pai nale hagae tikenong kaie inage sana.)
20 Jisas ga tange habaling ta di, “Ira linge i hanasur metuma naramon
tutuno tike turadi, kaie inage hagae ie nage sana.
21 I tutuno, kinong metuma tano katine tikenong, ira sasana na hanawat.
Ma kike ra sasana horek. Na mon sana lilik, na kukuman, ma ina harubu
bingibing bia bileng. Ma ina noh ma tike haine gar na mes. Ma di ira laala
di na gil hobi bileng.
22 Na hatur kawase a sana namnamas bileng. Na gil sasana, na harakale,
na harkalak, na lilik saasa ter tikenong, na tange hagae tikenong, na
malamala tamat, ma ina lon tatahun.
23 Kakarek ra sana tintalen bakut i tahuat metuma tano magirana
tikenong, di hagae no turadi ige sana.”

Tike haine paile Iudeia iesene Jisas ga halon no natine kinong iga nurnur.
(Matiu 15:21-28)

24 Jisas ga hana leh mekaia ma iga hana ter tano katano tano taman Tair.
Iga hana lala kumaan ter tike hala be tari turadi di nahula nes ie. Sene be
no nuno hinana pai gale mun.
25 Tike haine a sana tanuo ga sasoh tano nuno hinasik. Ma be igate
hadade ra nianga utane Jisas iga hana gom ise ter ie napu ta ira kakine
Jisas.
26 Iga ianga marmaris tane Jisas be na hasur leise no sana tanuo nong
ga sasoh tano nuno not no hinasik. Ma ikino haine, paile Iudeia ie. Di ga
kaho ie tano katano Ponisia tano tamat na katano Siria.
27 Ma be Jisas ga nes be pata be a Iudeia ie, iga tange tana, “Pata. Da
huna tabar baak ira bulu na Iudeia. Paile tahut be da ise tabar ira pep ma
ira nian adi ra bulu.”
28 No haine ga balu ie, “Maso, no watong! Iesene ira pep iat mon bileng,
di la enen ira petnaa di ira bulu menapu tano teol na nian.”
29 Jisas ga tange baling tana, “Kinong no num binabalu ukira ho iou i
bilai, nu baling ma nu nes be no sana tanuo te sur sukun no natim.”
30 Io, no haine ga hana baling ter tano nuno hala ma iga nes no natine
ma iga noh ter. Ma no sana tanuo gate sur sukun ie.

Jisas ga halon tikenong ga talingaro ma iga katol bileng.

31 Io, Jisas ga hana leh mekaia Tair gom kutus kaia tano taman Saidon
gom hanasur ter tano tamat na taho kis Galili naramon tano katano
Dekapolis.

7:15 Apostolo 10:14-15

32 Tike talingaro ma ra katol bileng ie, ari turadi di ga kap hawat ter ie
ukaia hone Jisas. Ma di ga duan ie be na bul ira lumana ta ikino tunana
waing inage hadado ma inage ianga timaan baling.
33 Be Jisas gate lamus hasisingen leh ie ta ira matanabar, iga bul ira iruo
kaskas na lumana ta ira airuo talingana no turadi. Io, namur iga iaiabis
ter ta ira kaskas na lumana ma igom sigire no karamena no turadi.
34 Iga manga marmaris ma iga tange tano nianga nudi ira Iudeia,
"Epata," pipilaina horek: "Tapapos!"
35 Ikino pana bung iat mon, ira talingana no turadi ga tapapos, no
karamena ga mamaan ma iga ianga palai leh um.
36 Io, Jisas ga ianga dades ta ira turadi be pa di nale hinawas ta ikino
linge igate gil ter. Sukmaal be Jisas ga tingtigel hadades ira turadi, di ga
madung ter at ura hininaawas.
37 Ira turadi ing di ga hadade ira nianga utane Jisas di ga manga karup
ma di ga ngangao sakit ma di ga tange, "I gil timaan at ira linge bakut.
Ma ira talingaro bileng, i papos ira talinga di kaie di ge hadado. Ma ira
tabuna nianga bileng, di te ianga."

8

Jisas ga tabar ira aihet na arip.
(Matiu 15:32-39)

1-2 Taitus ikino pana bung a tamat na matanabar sakit ga hanawat
hulungan baling. Iga pata bileng um adi ta nian, kaie ne Jisas gom tato
hawat ira nuno bulu na harausur ukaia ho ie, igom tange ta di, "Aiou
manga marmaris uta kakarek ra matanabar. Di te kis tikai ma iou aitul a
bung ma pata um adi ta nian.
3 Be ni tule ise di ter ta ira nudi taman, ari di na mat kalo ura adi tari
na ngas kinong ira nudi taman i manga tapa."
4 Ira bulu na harausur di ga tange tana, "Paile tale be tikenong na silihe
leh ta haleng na nian ura adi ira matanabar. A hurlamin kakarek."
5 Io, Jisas ga tiri di, "Aise ra katano beret kike ho mu?" Ma di ga balu ie,
"A liman ma iruo na katano."
6 Io, iga tange ta ira matanabar be di na kis napu. Ma be igate kap
leh ira liman ma iruo na katano beret ma igate tanga tahut ter tane God
urie, iga pidik. Io, iga ter ta ira nuno bulu na harausur be di na palau ira
matanabar. Ma ira bulu na harausur di ga pet haruatne.
7 Iga mon bileng a bar hana not no aen kaia ho di. Ma ne Jisas ga sasaring
urie gom ter ta ira nuno bulu na harausur ma iga tange ta di be di na palau
bileng me.
8 Ira matanabar di ga ian di gom hahos. Namur ira bulu na harausur di
ga hahung a liman ma iruo na kalot ma ira subanaa di.
9 Io, Jisas ga tule ise um ira matanabar. Hutate ma inage aihet na arip
ira matanabar.
10 Io, iga kawas tikai ma ira nuno bulu na harausur tano mon, di gom
balos ukaia tano katano Dalmanuta.

Jisas pai gale sip be na gil ter tike hakilang ta ira ut na sana.
(Matiu 16:1-4)

11 Io, ari Parisi di ga hanawat, di gom hargor tikai ma ne Jisas. Di ga tiri
ie be na gil tike hakilang ura hamanis be God ga tule ie be pata. Di ga gil
hobi be Jisas nage puko ta ikinong ra nudi harwalar.

7:36 Mak 1:43-45 **7:37** Ais 35:5 **8:1-2** Mak 6:34-44

12 Iga kilingane ra tamat na tirih naramon tano nuno lon ma igom tange,
“Aiou manga marmaris. A tutuno be mu ira turadi ta kinin ra nilon katiak,
mu la nesnes ira nugu pinapalim, iesene mu tirtiri at baak iou be ni gil ter
tike hakilang ta mu. Mu hadado baak! Aiou pa nile gil ta hakilang ta mu
kakarek ra turadi.”
13 Io, Jisas ga hana sukun ira Parisi, igom karwas lala ter tano mon tikai
ma ira nuno bulu na harausur, di gom balos no tamat na taho kis Galili
utusu tike palpal.

A harakatom ta ira hausur gar na Parisi.
(Matiu 16:5-12)

14 Ma ira nuno bulu na harausur di ga luban ura kapkap ta nian. Tike
hana katano beret sene mon di ga kapkap hanane naramon tano mon.
15 Jisas ga hakatom ira nuno bulu na harausur ma tike nianga harharuat
utano is nong ila sinimuan haiah tano beret ige la laalet. Kaie, igom tange
be, “Mu na balaure mu ta ira is nudi ira Parisi ma ira is tane Herot, no
king.”
16 Io, ira nuno bulu na harausur di ga iangianga baling at ta di ma di
gom tange, “I tange hokike kinong pata adait ta beret.”
17 Jisas ga nunure kilam ira linge di ga tangtange, kaie, igom tange ta di,
“Aiou tapunuk be mu tange be pata ta haleng beret. Pa mu le nes kilam
ma pa mu le palai iat baak? Aiou lik be a ul hot mu.
18 A mon mata mu, iesene pa mu le nesnes kilam. A mon talinga mu,
iesene pa mu le hadade kilam. Hohaam, pa mu le lik kawase ira nugu
pinapalim?
19 Mu te luban ing iou ga pidik ira liman na katano beret ura adi ira liman
na arip na matanabar? Aise ira kalot na subana nian mu ga hahung?” Di
ga balu ie ma di ga tange, “A sangahul ma iruo na kalot.”
20 “Aise bileng ira kalot na nian mu ga hahung ing iou ga pidik ira liman
ma iruo na beret ura adi ira aihet na arip na matanabar?” Di ga balu ie
ma di ga tange, “A liman ma iruo na kalot.”
21 Io, iga tange ta di, “Hohaam, pa mu le palai iat baak?”

Jisas ga hananaas tike pulo tuma Betsaida.

22 Io, di ga sapa Betsaida ma ari matanabar di ga lamus tike pulo ukaia
hone Jisas di gom saring ie be na sigire no pulo.
23 Jisas ga palim no lumana no pulo gom lamus hasur ie mekaia nataman.
Ma be Jisas gate iabis ter ira iruo matana, io, iga bul ira iruo lumana tano
pulo, ma ne Jisas ga tiri ie, “U te nes ta linge?”
24 Io, no pulo ga tadeng ma iga tange, “Aiou nes ra turadi hora dahe,
iesene di hanana.”
25 Tike pana baling Jisas ga palim ira iruo matana no pulo. Io, no pulo ga
nanaas dades gom nanaas baling. Namur iga nes timaan ira linge bakut.
26 Jisas ga tule leise ie ma iga tange, “Waak u hana baling utusu Betsaida.
Nu hana takados utuma hono num hala.”

Pita ga tange hapuasne be Jisas aie no Mesaia.
(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

27 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hanana ta ira taman
hutate tano taman Kaisaria Pilipai. Jisas ga tiri di kaia na ngas, “Ira
matanabar di la tangtange be iou nesi?”

8:12 Matiu 12:39; Luk 11:29 **8:15** Luk 12:1 **8:17** Mak 6:52 **8:19** Mak 6:41-44

28 Io, di ga tange, “Ari di tange be Jon no ut na baptais, ma ari be no
tangetus Elaija dak, ma ari at bileng be ta tikenong ta ira mes na tangetus.”
29 Ma ne Jisas ga tiri di, “Ma mu, mu tange be iou nesi?” Pita ga balu ie
ma iga tange, “Augo no Mesaia.”
30 Io, Jisas ga hakatom ira nuno bulu na harausur be waak di hinawase
tikenong be aie nesi.

Nu pusak no num kabai.
(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Ma namur Jisas ga tur leh be na hausur ira nuno bulu na harausur
horek: “Nong a Turadi ie na kilingane a haleng na harubaal. Ma ira tamat,
ira tamat na pris, ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di na
harus ise ie ma da ubu bing ie. Ma ta aitul a bung na pataam na tut hut
baling.”
32 Jisas ga manga ianga palai uta ikin. Io, ne Pita ga lamus hasisingen ie,
igom tur leh ura pirpir ie be waak i tangtange hobi.
33 Iesene be Jisas ga tahurus baling iga nes ari ta ira nuno bulu na
harausur, igom pir ne Pita horek: “Hana leh um, Satan. Paule lik ira
sinisip tane God. U liklik ira sinisip gar na turadi mon.”
34 Namur Jisas ga tato leh ira matanabar ma ira nuno bulu na harausur
ukaia ho ie, igom tange, “Ing be tikenong i u ra murmur iou, na mat ira
num sinisip ta ikin ra ula hanuo. Nu pusak no num kabai ma nu mur iou.
35 Aiou tange hobi kinong nesi ta tikenong i lik hatamat sene mon no
nuno nilon, pai nale hatur kawase no nuno nilon tutuno. Iesene be nesi
nong i bala ter no nuno nilon ura utagu ma no tahut na hininaawas bileng,
na hatur kawase um no nuno nilon tutuno.
36 Ma ina hatahutne tikenong hohaam, be na tinane ikin ra ula hanuo
bakut sene be na ber tano nuno nilon tutuno?
37 Io kaie, tikenong na kul pukus no nuno nilon tutuno ma ra so? Pata
iat!
38 Taitus kakarek ra bung ira matanabar di la tutur talur God ma di
manga sana. Taitus ikin ra sana pana bung be ta tikenong i harus leise iou
ma ira nugu nianga, io, namur Nong a Turadi ie na harus leise bileng ie
be na hanawat ma no minamar tano nuno Mama tikai ma ira halhaaliena
angelo.”

9

1 Ma ne Jisas ga tange habaling ta di, “Mu hadado baak! Tari ta mu
kakarek pai nale mat tuk ter be mu na nes no kingdom tane God be ite
hanawat ma ra dades.”

Jisas ga ries.
(Matiu 17:1-8; Luk 9:28-36)

2 Ma be a liman ma tike na bung gate pataam, Jisas ga lamus Pita, Jemes,
ma ne Jon utuma ra tamat na uladih ing pata tari kaia. Ma ne Jisas ga ries
ra matmataan ta duhat.
3 Ira kinasine ga hilahile ma iga manga ponpon ta ira mol tano ula hanuo
ing pa dile haruat ura gisgis hobi.
4 Ma ne Elaija ma ne Moses dur ga harapuasa ter ta di, duhat gom wowor
ma ne Jisas.

8:28 Mak 6:15 **8:29** Jon 6:68-69; Mak 9:9 **8:34** Matiu 10:38-39; Luk 14:27 **8:38** Matiu 10:33
9:1 Mak 13:30 **9:2** 2 Pita 1:17-18; Apostolo 3:22

5 Ma ne Pita ga tange tane Jisas, “Tena harausur, i bilai ing mehet kis
kira. I tahut be mehet na gil aitul a palpalih, tikenong a num, tikenong
tane Moses, ma tikenong tane Elaija bileng.”
6 Iga tange hobi kinong be duhat ga nes kike, duhat ga manga burut, ma
pai gale hanunure be na tange hohaam.
7 Ma namur tike bahuto ga hanawat, igom pulus di, ma ra ingana
tikenong ga ianga huat naramon tano bahuto iga tange, “No natigu ikin
nong iou manga sip ie. Mohot na hadade ie!”
8 Kaie iat mon duhat ga nanaas hurbit iesene duhat pai gale nes ta
tikenong. Jisas sene um ga tur tikai ter ma duhat.

Tikenong hoke no tangetus Elaija gate hanawat nalalie tano Mesaia.
(Matiu 17:9-13)

9 Io, be duhat ga hananasur metuma ra uladih, Jisas ga tange hadades
ta duhat. Ma iga tange be duhat pai nale hinawase ta tikenong ta ikin ra
linge duhat ga nes ie. Duhat na hinawas um namur be Nong a Turadi ie
na tut hut baling sukun ra minat.
10 Duhat ga hadade ing iga tange, sene be duhat sene iat duhat ga
woworane ie horek: “I lik hohaam ing i tange be Nong a Turadi ie na
tut hut baling sukun ra minat?”
11 Ma duhat ga tiri Jisas be, “Ura biha ira tena harausur ta ira harkurai
tane Moses di la tangtange be no tangetus Elaija iat na hanawat nalalie
tano Mesaia?”
12 Jisas ga balu duhat ma iga tange be, “Io, a tutuno, di ira tena harausur
di tange be Elaija na huna hanawat ura gilgil hatakadosne habaling ira
linge bakut. Ikinong i tutuno, kaie i tutuno bileng be Nong a Turadi ie na
kilingane iat a haleng na harubaal ma da suro leise ie hoke ira pakpakat
tane God i tange.
13 Di ira tena harausur di tange be Elaija na hanawat baak, iesene iou
hinawase mohot be tikenong hoke Elaija gate hanawat ter! Ma hoke ira
pakpakat tane God i tange, di ga gil haruatne ira nudi sana sinisip utana.”

Be ira nuno bulu na harausur pai gale haruat, Jisas ga hasur leise tike sana tanuo tano bulu.
(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Be duhat ga me hana tupas ari ta ira bulu na harausur duhat ga nes a
tamat na matanabar sakit tikai ma di. Ma ari tena harausur ta ira harkurai
tane Moses di ga hargor ma di.
15 Ikino pana ing ira matanabar di ga nes leh Jisas di gom manga karup.
Ma di ga hilor leh ie ura haatne leh ie.
16 Ma ne Jisas ga tiri di, “Mu hargor ma di ura gena so?”
17 Io, tikenong ta ikinong ra matanabar ga balu ie ma iga tange, “Tena
harausur, iou lamus no natigu tunana ukira ho ugo kinong a sana tanuo
te sasoh tana ma pai lale iangianga.
18 Ma ing be no sana tanuo na ubu ie, ila isise ter ie ra pu. Io, a buse ila
sursur tano hono, ila hatagiris na ngise ma ila be pidos ter. Ma iou tange ta
ira num bulu na harausur be di na hasur leise no sana tanuo tana, iesene
pa dile haruat.”
19 Jisas ga tange ta di, “Mu ira matanabar katiak, pa mu le nurnur urah?
Maris! Pa nile kis lawas tikai ma mu kira napu ura harahut mu waing mu
nage nurnur. Mu lamus no bulu ukira ho iou!”

9:12 Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 **9:13** Matiu 11:14

20 Di ga lamus ie ukaia hone Jisas. Ma be no sana tanuo ga nes Jisas
kaie iat mon iga ise ter no bulu ra pu gom ubu hababa ie. Ma no bulu ga
tapulpul hurbit ma iga buse bakut um no hono.
21 Ma ne Jisas ga tiri no mama tano bulu horek: 'Iga tur leh hunangesa
ikin ila ububu ie?"
Ma iga balu ie igom tange, "Tur leh iat baak nalalie ing iga not no bulu.
22 Ma a haleng na bung ila isise ter ie ta ira eh ma ta ira taho bileng waing
na bing ie. Be nu petlaar ta linge tana, nu marse mir ma nu harahut mir!"
23 Jisas ga tange tana, "Urah u tange be ing iou ni petlaar? Nong i nurnur
na petlaar ira linge bakut."
24 Kaie iat mon no mama tano bulu ga tange, "Maso! Aiou nurnur, sene
be nu harahut bileng ira sunupi tagu ura nurnur!"
25 Be Jisas ga nes ira haleng na matanabar di ga hananawat hulungan,
iga ngaluane no sana tanuo, iga tange tana, "Augo ra ngulo ma ra talinga
ba na sana tanuo, iou tange hadades tam be nu sur sukun ie ma waak um
u sasoh baling tana."
26 Ma be igate kup ma iga ubu hababa ter ie, io, iga sur sukun ie. Ma no
bulu um ga ngan hoke be ite mat, kaie ira haleng di gom tange, "Ite mat!"
27 Sene be Jisas ga palim no lumana gom sel hatut ie. Io, no bulu ga tur
nalu.
28 Ma be Jisas ga lala naramon ra hala ira nuno bulu na harausur di ga
tiri kumaan ie horek: "Urah mem paile haruat ura tultule hasur leise no
sana tanuo?"
29 Jisas ga balu di gom tange, "A sinsaring sene mon i haruat be na hasur
leise ira mangana sana tanuo hokike."

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Ma ne Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hana sukun ikino
taman di gom hana kutus no katano Galili. Jisas pai gale sip be ta nong na
nunure be ikana ha kinong iga hausur ira nuno bulu na harausur horek:
"Da tule ter Nong a Turadi ie ta ira turadi ing di na ubu bing ie. Ma ta itul
a bung na pataam na tut hut baling."
32 Iesene pa di gale palai ta ikin ra nianga ma di ga burut be di na tiri
ie.

Nesi i tamat tutuno?
(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Io, be Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hanawat Kapeneam
ma be di ga kis ter naramon ra hala, Jisas ga tiri di be, "Aso ikinong mu
ga hargor pane ie na ngas?"
34 Ma iesene di ga kis matien ter um, kinong di ga hargor na ngas be
nesi ta di i tamat.
35 Ma ne Jisas ga kis ter, io, iga tato ira nuno sangahul ma iruo igom
tange, "Be ta tikenong i sip be na kis na tamat, i bilai be na gil hasiksik ie
ma ina tultule ta mu bakut."
36 Ma iga palim leh tike not no bulu gom hatur ie nalamin. Io, iga
gagawane ie gom tange ta di horek:
37 "Ing be nesi ta nong i bala leh tike not no bulu ho ikin, kinong i nunure
be iou sip hobi, io, i bala leh iou bileng. Ma be nesi i bala leh iou, paile
bala leh sene mon iou, i bala leh bileng nong ga tule iou ukira."

9:23 Matiu 21:21; Mak 11:23 **9:26** Mak 1:26 **9:30-31** Jon 7:1 **9:30-31** Mak 8:31; 10:32-34
9:32 Luk 9:45 **9:35** Luk 22:24; Matiu 20:25-27; Mak 10:43-44 **9:37** Matiu 10:40

Be tikenong paile tur ta nong tike palpal, i tur tikai ma ne Jisas.
(Luk 9:59-60)

38 Io, Jon ga tange tane Jisas, "Tena harausur, mem ga nes tupas tikenong
iga hasur leise ira sana tanuo ma no hinsam. Ma mem gom tigel ie kinong
pai lale murmur dait."
39 Jisas ga tange, "Waak mu tigel ie. Be tikenong na gil ra dades na
gingilaan na kinarup ma no hinsagu, namur baling pai nale haruat ura
tangtange hagae iou.
40 Be tikenong paile malok ta dait, dait ma ie.
41 Mu hadado baak! Be tikenong na hamamo mu ma tike gingop na taho,
kinong i nunure be mu la murmur iou, ikino turadi na hatur kawase iat
no nuno kunkulaan."

Nu waak leise ira linge ing na harara ugo.
(Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Ma ne Jisas ga tange habaling horek: "Nes di rek ra hansik na bulu.
Di nurnur tagu ma be tikenong na ura harara tikenong ta di, igor tahut
tana be da tigel bat ie. Na tahut be da huna kubus tike tamat na hot sakit
tano kodonana ma da ise ie utusu na tes, nahula harara tikenong ma ina
kap ra tamat na harpadano namur.
43 Kap leise ira sana lilik ing na harara no num nilon. Tike hapupuo tana
horek. Be tike lumam i harara ugo nu kato kutus leise ie. I tahut dahine
be nu salo tano nilon tutuno ma ra kum ugo. Sene be paile manga tahut
be da ise ugo ma ira iruo lumam bakut ukaia tano ula eh nong pai lale
matmat.
44 [Kaia tano ula eh ira sisi ta ira tamai di pai lale matmat ma no eh paile
tale be da pusi ie.]
45 Ikin ra hapupuo bileng i haruat hobi. Be tike kakim i harara ugo nu
kato kutus leise ie. I tahut dahine be nu salo tano nilon tutuno ma ra kum
ugo. Sene be paile manga tahut be da ise ugo ma ira iruo kakim bakut
ukaia tano ula eh.
46 [Kaia tano ula eh ira sisi ta ira tamai di pai lale matmat ma no eh paile
tale be da pusi ie.]
47 Tike hapupuo bileng horek. Be tike matam i harara ugo nu luar leise
ie. I tahut dahine be nu salo tano nilon tutuno ma ra matakale ugo. Sene
be paile manga tahut be da ise ugo ma ira iruo matam bakut ukaia tano
ula eh.
48 Kaia tano ula eh ira sisi ta ira tamai di pai lale matmat ma no eh paile
tale be da pusi ie.
49 "No eh la tuntun leise ira sana hoke ira harubaal ila walwalar dait be
dait nage tahut bileng. Hokakarek bileng, di la bulbul sol ta ira nian inage
kis lawas ma pai nale sana.
50 Sol i manga harahut, iesene be no nuno dades ura harahut ite pataam,
no nuno dades na hanawat baling hohaam? Paile tale. Hoke no sol i
harahut, mu bileng, mu na harahut ma ina mon malum harbasie ta mu."

10

Jisas ga hausur tano tintalen na hagaha tinolen.
(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

1 Namur Jisas ga hana talur ikino taman, igom hana utuma tano katano
Iudeia ma iga balos utua tike palpal tano taho Ioridan. A tamat na

---

9:40 Matiu 12:30; Luk 11:23 **9:41** Matiu 10:42 **9:43** Matiu 5:30 **9:47** Matiu 5:29 **9:48** Ais 66:24 **9:50** Matiu 5:13; Luk 14:34

matanabar baling di ga hana tupas ie. Iga hausur habaling di hoke iat
igit gilgil.
2 Ma ari Parisi di ga hanawat ura walwalar Jisas be pai nagele balu
timaan no nudi tiniri. Di ga tiri ie horek: “I takados ta ira nudait harkurai
be tike tunana na ise no nuno haine?”
3 Io, Jisas ga balu di be, “A harkurai ie hohaam nong Moses ga ter ie ta
mu?”
4 Di ga tange be, “Moses ga waak ise ter ta dait be tike tunana na pakat
ter ra nianga palai ura pales tinolen ta dur ma no nuno haine, io, na tule
leise ie.”
5 Io, Jisas baling ga tange, “Moses ga pakat ikin ra harkurai kinong ira
tinga mu ga dades.
6 Iesene tano hatahun tano hakhakisi, *‘God ga gil dur be tikenong na
tunana ma tikenong na haine.*
7 *Taitus ikin no burwana no tunana nage hana sukun no nuno mama ma
no nuno makai, ma dur na kis tikai ma no nuno haine.*
8 *Ma dur na tikenong.’* Io, dur pai nale airuo baling. Dur na tikenong.
9 Waak tike turadi mon i pales harbasiane ikin ra linge kinong God gate
kubus pakur ter dur.”
10 Be di ga kis ter naramon tike hala, ira nuno bulu na harausur di ga
tiri habaling Jisas ta ikin ra linge.
11 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Be tikenong na ise no nuno haine ma ina
tole tike mes na haine, ite gil sasana tano luaina haine, kinong ite noh tikai
ma tike mes, paile nuno ie.
12 Ma be tike haine na ise no nuno tunana ma ina tole tike mes na tunana
aie bileng ite gil sasana kinong ite noh tikai ma tike mes, paile nuno ie.”

*Na tahut be da hatur kawase no kingdom tane God hoke ira not no bulu.
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Ira matanabar di ga lamlamus ira not no bulu ukaia hone Jisas be na
bul ira lumana ta di. Sene be ira nuno bulu na harausur di ga bor dong
ing di ga lamus hawat ira not no bulu.
14 Be Jisas ga nes hobi iga ngalngaluan ma igom tange ta di, “Mu waak
leise ira bulu ukira ho iou. Pa mu nale tur bat di kinong no kingdom tane
God ta di ie ira mangana not no bulu hokakarek.
15 Mu hadado baak! Be tikenong pai nale hatur kawase no kingdom tane
God hoke tike not no bulu, pai nale lala tana.”
16 Io, iga rapa leh ira not no bulu ma iga bul ira lumana ta di ma igom
idane di.

*I manga dades be tike watong na salo tano kingdom tane God.
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)*

17 Be Jisas ga hatahun hinana baling, tike tunana ga hilo huat ter tana
igom saga bukunkek menalalie tana. Io, igom tiri Jisas, “Bilai na tena
harausur, iou ni gil ra so waing iou ni kap no nilon pai nale pataam?”
18 Jisas ga tange tana, “Nu lilik timaan tano burwana urah u kilam iou
be a bilai iou. Pata ta tikenong paile bilai. God sene mon i bilai.
19 U nunure ira harkurai tane Moses: *‘Waak u harubu bingibing bia.
Waak u noh tikai ma tikenong pata be a num ie. Waak u kukuman. Waak u*

10:4 Lo 24:1-4; Matiu 5:31 **10:6** Stt 1:27; 5:2 **10:7** Stt 2:24; Epesas 5:31-33 **10:11** Matiu 5:32 **10:15** Matiu 18:3 **10:19** KBk 20:12-17; Lo 5:16-20

hinawas harakale uta tikenong. Waak u habota leh tike linge gar na mes.
Ma nu ru no num mama ma no num makai.' "
20 No tunana ga tange tane Jisas, "Tena harausur, ing iou ga bulu leh ma
tuk katiak iou la murmur bakut kakarek ra harkurai."
21 Be Jisas ga nes ie iga sip ie. Io, iga tange tana, "Tike linge sene mon
paule gil baak ie ma u supi ie. Hana, ma nu suhurane ira num inton ma
ira num linge bakut, ma nu ter ira barbarat ta ira maris waing nuge hatur
kawase ira tamat na hartabar tuma nalu. Namur, nu hilo ma nu mur iou."
22 No tunana ga tapunuk be iga hadade hokike. Io, iga hana leh ma ra
bala marmaris kinong a tamat na watong ie.
23 Ma ne Jisas ga nes harbasiane ira nuno bulu na harausur igom tange
ta di, "I manga dades be tike watong na salo tano kingdom tane God!"
24 Ira bulu na harausur di ga karup ta ira nuno nianga. Ma ne Jisas
ga tange habaling ta di, "Ira nugu subulo, i manga dades ura sinalo tano
kingdom tane God!
25 Ma be tike watong i sip be na salo tana, na manga dades tana. I malus
ta dur be tike kamel na hurungo tano matana nil na dudungut be tike
watong na salo ta ikino kingdom tane God."
26 Ma di ga manga karup, di gom tangtange harbasiane ta di, "Be hokike,
i nanaas be pata tikenong paile haruat ura kapkap no nilon tutuno. Naka?"
27 Ma ne Jisas ga nes di ma igom tange, "Ira turadi mon, pa dile haruat
uta ikin. Sene be God i haruat kinong ira linge bakut God i haruat ura
gilgil."
28 Io, Pita ga tange tana, "Nes, ira numem linge bakut, mem te hana
sukun ter ura murmur ugo."
29-30 Ma ne Jisas ga tange, "Mu hadado baak! Nesi tikenong i hana sukun
no nuno taman, ira tesne, ira hainine, no nuno makai, no nuno mama, ira
natine, be ira nuno lalong ura utagu ma tano tahut na hininaawas, io,
na hatur kawase leh ra haleng baling ta ikin ra pana bung. Na mon tike
maar baling ira taman, tesne, hainine, makai, natine, ma lalong, ma da
hangungut ie bileng. Ma ina hatur kawase bileng no nilon nong pai nale
pataam tano pana bung na hanawat namur.
31 Ma a haleng ing di watong kakarek, di na maris namur. Ma di ira
maris kakarek, di na watong namur."

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Ma di ga murmur no ngas utuma Ierusalem, Jisas ga lilie hanana ta
di. Ma ira nuno bulu na harausur di ga karup ma ira matanabar ing di ga
murmur ie, di ga burut. Ma ne Jisas ga tato gilamis leh ira sangahul ma
iruo gom hinawase di ta ira linge na hanawat tana.
33 Ma iga tange ta di, "Mu hadado timaan. Dait hananahut um utuma
Ierusalem ma da ter leise um Nong a Turadi ie ta ira tamat na pris ma ta
ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses. Ma di na kure be da ubu
bing ie. Kaie di na ter leise ie ta ira luma di ing pa dile Iudeia.
34 Ma di na hasakit saasa tana, ma di na iabis ie, hadakdak ie, ma di na
ubu bing ie. Ma aitul a bung na sakit, na tut hut baling."

Tikenong i sip be na tamat, na tultule.
(Matiu 20:20-28)

35 Io, Jemes ma ne Jon, ira natine Sebedi, dur ga hanawat ter tane Jisas,
dur gom tange tana, "Tena harausur, mir sip be nu gil tike linge ta mir."

10:31 Matiu 20:16; Luk 13:30 **10:32** Mak 8:31; 9:31

36 Ma iga tiri dur, “Mur sip be ni gil so ta mur?”

37 Ma dur ga balu ie, “Be nu kis tano num minamar na king, mir sip be nu haut be mir na kis tikai ma ugo, tikenong tano kata na lumam ma tikenong tano kesa na lumam.”

38 Ma ne Jisas ga tange ta dur, “Mur paile palai tano linge mur tirtiri be ni gil ie ta mur. Mur tale be mur na kap no ngunungut nong iou ni kap ie? Ma mur tale be mur na salo ta ira linge ing da gil tagu?”

39 Dur ga balu ie, “Mir tale.”

Ma ne Jisas ga tange ta dur, “I tutuno be mur na kap no ngunungut nong iou ni kap ie. Ma mur na salo ta ira linge ing da gil tagu.

40 Sene be tano kinkinis tano kata na lumagu be no kesa na lumagu, paile nugu linge ura terter. Ikinong a linge tane God. Ma ina ter ie ta di ing igate tagure haruatne ira nudi kinkinis.”

41 Be ira sangahul na bulu na harausur di ga hadade hobi, di ga ngalngaluan ter tane Jemes ma ne Jon.

42 Io, Jisas ga tato hulungan di ma igom tange, “Mu palai ta di ing pa dile Iudeia. Dong ing di lik be a lilie di, di la hatamat habaling di ma di la hanapu ira mes. Ma ira nudi watong di la manga kurkure di.

43 Iesene be paile haruat hobi ta mu. Be tikenong i sip be na tamat nalamin ta mu, na tultule ta mu.

44 Ma be tikenong i sip be na tur lie nalamin ta mu, na manga tultule ta mu bakut.

45 Mu na gil hobi kinong Nong a Turadi ie pai gale hanawat be di nage tultule tana. Iga hanawat be na tultule ta di, ma ina ter no nuno nilon hoke tike but na kunkulaan ura kulkul halangalanga ira haleng.”

Jisas ga halon Batimias no pulo.
(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Io, di ga hanawat tuma tano taman Ieriko. Ma ne Jisas ma ira nuno bulu na harausur tikai ma ira tamat na matanabar sakit, di ga hanana leh um mekaia. Ma tike pulo, a hinsana ne Batimias, no natine Timias, ga kis ter tano gagena ngas.

47 Ma be iga hadade be aie Jisas nong me Nasaret, iga haburuana be na kakango igom tange, “Jisas, augo no tubu ne Dawit, nu marse iou!”

48 Io, a haleng matanabar di ga bor ie be na kis matien. Iesene ikinong ra pana iga manga kakongane nalu balik igom tange, “Tubu ne Dawit, nu marse iou!”

49 Ma ne Jisas ga tur ma igom tange, “Mu tule ie ukira.”

Io, di ga tato no pulo ma di gom tange tana, “Nu balaraan ma nu tut! I taato ugo!”

50 Io, iga ise ter nong tike sigasige, iga sila tut ma igom hanawat ter tane Jisas.

51 Ma ne Jisas ga tiri ie, “U sip be iou ni gil hohaam tam?”

No pulo ga balu ie, “Tena harausur, iou sip be iou ni nanaas.”

52 Ma ne Jisas ga tange tana, “Hana. No num nurnur te halon ugo.” Kaie iat mon iga tapapos ira iruo matana gom mur leh Jisas tano ngas.

10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 **10:39** Apostolo 12:2; Ninanaas 1:9 **10:42** Luk 22:25-26 **10:43** Matiu 23:11; Mak 9:35 **10:52** Mak 5:34

11

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no king nong Israel ga kiskis kawase ie.
(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1-2 Di ga hanawat ter tane Betpasi ma ne Betani kaia hutate Ierusalem
tano uladih Olip. Io, Jisas ga tule airuo ta ira nuno bulu na harausur ma
iga tange ta dur, "Mur na hana ter tano taman menalalie ta mur ma ing
mur na hana lala ter tano taman, kaie iat mon mur na nes leh tike sigar
donki di kubus kawase ter ie. Pata baak tikenong paile kisi ie. Mur na
lapus ie, io, mur na sel hawat ie ukira ho iou.
3 Be tari di na tiri mur be, 'Mur gil hobi urah?', mur na hinawase di, 'No
Watong i sip ie ma namur dahine ina tule hawat habaling ie.' "
4-5 Io, dur ga hana leh ma dur ga nes leh tike sigar donki di ga kubus ter
ie tano matanangas tike hala ma iga tur ter tano ngas. Be dur ga laplapus
ie, ari turadi ing di ga tutur hanana hutate di ga tiri dur, "Mur laplapus no
sigar donki urah?"
6 Dur ga balu di hoke iat Jisas gate hinawase ter dur. Io, di ga waak leise
ter dur.
7 Dur ga sel hawat no sigar donki ukaia hone Jisas, dur gom pulus no
tihine no donki ma ari ta ira nudur mol. Io, Jisas ga kawas hut gom kis
nalu ine.
8 A haleng turadi di ga kap leise ari ta ira kinasi di, di gom palase mur
no ngas me. Ari di ga palase ira singara dahe ing di gate kato. 9 Dong
ing di ga lilie hanana ma dong ing di ga murmur hanana di bakut di ga
kakongane hanane be,
"Pirlet God!
No haridan na kis tano nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip tano
Watong!
10 God te idane nong i hanawat ura kapkap no tamat na kinkinis tano
hintubu dait Dawit, no king.
Pirlet God nong i kis tuma nalu sakit."
11 Io, Jisas ga hana lala ter tano tamat na taman Ierusalem igom hana
utuma tano tamat na hala na lotu. Be igate nes bakut ter ira linge kaia,
Jisas ma ira nuno sangahul ma iruo di ga hanasur utuma Betani kinong
igate matarahien ruruk tuoi um.

Jisas ga tibe bing no ina papus.
(Matiu 21:18-19)

12 Tano bung menamur be di ga hanana leh mekaia Betani, Jisas ga
taburungan.
13 Jisas ga nes metapa tike ina papus ma iga lubungien ter. Io, iga hana
hutate igom nes timaan ie kinong iga lik be iga huei ter no ina dahe. Be
iga hana hutate iga nes be a papana dahe sene kinong pai gale pana bung
baak ta ira papus be na huei.
14 Jisas ga tange tano ina papus, "Pata um tikenong pai nale ian baling
tam." Ma ira nuno bulu na harausur di ga hadade ing iga tangtange.

Jisas ga hapalaine no pipilaina tutuno tano hala na lotu tane God.
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Be di ga hanawat Ierusalem, Jisas ga hana lala tano tamat na hala na
lotu igom bat hasur dong ing di ga susuhur ma dong ing di ga kukul kaia.
Iga pulukane ira hator ta ira turadi ing di ga kikios ira barbarat, ma iga

11:9 Sam 118:25-26 **11:13** Luk 13:6

pulukane bileng ira kinkinis nudi ira turadi ing di ga suhsuhurane ira mon
na hartabar.
16 Jisas ga tigel bileng di be pa di nale kap habaling ta linge ukaia
naramon tano hala na lotu.
17 Io, iga hausur ira turadi gom tange, “Mu nunure timaan ter no nianga
tane God di ga pakat ie i tange horek: *‘No nugu hala na lotu, da kilam ie
be a hala na sinsaring ta ira kaba huntunana bakut ta ikin ra ula hanuo.’*
Sene be mu te gil balik ie hoke tike munmun ta di ira holmatau.”
18 Io, ira tamat na pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses,
di ga hadade ikin. Io, di ga tur leh ura sisilih be di na ubu bing Jisas
hohaam kinong di ga burte ie. Ma di ga burte ie kinong ira matanabar
bakut di ga karup ma di ga urur tano nuno harausur.
19 Io, be igate matmatarahien Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga
hana sukun um no tamat na taman.

No mangana sinsaring nong i tur tikai ma no nurnur.
(Matiu 21:20-22)

20 Ra malane be di ga hanana tano ngas, di ga nes no ina papus ma igate
maranga bakut.
21 Io, Pita ga lik leh ira nianga Jisas ga tange ter tano ina dahe, io, iga
tange tane Jisas, “Tena harausur, nes baak! No ina papus nong u tibe bing
ie, ite maranga.”
22-23 Io, Jisas ga balu di, “Aiou manga sip be mu na nurnur tane God! Mu
hadado baak! I tale bileng mu ta ira dades na linge sakit hokakarek. Be
nesi tikenong na tange ta ikin ra uladih, ‘Taman tut, ma nu tamaragat sur
utuma ra tingan tes,’ ma be tuma naramon tuno tana paile lilik hararuo
iesene i nurnur ter iat be no linge i saring ie na hatur kawase ie, God na
ter ie tana.
24 A burwana kaie iou nige hinawase mu kakarek, be ta mangana linge
so mu saring, mu na nurnur at be mu te kap no puspusno, io, ina ter ie ta
mu.
25 Ma be u sasaring ma u mon bala ngungut ter tikenong, nu lik luban
leise ing ikinong ga gil ter tam waing no num mama kununuma ra mawe
na lik luban leise bileng ira num sana tintalen.
26 [Iesene be paule lik luban leise ing ikinong ga gil ter tam, no num
mama kununuma ra mawe pai nale lik luban leise bileng ira num sana
tintalen.]”

Ira tamat tano lotu di ga tiri Jisas be i kap no nuno dades meha.
(Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Io, di ga hanawat baling ter tuma Ierusalem. Ma be di ga hanana
hanana naramon tano tamat na hala na lotu ari ta ira tamat na pris, ma ari
tena harausur ta ira harkurai tane Moses, ma ari tamat ta ira huntunana
di ga hana huat ter tana.
28 Io, di ga tiri Jisas “U te kap ra tamat na dades na harkurai meha kaie
uge gil kike ra linge, ma nesi i bul hatamat ugo kaie uge gil hobi?”
29 Jisas ga balu di, “Aiou ni tiri mu tike tiniri ma be mu na balu iou, io,
iou ni hinawase mu be nesi i ter ra dades tagu kakarek iou ge ngan horek.
30 Mu lik be Jon ga kap no nuno pinapalim na baptais metuma ra mawe
be mekaia ta ira turadi mon? Mu balu iou!”

11:17 Ais 56:7; Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1 **11:22-23** Matiu 17:20 **11:24** Matiu 7:7 **11:25** Matiu 6:14-15

31 Di ga wowor nalamin ta di at horek: “Be dait na tange be Jon ga kap
no nuno pinapalim metuma ra mawe, Jisas na tange ta dait be, ‘Mu gorte
nurnur mon ta ira nianga tane Jon.’
32 Ma pa dait nale tange bileng be Jon ga kap no nuno dades ta ira turadi
mon.” (Di ga tange hobi kinong di ga burte ira turadi, urah a haleng ta di
ga nurnur be Jon ga tike tangetus tutuno.)
33 Io, di ga balu Jisas be, “Mem paile nunure.”
Io, ne Jisas ga tange um ta di, “Aiou bileng, iou pa nile hinawase mu be
iou kap no nugu tamat na dades na harkurai meha, kaie iou ge gil hobi.”

12

No nianga harharuat uta ira ut na balaura lalong.
(Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Io, Jisas ga hatahun nianga ta di ma ra nianga harharuat ma iga tange,
“Tike turadi ga so tike lalong na puspusna wain. Iga tumat luhutane ie ma
ra bala ma iga kil tike naan i haruat ura papaas ruap no puspusna wain.
Iga tumat bileng tike hunghung na hot utuma nalu ura nesnes mur no
lalong na puspusna wain. Be iga gil ter kike iga waak ter no lalong ta
dong ing di ga kukule ie be di na balaure ie ma igom hana leh baak tano
nuno hinana. 2 Be iga mader ira puspusna wain iga tule nuno tike tultule
utusu ho ira ut na balaura lalong be na kap leh tari puspusna wain ta di.
3 Sene be di ga palim kawase ie, di gom hadakdak ie, io, di ga tule pukus
bia ise ter ie.
4 Namur iga tule habaling tike mes na tultule utusu ho di. Ma di ga lawat
no uluno, di gom hamalahuan bileng ie.
5 Iga tule habaling at bileng tike mes ma ikinin di ga ubu bing ie. Ma ari
haleng bileng iga tule habaling. Ari di ga hadakdak ma ari di ga ubu bing.
6 Io, tikenong kanaia be na tule, a natine ie nong ga manga sip ie. Iga
tule um ie menamur ta di bakut, kinong iga tange be, ‘Di na ru no natigu.’
7 Sene be ira ut na balaura lalong di ga tange harbasiane ta di be, ‘Ikino
turadi te hanawat nong na rumahal. Kaia, dait ge ubu bing ie waing dait
nage tinane ikin ra lalong.’
8 Io, di ga palim kawase ie, di ga ubu bing ie, di gom ise hasur ie metuma
naramon tano lalong na puspusna wain.”
9 Jisas um ga tange ta di horek: “Aiou ni hinawase mu ta ira linge ing
no turadi a nuno no lalong na gil. No turadi na hanawat ma ina ubu bing
hagae kike ra ut na balaura lalong, io, na ter no lalong na puspusna wain
ta ari mes.
10 I tahut be mu na lik leh no nianga tane God di ga pakat ie i tange
horek,
‘No hot nong ira ut na pakila hala di ga malok leise ie kinong di ga lik be
a linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um no dades na burwana tano hala bakut.
11 No Watong at ga gil hokakarek
ma i manga bilai sakit be dait na nes ie.’ ”
12 Io, ira tamat tano lotu, di ga walar be di na palim kawase Jisas, kinong
di ga nunure be iga iangianga harharuat at mon uta di. Iesene di ga burte
no tamat na matanabar, io, di ga hana sukun ie.

Di ga tiri Jisas be i takados be di na kul takis be pata.
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

12:1 Ais 5:1-2 **12:8** Hibru 13:12 **12:10** Sam 118:22-23

13 Io, namur, di ga tule ari ta ira Parisi ma ari ing di la murmur Herot
no king ukaia hone Jisas be di na hakuni ie ta ira nuno nianga.
14 Be di ga hanawat ter tana, di ga tange tana, “Tena harausur, mem
nunure be a tutuno na turadi ugo. Pau lale tutur sene ma tikenong kinong
pau lale songsong leh be a mangana turadi so tikenong. U la hausur tutuno
iat tano lilik tane God i sip be da mur. Io, hinawase mem, I takados be dait
na kul ter no takis ta dong ing di kure dait be pata?
15 Dait na kul no takis be dait pai nale kul ie?”
Iesene Jisas ga palai tano nudi nianga harabota, io, igom tange ta di, “Mu
sip be mu na hakuni iou urah? Mu kap baak tike siliwa ukira nige nes ie.”
16 Io, di ga kap hawat no siliwa gom tiri um di, “A hapupuo ta nesi ikin
ma a hinsa nesi ikin?”
“Tano king,” di ga balu ie.
17 Io, Jisas ga tange ta di, “Mu na ter tano king ira linge iat tano king, ma
mu na ter tane God ira linge iat tane God.” Ma di ga karup ta ira nianga
iga tange.

Di ga tiri Jisas uta dong ing di te mat, be di na lon huat baling be pata.
(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

18-19 Ari Sadiusi ing di la liklik be nong i mat pai nale tut hut baling, di ga
hanawat ter tane Jisas, di gom tiri ie be, “Tena harausur, Moses ga pakat
ter ura nudait horek, be tike tunana pata a nuno ta bulu i mat ma i mat
sukun no nuno haine, no tasine na tole leh no makoso. Io, dur na hatawat
ta nati dur ma dur na kilam ter ta di no hinsana no tesne nong ite mat.
20 Io, a liman ma iruo na hatatesne. No luaina ga tole tike haine ma iga
mat sukun ie ma pai gale mon nati dur baak.
21 No airuo na tesne ga tole no makoso, ma sene be aie bileng ga mat
ma pai gale mon ta nati dur. No aitul a tesne ga ngan bileng hobi.
22 Io, ira liman ma iruo na hatatesne bakut ing di ga tole ter no haine,
di bakut ga mat, ma pai gale mon nati di. Namur bileng um no haine ga
mat.
23 Be ira minat di na lon huat baling tano bung na tuntunut hut, ta nesi
tuno iat um no haine? Kinong di bakut ira liman ma iruo di ga tole ter ie.”
24 Jisas ga balu di horek: “Mu manga rara kinong pa mu le palai ta ira
nianga tane God ing di ga pakat ma pa mu le nunure bileng no dades tane
God.
25 Be ira minat di na lon huat baling pa di nale hartola. Di na haruat ma
ira angelo tuma ra ula mawe.
26 Iesene, kakarek ni hinawase mu be dong ing di te mat, di na tut hut
baling be pata. I tahut be mu na lik leh kike naramon tike pakpakat tane
Moses ing no dahe ga lulungo. Mu na lik timaan kakarek be God ga tange
ra so tane Moses. A tutuno be kakarek ra hintubu dait di gate mat, iesene
God ga tange be, *‘Aiou no God tane Abraham, no God tane Aisak, ma no
God tane Iakop.’*
27 Pata be a God nudi ira minat, sene be a God nudi ira lilona. Paile
takados ira numu lilik.”

No harkurai i lie ta ira harkurai bakut.
(Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Tikenong ta ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ga hanawat
ma iga hadade di ga hargor. Be iga nes horek be Jisas gate balu timaan

---

12:13 Mak 3:6 **12:17** Rom 13:7 **12:18-19** Apostolo 23:8 **12:18-19** Lo 25:5 **12:26** KBk 3:2,6 **12:28** Luk 10:25-28

di, iga tiri ie, “Garim no harkurai ta ira harkurai bakut tane God i manga lie?”
29 Jisas ga balu ie igom tange, “No harkurai nong i lie ta di bakut i horek:
‘Hadado Israel, no Watong no nudait God, aie sene mon no Watong.
30 *Nu sip no Watong no num God ma no katim bakut, no num nilon bakut,*
no num lilik bakut, *ma no num dades bakut.’*
31 Nong i iruo ma ie i horek: *‘Nu marse tikenong hoke u marse habaling at ugo.’* Pata baling tike harkurai paile tamat ta karek ra iruo.”
32 Io, no tena harausur ta ira harkurai tane Moses ga tange tane Jisas,
“Tena harausur, a tutuno ing u tange be *pata bileng um tike God, aie sene mon.*
33 *Ma be tikenong na sip God ma no katna bakut, no nuno lilik bakut, ma no nuno baso bakut, ma ina marse bileng no mes hoke ila marmarse iat ie,*
kike i manga tahut ta ira nudait hartabar utuma hone God.”
34 Ma be Jisas ga nes be igate babalu timaan igom tange tana, “Paule manga tapa tano kingdom tane God.”
Menamur ta kike pata baling tikenong pai gale balaraan be na tiri ie tari tiniri.

I ngan tutuno iat hohaam be no Mesaia na bulumenamur tane Dawit?
(Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Be Jisas ga hausur di naramon tano tamat na hala na lotu, iga tange,
“Hohaam tuno iat be ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses, di ga tange be no Mesaia aie na bulumenamur tane Dawit?
36 Mu nes baak! No Halhaaliena Tanuo ga ter ira lilik tane Dawit kaie at Dawit gom tange be,
‘No Watong ga tange tano nugu Watong:
“Nu kap no tamat na kinkinis kira tano kata na lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira num hiruo menapu ta ira lapara kakim!” ’
37 Io, i nanaas be menalalie sakit Dawit iat ga kilam no Mesaia be ‘Nugu Watong.’ Kaie, i palai be ikino Mesaia a bulumenamur ie tane Dawit ma aie no Watong bileng.”
Ma no tamat na matanabar di ga laro ing di ga hadade ie.

Jisas ga hakatom di be di na harbalaurai ta ira tena harausur ta ira harkurai.
(Matiu 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Ma be ing Jisas ga hausur di, iga tange, “Mu harbalaurai ta ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses. Di sip be ira kinasi di na manga taheuheu sur, ma di sip bileng be da haatne leh di ta ira katano ing di la hananawat hulungan kaia.
39 Di sip bileng be di na kis ta ira kinkinis gar na tamat naramon ta ira nudi hala na lotu ma ta ira burana rau ta ira gil nian.
40 Di la karkarit leh ira linge bakut ta ira makoso, ma di la harababo ma ira nudi lawas na sinsaring. God na manga hapadano di.”

No tamat na hartabar tano maris na makoso.
(Luk 21:1-4)

41 Io, Jisas ga kis ter naramon tano tamat na hala na lotu nudi ira Iudeia. Iga kis ter tano mes na palpal tano katano di la bulbul ira hartabar kaia igom nesnes ira matanabar di ga bulbul ira nudi barbarat tano bunbulaan. Ma a haleng watong di ga ise ra tamat na barbarat.

12:29 Lo 6:4-5 **12:31** WkP 19:18 **12:33** Lo 4:35; 1Sml 15:22; Hos 6:6 **12:36** Sam 110:1

42 Iesene tike maris na makoso na haine ga hanawat gom bul halala
airuo not no peni ing ira matana i manga hansik.
43 Jisas ga tato hawat ira nuno bulu na harausur igom tange ta di, “Mu
nes baak! Ikin ra maris na makoso te bul ra tamat ta di bakut utuma tano
bunbulaan.
44 Di bakut, di ter metuma ta ira nudi bunbulaan ing i manga haleng
kaia, iesene ikin ra maris te ter hakudulena bakut ise ing na lon me.”

13

Ira hakilang ing na hamanis no hauhawatne ikin ra lon.
(Matiu 24:1-35; Luk 21:5-36)

1 Be Jisas ga hanana sukun no tamat na hala na lotu nudi ira Iudeia,
tikenong ta di ira nuno bulu na harausur ga tange tana, “Tena harausur,
nes baak! Ira bilai na hot ing di ga gil ikin ra hala na lotu me. Ma nes ira
nuno bilai na katano bileng!”
2 Io, Jisas ga balu ie, “Ikin ra tamat na hala na lotu u nesnes ie, pata
tike hot be na kis patep ter ma tikenong. Ira numu ebar, di na dure hasur
bakut.”
3 Ma di ga hanawat ter tano uladih Olip, tano mes na palpal tano tamat
na hala na lotu. Ma be Jisas ga kis ter kaia, Pita, Jemes, Jon, ma ne Andru
duhat ga tiri hasisingen ie horek:
4 “Nu hinawase mem, be hunangesa kakarek ra linge ing u hinawase
mem ine na hanawat. Ma a mangana hakilang so mem na nes ing na
hamanis be kike ra linge di te hutate be di na hanawat?”
5 Io, Jisas ga balu di horek: “Mu na harbalaurai ta nong nahula habota
lamus leh mu.
6 A haleng di na harakale huat ma di na tange be, ‘Aiou at mon no
Mesaia,’ ma di na hakale lamus leh ra haleng.
7 Ma be mu na hadado uta ira tamat na hinarubu be ari hininaawas
ta ira tamat na hinarubu tapa, pa mu nale raurawaan. Kike ra mangana
linge na hanawat, sene be no hauhawatne pai nale hanawat baak.
8 Io, a haleng na huntunana bakut tano ula hanuo di na tut na hinarubu
baling ta di. Ma ina mon kunakuner tari haleng taman ma da sam
taburungan bileng. Be kakarek ra linge na hanawat na haburuana mon
no ngunungut hoke no bulu i papaas hatahun no haine ing i ura kinakaho.
9 “Mu na harbalaurai. Da lamus ter mu ta ira katano ura harkurai ma
da hadakdak mu naramon ta ira numu hala na lotu. Ma mu na tur ra
harkurai bileng ra matmataan ta ira ut na harkurai ma ira king ura utagu.
Ma mu na iangianga palai ta di tano tahut na hininaawas.
10 Ma da huna hinawas ta ikino tahut na hininaawas ta ira katano bakut
menalalie tano hauhawatne ta ikin ra lon.
11 Ma be da palim kawase mu ma da hatur mu ra harkurai, waak mu
ra raurawaan be aso ing mu na tange. Mu na tange at mon ira so ing i
hanawat ta mu ta ikino pana bung, kinong paile numu kike ra nianga. No
Halhaaliena Tanuo i iangianga.
12 Ira tunana di na bala leise ira tasi di baling waing da ubu bing di. Ma
ira nudi mama, di na gil bileng hobi ta ira nati di. Ma ira bulu di na manga
ul ba ta ira nudi mama ma ira nudi makai. Kaie di na bala leise bileng ira
nudi mama ma ira nudi makai waing da ubu bing di.

12:43 2 Korin 8:12 **13:2** Luk 19:44 **13:9** Matiu 10:17-20 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** Matiu 10:21

13 Ira turadi bakut di na malentakuane mu ura utagu, sene be nong i tur
dades ter tuk ra hauhawatne, God na halon ie.”
14 “Mu ing mu waswas karek ra pakpakat i tahut be mu na palai tano
pipilaina tutuno ta ikin ra linge nong na hanawat. Mu na nes tikenong
‘nong i manga sana sakit ma nong ila hamhamau taman.’ Ma ina tur ter
tano katano nong pata be aie mekaia. Io, be ing i gil hobi, dong ing di kis
ter kaia Iudeia, i tahut be di na hilo utuma ta ira uladih.
15 Nong i kis ter nalu tano nuno par na ula hala, i tahut be ina hanasur
haiah. Waak be i hasurum pana bung ura hinana lala baling tano nuno
hala ura kapkap leh nuno ta linge.
16 Ma nong bileng i kis ter tuma na lalong, waak i hanana baling ura
kapkap ira kinasine. Na habir mon.
17 Maris ta dong ing di tienen ter ma dong ing di harasus ta ikino pana
bung. Na manga ubal tutuno iat di.
18-19 Mu na saasaring be ikin ra purpuruan pai nale hanawat tano pana
bung na labur, kinong ikino bung da kilingane ra tamat na ngunungut. Ma
pai nale haruat ma ira bung, haburuana leh ta ing God ga hakisi no ula
hanuo, tuk ter katiak, ma pai nale haruat bileng hobi namur.
20 Be no Watong pai nagele kubus hakumkum ikino pana bung, pata
tikenong pai gorle lon. Iesene na kubus hakumkum ikino pana bung uta
di ing igate gilamis leh di.
21 “Ma ta ikino pana bung bileng be tikenong na tange ta mu, ‘Nes baak!
No Mesaia irek,’ be ‘Nes baak! No Mesaia ike,’ waak mu nurnur tana.
22 Io, ari Mesaia harabota ma ari tangetus harabota di na hanawat. Di na
hamanis ta hakilang ma di na gil ta dades na gingilaan na kinarup waing
di na walar, be di na petlaar, ura hakale lamus leh ira turadi ing God gate
gilamis leh.
23 Io, mu na harbalaurai, kinong iou te huna hinawase mu ta ira linge
bakut ing na hanawat namur.
24 “Ma sene be tano pana bung menamur ta ikino tamat na ngunungut,
‘No kasasa na kadado
ma no teka pai nale lulungo,
25 *ira tiding di na puko* metuma ra mawe,
ma ira *dades tuma ra mawe, di na galogalo.’*
26 *Taitus ikino pana bung ira turadi di na nes Nong a Turadi ie na hanana*
huat ta ira bahuto, ma ra tamat na dades ma ra minamar.
27 Ma ina tule um ira nuno angelo ura lamlamus hulungan ira nuno,
ing igate gilamis leh. Ma di ira angelo di na lamus hulungan ira nuno
matanabar mekaia ta ira aihet na matana dadaip tano hauhawatne no ula
hanuo tuk ter tano hauhawatne no ula mawe.
28 “Mu na kap harausur ta ira ina bolbol. Tano pana bung be no ina
bolbol te samar ma ite kuburuan ira papane, mu na nunure be ite hutate
no pana bung na haret.
29 Hoke iat mon, be mu na nes kike ra linge te hanana huat, mu na
nunure be no pana bung te hutate, ikike tuoi at mon ra matanangas huat.
30 Mu na hadado baak! Ikin ra huntunana, tari ta di pai nale mat baak
ma kakarek ra linge na hanawat.
31 No ula mawe ma no ula hanuo na buner leh ma sene be ira nugu
nianga pai nale panim.”

13:13 Matiu 10:22; Jon 15:21 **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **13:15** Luk 17:31 **13:17** Luk 23:29 **13:18-19** Dan 12:1; Ninanaas 7:14 **13:22** Ninanaas 13:13 **13:24** Ais 13:10; Jol 2:10,31; 3:15; Ninanaas 6:12-13 **13:26** Ninanaas 1:7 **13:27** Matiu 13:41; Mak 13:32

Pata tikenong paile nunure at be hunangesa Jisas na tapukus baling.
(Matiu 24:36-44)

32 Ma ne Jisas ga tange habaling be, “Pata tikenong paile nunure at ikino
pana bung be kakarek ra linge na hanawat. Ira angelo ruma ra ula mawe
ma no Natine bileng pa dile nunure—no nuno Mama sene mon.
33 Mu na harbalaurai! Ma mu na taguro kawase ie! Mu paile nunure
ing ikino pana bung na hanawat.
34 I haruat ma tike turadi i hana leh ta ira nuno hinana. I hana talur
ter no nuno hala ra harkurai ta ira nuno tultule. Iga waak kapis ter ira
pinapalim ta di bakut tiketike, ma iga tange ta nong ila balbalaure no
matanahala be na taguro kawase ie.
35 I tahut be mu bileng, mu na taguro kawase ie, kinong pa mu le nunure
at be no pana bung hohaam no turadi a nuno no hala na tapukus baling.
Na hanawat dak ra matarahien, be ra tingana bung, be ra kareka na ianga,
be ra malane.
36 Mu na taguro kawase ie, nahula hana tupas hakarup mu ma kanaia
mu kumkubabo.
37 Kakarek iou te tange ta mu, iou tange ta ira turadi bakut: ‘Mu na
taguro kawase ie!’ ”

14

Ira tamat tano lotu di ga silsilihe tike ngas ura ububu bing Jisas.
(Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Airuo bung te mon um kanaia tano Nian na Sinakit ma no nian na
Beret Pai Lale Laalet. Ma ira tamat na pris ma ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di ga silsilihe tike bilai na ngas na harakumkumaan
ura palpalim kawase Jisas waing di nage ubu bing ie.
2 Iesene di ga tange, “Dait pai nale gil hobi kaia tano nian. Ira turadi di
nahula tut na purpuruan ma dait.”

Tike haine ga hurange bus Jisas ma ra waiwai.
(Matiu 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Io, Jisas ga kis ter Betani ma be iga iaiaan naramon tano hala tane
Saimon, nong baak ga sam sana minaset ter tano palatamaine, tike haine
ga hanawat. Ma no haine ga kap hawat tike mangana bilai na gingop na
taho. Ma di ga gil ie ma ra hot na tiris. Ma naramon tana ari waiwai ura
salsalap, di kilam ie be ‘nart.’ Ma no hunhuraan tana ga manga bilai sakit
ma a tabi matana. Iga parok no pala taho gom hurange no waiwai tano
ulu ne Jisas.
4 Ari ta ira turadi ing di ga kis ter kaia di ga ngurungur ma di ga tange
harbasiane ta di, “Ura biha tutuno iat be i hasurum bia no waiwai.
5 Di gorte suhurane no waiwai ura kapkap ta barbarat ing i haruat ma
ra kunkulaan tikenong gor kap ta ira nuno pinapalim tike tinohon. Io, ma
ira barbarat um di gorte ter ta ira maris.” Ma di ga ianga ngalngaluan ter
tana.
6 Io, Jisas ga tange ta di, “Mu waak leise ie. Pata mon ta burwana be mu
na kis na gil ie. No linge ite gil ter ie tagu i manga bilai sakit.
7 Ira maris di na kis tikai ma mu hatikai, ma i tale be mu na harahut di
ta ira pana bung be mu sip. Ma sene be iou pa nile kis hatikai ma mu.

13:35 Luk 12:38 **14:3** Luk 7:37-38 **14:7** Lo 15:11

8 No haine te gil no linge nong i petlaar be na gil ie. Ite hurange bus
no tamaigu ma ikin ra bilai na waiwai kakarek ura tangtagure iou utano
bung da bus iou namur.
9 Mu na hadado baak! Da hinawas tano tahut na hininaawas ta ira
taman bakut tano ula hanuo. Ma be da gil hobi, io, no linge no haine te
gil ter ie da hinawas bileng utana, ura halilik ter ira turadi utana."

Iudas ga haut ura terter leise Jisas.
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Ma ne Iudas Iskariot, tikenong ta ira sangahul ma iruo na bulu na
harausur, ga hana tupas ira tamat na pris gom hinawase di be na ter leise
Jisas ta di.
11 Di ga laro ing di ga hadade ie, di gom kukubus be di na ter ta barbarat
tana. Io, iga sisilih tike bilai na ngas ura terter leise Jisas ta di.

Jisas ga en no Nian na Sinakit tikai ma ira nuno bulu na harausur.
(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

12 Tano luaina bung tano nian na Beret Pai Lale Laalet, ira Iudeia di git
ububu bing bileng ira not no sipsip di nage en ura liklik kawase no bung
na Sinakit. Taitus ikinong ra bung ira bulu na harausur tane Jisas di ga
tiri ie, "U sip be mem na tagure no Nian na Sinakit ha?"
13 Io, iga tule airuo ta ira nuno bulu na harausur ma iga tange ta dur,
"Mur na hana lala tano tamat na taman, ma tike tunana i kapkap hanane
tike poona taho na harsomane mur kaia. Mur na mur ie.
14 Tano hala nong no tunana na hana lala kaia, mur na tange tano tunana
nong a nuno tus no hala be, 'No tena harausur i ura nunure be i ham no
katano tano hala nong aie ma mem ira nuno bulu na harausur, mem na
en no Nian na Sinakit kaia?'
15 Io, ina tange hamanis tike katano ta mur, ruma nalu tano hala nong
di te tagure ter ie. Mur na tagure ira adait nian kaia."
16 Io, ira iruo bulu na harausur dur ga hana leh dur gom hana lala tano
tamat na taman. Dur ga nes bakut leh ira linge hoke Jisas ga tange ta dur.
Io, dur ga tagure no adi Nian na Sinakit.
17 Be igate matmatarahien Jisas ga hanawat tikai ma ira nuno sangahul
ma iruo.
18 Ma be di ga kis ter kaia ma di gom iaiaan, Jisas ga tange ta di, "Mu
hadado baak! Tikenong nalamin ta mu kakarek i iaiaan tikai ma iou na
tur talur iou ma ina ter leise iou."
19 Io, di ga tapunuk kaie tiketike at ta di gom tange tane Jisas be, "Aiou
lik be pata be iou, naka?"
20 Io, Jisas ga balu di, "Tikenong at mon ta mu ira sangahul ma iruo.
Nong i hasuguh no ana beret naramon tano dis tikai ma iou, aie iat mon.
21 Nong a Turadi ie na hana ter tano nuno minat hoke iat mon ira
tangetus di gate pakat ter utana. Sene be maris ta ikino tunana nong
na tur talur ma ina ter leise Nong a Turadi ie! Igor tahut tana be pa di
gorle kaho ie, kinong na kap tike tamat na harpadano."

Jisas ga hamanis tano beret ma no wain ura halilik di tano nuno minat nong na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 Be di ga iaiaan Jisas ga kap leh tike katano beret, iga tanga tahut tane
God tana ma igom pidik ie. Io, iga palau ira nuno bulu na harausur ma ie
ma iga tange ta di, "Mu kap leh ie. Ikin no tamaigu."

14:8 Jon 19:40 **14:12** KBk 12:6 **14:18** Sam 41:9

23 Namur iga kap leh no gingop na wain gom tanga tahut tane God tana
ma iga ter ie ta di. Io, di bakut di ga mamo tana. 24 Io, Jisas ga tange
ta di, “Ikin no degu iou ni ter leise bia ie uta ira haleng ura hatutuno no
kunubus metuma hone God.
25 Mu hadado baak! Iou pa nile mame habaling ta wain tuk tano pana
bung tano kingdom tane God ing ni mamo tikai baling ma mu.”
26 Ma be di gate inge ter tike ninge di ga hanasur mekaia utuma ra uladih
Olip.

Jisas ga tange hatutuno be Pita na harus leise ie.
(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas ga tange ta di, “Mu bakut mu na hilo sukun iou hoke no tangetus
gate pakat ter ta ira nianga tane God. Ma ne God ga tange be,
‘Aiou ni ubu bing no ut na balaura sipsip,
ma ira sipsip di na hilo harbasie.’ ”
28 Ma ne Jisas ga tange habaling be, “Kike i tutuno, iesene iou ni lon huat
baling ma iou ni lie ta mu utusu Galili.”
29 Iesene Pita ga tange tana, “A tutuno be di bakut dak di na hilo sukun
ugo, iesene be iou at pata.”
30 Jisas ga balu ie, “Hadado baak! katiak at ra bung, be paile airuo na
kareka baak, nu harus ise iou aitul a pana.”
31 Iesene Pita ga balu pukus ie ma ra dades ma igom tange, “A linge bia
ing be ni mat tikai ma ugo. Iou pa nile harus leise iat ugo.” Ma ira mes,
di ga tange hobi bileng.

Jisas ga manga tapunuk igom sasaring tuma Getsemani.
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Di ga hana ter tike taman di kilam ie be Getsemani, ma ne Jisas ga
tange ta ira nuno bulu na harausur be, “Mu na kis ter kira ma iou ni
sasaring.”
33 Io, iga lamus leh ne Pita, Jemes ma ne Jon, duhat gom saate ie. Ikino
pana bung iga kilingane ra tamat na tapunuk ma iga manga sugurukrukua
bileng.
34 Io, iga tange ta duhat, “No nugu kudulena nilon i manga tirih sakit
kakarek iou ge kilingane be iou ura minat. Mohot kis kira ma mohot na
naanaas.”
35 Jisas ga hana hakakari dahine gom san tudu ter napu tano pu. Ma
iga sasaring be pai nale kap ikin ra ngunngutaan be ing kanaia ta mes na
ngas.
36 Iga sasaring horek: “O Mama, ira linge bakut i tale ugo be nu petlaar.
Kap leise ikin ra tirih mekira ho iou nong i ura hinana tupas iou. Ma sene
be waak u gil ing iou sip. Nu gil at ing u sip.”
37 Iga hana tapukus baling ter ta ira nuno aitul a bulu na harausur ma
iga nes duhat be duhat ga kumkubabo. Ma ne Jisas ga tange tane Pita,
“Aiou marmaris be u kumkubabo. Paile tale be u gor nanaas te mon baak
ta dahine?
38 I tahut be mohot na naanaas ma mohot na saasaring waing mohot pai
nale puko be ta harwalar na tupas mohot. Ira tinga mohot i kanan ter um
ura tutur bat ira harwalar, sene be a turadi tuno mon mohot, kaie inage
dades ta mohot.”
39 Iga hana leh baling gom sasaring hoke nalalie.

14:24 KBk 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1 Korin 10:16; Hibru 9:20 **14:28** Matiu 28:16; Mak 16:7
14:31 Jon 11:16 **14:32** Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27 **14:36** Mak 10:38; Jon 6:38

40 Be iga hana tapukus baling iga nes tupas habaling duhat be duhat
ga kumkubabo, kinong duhat ga manga sumsumela. Ma duhat pai gale
nunure be aso um duhat na tange tana.
41 Be iga hana tapukus baling tano aitul a pana, iga me tange ta duhat,
"Aiou marmaris be kanaia iat baak mohot kumkubabo ma mohot tatahun
ter. Ite haruat um! Nes baak! No pana bung te hanawat be da ter leise
Nong a Turadi ie ta ira luma di ira ut na sana.
42 Mohot tut ma dait na hana. Nes um! No tunana nong na ter leise iou
ikike tuoi i hanana huat!"

Iudas ga ter leise Jisas ta ira tamat tano lotu.
(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Kike at mon be iga iangianga, Iudas, tikenong ta ira nuno sangahul
ma iruo na bulu na harausur, ga salo huat. A tamat na matanabar ga
hanawat tikai ma ie ma di ga kapkap hanane ra sele ma ra kapsil. Kakarek
ra matanabar at ira tamat na pris, ma ira tena harausur ta ira harkurai
tane Moses ma ira tamat ta ira huntunana di ga tule leise di.
44 Io, no tunana nong ga tur talur Jisas, nong i ura terter leise ie, igate
tange ter ta di horek: "No tunana iou ni haianga leh ie ma ni mum ie, aie
at mon. Mu na palim kawase ie, io, mu na lie timaan leh tana be i nahula
hilo."
45 Kaie at mon ne Iudas ga hanawat ter tane Jisas. Iga haianga leh ie
horek: "Tena harausur!" Ma iga haatne ie ma ra harmum.
46 Io, ira turadi di ga palim kawase ie.
47 Ma tikenong ta di ing iga tur tikai ter ma ne Jisas ga sasel leh no nuno
sele na hinarubu igom kato kutus leise tike talingana no tultule tano tamat
ta ira pris.
48 Io, Jisas ga tange ta di, "Hoke balik be iou tike holmatau kaie mu ge
kap hawat ira sele ma ra kapsil ura palpalim kawase iou? Pata be tike
holmatau iou!
49 Taitus ira bungbung iou git kiskis tikai ma mu ing iou git harausur tano
tamat na hala na lotu ma pa mu gale palim kawase iou. Iesene, kakarek
ra linge i hananawat ura hatutuno ira nianga tane God ing di ga pakat."
50 Ma ira nuno bulu na harausur bakut di ga hilo sukun ie.
51 Ma tike marawan ga murmur hanane Jisas ma iga kakaser sene te
mon ma tike mol. Ira matanabar di ga walar be di na palim kawase ie.
52 Ma sene be iga hamalim kapis ter um no nuno mol kaia ta di igom
hilo bia leh ma ra tawaturia.

No kaunsil ta ira tamat tano lotu di ga kure Jisas.
(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Io, di ga lamus ter Jisas tano tamat ta ira pris. Ma ira tamat na pris,
ma ira tamat ta ira huntunana, ma ira tena harausur ta ira harkurai tane
Moses, di bakut, di ga hanawat hulungan ter kaia.
54 Pita ga murmur hanane iat Jisas, ma iga taptapa hanana iat, tuk be
di gom hana lala tano hare tano ngasiana no tamat ta ira pris. Pita ga kis
kaia gom retret eh tikai ma ira ut na harbalaurai uta ikino katano.
55 Ira tamat na pris ma ira kaunsil di ga silsilihe ta mangana nianga ura
tangtange hagae Jisas waing di nage ubu bing ie, ma sene pa di gale nes
leh tari.
56 A haleng di ga ter ira nudi nianga na harakale, ma sene ira nudi nianga
ga mes harbasie.

14:49 Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

57 Hokakarek, ari turadi di ga tut ma di ga harakale ter tane Jisas horek:
58 “Mem ga hadade iga tange horek: ‘Aiou ni dure ikin ra hala na lotu
nong ira turadi mon di ga gil ie, ma ta itul a bung mon iou ni gil habaling
tikenong. Ikinin, a turadi pai nale gil ie.’ ”
59 Sene be ira nudi hininaawas at bileng ga mes harbasie.
60 Io, no tamat ta ira pris ga taman tut ra matmataan ta di igom tange
tane Jisas, “Aiou karup be paule balu di! Nu tange hohaam ta karek ra
mangana hininaawas di tung ter ugo me?”
61 Iesene Jisas pai gale babalu, iga tur kunkun ter at mon.
Io, no tamat ta ira pris ga tiri habaling ie, “Augo no Mesaia, no Natine
God, be pata?”
62 “Aiou at mon,” Jisas ga tange. “Ma mu na nes *Nong a Turadi ie ma ina
kis ter tano tamat na kinkinis kaia tano kata na lumane God no Dadeswana,
ma ina hana sur ta ira bahuto metuma ra mawe.”*
63 No tamat ta ira pris ga diris ira kinasine at ma igom tange, “Dait paile
supi habaling um ta turadi ura hininaawas utana.”
64 Io, iga tange ta di, “Mu te hadade ter i tange hagae God be dur haruat
mon. Mu lik hohaam?”
Di bakut di ga tange be Jisas te rara ma i haruat be na mat.
65 Io, ari ta di ga iamiabis Jisas. Di ga kubus bat ira matana, io, di ga
tutut ie ma ira luma di ma di gom tangtange tana, “Nu kilam tus!” Ma ira
ut na harbalaurai di ga lamus leh ie di gom ubu ie.

Pita ga harus leise Jisas.
(Matiu 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

66 Be Pita ga kis ter kaia tano hare, tikenong ta ira tultule na haine tano
tamat ta ira pris ga hanawat hutate tane Pita.
67 Be iga nes leh Pita ma kanaia ga retret eh, iga nes dit ie ma igom tange
tana, “Augo bileng, u git tiktikai ma ikinong me Nasaret, ne Jisas.”
68 Pita balik ga harus igom tange, “Aiou paile palai at uta kike ra linge u
tangtange!” Io, iga hana leh ukaia ra matanangas huat.
69 Be no tultule na haine ga nes leh ie kaia, iga tange ta dong ing di ga
tutur hanana kaia be, “Tikenong ta di ikino tunana.”
70 Iesene Pita ga harus baling.
Namur dahine dong ing di ga tutur hutate hana tana, di ga tange, “I
palai be augo tikenong ta di kinong augo metusu Galili.”
71 Pita ga tange ta di, “Aiou sasalim ma ra tutuno be iou paile nunure
ikino turadi mu tangtange ie! Be iou harakale, io, iou sip be God na
hapadano iou!”
72 Kaie at mon no kareka ga ianga no airuo na pana. Io, Pita ga lik leh
ira nianga Jisas gate tange ter tana. Igate tange ter tana horek: “Be paile
airuo na kareka baak nu harus ise iou aitul a pana.” Be Pita ga nes hobi,
iga manga suah.

15

Di ga tung Jisas kaia hone Pailat.
(Matiu 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

1 Be igate malane um ira tamat na pris, ira tamat ta ira huntunana, ira
tena harausur ta ira harkurai tane Moses, ma ira kaunsil bileng di ga kis

14:58 Jon 2:19-21 **14:64** WkP 24:16; Jon 19:7 **15:1** Luk 22:66

hulungan be di nage hanawat ma tike lilik. Ma be di ga kubus ira lumane
Jisas di ga lamus ter ie tane Pailat.
2 Ma ne Pailat ga tiri ie, “Augo no king nudi ira Iudeia?”
Jisas ga balu ie, “A num nianga iat!”
3 Ma ira tamat na pris di ga tung ie ma ra haleng linge.
4 Io, Pailat ga tiri habaling ie, “Pata num ta nianga ura balbalu di? Nes,
a haleng linge di tung ugo me.”
5 Iesene Jisas baling pai gale babalu. Ma ne Pailat ga karup gom ngangao.

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39—19:16)

6 Nudi tintalen ira Iudeia be ta ira kaba Nian na Sinakit bakut, da
hasur leise tike turadi mekaia ra hala na harpadano. Aie mon nong ira
matanabar di saring leh ie.
7 Tike tunana, no hinsana ne Barabas, di ga bul halala ter ie ra hala na
harpadano tikai ma ira turadi ing di bileng di ga harubu bingibing ma
dong ing di ga kure ira Iudeia.
8 Ma ira matanabar di ga hana hut utuma hone Pailat di gom saring ie
be na halangalanga leise tikenong uta di, tikenong ta dong ing di ga hiis
kawase ie naramon tano hala na harpadano hoke at Pailat git gilgil.
9 Pailat ga tiri di, “Mu sip be iou ni hasur leise no king numu ira Iudeia?”
10 Iga tiri hobi kinong iga nunure ter at mon be ira tamat na pris di ga
lilik saasa ter tane Jisas, kaie di gom ter leise ie tana.
11 Ma sene be ira tamat na pris di ga hagut ira matanabar be di na hait
ne Pailat be na hasur leise ne Barabas ma waak ne Jisas.
12 Io, Pailat ga tiri di, “Aiou ni bihane um ikin ra tunana mu kilam ie be
no king numu ira Iudeia?”
13 Ma di ga kakongane utuma ho ie ma di ga tange, “Da tut ie tano ula
kabai!”
14 Pailat ga tiri habaling di, “Mu tange hobi urah? A mangana nirara so
ite gil ter?”
Ma sene ikin ra pana di ga manga kakongane balik, di gom tange, “Da
tut ie tano ula kabai!”
15 Pailat ga hasur leise ter ne Barabas ta ira matanabar waing di nage
laro. Io, iga tule ter Jisas ta ira nuno umri di gom dangat ie. Ma di gom
waak leise ter ie ta di be di na tut ter ie tano ula kabai.

Ira umri di ga manga hasakit tane Jisas.
(Matiu 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Ira umri di ga lamus leh Jisas ukaia tike katano tano tamat na hala
tane Pailat, io, di ga tato hulungan ira umri.
17 Di ga hasigam ie ma tike dardarana mol i haruat ta ira watong, io, di
ga hirisane ira tigatige hoke tike balaparik, di gom hakukuho no uluno ma
ie.
18 Io, di ga haianga leh ie hoke di la gilgil ta ira king. Di ga tange tana,
“Mem urur tam, king gar na Iudeia!”
19 Di ga laulawat no uluno ma tike raam, ma di ga iamiabis bileng ie. Di
ga saga bukunkek menalalie tana hoke be di urur tana.
20 Namur be ira umri di gate hasakit ter tana di ga kap leise no dardarana
mol tana di gom hasigam habaling ie ma ira kinasine iat. Io, di ga lamus
hasur um ie ura tutut ter ie tano ula kabai.

15:5 Ais 53:7; Mak 14:61 **15:11** Apostolo 3:13-14

Di ga tut ter Jisas tano ula kabai.
(Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 Tike tunana me Sairin no hinsana ne Saimon, a mama tane Aleksanda
ma ne Rupas ie. Saimon ga hana sakit mon kaia metua nataman tano
taman, ma di ga sunang ter ie be na kap leh balik no kabai tane Jisas.
22 Di ga lamus haut ter Jisas tano katano di kilam ie be Golgota (no
pipilaina be, no taman na ula turungan.)
23 Io, di ga tuluse ra wain tane Jisas be na mame. Ikino wain di gate hul
hurusane pakur ter ma ra tirine tike dahe ura bing ngunngutaan. Iesene
Jisas pai gale mame ie.
24 Io, di ga tut ter um Jisas tano kabai. Be di gate gil ter hobi, di ga papaus
ma ra satu ura nunure leh be nesi na kap leh garim ta ira kinasine Jisas.
25 Io, a liman ma ihet na pana bung ra malane kaie di ga tut ter Jisas
tano ula kabai.
26 Ma ira nianga bileng di ga tung ie me, di ga bul tano nuno kabai. Ira
nianga di ga pakat, horek: "No king gar na Iudeia."
27 Ma di ga tut ter bileng airuo holmatau ter ra iruo mes na kabai,
tikenong tano kata na lumana ma tikenong tano kesa na lumana.
28 [Ma i hatutuno no nianga tane God ing di ga pakat horek: *"Di ga was
tikane ie ma ira ut na laka harkurai."*]
29 Dong ing di ga hana sakit kaia di ga laulawaa ul ter tane Jisas ma di ga
tangtange hagae ie horek: "Aha, augo ing u ga tange be nu dure no tamat
na hala na lotu ma nu gil habaling mon ie ta itul a bung.
30 Hanasur mekaia ra ula kabai waing nuge halon habaling ugo."
31 Ma ira tamat na pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses
di ga hasakit bileng tane Jisas hobi, ma di ga tange habaling at ta di, "Iga
halon ira mes, ma sene paile tale be na halon habaling at ie.
32 Be aie no Mesaia, no king gar na Israel, i tahut be na hanasur at
kakarek mekaia ra ula kabai waing dait nage nes ie ma dait nage nurnur
tana." Ma ira iruo ing di ga tut ter dur ta ira iruo kabai hutate tana, dur
bileng, dur ga tange hagae ie.

Jisas ga mat.
(Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Io, no hanuo ga kadado haburuana leh ra sangahul ma iruo na pana
bung ra tingana kasasa tuk ter ra aitul a pana bung ra matarahien.
34 Ma ra aitul a pana bung um ra matarahien Jisas ga kakongane ma iga
tange, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?", no pipilaina horek: "No nugu God, no
nugu God, ura biha be u te hana sukun iou?"
35 Be ari ing di ga tur ter hutate kaia di ga hadade ie, di gom tange,
"Hadade ie, ite taato ne Elaija."
36 Ma tikenong ta di ga hilo gom hahung tike gurgurun tes ma ra wain
igom suk ter ie tike sila dahe, io, iga songore haut ie be Jisas na dup ie. Io,
iga tange, "Tur baak, dait na nes baak be Elaija na hanawat ura laplapus
hasur ie be pata."
37 Ma be Jisas ga kup tamat ter um iga pataam no mansunguno.
38 Ma no tamat na mol nong di git balo kutus ter no tamat na hala na
lotu ma ie iga tamadiris hairuo, haburuana leh metuma nalu utusu muk
napu.

15:21 Rom 16:13 **15:24** Sam 22:18 **15:28** Ais 53:12 **15:29** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58
15:34 Sam 22:1 **15:36** Sam 69:21

39 Ma no tamat na umri ta tike matana ubane ga tur ter mon menalalie
tane Jisas. Be iga hadade ing ne Jisas ga manga kup hobi, ma be iga nes
bileng ing Jisas ga mat hobi iga tange, “Tutuno sakit, a natine God at ikin
ra turadi!”
40 Ari haine di ga tur ter tapa dahine ma di ga ngokngok ta ira linge
ing iga hananawat. Maria nong me Magadalen ga tur ter kaia tikai ma ne
Maria no makai tane Ioses dur ma ne Jemes no bulumenamur. Duhat ma
ne Salome, duhat ga tur tikai ter ma di ira haine.
41 Tano pana bung be Jisas ga kis Galili, kakarek ra aitul a haine duhat
git murmur ie ma duhat git harahut ta ira nuno sunupi. Ma a haleng na
mes na haine bileng ing di ga saate hawat ie utuma Ierusalem, di ga kis
ter kaia.

Di ga hatur no palatamaine Jisas tano midi.
(Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42-43 Be igate matarahien ra bung liman, ing ira Iudeia di la tangtaguro
pane no Bung na Sinangeh, no bung menamur, io, Iosep me Arimatia ga
balaraan ter gom hana ter tane Pailat gom saring leh no tamaine Jisas. Ma
ne Iosep aie tike tamat tano kaunsil ma aie at bileng ga kiskis kawase no
kingdom tane God.
44 Pailat ga karup ing iga hadade be ne Jisas gate mat at mon. Iga tato
hawat no tamat na umri tano matana ubane iga me tiri ie be Jisas gate
mat be pata.
45 Ma be no tamat na umri gate hinawase ter Pailat be ne Jisas at gate
mat, Pailat ga haut ise ter no tamaine Jisas tane Iosep.
46 Io, Iosep ga kap leh ie metuma ra ula kabai, igom hirisane ie ura
pulpulus ie ma tike lawas na ponponiana mol nong igate kul ter ie. Io, iga
bul halala ie ta tike midi. No midi di gate gil ngasian ter ie tano papara
hot. Io, namur iga pulukane bat no matana hot ma tike tamat na hot.
47 Ma ne Maria me Magadalen ma no maurana, no makai tane Ioses, dur
ga nes ter ing di ga hainoh Jisas kaia.

16

Jisas ga lon baling sukun no midi.
(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ra bung taguro ra matarahien ruruk be no Bung na Sinangeh gate
pataam, Maria me Magadalen, Salome, ma ne Maria no makai tane Jemes
duhat ga kul leh ari waiwai ing ila huhur tahut waing duhat na sapur no
tamaine Jisas.
2 Ra Sade ra malane, be no kasasa gate sigar pupuruk ter mon, duhat ga
hana leh ukaia tano midi.
3 Be duhat ga hanana duhat ga hartiritiri baling at ta duhat be, “Nesi um
na pulukane leise ter no hot tano matana no midi?”
4 Iesene be duhat ga nanaas hut duhat ga nes be di gate pulukane leise
ter no hot, sene be a tamat sakit ie.
5 Io, duhat ga hana lala tano midi duhat gom nes tike marawan ma iga
kis ter. Iga kis ter tano nuduhat palpal na kata ma ira lawas na kinasine ga
manga ponpon. Be duhat ga nes hobi duhat ga manga karup na bunurut.
6 No marawan ga tange ta duhat, “Waak mohot karup na bunurut. Aiou
nunure be mohot silsilihe ne Jisas me Nasaret nong di ga tut ter ie tano
kabai. Ipanim kira. Ite lon baling. Mohot nes, no katano nong di ga hainoh
ie kaia irek.

15:40 Luk 8:2-3

7 Mohot na hana ma mohot na hinawase ira nuno bulu na harausur, ma
ne Pita bileng, be 'Jisas na lie ta mu utusu Galili ma mu na nes um ie kaia
hoke at igate hinawase ter mu hobi.' "
8 Io, no bunurut ma ra dader ga sige kike ra aitul a haine, duhat gom hilo
leh mekaia ra midi. Ma duhat pai gale hinawase tikenong kinong duhat
ga burut. *

Jisas ga harapuasa tane Maria me Magadalen.
(Matiu 28:9-10; Jon 20:11-18)

9 [Be Jisas ga lon huat baling ra Sade, iga huna harapuasa muk tane
Maria me Magadalen nong gate tule hasur ise ter a liman ma iruo na sana
tanuo mekaia ho ie.
10 No haine ga hana gom a hinawase dong ing di git sasaate Jisas ma
kanaia di ga susuah ma ra but na tapunuk.
11 Ing di ga hadade be Jisas gate lon baling ma be no haine at gate nes
ter ie, pa di gale nurnur.

Jisas ga harapuasa ta ira iruo bileng tano ngas.
(Luk 24:13-35)

12 Namur be airuo ta di ga hana leh tano taman ma dur ga murmur
hanane no ngas, Jisas ga harapuasa ter ta dur ma iga ries ira matmataan
tana.
13 Dur ga baling dur gom a hinawase ari ta di, iesene pa di gale nurnur
at bileng ta dur.

Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na harausur.
(Matiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Apostolo 1:6-8)

14 Namur baling um Jisas ga harapuasa ta ira nuno sangahul ma tike
na bulu na harausur ma kanaia duhat ga iaiaan. Iga bor di kinong di ga
manga hadades ira tinga di ma pa di gale nurnur be igate lon baling, hoke
ari di gate nes ter ie di ga hinawas hobi.
15 Io, iga tange ta di, "Mu na hana ma mu na hinawase ira turadi tano
ula hanuo bakut tano tahut na hininaawas.
16 Be nesi tikenong na nurnur ma ina kap baptais, God na halon ie. Ma
sene be si tikenong paile nurnur, God na hapadano ie.
17 Dong ing di nurnur tagu di na hamanis rek ra mangana hakilang. Di
na saring iou ma ni ter ra dades ta di be di na tule hasur ise ira sana tanuo.
Di na ianga ma ra mes na nianga ing pa di gale harausur ine.
18 Di na palim haut ra si bileng ma ira luma di, ma be di na mame ta
linge na hargilale pai nale hagae tuno iat di. Di na bul ira luma di ta ira
ina minaset, di na langalanga baling."

Jisas ga hanahut utuma ra mawe.
(Luk 24:50-53; Apostolo 1:9-11)

19 Namur, be no Watong Jisas gate ianga ter ta di, God ga kap haut ie
utuma ra mawe igom a kis tano tamat na kinkinis tano kata na lumane
God.
20 Io, ira bulu na harausur di ga hana harbasie, di gom harpirwase utano
tahut na hininaawas ta ira matahu katano. Ma no Watong ga papalim tikai
ma di ma iga ter ira hakilang ura hatutuno ira nudi harpir.]

---

* **16:7** Matiu 26:32; Mak 14:28 **16:8** Ira buturkus 9-20 paile kis ta ira haleng na tuarena pakpakat ing i bilai sakit. **16:14** 1 Korin 15:5 **16:15** Apostolo 1:8 **16:16** Apostolo 2:38 **16:17** Apostolo 2:4; 8:7 **16:18** Luk 10:19; Apostolo 28:3-6 **16:19** Apostolo 1:9-11; 2:33-34 **16:20** Apostolo 14:3; Hibru 2:3-4

No Tahut na Hininaawas
LUK
ga Pakat Ie.

Luk ga pakat no nuno pakpakat uta tike turadi no hinsana ne Tiopilas, a watong ie (nes Luk 1:1). Aie tike tamat na watong tusu Rom dak. Ma ne Luk ga sip be Tiopilas na palai tano kinakaho, no nilon, no minat, ma no tuntunut hut sukun ra minat tane Jisas ma be aie no 'Krais' nong i haruat be na halon ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia bileng. Aie no Krais utano ula hanuo bakut. Ma ne Luk ga bul halala ra haleng na pir dahine ing i panim tane Matiu ma ne Mak (nes no ula nianga tane Matiu). Ma sene ikin ra Tahut na Hininaawas tane Luk no nuno luaina pakpakat mon. Aie no haburuana tano pir nong Luk ga sip be na hinawase Tiopilas utana. Da nes no hapatam tano nuno pir tano pakpakat 'Ira Pinapalim ta ira Kaba Apostolo' (Apostolo 1:1-2). Da nes tano hapatam tane Luk be Jisas ga hinawase ira nuno bulu na harausur be di na kis kawase no linge God ga kukubus ura utana (Luk 24:49). Jisas ga ianga utano Halhaaliena Tanuo. Ma tano haburuana tane Apostolo da nes habaling be Jisas ga hinawase di be di na kis kawase no Tanuo nong God ga kukubus be na tule ter ie ta di. Kaie Luk ma no Apostolo, dur tike kapawena pir mon utane Jisas ma no hinana hakakari tano tahut na hininaawas nong ga ianga utane Jisas.

1 Watong Tiopilas, a haleng di te walar be di na pakat mur ira linge ing
ite hanawat nalamin ta mem.
2 Di te mur ira hininaawas ta dong ra ut na harpir tano tahut na
hininaawas. Ma dong ra ut na harpir, di iat, ing di ga nes tutuno kakarek
ra linge mekutua leh ra hatahun ta ira linge.
3 Io kaie, iou hamaan bileng be i tahut be ni pakat no harmur ta kakarek
ra linge ura num, kinong iou iat iou te tiri murmur timaan uta karek
mekutua leh tano haburuana.
4 Ma iou lik be ni gil hobi waing nuge nunure ira tutuno uta ira linge u
gate kap harausur ine.

No angelo ga huna hinawas utano kinakaho tane Jon ma be a mangana turadi hohaam ie.

5 Tano pana bung be Herot ga harkurai ter tano katano Iudeia, iga mon
tike pris a hinsana ne Sekaraia. Ma aie mekatika ta dong ira pris gar tane
Abaisa. Ne Elisabet, no nuno haine, aie tikenong tano huntunana tane
Aron.
6 Dur bakut dur ga lon takados tano matmataan tane God. Dur ga mur
ira nianga ma ira harkurai tano Watong. Pai gale tale be ta nong na tung
dur ma ta tike nirara.
7 Iesene iga pata ta nati dur kinong Elisabet ga hintu ma dur gate manga
patuana ma hatong um.
8 Tike bung Sekaraia ga gilgil ira pinapalim ta dong ra pris ra matmataan
tane God kinong iga pana bung be no nuno iabar di na papalim.
9 Ma haruat ma ira nudi tintalen ira pris, di ga papaus ma ira mangana
hot na satu, ma no hot ga tibe hamanis Sekaraia. Io kaie, iga lala tano
halhaaliena katano tano tamat na hala na lotu tano Watong ura tun
hartabar ing ila huhur kala mimisien.

1:1 Apostolo 1:1 **1:9** KBk 30:7

10 Ma be no pana bung ura tuntun no kala mimisien na hartabar ga
hanawat, dong ra turadi ing di gate hanawat haruat ter ura lotu kaia di ga
saasaring tusu nataman.
11 Io, tike angelo ga harapuasa tane Sekaraia. Ma no angelo ga tur ter
tano palpal na kata tano hator na tun kala mimisien na hartabar. 12 Ing
Sekaraia ga nes no angelo, iga karup ma a tamat na bunurut ga kap ie.
13 Iesene no angelo ga tange tana, "Sekaraia, waak ugo ra bunurut. God
te hadade no num sinsaring. No num haine, ne Elisabet, na kaho num tike
bulu na tunana ma nu pas no hinsana be Jon.
14 Ina halaro ugo ma nu laro pane ie ma a haleng di na laro kinong da
kaho ie.
15 Ma ina ngan hobi kinong aie na tike tamat na turadi ra matmataan
tano Watong. Ma waak ie ura mame ta wain be ta mes na dades na taho.
Ma ina hung leh ma no Halhaaliena Tanuo tur leh metuma tano tingana
no nuno makai.
16 Na lamus pukus a haleng na matanabar na Israel ter tano Watong no
nudi God.
17 Na kap no tintalen ma no dades tane Elaija ma ina lilie hanana tano
Watong ura hamaram pakur ira mama ma ira nati di. Ma ina pukusane
dong ra ut na ul ba ter tano mangana lilik ta dong ra ut na takados. Ma ina
gil hobi ura tangtagure ira matanabar tano Watong waing di nage taguro
pane ie."
18 Sekaraia ga tiri no angelo be, "Aiou ni nunure hohaam be a tutuno
ikin ra nianga? Iou tike nongtamat um ma no nugu haine bileng hobi."
19 Io, no angelo ga babalu, "Aiou Gabriel. Iou la tur ter tano matmataan
tane God ma ite tule iou be ni me hinawase ugo ta ikin ra tahut na
hininaawas.
20 Karek ra nugu nianga na hanawat tutuno tano nuno pana bung tus,
iesene paule nurnur ine. Io kaie, nu tabuna nianga ma pa nule tale be nu
ianga tuk tano bung be ikin ra linge na hanawat."
21 Ma dong ra matanabar kanaia di ga nanaho utane Sekaraia ma
di ga ngangao be urah kaie igom manga kis halis tuma naramon tano
halhaaliena katano.
22 Ing iga hanasur pai gale tale ie be na haianga di. Io, di ga nunure
kilam leh be igate nes tike ninanaas na tanuo kinong iga hatahuo ma ira
lumana ter ta di ma sene be pai gale tale be na ianga.
23 Ing no nuno pana bung na pinapalim gate pataam, iga baling u
nataman.
24 Namur ta ikin, ne Elisabet, no nuno haine, ga tienen ma iga kis mun
ter tano ngasia dur haruat ma ra liman na teka.
25 Iga tange be, "No Watong te gil hokakarek utagu. Taitus ikin ra pana
bung ite hamanis no nuno harmarsai ma ite kap leise no nugu hirhir ta
ira matmataan ta dong ra matanabar."

No angelo ga huna hinawas utano kinakaho tane Jisas ma be a mangana turadi so ie.

26 Ing be Elisabet ga tienen ma igate liman ma tike ira nuno teka, io, God
ga tule Gabriel no angelo u Nasaret, tike taman tano katano Galili.
27 Iga hana tupas tike bulahine nong paile noh tikai baak ma tike tunana.
Ma di gate ter bat ter ie ura totole tike tunana, a hinsana ne Iosep. Aie tike
bulumenamur tane Dawit. Ma no hinsana no bulahine ne Maria.

1:15 Nam 6:3 **1:17** Mal 3:1; 4:5-6; Matiu 17:11-13 **1:19** Dan 8:16; 9:21 **1:27** Matiu 1:16,18

28 No angelo ga haatne ie gom tange be, “No Watong i kis tikai ma ugo
ma ite haidane ugo.”
29 Io, Maria ga ngangao sakit ta kakarek ra nianga ma iga manga lilik be
a mangana nianga so kakarek.
30 Iesene no angelo ga tange tana horek: “Maria, waak u burut. God te
laro pane ugo ma i taguro be na haidane ugo.
31 Nu tienen ma nu kaho tike bulu na tunana ma nu pas no hinsana be
ne Jisas.
32 Tamat no hinsana ma da kilam ie be no Natine God Nong i Lie Harsakit.
No Watong God na ter no kinkinis na tamat na ut na harkurai tana, nong
tano hintubuno ne Dawit.
33 Ma ina kure no huntunana tane Iakop hathatikai. No nuno kingdom
pai nale pataam.”
34 Maria ga tiri no angelo be, “Ikin ra linge na tutuno hohaam? Aiou
paile nunure baak tike tunana.”
35 No angelo ga babalu horek: “No Halhaaliena Tanuo na hanawat ter
tam ma no dades tane God Nong i Lie Harsakit na burung ugo. Io kaie, no
halhaaliena nong nu kaho ie da kilam ie be no Natine God.
36 Nes baak! Elisabet no hinsaam bileng na kaho tike bulu kakarek i
hatong ter. Di git tangtange be a hintu ie iesene ite tienen haruat ma ra
liman ma tike na teka kakarek.
37 Pata tike linge i kalkalala tane God.”
38 Io, Maria ga babalu horek, “Aiou no tultule tano Watong. I tahut be
na ngan hobi tagu hoke u te tange.” Io, no angelo ga hana talur um ie.

Elisabet ga nes kilam no tamat na haridan tane Maria, no makai tano nuno Watong.

39 Taitus ikino pana bung Maria ga taguro ma iga hana haiah leh utuma
tike taman ruma ta ira uladih tane Iudeia.
40 Ma iga lala tano ngasiane Sekaraia gom haatne Elisabet.
41 Be Elisabet ga hadade ing Maria ga haatne ie, no bulu nong ga tianane
ter ie ga manga magile ma ne Elisabet gom hung ma no Halhaaliena Tanuo.
42 Io, iga tange nalu be, “No haridan na kis tam ta ira haine bakut ma
ikino bulu nu kaho ie no haridan na kis bileng tana.
43 Iesene, nesi um iou, kaie no makai tano nugu Watong uge hanawat
ukira ho iou?
44 Ing iat mon ira iruo talingagu dur hadade ing u haatne iou, no bulu
naramon tagu i manga magile ma ra gungunuama.
45 No haridan na kis tam kinong u te nurnur be ira linge no Watong te
tange tam na hanawat tutuno!”

Maria ga pirlet no Watong tano nuno harmarsai tupas ira maris.

46 Io, Maria ga tange horek:
“Metuma naramon tagu i hatamat no Watong,
47 ma no tanuagu i laro ter tane God no nugu ut na Haralon.
48 Kinong urah, ite lik leh no nugu kinkinis na maris, iou no nuno tultule.
Io kaie, tur leh um kakarek, ira matanabar katiak ma di bileng namur um,
di na huo iou be iga haidane iou.
49 Kinong urah, no Dades na God te gil ra tamat na linge sakit tagu.
No hinsana i Halhaalien.
50 No nuno harmarsai ila hanana tupas dong ing di urur tana,

1:31 Ais 7:14; Matiu 1:21-23 **1:32** 2Sml 7:12,13,16; Ais 9:7 **1:37** Stt 18:14 **1:46** 1Sml 2:1-10
1:50 Sam 103:13,17

ira turadi ing di ga lon nalalie, dong katiak, ma di bileng namur.
51 Ite gil ra dades na linge ma no lumana.
Ite tule harbasiane leise dong ing di lik hatamat habaling di.
52 Ite bul hasur leise ira lilie metuma ta ira nudi kinkinis na tamat na ut
na harkurai.
Iesene ite raun haut balik dong ra maris.
53 Ite hahung dong ing di taburungan ma ra bilai na linge,
iesene ite tule leise ter dong ra watong ma ra pabono di.
54 Ite harahut no matanabar Israel, no nuno tultule,
hoke iga tange ta ira hintubu dait be na gil hobi.
55 Ite lik leh be no nuno harmarsai na kis hatikai ter tane Abraham ma ira
nuno bulumenamur."
56 Ma ne Maria ga kiskis baak ma ne Elisabet haruat ma ra itul a teka
ma igom baling um u nataman.

God ga hamanis no nuno but na dades tano Bung na kinakaho tane Jon.

57 Io, ing no pana bung ga hanawat be Elisabet na kakaho, iga kaho tike
bulu na tunana.
58 Dong ing di ga kis hutate ter tana ta ikino taman ma ira hinsaana, di
ga hadade be no Watong gate hamanis ra but na harmarsai tana, ma di
gom laro tikai ma ie.
59 Tano liman ma itul a bung di ga hanawat ura kutkut no palatamaine
no bulu ma di ga ura paspas no hinsana no nuno mama Sekaraia ter tana.
60 Iesene no etnana ga tange be, "Pata! Da kilam ie be ne Jon."
61 Ma di ga tange tana, "Pata tikenong ta ira hinsaam i mon ikino
hinsang."
62 Io, di ga hatahuo ma ira luma di ter tano nuno mama ura nunure leh
be a hinsana so iga sip be na pas no natine ma ie.
63 Iga sasaring ura tike palpalehuana katano dahe ura pinapakat tana
ma iga pakat be, "No hinsana ne Jon." Ma dong bakut di ga karup di gom
manga lilik uta ikin ra linge.
64 Kaie iat mon no hono ga tamapapos ma no karamena ga mamaan ma
igom tur leh ura pirpirlet God.
65 Ma ira matanabar ta ikino taman di ga kilingane ra tamat na urur
tikai ma ra bunurut uta ikin ra linge. Ma dong ra matanabar ta kike ra
uladih tano katano Iudeia di ga iangianga uta kakarek bakut ra linge.
66 Dong bakut ing di ga ser leh ikin, di ga manga lilik utana di gom tirtiri
be, "Ikin ra bulu na hanawat be a mangana turadi so ie?" Ma di ga tirtiri
hobi kinong iga tutuno iat be no dades tano Watong ga kis ter ma ie.

Sekaraia ga ianga na tangetus utano hinanawat tano ut na haralon.

67 Io, Sekaraia no nuno mama ga hung ma no Halhaaliena Tanuo ma
igom ianga na tangetus horek:
68 "A pirpirlet utuma tupas no Watong, no God gar Israel,
kinong ite me kul halangalanga leh ira nuno matanabar.
69 God te hatut tike dades na ut na haralon uta dait
metuma tano huntunana tane Dawit no nuno tultule
70 hoke ga hamanis ta ira nuno halhaaliena tangetus di gom tange nalalie
sakit.
71 Ite hatur ie ura haalon leh dait sukun ira nudait ebar,

1:51 2Sml 22:28 **1:52** Jop 12:19; 5:11; Sam 147:6 **1:53** Sam 34:10 **1:54** Sam 98:3 **1:55** Mai 7:20; Stt 17:7 **1:59** Stt 17:12; WkP 12:3; Luk 2:21 **1:68** Sam 72:18 **1:69** Sam 18:2 **1:71** Sam 106:10

ma mekatika ta ira luma di bakut ing di malentakuane dait.
72 Ite gil hobi ura hamanis ra harmarsai ter ta ira hintubu dait
ma ura liklik leh no nuno halhaaliena kunubus,
73 nong ga sasalim ter tane Abraham no hintubu dait.
74 Ma ite gil hobi ura halangalanga leise dait ta ira luma dong ra nudait ebar.
Io kaie, i tale dait be dait na lotu tupas ie
75 ma ra gamgamatien ma ra takados ma pata ta bunurut ta ira nudait nilon bakut.
76 Ma augo ra natigu, da kilam ugo be no tangetus tane God Nong i Lie Harsakit,
kinong augo, nu lie tano Watong ura tangtagure no ngas ura utana.
77 Ma nu gil hobi ura terter ta ira nuno matanabar no minanes tano haralon nong di na hatur kawase
ing God na lik luban leise ira nudi sana tintalen.
78 Ma ina lik luban leise kike ra sasana kinong no tingana no nudait God i manga hung ma ra harmarsai.
Ma no nuno harmarsai na hatawat no pupuruk hut tano kasasa ter ta dait metuma ra mawe
79 ura marmararang sare dong ing di lolon ra kadado ma tano hena ra minat,
ma ura lilie no nudait hinana ter tano ngas na malum.”
80 Io, ma no bulu ga tamat huat ma iga hanawat dades tano tanuana ma iga lon tuma ra katano bia tuk tano bung ga harapuasa ra matmataan na haruat ter ta ira Israel.

2

Maria ga kaho Jisas.

1 Taitus ikinong ra pana bung, Augastus, no tamat sakit ta ira lilie na gil harkurai, ga ter tike harkurai be da was ira matanabar ta ira katano bakut ing Rom ga balaure ter.
2 (Ikin no luaina pakat hinsang nong ga hanawat tano pana bung be Kuirinius ga harkurai ter tano katano Siria.)
3 Ma ira matanabar bakut di ga hana ter ta ira nudi taman tiketike ura tangtange hamanis ira hinsa di be da pakat kawase.
4 Io kaie, Iosep gom hanahut metusu Nasaret tano katano Galili utuma Betlehem tano katano Iudeia. Ma Betlehem aie no taman tutuno tane Dawit, ma ne Iosep ga hana ukaia kinong aie tano palpal tano huno tane Dawit.
5 Iga hana ukaia be da pakat ira hinsa dur ma ne Maria nong di gate ter bat ter ie ura totole ie. Ma ne Maria ga tienen ter.
6 Ing dur ga kiskis kaia iga haruat no pana bung be Maria na kakaho.
7 Io, iga kaho no luaina natine, a bulu na tunana ie. Maria ga pulus ie ma ra mol ma iga hainoh ie tike linge na nian ta ira bulumakau kinong ga pata ta mauho uta dur tuma tano hala na wasire.

Ira angelo di ga hinawas be no Mesaia te hanawat.

8 Ma ari ut na balaura sipsip di ga nesnes mur ira nudi sipsip ra bung hutate ta ikino katano.

1:72 Stt 17:7; Sam 105:8-9 **1:73** Stt 22:16-17 **1:75** Taitus 2:12-14 **1:76** Ais 40:3 **1:77** Jer 31:34 **1:78** Ais 60:1-2

9 Io, tike angelo tano Watong ga harapuasa ta di ma no minamar tano
Watong ga murarang sare di ma di ga manga burut.
10 Iesene no angelo ga tange ta di horek: “Waak mu burut. Nes baak!
Aiou hanawat ma ra tahut na hininaawas nong na hatawat ter ra but na
gungunuama ta ira matanabar bakut.
11 Katiak di kaho no numu ut na Haralon tuma tano taman tane Dawit.
Aie no Mesaia. Aie no Watong.
12 Ma mu na nes tike hakilang nong na hatutuno kakarek ra nianga ter
ta mu ma i horek: mu na nes leh tike bulu di pulus ter ie ma ra mol ma i
noh ter tike linge na nian ta ira bulumakau.”
13 Ma kaie iat mon a haleng angelo sakit metuma ra mawe, di ga
harapuasa tikai ma ikino angelo ma di ga pirpirlet God horek:
14 “Da pirpirlet no minamar tane God kunuma nalu sakit!
Ma ra malum ukatika ta ira matanabar tano ula hanuo ing God i laro pane
di!”
15 Ma be ira angelo gate hana sukun di utuma ra mawe ira ut na balaura
sipsip ga tange harbasiane ta di be, “Dait go hana u Betlehem dait nage
nes ikin ra linge te hanawat nong no Watong te hinawase dait tana.”
16 Io, di ga hana haiah leh di gom a silihe tupas Maria ma ne Iosep tikai
ma no not no bulu, ma iga noh ter ta ikino linge na nian.
17 Ing di ga nes ter ie di ga hinawas hurbit ta ira linge di gate hadade
uta ikin ra bulu.
18 Ma di bakut ing di ga ser leh ikin di ga manga karup ma di ga suar
ngangao ta ira linge ira ut na balaura sipsip di ga hinawase di ine.
19 Iesene Maria git liklik kawase ter kakarek bakut ra linge gom git
manga lilik urie.
20 Ma ira ut na balaura sipsip di ga baling ma di ga pirpirlet hanane God
uta ira linge bakut ing di gate hadade ma di gate nes. Kike ra linge ga
haruat iat mon hoke di ga hinawase di hobi.

Airuo tangetus dur ga ianga puasa utane Jisas no Mesaia.

21 Be igate liman ma itul ira nuno bung, di ga kut no palatamaine no
bulu. Ma di ga pas no hinsana be ne Jisas. Ma ikinong no hinsang nong
no angelo gate huna tange be da pas ie be ing baak Maria pai gale hasakit
na teka ma ie.
22 Ma ing be ira pana bung gate sakit be da gil haruatne ira harkurai tane
Moses waing pai nale tale be da hatabune habaling dur, io, Iosep ma ne
Maria dur ga hana ma ne Jisas utuma Ierusalem ura terter ie tano Watong.
23 Dur ga ura gilgil hoke di ga pakat ta ira harkurai tano Watong horek,
“Ira luaina bulu na tunana bakut da hasisingen di ura nuno no Watong.”
24 Ma dur ga ura gil hartabar bileng haruat ma ing no harkurai tano
Watong i tange. I tange horek: *“Mu na hartabar ma airuo bun be airuo not
no balus.”*
25 Ma tike turadi git kiskis kaia Ierusalem, a hinsana ne Simion. Aie tike
takadoswana turadi ma a ut na lotu tupas God ie. Iga kiskis kawase nong
na me hangoingoi ira Israel, ma no Halhaaliena Tanuo ga kis ter tana.
26 No Halhaaliena Tanuo gate hapuasne ter tana be na huna nes ter baak
no Mesaia tano Watong ma inage mat um.
27 Io, no Halhaaliena Tanuo ga lie ie utuma naramon tano hala na lotu
tamat. Ma no mama tano bulu ma no makai dur ga kap halala no bulu
ura gilgil ter ira tintalen tana haruat ma ira harkurai tane Moses.

2:14 Luk 19:38 **2:19** Luk 2:51 **2:21** Luk 1:31 **2:22** WkP 12:1-8 **2:23** KBk 13:2,12 **2:24** WkP 12:8

28 Simion ga raun leh no bulu gom pirlet God ma karek ra nianga:
29 “Nugu Watong, kakarek um iou te kilingane ra malum. Io, nu haut ise
iou, no num tultule, nige hana talur ikin ra lon.
30 Gil hobi tagu kinong ira iruo matagu dur te nes no num haralon,
31 nong u te tagure ie ra matmataan ta ira matanabar bakut.
32 *Aie ra lulungo ura haamadares di ing pata be a Iudeia di,* ma aie no
minamar ta ira num matanabar Israel.”
33 Ma no mama tano bulu ma no makai dur ga karup dur gom manga
lilik uta ira linge Simion ga tange utano bulu.
34 Io, Simion ga haidane duhat ma iga tange tane Maria no makai tano
bulu horek: “Ikin ra bulu God te tibe ie be na hatawat ter ra punuko ta
ira haleng na Israel ma ina hatur bileng ra haleng ta di. Ite tibe bileng ie
hoke tike hakilang ma da ianga ter tana.
35 Io kaie, ira lilik na tinga di ra haleng na kis puasa. Ma a tapunuk na
ubal bileng ugo hoke be tike sele te gaso no katim.”
36 Io, ma tike haine na tangetus git kiskis bileng kaia, a hinsana ne Ana.
A natine Panuel ie, tano huno tane Aser. Ma ne Ana gate manga hatong
um. Ing iga tole leh no nuno tunana, dur ga kis haruat ma ra liman ma
iruo na tinohon mon.
37 Io, no nuno tunana ga mat leh ma iga kis na makoso tuk be ira nuno
tinohon ga haruat ma ra liman ma itul na sangahul ma ihet. Pai lale
hanana talur no hala na lotu tamat. Pata. Hatikai igit lolotu tikai ma ra
hahal ma ra sinsaring.
38 Ing iga hanawat hutate ta duhat tamana ta ikino pana bung iat mon,
iga tanga tahut utuma hone God. Ma iga hinawas tano not no bulu ter ta
di bakut ing di git kiskis kawase no pana bung be God na kul halangalanga
Ierusalem.
39 Ma be Iosep ma ne Maria dur ga gil haruatne bakut ter ira harkurai
tano Watong, duhat ga baling um u Nasaret, no nuduhat taman, rusu tano
katano Galili.
40 Ma no bulu ga tamat huat ma no nuno lilik ga dades. Iga hung ma ra
minminanes ma no harmarsai tane God ga kis ter tana.

No bulu Jisas ga hana tano hala tano nuno Mama.

41 Taitus ira kaba tinohon no nuno Mama ma no Makai dur git hanana
utuma Ierusalem tano Nian na Sinakit.
42 Io, be ira nuno tinohon ga haruat ma ra sangahul ma iruo, duhat
tamana ga hana hut utuma tano nian haruat ma ira nudi tintalen.
43 Ing no nian ga pataam um no nuno Mama ma no Makai dur ga tur
leh ura binaling u nataman. Iesene Jisas ga kis ter iat tuma Ierusalem ma
pa dur gale nunure be i ruma ia, dur gate hana sukun ter ie.
44 Dur ga lik be kanaia iga tiktikai ma ira mes na matanabar tano nudi
hinana, kaie dur gom mur no ngas haruat ma tike kudulena bung. Io, dur
ga hatahun ura silsilihe ie nalamin ta ira hinsaa dur ma ira nudur harwis.
45 Ma be pa dur gale nes leh ie dur ga baling u Ierusalem ura ninanaas
tana kaia.
46 Namur be dur gate sisilih tana ra itul a bung dur ga nes tupas leh
um ie tuma naramon tano tamat na hala na lotu. Iga kis ter nalamin ta
ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses. Iga hadade di ma iga tirtiri
bileng di ma ra tiniri.

2:30 Ais 52:10; Luk 3:6; Taitus 2:11 **2:32** Ais 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Ais 8:14; Matiu 21:42; 1 Pita 2:8 **2:39** Matiu 2:23 **2:41** KBk 12:24-27; 23:14-17; Lo 16:1-8

47 Di bakut ing di ga hadade ie di ga karup tano nuno minminanes ma
ta ira nuno binabalu.
48 Ma ing no nuno Mama ma no Makai dur ga nes ie dur ga manga
karup. Io, no nuno makai ga tange tana be, “Natigu, ura biha be u gil mir
hokarek? Mir ma no num Mama mir te manga ngaangel pane ugo ura
silsilihe leh ugo.”
49 Iga tiri dur be, “Mur nanaas tagu urah? Hohaam, mur paile nunure
be i tahut be ni kis iat kira tano hala tano nugu Mama?”
50 Iesene ningor pa dur gale nunure kilam ira linge iga tangtange ta dur.
51 Io, iga hanasur tikai ma dur u Nasaret ma iga tartaram ira nudur
nianga. Iesene no nuno makai git mangana liklik kawase kakarek ra linge
bakut.
52 Ma ne Jisas ga tamtamat hanana ma no nuno minminanes bileng ga
tamtamat. Ma ne God ga laro pane ie, ma ira turadi bileng hobi.

3

Jon ga harpir be di na lilik pukus waing di nage taguro utano Mesaia.
(Matiu 3:1-12; Mak 1:3-6)

1 Ing be Taiberias, no tamat sakit ta ira lilie na gil harkurai, gate harkurai
a sangahul ma liman na tinohon, io, ta ikino pana bung ne Pontias Pailat
ga harkurai tano katano Iudeia. Ma ne Herot ga harkurai ter tano katano
Galili ma no tesne, ne Pilip, ga harkurai ter ta ira iruo katano Ituria ma ne
Tarakonitis. Ma ne Lisanias ga harkurai ter tano katano Abilene.
2 Ma ne Anas ma ne Kaiapas dur ga tamat iat ta dong ira mes na pris.
Taitus ikino pana bung God ga ter no nuno hininaawas tane Jon no natine
Sekaraia tuma ra katano bia.
3 Io, Jon ga hana ta ira katano bakut kaia hutate tano taho Ioridan ma
iga harpir horek: “Mu na kap no baptais na lilik pukus waing God nage
lik luban leise ira numu sana tintalen.”
4 Io kaie, igom haruat ma ira pakpakat tano tangetus Aisaia. Iga tange
horek,
“Metuma ra katano bia a ingana tikenong i taato,
‘Tagure no ngas tano Watong,
Gil hatakadosne ie ura nuno hinanawat.
5 Ira salil bakut da bus,
ma ira uladih da kil hasur.
Ira pusuko na ngas na takados,
ma ira sakalep na maliah.
6 Ma ira turadi bakut di na nes no haralon tane God.’ ”
7 Ma a tamat na matanabar ga hana tupas Jon be na baptais di. Ma iga
tange ta di, “A sana ut na harakale mu! Nesi ga hakatom mu be mu na
hilo sukun no harpadano nong God i hutate be na ter ie?
8 Igor tahut be mu na gil ira linge ing na hamanis be mu te lilik pukus!
Io, mu tange be a bulumenamur tane Abraham mu, kaie mu haruat be
mu na hilo sukun no harpadano tane God. Iesene waak mu lik hobi. Pai
nale tutuno. Paile tamat na linge be mu ira bulumenamur tane Abraham.
Aiou hinawase mu be God na petlaar be na hatawat ta bulumenamur tane
Abraham ta kakarek ra hot mon.

2:51 Luk 2:19 **2:52** 1Sml 2:26; Snd 3:4 **3:3** Apostolo 13:24 **3:6** Ais 40:3-5 **3:7** Matiu 12:34; 23:33 **3:8** Jon 8:33,39

9 No matau ike ra bura dahe, nong i taguro ter ura katkato hasur ira
dahe. Ma ira dahe bakut, ing pa di lale huhuei ta tahut na puspusno, na
kato hasur ma ina ise ter ra ula eh."
10 Ma dong ra matanabar di ga tiri ie, "Io, ing be hobi, mem na ngan
hohaam?"
11 Io, Jon ga balu di ma iga tange, "Be airuo ra num sigasige, nu tabar
nong i supi ma tikenong. Ma nong i hatur kawase ra nian, i tahut be na
gil bileng hobi."
12 Ira ut na kap takis di ga hana tupas ie be inage baptais di. Ma di ga
tiri ie be, "Tena harausur, mem na gil hohaam?"
13 Iga tange ta di, "I tahut be mu na kap haruatne mon ing di te kure ter
ta mu ma waak mu laklake ikino harkurai."
14 Ma ari umri di ga tiri ie be, "Ma mem, mem na gil hohaam?"
Jon ga balu di be, "Waak mu hapar leh ra barbarat ta ira matanabar ma
waak mu tung bia tikenong. I tahut be mu na lik be ira numu kunkulaan
i haruat mon."
15 Ma ira lilik ta dong ra matanabar ga tahuat be a mangana linge na
hanawat ma di ga manga lilik be no Mesaia dak um utane Jon.
16 Ma ne Jon ga balu di gom tange, "Aiou baptais mu ma ra taho ma
sene be nong i tamat iat tagu na hanawat. Ma iou paile haruat be ni lapus
ira hino ta ira iruo pala lamas na kakine. * Aie iat na baptais mu ma no
Halhaaliena Tanuo ma ra eh bileng.
17 Ma i palim ter no nuno sawol ura isise haut ira wit tano dadaip nong
na puh leise ira surno ma ira parahono. Iesene ira tahut na pat na wit ing
i tirih ma i puko sur, na reng hulungan ukira hono nuno hator na masur.
Ma ina ise ter ira surno ma ira parahono tano eh kis."
18 Io kaie, Jon ga hadades ira matanabar ma ra haleng na mes na nianga
bileng ing iga pirpir di ma no tahut na hininaawas.
19 Iesene Jon ga tibe hapenpen ne Herot no lilie kinong iga tole leh
Herodies no haine tano tesne. Ma pai gale tibe hapenpen ie uta ikinong
sene mon. Herot ga gil bileng ari mes na sana tintalen.
20 Ma ing be Jon ga gil hobi, Herot ga gil ikin ra sana tutuno iat: iga
banus bat Jon tuma naramon tano hala na harpadano.

Jon ga baptais Jisas.
(Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Ma ta ikino pana bung be ira matanabar ga kapkap baptais, Jisas
bileng ga kap baptais bileng. Ma be iga saasaring no mawe ga tapapos.
22 Ma no Halhaaliena Tanuo ga hanasur ter tana ma iga tatalen hoke
tike bun. Ma a ingana tikenong ga ianga sur metuma ra ula mawe horek:
"Augo no Natigu. Iou manga sip ugo ma iou laro sakit utam."

Ira hintubune Jisas.
(Matiu 1:1-17)

23 Ma ing be Jisas ga hatahun no nuno pinapalim iga ura haruat ma aitul
a sangahul na tinohon. Ma tano lilik ta ira matanabar be Jisas no natine
Iosep.
Ma ne Iosep no natine Heli.
24 Heli no natine Matat.
Matat no natine Lewi.

3:9 Matiu 7:19 **3:12** Luk 7:29 **3:16** Apostolo 13:25 * **3:16** Jon iga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **3:19** Matiu 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Jon 1:32 **3:23** Luk 4:22; Jon 6:42

Lewi no natine Melki.
Melki no natine Ianai.
Ianai no natine Iosep.
25 Iosep no natine Matatias.
Matatias no natine Amos.
Amos no natine Nahum.
Nahum no natine Esli.
Esli no natine Nagai.
26 Nagai no natine Mat.
Mat no natine Matatias.
Matatias no natine Semen.
Semen no natine Iosek.
Iosek no natine Ioda.
27 Ioda no natine Ionan.
Ionan no natine Resa.
Resa no natine Serubabel.
Serubabel no natine Siatiel.
Siatiel no natine Neri.
28 Neri no natine Melki.
Melki no natine Adi.
Adi no natine Kosam.
Kosam no natine Elmadam.
Elmadam no natine Er.
29 Er no natine Iosua.
Iosua no natine Elieser.
Elieser no natine Iorim.
Iorim no natine Matat.
Matat no natine Lewi.
30 Lewi no natine Simion.
Simion no natine Iuda.
Iuda no natine Iosep.
Iosep no natine Ionam.
Ionam no natine Eliakim.
31 Eliakim no natine Melia.
Melia no natine Mena.
Mena no natine Matata.
Matata no natine Natan.
Natan no natine Dawit.
32 Dawit no natine Iesi.
Iesi no natine Obet.
Obet no natine Buas.
Buas no natine Salmon.
Salmon no natine Nason.
33 Nason no natine Aminadap.
Aminadap no natine Atmin.
Atmin no natine Arni.
Arni no natine Hesron.
Hesron no natine Peres.
Peres no natine Iuda.
34 Iuda no natine Iakop.
Iakop no natine Aisak.
Aisak no natine Abraham.
Abraham no natine Tera.

3:32 Rut 4:17-22

Tera no natine Nahor.
35 Nahor no natine Seruk.
Seruk no natine Reu.
Reu no natine Pelek.
Pelek no natine Eber.
Eber no natine Sela.
36 Sela no natine Kainan.
Kainan no natine Arpaksat.
Arpaksat no natine Siem.
Siem no natine Noa.
Noa no natine Lamek.
37 Lamek no natine Metusela.
Metusela no natine Enok.
Enok no natine Iaret.
Iaret no natine Mahalalel.
Mahalalel no natine Kenan.
38 Kenan no natine Enos.
Enos no natine Set.
Set no natine Adam.
Adam no natine God.

4

Satan ga walar Jisas.
(Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Ma ne Jisas ga baling merasi ra taho Ioridan ma iga hung ma no
Halhaaliena Tanuo. Ma no Tanuo ga lamus leh ie utuma ra katano bia.
2 Ma ne Satan ga walar ie aihet sangahul na bung kaia. Pai gale en ta
linge ta kike ra bungbung, ma namur um iga taburungan.
3 Io, Satan ga tange tana, "Kaie, ing be a Natine God ugo, nu tange ta
ikin ra hot be inage taar nian."
4 Jisas ga balu ie, "Tike harkurai tane God di ga pakat ie uta mem ra
matanabar i tange horek, *Ira turadi pa di nale lon tano nian sene mon."*
5 Io, Satan ga lamus haut ie utuma ra uladih ma kaie iat mon iga hamanis
tana ira kingdom tano ula hanuo bakut ma ira nudi minamar.
6 Iga tange tane Jisas be, "Karek ra kinkinis na harkurai ma ira nudi
minamar iou ni tabar ugo me. Ma i tale be ni gil hobi kinong a nugu di
ma ni tabar nesi me ing iou sip be ni tabar ie.
7 Io kaie, ing be nu lotu tupas iou, a num um di."
8 Jisas ga balu ie, "Tike harkurai tane God di ga pakat ie uta mem ira
matanabar i tange be, *'Mu na lotu tupas no Watong no numu God, ma aie
sene mon mu na hanapu mu tana.' "*
9-11 Io, Satan ga lamus habaling Jisas utuma Ierusalem, igom hatur Jisas
tuma nalu sakit tano ula hala tano tamat na hala na lotu. Iga tange tana,
"Be ing a natine God ugo, kaia, nu karwas sur mekira, kinong ira nianga
tane God di ga pakat i tange horek,
'God na tule ira nuno angelo ura utam ura balbalaure ugo.
Di na palim hatur ugo ma ira luma di,
waing pa nugele sage ira kakim ra ula hot.' "
12 Jisas ga balu ie, igom tange, "Tike mes na harkurai tane God uta mem
i tange horek, *'Waak mu walar no Watong, no numu God.' "*

3:36 Stt 11:10-26 **3:38** Stt 4:25-26 **4:4** Lo 8:3 **4:8** Lo 6:13-14 **4:12** Lo 6:16; 1 Korin 10:9

13 Ma ing be Satan gate hapatam ira mangana harwalar bakut iga hana
talur te baak Jisas.

Dong tano taman tus tane Jisas pa di gale bala leh ie.

14 Io, Jisas ga tapukus tikai ma ra dades tano Tanuo u Galili, ma no
hininaawas utana ga hana hurbit ta ira tamtaman ta ikino katano.
15 Iga hausur ira matanabar naramon ta ira hala na lotu gar na Iudeia
ma di bakut di ga pirlet ie.
16 Iga hana u Nasaret, no taman iga tamat huat kaia. Ma tano Bung na
Sinangeh iga lala tano hala na lotu gar na Iudeia hoke iat igit gilgil hobi.
Hinana, iga tur ura waswas ira nianga tane God di ga pakat.
17 Io, di ga ter ira pakpakat tane Aisaia no tangetus tana. Iga pales ie
gom nes leh no katano ira pakpakat tana ga tange horek:
18 "No Tanuo tano Watong i kis tagu
kinong ite gilamis iou be ni hinawase ira maris tano tahut na hininaawas.
Ite tule iou be ni hinawase dong ra hiruo ing di ga banus bat di be di nage
langalanga baling.
Ite tule iou ura tangtange ta dong ra pulo be di na nanaas um,
ma be ni halangalanga leise dong ing di tamaubal ter,
19 ma ura hininaawas be no bilai na pana bung na harharahut tano Watong
te hanawat."
20 Io, iga puli habaling ira pakpakat igom ter leise ie tano ut na
harbalaurai ta ira pakpakat. Io, iga kis. Ma di bakut kaia naramon tano
hala na lotu di ga nes dit ter ie.
21 Io, iga tange ta di hokarek: "Katiak ikin ra katano metuma ta ira
pakpakat tane God te hanawat tutuno ta ira numu hinadado."
22 Di bakut di ga tange be aie tike tahut na turadi ma di ga manga karup
ta ira maririsuana nianga ing iga hanasur mekatika ra hono. Di ga tange
be, "Dait palai be ikin ra tunana a natine Iosep mon ie. I nunure leh
hohaam ige iangianga hokarek?"
23 Ma ne Jisas ga tange ta di horek: "Aiou nunure ter be mu na tange ter
kin ra nianga harharuat tagu horek, 'Ut na harulai, halangalanga habaling
iat ugo! Gil baak ta linge kira tano num taman tus ing mem ga ser be u ga
gil tua Kapeneam.' "
24 Ma iga tange horek: "Mu hadado baak! Pata tike tangetus be di bala
leh ie tano nuno taman tus.
25 Aiou hinawase mu be iga mon haleng makoso kira Israel tano pana
bung Elaija ga lon tana. Ma ta ikino pana no mawe ga tabanus ma pai gale
bata haruat ma ra itul a tinohon ma subana. Ma iga mon tike but na sam
taburungan ta ikin ra kudulena katano.
26 Iesene God pai gale tule Elaija ukaia ta tikenong ta di ira Israel. Pata.
Iga tule ie utusu tike makoso rusu Sarepat tano katano Saidon.
27 Ma tano pana bung Elaisa no tangetus ga lon tana a haleng di ga sam
sana minaset ta ira palatamai di. Iesene pai gale halangalanga tikenong
ta di. Pata. Iga halangalanga Neman sene iat mon ma aie me Siria."
28 Io, ira turadi bakut kaia tano hala na lotu gar na Iudeia di ga kamohor
ing di ga hadade ikin.
29 Di gom taman tut, di gom tule hasur leise ie mekaia tano taman. Ma
ikino taman ga kis ter tike uladih. Di ga lamus haut ie utuma tano gagene
no uladih be di nage ise hasur ie tano ula habo.

4:13 Hibru 2:18; 4:15 **4:17** Ais 61:1-2 **4:22** Luk 3:23; Jon 6:42 **4:24** Jon 4:44 **4:25** 1Kng 17:1,7 **4:26** 1Kng 17:8-16 **4:27** 2Kng 5:1-14

30 Iesene iga hana nalamin mon tano tamat na matanabar igom hana
leh.

Jisas ga harausur ma no nuno dades iat igom tule hasur leise ira sana tanuo.
(Matiu 1:21-25)

31 Ma namur um Jisas ga hana utusu Kapeneam, tike taman tano
katano Galili. Ma tano Bung na Sinangeh iga tur leh ura hausur dong
ra matanabar.
32 Ma di ga karup ma di ga urur ta ira nuno harausur kinong iga
iangianga hoke tikenong te kap ra dades kaie igom tale be na ianga hobi.
33-34 Ma kaia tano hala na lotu gar na Iudeia tike turadi nong a sana
tanuo gate sasoh tana. Iga tato nalu sakit, "Ai! Hohaam, Jisas me Nasaret?
U te hanawat be nu haliare mem? Aiou nunure ter be no Halhaaliena tane
God ugo."
35 Ma ne Jisas ga tigel no sana tanuo, "Kis matien! Sur talur ie!" Io, no
sana tanuo ga ise ter no tunana napu ra matmataan ta di bakut ma iga
sur sukun ie. Iesene pai gale hagae ie.
36 Ira matanabar bakut di ga karup di gom tangtange harbasiane ta di
horek: "A mangana harausur hobibiha ikin? I kure ise ira sana tanuo ma
ra dades hoke tikenong ila harkurai ter, ma di sur leh!"
37 Ma no hininaawas utana ga hana harbasie tano hanuo bakut.

Jisas ga halangalanga ira turadi ma iga tule hasur leise ira sana tanuo.
(Matiu 8:14-17; Mak 1:29-38)

38 Io, Jisas ga hana leh mekaia ra hala na lotu gar na Iudeia ma iga hana
lala tano ngasiane Saimon. Ma no numune Saimon, ga ububal ie no tamat
na malahau ma di ga saring Jisas be na harahut ie.
39 Io, iga tur hutate tana igom tigel leise no malahau, ma no mamahien
ga pataam sukun ie. Kaie iat mon no haine ga taman tut igom tur leh be
na tagure ira nian uta di.
40 Ma be no kasasa gate sungsuguh ira matanabar di ga kap hawat bakut
dong ra haleng mangana minaset ukaia hone Jisas. Iga bul ira iruo lumana
ta di tiketike, kaie igom halangalanga di.
41 Ma ira sana tanuo bileng di ga sursur talur ra haleng na matanabar,
di ga manga tato horek: "Augo no Natine God!" Iesene iga tigel di ma pai
gale bala leh di be di na ianga kinong di ga nunure be aie no Mesaia.
42 Ma be igate mala bungbung Jisas ga hana leh ukaia ra malukapa. Ma
dong ra matanabar di ga nanaas tana ma ing be di ga hana tupas ie di ga
walar ura tingtigel ie be waak i hana sukun di.
43 Iesene iga tange ta di, "I tahut be ni harpir utano tahut na hininaawas
tano kingdom tane God ta ira mes na taman bileng kinong no nugu Mama
ga tule iou urie."
44 Ma iga harpir hanana ta ira hala na lotu kaia Iudeia.

5

Ira luaina bulu na harausur di ga mur Jisas ura soh turadi.
(Matiu 4:18-22; Mak 1:16-20; Jon 1:40-42)

1 Tike bung be ne Jisas ga tur ter kaia hutate hono taho kis Genasaret ira
matanabar ga tur hung luhutane ie ma di ga hadade ira nianga tane God.

4:32 Matiu 7:28-29 **4:41** Matiu 8:29; Mak 3:11-12 **4:44** Matiu 4:23 **5:1** Matiu 13:1-2; Mak 3:9-10

2 Ma iga nes airuo mon kaia hutate ra gagena taho kis. Dong ra ut na
kap aen di ga waak ter dur ma di gom gisgis ira nudi ubane.
3 Io, Jisas ga kawas ta tikenong ta dur ira iruo mon, nong tane Saimon.
Ma iga tange be na sule hasur ie ta dahine mekaia ra waseser. Iga kis napu
kaia ra ula mon igom hausur ira matanabar mekaia.
4 Ma be igate hapatam ira nuno nianga iga tange tane Saimon, "Mohot
na bul hasur ira numohot ubane utuso na lamana mohot nage kap ta aen."
5 Saimon ga tange, "Watong, mehet te suke ra kudulena bung bakut ra
bung ma mehet paile kap ta linge. Iesene, kinong u te tange hobi, iou ni
bul hasur ira ubane."
6 Ma be duhat ga gil hobi duhat ga soh ra haleng aen kaie ira nuduhat
ubane igom ura tamtamadiris.
7 Io, duhat ga teh ira nuduhat iruo harwis tano mes na mon be dur
na hanawat ura tahtaho duhat. Ma dur ga hanawat duhat gom sangan
hahung ira iruo mon ma ira aen. Dur ga manga bukas sakit dur gom ura
ruruh.
8 Ma be ne Saimon Pita ga nes hobi iga puko ter napu kaia hono kakine
Jisas gom tange, "Watong, iou sip be nu hana talur iou kinong a sana turadi
iou."
9 Iga tange hobi kinong aie ma ira nuno harwis di ga manga karup ta
ira haleng na aen di gate soh.
10 Ma ira iruo harwis tane Saimon, Jemes ma ne Jon, ira iruo natine
Sebedi, dur bileng dur ga manga karup.
Io, Jisas ga tange tane Saimon, "Waak ura bunurut. Tur leh um kakarek
nu sosoh turadi."
11 Io, be di gate sel haut um ira nuduhat iruo mon utuma na waseser
duhat ga waak leise ira linge bakut duhat gom mur leh ie.

Jisas ga halangalanga tike turadi nong a sana minaset ga kis tano tamaine.
(Matiu 8:2-4; Mak 2:3-12)

12 Be Jisas ga kis ter kaia tike taman, tike turadi ga hana tupas ie ma ra
sana minaset ga banot ter no palatamaine. Be iga nes Jisas iga san tudu
igom sie no matmataan tana utuso tano pu igom sasaring marmaris ter
tane Jisas be, "No Watong, aiou palai be u haruat ura halangalanga iou
waing pai nale tale be da hatabune habaling iou. Ma be ing u sip, nu gil
hobi tagu."
13 Jisas ga sasangaho igom sigire no turadi ma iga tange, "Aiou sip ter.
Nu langalanga!" Kaie iat mon no minaset ga pataam tano turadi.
14 Ma ne Jisas ga hakatom ter ie be pai nale hinawase ta tikenong uta ikin
ra linge. Iga tange be, "Iesene nu hana ma nu hamanis ugo tano pris. Ma
nu ter no hartabar haruat ma no harkurai tane Moses. Ma ikino hartabar
na hinawas palai ura hatutuno be u te langalanga ma be paile tale bileng
be tikenong na hatabune habaling ugo."
15 Iesene no hininaawas utana ga manga hana hurbit balik. Kaie, dong
ra matanabar di gom hanawat ura hadade ie ma be inage halangalanga di
sukun ira nudi minaset.
16 Sene be Jisas git haraios ukaia ta ira katano bia, igom git saasaring.

Be Jisas ga halangalanga tike pengpeng iga hamanis be i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen.
(Matiu 9:2-8; Mak 2:3-12)

5:5 Jon 21:3-8 **5:11** Matiu 19:27 **5:14** WkP 14:1-32

17 Tike bung be Jisas ga hausur ira matanabar, ari Parisi ma ari tena
harausur ta ira harkurai tane Moses di ga kis ter kaia bileng. Di gate
hanawat mekaia Ierusalem ma ta ira tamtaman Galili ma Iudeia. Ma no
dades tano Watong ga kis ter tane Jisas be na halangalanga dong ra ina
minaset.
18 Ma ari turadi duhat ga kapkap hanane tike pengpeng ta tike kunuban.
Duhat ga walar be duhat na kap halala ie tano hala be duhat nage hainoh
ie ra matmataan tane Jisas.
19 Sene be duhat ga pet puo be duhat na gil hobi kinong a haleng na
matanabar. Io kaie, duhat gom hanahut utuma ra ula hala, duhat gom
haruh hasur no pengpeng ma no kunuban tano mauho duhat gate tatik
sare ter ie. Duhat ga haruh hasur ie nalamin ta ira matanabar ukaia ra
matmataan tane Jisas.
20 Be Jisas ga nes ira nuduhat nurnur, iga tange, "Tasigu, ira num sana
tintalen ite pataam."
21 Io, ira Parisi ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga
hatahun be di na lilik kumaan ta ira tinga di be, "Nesi ikin ra turadi i
tange hagae ne God? Pata ta turadi i haruat ura sungsuge leise ira sana
tintalen—God sene mon!"
22 Jisas ga hamaan kilam ira nudi lilik igom tange, "Ira numu lilik paile
takados.
23 Garum ta dur i malus? I malus be ni tange be 'Ira num sana tintalen
ite pataam,' be i malus be ni tange, 'Taman tut ma nuge hana'?
24 Iesene iou ni hapalaine ta mu be Nong a Turadi ie i hatur kawase no
dades ura sungsuge leise ira sana tintalen kira ra ula hanuo." Io, iga tange
tano pengpeng, "Aiou tange tam, taman tut, kap leh no num kunuban ma
nu hana ukaia ra ngasiam."
25 Kaie iat mon iga taman tut ra matmataan ta di, iga tatik leh no
kunuban ma iga pirpirlet hanane God ukaia ra ngasiana.
26 Io, ma a tamat na kinarup ga kap di bakut, di gom pirpirlet God. Di
ga bukas ma ra urur di gom tange, "Dait te nes ra mangana linge katiak!"

Jisas ga tato di ura lilik pukus ing di palai be di sana.
(Matiu 9:9-13; Mak 2:14-17)

27 Ma menamur ta ikin Jisas ga hanasur iga nes tike ut na kap takis, no
hinsana ne Lewi. Iga kis ter kaia ra nuno hala na kap takis. Jisas ga tange
tana be, "Mur iou!"
28 Io, Lewi ga tut talur ira linge bakut ma iga mur ie.
29 Io, Lewi ga gil tike tamat na nian utane Jisas kaia ra nuno hala. Ma a
haleng na ut na kap takis ma ari mes na matanabar bileng di ga ian tikai
ma dur.
30 Iesene ira Parisi ma ira nudi tena harausur ta ira harkurai tane Moses
di ga ngurungur ta ira bulu na harausur tane Jisas horek: "Paile bilai be
mu iaiaan ma mu maamo tikai ma kike ra ut na kap takis ma ira mes na
sakalepwana bileng."
31 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Ing di langalanga timaan, pa dile supi ra
ut na haralon, iesene di sene di maset.
32 Iou pai gale hanawat be ni tato mu ing mu lik be a ut na takados mu
be mu na lilik pukus. Pata. Di sene ing di palai be di sana."

5:20 Luk 7:48; Ais 43:25 **5:24** Jon 5:8 **5:30** Luk 15:1-2

Ira sigar linge tano hinanawat tane Jisas paile kis tikai ma ari tuarena lilik.
(Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Di ga tange tane Jisas, “Ira bulu na harausur tane Jon no ut na baptais
di la hahal hait ma di la saasaring. Hobi bileng ira bulu na harausur ta
ira Parisi. Iesene be ira num, di la iaiaan ma di la maamo.”
34 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Tano bung na nian na pokomau, hohaam,
i tale mu be mu na sunang ira wasire be di na hahal ing be no marawan
nong i sigar tola i kis tikai ter baak ma di? Pata.
35 Iesene ta tike bung namur no marawan i sigar tola, da kap leh ie sukun
di. Io, ta ikino pana bung di na hahal kinong di tapunuk.”
36 Ma iga tange tike nianga harharuat ta di horek: “Pata ta tikenong na
diris ise tike katano ta tike sigar katano mol ma ina dungut pakur ie ma
tike tuarena. Ing be na gil hobi na diris hagae no sigar mol ma no subana
te diris ise ie pai nale nanaas haruat ma no tuarena.
37 Pata tikenong bileng be na nanare no sigar wain paile lalet baak ta
ira tuarena pala taho ing di ga gil ma ra pala me ma ite tapagas. Ing be
na gil hobi, no sigar wain na parok ira pala taho ma ina tabureng. Ma ira
pala taho di na sana. Pata.
38 Na tahut be da nanare no sigar wain paile lalet baak ta ira sigar pala
taho.
39 Ma pata tikenong pai nale mame ira tuarena wain ma ina sip no
sigarna kinong na tange, ‘No tuarena i bilai.’ ”

6

Jisas i kure no Bung na Sinangeh.
(Matiu 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Tike Bung na Sinangeh Jisas ga hanana nalamin ta tike lalong na wit.
Ma ira nuno bulu na harausur di ga rarus leh ari, di gom guluane ma ira
luma di ma di gom en.
2 Iesene ari ta ira Parisi di ga tange, “Ura biha be mu gil hobi? Mu lake
no harkurai utano Bung na Sinangeh.”
3 Jisas ga tange ta di, “Mu gate was ter ing Dawit ma ira nuno harwis di
ga gil ing be di ga taburungan.
4 Io, Dawit ga lala tano hala tane God ma iga en no beret di gate tabar
God ma ie. No harkurai i tange be ira pris sene mon di na en ikino beret,
iesene iga tabar bileng ira nuno harwis.”
5 Io, iga tange ta di, “Nong a Turadi ie i kure no Bung na Sinangeh.”

Jisas ga hamanis be no Bung na Sinangeh i ura harahut ira turadi.
(Matiu 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Tike mes na Bung na Sinangeh baling Jisas ga hana lala tike hala na
lotu gar na Iudeia igom harausur. Ma iga mon tike turadi kaia iga mat no
kata na lumana.
7 Ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma ira Parisi di ga sip
be di na silihe ta burwana be di nage tung Jisas. Io kaie, di gom nanaas
hutate be na haralon ra Bung na Sinangeh.
8 Ma sene be Jisas gate nunure ira nudi lilik igom tange tano luma mat,
“Tut nalu, nuge tur ra matmataan ta di bakut.” Io, iga taman tut igom tur
kaia.

5:34 Jon 3:29 **6:1** Lo 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Sml 21:1-6 **6:4** WkP 24:5-9

9 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Iou ni tiri mu be aso ira harkurai tane Moses
i tange be da gil ra Bung na Sinangeh? Be da harahut be da harangungut?
Be da halon tikenong be da bing ie?”
10 Be igate nes di bakut iga tange tano luma mat be, “Tuluse no lumam.”
Be iga gil hobi io, no lumana ga tahut baling.
11 Ma di ga manga bala ngalngaluan, di gom wowor harbasie ta di be di
na gil hohaam tane Jisas.

Jisas ga gilamis ira apostolo.
(Matiu 10:2-4; Mak 3:16-19; Apostolo 1:13)

12 Tike pana ta kike ra bung Jisas ga hana leh igom hana utuma ra uladih
be na sasaring. Ma ta ikino bung bakut ra bung iga saasaring tupas God.
13 Ma be igate malane iga tato ira nuno bulu na harausur ma iga gilamis
leh a sangahul ma iruo nalamin ta di. Ma iga kilam di be a apostolo di.
14 Io, iga gilamis Saimon (nong Jisas ga kilam ie be Pita), ma no tesne
Andru, Jemes, Jon, Pilip, Batalomiu,
15 Matiu, Tomas, Jemes no natine Alpias, ma ne Saimon nong di ga kilam
ie be no Selot.*
16 Iga gilamis bileng Iudas no natine Jemes ma ne Iudas Iskariot nong
na ter leise Jisas.

No haridan na kis ta ira maris ma ira watong di na maris.
(Matiu 5:3-12)

17 Jisas ga hanasur tikai ma di gom tur kaia ra malabuo. Ma kaia bileng
a haleng ira nuno bulu na harausur tikai ma ra tamat na matanabar
sakit. Ma di gate hanawat metuma ta ira tamtaman na Iudeia, metuma
Ierusalem, ma mekaia Tair ma Saidon ra gagena tes.
18 Di gate hanawat be di na hadade ie ma be na halangalanga di sukun
ira nudi minaset. Ma di ing ira sana tanuo ga ubal di, di ga tahut baling.
19 Ma ira matanabar di ga walar be di na sigire ie kinong ira dades ga
hananasur mekaia ho ie gom hangalanga di bakut.
20 Iga nes ira nuno bulu na harausur igom tange horek:
“No haridan na kis ta mu, mu ira maris
kinong a numu no kingdom tane God.
21 No haridan na kis ta mu ing mu taburungan kakarek
kinong mu na hahos baak.
No haridan na kis ta mu ing mu suah kakarek
kinong mu na riris.
22 Be ira matanabar di malentakuane mu, be di tange hagae mu, be di
tange be mu ira ut na sana kinong mu murmur Nong a Turadi ie, io, no
haridan na kis ta mu.
23 Taitus ikino pana bung i tahut be mu na laro ma be mu na karwas ma ra
larolaro kinong ira tamat na puspusno ira numu mangason ruma i kis ter
ra mawe. Ma i tale be mu na laro hobi ta ikino pana kinong ira hintubu
di, di git gilgil hagae ira tangetus bileng hobi.
24 Iesene maris ta mu ira watong
kinong mu te hatur kawase um ira linge i halaro mu.
25 Maris ta mu ing mu hahos kakarek,
kinong mu na taburungan baak.
Maris ta mu ing mu riris kakarek,

---

* **6:15** I nanaas be di ga kilam ie hobi kinong aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nale kure di. **6:21** Ninanaas 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 **6:22** Jon 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14

kinong mu na tapunuk ma mu na suah baak.
26 Maris ta mu ing be ira turadi bakut di tange be a tahut mu
kinong ira hintubu di, di git gilgil bileng hobi ta ira tangetus harabota.

Dait na sip ira nudait ebar.
(Matiu 5:39-42)

27 "Iesene ta mu ing mu hadade iou, iou tange horek: I tahut be mu na sip ira numu ebar ma mu na gil ra tahut ta dong ing di malentakuane mu.
28 I tahut be mu na saring God be na haidane dong ing di gil ra gingilaan ura hagae mu. Ma mu na sasaring uta dong ing di gil ra sana ta mu.
29 Ma ing be tikenong na paser tike bobola hoom, io, nu ter bileng nong tike palpal. Ma be tikenong i kap leh no num mol nu bala ter ie be na kap bileng no num sigasige.
30 Ma be ta tikenong i saring ugo ta tike linge, nu bala ise ter ie tana. Ma nong i kap leh ira num linge, waak u saring pukus ie.
31 Mu na gil ta ira mes hoke mu sip be di na gil ter ta mu.
32 Ma ing be mu sip sene mon dong ing di la sipsip mu, pa dale tange be mu te gil ra tahut. Pata. Ira ut na sana bileng di sip ira turadi ing di la sipsip di.
33 Ma ing be mu gil ra tahut ta dong ing di gil ra tahut ta mu, io, pa dale tange be mu te gil ra bilai na linge. Pata. Ira ut na sana di la gilgil bileng hobi.
34 Be mu bala ter ari linge ta nong i saring mu kinong mu lik be na balu pukus, io, pa dale tange be mu te gil ra tahut. Pata. Ira ut na sana bileng di bala ter ta linge ta ira mes na ut na sana waing di bileng di nage kap pukus haruat ma ing di ga bala ter.
35 Iesene, i tahut be mu na sip ira numu ebar ma mu na gil ra tahut ta di. Mu na tabar di ma pa mu nale sip ta binabalu. Ing be mu na gil hobi no numu kunkulaan na tamat ma mu na natine God Nong i Lie Harsakit kinong aie iat i gil ra bilai bileng ta ira sana turadi ing di nes habulbul ira nuno harharahut.
36 Mu na harmarsai hoke no numu Mama i harmarsai.

Waak u kure hagae tikenong.
(Matiu 7:1-5)

37 "Waak mu tange hagae tikenong be mu na kure hagae tikenong, mu nahula tur bileng ra harkurai. Mu na lik luban leise ira sasana di gil ta mu. Ing be mu na gil hobi, God na lik luban leise bileng ira numu.
38 Mu na hartabar ma ne God na tabar mu. Ma no nuno hartabar pai nale huat kot. Na tamat sakit ma ina lake ira numu sinisip. Na manga habukas mu. God na hapupuo ira nuno hartabar ter ta mu hoke mu tabar ira mes."
39 Io, Jisas ga hinawase bileng di ma kin ra nianga harharuat. Iga tange horek: "Hohaam, i tale be tike pulo na lamus habaling tike pulo? Pata. Dur bakut dur na puko ta tike tungtung.
40 Tike bulu na harausur paile tamat ta dur ma no nuno tena harausur. Sene be tiketike ite hapatam no nuno harausur na haruat ma no nuno tena harausur.
41 Urah u nes no not no pet na dahe tano matana no hinsaam ma paule lik leh baak no poona dahe ke hono matam iat?
42 Waak be nu tange tano tasim be, 'Tasigu, ni kap leise no not no pet na dahe ke hono matam.' Waak u gil hobi kinong augo baak bileng paule

6:31 Matiu 7:12 **6:37** Matiu 6:14 **6:38** Mak 4:24 **6:39** Matiu 15:14 **6:40** Matiu 10:24-25

nes no poona dahe ike tano matam. A ut na harababo ugo! Nu kap ise hanalalie baak no poona dahe tano matam iat. Kaie, nuge nanaas timaan ura kapkap leise no not no pet na dahe nong i kis ter tano matana no hinsaam.

Tikenong na tange ira linge nong no tingana i hung ter me.
(Matiu 7:16,18,20)

43 "Pata ta bilai na dahe be na huei ira sana puspusno. Hobi bileng, ira
sana dahe pa di nale huei ira bilai na puspusno.
44 Ira dahe bakut di la nesnes kilam di ta ira hunuei idi iat. Pa di lale
dikdik ira papus mekaia tike dahe i mon tukulno. Ma pa di lale dikdik
bileng ira gamara ta ira hino i mon tukulno.
45 No tahut na turadi i tange ira bilai na linge ing i bukas ter tano tingana.
Ma no sana turadi i tange ira sana linge ing i bukas ter me. Io, tikenong
na tange ira linge nong no tingana i bukas ter me.

Ira iruo ut na pakila hala.
(Matiu 7:24-27)

46 "Ura biha mu kilam iou be, 'Watong! Numem Watong!' ma pa mu na
taram ira nugu nianga?
47 Nesi tikenong i hana tupas iou ma i hadade ira nugu nianga ma i
taram, io, iou ni hamanis ta mu be a mangana turadi so ie.
48 I haruat ma tike turadi nong ga so hasur ira kasong tano nuno hala
utusu napu ra ula hot. Ma be ira taho ga tahit, io, no taho ga sel ter ta
ikino hala ma pai gale hamagile ie kinong no turadi igate so dit ter ie.
49 Iesene nesi tikenong i hadade ira nugu nianga ma paile gil haruatne,
io, i haruat ma no tunana nong ga so hagalogalo te mon no nuno hala.
No taho ga sel ter tana ma kaie iat mon iga tamarupuk ma iga tamadure
saasa."

7

No tamat na nurnur tano umri.
(Matiu 8:5-13)

1 Be Jisas gate hapatam ira nuno nianga ta ira hinadado ta ira matanabar
iga lala Kapeneam.
2 Ma kaia, tike tamat na umri me Rom. Ma no nuno tultule nong no
tamat na umri ga manga urur tana ga maset igom ura minat.
3 Be no tamat na umri ga hadade utane Jisas, io, iga tule ari nongtamat
gar na Iudeia ukaia hone Jisas be di na saring ie be na hana ura
halangalanga no tultule.
4-5 Be di ga hana tupas Jisas di ga manga sasaring marmaris di gom tange,
"I manga tale be nu harahut ikin ra turadi kinong i sip dait ira Iudeia ma
ite gil no numem hala na lotu."
6 Io kaie, igom tikai leh ma di.
Pai gale tapa mekaia ra hala ma no tamat na umri ga tule ari nuno
harwis ukaia hone Jisas ma ra nianga horek: "No Watong, waak um u
hananget ugo. Maris. Iou paile manga haut be nu hana lala tano nugu
hala kinong u tamat tagu.
7 Ma hobi bileng kaie pa e gale hanawat ukira ho ugo. Sene be nu tange
num ta nianga ma no nugu tultule na langalanga.
8 Iou tange hobi kinong iou bileng, iou palai hoke tikenong i kis ter tano
kinkinis na harkurai. Ma ina tule ta tikenong be na gil haruatne ira nuno

6:46 Matiu 7:21

sinisip. Hoke bileng iou. Ari mes di la kure ter iou, ma iou la kure ter di
tike matana ubane. Iou tange ta tikenong, 'Hana,' io, ina hana. Iou tange
ta tike mes, 'Hilo u ra,' io, ina hanawat. Ma iou tange tano nugu tultule,
'Gil kin,' ma ina gil ie."
9 Ma be Jisas ga hadade kike ra nianga tano tamat na umri iga karup
tana. Iga talingane ira matanabar ing di ga murmur hanane ie gom tange,
"Aiou tange ta mu, iou pai gale nes tikenong nalamin kira Israel ing i dades
no nuno nurnur hone kin."
10 Ma ing be kike ra turadi ing no tamat na umri ga tule di, di ga tapukus
baling ukaia tano hala, io, di ga me nes tupas no tultule be igate langalanga
um.

Jisas ga halon no bulukasa tano makoso.

11 Namur dahine ne Jisas ga hana ukaia tike taman di ga kilam ie be
Nain. Ma ira nuno bulu na harausur ma a tamat na matanabar di ga tikai
ma ie.
12 Be igate hutate be na lala tano matanangas tano taman, io, ari di ga
kapkap hasur tike minat. A tunana ie, a bulukasa ie, ma a makoso no nuno
makai. Ma a tamat na matanabar di ga tikai ma ikinong ra haine.
13 Ma be no Watong ga nes no haine ga malisane ie igom tange tana,
"Waak u suah."
14 Io, Jisas ga hana tupas di, igom sigire no sabesabe. Ma ing di ga kapkap
hanane ie, di ga tur kis. Ma ne Jisas ga tange tano marawan, "Aiou tange
tam, nu taman tut!"
15 Io, nong ga mat ga kis tutur, igom tur leh be na ianga. Ma ne Jisas ga
ter ise habaling ter ie tano nuno makai.
16 Ma a tamat na urur ga kis ta di ma di ga pirpirlet God horek: "Tike
tamat na tangetus te hanawat nalamin ta dait!" Ma di ga tangtange bileng
be, "God te hanawat ura tahtaho ira nuno matanabar!"
17 Ma ikin ra hininaawas tane Jisas ga hana harbasie bakut Iudeia ma
ira balbalin taman luhutane ie.

Jisas ga pirlet Jon no ut na baptais.
(Matiu 11:2-19)

18-19 Io, ma ira bulu na harausur tane Jon di ga hinawase ie uta kakarek
ra linge bakut. Ma ne Jon ga tato airuo ta di gom tule dur ukaia hono
Watong be dur na tiri horek: "Augo nong mem la kiskis kawase ie be na
hanawat, be mem na kis kawase baak tike mes?"
20 Be ira iruo turadi dur ga hana tupas Jisas dur ga tange be, "Jon no ut
na baptais te tule mir ura tirtiri ugo be augo nong mem la kiskis kawase
be na hanawat, be mem na kis kawase baak tike mes?"
21 Taitus ikino pana bung iat Jisas ga halangalanga a haleng ing di ga
sam ra mangana minaset ma di ing ira sana tanuo di ga sasoh ta di. Iga
halangalanga bileng ira pulo kaie di gom nanaas baling.
22 Io kaie, iga balu ira iruo tultule tane Jon gom tange, "Mur na tapukus
baling, mur na hinawase ne Jon ing mur te hadade ma ing mur te nes, be
*ira pulo di nanaas, ira pengpeng di hanana, dong ing di sam ra sana minaset
ta ira palatamai di, di te langalanga, ira talingaro di te hadado, ira minat
di te lon baling, ma no nianga na harpir utano tahut na hininaawas te hana
tupas ira maris.*
23 God na idane di ing paile iruo ira nudi lilik utagu."

7:15 1Kng 17:23; 2Kng 4:36 **7:16** Luk 1:68 **7:18-19** Sam 40:7; Mal 3:1; Ninanaas 1:8 **7:22** Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

24 Be ira tultule tane Jon dur gate hana leh, Jisas ga hinawase no tamat
na matanabar utane Jon horek: “Be mu ga hana ukaia hone Jon utuma ra
katano bia, mu ga lik be mu na nes ra so? Mu ga nunure be a mangana
turadi so ie. Pai lale kikios lilik hora tingari ing ila ioioh hurbit tano dadaip.
25 Ma be mu ga hana ura nesnes ie mu ga nunure ter be pai lale singsige
ta bilai na kinasine? Pata. Kike ra turadi ing di la singsige ira mol ing ira
matana i tamat ma di tale bileng be di na kul ira bilai na linge sakit, io, di
la kiskis ta ira hala na watong.
26-27 Sene be ing mu ga hana ura nesnes ie, mu ga palai be mu na nes
tike tangetus. I tutuno. Iesene i tamat bileng ta ira tangetus, kinong aie
mon, ing di ga pakat ira nianga tane God utana, i tange horek,
‘Aiou ni tule no nugu ut na kap nianga menalalie tano num hinanawat,
Nong na tagure no num ngas.’
28 “Iou tange ta mu, Jon i tamat ta ira turadi bakut ing di ga lon ta ikin ra
ula hanuo. Iesene nesi tikenong ta mu i manga hansiksik naramon tano
kingdom tane God i tamat tane Jon.”
29 Be ira matanabar ma ira ut na kap takis bileng, di ga hadade kin ra
nianga di ga lik be ira linge God i gil i takados. Ma di ga lik hobi kinong
di gate kap no baptais tane Jon.
30 Iesene ira Parisi ma ira ut na minanes ta ira harkurai tane Moses di
ga malok leise ira linge ing God ga pingit uta di. Ma di ga gil hobi kinong
pa di gale kap no baptais tane Jon.
31 Ne Jisas ga tange bileng horek: “Be iou ni ianga harharuat uta ira
turadi katiak ni tange hohaam? A mangana turadi so di? Io, ni hinawase
mu.
32 Di hoke ira not no bulu ing di sip be ira mes na mur di. Di kis hulungan
tike katano ma di hartato harbasie ta di horek,
‘Mem paser no kudu iesene pa mu le mangata;
Mem inge marmaris iesene pa mu le suah.’
33 Hokike iat mon pa mu gale laro bileng utane Jon. Be Jon no ut na baptais
ga hanawat, iga hahal ma pai gale mame ta wain. Kaie mu gom tange
hagae ie be, ‘A sana tanuo i sasoh tana.’
34 Ma be Nong a Turadi ie ga hanawat, iga iaiaan ma iga mama wain. Ma
di ga tange utana be, ‘A tabi kas na tingana ma a ut na minamo ie. Ma a
hinsaana di ira ut na kap takis ma ira mes na sakalepwana.’ ”
35 Io, Jisas ga tange baling be, “Di tange hobi iesene iou tange be ira ut na
minminanes di na hamanis be no minanes tane God i takados.”

Tike sana haine ga hurange bus Jisas ma ra waiwai ma no nuno nurnur ga halon ie.

36 Tikenong ta ira Parisi ga saring Jisas be dur na ian tikai. Io, iga hana
ukaia tano hala tano Parisi gom kis tano teol na nian.
37 Ma tike haine ta ikino taman, no nuno nilon ga sana. Ing be iga ser
leh be Jisas ga iaiaan tuma naramon tano hala tano Parisi, iga kap hawat
tike mangana bilai na gingop na taho di ga gil ie ma ra hot na tiris. Ma
naramon tana ari waiwai ura salsalap.
38 Ma iga tur menamur ta ira kakine Jisas gom susuah, io, ira tirina
matana ga hasulut ira kakine. Iga salap ira kakine Jisas ma ira hine gom
mum dur ma iga bul no waiwai ta dur.

7:26-27 Luk 1:76 **7:26-27** Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12 **7:30** Matiu 21:32 **7:34** Luk 15:2 **7:37** Matiu 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

39 No Parisi nong ga saring Jisas ura nian ga nes ikin gom lik horek:
“Be ikin ra tunana a tangetus ie, igor nunure be nesi i singsigire ie ma a
mangana haine so ie. I gorte nunure be a ut na sana ie.”
40 Ma ne Jisas ga tange tana, “Saimon, iou sip be ni hinawase ugo tike
linge.”
Io, iga tange be, “Hinawase iou, tena harausur.”
41 Jisas ga tange horek: “Airuo turadi pa dur gale saksaak baak ter tano
mes na tunana. Tikenong ga kap leh ra tamat na barbarat sakit, ma no
mes, a dahine mon.
42 Pata tikenong ta dur ga petlaar be na balu pukus. Kaie, no tunana
gom lik luban ise dur be dur pai nale saksaak. Io, nesi ta dur na manga
sip ie?”
43 Saimon ga babalu be, “Aiou lik be nong no nuno tamat ga lik luban
leise be pai nale sak ira haleng na barbarat.”
Jisas ga tange, “No num binabalu i takados.”
44 Iga talingane no haine igom tange tane Saimon be, “U nes ter kin ra
haine? Iou lala kira ra num hala ma paule ter ta taho ura gisgis ira kakigu.
Iesene aie i hasulut ira kakigu ma ira tirina matana ma i salap ma ira hine.
45 Paule gawane leh iou sene be tur leh tano pana bung iou lala, io, kin
ra haine paile sangeh ura luslusung ira kakigu.
46 Paule bul ta wel tano ulugu iesene aie te salap ira kakigu ma ra waiwai.
47 Io kaie, iou tange tam, ira nuno haleng na sana tintalen te pataam
kinong i manga sip iou. Iesene be dahine mon ira sana tintalen ta tikenong
ma ne God i lik luban leise, io, ikinong ra turadi na sip God ra dahine mon
bileng.”
48 Io, Jisas ga tange tano haine, “Ira num sana tintalen ite pataam.”
49 Ma ira mes na wasire di ga tangtange harbasie ta di be, “Nesi ikin ra
turadi nong aie iat i lik luban leise ira sana tintalen?”
50 Ma ne Jisas ga tange tano haine, “No num nurnur ite halon ugo. Nu
hana tatahun.”

8

No nianga harharuat utano ut na sinso.
(Matiu 13:2-23; Mak 4:1-20)

1-2 Namur ta ikin Jisas ga hana hurbit ta ira tamtaman igom harpir utano
tahut na hininaawas tano kingdom tane God. Ma ira sangahul ma iruo di
ga tiktikai ma ie ma ari haine bileng. Kike ra haine, Jisas gate hasur leise
ira sana tanuo ta di ma iga halangalanga di ta ira mangana minaset. Maria
tikenong ta di nong di ga kilam ie be Magadalen. * Ma aie nong a liman
ma iruo na sana tanuo di ga sur leh tana.
3 Ma tike mes, ne Ioana, no haine ta nong ga harkurai ter tano hala tane
Herot, no hinsana ne Kusa. Susana bileng tikenong ma di ma ra haleng na
mes. Ma kike ra haine, ma ira nudi minsik iat, di git banbanot ira sunupi
tane Jisas ma ira nuno bulu na harausur.
4 Io, a tamat na matanabar di ga hananawat tupas Jisas mekaia ta ira
tamtaman ma ne Jisas ga tange ikin ra nianga harharuat:
5 “Tike ut na sinso ga hana be na so ira nuno pat na dahe. Ma be iga isise
harbasiane ira pat na dahe ari ga puko ter tano ngas ma di ga papasuane
ma ira mon di ga papar huat di ga me en bakut leise.

7:50 Luk 8:48; 18:42 **8:1-2** Matiu 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 * **8:1-2** Di ga kilam ie hobi kinong aie metuma Magadala.

6 Ari pat na dahe ga puko ter ra ula hothot. Ma ing be di ga kubur di ga
maranga kinong a masmasana no pu.
7 Ma ari pat na dahe bileng di ga puko ter nalamin ta ira kuikui kaie
igom lul burung di.
8 Ma ari di ga puko ter ta ira bilai na pu ma di ga huei a maarmaar
na patna." Ma ing iga tange hobi iga kakongane be, "Be ing u haruat ura
hadade kilam ikin, nu taram ie."
9 Ira nuno bulu na harausur di ga tiri Jisas be hohaam no pipilaina ikin
ra nianga harharuat.
10 Iga tange ta di, "Aiou te hapuasne ta mu utano kingdom tane God. Iga
susuhai menalalie, sene be iou te hapalaine um ie ta mu. Iesene ta di ira
mes iou ianga ma ra nianga harharuat. Io kaie,
'di na nesnes
sene be pa di nale nes kilam.
Di na hadade
sene be pa di nale hadade kilam.'
11 Io, no pipilaina tano nianga harharuat horek: ira pat na dahe no
nianga tane God.
12 Ira matanabar ing di te hadade, di haruat ma ira pat na dahe ing i
puko ter tano ngas. Ma ne Satan i hanawat ma i me kap leise no nianga
ta ira tinga di be pa di nale nurnur ma ne God nahula halon di.
13 Ma ira pat na dahe tano ula hothot i haruat ma ira matanabar ing di
hadade leh no nianga ma di kap ie ma ra gungunuama. Iesene no nianga
paile darong. Di nurnur te baak ma be ira harwalar i hana tupas di, di
puko leh.
14 Ma dong ing di puko ter nalamin ta ira kuikui di haruat ma ira
matanabar ing di hadade. Ma namur um a nginarau ma ra lilik na watong
ma ra larolaro bia i burung di ma pa dile tahuat timaan.
15 Iesene ira pat na dahe tano bilai na pu i haruat ma ira matanabar ing
i bilai ira tinga di. Di hadade no nianga ma ra tutuno ma di lik kawase ie
be pai nale panim leh. Di tur dades ma di tahuat timaan.

Aso no burwana be Jisas ga sip be di na hadade kilam ira nuno nianga.

16 "Pata tikenong paile halulungo tike laam ma ina tuhbus ie be na bul
ie menapu tike hator. Pata. Na bul iat no laam tano nuno tuntunur be
dong ing di lala di na nes no murarang tana.
17 Hokike iat mon, be ta so i kis mun ter na hanawat puasa namur. Ma
be aso i kakaser ter na hanawat palai namur ma mu na nunure.
18 Io kaie, mu na liklik timaan uta ira numu hinadado. Nesi nong i palai
ta ira nugu nianga, God na manga hapalaine ter tana. Ma be nesi nong
tada palpalai kanaia tana, God na kap leise bakut iat tana tikai ma ira linge
ing iga lik be i palai ter ine."

Ira hinsaane Jisas tutuno
(Matiu 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 No etnane Jisas ma ira tesne di ga hanawat ura nesnes ie iesene pa di
gale petlaar ura hinana hutate tana kinong a tamat na matanabar.
20 Ma di ga hinawase ie, "No num makai ma ira tasim di tur ter nataman.
Ma di sip be di na nes ugo."
21 Sene be iga tange ta di, "No nugu makai ma ira tasigu dong ing di
hadade ira nianga tane God ma di gil haruatne."

8:10 Ais 6:9-10 **8:16** Matiu 5:15; Luk 11:33 **8:17** Matiu 10:26; Luk 12:2 **8:18** Matiu 25:29; Luk 19:26

Jisas ga tigel no tamat na kih.
(Matiu 8:23-27; Mak 4:36-41)

22 Tike bung Jisas ga kawas tike mon, di ma ira nuno bulu na harausur,
igom tange ta di, “Dait na hana kutus utuma tike palpal tano taho kis.”
23 Ma be di ga hililo hanana Jisas ga kubabo. Ma tike tamat na kih ga
hanawat ter ta di tano taho kis. Kaie, a paananoh ga isise bus di ma no
mon ma di ga ura hiniruo.
24 Ma ira nuno bulu na harausur di ga hangun ie, di gom tange, “Watong,
numem Watong, dait ura ruruh.”
Io, Jisas ga taman tut gom tigel no dadaip ma ira tamat na paananoh.
Io, no kih ga pataam ma no taho kis ga malile.
25 Ma iga tange ta di, “Aham ira numu nurnur?”
Di ga karup ma ra bunurut di gom tangtange harbasiane ta di be, “Nesi
ikin? I kure no dadaip ma ira paananoh iat bileng ma dur taram ie!”

Jisas ga tule hasur leise ira sana tanuo ter ta ira bore.
(Matiu 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Io, di ga hanawat ter tano katano ta dong ra Gerasen nong ila kis ter
tike mes na palpal tano taho kis tano katano Galili.
27 Be iga karwas hut u na waseser tike tunana mekaia tano taman hutate
ga harsomane ie. Ira sana tanuo ga sasoh tana ma baak iat um igabe
tabuna lawalawa. Pai gitle kiskis tike hala sene be igit nohnoh ta ira
matana hot na haratur.
28 Ing be iga nes Jisas iga mangana kakongane gom puko ter napu
menalalie tana igom tange nalu be, “Jisas Natine God Nong i Lie Harsakit,
waak u kis na gil iou! Iou saring ugo be pa nule gil hangungut iou.”
29 Iga tange hobi kinong Jisas gate tange hadades tano sana tanuo be na
sur talur no turadi. Ma no burwana horek. Haleng na pana no sana tanuo
git ububu ie. Di ga kubus kawase ira iruo lumana ma ira iruo kakine ma ra
dades na hinhiran sakit, di gom git manmano bat ie. Iesene igit raprapat
ira kunubus ma no sana tanuo git haagut ie be na hilo ta ira malukapa.
30 Io, Jisas ga tiri ie be, “Nesi no hinsam?”
Iga balu ie, “Arip ma Arip,” kinong a haleng ira sana tanuo gate sasoh
tana.
31 Ma di ga sasaring marmaris ter tane Jisas be pai nale ter ira dades na
nianga ta di be di na hana tano Lamlamana Lulur.
32 Io, ma a haleng na bore di ga iaiaan tano gagena uladih hutate. Ma
ira sana tanuo ga sasaring marmaris tane Jisas be na bala ise di, di nage
sasoh ta ira bore.
33 Io, ira sana tanuo ga sur sukun no turadi ma di ga sasoh balik ta ira
bore. Ma ira bore bakut di ga hilo sur tano ula habo, di gom kango tano
tamat na taho kis.
34 Ma be ira ut na balaura bore di ga nes hobi, di ga hilo leh, di gom
hinawas kaia tano taman ma ta ira katano bileng hutate.
35 Io, ira matanabar di ga hana ura nesnes no linge igate hanawat. Be
di ga hana tupas Jisas di ga nes leh no turadi nong ira sana tanuo gate sur
leh tana. Ma iga kis ter hutate ra kakine Jisas. Igate sigasige ter um ma no
nuno lilik bileng gate palai. Ma di ga burut.
36 Dong ing di gate nes ikino linge di ga hinawase ira matanabar be Jisas
ga halangalanga hohaam ikino turadi nong ira sana tanuo ga sasoh ter
tana.
37 Io, ira matanabar bakut ta ira katano ta di ira Gerasen di ga saring
Jisas be na hana talur di kinong a tamat na ramramin gate kap di. Io kaie,
iga kawas baling tano mon igom hana leh.

38 Ma no tunana nong ira sana tanuo ga sur leh tana ga sasaring
marmaris tane Jisas be na tikai ma ie sene be Jisas ga tule ise ie, igom
tange be, “Tapukus ukaia ra num hala ma nu hinawas utano tamat na
linge hohaam God te gil ter ie tam.”
39 Io, no turadi ga hana leh igom hinawas hanana tano taman bakut be
a tamat na linge hohaam Jisas gate gil ter tana.

Jisas ga halangalanga no haine ga sam daradaara ma no hinasik ga noh na minat ter.
(Matiu 9:18-26; Mak 5:22-43)

40 Ma be ing Jisas ga tapukus, io, a tamat na matanabar ga harsomane
ie ma ra gungunuama kinong di ga nunure be na hanawat.
41 Io, tike turadi no hinsana ne Iaros ga hanawat. Aie tike watong nong
ga harbalaurai ter tike hala na lotu nudi ira Iudeia. Iga me puko ter napu
ta ira kakine Jisas ma iga ianga marmaris ter tana be na hana ukaia tano
nuno hala.
42 Iga sasaring hobi kinong iga mon tike not no hinasik nong ga ura
sangahul ma iruo ira nuno tinohon. Ma no hinasik ga ura minat.
Ma be Jisas ga hanana na ngas no tamat na matanabar ga harsibitsibit
mur ie.
43 Ma iga mon tike haine nong ga sam daradaara ra sangahul ma iruo
na tinohon ma pata tikenong ga petlaar be na halangalanga ie.
44 Iga hanawat menamur tane Jisas iga me sigire no ngus na kinasine
ma kaie iat mon no daradaara ga pataam.
45 Jisas ga tiri, “Nesi i sigire iou?”
Be di bakut di ga harus ise ie, Pita ga tange be, “Watong, no tamat na
matanabar di harsibitsibit, di harhunghung ter tam.”
46 Iesene Jisas ga tange, “Aiou nunure be tikenong te sigire iou kinong
iou hamaan be a mon dades te sur leh tagu.”
47 Ma be no haine ga palai be pai nale tale be na sie, iga dader huat
ma iga me puko menalalie ta ira kakine Jisas. Ma iga hinawas palai ra
matmataan ta ira matanabar bakut be iga sigire ie urah. Iga hinawase di
bileng be iga langalanga haiah hohaam.
48 Io, Jisas ga tange tana, “Natigu, no num nurnur te halon ugo. Nu hana
tatahun.”
49 Io, be Jisas ga iangianga baak, tike turadi ga hanawat metuma tano
hala tane Iaros gom tange be, “No num hinasik te mat. Waak u nangnanget
baak ma no tena harausur.”
50 Ma sene be Jisas ga hadade ikin, iga tange tane Iaros, “Waak u
burburut. Nu nurnur sene mon ma ina langalanga.”
51 Ma be iga hanawat tano hala tane Iaros pai gale haut leh tari be di na
lala tikai ma ie, iesene Pita, Jon, ma ne Jemes sene mon tikai ma no nuno
mama ma no makai tano hinasik.
52 Ira matanabar di ga susuah no hinasik iesene Jisas ga tange, “Waak
mu ra sunuah. No hinasik paile mat. I kubabo te mon.”
53 Di ga riris balik ma di ga hasakit tana kinong di ga nunure ter be igate
mat.
54 Sene be iga palim no lumana no hinasik igom tato, “Hinasik, tut nalu!”
55 Io, iga lon baling ma kaie iat mon iga taman tut. Ma ne Jisas ga tange
ta di be di na ter ta linge tana inage en.
56 No nuno mama ma no makai tano hinasik dur ga karup iesene Jisas
ga hakatom dur be waak dur hinawase tikenong ta kakarek ra linge.

8:48 Luk 7:50

9

Jisas ga tule ira nuno bulu na harausur tano nudi pinapalim.
(Matiu 10:9-15; Mak 6:8-11)

1 Be Jisas ga tato hulungan ira sangahul ma iruo na bulu na harausur iga
ter no dades ta di be di na harkurai ta ira sana tanuo ma ta ira humangana
minaset, waing di nage tule hasur leise ira sana tanuo ma di nage kap leise
ira mangana minaset.
2 Iga tule di be di na harpir utano kingdom tane God ma be di na
halangalanga ira ina minaset.
3 Iga tange ta di, "Pa mu nale kap ta linge tano numu hinana. Waak ra
buko, raat, nian, be ta barbarat. Ma waak mu kap ta harkios.
4 Ma be mu lala ter tike hala mu na kis ter kaia tuk ter be mu na hana
talur ikino taman.
5 Ma be pa dile bala leh mu tike taman, io, be mu hanana leh talur ikino
taman mu na hatidir leise ter ira pulungar ta ira lapara kaki mu. Mu na
gil hobi waing na hakilang di tano sana tintalen di gil ter ie ta mu."
6 Io, di ga hana leh ma di ga hanana harbasie ta ira tamtaman. Di ga
harpir utano tahut na hininaawas ma di ga halangalanga ira matanabar
ta ira katano bakut.

Herot ga ngangao tane Jisas be nesi ie.
(Matiu 14:1-2; Mak 6:14-16)

7 Ma ne Herot no tamat na ut na harkurai ga hadade uta kakarek ra
linge. Ma iga manga ngangao kinong ari matanabar ga tangtange be Jon
gate lon huat baling talur ra minat.
8 Ma ari mes di ga tangtange be Elaija gate harapuasa. Ma ari di ga
tangtange be tike tangetus menalalie sakit gate lon baling.
9 Iesene Herot ga tange, "Aiou ga kut do ne Jon. Io kaie, nesi baling ikin
iou hadade ira nianga utana?" Io, iga walar be na nes Jisas.

Jisas ga tabar ira liman na arip.
(Matiu 14:13-21; Mak 6:32-44; Jon 6:5-13)

10 Be ira apostolo ga tapukus baling di ga hinawase Jisas uta ira
pinapalim di gate gil. Ne Jisas ga lamus leh di ma di ga tikai ma ie, di
sene mon, ukaia tike taman di ga kilam ie be Betsaida.
11 Sene be no tamat na matanabar ga ser leh utano nuno hinana, di gom
mur ie. Iga bala leh di ma iga iangianga ta di utano kingdom tane God.
Ma iga halangalanga dong ing di ga supi ter tikenong be na halon di.
12 Iga matmatarahien um ma ira sangahul ma iruo ga hana tupas Jisas,
di ga tange tana, "Tule leise kike ra haleng na matanabar be di na hana
ukaia ta ira taman hutate kinong dait kis ter kira ra malukapa. Di nage
kap nian ma ira katano ura ninohon."
13 Io, Jisas ga balu di, "Mu iat, mu na tabar di."
Ma di ga balu ie, "A liman na katano beret ma airuo aen mon karek mem
bul ter. Da hana dak dage kul nian baling uta ikin ra tamat na matanabar?"
14 Di ga tange hobi kinong a liman na arip na tunana kike di ga kis ter.
Iesene Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur, "Mu hakisi di a
limliman sangahul ta ira matanabar."
15 Io, ira bulu na harausur di ga gil hobi ma ira matanabar bakut di ga
kis napu.

9:3 Luk 10:4-11 **9:7** Matiu 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **9:9** Luk 23:8

16 Jisas ga kap ira liman na katano beret ma ira iruo aen, igom tadeng
utuma ra mawe, ma igom sasaring uta ira nian. Iga pidik ira beret ma iga
ter tikane ma ira aen ta ira bulu na harausur di gom palau no tamat na
matanabar.
17 Di bakut di ga ian di gom hahos. Ma ira bulu na harausur di ga sangan
ra sangahul ma iruo na kalot ma ira subanaa dong ing di ga en subaan.

Pita ga tange hapuasne be Jisas aie no Mesaia.
(Matiu 16:13-16; Mak 8:27-29)

18 Tike pana Jisas ga saasaring kumaan ma ira nuno bulu na harausur
sene mon tikai ma ie. Ma iga tiri di be, “Kike ra tamat na matanabar di la
tangtange be nesi iou?”
19 Di ga balu ie be, “Ari di tange be Jon no ut na baptais, ma ari be no
tangetus Elaija dak, ma ari iat bileng be ta tikenong ta ira mes na tangetus
menalalie sakit te lon baling.”
20 Io, iga tiri di, “Ma mu, mu tange be nesi iou?”
Io, Pita ga balu ie, “Augo no Mesaia iat gar tane God.”
21 Iesene Jisas ga hakatom hadades di be waak di hinawase ta tikenong
ta ikin.

Nu pusak no num kabai.
(Matiu 16:21-28; Mak 8:31—9:1)

22 Io, Jisas ga tange, “Nong a Turadi ie na kilingane ra haleng na
harubaal. Ma ira tamat, ira tamat na pris, ma ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di na harus leise ie ma da ubu bing ie. Iesene tano
aitul a bung menamur God na hatut habaling ie.”
23 Io, iga tange ta di bakut, “Ing be tikenong i u ra murmur iou, na mat
ira num sinisip ta ikin ra ula hanuo. Ira kaba bungbung nu pusak no num
kabai ma nu mur iou.
24 Iou tange hobi kinong nesi ta tikenong i lik hatamat sene mon no nuno
nilon, pai nale hatur kawase no nuno nilon tutuno. Iesene be nesi ta nong
i bala ter no nuno nilon ura utagu na hatur kawase um no nuno nilon
tutuno.
25 Ma ina hatahutne tikenong hohaam, be na tinane ikin ra ula hanuo
bakut sene be na ber tano nuno nilon tutuno inage hana sukun ie?
26 Be ta tikenong i harus ise iou ma ira nugu nianga, io, namur Nong a
Turadi ie na harus leise ie be na hanawat ma no minamar tana tikai ma
no minamar tano nuno Mama ma ira halhaaliena angelo.
27 Mu hadado baak! Tari ta mu kakarek pai nale mat tuk ter be mu na
nes no kingdom tane God.”

Jisas ga ries.
(Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Iga hutate be na liman ma itul na bung menamur ta ikin ra nianga
ma ne Jisas ga lamus Pita, Jon, ma ne Jemes tikai ma ie. Ma duhat ga hana
utuma tike uladih ura sinsaring.
29 Ma be iga saasaring no matmataan tana ga murarang ma ira nuno
sigasige ga hilahile hora hile.
30 Ma kaie iat mon airuo turadi dur ga wowor ma ie, ne Moses dur ma
ne Elaija.

9:19 Luk 9:7-8 **9:20** Jon 6:68-69 **9:22** Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** Matiu 10:38; Luk 14:27
9:24 Matiu 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **9:26** Matiu 10:33; Luk 12:9

31 Dur ga hanawat ma ra tamat na minamar ma duhat ga wowor ma ne
Jisas utano nuno hinana sukun ikin ra ula hanuo nong ga hutate be na gil
ie tuma Ierusalem haruat tano sinisip tane God.
32 Pita ma ira nuno iruo harwis duhat ga manga sumsumela. Sene be
duhat ga nanaas ter duhat gom nes no minamar tana ma ira iruo tunana
bileng ing dur ga tur tikai ter ma ie.
33 Ma be ira iruo tunana dur ga ura hinana sukun Jisas, io, Pita ga tange
tana, “Nugu Watong, i bilai ing mehet kis kira. I tahut be mehet na gil
aitul a palpalih, tikenong a num, tikenong tane Moses, ma tikenong tane
Elaija bileng.” Pita pai gale nunure be aso kike iga tangtange.
34 Io, ma be iga iangianga baak a bahuto ga hanawat gom pulus di ma
duhat ga burut ing be no bahuto ga burung duhat.
35 Ma a ingana tikenong ga ianga huat naramon tano bahuto gom tange,
“No natigu ikin nong iou te gilamis ie. Mohot na hadade ie!”
36 Ma be ira nianga ga pataam duhat ga nanaas ma ne Jisas sene um. Ma
ira itul a bulu na harausur duhat pai gale hinawase ta tikenong ta ikino
pana bung ta ira linge duhat gate nes.

Be ira nuno bulu na harausur pai gale tale, Jisas ga hasur leise tike sana tanuo tano bulu.
(Matiu 17:14-18,22-23; Mak 9:14-27)

37 Tano bung menamur be duhat ga hanasur metuma ra uladih a tamat
na matanabar ga harsomane Jisas.
38 Ma tike tunana nalamin ta ira matanabar ga tato, “Tena harausur,
maris, iou saring ugo be nu nes baak no natigu kinong a bulukasa ie!
39 A sana tanuo la ububu ie ma kaie iat mon ila kupkup mimisien. Ila
raprapusane ie napu ma ra buse la sursur tano hono. Ila manga hagae ie
ma pai nale sur leh haiah.
40 Iou ga manga saring ira num bulu na harausur be di na hasur leise ie
iesene pa di gale petlaar.”
41 Jisas ga babalu be, “Mu ira sana matanabar katiak, pa mu le nurnur
urah? Maris! Pa nile kis lawas tikai ma mu kira napu ura harahut mu
waing mu nage nurnur. Io, lamus no natim ukira.”
42 Ma be no bulu ga hananawat, no sana tanuo ga rapusane ie tano
pu igom ubu hababa ie. Iesene Jisas ga ngaluane no sana tanuo igom
halangalanga no bulu ma iga ter leise habaling ie tano nuno mama.
43 Ma di bakut di ga karup tano tamat na dades tane God.
No kinarup ta ira matanabar ga hanana baak uta ira mangana linge Jisas
ga gil ma ne Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur horek:
44 “Mu hadade timaan karek iou ura tangtange ta mu. Da ter leise Nong
a Turadi ie ta ira luma di ira turadi.”
45 Iesene pa di gale palai ta ikin ra nianga. Iga kis mun ta di kaie pa di
gomle nunure kilam ie. Ma di ga burut be di na tiri ie utana.

Nesi i tamat tutuno ma nesi a nudait harwis ie?
(Matiu 18:1-5; Mak 9:33-40)

46 Ira bulu na harausur di ga hargor be nesi ta di i tamat.
47 Ma ne Jisas ga nunure ira nudi lilik kaie igom lamus leh tike not no
bulu iga hatur ie hutate tana.
48 Io, iga tange ta di, “Ing be nesi ta nong i bala leh kin ra not no bulu
kinong i nunure be iou sip hobi, io, i bala leh iou bileng. Ma be nesi i bala

9:31 Luk 9:22 **9:32** 2 Pita 1:16-18 **9:35** Luk 3:22 **9:44** Luk 9:22 **9:45** Luk 18:34 **9:46** Luk 22:24 **9:48** Matiu 10:40

leh iou, i bala leh bileng nong ga tule iou ukira. Io, nesi nong i hansiksik
nalamin ta mu bakut, aie no tamat sakit."
49 Ma ne Jon ga tange, "Nugu Watong, mem ga nes tupas tikenong ga
hasur ise ira sana tanuo ma no hinsam. Ma mem ga tigel ie kinong pai
lale murmur dait."
50 Iesene Jisas ga tange tana, "Waak mu tigel ie kinong be tikenong paile
malok ta mu, a numu harwis ie."

Ira Samaria di ga malok ise Jisas.

51 Be igate hutate no pana bung be God na kap haut ie utuma ra mawe,
Jisas ga bul hadades no nuno lilik be na hana utuma Ierusalem ma igom
tur leh ura hinana ukaia.
52 Ma iga tule hanalalie ari turadi na kap nianga. Ma di ga lala tike
taman gar na Samaria ura tinaguro utane Jisas.
53 Ma ira matanabar mekaia pa di gale bala leh ie kinong di ga nunure
be iga hanana utuma Ierusalem.
54 Be Jemes ma ne Jon ira iruo bulu na harausur dur ga nes hobi, dur
ga tiri ie, "Watong, hohaam, u sip be mir na tato hasur ra eh metuma ra
mawe ura haliare di?"
55 Iesene Jisas ga talingane dur ma iga ngaluane dur.
56 Io, di ga hana ter tike mes na taman.

Be tikenong i sip be na mur Jisas, na waak kapis ira mes na linge bakut.
(Matiu 8:19-22)

57 Ma be di ga hanana na ngas tikenong ga tange tane Jisas be, "Aiou ni
murmur ugo ta ira katano bakut ing nu hanana kaia."
58 Jisas ga balu ie, "Ira raia na pep, nudi mon katano na munmun, ma
ira mon tuma ra mahuo, a nudi mon pawas. Iesene be Nong a Turadi ie,
pata ta ngasiana tus."
59 Ma ne Jisas ga tange ta tike mes na turadi, "Nu mur iou."
Ma iga balu ie, "No Watong, nu haut ise baak iou be ni hana, nige bus
no nugu mama."
60 Jisas ga tange tana, "Nu waak ter ira minat be di na gil ira linge ing a
mon minat ine. Ma nu hana ma nu harpir tano kingdom tane God."
61 Ma tike mes balik ga tange, "Watong, iou ni mur ugo, iesene nu haut
ise baak iou be ni tapukus nige nes te baak ira hinsaagu."
62 Jisas ga tange tana, "Nong i ura murmur iou ma i taltalingan tapukus,
io, paile haruat ura pinapalim tano kingdom tane God."

10

Jisas ga tule ira liman ma iruo na sangahul ma iruo na turadi.
(Matiu 11:21-27; 13:16-17)

1 Ma namur ta ikin no Watong ga tibe a liman ma iruo na sangahul ma
iruo ira mes na turadi ma iga tule di airiruo nalalie tana ta ira tamtaman
ing iga ura hinana ukaia.
2 Ma iga tange ta di, "A haleng na nian te matuko, iesene a bar nong
mon ira ut na kinkilaan. Io, mu na saring nong a nuno ira matukena nian,
inage tule ta mon ut na kinkilaan ter tano nuno lalong.
3 Mu hana. Iou tultule mu hora not no sipsip ukaia nalamin ta ira tamat
na raia na pep.

9:50 Matiu 12:30; Luk 11:23 **9:54** 2Kng 1:9-16 **9:61** 1Kng 19:20 **10:1** Mak 6:7 **10:2** Matiu 9:37-38; Jon 4:35 **10:3** Matiu 10:16

4 Waak mu kapkap ta barbarat be tike raat. Ma pa mu nale kap ta pala
lamas na kaki mu ura harkios. Pa mu nale haatne leh tikenong tano ngas
ma mu na habir mon.
5 “Ma ing nu lala tike hala, kaie iat nu tange, ‘Aiou sip be a malum na
kis ta kin ra hala.’
6 Ma be a malum na turadi ike, io, nu waak ter no num sinisip be a
malum na kis ter tana. Iesene be ing pata, nu lik luban leise no num
nianga na haridan be a malum pai nale kis ter ta ikino turadi.
7 Nu kis ter naramon ta ikino hala, ma a mangana so ing di na tabar ugo
me nu en ma nu mame kinong i takados be tike ut na pinapalim na kap
no nuno kunkulaan. Waak mu hanana hurbit ta ira mes na hala.
8 “Be nu lala tike taman ma di bala leh ugo, nu en ta so ing di tabar ugo
me.
9 Halangalanga ira ina minaset ing di kis ter kaia ma nu hinawase di be,
‘No kingdom tane God i hutate ta mu.’
10-11 Iesene ing be nu lala tike taman ma pa dile bala leh ugo nu hana ta
ira ngas ta ikino taman ma nu tange, ‘Kike ra pulungar tano numu taman
ing i patep ter ta ira kaki mir, io, mir na salap leise ura hamanis ta mu be
mu te gil ra sasana ta mir. Sene na tahut be mu na palai ta ikin ra linge
be no kingdom tane God te hutate.’
12 Mu palai ter be God na gil tike tamat na harpadano tane Sodom tano
pana bung na harkurai nong na hanawat namur. Iesene i tutuno sakit be
no harpadano tano taman nong pai nale bala leh mu na manga tamat tano
harpadano tane Sodom.
13 “Maris ta mu me Korasin, na kabit mu! Maris bileng ta mu me
Betsaida! Be di gor gil ira dades na gingilaan na kinarup kaia Tair ma
ne Saidon, hoke iou te gil ta mur ira iruo taman, io, dur gorte lilik pukus.
Dur gorte bul haiane ira bilingana put na mol ma dur gorte mormor ma ra
tahuna eh ura hamanis be dur te lilik pukus. Iesene pa dur gale gil hobi!
14 God na gil tike tamat na harkurai tane Tair ma ne Saidon tano pana
bung na harkurai nong na hanawat namur. Iesene na gil tike tamat na
harkurai sakit ta mur Korasin ma ne Betsaida.
15 Ma mu me Kapeneam, waak mu letlet ira hinsa mu utuma ra mawe!
Mu na hanasur utusu napu ra katano ta ira minat!
16 “Ing be nesi tikenong i taram mu ira nugu bulu na harausur, i taram
iou. Be i harus ise mu, i harus ise iou. Iesene nesi tikenong i harus ise iou,
i harus ise bileng nong ga tule iou ukira.”
17 Io, ira liman ma iruo na sangahul ma iruo na turadi ga tapukus
baling ma ra gungunuama di gom tange, “Watong, mem ga papalim ma
no hinsam ma ira sana tanuo iat di ga taram mem.”
18 Jisas ga balu di be, “Aiou ga nes Satan ga puko metuma ra mawe hoke
ra hile.
19 Iou te ter ra dades ta mu be mu nage tale be mu na papasuane ira si
ma ira talbore. Ma ira numu dades na sakit ira dades bakut tano nudait
ebar. Pata tike linge na hagae mu.
20 Iesene waak mu laro be ira sana tanuo di taram mu. I tahut be mu
na laro balik be God te pakat kawase ira hinsa mu tuma ra mawe.”
21 Taitus ikino pana bung no Halhaaliena Tanuo ga hahung Jisas ma ra
gungunuama kaie Jisas gom tange, “Aiou pirlet ugo Mama, a Watong tuma

---

10:4 Matiu 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 1 Korin 9:6-14; 1 Timoti 5:18 **10:8** 1 Korin 10:27 **10:10-11** Apostolo 13:51; 18:6 **10:12** Stt 19:24-25; Matiu 10:15; 11:24 **10:16** Matiu 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Jon 12:31; Ninanaas 12:8-9 **10:19** Sam 91:13; Mak 16:18 **10:20** Pilipai 4:3; Ninanaas 3:5

ra mawe ma kira bileng napu, kinong u ga sie kakarek ra linge ta di ira
ut na minminanes ma u ga hapuasne ta dong ing pa dile minanes. Maso,
Mama! U ga gil hobi kinong u laro be na ngan hobi.
22 Mama gate ter leise bakut ira linge tagu. Pata ta nong paile nunure no
Natine—no Mama sene mon. Ma pata ta nong paile nunure no Mama—no
Natine sene mon, ma di bileng, ing no Natine i ura hapuasne ie ta di."
23 Io, iga talingane ira nuno bulu na harausur igom tange kumaan ta di
be, "God na idane di ing di nes ira linge ing mu nes.
24 Ma i tutuno kinong a haleng na tangetus ma a haleng na king bileng,
di ga manga sip be di na nes kakarek mu te nes. Iesene pa di gale nes. Ma
di ga manga sip bileng be di na hadade kakarek mu te hadade. Iesene pa
di gale hadade."

Nesi no hinsaam tutuno?
(Matiu 22:34-40; Mak 12:28-31)

25 Tike pana bung tikenong a keskes ie ta ira harkurai tane Moses ga tur
huat ura walwalar Jisas. Iga tange, "Tena harausur, aso ing iou ni gil ura
hatur kawase no nilon hathatikai?"
26 Jisas ga balu ie be, "Aso ing di ga pakat ta ira harkurai tane Moses ma
u la waswas?"
27 Iga balu ie, *" 'Nu sip no Watong no num God ma no katim bakut, no
num nilon bakut, no num dades bakut, ma no num lilik bakut.'* Ma *'nu
marse no hinsaam hoke u marse habaling iat ugo.' "*
28 Jisas ga tange, "No num binabalu i takados. Nu gil hobi ma nu lon."
29 Iesene pai gale sip be na nanaas hirhir kaie igom tiri Jisas be, "Nesi
ira hinsaagu?"
30 Ma ne Jisas ga balu ie horek: "Tike turadi ga hananasur metuma
Ierusalem utusu Ieriko ma ari holmatau di ga ubu kawase ie. Di ga kuman
ira kinasine, di ga lawat ie, di gom waak ter ie be na mat.
31 Ma tike pris ga hanana mon ta ikino ngas. Ma be iga nes no turadi iga
sakit ie tano mes na palpal.
32 Ma tike tultule na lotu tano huno tane Lewi ga gil hobi bileng. Ing
be iga hanawat ta ikino katano ma iga nes ie, io, iga sakit ie tano mes na
palpal.
33 Sene be tike Samaria ga hanana gom hanawat ter tano turadi. Ma be
iga nes ie iga marse ie.
34 Iga hana tupas ie, igom ule timaan ira nuno unien. Io, iga bul haut no
turadi tano nuno donki iat ma iga lamus ter ie tike hala na wasire, igom
balaure ie. 35 Ma tano bung menamur no Samaria ga sukuo airuo barbarat
ma iga ter dur tano ut na harbalaurai tano hala na wasire. Ma iga tange
tana be, 'Nu balaure ie ma be ni tapukus baling iou ni balu pukus a num
ta barbarat ing u te banot nuno ta sunupi.'
36 "Io, nesi ta kakarek ra itul ing u lik be a hinsaana ikin ra turadi nong
ira holmatau di ga ubu ie?"
37 Ma no keskes ta ira harkurai tane Moses ga tange, "Nong ga marse
ie."
Ne Jisas ga tange, "Nu hana ma nu gil bileng hobi."

Maria ga gilamis no bilai.

10:22 Jon 3:35; 10:15 **10:25** Matiu 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** Lo 6:5; WkP 19:18 **10:28** WkP 18:5

38 Ma be Jisas ma ira nuno bulu na harausur ga hanana na ngas di ga
hanawat ter tike taman. Ma tike haine no hinsana ne Marta git kiskis kaia
ma iga bala leh ie tano ngasiana.
39 Ma iga mon tike sahine, no hinsana ne Maria. Ma ne Maria ga kis ter
ta ira kakine Jisas gom hadade ira nuno nianga.
40 Sene be Marta ga manga lik ira pinapalim paile tagure baak, kaie igom
hanawat ter tana ma iga tiri ie be, "Watong, paule manga lik be no sahigu
te hana talur iou be iou sene mon ni gil ira pinapalim? Tange tana be na
harahut iou!"
41-42 Ma no Watong ga tange tana, "Marta, Marta, u ngaangel uta ira
haleng na linge ma tike linge sene mon di supi ie. Maria te gilamis no
bilai ma pa dale kap leise ie tana."

11

Jisas ga harausur tano sinsaring.
(Matiu 6:9-13; 7:7-11)

1 Tike bung Jisas ga saasaring tuma tike katano ma be iga pataam
tikenong ta ira nuno bulu na harausur ga tange tana, "Watong, nu hausur
mem ura sinsaring hoke Jon ga hausur ira nuno bulu na harausur bileng."
2 Io, iga tange ta di, "Be mu saasaring, mu na tange horek:
Mama, mem sip be da nes kilam no hinsam be i halhaalien,
ma be no num kingdom na hanawat.
3 Mem sip be nu tabar mem ma ira amem nian ing i haruat ma tike bung.
4 Ma nu lik luban leise ira numem sana tintalen hoke mem la liklik luban
leise ira sana tintalen di gil ta mem.
Ma mem sip bileng be nu balaure bat mem ta ira harwalar."
5 Ma iga tange ta di, "Nu lik ta tikenong ta ira num harwis. Tike pana
nu hana tano hala tano num harwis ra tingana lahon ma nu tange tana,
'Tasigu, pata ta nian?
6 Nugu tike wasire te mur ra lawas na ngas ma kakarek mon i hana
tupas iou ma pata ta nian ura tamtabar ie.'
7 "Io, no turadi ruma naramon na balu ie, 'Waak u kis na gil iou! No
matanahala te tabanus ma mehet tamana te noh ter. Iou paile tale be ni
tut ma ni tabar ugo ta linge.'
8 Io, iou tange ta mu, a linge bia ing be no nuno harwis, iesene pai nale
tabar ie ma tike linge. Iesene na tut ma ina tabar ie haruat ma no nuno
sunupi kinong pai nale sangeh ura sinsaring.
9 "Io, aiou tange ta mu, be nu sasaring nu hatur kawase ikin ra linge.
Ma be u sisilih, nu silihe tupas leh. Ma be u pipidil, God na papos leh ugo.
10 Kaie hobi, nong i sasaring na hatur kawase ira linge i saring. Ma nong
i sisilih na silihe tupas ira linge i silsilihe. Ma nong i pipidil, God na papos
leh ie.
11 "Nesi nalamin ta mu ira tata i tale be na ter tike si, ing no natine i
saring aen?
12 Ma be ing i saring tulur, na tabar balik ie ma tike talbore?
13 Ing be mu ira ut na sana, mu la nunure ter ura tamtabar ira nati mu
ma ra bilai na linge, io, ikinong i hamanis be Mama tuma nalu i manga
nunure ter ura tamtabar di ma no Halhaaliena Tanuo ing di saring ie."

Jisas ga tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane God.
(Matiu 12:22-29,43-45; Mak 3:23-27)

10:39 Jon 11:1; 12:2-3 **10:41-42** Matiu 6:33

14 Ma ne Jisas ga tultule hasur ise tike sana tanuo nong ga sasoh ter tike
turadi, kaie igom ngulo. Ma be no sana tanuo ga sur leh, no ngulo ga ianga
ma no tamat na matanabar di ga manga karup.
15 Iesene ari ta di, di ga tange, “Jisas i haruat ura tultule hasur leise ira
sana tanuo kinong Belsebul no watong ta di ira sana tanuo te ter ra dades
tana kaie ige gilgil hobi.”
16 Ma ari mes di ga ura walwalar ie, kaie di gom saring ie be na gil tike
hakilang metuma ra mawe.
17 Sene be Jisas ga nunure ira nudi lilik igom tange ta di, “Be tike
huntunana paile tur tikai, ari mes di na hamau no taman. Ma be tike
hatatamana paile tur tikai, na puko.
18 Ma be no huntunana tane Satan paile tur tikai, na tur dades hohaam?
Iou tange hobi kinong mu tange be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma
no dades tane Belsebul.
19 Ma be i tutuno be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades
tane Belsebul, io, ira numu turadi di kapkap dades bileng mekaia hone
Belsebul ura tultule hasur leise ira sana tanuo. Io, ira numu turadi iat, di
hamanis be ira numu lilik paile takados kinong di bileng di gil hobi.
20 Ma sene be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane God,
io, i hamanis be no kingdom tane God te hana tupas mu.
21 “Be ing tike dades na turadi i manga balaure no nuno hala ma ira
kusur ma ra sele, paile tale be tikenong na kuman tike linge.
22 Iesene be tikenong i manga dades tana i harubu ma ie ma i ubu hagae
ie, na kap leise bakut no nuno kusur ma no nuno sele ing no turadi ga lik
be na laro ter me. Ma no dades na turadi na palau ira nuno harwis ma
ira linge ite kuman.
23 “Be tikenong paile nugu harwis ie, i malok tagu. Ma be tikenong paile
harahut iou, i hagae iou.
24 “Be tike sana tanuo i sur leh tike turadi, i hana hurbit ta ira
masmasana katano ta ira hanuo be ura sinangeh, sene be i nanaas puo.
Io, i lik horek: ‘Aiou ni tapukus baling tano ngasiagu.’
25 Ma be i hanawat ukaia i nes be i taguro ter be na lala baling.
26 Io i hana, i a lamus habaling a liman ma iruo na mes na sana tanuo,
di manga sana tana. Ma di lala kaia ma di ge kis um kaia. Ma no nilon
um ta ikino turadi na manga sana ta ing nalalie.”
27 Ma be ing Jisas ga tangtange kike ra linge, tike haine nalamin tano
tamat na matanabar ga kakongane nalu be, “No haridan na kis tano num
makai nong ga kaho ugo ma iga hasus ugo.”
28 Iesene iga tange, “God na idane di balik ing di hadade ira nianga tane
God ma di taram ie.”

Jisas ga tibe hapenpen ira matanabar kinong di manga sana. (Matiu 12:39-42)

29 Ma be no winawas tano tamat na matanabar ga ura tamtamat hanana,
Jisas ga tange, “Ira matanabar katiak di sana. Di sip be ni gil tike hakilang.
Iesene pa di nale nes ta hakilang. Di na nes sene mon no hakilang tane
Iona.
30 Iona ga tike hakilang ta ira turadi me Niniwe. Hokakarek bileng Nong
a Turadi ie na tike hakilang ta ira matanabar ing di lon katiak.

11:15 Matiu 9:34; 10:25 **11:16** Matiu 12:38 **11:22** Kolose 2:15 **11:23** Luk 9:50 **11:27** Luk 1:28,42,48 **11:29** Matiu 16:4

31 Tano bung na harkurai no kwin me Siba na tibe hapenpen mu kinong
iga hanawat me tapa sakit ura hadade no minminanes tane Solomon. Ma
iou tange ta mu, tike turadi i tamat ta dur ma ne Solomon irek.
32 Ma tano bung na harkurai bileng ira turadi me Niniwe na tibe
hapenpen mu kinong di ga lilik pukus ing di ga hadade no harpir tane
Iona. Ma iou tange ta mu, tike turadi i tamat ta dur ma ne Iona irek.

No lulungo tano num nilon.
(Matiu 6:22-23)

33 "Pata tikenong pai nale halulungo tike laam ma ina bul ie tike katano
ing i mun ter. Ma pai nale tuhbus bileng ie. Pata. Na bul ie tano nuno
tuntunur waing dong ing di na lala di na nes no nuno murarang.
34 Ira matam, dur hora lulungo ura hapalaine ugo. Ing be ira iruo matam
dur manga bilai, no num kudulena nilon bakut na manga palai. Iesene
be ira iruo matam dur sana, na ngan hoke be no num kudulena nilon i
kadado.
35 Io, harbalaurai timaan be no lulungo tano num nilon nahula kadado.
36 Ma hoke iou te tange, ing be no num kudulena nilon i palai harsakit ma
pata ta kadado tana, io, ina palai harsakit hoke be tike lulungo i murarang
ter tam."

Jisas ga hamarisne ira tamat tano lotu gar na Israel.

37 Be Jisas gate ianga huat, tike Parisi ga tingile leh Jisas be dur na ian.
Io, iga hana igom a kis tano teol na nian.
38 Iesene no Parisi ga karup kinong iga nes be Jisas pai gale huna taptapir
leh baak ura nian.
39 Io, no Watong ga tange tana horek: "Ai, mu ira Parisi mu haruat ma
tike gingop be tike dis ing di gis sene leh mon no tihine me nataman. Ma
tuma naramon mu bukas ter ma ra sana tintalen ma ira linge bileng mu
manga namnamas urie.
40 Mu ira ba! Hohaam, nong ga gil no tihine pai gale gil tikane ie ma no
palpal me naramon iat bileng?
41 Iesene i tahut be mu na tabar ira maris ma ira linge metuma naramon
ta mu ma inage gamgamatien bakut ira linge uta mu.
42 "Maris ta mu ira Parisi, na kabit mu! Mu la sooso ari linge ura
hanamnamien ira amu nian, hoke ra kamohor, ira lobo, ma ira mangana
linge na lalong. Ma hoke ira harkurai tane Moses i tange, mu la terter tane
God nong i sangahul ma ie ta kike ra linge mu la sooso. Ma mu takmaluk ta
ira tintalen takados ma ta ira sinisip tupas God. Io, igor takados be mu te
ter kakarek ra linge tupas God ma pa mu gorle malok bileng ura murmur
kakarek ra bilai na tintalen.
43 "Maris ta mu ira Parisi, na kabit mu! Mu la sipsip ira kinkinis gar na
tamat naramon ta ira numu hala na lotu. Ma mu la sipsip bileng be da
haatne leh mu ta ira katano di la hananawat hulungan kaia.
44 "Maris ta mu, na kabit mu! Mu hoke ira midi pa dile hakilang be a
turadi paile nes ma ige hana menalu ine."
45 Io, tike keskes ta ira harkurai ga tange tana be, "Tena harausur, ing be
u tange hobi, u tange hagae bileng mem."
46 Ma ne Jisas ga babalu horek: "Maris ta mu ira keskes ta ira harkurai
tane Moses, na kabit mu! Mu la hapupusak ira matanabar ma ira tirihuana
kinakap ing di la malmalalet me, iesene pa mu lale gilgil ta dahine tutuno
iat ura harahut di.

11:31 1Kng 10:1-10 **11:32** Jna 3:5-10 **11:33** Mak 4:21; Luk 8:16

47 “Maris ta mu, na kabit mu! Mu la gilgil ira bilai na hot na midi ta ira
tangetus ura liklik leh di. Iesene ira hintubu mu mon ing di ga ubu bing
kike ra tangetus.
48 Io kaie, mu suro haut hokike be mu haut ta ing ira hintubu mu di ga
gil. Di ga ubu bing ira tangetus ma mu la gilgil timaan ira nudi midi.
49 Io kaie, God ga ianga ma no nuno minminanes horek: ‘Aiou ni tule
ter ira tangetus ma ira apostolo ta di. Di na haragawai ta ari ma tari di na
ubu bing.’
50-51 Io kaie, kakarek ra matanabar me katiak di na kahe ira tirih pane
ira de di ira tangetus bakut. Dong kike di ga ubu bing di mekutua leh tano
haburuana tano ula hanuo, tur leh tano hiniruo tane Abel tuk ter tano
hiniruo tane Sekaraia nong di ga ubu bing ie nalamin tano hala na lotu
tamat ma no hator di la tuntun ira hartabar kaia. Maso, iou tange ta mu
be kakarek ra matanabar me katiak di na kahe ira tirih pane kike ra linge
bakut.
52 “Maris ta mu ira keskes ta ira harkurai tane Moses, na kabit mu! Mu
te kap leise ter no linge ura papos no ngas na kap minminanes. Mu iat, pa
mu gale lala ukaia ma mu te tur bat bileng dong ing di ga walwalar ura
hinana lala.”
53-54 Be Jisas ga ura hinana leh mekaia, ira Parisi ma ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses, di ga tur leh ura isise ira sana nianga ter tana
ma di ga tirtiri giriane bileng ie ura hakuni ie ta ira nuno nianga.

12

Ira mangana nianga na hanawat ra palai.
(Matiu 10:26-33)

1 Ma ta ikino pana bung ari arip na matanabar di ga hanawat tikai, kaie
di gom harpas ta di. Ma ne Jisas ga tur leh be na ianga baak ta ira nuno
bulu na harausur. Iga tange horek: “Mu harbalaurai ta ira is ta di ira
Parisi. Iou iangianga uta ira nudi tintalen na harababo.
2 Aso be i kakaser ter na tapales, ma aso be i mun ter na harapuasa.
3 Aso be mu te tange ra kadado da hadade ra kasasa. Ma aso be mu te
haramurungo ta ira talinga mu da kakongane ra matmataan na haruat.

Waak dait burte ira turadi mon. Dait na burte God.

4 “Aiou tange ta mu ira nugu harwis, be waak mu burte dong ing di la
ububu bing ira turadi mon, ma namur pa dile tale be di na gil habaling ta
linge.
5 Iesene iou ni hamanis ta mu be nesi nong i tahut be mu na burte ie.
Mu na burte ikino nong i tale be na ubu bing mu ma namur bileng na mon
baak ra dades ura isise mu tano ula eh. Maso, ikinong mu na burte ie.
6 A hansik na barbarat mon na haruat be nu kul ra liman na seek. Iesene
God pai nale lik luban leise tikenong ta di.
7 Tutuno sakit, no numu Mama i manga nunure mu. Ma ikin i palai ter
ta mu kinong i nunure bileng ira winawas ta ira pana hi mu ta ira ulu mu.
Waak mu burburut kinong no numu lon i manga tamat ta ira seek.

No num nianga i hamanis no num nurnur.

8 “Ma iou tange ta mu, nesi tikenong i hinawas palai ra matmataan ta ira
turadi be a nuno iou, io, Nong a Turadi ie na hinawas palai bileng utana
ra matmataan ta ira angelo tane God.

12:2 Luk 8:17 **12:7** Luk 12:24; Apostolo 27:34

9 Ma nesi tikenong i harus leise iou ra matmataan ta ira turadi, io, aiou
bileng, ni harus leise ie ra matmataan ta ira angelo tane God.
10 Ma nesi nong na tange hagae Nong a Turadi ie, ikino sasana God na lik
luban leise ie. Iesene be nesi nong na tange hagae no Halhaaliena Tanuo,
God pai nale lik luban leise ikino sasana.
11 "Ma be mu na tur ra matmataan gar ta di ira ut na gil harkurai, ma be
da lamus mu utuma naramon ta ira hala na lotu gar na Iudeia, io, waak mu
ra nginarau be mu na tange hohaam ura tuntunur bat ira nudi hartutung
uta mu.
12 Kinong urah, no Halhaaliena Tanuo na hausur mu uta so be mu na
tange ta ikino pana bung."

Waak dait ra gumut.

13 Tike turadi nalamin ta ira matanabar ga tange tana be, "Tena
harausur, no tama mir te mat. Io, nu tange tano tasigu be na paleng
harbasiane ter ira linge ing iga mat sukun."
14 Ma ne Jisas ga babalu horek: "Ai, nesi ga bul iou be ni kure mur? Ma
nesi bileng ga bul iou be ni paleng harbasiane kike ra linge ta mur?"
15 Io, iga tange tike nianga harharuat ta di horek: "Mu na manga
harbalaurai! Mu na habatbat timaan mu tano tintalen na gumut ma no
nes kalak linge. No nilon gar tikenong pai nale tahuat ta ira nuno haleng
linge."
16 Io, iga hinawase di ta kinin ra nianga harharuat: "No pu gar tike
watong ga manga hatawat ra haleng nian.
17 Io, no nuno lilik ga hilo horek: 'Aiou ni gil hohaam kakarek? Pata tike
katano ura bulbul timaan ter ira nugu nian.'
18 Io, iga tange um horek: 'Iou ni gil horek. Iou ni dure hasur no nugu
hator na masur ma iou ni gil hatamat balik ie. Io, iou ni bulbul ira agu
nian ma ira nugu linge kaia.
19 Ma iou ni nunure be a nugu mon haleng bilai na linge kanaia i kis,
ma di na kis ra haleng na tinohon. Io kaie, ni ian, ni mamo ma ni laro.
Ma iou ni tatahun tano nugu nilon.'
20 "Iesene God ga tange tana horek: 'A ba ugo! Katiak ra bung nu mat.
Io, nesi nong na kap leh ira linge u te tagure ter utam?' "
21 Ma ne Jisas ga tange be, "Na ngan hokakarek ta nesi tikenong na
habukas ira nuno bunbulaan iesene paile watong ra matmataan tane God."

Waak dait ngaangel. Dait na nurnur.
(Matiu 6:25-33)

22 Io, Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur horek: "Io, iou tange
ta mu, waak be mu ngaangel uta ira numu nilon be aso ing mu na en. Ma
waak be mu ngaangel bileng uta ira palatamai mu be mu na sige ra so.
23 Io, ira numu nilon i tamat ta ira nian ma ira tamai mu i tamat ta ira
mol.
24 Mu na lik leh ira kook. Pa di lale sooso. Pa di lale kilkil hulungan
nian. Ma pata nudi ta hator na masur. Iesene God la tamtabar di. Io, tano
sinisip tane God, mu manga tamat ta ira mon.
25 Mu ngaangel urah? Waak mu gilgil hobi! Be mu na ngaangel, pai nale
lawas ira numu nilon ta dahine.
26 Paile tale mu be mu na gil kakarek ra not no linge, io kaie, ura biha
mu ngaangel uta ira mes na linge?

12:11 Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 1 Timoti 6:9-10 **12:21** Matiu 6:19-20

27 “Mu na lik leh ira puspusno no ina nos. Pa di lale paapalim. Pa di lale
dungdungut mol bileng. Iesene iou tange ta mu be Solomon, no king, ma
ira nuno tamat na minamar pai gale nanaas haruat ma ira puspusno no
ina nos.
28 Kaie, God ga gil hamaririsuan ira pito ing i lon mon katiak ma maraan
da halo eh me. Be i tutuno be God ga gil hobi tano pito, i tutuno sakit be
na hasigam mu bileng ma ira kinasi mu. Maris! Paile tur dades ira numu
nurnur!
29 Ma waak mu manga lilik uta ira so mu na en ma mu na mame. Waak
be mu ra nginarau ta kakarek ra linge.
30 Karek ra linge, dong ing pa dile nurnur tane God, di la sisilih pane.
Iesene no numu Mama la nunure ter be mu supi ter kike ra linge bakut.
31 Iesene mu na hararot leh no kingdom tane God ma ina tabar mu ma
kike ra linge bakut bileng.
32 Mu ira bar sipsip, waak mu ra bunurut kinong no numu Mama te laro
be na ter no kingdom ta mu.
33 “I tahut be mu na suhurane ira numu linge ma mu na ter ta ira maris.
Mu na tagure numu ta mangana barbarat be pai nale sana, a bunbulaan
ie tuma ra mawe nong pai nale pataam. Ma kaia, tike ut na isomo pai nale
tale be na hanawat hutate ma ira ipas pa di nale hagae.
34 Io, be no num bunbulaan i kis ter ha, no num kudulena nilon bakut i
kis ter bileng kaia.

Dait na taguro tano hinanawat baling tano Watong.
(Matiu 24:43-51; 25:1-13; Mak 13:33-37)

35 “I tahut be mu na manga taguro hoke tikenong i puli hakumkum no
nuno mol ura pinapalim. Ma tikenong na waak ter no nuno laam na
lulungo be na taguro ter uta ira so ing na hanawat. Ma mu bileng, mu
na taguro hobi.
36 Ma i tahut be mu na haruat ma ira turadi ing di kiskis kawase no nudi
watong ing na tapukus baling metuma ra nian na pokomau. Di na kiskis
kawase ie hobi waing di na taguro ter. Be na me pipidil tano matanahala
di na papos haiane leh ie.
37 Ma kike ra turadi, no haridan na kis ta di be no nudi watong na
hanawat ma ina nes leh di ma di kis kawase ter ie. Tutuno sakit, ikino
watong na tange ta di be di na kis tano teol na nian. Io, ina lawalawa
kumkum hut ma ina baso ura tamtabar di.
38 Ma be na tapukus baling ra tingana lahon be ra luaina kareka at ma
ina nes leh kike ra turadi ma di kis kawase ter ie, io, no haridan na kis ta
di.
39 Io, na tahut be mu na palai tano turadi nong a nuno no hala. Be igor
nunure no pana bung be no ut na kukuman na hanawat pai gorle bala leh
ie be na sale no nuno hala.
40 Ma mu bileng, mu na taguro kinong Nong a Turadi ie na hanawat tano
pana bung ing pa mu le nunure be na hanawat.”
41 Ma ne Pita ga tiri ie be, “Watong, u hininawase mem sene mon ta ikin
ra nianga harharuat be di bileng ra matanabar bakut?”
42 Ma no Watong ga babalu horek: “Aiou ni hamanis ta mu be nesi no
minaneswana ma no tultule tutuno. Aie nong no nuno watong i bul ter ra
harkurai tana uta ira mes na tultule be na tamtabar timaan di.
43 No haridan na kis ta ikino tultule be no nuno watong i tapukus, ige
nes tupas ie ma kanaia i gilgil hobi.

12:33 Luk 18:22 **12:35** Matiu 25:1-13 **12:39** Matiu 24:43-44; 1 Tesolonaika 5:2

44 Tutuno sakit, na ter ira nuno linge bakut tano harbalaurai ta ikino
tultule.
45-46 Iesene be ikino tultule na lik be no nuno watong pai nale tapukus
haiah ma ina tur leh ura ububu ira mes na tultule, ira haine tikai ma ira
tunana, ma ina iaiaan ma ina maamo tikai ma ira ut na minamo, io, no
watong ta ikino tultule na hanawat tano pana bung be no tultule pai gale
lik ter, ma pai gale nunure be na hanawat hobi. Ma no watong na kure
hadades tutuno iat ie, ma ina ise ie ukaia tano katano na ngunngutaan ing
dong pa di gale nurnur tana di na kis kaia.
47 "Ma ikino tultule nong i palai tano sinisip tano nuno watong ma paile
taram ma paile taguro bileng, io, da lawat ie haleng na pana.
48 Iesene nong tikenong paile palai tano nuno sinisip ma i gil ra sana
tintalen kaie da hapadano ie, io, da lawat ie a bar pana mon. Dong ing da
manga hapalaine di, God na hait di be di na manga taram. Ma dong ing
da manga tabar di, God na sunang di be di na manga balu pukus.

Jisas ga hanawat ura palpaleng ira turadi.
(Matiu 10:34-36)

49 "Iou te hanawat ura hapadano ira turadi tano ula hanuo ma no tamat
na eh. Ma igor manga bilai be iou gorte halo ter ie.
50 Iesene ni pusak baak ta tamat na tirih. Ma ina manga ubal iou tuk ter
be ikino tirih na pataam tagu!
51 Waak mu lik be iou te hanawat ura terter ra malum tano ula hanuo.
Pata tuno iat. Iou te hanawat ura harpaleng.
52 Tur leh ta ikin ra pana bung ing be a liman naramon tike hatatamana,
io, aitul duhat na tur talur ira iruo ma ira iruo dur na tur talur ira itul.
53 Tike bulu na tunana na tur talur no nuno mama, ma no nuno mama
na tur talur ie. Tike hinasik na tur talur no nuno makai ma no makai na
tur talur ie. Ma hobi bileng ta dur enana. Dur na tur talur harbasiane
dur."

A harakatom tupas ira ut na harababo.

54 Io, Jisas ga tange ta ira matanabar horek: "Be ing mu nes tike bahuto
i tamtaman tut merasi ra kasasa ila sungsuguh kaia, kaie iat mon mu na
tange be, 'Na bata kakarek' ma no bata na puko.
55 Ma ing be no dadaip metua ra maamat i tut, mu na tange be, 'Na dades
no kasasa kakarek.' Ma ina ngan hobi.
56 Mu ira ut na harababo! Mu tale be mu na nes kilam ira ninanaas tano
ula hanuo, ma mu na tange be aso na hanawat. Ma hohaam balik kaie pa
mu le tale ura nunure kilam no pipilaina ta kakarek ra pana bung?
57 "Ura biha be pa mu le nes kilam habaling iat ta mu be aso i takados?
58 Be no hinsaam i ura kapkap ter ugo ra harkurai, mur na haratakados
haiah ma ie ing be mur hanana baak na ngas. No hinsaam nahula ter ugo
tano ut na harkurai, ma no ut na harkurai na ter ugo ta nong ila balaure
ter dong ing di ga hiis kawase di naramon tano hala na harpadano, ma
ina bul halala ugo ra hala na harpadano.
59 Io, iou tange ta mu, pa dale hasur ugo ra harpadano tuk ter be nu ter
bakut ira num kunkulaan."

13

Nesi nong paile lilik pukus na hiruo.

12:44 Matiu 25:21,23 **12:47** Jemes 4:17 **12:50** Mak 10:38-39 **12:53** Mai 7:6

1 Ma ta ikinong ra pana bung ari turadi di ga hanawat, di ga me hinawase
Jisas uta ira turadi me Galili ing Pailat ga tule ira nuno umri ura ububu
bing ing di ga tun hartabar tupas God.
2 Ma ne Jisas ga tange be, “Hohaam, mu lik be kike ra turadi me Galili
di ga manga sana ta ira mes na turadi me Galili kaie di gom hiruo hobi?
3 Iou hinawase mu be pata tuno iat! Ma be ing pa mu nale lilik pukus,
mu bakut bileng, mu na hiruo.
4 Ma mu na lik leh kike ra sangahul ma liman ma itul ing no hala
kengkeng na hot rua Silom ga tarupuk ter ta di, di gom mat. Hohaam,
mu lik be ikinong ga hamanis be di ga manga sana ta ira mes na turadi
mekira Ierusalem?
5 Iou hinawase mu be pata! Ma be ing pa mu nale lilik pukus, mu bakut
bileng, mu na hiruo.”
6 Io, iga hinawase di ta kin ra nianga harharuat: “Tike turadi ga mon
tike ina papus tano nuno lalong, ma iga hana leh ura ninanaas ta papus
tana. Iesene pai gale nes leh tari tana.
7 Io, iga tange tano ut na harbalaurai tano lalong horek: ‘Aitul a tinohon
tuoi um ing iou hanana ukira ura ninanaas ta puspusno ikin ra ina papus,
iesene pata tari. Buruh hasur ie. I hasurum bia tuno iat no bilai na pu.’
8 Ma no ut na harbalaurai tano lalong ga babalu be, ‘Watong, waak ter
baak ie tike tinohon baling ma iou ni kil luhutane ie, nige bul ta bilai na
linge ura habilai no pu.
9 Ma be na huei tano tinohon namur, io, i bilai. Iesene be ing pata, io,
nu buruh hasur ie.’ ”

Tike Bung na Sinangeh Jisas ga halangalanga tike haine igate talukun no tihine.

10 Tike Bung na Sinangeh Jisas ga hausur ira matanabar naramon tike
hala na lotu gar na Iudeia.
11 Ma tike haine ga kis ter kaia igate talukun no tihine ra sangahul ma
liman ma itul a tinohon kinong tike sana tanuo ga hangane ie hobi. Ma
pai gale tale ie be na tur takados.
12 Be Jisas ga nes ie iga tato hawat ie ma iga tange tana horek: “Hainigu,
u te langalanga sukun no num minaset.”
13 Io, iga bul ira iruo lumana tana ma kaie iat mon no haine ga tur
takados ma iga pirlet God.
14 Io, no lilie ta ikino hala na lotu ga ngalngaluan kinong Jisas ga
halangalanga tano Bung na Sinangeh, kaie igom tange horek ta ira
matanabar, “A liman ma tike ira bung ura pinapalim. Io kaie, mu na
hanawat ta kike ra bung be da halangalanga ise mu ta ira numu minaset,
ma pata be tano Bung na Sinangeh.”
15 Ma no Watong ga balu ie be, “A ut na harababo mu! Tano Bung
na Sinangeh, tiketike ta mu la palpales leh no nuno donki be no nuno
bulumakau tano nuno longlong ura hamamo ie ma ra taho. Tutuno sakit,
mu la gilgil hobi!
16 Ikin ra haine a bulumenamur tane Abraham ie, ma ne Satan ga hiis
kawase ter ie ra sangahul ma liman ma itul a tinohon. Io, i tahut bileng
tano Bung na Sinangeh be da pales leise ie tano minaset nong gate hiis
kawase ter ie.”
17 Be iga tange hokakarek, ira nuno ebar bakut di ga malahuan. Iesene
ira matanabar di ga laro pane ira bilai na linge iga gilgil.

13:2 Jon 9:2 **13:7** Luk 3:9 **13:8** 2 Pita 3:9,15 **13:14** KBk 20:9-10; Lo 5:13-14 **13:15** Luk 14:5

A nianga harharuat utano pat na dahe ma no is.
(Matiu 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Io, Jisas ga tange, “No kingdom tane God i haruat ma ra so? Iou ni
hapupuo ie ma ra so? Io, ni hinawase mu.
19 I haruat ma tike not no pat na dahe sakit nong tike turadi ga so tano
nuno lalong. Io, iga kubur, igom tamat na dahe, ma ira mon di gil ira nudi
pawas ta ira singarna.”
20 Ma iga tange habaling be, “Aiou ni hapupuo no kingdom tane God ma
ra so? Io, ni hinawase mu.
21 I haruat ma tike haine ga kap leh ira is, igom bul naramon tano tamat
na hunghung na palawa tuk gom lalet bakut.”

Dong ing pa di nale lala tano kingdom tane God.

22 Io, Jisas ga hanana ta ira tamtaman ma iga hausur ira matanabar. Iga
gilgil hanane hokike tano nuno hinana utuma Ierusalem.
23-24 Io, tikenong ga tiri ie be, “Watong, hohaam, a bar nong mon di ing
God na halon di?”
Ma ne Jisas ga tange ta di, “Mu na walar ma ra baso ura hinana lala tano
didisuan na ngas. Iou tange ta mu be a haleng di na walar ura hinana lala
iesene di na pet puo.
25 Be no turadi a nuno no hala na taman tut inage banus no matanahala,
mu na tur ter um nataman mu nage piipidil. Ma mu na saasaring
marmaris be, ‘Watong, papos leh mem.’
“Iesene na babalu be, ‘Iou paile nunure be nesi mu. Ma iou paile nunure
bileng be mu meha.’
26 “Io, mu na tange be, ‘Mem ga ian ma mem ga mamo tikai ma ugo. Ma
na ngas ta ira numem taman u git hausur mem.’
27 “Iesene na babalu be, ‘Aiou paile nunure be nesi mu. Ma iou paile
nunure bileng be mu meha. Mu hana leh, a ut na sana mu bakut!’
28 “Be mu na nes Abraham, Aisak, Iakop, ma di ira tangetus bakut tuma
tano kingdom tane God, mu na susuah ma mu na hatagiris na ngise kaia
kinong da ise hasur leise mu.
29 Ira matanabar di na hanawat mekaia ta ira ihet na matana dadaip. Di
na hanawat ma di na kis tano gil nian tuma tano kingdom tane God.
30 Ma a tutuno sakit be tari ta dong ing di maris kakarek, di na watong
namur. Ma tari ta di ira watong kakarek, di na maris namur.”

Jisas ga ura hinana utuma Ierusalem be na hiruo.
(Matiu 23:37-39)

31 Ma ta ikino pana bung ari Parisi di ga hana tupas Jisas, di gom tange
tana, “Nu hana sukun ikin ra katano ma nu hana tike mes na taman balik
kinong Herot i ura ububu bing ugo.”
32 Jisas ga balu di be, “Ikino Herot a keskes ie ura gilgil sasana hoke ira
raaia na pep. Mu na hana mu na hinawase ie be iou tange horek: ‘Aiou ni
hasur leise ira sana tanuo ma ni halangalanga ira ina minaset katiak ma
maran. Ma tano itul a bung ni hapatam bakut ira nugu pinapalim.
33 Iou ni papalim hobi iesene i tahut bileng be ni hanana katiak, maran,
ma tano bung namur bileng, kinong i tutuno sakit be ira tangetus pa di
lale hiriruo nataman. Tuma sene naramon Ierusalem.’ ”
34 Ma ne Jisas ga tange be, “Maris mu ira matanabar mekira Ierusalem!
Mu la ububu bing ira tangetus ma mu la gulgulum bing di ing God la tultule

---

13:25 Matiu 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Matiu 8:11-12 **13:29** Sam 107:3 **13:30** Matiu 19:30

di ukaia ho mu. Haleng pana iou la sipsip be ni gawane leh mu hoke no
huna kareka ila pabong ira natine. Iesene pa mu le sip hobi.
35 Nes baak! Da hamau no numu taman ma mu na biha? Io, iou
hinawase mu be pa mu nale nes iou tuk tano pana bung ing mu na tange
be, 'No haridan na kis tano nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip
tano Watong!' "

14

Waak be u hatamat ugo. Nu hanapu ugo.

1 Tike Bung na Sinangeh be ne Jisas ga iaiaan tano hala ta tike lilie ta ira
Parisi, ira matanabar di ga manga nesnes dit ie be na gil ra so.
2 Ma tike turadi ga manga sus ira tamaine ga hana tupas Jisas.
3 Ma ne Jisas ga tiri ira Parisi ma ira keskes ta ira harkurai tane Moses
horek: "I takados ta ira nudait harkurai be da halangalanga ira minaset
tano Bung na Sinangeh be pata?"
4 Iesene be pa di gale ianga. Io, iga palim no turadi igom halangalanga
ie, ma iga tule leise ie.
5 Io, iga tiri di, "Ing be tike nati mu be tikenong ta ira numu bulumakau
na puko sur tike lulur tano Bung na Sinangeh, i tutuno be kaie iat mon
mu na sel haut habaling ie. Naka?"
6 Sene be pa di gale tange tike linge.
7 Ne Jisas ga nes be ari wasire ga gilamis ira kinkinis na watong tano
teol na nian. Io kaie, igom tange ikin ra nianga harharuat:
8 "Be tikenong i pike ugo tano nian na pokomau, waak u kis tano kinkinis
gar na tamat, ma tikenong i manga tamat tam nahula hanawat kinong di
ga pike bileng ie.
9 Ma no tunana nong a nuno no gil nian na hanawat, aie nong ga pike
mur bakut. Ma ina tange tam, 'Nu tut pas no kinkinis tane kin.' Io, nu
hirhir kinong da tule ugo tano kinkinis na maris.
10 Ing di pike ugo, na tahut be nu kis tano kinkinis na maris. Io kaie, nong
ga pike ugo na hanawat ma ina tange tam, 'Tasigu, nu kap tike kinkinis
nong i tamat ta ikin.' Io, ira matanabar kaia di na urur tam.
11 Io, nesi tikenong i hatamat habaling ie, God na bul hanapu ie. Ma
nong i hanapu habaling ie, God na hatamat ie."
12 Ma ne Jisas ga tange tano turadi nong ga pike ie utano nian, "Ing be nu
harsuko ura gil nian, waak u pike ira num harwis, ira tasim, ira hinsaam,
ma ira watong ing di kis hutate. Waak u gil hobi kinong di na pike habaling
ugo ura balbalu ugo.
13 Iesene be nu harsuko utano num gil nian, nu pike ira maris, ira
pengpeng, ira kum, ma ira pulo.
14 Ing be nu gil hobi no haridan na kis tam. A tutuno pa dile tale be di
na balu ter tam iesene God na balu ter tam tano pana bung na tuntunut
hut baling ta ira ut na takados."

No nianga harharuat utano tamat na nian tano Watong.
(Matiu 22:2-14)

15 Ma tikenong ta dong ing di ga kis tikai ma ie tano teol na nian ga
hadade kakarek, igom tange tane Jisas, "No haridan na kis tano turadi ing
be na ian tano tamat na nian tano kingdom tane God."

14:3 Luk 6:9 **14:5** Matiu 12:11; Luk 13:15 **14:8** Snd 25:6-7 **14:11** Matiu 23:12; Luk 18:14
14:14 Jon 5:29 **14:15** Luk 13:29

16 Io, Jisas ga balu ie, “Tike turadi ga tagure tike tamat na nian ma iga
pike ra haleng turadi.
17 Tano pana bung be no nian ga taguro iga tule no nuno tultule uta di
ing igate pike ter di. Ma no tultule ga hinawase di, ‘Hana u ra. Kinong ira
linge te taguro ter kakarek.’
18 “Iesene di bakut tiketike di ga ru batbat no harsuko. No luaina ga
tange, ‘Kakarek mon iou te kul tike katano pu ma ni hana nige nes ie.
Maris, paile tale be ni hanawat.’
19 Ma tike mes ga tange, ‘Kakarek mon iou te kul ra sangahul na
bulumakau ura pinapalim ma iou hanana ura walwalar di. Maris, iou
pa nile hana.’
20 Tike mes balik ga tange, ‘Kakarek mon iou te tola. I ngan ter be pa
nile hana.’
21 “Io, no tultule ga tapukus baling igom hinawase no nuno watong ta
kike ra linge. Ma no watong nong a nuno no hala ga ngalngaluan igom
tange tano nuno tultule, ‘Hanasur haiah ta ira ngas bakut tano taman ma
nu lamus ira maris, ira pengpeng, ira pulo, ma ira kum.’
22 “Io, no tultule ga me tange, ‘Nugu Watong, iou te gil haruatne hoke u
tange. Iesene, no hala paile bukas baak.’
23 “Io, no watong ga tange tano nuno tultule, ‘Nu hana me nataman tano
taman ma nu mur ira ngas laba ma ira not no ngas bileng. Ma nu hait leh
ira turadi kaia be di na hanawat be no nugu hala nage hung.
24 Iou tange tam, pata tikenong ta di ing iou ga huna pike na namiane
tike linge kira tano nugu gil nian.’ ”

Nesi nong na mur Jisas na waak leise ira mes na linge bakut.

25 A tamat na matanabar di ga hanana tikai ma ne Jisas. Ma iga talingane
di igom tange horek:
26 “Ing be nesi tikenong i ura murmur iou, na manga tamat sakit no
nuno sinisip utagu ta ing ila sipsip ira mes. Ma ing be da hapupuo no nuno
sinisip uta ira mes ma utagu, na ngan horek be i malentakuane no nuno
mama, no nuno makai, no nuno haine, ira natine, ira tesne, ira hainine,
ma aie iat. Ma ing be no nuno sinisip paile ngan hobi, paile tale be a nugu
bulu na harausur ie.
27 Be nesi tikenong paile pusak no nuno kabai ma paile mur iou, paile
haruat be a nugu bulu na harausur ie.
28 “A tutuno sakit, be tikenong i sip be na gil tike hala na huna kis matien
ma ina lilik utano matana no hala ura nunure be ira nuno barbarat i
haruat ura hapatam no hala be pata.
29 Io, ing be ite hatahun ie ma paile tale um be na hapatam ie, ira haleng
di na nes ie di na hasakit.
30 Di na tange horek: ‘Ikin ra turadi te hatahun no nuno hala ma iga
basomah ura hapatam ie.’
31 “Ma a tutuno sakit bileng, be tike tamat na umri i ura hinana ura
hinarubu ma tike mes na tamat na umri, na huna kis matien ma ina lilik
be ira nuno sangahul na arip na umri di haruat ura tutur dades ma ira
iruo na sangahul na arip tano mes na tamat na umri.
32 Ma ing be paile tale, na tato tari tultule ma no mes na tamat na umri
kanaia baak tapa. Io, na tule di be di na saring no mes na umri ura malum.
33 Hoke iat mon, be nesi tikenong ta mu paile waak leise ira nuno linge
bakut, paile tale be a nugu bulu na harausur ie.

14:20 1 Korin 7:33 **14:26** Luk 9:23

34 “Sol i manga harahut. Sene be ing i pataam ira dades ura harahut
tano sol, no nuno dades na hanawat baling hohaam? Paile tale. Ite linge
bia um.
35 Paile tale be na harahut ira pu na lalong. Ma paile tale bileng be da
hul hurusane pakur ma ra takina bulumakau ura bulbul na lalong. Da ise
um.
“Be ing u haruat ura hadade kilam kakarek ra nugu nianga, nu taram
ie.”

15

No tamat na gungunuama tuma ra mawe ing tike ut na sana i lilik pukus.
(Matiu 18:12-14)

1 Tike pana ira ut na kap takis ma dong ing di ga nes hanapu di be
a tabuna murmur ira harkurai tane Moses, di ga hanawat hulungan ura
hadade Jisas.
2 Ma ira Parisi ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga
ngurungur di gom tange, “Kin ra turadi i bala leh ira sakalepwana ma i
ian tikai ma di.”
3 Io, Jisas ga hinawase di ma ikin ra nianga harharuat. 4 Iga tange, “Ing
be tikenong ta mu a nuno tike maar na sipsip ma tikenong i rara, io, tutuno
sakit be na hana talur ira liman ma ihet na sangahul ma liman ma ihet
kaia ra nudi katano. Ma ina sisilih uta nong te rara tuk ter be na nes leh
ie.
5-6 Ma ing be ite silihe tupas ie na laro ma ina pusak leh ie ma ina hana
u nataman. Io, na tato hulungan ira nuno harwis ma dong ing di la kiskis
hutate tana, ma ina hinawase di be, ‘Aiou sip be mu na laro tikai ma iou
kinong iou te nes tupas no nugu sipsip nong ga rara.’
7 Iou tange ta mu, na ngan bileng hobi tuma ra mawe. Ing be tike ut na
sana i lilik pukus, da manga laro tuma nalu. Iesene be a liman ma ihet
na sangahul ma liman ma ihet di lik be a ut na takados di, kaie di na lilik
pukus urah, io, pata ta gungunuama tuma nalu.

No nianga harharuat utano siliwa i panim.

8 “Ma be tike haine i hatur kawase ira sangahul na siliwa, ma tikenong i
panim, io, tutuno sakit be na halulungo tike laam ma ina seh no hala. Ma
ina sisilih timaan tuk ter be na nes tupas ie.
9 Ma be ite nes tupas ie, na tato hulungan ira nuno harwis ma dong ing
di la kiskis hutate tana, ma ina hinawase di be, ‘Aiou sip be mu na laro
tikai ma iou kinong iou te nes tupas no siliwa nong ga panim.’
10 Aiou tange ta mu, ira angelo tane God di na laro bileng hobi ing be ta
tike ut na sana i lilik pukus.”

No nianga harharuat utano sana tunana nong ga rara ma iga tapukus baling.

11 Io, ne Jisas ga tange habaling, “Tike turadi airuo ira nuno bulu na
tunana.
12 No hansik ta dur ga tange tano nudur mama, ‘Mama, a tutuno be
namur nu paleng ira num linge ta mir tesne. Sene be nu tabar iou ma no
nugu pinalau kakarek.’ Io, iga paleng ira nuno linge nalamin ta dur.
13 “A bar bung namur ma no hansik ta dur ga suhurane bakut leise ira
nuno mangana linge, iga kap ira nuno barbarat, igom hana utusu tike

15:2 Luk 5:30 **15:4** Ese 34:11,16; Luk 19:10

katano tapa. Ma iga manga gotgot kaia, kaie igom hasurum ira nuno
barbarat.
14 Ma be ing igate suhurane leise ira nuno barbarat, tike tamat na
taburungan ga hanawat ta ikino katano bakut. Ma iga kis hoke tike maris.
15 Io kaie, iga papalim ura nuno tike watong ta ikinong ra katano. Ma
no watong ga tule ie ukaia tano nuno katano ura tamtabar ira nuno bore.
16 Ma iga manga sip be na en ira pala bin ing ira bore di git enen. Iesene
pata tikenong pai gale tabar ie ma tike linge.
17 Ma be iga lilik tapukus iga tange, ‘Ai! Ira tultule ing di papalim tano
nugu mama, ira adi nian i manga haleng ma pa dile tale be di na en bakut.
Ma iou balik um karek ni taburungan mat.
18 Iou ni tapukus baling utuma hone mama ma ni tange tana, “Mama,
iou te gil ra sasana ter tam ma utuma ra mawe bileng.
19 Paile takados baling be nu kilam iou be tike natim. Iesene iou sip be
nu gil iou haruat ma ira num tultule.” ’
20 Io, iga taman tut ma iga hana utuma hono nuno mama. Be ikanaia
baak tapa no nuno mama ga nes leh ie ma iga manga marmaris utana. Io,
iga hilo ter tano natine, igom gawane leh ie ma iga mum ie.
21 “Ma no natine ga tange tana, ‘Mama, iou te gil ra sasana ter tam ma
utuma ra mawe bileng. Paile takados baling be nu kilam iou be tike natim.’
22 “Iesene no nuno mama ga tange ta ira nuno tultule be, ‘Mu habir!
Mu kap no sigasige nong i manga bilai ma mu na hasigam ie me. Mu
habas tike malota tano lumana ma mu na hasigam ie ta iruo pala lamas
na kakinari.
23-24 Mu kap no bilai na not no bulumakau ma mu na kut bing ie. Dait
na gil tike lukaro kinong kin ra natigu ga mat ma ite lon baling. Iga rara
ma dait te nes leh ie.’ Io kaie, di ga haburuana no lukaro.
25 “Ing be no lukaro ga hanana no tamat ta dur ira iruo hatatesne ga
baling metuma na lalong. Ma be iga hanawat hutate tano hala iga hadade
ra ingana ninge ma ra minangata.
26 Io, iga tato tikenong ta kike ra tultule ma iga tiri ie uta ira linge di
gilgil.
27 Ma no tultule ga balu ie be, ‘No tasim te tapukus baling. Ma no num
mama te nes ie be i lon timaan ter. Kaie, ige tula nianga be da kut bing no
bilai na not no bulumakau ma mem te gil hobi.’
28 “Io, no tamat ta dur ga manga ngalngaluan, kaie igom malok be na
lala tano hala. Io, no nuno mama ga hanasur, igom ianga marmaris tana
be na lala.
29 Sene be iga balu no nuno mama be, ‘Nes baak! Taitus kakarek ra
tinohon bakut iou git paapalim utam hoke tike maris na tultule. Ma ira
pana bung bakut iou git tartaram ugo. Ma u te ter so tagu? Paule ter tike
meme mon tagu be ni gil tike lukaro ma ira nugu harwis.
30 Iesene be kin ra natim balik i tapukus u kut bing no bilai na not no
bulumakau ura gil lukaro. Ma aie iat mon nong ga hasurum ira num linge
ura kulkul ira ut na hilawa.’
31 “No nuno mama ga tange tana, ‘Natigu, hatikai u la kiskis tikai ma
iou. Ma ira nugu linge bakut, a num.
32 Iesene i takados be dait na laro ma dait na gil no lukaro kinong ikin
ra tasim ga mat ma ite lon baling. Iga rara ma dait te nes leh ie.’ ”

15:18 Sam 51:4 **15:23-24** Epesas 2:1,5

16

Jisas ga hausur ira matanabar uta ira barbarat.

1 Io, Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur horek: “Tike watong ga
bul tike tultule ura harbalaurai ta ira nuno linge bakut. Ma namur di ga
tung no tultule be iga hasurum ira minsik ta ikino Watong.
2 Io, iga tato no tultule, igom tange tana, ‘Aso ikin iou hadade ura utam?
Nu pakat hapalaine tike hininaawas uta ira nugu linge u ga balaure ma
nu ter no hininaawas tagu. Pa nule balaure habaling ira nugu linge.’
3 “Io, no ut na harbalaurai ga lik habaling tana horek: ‘Aso ing iou ni
gil kakarek? No nugu tamat na hasur ise iou tano nugu pinapalim. Iou
paile dades haruat ura kinakoh ma iou hirhir bileng be ni sasaring hoke
ra maris.
4 Ai! Iou palai be aso ing ni gil! Ma tano pana bung da kap leise talur iou
tano nugu pinapalim, ira matanabar di na bala leh iou ta ira nudi hala.’
5 Io, iga tato ira turadi bakut ing di ga mon ngasa tano nuno tamat. Iga
tiri no luaina be, ‘Aise ira num ngasa ter tano nugu tamat?’
6 Iga balu ie be, ‘Tike maar na tamat na pabona kor na wel.’ Ma no ut
na harbalaurai ga tange tana, ‘Kis kira, ma nu pakat haiane ie be nu balu
pukus a liman na sangahul mon. Ikinong na hasubana no num ngasa.
Waak um u balu bakut.’
7 Ma iga tiri no airuo be, ‘Aise ira num ngasa ter tano nugu tamat?’ Iga
balu ie be, ‘Tike arip na tamat na punpu na pat na wit.’ Ma no ut na
harbalaurai ga tange tana, ‘Pakat ie be nu balu pukus a liman ma itul na
maar mon. Waak um u balu bakut.’
8 “Ma no watong ga let ikino ut na harbalaurai nong ga hakale ie, igom
let ie kinong i hamanis be a ineine ie ta ikino linge ite gil. Io, ira matanabar
ta ikin ra ula hanuo di ineine ura gilgil ira nudi tintalen ta di baling iat.
Taitus ira nudi gingilaan hobi, di manga ineine ta ira matanabar ing di kis
ra madares.
9 Ma iou tange ta mu, i tahut be mu na papalim ma ira numu sana
barbarat ura lamlamus numu ta harwis. Ma ing be ira numu barbarat te
pataam da bala leh mu tano taman pai nale pataam.
10 “Nesi tikenong i tutuno ta ira hansik na pinapalim na tutuno bileng
ta ira tamat. Ma nesi tikenong paile tutuno ta ira hansik na pinapalim pai
nale tutuno bileng ta ira tamat.
11 Ing be pa mu gale tutuno ura balbalaure ira barbarat ta ikin ra ula
hanuo, nesi na so no nuno nurnur ta mu be mu na tutuno ura balbalaure
ira mangana barbarat tutuno?
12 Ma ing be pa mu gale tutuno ura balbalaure ira linge ta ira mes, nesi
na tabar mu ma numu ta linge iat?
13 “Pata tike tultule i haruat ura tartaram ira iruo watong, na manga
malok ta tikenong ma ina manga sip no mes, be na hararot tikenong ma
ina malentakuane no mes. Io, paile haruat be mu na taram tane God ma
ra barbarat bileng.”
14 Ma ing be ira Parisi di ga hadade kakarek di ga ngurungur ter tane
Jisas kinong di ga manga sip barbarat.
15 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Mu iat mu hatakadosne habaling mu ra
matmataan ta ira matanabar iesene God la nunure ter ira tinga mu. Aso
ing ira turadi di hatamat ta ira nudi lilik, io, i linge bia tano matmataan
tane God.

16:10 Luk 19:17-26 **16:13** Matiu 6:24 **16:15** Matiu 23:28; Luk 18:9-14

Jisas ga hausur ira matanabar uta ira harkurai tane Moses.
(Matiu 5:18; 11:12-13; 19:9; Mak 10:11-12)

16 "Ira harkurai tane Moses ma ira pakpakat ta ira tangetus di ga
harkurai tuk ter tano pana bung tane Jon no ut na baptais. Ma tur
leh ta ikino pana no harpir tano tahut na hininaawas te hanana ma ira
matanabar di walwalar ma ra baso ura hinana lala.
17 Ing be i dades be no mawe ma no ula hanuo dur na panim leh, io, na
manga dades sakit be tike hansik na katano ta ira harkurai tane Moses na
bonbon.
18 Nesi tikenong i ise no nuno haine ma i tole tike mes ite gil ra sasana
kinong ite noh tikai ma tike mes, paile nuno. Ma nesi tikenong i tole tike
haine nong no nuno tunana ga ise ie, io, ite gil sasana kinong ite noh tikai
ma tike mes, paile nuno.

No nianga harharuat utano watong ma ne Lasarus.

19 "Iga mon tike watong git singsige ira bilai na kinasine ing ira matana
ga manga tamat sakit. Ma no nuno kinkinis na watong ga manga halaro
ie ta ira kaba bungbung.
20-21 Ma di git hainoh ter tike maris, no hinsana ne Lasarus, kaia tano
matanangas ta ikino watong. A ina manmanuo ie ma igit sipsip be na
en ira pet na nian ing git pukpuko leh metuma tano hator tano watong.
Maris! Ira pep bileng di git hananawat ma di git demdem ira manuana.

22 "Io, no maris ga mat um ma ira angelo ga kap leh ie ukaia tano
matmataan tane Abraham. Ma no watong ga mat bileng ma di ga bus
ie.
23 Ma kaia tano katano gar na minat, no watong ga kap ra tamat na
ngunngutaan. Ma iga nanaas hut gom nes Abraham utapa sakit. Ma ne
Lasarus kaia ra palpal tana.
24 Io, iga tato Abraham horek: 'Tubuk, nu marse iou! No ngunngutaan ta
kin ra eh i manga dades. Nu tule Lasarus, na hasuguh no kaskas na lumana
tano taho maduhan ma ina bul ie tano karamegu inage hamaduhan ie.'

25 "Sene be Abraham ga balu ie, 'Tubuk, nu lik leh tano num nilon nalalie
be u ga hatur kawase ira num bilai na linge ma ne Lasarus balik ira sana.
Iesene kakarek um di hangoingoi ie, ma ugo, u kap ra ngunngutaan.
26 Ma tike mes na linge bileng, God te gil tike salil nalamin ta dait i manga
hanasur. Kaie, dong ing di ura hinana mekira ukatika ho ugo, paile tale
di. Ma paile tale be tikenong ta mu na balos mekaia ukira ho mem.'

27-28 "Ma no watong ga tange tana, 'Tubuk, nu tule Lasarus ter tano hala
tano nugu mama kinong a liman ira tasigu kaia. Aiou sip be na hakatom
di waing pa di nale hanawat bileng ta ikin ra katano na ngunngutaan.'

29 "Ma ne Abraham ga tange tana, 'Di hatur kawase ira harkurai tane
Moses ma ira pakpakat ta ira tangetus. Na tahut be ira tasim di na taram
kike ra pakpakat.'

30 "Iesene iga tange tane Abraham, 'Pata, tubuk! Paile haruat! Iesene be
tikenong mekatika ra minat na hana tupas di, di na lilik pukus.'

31 "Ma ne Abraham ga tange tana, 'Ing be pa di nale taram ira harkurai
tane Moses ma ira pakpakat ta ira tangetus, io, paile tale be tikenong i tut
hut sukun ra minat na haragat di waing di nage lilik pukus.' "

16:16 Matiu 11:12-13 **16:17** Matiu 5:18

17

Waak u lamus harara tikenong ma nu lik luban leise dong ing di gil ra sasana tam.
(Matiu 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

1 Io, Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur horek: “Tutuno sakit, ari linge na hanawat ing ari matanabar di na puko ine ta ira sana tintalen. Iesene maris balik ta dong ing di na hapuko ira matanabar hobi.
2 Nes di karek ra hansik na bulu. Be tikenong na ura halewen tikenong ta di ura gil sasana, igor tahut tana be da tigel bat ie. Na tahut be da huna kubus tike tamat na hot sakit tano kodonana ma da ise ie utusu na tes, nahula halewen tikenong ta di ura gil sasana ma ina kap ra tamat na harpadano namur.
3 Io, hobi kaie, mu na balaure habaling mu.
“Ing be no tasim i gil sasana nu ianga tana. Ma ing be i lilik pukus nu lik luban leise no nuno sasana.
4 Ma ing be i gil ra sana tintalen tam a liman ma iruo na pana tike bung, ma ing be i hanawat tupas ugo ta ira pana tiketike ma i hinawase ugo be ite lilik pukus, io, nu lik luban leise ie.”

No tintalen na nurnur.

5 Ma ira apostolo di ga tange tano Watong, “Hatamat ira numem nurnur.”
6 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Be ira numu nurnur i not no haruat ma tike pat na dahe i manga hansik, io, i tale be mu na tange ta kin ra ina dahe be, ‘Nu tamaragat ma nu tur balik utusu na tes!’ Ma ina taram mu.

A tultule mon mem. Mem pai nale lilik uta tamat na kunkulaan.

7 “Ma be tikenong ta mu a nuno mon tike tultule ila paapalim ra lalong be ila balbalaure ira sipsip, na baling u nataman, io, mu lik hohaam? No nuno watong na tange tana be na lala, inage kis, ma ina ian?
8 Pata. Na tange balik horek: ‘Tagure ira agu nian, nu harkios leh ma nu tabar iou. Ma ing be iou te ian ma iou te mamo huat, io, i tale be augo balik nu ian ma nu mamo.’
9 Mu lik be na tanga tahut tano nuno tultule kinong iga gil haruatne ira hartule tano watong? Pata.
10 Hobi bileng ta mu. Be mu te gil ira linge bakut ing no numu Watong i tange ta mu, io, mu na tange horek: ‘A tultule mon mem. Mem te gil mon ira linge ing i tahut be mem na gil.’ ”

Jisas ga halangalanga ari turadi ing a sana minaset ga kisi ira tamai di.

11 Ma tano hinana tane Jisas utuma Ierusalem iga mur no sirang nalamin tane Samaria ma ne Galili.
12 Ma be iga salsalo huat tike taman a sangahul na turadi ga hananawat ukaia ho ie. Sene di ga tur tapa dahine kinong a mon sana minaset ga kisi ira palatamai di.
13 Ma di ga tato nalu, “Numem Watong Jisas, nu marse mem!”
14 Ma be Jisas ga nes di, iga tange ta di, “Mu na hamanis ira palatamai mu ta ira pris.” Io, di ga hana leh. Ma ira nudi minaset ga pataam leh na ngas.
15 Ma be tikenong ta di ga nes be igate langalanga, iga tapukus baling. Ma iga kakongane hanane utuma nalu no nuno pirpirlet tane God.
16 Iga me san tudu napu ta ira iruo kakine Jisas ma iga kilam tahut tana. Ma ikino turadi aie me Samaria.

17:3 Matiu 18:15 **17:6** Matiu 17:20; 21:21 **17:13** WkP 13:45-46 **17:14** WkP 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

17 Io, Jisas ga tiri ie, “A sangahul bakut dong ing di langalanga. Aham
um ira liman ma ihet?
18 Ura biha kin ra wasire sene mon ga tapukus baling ura pirpirlet God?”
19 Io, iga tange tana, “Nu taman tut ma nu hana. No num nurnur te
halangalanga ugo.”

Pa dale nunure no pana bung ing Jisas na tapukus baling.
(Matiu 24:37-39)

20 Tike pana ira Parisi ga tiri Jisas utano kingdom tane God be na
hanawat hunangesa. Ma iga balu di horek: “Ing be no kingdom tane God
na hanawat, pai nale hanawat ma ra mangana hakilang be da nes ie.
21 Ma pata tikenong na tange be, ‘No kingdom i rusu,’ be, ‘I karek.’ Pai
nale tange hobi kinong no kingdom tane God i karek ho mu.”
22 Io, iga tange ta ira nuno bulu na harausur, “Tike pana bung namur
mu na manga sip be mu na nes tikenong ta ira bung ta Nong a Turadi ie.
Iesene pa mu nale nes ikino bung.
23-24 Ari di na tange ta mu, ‘I ke,’ be ‘I karek.’ Ma sene be waak mu hilo
mur di kinong no pana bung tano Nong a Turadi ie na haruat hora hile i
murarang tano ula mawe bakut.
25 Iesene be na huna kilingane a haleng harubaal ma ira matanabar ing
di lon katiak di na harus leise ie.
26 Ira pana bung ta Nong a Turadi ie na haruat iat mon hono tinohon
tane Noa.
27 Taitus kike ra bung ira matanabar di git iaiaan, di git maamo, ma di
git haartola tuk ter tano bung Noa ga lala tano tamat na mon ma no tahit
ga hanawat gom haliare di bakut.
28 Ma iga ngan bileng hobi tano tinohon tane Lot. Dong ra matanabar
di git iaiaan, di git maamo, di git kuukul, di git susuhur, di git sooso, ma di
git pakpakila hala.
29 Iesene tano bung Lot ga tut leh me Sodom, a mon eh ma ra solam ga
puko sur metuma ra mawe gom haliare di bakut.
30 Na ngan bileng hobi tano bung be Nong a Turadi ie na harapuasa.
31 “Ing be tikenong na kis ter tano nuno maliah na ula hala ta ikino bung,
waak i hanasur ura kapkap hasur ira nuno linge metuma naramon tano
hala. Ma hobi bileng dong ing di kis ter ra lalong. Waak di hana baling
tike katano ura kapkap ta linge.
32 Mu na lik leh no haine tane Lot.
33 Nesi tikenong i walar be na gumute no nuno nilon, na ber tano nuno
nilon tutuno. Ma nesi tikenong i bala leise ter no nuno nilon, na balaure
kahe no nuno nilon tutuno.
34 Aiou tange ta mu, be airuo dur noh ter tike hator ta ikino bung ra
bung, da kap leh ta nong ma da waak kapis tikenong.
35 Airuo haine dur na kis tikai, ma dur na testes tapiok. Da kap leh
tikenong ma da waak kapis ta nong.”
36 *
37 Ma ira bulu na harausur di ga tiri ie, “Aham, Watong?”
Jisas ga babalu, “Na palai ta mu hoke i palai be no minat i noh ter ha,
kinong mu na nes ira kook di na hanawat hulungan kaia.”

17:23-24 Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Stt 18:20; 19:25 **17:31** Matiu 24:17-18 **17:33** Luk 9:24

* **17:36** No buturkus 36 paile kis ta ira haleng na tuarena pakpakat ing i bilai sakit. I tange horek: airuo turadi kanaia naramon ra lalong, da kap leh tikenong ma da waak um ta nong

18

No nianga harharuat utano makoso nong git saasaring hait.

1 Ne Jisas ga tange tike nianga harharuat ta ira nuno bulu na harausur
ura hausur di be di na sasaring hatikai ma pa di nale malmalungo.
2 Iga tange horek: "Tike taman ga mon tike ut na gil harkurai. Pai gale
urur tane God ma pai gale lik leh ira matanabar.
3 Ma iga mon bileng tike makoso na haine kaia ta ikino taman nong git
hananawat hait tupas ie ma igit saasaring be, 'Nu kure hatakadosne mir
ma no nugu ebar ura harahut iou.'
4 Haleng na pana nalalie iga malok leise ura harahut ie. Namur at um
iga lik horek: 'A tutuno be iou paile urur tane God ma iou paile lik leh ira
matanabar.
5 Iesene ikinong ra makoso la hamalamales iou. Kaie, iou ni kure
hatakadosne ira linge ura harahut ie be nahula manga hamalmalungo
iou.' "
6 Ma no Watong ga tange, "I tahut be mu na hadade karek ra nianga
tano sana ut na gil harkurai.
7 Ma ina ngan bileng hobi ta ira matanabar ing God te gilamis di, dong
ing di la saasaring tupas ie ra kasasa ma ra bung bileng. A tutuno sakit,
God na kure hatakadosne ira linge ura harahut di. Mu lik be na halis ura
tahtaho di?
8 Pata. Aiou tange ta mu, na kure hatakadosne haiane ira linge ura
harahut di. Iesene be Nong a Turadi ie na hanawat, na nes leh ira nurnur
kira tano ula hanuo be pata?"

No nianga harharuat utano Parisi ma no ut na kap takis.

9 Ne Jisas ga tange ikin ra nianga harharuat ta di ari ing di ga lik be di
takados ma di ga nes hanapu ira mes bakut.
10 Iga tange horek: "Airuo turadi dur ga hana hut utuma ra hala na lotu
tamat ura sinsaring. Tikenong a Parisi ma tikenong a ut na kap takis.
11 Ma no Parisi ga tur ma iga sasaring tano nuno lilik horek: 'God, iou
tanga tahut tam be iou paile haruat ma ira mes na turadi. Di la kukuman,
di la harakale, ma di la nohnoh ma ira mes na haine ing paile nudi. Ma
iou tanga tahut bileng be mir paile haruat ma kin ra sana ut na kap takis.
12 Iou la hahal airuo bung tike wik ma iou la tamtabar ugo ma nong i
sangahul ma ie ta ira nugu linge bakut.'
13 "Iesene no ut na kap takis ga tur tapa. Iga hirhir ura tantadeng utuma
ra mawe ma iga paser no bangbangono ma ra tapunuk na marmaris. Ma
iga tange, 'God, iou tike ut na sana. Nu marse iou.'
14 Aiou tange ta mu ing be ikin ra turadi ga baling utusu tano nuno
hala, iga takados ra matmataan tane God, ma no mes balik, pata. Io, nesi
ing i hatamat habaling ie, God na bul hasur ie. Ma nesi ing i bul hanapu
habaling ie, God na hatamat ie."

Na tahut be da hatur kawase no kingdom hoke ira not no bulu.
(Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Ma ira matanabar di ga lamlamus ira nudi not no bulu bileng ter tane
Jisas be na sigire di. Ma ing be ira bulu na harausur ga nes kike, di ga bor
di.
16 Iesene Jisas ga tato ira not no bulu ukaia ho ie igom tange, "Mu waak
leise ira bulu ukira ho iou. Pa mu nale tur bat di kinong no kingdom tane

18:1 Kolose 4:2; 1 Tesolonaika 5:17 **18:12** Ais 58:2-3; Matiu 23:23 **18:13** Sam 51:1 **18:14** Matiu 23:12

God a nudi ie ira mangana not no bulu hokakarek. 17 Mu hadade baak!
Be tikenong pai nale hatur kawase no kingdom tane God hoke tike not no
bulu, pai nale lala tana."

I manga dades be tike watong na salo tano kingdom tane God.
(Matiu 19:16-29; Mak 10:17-30)

18 Tike turadi ga tiri Jisas, "Bilai na tena harausur, iou ni gil ra so waing
ni kap no nilon nong pai nale pataam?"
19 Ma ne Jisas ga tange tana, "Nu lilik timaan tano burwana urah u kilam
iou be a bilai iou. Pata ta nong paile bilai. God sene mon i bilai.
20 U nunure ira harkurai tane Moses: *'Waak u noh tikai ma tikenong*
paile num ie. Waak u harubu bingibing bia. Waak u kukuman. Waak u
hinawas harabota uta tikenong. Ma nu ru no tamam ma no etnam.' "
21 No tunana ga tange tane Jisas, "Ing iou ga bulu leh ma tuk katiak iou
la murmur bakut kike ra harkurai."
22 Ma ing be Jisas ga hadade kike iga tange tana, "Tike linge sene mon
paule gil baak ma u supi ie. Nu suhurane ira num inton ma ira num linge
bakut, ma nu ter ira barbarat ta ira maris waing nuge hatur kawase ira
tamat na hartabar tuma nalu. Namur, nu hilo ma nu mur iou."
23 Iesene be no tunana ga hadade ikin iga manga tapunuk kinong a
watong kis ie.
24 Ma ne Jisas ga nes ie gom tange, "I manga dades be tike watong na
salo tano kingdom tane God.
25 Io, be tike watong i sip be na salo tana, na manga dades tana. I malus
ta dur be tike kamel na hurungo tano matana nil na dudungut be tike
watong na salo tano kingdom tane God."
26 Io, dong ing di ga hadade kakarek di ga tange, "Be hokike, i nanaas
be pata tikenong paile haruat ura kapkap no nilon tutuno. Naka?"
27 Sene be Jisas ga tange, "Ira linge ira turadi pa dile haruat ura gilgil,
God i haruat be na gil."
28 Ne Pita ga tange tana, "Nes, ira numem linge bakut, mem te hana
sukun ter ura murmur ugo."
29-30 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Mu hadado baak! Nesi tikenong i hana
sukun no nuno taman, no nuno haine, ira tesne, no etnana, no tamana,
be ira natine utano kingdom tane God, io, na hatur kawase leh ra haleng
baling ta ikin ra pana bung. Ma ina hatur kawase bileng no nilon nong
pai nale pataam tano pana bung na hanawat namur."

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Jisas ga lamus hasisingen ira sangahul ma iruo na bulu na harausur
igom hinawase di, "Mu hadade timaan. Dait hananahut um utuma
Ierusalem ma ira linge bakut ing ira tangetus ga pakat uta Nong a Turadi
ie na hanawat tutuno.
32 Ma da ter leise ie ta ira luma dong ing pa dile Iudeia. Di na hasakit
saasa tana ma di na tange hagae ie. Di na iabis ie, hadakdak ie, ma di na
ubu bing ie.
33 Ma tano itul a bung, na tut huat baling."
34 Iesene ira bulu na harausur pa di gale palai tike linge ing iga tange
kinong ira pipilaina ga susuhai ta di. Kaie, pa di gomle nunure be aso ing
iga iangianga urie.

18:17 Matiu 18:3 **18:18** Luk 10:25 **18:20** KBk 20:12-16; Lo 5:17-20 **18:31** Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

Jisas ga halon tike pulo tano ngas utuma Ieriko.
(Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Be ing Jisas ga hanawat Ieriko tike pulo ga kis ter tano gagena ngas
gom saasaring marmaris ura nuno ta barbarat.
36 Ma be iga hadade no tamat na matanabar ga saksakit ie, io, iga tiri
be, "Aso ikin?"
37 Ma di ga balu ie be, "Jisas merasi Nasaret i kike i hanana sakit ugo."
38 Io, iga kakongane be, "Jisas, augo no tubune Dawit, nu marse iou!"
39 Ma dong ing di ga lilie hana di ga bor ie be na kis matien. Iesene
ikinong ra pana iga manga kakongane nalu balik gom tange, "Tubune
Dawit, nu marse iou!"
40-41 Io, Jisas ga tur gom hartule utana be da lamus hawat ie. Ma be iga
hanawat hutate iga tiri ie, "U sip be iou ni gil hohaam tam?"
No pulo ga balu ie, "Nugu Watong, iou sip be iou ni nanaas."
42 Ma ne Jisas ga tange tana, "Nu nanaas! No num nurnur te halon ugo."
43 Kaie iat mon iga tapapos ira iruo matana igom mur leh ne Jisas. Ma
iga pirpirlet hanane God. Ma ing be ira matanabar di ga nes kakarek di
bileng di ga pirlet God.

19

Sakias ga kap ra haralon.

1 Io, Jisas ga hana lala Ieriko gom saksakit kaia.
2 Ma tike turadi kaia, a hinsana Sakias. Aie tike tamat ta di ira ut na kap
takis ma a watong bileng ie.
3 Iga sip be na nes Jisas be nesi ie, sene be a kumkumina turadi ie. Kaie,
pai gale tale kinong a tamat na matanabar kaia.
4 Io, iga hilo nalalie igom kae tike ina papus ura nesnes ie kinong Jisas
ga hananawat ta ikino ngas.
5 Be Jisas ga hanawat ta ikino katano iga nanaas hut, igom tange tana,
"Sakias, nu sur haiah, kinong i tahut be ni kis tano num hala katiak."
6 Io, kaie iat mon iga sur ma iga bala leh ie ma ra gungunuama.
7 Ira matanabar di ga nes kike ma di ga tur leh ra ngurungur. Di ga
tangtange be, "Ikin ra turadi te hana ura nian tikai ma ikinong ra ut na
sana."
8 Ne Sakias ga tur gom tange tano Watong horek: "Nugu Watong, nes
baak! Aiou ni paleng ira nugu minsik ma ni ter tike katano tana ta ira
maris. Ma ing be iou te hakale tikenong ma iou kuman leh ta tike linge,
io, ni balu pukus habaling ma ra aihet tana."
9 Ma ne Jisas ga tange tana, "Katiak no haralon te hana tupas ikin ra
hala kinong ikin ra turadi bileng a bulumenamur tane Abraham.
10 Io, Nong a Turadi ie te hanawat ura silsilihe ma ura haalon dong ing
di rara."

No nianga harharuat ta ira tultule.
(Matiu 25:14-30)

11 Ira matanabar di ga hadade ie ma ne Jisas ga tange tike nianga
harharuat ta di kinong iga hutate Ierusalem ma ira matanabar ga lik be
no kingdom tane God gate ura hinanawat kaie iat mon.

19:7 Luk 15:2 **19:8** KBk 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Apostolo 16:31; Luk 13:16 **19:10** Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Timoti 1:15

12 Io iga tange, “Iga mon tike turadi a natine tike king. Ma iga ura hinana
tike taman tapa be da ter no kinkinis na king tana ma ina tapukus baling
namur.
13 Io, iga tato ra sangahul ta ira nuno tultule ma iga ter tike arip na
barbarat ta di tiketike. Ma iga tange ta di, ‘Mu na papalim ma kakarek ra
barbarat tuk be ni tapukus baling.’
14 “Io, ira matanabar ta ikino katano di ga malentakuane ie. Di ga tule
ari turadi ma ra hininaawas tano katano be na hana ukaia ura hininaawas
be di malok be ikino turadi na kure di.
15 Iesene di ga ter no kinkinis na harkurai tana ma iga tapukus baling
ukaia tano nuno katano. Io, iga hartule ta ira nuno tultule be di na
hanawat ura hininaawas palai ta ira nudi pinapalim ma kike ra barbarat.
16 Io, no luaina ga hanawat gom tange tana, ‘Nugu tamat, ira num
barbarat te kawas baling ma ra sangahul na arip.’
17 “No nuno tamat ga tange tana, ‘Tahut na pinapalim! A bilai na tultule
ugo. U te tutuno ta tike not no pinapalim, io kaie, ni tabar ugo ma ra
sangahul na taman ura num kurkure.’
18 “No iruo ga hanawat gom tange tana, ‘Nugu tamat, ira num barbarat
te kawas baling ma ra liman na arip.’
19 “No nuno tamat ga tange tana, ‘Nu kure ra liman na taman.’
20 “Ma tike mes na tultule ga hanawat tupas ie gom tange, ‘Nugu tamat,
ira num barbarat karek. Iou ga sie naramon tike subana katano mol.
21 Iou ga burte ugo kinong iou ga nunure be a ngangarwana ugo. U la
kilkil ing pau gale so. Ma u la kapkap ra puspusno ta ira mangason gar na
mes.’
22 “Ma no nuno tamat ga tange tana, ‘A sana tultule ugo! Iou ni kure ugo
ma ira num nianga iat. U te tange be u ga nunure be iou tike ngangarwana
turadi. Ma u te tange bileng be iou la kapkap ra puspusno ta ira mangason
gar na mes ma be iou la kilkil ing iou pai gale so.
23 Ura biha pau gale ter ira nugu barbarat tano benk, be inage gil leh ta
tinahuat tana? Ma be iou gor tapukus iou gor me kap habaling ira nugu
barbarat ma ira tinahuat bileng tana.’
24 “Io, iga tange ta dong ing di ga tur hutate tana, ‘Mu na kap leh ikin ra
barbarat tana ma mu na ter ie ta ikino tultule i hatur kawase ra sangahul
na arip.’
25 “Di ga tange tana, ‘Numem tamat, ite mon ra sangahul!’
26 “Io, iga tange ta di, ‘Nesi nong i mur no nugu sinisip, iou ni manga
haidane ie. Ma nesi nong paile mur no nugu sinisip, no nuno da hansik
na haridan da kap ise ie tana.
27 Sene be mu na lamus di ukira ing di bala mamahien tagu, ma mu na
ubu bing di ra matmataan tagu kinong pa di gale sip be ni kure di.’ ”

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no King nong Israel ga kiskis kawase ie.

(Matiu 21:1-9; Mak 11:1-10; Jon 12:12-15)

28 Ma ing be Jisas gate tange kakarek iga hanana baak utuma Ierusalem.
29 Ma iga hanawat hutate tane Betapage ma Betani kaia ra uladih di ga
kilam be Olip. Ma iga tule airuo ta ira nuno bulu na harausur ma kin ra
nianga:
30 “Mur na hana ter tano taman menalalie ta mur ma be mur na lala
kaia mur na nes leh tike sigar donki di te kubus kawase ter ie. Pata baak

19:17 Luk 16:10 **19:26** Matiu 13:12; Luk 8:18

tikenong paile kisi ie. Mur na lapus ie, io, mur na sel hawat ie ukira ho iou.
31 Be tari di na tiri mur be, ‘Mur gil hobi urah?’, mur na hinawase di be, ‘No Watong i sip ie.’ ”
32 Ing be igate tule leise dur, dur ga hana leh ma dur ga nes leh ie hoke igate hinawase ter dur.
33 Dur ga palpales ise ter no sigar donki. Ma dong ing a nudi ikino donki, di ga tiri be, “Mur palpales ise no donki urah?”
34 Ma dur ga babalu, “No Watong i sip ie.”
35 Io, dur ga sel hawat no sigar donki ukaia hone Jisas, dur gom pulus no tihine no donki ma ari ta ira nudur mol. Ma dur ga hakisi Jisas tana.
36 Iga hanana tano donki ma ira matanabar di ga kap leise ari ta ira nudi sigasige, di gom palase mur no ngas me.
37 Iga hanawat hutate tano katano be no ngas i hanasur metuma ra uladih Olip. Ma kike ra matanabar na bulu na harausur di ga tur leh ura pirpirlet God ma ra gungunuama kinong di gate nes haleng na dades na gingilaan na kinarup.
38 Di ga kakongane nalu horek:
“No haridan na kis tano king nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip tano Watong!
A malum tuma ra mawe ma a minamar tuma nalu sakit!”
39 Ma ari ta ira Parisi nalamin tano tamat na matanabar di ga tange tane Jisas, “Tena harausur, tigel ira num bulu na harausur!”
40 Ma iga tange ta di, “Aiou tange ta mu, ing be di na kis matien, ira hot di na kakongane huat!”

Jisas ga suah utane Ierusalem.

41 Ing be Jisas ga hanawat hutate tane Ierusalem ma iga nes no taman ga suah ie.
42 Ma iga tange, “Ierusalem, ing be mu iat, mu gorte nunure kilam be aso na hatawat ra malum ukira ho mu, igor manga tahut. Iesene kakarek um i sie ta ira matmataan ta mu.
43 Namur, dong ing di ura hinarubu ma mu, di na manga balo bat mu ma di na tur luhutane mu.
44 Di na manga hagae mu tikai ma ira nati mu naramon tano numu taman. Di na dure harbasiane no numu taman. Pa di nale waak ter tike hot menalu tike hot. Urah, kinong pa mu gale nes kilam no pana bung tano hinanawat tane God tupas mu.”

Jisas ga hana utuma tano hala na lotu tamat.
(Matiu 21:12-16; Mak 11:15-18; Jon 2:13-16)

45 Io, Jisas ga lala tano hala na lotu tamat ma iga bat hasur dong ing di ga susuhur kaia.
46 Ma iga tange ta di, “No nianga tane God di ga pakat ie i tange horek: *‘No nugu hala na lotu na tike hala na sinsaring.’* Sene be mu te gil balik ie hoke tike munmun ta dong ra holmatau.”
47 Ma ira kaba bungbung iga hausur ira matanabar naramon tano hala na lotu tamat. Iesene ira tamat ta ira pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma ira lilie ta ira matanabar di ga walwalar ura ububu bing ie.

19:38 Sam 118:26; Luk 2:14 **19:44** Luk 21:6 **19:47** Luk 21:37

48 Ma sene pa di gale tale ura gilgil tike linge tana kinong ira matanabar
di ga manga sip be di na hadade bakut ira nuno nianga.

20

Ira tamat tano lotu di ga tiri Jisas be i kap no nuno dades meha.
(Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Tike bung be Jisas ga hausur ira matanabar ma iga harpir utano tahut
na hininaawas tuma naramon tano tamat na hala na lotu, io, ira tamat ta
ira pris, ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses, ma ari tamat ta
ira huntunana di ga hana huat ter tana.
2 Io, di ga tiri Jisas, "Nu hinawase mem be u te kap ra tamat na dades na
harkurai meha kaie uge gil kike ra linge, ma nesi i bul hatamat ugo kaie
uge gil hobi?"
3 Jisas ga balu di, "Iou ni tiri bileng mu tike tiniri ma mu na balu iou.
4 Mu lik be Jon ga kap no nuno pinapalim na baptais metuma ra mawe
be mekaia ta ira turadi mon?"
5 Di ga wowor nalamin ta di iat horek: "Be dait na tange be Jon ga kap
no nuno pinapalim metuma ra mawe, Jisas na tange ta dait be, 'Mu gorte
nurnur mon ta ira nianga tane Jon.'
6 Ma pa dait nale tange bileng be Jon ga kap no nuno dades ta ira turadi
mon kinong ira matanabar di lik hadades be Jon ga tike tangetus."
7 Io, di ga babalu be pa di gale nunure be no nuno dades ga hanawat
meha.
8 Io, Jisas ga tange um ta di, "Aiou bileng, iou pa nile hinawase mu be
iou kap no nugu tamat na dades na harkurai meha, kaie iou ge gil hobi."

No nianga harharuat uta ira ut na balaura lalong.
(Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Io, Jisas ga tange kin ra nianga harharuat ta ira matanabar. Iga tange
horek: "Tike turadi ga so tike lalong na puspusna wain. Ma iga waak ter
no lalong ta dong be di na balaure ie. Ma iga hana leh tike katano tapa
igom kiskis kaia a lawas na pana.
10 Be iga mader ira puspusna wain iga tule nuno tike tultule utusu ho
ira ut na balaura lalong be di na tabar ie ma ta puspusna wain. Sene be
di ga hadakdak ie ma di ga tule pukus bia leise ie.
11 Namur iga tule habaling tike mes na tultule ma di ga hadakdak bileng
ie ma di ga gil hamalahuan ie. Io, di ga tule pukus bia leise ie.
12 Iga tule habaling iat bileng tike mes ma di ga manga gil hangungutaan
ie, di gom ise hasur ie.
13 "Io, aie nong a nuno no lalong ga tange, 'Ai! Iou ni biha um? Iou ni
tule leise no natigu nong iou manga sip ter ie. Di na ru dak ie.'
14 "Sene be ira ut na balaura lalong di ga nes ie di ga tange harbasiane
ta di, 'Ikino turadi te hanawat nong na rumahal. Kaia, dait go ubu bing ie
waing dait nage tinane ikin ra lalong.'
15 Io, di ga ise hasur ie metuma naramon tano lalong na puspusna wain
ma di ga ubu bing ie."
Jisas um ga tange ta di horek: "Aiou ni hinawase mu ta ira linge ing no
turadi a nuno no lalong na gil.
16 No turadi na hanawat ma ina ubu bing hagae kike ra ut na balaura
lalong, io, ina ter no lalong na puspusna wain ta ira mes."

20:9 Ais 5:1

Ma ing be ira matanabar di ga hadade kakarek di ga tange, “Pata tutuno
iat!”
17 Iesene Jisas ga nes dit di igom tange, “Ing be mu lilik hobi no numu
lilik i mes harsakit tano pipilaina ta ikin ra nianga tane God di ga pakat
ie. I tange horek:
‘No hot nong ira ut na pakila hala di ga malok leise kinong di ga lik be a
linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um no dades na burwana tano hala bakut.’
18 “Ma nesi i puko ter ta ikino hot na tarigis hansiksik. Ma be no hot na
puko ter ta tikenong, na bisang hasiksik ie.”
19 Io, kaie iat mon ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma ira
tamat ta ira pris di ga walar be di na palim kawase Jisas kinong di ga
nunure be iga iangianga harharuat at mon uta di. Iesene di ga burte ira
matanabar.

Di ga tiri Jisas be i takados be di na kul takis be pata.
(Matiu 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Io, di ira lilie di ga nes murmur Jisas. Ma di ga tule ari ut na
munmunhuat. Ma di ga harakale be di ira ut na takados waing di nage
hakuni ie ta ira nuno nianga ma be di nage ter ise ter ie tano lumana no
tamat na ut na gil harkurai me Rom.
21 Ma di ra ut na munmunhuat di ga tiri ie be, “Tena harausur, mem
nunure be ira num harausur ma ira num nianga i takados. Pau lale tutur
sene ma tikenong. Ma u la hausur tutuno iat tano lilik tane God i sip be
da mur.
22 Io, hinawase mem, i takados be dait na kul ter no takis ta dong ing di
kure dait, be pata?”
23-24 Iesene Jisas ga nunure kilam no nudi nianga harabota, io, igom
tange ta di, “Mu hamanis tike siliwa tagu. A hapupuo ta nesi ikin ma a
hinsa nesi ikin?”
Di ga balu ie, “Tano king.”
25 Io, iga tange ta di, “Mu na ter tano king ira linge iat tano king, ma mu
na ter tane God ira linge iat tane God.”
26 Ma pa di gale tale be di na hakuni ie ta ira linge ing iga tange ra
matmataan na haruat. Sene be di ga kis matien kinong di ga karup tano
nuno binabalu ma di ga manga lilik utana.

Di ga tiri Jisas uta dong ing di te mat, be di na lon baling be pata.
(Matiu 22:23-33; Mak 12:18-27)

27-28 Ari Sadiusi ing di la liklik be nong i mat pai nale tut hut baling, di ga
hanawat ter tane Jisas, di gom tiri ie be, “Tena harausur, Moses ga pakat
ter ura nudait horek, be tike tunana pata nuno ta bulu i mat ma i mat
sukun no nuno haine, no tesne na tole leh no makoso. Io, dur na hatawat
ta nati dur ma dur na kilam ter ta di no hinsana no tesne nong te mat.
29 Io, a liman ma iruo na hatatesne. No luaina ga tole tike haine ma iga
mat sukun ie ma pai gale mon nati dur baak.
30-31 No iruo ma no itul a tesne ga tole bileng ie. Ma ira liman ma iruo
na hatatesne bakut di ga tole ter no haine hobi bileng, di bakut di ga mat,
ma pai gale mon nati di.
32 Namur bileng um no haine ga mat.
33 Io, be ira minat di na lon huat baling tano bung na tuntunut, ta nesi
tutuno iat um no haine? Kinong di bakut ira liman ma iruo di ga tole ter
ie.”

20:18 Ais 8:14-15 **20:20** Luk 11:54

34 Ne Jisas ga balu di horek: “Ira turadi ing di lon katiak di la hartola.
35 Iesene pai nale ngan hobi ta di ing God na kilam leh di be di haruat
ura nilala tano pana bung namur ma tano tuntunut hut sukun ra minat.
Pa di nale hartola.
36 Ma paile tale di be di na mat baling kinong di na ngan hoke ra angelo.
Di ira natine God kinong di te taman tut sukun ra minat.
37 Iesene Moses iat i hamanis be ira minat di na tut hut baling. I kis
naramon tano katano be no dahe ga lulungo. A linge bia ing be kakarek
ra hintubu dait di gate mat, Moses ga kilam no Watong be aie *no God tane*
Abraham, no God tane Aisak, ma no God tane Iakop.
38 Io, pata be a God ta di ira minat, sene be a God ta di ira lilona kinong
tano ninanaas tane God di bakut di lon.”
39 Ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga tange tana,
“Tena harausur, a bilai na binabalu.”
40 Ma menamur ta kakarek pa di gale balaraan be di na tiri habaling ie
ta tike linge.

I ngan tutuno iat hohaam be no Mesaia na bulu huat tane Dawit?
(Matiu 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Ne Jisas ga tange ta di, “Hohaam tuno iat be di tange be no Mesaia aie
na bulumenamur tane Dawit?
42-43 Io, Dawit iat ga tange naramon tano Buk na Ninge be,
‘No Watong ga tange tano nugu Watong:
“Nu kap no tamat na kinkinis kira tano kata na lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira num hiruo napu, hoke tike linge na bul kakim!”
’
44 Io, i nanaas be Dawit gabe kilam no Mesaia be ‘No nugu Watong.’ Kaie
i palai be ikino Mesaia a bulumenamur ie tane Dawit ma aie no Watong
bileng.”
45 Ira matanabar di ga hadade Jisas ma iga tange ta ira nuno bulu na
harausur horek:
46 “Mu harbalaurai ta ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses. Di
sip be ira kinasi di na manga taheuheu sur, ma di sip bileng be da haatne
leh di ta ira katano ing di la hananawat hulungan kaia. Di sip bileng be di
na kis ta ira kinkinis gar na tamat naramon ta ira nudi hala na lotu ma ta
ira burana rau ta ira gil nian.
47 Di la karkarit leh ira linge bakut ta ira makoso, ma di la harababo ma
ira nudi lawas na sinsaring. God na manga hapadano di.”

21

No tamat na hartabar tano maris na makoso.
(Mak 12:41-44)

1 Jisas ga nanaas hut gom nes leh ira watong di ga bulbul ira nudi
hartabar na barbarat tano bunbulaan tano hala na lotu tamat.
2 Ma iga nes tike maris na makoso na haine ga bul halala airuo not no
peni.
3 Ma ne Jisas ga tange, “Mu nes baak! Ikin ra maris na makoso te bul ra
tamat ta di bakut.
4 Di bakut, di ter metuma ta ira nudi bunbulaan ing i manga haleng kaia,
iesene ikin ra maris te ter hakudulena bakut leise ing na lon me.”

20:42-43 Sam 110:1 **21:3** 2 Korin 8:12

Ira hakilang ing na hamanis no hauhawatne ta ikin ra nilon.
(Matiu 24:1-35; Mak 13:1-37)

5-6 Io, ari ta ira nuno bulu na harausur di ga iangianga utano hala na
lotu tamat. Di ga tangtange be no minamar tana ga bilai kinong a bilai ira
nuno hot ma ira hartabar di ga hamar no hala na lotu tamat me. Iesene
Jisas ga tange, "Uta kike ra linge mu nesnes, no pana bung na hanawat
ma pata tike hot be na kis harpatep ter ma tikenong. Ira numu ebar, di na
dure hasur bakut."
7 Io, di ga tiri ie, "Tena harausur, hunangesa kakarek ra linge ing u
hinawase mem ine na hanawat? Ma a mangana hakilang so mem na nes
ing na hamanis be kike ra linge di te hutate be di na hanawat?"
8 Ma iga tange, "Mu na harbalaurai ta nong i nahula habota lamus leh
mu. A haleng di na harabota huat ma di na tange be, 'Aiou iat mon no
Mesaia!' Ma di na tange be, 'No pana bung te hanawat!' Waak mu murmur
di.
9 Ma be ing mu hadade ira tamat na mangana hinarubu waak mu ra
bunurut. Kike ra linge na hanawat, sene be no hauhawatne pai nale
hanawat haiah."
10 Io, iga tange ta di, "A haleng na huntunana bakut tano ula hanuo di
na tut na hinarubu baling ta di.
11 Ma ina mon ra tamat na kunakuner. Ma ra sam taburungan ma ra
tamat na minaset na hana tupas tari haleng taman. Ma ari tamat na
hakilang na hanasur metuma ra mawe ma ina haburut ira matanabar.
12 Iesene menalalie ta kike ra linge bakut di na palim kawase mu ma di
na haragawai ta mu. Di na ter leise mu ura tuntunur ra harkurai naramon
ta ira hala na lotu gar na Iudeia. Di na hiis halala mu ra hala na harpadano.
Ma di na lamus mu ter ra matmataan ta ira ut na harkurai ma ira king
ura utagu.
13 Ma be di na gil hobi, a bilai na pana ie be mu na iangianga palai ta di
utano tahut na hininaawas.
14 Iesene mu na huna bul ira numu lilik be pa mu nale ngaangel be mu
na tur bat ira nudi hartutung hohaam.
15 Ma i tahut be pa mu nale ngaangel kinong iou ni tabar mu ma ra bilai
na nianga ma ra lilik na minanes. Io kaie, dong ing di na tung mu di na
pet puo ura hargor ma mu. Ma pa di nale tale be di na ianga bat mu.
16 Ma ira tama mu ma ira etna mu di na ter leise mu ta ira luma dong
ing di ura haragawai ta mu. Ma ira tasi mu, ira hinsaa mu, ma ira numu
harwis di na gil hobi bileng. Ma ari ta mu, da ubu bing.
17 Ira turadi bakut di na malentakuane mu ura utagu.
18 Iesene pata. Pa di nale tale ura detdet mon tike pana hi mu. Pa di
nale tale be di na hangungut mu ta dahine.
19 Ma ing be mu na tur dades mu na hatur kawase no nilon.
20 "Ing mu na nes ira umri di tur luhutane Ierusalem mu na nunure be
ite hutate be di na hamau ikino taman.
21 Ma ta ikino pana bung na tahut be dong ing di kis ter kaia Iudeia, di
na hilo utuma ta ira uladih. Ma dong ing di kis ter naramon tano taman
di na sur leh. Ma dong ing di kiskis ta ira katano me nataman ta ikino
taman, waak di hana lala tana.
22 I tahut be di na gil hobi kinong ikino pana bung na harpadano na
hatutuno ira nianga tane God di ga pakat.

21:5-6 Luk 19:44 **21:14** Luk 12:11-12 **21:15** Apostolo 6:10 **21:16** Matiu 10:21-22 **21:22** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7

23 Maris ta dong ing di tienen ter ma dong ing di harasus ta ikino pana
bung kinong a but na tirih na hanawat ter ta ikin ra hanuo. Ma ne God
na manga ngalngaluan ter ta kakarek ra matanabar.
24 Ma da gaso bing di ma da hiis kawase di, da lamus di ta ira mes na
huntunana bakut tano ula hanuo. Ma ira huntunana ing pa dile Iudeia di
na papasuane Ierusalem tuk ter tano pana bung be God te kubus ter ie ta
di.
25 “Ma ina mon hakilang tano kasasa, no teka, ma ira tiding. Ma kira
napu tano ula hanuo ira huntunana di na sugurukrukua ma di na manga
lilik utano tes kinong na manga guus.
26 Ma ira turadi di na langa mat ma no bunurut kinong di na manga
ngaangel ta ira linge na hana tupas di. Urah, kinong ira dades na linge
tuma ra mawe na gunagune.
27 Ma ta ikino pana bung ira turadi di na *nes Nong a Turadi ie na hanana
huat ta ira bahuto ma ra dades ma ra tamat na minamar.*
28 Ma tano haburuana ta kakarek ra linge mu na tur dades ma mu na
nanaas utuma nalu kinong no numu haralon te hutate ura hinanawat.”
29 Ma iga tange ikin ra nianga harharuat ta di. Iga tange horek: “Mu na
nes no ina bolbol ma ari mes na mangana ina dahe.
30 Tano pana bung be di te samar ma di te kuburuan ira papane, mu na
nunure be ite hutate no pana bung na haret.
31 Hoke iat mon, be mu na nes kike ra linge te hanana huat, mu na
nunure be no kingdom tane God te hutate.
32 Mu na hadado baak! Ikin ra huntunana, tari ta di pai nale mat baak
ma kakarek ra linge na hanawat.
33 No ula mawe ma no ula hanuo na buner leh ma sene be ira nugu
nianga pai nale panim.
34 “Mu na harbalaurai, mu nahula manga balaan ura nian, ura minamo,
ma ura nginarau uta ira mangana linge ta ikin ra nilon. Ing be mu na
gilgil hobi ikino bung na hakuni hakarup mu,
35 kinong ina hanawat ter ta di bakut ing di la kis ter tano ula hanuo.
36 Mu na harbalaurai ma mu na sasaring hait mu nage petlaar be mu
na hilo pas ira linge na hana tupas mu. Ma mu na harbalaurai ma mu na
sasaring hait bileng mu nage tur ra matmataan ta Nong a Turadi ie.”
37 Io, ta ira bungbung bakut Jisas git harausur um kaia ra hala na lotu
tamat. Ma ira kaba matarahien bakut igit hanana ura ninohon leh kaia ra
uladih di ga kilam ie be no uladih Olip.
38 Ma ira malane bakut ira matanabar di git hananawat ukaia ra hala
na lotu tamat ura hadade ie.

22

Iudas ga haut ura terter leise Jisas.
(Matiu 26:2-5; Mak 14:1-2,10-11)

1 No pana bung tano nian na Beret Pai Lale Laalet nong di ga kilam ie
be no Nian na Sinakit ga hanawat hutate.
2 Ma ira tamat ta ira pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses
di ga silsilihe tike bilai na ngas be di na ubu bing Jisas hohaam kinong di
git burburte ira matanabar.

21:24 Sam 79:1; Ninanaas 11:2 **21:25** Ais 13:10; Ese 32:7; Jol 2:31; Ninanaas 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Matiu 26:64; Ninanaas 1:7

3 Ma ne Satan ga sasoh tane Iudas nong di ga kilam bileng ie be Iskariot.
Ma aie tikenong ta di ira sangahul ma iruo na bulu na harausur.
4 Ma ne Iudas ga hana tupas di ra tamat ta ira pris ma ira lilie tano
matana ubane tano tamat na hala na lotu. Ma di ga wowor tikai be Iudas
na ter leise Jisas hohaam.
5 Di ga laro pane ie ma di ga haut ura tamtabar ie ma ra barbarat.
6 Io, Iudas ga haut bileng ma iga silsilihe tike bilai na ngas ura terter
leise Jisas ta di ing be pata ta haleng na matanabar kaia.

Di ga tagure no Nian na Sinakit.
(Matiu 26:17-19; Mak 14:12-16)

7 Io, no bung tano nian na Beret Pai Lale Laalet ga hanawat. Ma ta ikino
bung ira Iudeia di git ububu bing bileng ira not no sipsip di nage en ura
liklik kawase no bung na Sinakit.
8 Io, Jisas ga ura tultule leise Pita ma ne Jon, igom tange ta dur horek:
"Mur hana, mur nage tagure no Nian na Sinakit ura adait, dait nage ian."
9 Ma dur ga tiri ie, "U sip be mir na tagure ie ha?"
10 Ma iga tange ta dur, "Ing be mur te lala tano taman, io, tike tunana i
kapkap hanane tike poona taho na harsomane mur kaia. Mur na mur ie
ma mur na lala tikai ma ie tano hala nong no tunana na hana lala kaia.
11 Ma mur na tange tano tunana nong a nuno tus no hala horek: 'No
tena harausur i ura nunure be i ham no katano tano hala nong aie ma
mem ira nuno bulu na harausur, mem na en no Nian na Sinakit kaia?'
12 Io, na tange hamanis tike katano ta mur, tuma nalu tano hala nong di
te tagure ter. Mur na tagure no nian kaia."
13 Io, dur ga hana leh dur gom hana lala tano tamat na taman. Dur ga
nes bakut leh ira linge hoke Jisas ga tange ta dur. Io, dur ga tagure no adi
Nian na Sinakit.

Jisas ga hamanis tano beret ma no wain ura halilik di tano nuno minat nong na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
(Matiu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

14 Be no pana bung ura nian ga te hanawat, Jisas ma ira nuno sangahul
ma iruo na apostolo, di ga kis tikai ter tano teol na nian.
15 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Aiou te manga sip be ni en ikin ra Nian
na Sinakit tikai ma mu menalalie be ni kilingane ra ngunungut.
16 Io, iou hinawase mu, iou pa nile en habaling ikin ra nian tuk ter be
no pipilaina ta ikin ra nian na hanawat puasa tano kingdom tane God."
17-18 Io, Jisas ga kap leh no gingop na wain, igom tanga tahut tane God
tana, ma iga tange, "Mu kap leh ikin mu nage palau harbasiane mu ma ie
kinong iou tange ta mu, iou pa nile mame habaling ta wain tuk tano pana
bung be no kingdom tane God na hanawat."
19 Ma ne Jisas ga kap leh tike katano beret, iga tanga tahut tane God tana
ma igom pidik ie. Io, iga palau ira nuno bulu na harausur ma ie ma iga
tange ta di, "Ikin no tamaigu nong iou ter leise uta mu. Mu na en ie ura
liklik kawase iou."
20 Hobi iat mon namur tano nian iga tatik leh no gingop na wain igom
tange, "Ikin ra gingop na wain i haruat ma no degu iou ni ter leise bia ie
uta mu ura hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
21 "Iesene mu nes baak, no lumana ikinong na ter leise ter iou, i rek tano
ula teol na nian tikai ma iou.

22:3 Jon 13:2,27 **22:7** KBk 12:1-27 **22:21** Sam 41:9; Jon 13:21-22

22 Ma Nong a Turadi ie na hana ter tano nuno minat hoke no kunubus
tane God. Iesene, maris ta ikino tunana nong na tur talur ie ma ina ter
leise ie."
23 Ma ira nuno bulu na harausur di ga hartiritiri baling nalamin ta di be
nesi ta di na gil hobi.

No tamat na haruat ma no hansiksik.
(Matiu 20:25-28; Mak 10:42-45)

24 Io, tike hargor ga hanawat nalamin ta di ra bulu na harausur be nesi
ta di i tamat.
25 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Ira lilie ta dong ing pa dile Iudeia di la
hatamat habaling di ma di la hanapu ira mes. Ma di la kilkilam habaling
di be a ut na harharahut ta ira matanabar.
26 Iesene waak mu lilik hobi. Na tahut be no tamat sakit ta mu na haruat
ma no hansiksik, ma be nong i kure mu na haruat ma tike tultule.
27 Ma nesi ta dur i tamat, nong i kis ter tano teol na nian be nong a
tultule? Tutuno sakit, nong i kis ter tano hator. Iesene iou balik iou paile
ngan hobi. Iou karek nalamin ta mu hoke tike tultule ta mu.
28 Ma nesi dong ing di te tur tikai ma iou ing be ira tirih ga hana tupas
iou? Mu iat.
29 Hoke no Tamagu te ter tike kingdom tagu, iou bileng iou ni ter tike
kingdom ta mu.
30 Io, mu na ian ma mu na mamo tikai ma iou tano teol na nian tano
nugu kingdom. Ma mu na kis ta ira kinkinis na tamat ura kurkure ira
sangahul ma iruo na huntunana gar na Israel.

Jisas ga hinawas palai be Pita na harus ise ie.
(Matiu 26:33-35; Mak 14:29-31; Jon 13:37-38)

31 "Saimon, Saimon, God te bala ter ne Satan be na walar mu ura
palpaleng harbasiane ira tahut ma ira sana hoke tikenong na ise haut ira
pat na wit ura kapkap leise ira palna sukun ira patna.
32 Iesene iou te sasaring utam be no num nurnur pai nale puko. Ma ing
be nu lilik pukus nu hadades ira tasim."
33 Iesene Pita ga tange, "Watong, iou taguro ter be ni hana tikai ma ugo
kaia tano kunubus ma no minat!"
34 Jisas ga tange, "Pita, iou tange tam, no kareka pai nale ianga baak ma
u te haitul a harus be paule nunure iou."

No burwana be ira nuno bulu na harausur di na kap ra tirih.

35 Ma ne Jisas ga tiri di, "Mu lik leh ikino pana be iou ga tule mu tano
numu hinana ma pata ta raat, be ta barbarat, be ta pala lamas ta ira kaki
mu ura harkios. Mu ga supi ta linge?"
Di ga babalu, "Pata."
36 Io, Jisas ga tange ta di, "Ma kakarek be a mon barbarat ta mu, mu
na kap. Ma mu na kap ira numu raat. Ma ing be pata numu ta sele
na hinarubu, io, mu na suhurane ta kinasi mu, mu nage kul leh numu
tikenong.
37 Iou tange hobi ta mu kinong ira nianga tane God di ga pakat utagu
i tange horek: *'Di ga was pakur ie ma ira holmatau.'* Ikin ra nianga na
hanawat tutuno kinong ira linge di ga pakat utagu di ura gilgil tus um."

22:24 Luk 9:46 **22:25** Matiu 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** Matiu 23:11; Mak 9:35 **22:27** Jon 13:12-15 **22:30** Matiu 19:28 **22:32** Jon 17:15 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37** Ais 53:12

38 Ma ira bulu na harausur di ga tange, “Watong, nes, airuo sele na
hinarubu karek.”
Ma ne Jisas ga tange, “Ite haruat mon ira numu nianga.”

Jisas ga sasaring tuma ra uladih Olip.
(Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Io, Jisas ga hanasur tano taman ma iga hana utuma tano uladih Olip
hoke igit gilgil hobi. Ma ira nuno bulu na harausur di ga mur ie.
40 Ma iga me tange ta di, “Mu na sasaring waing pa mu nale puko be ta
harwalar na tupas mu.”
41 Io, iga hana talur di u tapa dahine haruat ma tike turadi i tale be na
gulumane tike hot. Iga saga bukunkek ma igom sasaring horek:
42 “Mama, ing be u sip, nu kap leise ikin ra tirih mekira ho iou nong i
ura hinana tupas iou. Ma sene be waak u gil haruat tano nugu sinisip. Nu
gil iat haruat tano num sinisip.”
43 Ma tike angelo metuma ra mawe ga harapuasa ter tana ma iga
habalaraan ie.
44 A tamat na tirih ga ubal ie, io, iga manga sasaring dades ma iga
mangason. Ma ira nuno tuo na mangason ga puko sur ukaia ra pu haruat
ra de. *
45 Ma be iga tut leh mekaia tano katano iga sasaring iga hana tupas
habaling ira nuno bulu na harausur. Iga nes leh duhat ma kanaia duhat ga
kumkubabo kinong ira nuduhat tapunuk ga manga hasumsumela duhat.
46 Ma iga tange ta duhat, “Mohot kubabo urah? I tahut be mohot
na taman tut ma mohot na sasaring waing mohot pai nale puko be ta
harwalar na tupas mohot.”

Iudas ga ter leise Jisas ta ira lilie.
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

47 Io, be Jisas pai gale hapatam baak ira nuno nianga ma a tamat na
matanabar gate hana tupas ie. Ne Iudas, tikenong ta di ira sangahul ma
iruo ga lilie hanana ta di. Ma iga hana tupas Jisas ura haatne ie ma ra
harmum.
48 Iesene Jisas ga tange tana, “Iudas, u ura terter leise Nong a Turadi ie
ma ra harmum mon? Maris!”
49 Io, ma ing be dong ing di ga tiktikai hanana ma ie di ga nes be a
mangana linge so ga ura hinanawat, di ga tange, “Watong, u sip be mem
na harkato ma ra sele?”
50 Ma tikenong ta di ga kato kutus leise no talingana tano palpal na kata
tano tultule tano tamat ta ira pris.
51 Iesene Jisas ga tange, “Waak um hokike!” Io, iga sigire no talingana
no turadi ma iga halangalanga ie.
52 Ma kaia nalamin ta ira matanabar ira tamat na pris, ira lilie tano
matana ubane tano hala na lotu tamat, ma ira tamat ta ira huntunana. Di
gate hanawat ura palpalim kawase Jisas ma ne Jisas ga tange ta di, “Hoke
balik be iou tike holmatau kaie mu ge kap hawat ira sele ma ira kapsil ura
hanawan iou?
53 Ira kaba bungbung iou git tutur nalamin ta mu kaia ra hala na lotu
ma pa mu gale walar ura palpalim kawase iou. Sene be kakarek um no
numu pana bung. Karek no kadado te harkurai.”

---

* **22:44** Ira iruo buturkus 43 ma 44 dur panim ta ari tuarena pakpakat.

Pita ga harus leise Jisas.
(Matiu 26:69-75; Mak 14:66-72; Jon 16:18,25-27)

54 Io, di ga palim kawase Jisas di gom lamus leh ie utuma naramon tano
hala tano tamat ta ira pris. Ma ne Pita ga murmur hanana tapa dahine.
55 Di ga halo tike eh nalamin tano hare tano hala. Ma ne Pita ga ret eh
tikai ma di.
56 Ma tike tultule na haine ga nes leh Pita tano lulungo na eh. Iga nes
dit ie gom tange, "Ikin ra turadi bileng ga tiktikai ma ie."
57 Ma sene Pita ga harus ise ie horek: "Hainigu, iou paile nunure ie."
58 Namur dahine tike mes ga nes ie, igom tange, "Augo bileng tikenong
ta di."
Pita ga tange, "Tasigu, iou pata!"
59 Ma namur dahine baling tike mes na turadi ga tange hadades be,
"Tutuno sakit ikin ra turadi ga tiktikai ma ie kinong aie merasi Galili."
60 Iesene Pita ga tange, "Tasigu, iou paile palai ta kike u tangtange!" Kaie
iat mon baak iga iangianga, iga hadade no ingana no kareka.
61 No Watong ga talingane Pita gom nes dit ie. Io, Pita ga lik leh ikin
ra nianga no Watong ga tange ter tana horek: "No kareka pai nale ianga
baak ma u te harus leise ter iou aitul a pana."
62 Io, iga hanasur ma ra tamat na tapunuk gom suah.

No kaunsil ta ira tamat tano lotu di ga kure Jisas.
(Matiu 26:63-68; Mak 14:61-65; Jon 18:19-23)

63 Ira turadi ing di ga nesnes mur Jisas di ga hasakit saasa tana ma di ga
ububu ie.
64 Di ga kubus pulo ira iruo matana di gom tange, "Nu kilam tus be nesi
ikinong te tut ugo!"
65 Ma di ga tange hagae ie ma ra haleng na mes na mangana nianga
bileng.
66 Be igate malane um ira tamat ta ira huntunana, ira tamat ta ira pris,
ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga kis hulungan. Ma
di ga sel Jisas ukaia ra matmataan ta di.
67 Ma di ga tange tana, "Ing be augo no Mesaia nu hinawase mem."
Jisas ga tange ta di, "Ing be ni hinawase mu, pa mu nale nurnur tagu.
68 Ma ing be ni tiri mu, pa mu nale babalu.
69 Iesene tur leh um kakarek, *Nong a Turadi ie na kis tano tamat na*
kinkinis kaia tano kata na lumane God, no Dadeswana."
70 Ma dong bakut di ga tiri be, "Io kaie, no natine God ugo?"
Iga babalu be, "Ing be mu tange hobi, mu takados."
71 Io, di ga tange um, "Pa dait le supi ter habaling um ta tikenong be na
hinawase dait utana! Dait iat, dait te hadade leh tano hono."

23

Di ga tung Jisas kaia hone Pailat.
(Matiu 27:11-14; Mak 15:2-5; Jon 18:29-37)

1 Io, di bakut tano kis hulungan di ga taman tut, di gom lamus Jisas ukaia
hone Pailat.
2 Ma di ga tur leh be di na tung ie. Di ga tange, "Mem nes leh ikin ra
tunana be ila lamlamus harara no numem huntunana ira Iudeia. I malok

22:54 Sam 31:11 **22:67** Jon 3:12 **22:69** Apostolo 7:56

bileng be da kul takis ter ta ira numem ut na harkurai, ma i tange be aie
iat tike king, no Mesaia.
3 Io kaie, Pailat ga tiri ie, “Augo no king ta di ira Iudeia?”
Jisas ga balu ie, “A num nianga iat!”
4 Io, Pailat ga hinawase no tamat na matanabar ma ira tamat ta ira pris
be, “Aiou paile nes tupas leh tike nirara be da tung ikin ra turadi me.”
5 Iesene di ga manga hahait ie di gom tangtange, “Ila hatawat ra
purpuruan ma no nuno harausur ta ira tamtaman kira Iudeia. Iga
haburuana me Galili ma kakarek ite hanawat ukira bileng.”

Pailat ga tule leise Jisas ukaia hone Herot.

6 Ma be Pailat ga hadade ikin iga tiri ie be aie me Galili be pata.
7 Be iga palai be aie mekaia tano katano Herot i harkurai ter tana, iga
tule ie ukaia hone Herot kinong Herot bileng ga kiskis kaia Ierusalem ta
ikino pana bung.
8 Ma ing be ne Herot ga nes Jisas, iga manga laro kinong baak iat um iga
sipsip be na nes ie. Ma igate ser leh ari linge utana, kaie igom manga sip
be na nes Jisas ing na gil tike dades na gingilaan na kinarup.
9 Iga tiri Jisas ma ra haleng na tiniri sene be Jisas pai gale balu ie.
10 Ira tamat ta ira pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses
di ga tur ter kaia ma di ga tungtung ie ma ra dades na nianga.
11 Herot ma ira nuno umri di ga hasakit saasa tana. Io kaie, di gom
hasigam ie ma tike bilai na sigasige di gom tule pukus ie ukaia hone Pailat.
12 Ma tur leh um ta ikino bung Pailat ma ne Herot dur ga harwis. Ma
sene be nalalie dur ga manga harngangar.

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39—19:16)

13 Io, Pailat ga tato hulungan ira tamat ta ira pris ma ari mes na lilie ma
ira matanabar.
14 Iga tange ta di, “Mu te lamus ikin ra turadi ukira ho iou ma mu tung
ie be i lamus harara ira matanabar. Iou te tiri murmur ie ra matmataan ta
mu ma iou paile nes leh ta sasana haruat ta ira numu hartutung ter tana.
15 Ma ne Herot bileng, paile nes leh ta sasana tana kaie ige tule pukus ie
ukira ho dait. Mu nes baak! Paile gil tike sana linge be na mat pane.
16 Io kaie, iou ni hapadano ie ma ni pales ise ie.”
17 *
18 Sene be no tamat na matanabar bakut di ga kakongane be, “Nu ubu
bing ise ie! Nu pales leise ne Barabas uta mem!”
19 (Io, Barabas um, di ga bul halala ie tano hala na harpadano kinong
iga harubu bingibing ma dong ing di ga kure ira Iudeia.)
20 Io, Pailat ga sip be na pales ise Jisas, kaie igom haianga habaling ira
matanabar.
21 Sene be di ga kakongane be, “Da tut ter ie tano ula kabai! Da tut ter
ie tano ula kabai!”
22 Tano aitul a pana iga tange habaling ta di, “Urah? Ikin ra turadi te
gil ra mangana sasana so? Iou paile nes leh ta sasana i haruat be na mat
pane. Io kaie, iou ni hapadano ie, iou nige pales ise ie.”

23:7 Luk 3:1 * **23:17** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus 17. I tange horek: Taitus ira Nian na Sinakit Pailat git halangalanga ise uta di tikenong di ga hiis kawase ie naramon tano hala na harpadano.

23 Iesene di ga kakongane nalu a haleng na pana be da tut ie ra ula kabai.
Io, di ga sunang Pailat be na haut.
24 Io kaie, Pailat gom kure Jisas haruat di ga sip.
25 Iga hasur leise no tunana nong di ga bul halala ie tano hala na
harpadano, aie nong ira matanabar di ga sasaring utana. Ikino tunana
nong ga harubu bingibing ma dong ing di ga kure ira Iudeia. Ma ne Pailat
ga ter leise Jisas ta ira nuno umri be di na gil tana haruat ma ira sinisip
ta ira matanabar.

Di ga tut Jisas tano ula kabai.
(Matiu 27:33-44; Mak 15:22-32; Jon 19:17-24)

26 Io, be di ga lamlamus hanane Jisas, di ga saret leh Saimon me Sairin
nong ga lala huat metua ra mes na taman. Di ga hapupusak ie ma no kabai
ma di ga sunang ie be na kapkap hanane ie menamur tane Jisas.
27 Ma a tamat na matanabar sakit di ga murmur hanane ie. Ma nalamin
ta di ari haine ing di ga susuah hanane ie.
28-29 Jisas ga talingane di gom tange ta di, "Mu ira haine me Ierusalem,
waak mu suah iou. Mu na suah iat mu ma ira nati mu kinong tike pana
bung na hanawat be mu na tange, 'Na tahut ta di ira hintu ma ta di ing pa
dile kakaho be harasus!'
30 Taitus ikino pana bung *di na tange ta ira uladih be, "Mu bus mem!" '*
31 Ing be ira turadi di gil kakarek ra linge ura tuntun no dahe paile masa,
di na manga tun hagae no dahe i masa."
32 Ma di ga lamus leh bileng airuo holmatau tikai ma ne Jisas ura hiniruo.
33 Ma ing be di ga hanawat ter tano katano di ga kilam ie be 'No Ula
Turungan', di ga tut Jisas ter tano ula kabai kaia tikai ma ira iruo holmatau,
tikenong tano kata na lumana ma tikenong tano kesa na lumana.
34 Ma ne Jisas ga tange, "Mama, nu lik luban leise ira nudi sasana kinong
pa dile palai be a mangana linge so kike di gilgil." Ma di ga papaus ma ra
satu ura nunure leh be nesi na kap leh garum ta ira kinasine.
35 Ma ira matanabar di ga tur ter di ga ngokngok tana. Ma ira lilie di
ga hasakit tana di gom tange, "Iga halon ira mes. Ing be aie no Mesaia iat
gar tane God nong God gate gilamis ie, io, waak ie na halon habaling ie!"
36 Ma ira umri bileng di ga hanawat di gom hasakit tana. Ma di ga ter
ra wain tana ura minamo.
37 Ma di ga tange tana, "Ing be augo no king gar na Iudeia, nu halon
habaling ugo."
38 Ma ira nianga di ga pakat di ga bul ie menalu tano ula kabai. Ma iga
tange horek: "Ikin no king gar na Iudeia."
39 Ma tikenong ta kike ra iruo holmatau nong ga taba ter ga ise ra sana
nianga ter tana horek: "Augo no Mesaia, nah? Kaia, nu halon habaling
ugo! Ma nu halon mir bileng!"
40 No mes balik ga bor ie horek: "Hohaam, paule burte God? No nudahat
harpadano tike mangaan mon.
41 Iesene tike linge i mes harsakit. No nuder harpadano i haruat ma ira
nuder tintalen iesene ikin ra turadi paile gil tike sasana."
42 Io, iga tange, "Jisas, nu lik leh iou tano pana bung be nu hanawat ma
no num kingdom."
43 Ne Jisas ga tange tana, "Tutuno sakit, katiak nu kis tikai ma iou kaia
ra bilai na katano sakit."

23:28-29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Ninanaas 6:16 **23:34** Ais 53:12; Sam 22:18 **23:35** Sam 22:7-8 **23:36** Sam 69:21

Jisas ga mat.
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41)

44-45 Ma tano sangahul ma iruo na pana bung ra tingana kasasa no kasasa
ga mun, ma a kadado ga kaser no hanuo bakut tuk ter ra itul a pana bung
ra matarahien. Ma no tamat na mol tuma naramon tano hala na lotu
tamat ga tamadiris hairuo.
46 Jisas ga kakongane nalu horek: "Mama, iou ter ise no tanuagu ta ira
iruo lumam." Ma ing be iga tange ter horek, iga pataam no mansunguno.
47 Ma no tamat na umri ta tike matana ubane ga nes kakarek ra linge.
Iga pirlet God igom tange, "Tutuno sakit, a ut na takados ikin ra turadi."
48 Ma ari matanabar di gate hanawat hulungan ura nesnes ikin ra linge.
Ma be di gate nes ter hobi di ga tur leh ura hinana. Ma di ga paspaser
hanane ira bangbango di ma ra tapunuk.
49 Iesene di bakut ing di ga nunure ter ie di ga tur ter tapa dahine ma
di ga nesnes kakarek ra linge. Ma nalamin ta di, ira haine ing di gate mur
hawat Jisas merasi Galili.

Di ga hatur no palatamai ne Jisas tano midi.
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Ma iga mon tike turadi, no hinsana ne Iosep. Ma aie me Arimatia,
tike taman ta di ira Iudeia. A bilai ma a ut na takados ie ma iga kiskis
kawase no kingdom tane God. Ma aie tikenong ta di ira kaunsil iesene pai
gale haut ma ira nudi lilik ma no linge di ga gil ie.
52 Io, iga hana tupas Pailat igom saring leh no palatamai ne Jisas.
53 Io, iga kap leh ie metuma ra ula kabai igom hirisane ie ura pulpulus ie
ma tike lawas na ponponiana mol. Io, iga bul halala ie ta tike midi nong di
ga gil ngasiaan ter ie tano papara hot. Ma pa di gale hainoh baak tikenong
naramon tana.
54 Ma ikino bung a Bung Liman ie, no bung be ira Iudeia di la tangtaguro
pane no Bung na Sinangeh. Ma no Bung na Sinangeh gate hutate um.
55 Ma ira haine ing duhat ga hanawat tikai ma ne Jisas merasi Galili
duhat ga mur Iosep ma duhat ga nes no midi. Ma duhat ga nes bileng
hohaam ing di ga hainoh ie hobi.
56 Io, duhat ga baling u nataman ma duhat ga tagura waiwai ing i huhur
tahut. Iesene duhat ga sangeh tano Bung na Sinangeh haruat ma no
harkurai tane Moses.

24

Jisas ga tut hut sukun ra minat.
(Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Jon 20:1-8)

1 Ra Sade ra mala bungbung duhat no kaba haine duhat ga kap hawat
ira waiwai ing duhat gate tagure. Ma duhat ga hana ukaia tano midi.
2 Io, duhat ga nes be di gate pulukane leise no hot tano matana no midi.
3 Sene be duhat ga lala duhat pai gale nes no palatamai ne Jisas.
4 Ma ing be duhat ga lilik uta ikin ra linge, kaie iat mon airuo tunana
dur ga tur huat ter ta duhat. Ma ira kinasi dur ga laklakituan hora hile.
5 Ira haine ga manga burut kaie duhat gom tudu ma ira matmataan ta
duhat utusu napu tano pu. Iesene ira iruo tunana dur ga tange ta duhat,
"Ura biha mohot silsilihe no lilona nalamin ta ira minat?

23:44-45 Luk 8:2-3 **23:56** KBk 20:10; Lo 5:14

6 I panim kira. Ite taman tut hut sukun no minat! Na tahut be mohot
na lik leh ira nuno nianga ing iga kis tikai ma mohot tusu Galili. Iga tange
horek:
7 'Da ter leise Nong a Turadi ie ta ira luma di ira ut na sana. Da tut ie
tano ula kabai ma tano aitul a bung na tut hut baling.' "
8 Io, ing duhat ga hadade duhat ga lik leh ira nuno nianga.
9 Ma be duhat ga tapukus baling mekaia ra midi duhat ga hinawase ira
sangahul ma tike na bulu na harausur ma ira mes ta kakarek ra linge
bakut.
10 Duhat ne Maria me Magadalen, Ioana, Maria no etna ne Jemes ma ari
bileng dong ing di ga hinawase ira apostolo.
11 Iesene pa di gale nurnur ta ira haine kinong di ga lik be a linge bia
kike ra nuduhat nianga.
12 Ma ne Pita balik ga taman tut ma iga hilo ukaia hono midi. Iga tudu
sur iga nes leh ira katano mol sene kaia napu. Io, iga hana sukun ikino
katano gom manga lilik uta ikin ra linge. *

Jisas ga harapuasa ter ta ira iruo turadi tano ngas u Emaus.

13 Ma ta ikino bung airuo ta di ga hanana utusu tike taman di kilam ie
be Emaus, haruat ma ra sangahul ma tike na kilomita metuma Ierusalem.
14 Ma dur ga wowor tikai hanana uta ira linge bakut ing iga hanawat.
15 Be dur ga harianga hanana ta dur, Jisas iat ga hanawat tupas dur ma
iga tiktikai hanana ma dur.
16 Iesene pa dur gale petlaar ura nesnes kilam ie.
17 Io, iga tiri dur, "Mur woworane ra so ing mur tiktikai hanana?"
Io, dur ga tur matien, ma ira iruo matmataan ta dur ga nanaas marmaris.
18 Ma tikenong ta dur, a hinsana Kiliopas ga tiri ie, "Augo sene mon ta
ira wasire tuma Ierusalem paule nunure ira linge ing i hanawat kakarek
ra bar bung?"
19 Io, iga tiri ie, "A linge so?"
Dur ga babalu be, "Ira linge utane Jisas merasi Nasaret. Ikin ra turadi
a tangetus ie. Ira nuno nianga ma ira nuno pinapalim ga dades ra
matmataan tane God ma ira matanabar bileng.
20 Ira tamat ta ira pris ma ira mes na lilie di ga ter leise ie be na tur ra
harkurai. Ma di ga kure be na mat. Kaie di gom tut ie tano ula kabai.
21 Ma mem ga kis na balaraan ter be aie iat nong na halangalanga ise
Israel. Ma a mes na linge bileng te hanawat. Aitul a bung te sakit ing di
ga tut ter ie tano ula kabai.
22 Ma ari ta ira numem haine duhat manga hakarup mem. Duhat hana
ter tano midi katiak ra mala bungbung.
23 Sene be duhat paile nes no palatamaine. Ma duhat me hinawase mem
be duhat nes tike ninanaas na tanuo ma airuo angelo dur tange be ite lon
baling.
24 Io, ari ta ira numem harwis di ge hana ter tano midi ma di nes leh ira
linge hoke ira haine duhat tange. Ma aie, pa dile nes ie."
25 Io, Jisas ga tange ta dur, "Hohaam be mur paile palai ma mur haralis
ura nurnur ta ira nianga ta ira tangetus?
26 Tutuno sakit no Mesaia ga ura kapkap iat kakarek ra ngunngutaan
nalalie be na lala tano minamar tana."

24:6 Luk 9:22 * **24:12** Buturkus 12 i panim ta ari tuarena pakpakat. **24:21** Luk 19:11; Apostolo 1:6 **24:24** Jon 20:3-10 **24:26** Luk 9:22

27 Ma ne Jisas ga hapalaine dur uta ira linge utana ing i kis naramon ta ira
pakpakat tane God, haburuana tane Moses ma ira nianga ta ira tangetus.
28 Ma ing be duhat ga hanawat hutate tano taman dur ga ura hinana
ukaia, iga palai be Jisas ga ura hinana harsakit.
29 Iesene dur ga saring hadades ie, dur gom tange, “Nu kis tikai ma mir
kinong a matarahien tuei um.” Io, iga lala ura kinkinis tikai ma dur.
30 Ma be iga kis ter tano teol na nian iga kap leh tike katano beret, igom
tanga tahut utana, iga pidik ie, igom palau dur ma ie.
31 Io, ira nudur lilik ga hanawat palai ma dur ga nes kilam ie. Ma ne
Jisas ga panim sukun dur.
32 Io, dur ga harianga ta dur be, “Tutuno sakit i karwas ira tinga der
be iga haianga hanane der tano ngas ma be iga papos ira pipilaina ta ira
pakpakat tane God ta der.”
33-34 Kaie iat mon dur ga taman tut dur gom tapukus baling utuma
Ierusalem. Ma dur ga hana tupas ira sangahul ma tike na bulu na harausur
tikai ma ari mes. Di ga kis hulungan ter ma di ga tangtange be, “I tutuno!
No Watong te tut hut baling ma ite harapuasa tane Saimon.”
35 Io, kike ra iruo dur ga hinawas ta ira linge tano ngas ma be dur ga
nes kilam ie hohaam ing iga pidik no katano beret.

Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na harausur.

36 Ma ing be di ga iangianga baak uta kike ra linge Jisas iat ga tur huat
nalamin ta di gom tange ta di, “A malum ta mu.”
37 Io, di ga karup ma di ga burut. Di ga lik be di ga nes tike tabaran.
38 Ma iga tange ta di, “Urah mu ngaangel? Ma mu lilik iriruo urah?
39 Mu na nes ira lumagu ma ira kakigu. Iou iat mon. Mu na sigire iou
ma mu nage palai. Pata ta surno ma ta palatamaine tike tanuo hoke mu
nes ira surugu ma no palatamaigu.”
40 Be iga tange ter hobi iga hamanis ira lumana ma ira kakine ta di.
41 Ma pai gale tale baak di be di na nurnur tana kinong di ga hung ma
ra gungunuama ma ra kinarup. Io kaie, Jisas ga tiri di, “Taitus da linge
kanaia ura enen?”
42 Io, di ga tabar ie ma tike subana aen i moso ter.
43 Iga kap leh ie igom en ie ra matmataan ta di.
44 Ma iga tange ta di, “Karek ra mangana linge iou ga hinawase mu ine
ing iou ga kiskis tikai ma mu. Iou ga hinawase mu be ira linge bakut da gil
tus ing di ga pakat utagu naramon ta ira harkurai tane Moses, ira nianga
ta ira tangetus, ma tano Buk na Ninge.”
45 Io, iga papos ira nudi lilik be di nage palai ta ira pakpakat tane God.
46 Iga tange ta di horek: “Di ga pakat ie be no Mesaia na kilingane ra
ngunngutaan ma ina tut hut sukun ra minat tano aitul a bung.
47 Ma da harpir ta ira huntunana bakut tano ula hanuo, haburuana kira
Ierusalem, be ira matanabar di na lilik pukus ma ne God na lik luban leise
ira nudi sana tintalen.
48 Mu te nes kakarek ra linge ma mu na hinawas.
49 Iou ni tule hawat no linge ta mu nong no Tamagu ga kukubus ura
utana. Iesene mu na kis kawase ter ie kira ta ikin ra taman tuk be no
dades metuma nalu na burung mu.”

God ga kap haut Jisas utuma ra mawe.

24:27 Sam 22:1-21; Ais 53 **24:33-34** 1 Korin 15:4-5 **24:37** Matiu 14:26 **24:44** Luk 9:22
24:48 Jon 15:27; Apostolo 1:8 **24:49** Jon 14:16; 15:26; Apostolo 1:4

50 Ma be iga lamus hasur di utusu Betani iga tatik ira lumana gom idane
di.
51 Ma ing be iga haidane baak di, God ga kap haut ie utuma ra mawe.
52 Io, di ga lotu tupas ie ma di ga tapukus ma ra tamat na gungunuama
utuma Ierusalem.
53 Ma di ga hanana hait ukaia tano hala na lotu tamat ma di ga pirpirlet
God.

No Tahut na Hininaawas JON ga Pakat Ie.

Jon no apostolo ga pakat ikin ra pakpakat **waing ira turadi be di na was ie di nage nurnur be Jisas aie no Mesaia (no 'Krais'), no Natine God, ma ne God na halon di (nes Jon 20:31).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. Jon ga hamanis be Jisas, nong aie God tutuno, iga hanawat turadi, igom lon kira napu tano ula hanuo ura hamanis God ta dait (14:7-11). Io kaie, Jon ga kilam Jisas be no 'Nianga' kinong no nuno nilon i hinawase dait utane God (1:1-18). Jon ga manga iangianga be Jisas ga hanawat be na ter no nilon hathatikai ta di bakut ing di nurnur tana (1:12; 3:16; 3:36; 5:24; 6:40; 10:28; 11:25) ma be aie no Natine God ma pata ta tike mes na ngas tupas God, Jisas sene mon (5:19-27; 10:30; 11:27; 14:6).

Jisas nong di ga kilam ie be no Nianga iga hanawat ura hapalaine dait utane God.

1 Nalalie tano haburuana ta ira linge bakut, no Nianga gate kis. Ma no
Nianga ga kis tikai ma ne God, ma aie iat mon bileng ne God.
2 Iga kis tikai ma ne God menalalie iat tano haburuana ta ira linge bakut.
3 Ma ikin ra Nianga, God ga hakisi ira linge bakut ma ie. Ma pata tike
linge pai gale hanawat, be God pai gale gil ie ma ie.
4 Ma aie iat mon no burwana tano nilon tutuno. Ma ikin ra nilon, aie no
lulungo nong i hapalaine ira turadi uta ira tutuno tane God.
5 No lulungo i hamadares no kadado, iesene no kadado paile burung ie.
6 Tike turadi, nong God ga tule ie, no hinsana ne Jon.
7 Iga hanawat ura hininaawas uta ikino lulungo. Iga gil hobi be ira turadi
bakut ing di na hadade ie, di nage nurnur tano lulungo.
8 Pata be aie iat ikino lulungo, iesene iga hanawat mon ura hininaawas
utano lulungo.
9 Ikanaia baak no lulungo tutuno nong na hanawat ukira tano ula hanuo
ma ina hapalaine ira turadi bakut.
10 No Nianga ga kis kira ta ikin ra ula hanuo. Ma a tutuno be God ga
hakisi no ula hanuo ma ie, iesene ira turadi balik ta ikin ra ula hanuo pa
di gale nes kilam ie.
11 Iga hanawat tano nuno katano, iesene ira nuno matanabar pa di gale
bala halala leh ie.
12 Sene be dong ing di ga bala halala leh ie, iga haut ise ter di be di nage
natine God. Di iat kike ing di ga nurnur tana.
13 Pai gale kaho di hoke ra tinahuat ta ira turadi, be ta ira sinisip gar na
tunana mon. Sene be pata. Di tahuat leh tane God.
14 Ma no Nianga ga turadi um, ma iga lon nalamin ta mem. Ma mem ga
nes no nuno minamar, a minamar gar na halhaaliena bulukasa metuma
tano Tamana. Ma iga bukas ma ra harmarsai ma iga hapuasne bakut
bileng ira tutuno tane God.
15 Io, Jon ga hininaawas palai utana ma ra dades horek: "Ikin iou ga
hininawase mu utana. Iou ga tangtange, 'A tutuno be i hanawat menamur

1:1 Jon 17:5; 1 Jon 1:1-2; Ninanaas 19:13 **1:3** 1 Korin 8:6; Kolose 1:16-17; Hibru 1:2 **1:4** Jon 5:26 **1:5** Jon 3:19 **1:6** Matiu 3:1; Luk 1:13-17,76 **1:9** Jon 8:12 **1:13** Jon 3:3-6; Pilipai 2:7; Jon 2:11; 1 Pita 1:23

tagu iesene i tamat iat tagu kinong pa di gale kaho baak iou, ma ikanaia iat.' "
16 Ma i bukas ter ma ra harmarsai, kaie ige la tamtabar haitne dait bakut me.
17 Io, God ga ter ira harkurai uta dait tane Moses, iesene iga ter no harmarsai ma no palpalai ta ira tutuno utana iat ukira ho dait tane Jisas Krais.
18 Pata tikenong paile nes baak God. Iesene God no bulukasa ila kis pirep ter iat no Tamana. Ma aie iat igate hinawase hapalaine dait utana.

Jon no ut na baptais ga harus be aie pata be no Mesaia.
(Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Io, no hininaawas palai tane Jon utane Jisas horek. Ira tamat ta ira Iudeia kaia Ierusalem, di ga tule ari pris ma ari tano huno tane Lewi ing di la harahut ta ira pinapalim na lotu ukaia hone Jon. Ma di ga me tiri ie be a mangana turadi so ie.
20 Jon pai gale malok be na balu di, iesene iga hinawase hapalaine iat mon di, igom tange be, "Pata be aiou no Mesaia."
21 Di ga tiri habaling ie, "Ma nesi tuno ugo? Ne Elaija ugo?"
Jon ga balu di, "Pata, iou pata be ne Elaija."
Di ga tiri habaling ie, "Augo no tangetus?"
Iga balu habaling iat di ma iga tange, "Pata."
22 Io, di ga tange tana, "Kaia, nu hinawase um mem be nesi tutuno iat ugo, waing mem nage hinawase dong ing di tule mem ukira. Nu tange hohaam ura utam?"
23 Jon ga balu di ma ira nianga tano tangetus Aisaia horek:
"Aiou no ingana tikenong i taato mekaia ra katano bia,
'Gil hatakadosne no ngas tano Watong ura nuno hinanawat.' "
24-25 Io, ari Parisi ing di ga tule, di ga tiri Jon horek: "Be pata be no Mesaia ugo, ma be pata be ne Elaija ugo ma pata be no Tangetus ugo, u la baptais ura biha?"
26 Ma ne Jon ga balu di be, "Aiou la baptais mu ma ra taho, iesene tikenong kanaia nalamin ta mu, pa mu le nes kilam ie.
27 Aie nong na hanawat menamur tagu. Ma iou paile haruat be ni lapus ira hino ta ira pala lamas na kakine." *
28 Karek ra linge bakut ga hanawat tano taman Betani, tua tike palpal tano taho Ioridan, ing ne Jon git baptais kaia.

Jisas aie nong na suge leise ira sasana ma ina baptais ma no Halhaaliena Tanuo.

29 Tano mes na bung um be Jon ga nes leh Jisas ma iga hananawat ukaia ho ie, iga tange, "Mu nes baak! Ikin no not no sipsip na hartabar nong God ga tule ie ukira ura kapkap leise ira sasana ta ira turadi.
30 Ikinin mon no turadi nong iou ga hininawase mu utana. Aiou ga tange horek: 'A tutuno be ikin ra turadi i hanawat menamur tagu, iesene i tamat iat tagu, kinong pa di gale kaho baak iou, ma ikanaia iat.'
31 Ma iou iat, iou pai gale nunure be nesi ikinong na hanawat. Ma sene be iou hanawat iou baptais mu ma ra taho be ni hapalaine mu ira Israel utana."

1:17 KBk 34:28; Rom 6:14 **1:18** KBk 33:20; Jon 6:46; 1 Timoti 6:16 **1:21** Lo 18:15,18; Matiu 11:14 **1:23** Ais 40:3 **1:27** Jon 1:15 * **1:27** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **1:29** Ais 53:6-7; 1 Pita 1:18-19 **1:30** Jon 1:15

32 Io, Jon ga hinawas palai ta di horek: “Aiou te nes no Tanuo ga hanasur
metuma ra ula mawe hoke tike bun, igom a kis tana.
33 Ma iou pai gale nes kilam baak be aie iat mon ikinong na hanawat.
Iesene God, nong ga tule iou ura baptais ma ra taho, igate tange ter tagu
horek: ‘Nu nes no Tanuo na hanasur ma ina kis ta tike tunana. Io, ikinong
iat mon nong na baptais ma no Halhaaliena Tanuo.’ ”
34 Ma ne Jon ga tange, “Iou te nes ter ie, kaie iou ge hinawase mu be aie
iat mon no Natine God.”

Ari bulu na harausur tane Jon di ga nes kilam Jisas be aie no Mesaia.

35 Io, tano bung menamur Jon ma airuo ta ira nuno bulu na harausur
duhat ga tur baling ter kaia.
36 Ma be iga nes Jisas ga hanana sakit, iga tange ta dur, “Mur nes baak!
Ikinen no not no sipsip na hartabar nong God ga tule ie!”
37 Be ira iruo bulu na harausur dur ga hadade hokike, dur ga mur leh
Jisas.
38 Jisas ga talingane dur ma kanaia dur ga murmur hanane ie, io iga tiri
dur, “Mur sip ra so?”
Dur ga balu ie, dur gom tange, “Rabai, u kiskis ha?” (Ma no pipilaina
tane Rabai be ‘tena harausur.’)
39 Io, Jisas ga tange ta dur, “Mur hilo, mur nage nes.” (Ma igate hutate be
na aihet na pana bung tuei um ra matarahien.) Io, dur ga saate leh Jisas,
dur gom a nes no katano iga kiskis tana, duhat gom kis tano matarahien
bakut kaia.
40 Io, Andru no tesne Saimon Pita, tikenong ta dur kike ing dur ga hadade
no nianga tane Jon, kaie dur gom mur leh Jisas.
41 A luaina linge, Andru ga nes leh no tesne Saimon, iga hinawase ie be,
“Mir te silihe leh no Mesaia.” (Ma be da pukusane ie na haruat mon be
‘Krais’.)
42 Io, iga lamus ter Saimon tane Jisas.
Jisas ga nes ie ma iga tange tana, “Augo ne Saimon no natine tikenong
di kilam ie be Jon. Iesene da kilam ugo be ne Kepas.” (Da pukusane be
‘Pita’, ma no pipilaina be, ‘Hot’.)

Pilip ma ne Nataniel dur bileng, dur ga nes kilam Jisas be aie no Mesaia.

43 Io, tano mes na bung menamur Jisas ga sip be na hana utuma Galili.
Be iga nes leh Pilip iga tange tana, “Mur iou.”
44 Ma ne Pilip nong me Betsaida, no taman bileng tane Andru ma ne
Pita.
45 Pilip ga nes leh Nataniel, igom a hinawase ie be, “Mem te silihe leh no
tunana nong Moses ga pakpakat utana naramon ta ira nianga na harkurai.
Ma aie iat bileng nong ira tangetus di ga pakpakat utana. Aie mon ne Jisas
merasi Nasaret, no natine Iosep.”
46 Ma ne Nataniel ga tange balik tana, “Pata ta tahut na linge pai nale
hanawat merasi Nasaret!”
Io, Pilip ga tange, “Hana u ra, nuge nes.”
47 Ma be Jisas ga nes leh Nataniel ma iga hananawat, iga tange be, “A
tutuno sakit, ikinin tike turadi me Israel. Paile nunure ra harabota.”
48 Nataniel ga tiri, “U nunure habibihane iou?”
Jisas ga balu ie, ma iga tange, “Be Pilip baak pai gale tato ugo, iou nes
ter ugo tua ra hena no ina papus kaia.”

1:32 Matiu 3:16 **1:34** Matiu 3:17 **1:36** Jon 1:29 **1:40** Matiu 4:18-20 **1:42** Matiu 16:18
1:45 Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23

49 Io, Nataniel ga tange, “Tena harausur, augo no Natine God! Augo no
king gar tane Israel!”
50 Ma ne Jisas balik ga tange tana, “U nurnur kinong iou tange tam be
iou nes ter ugo ra hena no ina papus. † Iesene nu nes baak tari linge ing
di tamat ta ikin.”
51 Io, iga tange habaling tana, “Hadado baak! Mu na palai utagu. Na
ngan hoke be no mawe na tapapos ma ira angelo tane God di na hananasur
ter ta Nong a Turadi ie ma di na hananahut baling tana.”

2

Jisas ga kios no taho ura wain.

1-2 Io, nong ga itul a bung ma ie, tike lukaro na pokomau di ga gil ie kaia
tano taman Kena tuma Galili. No etnane Jisas bileng ga hanawat, ma di
ga pike bileng Jisas ma ira nuno bulu na harausur ura hinana ukaia tano
lukaro.
3 Ma be ira wain gate pataam, no etnane Jisas ga tange tana be, “Pata
um adi ta wain.”
4 Ma ne Jisas ga tange balik tana, “Waak u song leh iou. No nugu pana
bung paile haruat baak.”
5 No etnana ga tange um ta ira tultule, “Mu na gil ing na tange ta mu.”
6 Io, a liman ma tike na tamat na pala taho na hot di ga tur ter kaia hutate.
Tiketike ta di i haruat be na bukas ma ra liman ma tike na sangahul tuk
ra liman ma ihet na sangahul na poona kor na taho. Ma ira Iudeia di git
taptapir ta di haruat ma ira nudi harkurai.
7 Ma ne Jisas ga tange ta ira tultule, “Mu na kulpe ta taho, mu na hahung
karek ra pala taho.” Io kaie, di gom kulpe hahung di.
8 Iga tange um ta di, “Mu na gope leh tari, ma mu na kap ukaia ta nong
i balaure no lukaro.” Io, di ga gil hobi.
9-10 Ma nong ga balaure no lukaro ga nam no taho ing Jisas gate kios ter
ura wain. Ma pai gale palai be ira tultule di ga kap ira wain meha, iesene
dong ing di ga gope leh ira taho di ga nunure ter. Io, ikinong ra turadi
nong ga balaure no lukaro ga tato leh no tunana nong ga ura tinolen,
igom tange tana, “A tintalen ta ira turadi be, di na huna harpalau ma ira
tahut na wain. Ma be ira wasire di te manga mamo um, io, da kap hawat
um ing paile manga bilai, dage palau di me. Iesene augo, paule gil hobi.
Kanaia iat baak u bul kawase ter ira tahut na wain tuk ter kakarek u ura
harpalau me.”
11 Io, Jisas ga gil ikin ra luaina dades na hakilang kaia Kena ruma Galili.
Kaie igom hapuasne ira nuno minamar, ma ira nuno bulu na harausur di
ga nurnur um tana.

Jisas ga hinawas be aie iat ing na kios ise no tamat na hala na lotu.

12 Ma menamur ta ikin, Jisas ga hanasur u Kapeneam tikai ma no etnana,
ma ira tesne, ma ira nuno bulu na harausur bileng. Di ga kis ra bar bung
kaia.
13 Ma igate hutate no pana bung utano Nian na Sinakit ta di ira Iudeia.
Ma ne Jisas ga hanahut utuma Ierusalem.
14 Ma naramon tano tamat na hala na lotu, iga nes tupas ira turadi di ga
suhsuhurane ira bulumakau ma ira sipsip ma ira mon. Ma tari bileng di
ga kis ter ta ira hator ura kikios ira barbarat.

1:49 Matiu 14:33; 16:16; Mak 3:11 † **1:50** Jisas ga hapalaine ie hobi be igate huna nunure ie.
1:51 Stt 28:12 **2:4** Jon 7:30; 8:20 **2:12** Matiu 4:13 **2:13** KBk 12:1-27

15 Io, Jisas ga kualang leh tike dangdangat, igom bat hasur leise ira
bulumakau ma ira sipsip bakut mekaia tano tamat na hala na lotu. Ma iga
pulukane ira hator ta dong ing di ga kikios ira barbarat, kaie ira barbarat
gom tabureng harbasie.
16 Ma iga tange ta dong ing di ga suhsuhurane ira mon be, “Mu kap leise
kike ra linge mekira! Waak mu pukusane no hala tane Mama hoke tike
hala na kunkulaan!”
17 Io, ira nuno bulu na harausur di ga lik leh ira nianga tane God ing di
ga pakat, i tange horek: *“Mama, i manga mamahien sakit no tingagu pane
no num hala.”*
18 Io, ira Iudeia di ga tiri ie be, “A mangana dades na hakilang so nu gil
ura hatutuno ta mem be i tale be nu gil hobi?”
19 Jisas ga balu di, ma iga tange, “Mu dure ikin ra tamat na hala na lotu,
ma ni hatur habaling ie tano itul a bung.”
20 Io, ira Iudeia di ga tange balik tana, “Di ga harbalaan ura gilgil ikin ra
hala na lotu aihet sangahul ma liman ma tike na tinohon. Ma augo balik,
nu hatur ie aitul a bung mon?”
21 Iesene utano tamaine mon, ikinong ga iangianga harharuat ma ie uta
ikino hala na lotu.
22 Ma be iga tut hut baling sukun ra minat, ira nuno bulu na harausur
di ga lik leh ing igate tange. Io, di ga nurnur ta ikin ra nianga tane God
ma ta kike ra nianga bileng Jisas gate tange ter.

Jisas ga palai ta ira kudulena nilon gar na turadi.

23 Ma be Jisas ga kis ter tuma Ierusalem tano Nian na Sinakit, a haleng
na matanabar di ga nurnur tana kinong di ga nes ie be iga gil ira dades
na hakilang.
24 Iesene Jisas pai gale nurnur ta di be di na gil ta tahut tana kinong iga
nunure ter iat ira nudi kudulena nilon.
25 Pai gale supi ter ta nong be na hinawase ie uta ira nudi kudulena nilon
kinong aie iat ga nunure ter ruma naramon ta ira turadi.

3

*Nesi nong i nurnur tane Jisas i kap no sigar kinakaho tano Tanuo ma i
hatur kawase no nilon hathatikai.*

1 Io, ma tike tamat ta di ira Iudeia, no hinsana ne Nikodimas, aie bileng
tikenong ta di ra Parisi.
2 Iga hanawat ter tane Jisas ra bung, igom tange tana, “Tena harausur,
mem nunure be augo tike tena harausur metuma hone God, kinong pata
ta tikenong pai gorle petlaar kike ra hakilang u gilgil, be God paile kis tikai
ter ma ie.”
3 Io, Jisas ga tange tana, “Hadado baak! Be tikenong pa di gale kaho
habaling ie, pai nale nes no kingdom tane God.”
4 Nikodimas ga tiri ie be, “Ma da kaho bibihane tike tunana be ite
nongtamat? Paile tale tutuno iat be na lala baling tano tingana no etnana,
dage kaho ie.”
5 Io, Jisas ga balu ie, igom tange, “Hadado baak! Be tikenong pa dile kaho
ie tano taho ma tano Tanuo bileng, paile tale be na salo tano kingdom tane
God.
6 Ira turadi di la kaho turadi iat. Ma no Tanuo ila kaho tanuo iat.

2:17 Sam 69:9 **2:19** Matiu 26:61; 27:40 **2:21** 1 Korin 6:19 **2:22** Luk 24:6-8; Jon 12:16
2:23 Jon 7:31 **3:1** Jon 7:50; 19:39 **3:3** Matiu 18:3; 1 Pita 1:23 **3:6** Jon 1:13

7 Waak u karup ing be e tange tam be da kaho habaling at mu.
8 No dadaip i pupuh murmur no nuno sinisip. Ma u hadade no ingana
ma paule nunure be i hana meha, ma i hanana uha. Di bileng hobi ing no
Tanuo i kaho di."
9 Ma ne Nikodimas ga tiri ie, "Na ngan hobibiha ikin?"
10 Io, Jisas ga balu ie be, "Augo tike tamat na tena harausur me Israel!
Hohaam be paule palai ta kike ra linge?
11 Hadado baak! Mem la tangtange ing mem nunure ter. Ma mem la
hininaawas ta ing mem gate nes. Iesene pa mu lale kapkap usurane leh
ira numem hininaawas.
12 Aiou te hinawase mu uta ira linge mekira napu ma pa mu gale nurnur.
Be ing iga tutuno, hohaam tuno iat be mu na nurnur, be ni hinawase mu
uta ira linge metuma ra mawe?
13 Io, pata tikenong pai gale hana utuma ra mawe, iesene aie sene mon
Nong a Turadi ie nong ga hanasur metuma ra mawe.
14-15 Tuma ra katano bia, Moses ga hatur haut no palimpuo na si ma no
dahe. Hoke iat mon bileng Nong a Turadi ie da hatur haut bileng ie hobi,
waing di bakut ing di nurnur tana, di na hatur kawase no nilon hathatikai.
16 "Io, God ga manga sip ikin ra ula hanuo horek, be iga ter leise no
nuno halhaaliena Bulukasa, be nesi i nurnur tana pai nale hiruo iesene
na hatur kawase no nilon hathatikai.
17 Ma ne God pai gale tule no Natine ukira ta kin ra ula hanuo be na
kure dait, iesene iga tule ie be na halon dait.
18 Io, nong i nurnur tana pai nale tur ra harkurai. Ma nong paile nurnur
tana, no harkurai te karet ter ie kinong pai gale nurnur tano halhaaliena
Bulukasa tane God.
19 Ma no burwana God na kure hagae ikin ra ula hanuo i hokarek: no
Lulungo te hanawat ukira tano ula hanuo iesene ira turadi di manga sip
no kadado, ma no nuno madares pata, kinong ira nudi tintalen i sana.
20 Ma nesi nong ila gilgil ra sana, ina malentakuane no madares. Io,
pai nale hanawat ter tano madares kinong i nahula kis puasa ira nuno
tintalen.
21 Ma nesi nong ila lolon mur ira tutuno tane God ina hanawat ter tano
madares waing na palai be aso ing ila gilgil ite hanawat metuma hone
God."

Jisas i tamat ta dait bakut ma aie no nilon hathatikai ta dong ing di nurnur tana.

22 Io, namur ta kike, Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hana leh
utuma ra katano Iudeia. Iga kis kaia ari bung tikai ma di, ma iga gilgil
baptais ta ira ari turadi.
23 Ma ne Jon bileng ga gilgil baptais kaia ra taman Ainon hutate Salim
kinong a mon tamat na taho kaia. Ma ira matanabar di git hananawat be
na baptais di.
24 (Ma kakarek ra linge ga hanawat menalalie be pa di gale bul baak Jon
tano hala na harpadano.)
25 Ma ari ta ira bulu na harausur tane Jon no ut na baptais di ga hargor
ma tike Iudeia. No nudi harkurai be di na taptapir, kaie pa di nale sana
tano ninaas tane God. Ma di ga hargor pane ikin ra tintalen.
26 Io, di ga hana tupas ne Jon, di gom tange tana be, "Tena harausur,
mem ura hininawase ugo tano turadi nong ga tur tikai ter ma ugo tua

---

3:14-15 Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32 **3:14-15** Jon 20:31 **3:16** Jon 3:36; 10:28; Rom 5:8; 8:32; 1 Jon 4:9-10 **3:17** Luk 19:10 **3:18** Jon 5:24 **3:19** Jon 1:5,9; 8:12 **3:22** Jon 4:1-2

tano mes na palpal a taho Ioridan. Aie mon nong u ga hinawase mem utana. Io, kakarek kanaia i gilgil baptais ma ra haleng di hananawat ter tana."

27 Ma ne Jon ga tange ta di, "Pata tikenong pai nale gil tike pinapalim ing be God paile ter ie tana.

28 Mu iat, mu haruat ura hatutuno ter ing iou ga tange horek: 'Aiou pata be no Mesaia. Iesene God ga tule hanalalie mon iou tana.'

29 Ma horek. No tunana nong i ura tinolen, a nuno iat no bulahine nong i ura tinolen. Iesene no harwis ta ikino tunana, i tur hinadado ter utana. Ma ina manga laro be na hadade no ingana no tunana nong na tola. Ma no nugu gungunuama te hanawat hobi, ma ite bukas ter kakarek.

30 I tahut be aie iat na tamtamat, ma iou ni hansiksik.

31 "Nong i hanasur metuma ra mawe i tamat ta ira turadi. Ma nong mekira napu ra pu, a gar na pu iat ie, ma ila iangianga iat ta ira linge mekira napu ra pu. Iesene i tutuno, nong i hanasur metuma ra mawe i tamat ta ira mes bakut.

32 I hininaawas ta ing igate nes ma ing igate hadade, iesene pata tikenong paile kap usurane ira nuno hininaawas.

33 Ma nong i kap usurane ira nuno hininaawas, i hatutuno be ira nianga tane God i tutuno.

34 I tutuno hokakarek kinong nong God ga tule hasur ie i tangtange ira nianga tane God. Ma i tange hobi kinong God ga ter bakut iat no Halhaaliena Tanuo ter tana.

35 Mama i manga sip no Natine, kaie igom bul ie be na harkurai ta ira linge bakut.

36 Nesi nong i nurnur tano Natine na hatur kawase no nilon hathatikai. Sene be nesi na ul ba ter tana pai nale nes ikino nilon, iesene ina kis naramon tano harangungut tane God."

4

Jisas ga hapalaine no haine me Samaria utano lotu tutuno.

1 Io, ira Parisi di ga hadade be Jisas gate lamlamus haleng ma iga baptais ra haleng na bulu na harausur ta ing tane Jon.

2 (Iesene paile tutuno be Jisas ga baptais tari. Iesene ira nuno bulu na harausur sene mon kaie, di ga gilgil baptais.)

3 Be Jisas ga nunure ing di ga tangtange, iga hana sukun no katano Iudeia, ma iga baling utuma Galili.

4 Ma no ngas nong iga murmur ie, ga kutus no katano Samaria.

5 Io, iga hanawat ter tike taman, di kilam ie be Sikaar, naramon tano katano Samaria. Ma ikino taman ila hutate ter tano katano pu Iakop ga hatinane no natine ne Iosep ma ie.

6 Ma no lulur na taho nong Iakop ga kil ie ila kis ter kaia. Ma be igate hutate ra tingana kasasa, Jisas ga me kis ter kaia tano gagene no lulur kinong iga ubal ie no ngas.

7 Ma tike haine me Samaria ga hanawat ura kulpa taho. Ma ne Jisas ga tange tana be, "Iou sip be nu hamamo iou ta taho." 8 (Io, dong ra nuno bulu na harausur di gate hana leh ukaia tano taman ura kul nian.)

3:28 Jon 1:20; Matiu 11:10 **3:31** Jon 8:23 **3:32** Jon 3:11 **3:35** Matiu 11:27; Jon 5:20 **3:36** Jon 3:16-18; 1 Jon 5:12 **4:1** Jon 3:22 **4:5** Stt 33:19; Jos 24:32

9 No haine me Samaria ga tange balik tana, “Augo tike Iudeia, ma iou, a
Samaria iou. Ma ura biha u saring iou ura gena taho?” (Io, iga tange hobi
kinong ira Iudeia pa dile harbalaan ter ma ira Samaria.)
10 Io, Jisas ga balu ie, igom tange, “Be u gate nunure ter no hartabar tane
God, ma nesi bileng iou ing iou saring ugo ura gena taho, io, u gor saring
iou ta taho, ma iou gor ter no taho a lilona ie tam.”
11 No haine ga tange tana be, “Awei ra tunana, pata tike linge be nu
kulupo ma ie kinong no lulur i mangana hanasur. Nu kap ikino lilona
taho meha?
12 U lik be u tamat tano hintubu mem Iakop? Aie iat nong ga ter ikin
ra lulur na taho ta mem. Ma aie bileng ga mamo kira, ira natine, ma ira
nuno huna bulumakau ma ira sipsip bileng.”
13 Ma ne Jisas ga balu ie be, “Dong bakut ing di mamo ta ikin ra taho, di
na sip maru baling.
14 Iesene be nesi nong na mamo tano taho iou ni hamamo ie ma ie, pai
nale sip maru tuno iat, kinong no taho iou ni ter tana na ngan hora puat
naramon tana. Ma ina pupuat hut, kaie inage ter no nilon hathatikai tana.”
15 No haine ga tange tana, “Awei, iou sip be nu hamamo iou ma ikinong
ra taho, kaie iou pa nigele sip maru baling ma iou pa nige la hananawat
baling ukira ura kunulupo.”
16 Io, Jisas ga tange tana, “Nu hana, ma nu lamus leh no num tunana,
ma nu lamus ie ukira.”
17 No haine ga tange tana, “Pata nugu ta tunana.”
Ma ne Jisas ga tange tana, “U te tange ra tutuno ing u tange be pata num
ta tunana.
18 Urah, a liman na tunana u gate tole ter, ma nong um u kiskis ma ie
kakarek, pata be num tunana tutuno ie. Io, paule harakale ta ikin.”
19 Io, no haine ga tange tana, “Awei, iou nes be a tangetus ugo.
20 Io, karek iou ura tirtiri ugo tike linge. Ira hintubu mem di ga lotu
tupas God ta ikunuma ra uladih. Sene be mu ira Iudeia mu la tangtange
be da lotu tupas God tuma sene mon Ierusalem. Ma augo, u lik hohaam?”
21 Ma ne Jisas ga tange tana be, “Awei ra haine, nu nurnur tagu. A pana
bung te hananawat be ira matanabar pa di nale lotu tupas Mama tuma ta
ikunuma ra uladih ma pata bileng tuma Ierusalem.
22 Mu ira Samaria pa mu le nunure nong mu la lolotu tupas ie. Iesene
mem ira Iudeia, mem nunure ter nong mem la lolotu tupas ie, kinong no
haralon tane God i hanawat mekaia ta ira Iudeia.
23 No pana bung te hananawat, ma kakarek bileng ite hanawat um be
dong ing di na lotu tupas God ma ra tutuno, di na lotu hokarek. Di na lotu
tupas Mama ta ira tanua di ma ra tutuno. Io, ma ikin ra mangana lotu,
Mama i sip be da lotu tupas ie hobi.
24 God aie a tanuo, ma dong ing di na lotu tupas ie, di na lotu sene mon
ta ira tanua di ma ra tutuno.”
25 No haine ga tange tana, “Aiou nunure be no Mesaia, aie nong di kilam
ie be Krais, na hanawat. Ma be na hanawat, na hapalaine ira linge bakut
ta mem.”
26 Io, Jisas ga tange balik tana, “Aiou iat mon ie.”

4:9 Esr 4:1-5 **4:10** Jon 7:37-38; Ninanaas 21:6 **4:12** Jon 8:53 **4:14** Jon 6:35 **4:20** Lo 12:5-14; Sam 122:1-5 **4:22** 2Kng 17:29-41; Ais 2:3; Rom 9:4-5 **4:24** 2 Korin 3:17; Rom 12:1; Pilipai 3:3 **4:26** Mak 14:61-62

Jisas ga hamanis tike hapupuo utano matmatuko na lalong be i haruat ma ira haleng na matanabar ing di taguro ura haatur kawase no nilon hathatikai.

27 Kaie iat mon, ira nuno bulu na harausur di ga baling, di ga karup be
Jisas dur ga wowor ma tike haine. Iesene pata tikenong ta di pai gale tiri
ie be iga wowor ma ikino haine urah, ma ra so dur ga tangtange.
28-29 Io, no haine ga waak kapis ter no nuno pala taho, io, iga tapukus
baling utano nuno taman, igom a tange ta ira matanabar be, "Mu hilo, mu
nage nes tike tunana nong te hinawase iou ta ira linge iou gate gil. Ikinin
dak no Mesaia?"
30 Io, di ga hana leh mekaia na taman, di gom hana ukaia ho ie.

31 Be ira matanabar kanaia baak na ngas, ira bulu na harausur di ga tiri
ie, di ga tange tana, "Tena harausur, mem sip be nu ian."

32 Ma iga tange ta di, "Agu mon nian kanaia ing pa mu le nunure."

33 Ma ira nuno bulu na harausur di ga tangtange harbasiane ta di be,
"Taitus tikenong dak te kap hawat ana ta nian?"

34 Io, Jisas ga tange ta di, "No agu nian, aie be ni gil haruatne ira sinisip
tano nong ga tule iou ma ni hapatam bileng ing iga tule iou be ni gil.
35 Be mu la sooso ira numu lalong, mu la tangtange be a ihet na teka
baak ura kinkilaan. Iesene iou tange ta mu, be mu na nes baak ira lalong.
Ite mader bakut um ira papana ura kinkilaan.
36 Kakarek iat mon, no nong i kiikil, i hatur kawase ira puspusno ira
nuno mangason ma i bulbul hulungan ira nian utano nilon hathatikai.
Ma i ngan hobi waing nong i soso ma nong bileng i kikil, dur na laro tikai.
37 Io, i tale be na tutuno be tikenong na soso ma tike mes na kikil. Na
tutuno horek.
38 Iou te tule mu be mu na kil ing pa mu gale so. Ira mes di ga gil no dades
na pinapalim ma mu te kap leh um ira puspusno ira nudi mangason."

A haleng na Samaria di ga nurnur tane Jisas.

39 Ma a haleng ta ira Samaria mekaia ta ikino taman, di ga nurnur tane
Jisas kinong no haine gate hinawas utana horek: "Ite hinawase iou ta ira
linge ing iou gate gil."
40 Io, be ira Samaria di ga hana tupas Jisas, di ga saring ie be na kis kaia
ho di, ma iga kis tikai ma di airuo bung.
41 Ma be di ga hadade no nuno hininaawas, a haleng baling di ga nurnur
tana.
42 Ma di ga tange tano haine be, "Mem paile nurnur tana ta ira num
hininaawas mon. Pata. Mem nurnur kinong mem iat, mem te hadade ie,
ma ite palai ta mem be ikin ra turadi, aie iat no Ut na Haralon utano ula
hanuo."

Jisas ga halangalanga tike bulu i hutate be na mat.

43 Ma be Jisas gate kis kaia airuo bung, iga hana leh utuma Galili.

44 (Io, Jisas ga hinawas ra tutuno be tike tangetus, pa dale ru ie tano
nuno katano tutuno iat.)
45 Ma be iga hanawat tuma Galili, ira matanabar mekaia di ga laro leh
tana kinong di gate nes ira linge igate gil tuma Ierusalem tano Nian na
Sinakit. Urah, di bileng, di ga hana ukaia.

4:34 Jon 6:38 **4:35** Luk 10:2 **4:42** 1 Jon 4:14 **4:44** Matiu 13:57 **4:45** Jon 2:23

46 Mekaia iga hana baling utuma Kena, tike taman ta ikino katano Galili,
ing baak ga pukusane ira taho, igom wain kaia. Ma tike tamat na turadi
ta ira harkurai, no natine ga maset rasi Kapeneam.
47 Ma be iga hadade be Jisas gate hanawat tuma Galili metuma Iudeia,
iga hana ukaia ho ie, iga saring ie be na hana inage halangalanga no natine
nong ga hutate be na mat.
48 Ma ne Jisas balik ga tange tana, “Ing be pa mu nale nes ira dades na
hakilang ma ira tamat na gingilaan na kinarup pa mu nale nurnur iat.”
49 Io, no tamat ta ira harkurai ga tange tane Jisas be, “Awei ra watong,
hilo! Der go hanasur utusu. No natigu nahula mat.”
50 Jisas ga tange tana, “Kaie. Nu hana. No natim te langalanga.”
No tunana ga nurnur ta ira nianga Jisas ga tange, igom hana leh.
51 Be iga hanana baak na ngas, iga harsomane ira nuno tultule, di ga
hinawase ie be no natine te langalanga.
52 Ma iga tiri di be a pana bung so ing no natine ga langalanga. Io, di
ga balu ie be, “Nabung, menamur dahine tano tingana kasasa, kaie no
mamahien i pataam sukun ie.”
53 Ma no tamana ga nunure kilam be ikino pana bung tuno iat be Jisas
ga tange ter tana be no natine te langalanga. Io, aie ma dong di la kiskis
tikai ma ie, di ga nurnur.
54 Ma ikin no airuo na dades na hakilang ing Jisas ga gil ie tuma Galili
be igate hana talur ter Iudeia.

5

Jisas ga halangalanga tike pengpeng ing iga noh ter tano gagene no pup Betesda.

1 Namur ta ikin, Jisas ga hanahut utuma Ierusalem tike lukaro nudi ira
Iudeia.
2 Ma kaia Ierusalem, hutate tano matanangas lala ta ira sipsip, tike pup
na taho kanaia, ma a liman na palpalih ga tur luhutane ie. Ma ira Iudeia
di la kilkilam ikinong ra katano be Betesda.
3 Ma ra haleng na ina minaset di git nohnoh kaia. Ma nalamin ta di ari
pulo, ari pengpeng, ma di ing i mat ira tamtaba di.
4 *
5 Ma tike tunana nalamin ta di igabe maset ra aitul a sangahul ma liman
ma itul na tinohon.
6 Ma be Jisas ga nes ter ie be iga noh ter kaia, iga nunure be baak iat um
igabe ngan hobi, kaie igom tange tana, “U sip be nu langalanga?”
7 Ma no ina minaset ga balu ie, “Awei ra watong, pata tike turadi be na
bul halala iou ta ikin ra pup be ing no taho te lawalawe. Be ing iou la
walar be ni hanasur, ari mes balik di la te hanasur nalalie tagu.”
8 Io, Jisas ga tange tana, “Taman tut! Nu kap leh no num kunuban, ma
nu hana.”
9 Kaie iat mon no tunana ga langalanga. Io, iga kap leh no kunuban
tana, igom hana leh.

4:46 Jon 2:1-11 **4:47** Matiu 8:5-6 **4:48** Jon 2:18; 1 Korin 1:22 **4:50** Matiu 8:13 **4:54** Jon 2:11

* **5:4** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus **4** i tange horek: Ma di git kiskis kawase no taho be na lawalawe, kinong ari pana tike angelo tano Watong git hanasur ter tano pup, git me hamagile no taho. Ma be nesi tike ina minaset i huna karwas lala ter tano taho be ing ite lawalawe, io, no nuno minaset na pataam. **5:8** Matiu 9:6

Ma ikino bung be ikin ra linge ga hanawat ter tana, a Bung na Sinangeh
ie.
10 Io kaie, ira Iudeia di ga tange tano turadi nong gate langalanga horek:
"A Bung na Sinangeh katiak. Paile takados ta ira nudait harkurai be u
kapkap hanane ira num kunuban."
11 Sene iga balu di be, "No tunana nong ga halangalanga iou iga tange
hobi tagu be ni kap leh no kunuban tagu ma ni hana."
12 Ma di ga tiri be, "Nesi ikinong ra turadi i tange tam be nu kap leh no
num kunuban, ma nu hana?"
13 Iesene no tunana nong gate langalanga pai gale hanunure be nesi
ie, kinong Jisas gate hana kumaan leh iat mon nalamin ta ira tamat na
matanabar kaia ta ikino katano.
14 Io, menamur baling, Jisas ga hana tupas ie naramon tano tamat na
hala na lotu, igom tange tana, "Nes baak! U te langalanga um. Karek um
pa nule gil habaling ta sasana, nuhula kot leh um ta linge ing na manga
hagae ugo."
15 Ma no turadi ga hana leh, ma iga hinawase ira Iudeia be Jisas mon
kaie iga halangalanga ie.

Jisas git gilgil sene mon ing no nuno Mama ila gilgil.

16 Io, ira Iudeia di ga haburuana ura hatut purpuruan ter tane Jisas
kinong iga haralon ra Bung na Sinangeh.
17 Ma ne Jisas ga tange ta di, "No Tamagu la papalim hait, ma iou bileng,
iou papapalim."
18 Io kaie, be Jisas ga tange hokarek, ira Iudeia ing di ga walwalar be di
na ubu bing ie, di ga manga mamahien be di na ubu bing ie kinong di ga
lik be iga lake ira harkurai tano Bung na Sinangeh. Ma pata be ikinong
sene. Iga tange bileng be a Tamana tutuno ne God. Ma ta ikino ngas iat
mon, iga gil habaling ie be dur haruat ma ne God.
19 Io, Jisas ga tange balik ta di horek: "Aiou tange ra tutuno ta mu, no
Natine paile haruat be na gil tike linge tano nuno lilik iat. Pata. I petlaar
sene mon be na gil ing i nes no Tamana i gilgil, kinong aso ing no Tamana
i gil, no Natine bileng na gil hobi.
20 Io, no Tamana i manga sip no Natine, ma i hamanis ira linge bakut
tana ing i gil. Na hamanis bileng tari linge tana ing i tamat ta kakarek
waing mu nage karup, mu nage urur.
21 Hokakarek iat mon no Tamana i hatut ira minat ma i halon di, io, hobi
iat mon tano Natine. Nesi tikenong no Natine i sip be na ter lon tana, na
halon ie.
22-23 Ma no Tamana paile kure ta tikenong. Iesene igate ter leise ira
harkurai bakut tano Natine, waing ira turadi bakut di na ru no Natine
hoke di ru no Tamana. Io, nesi tikenong paile ru no Natine, pai nale ru
bileng no Tamana nong ga tule ie ukira.
24 "Mu hadado baak! Be nesi tikenong i hadade ira nugu nianga ma i
nurnur ta nong ga tule iou ukira, io, ite kap no nilon hathatikai. Ma pai
nale tur tano harkurai. Iesene ite sakit no minat ma ite hana ter um tano
nilon.
25 Mu hadado baak! No pana bung i hananawat, ma kakarek bileng ite
hanawat um, be ira minat di na hadade no ingana no Natine God. Ma
dong ing di hadade, di na lon.

5:10 Neh 13:19; Jer 17:21 **5:18** Matiu 26:4; Jon 7:1; 10:30 **5:19** Jon 5:30 **5:22-23** Jon 5:27; Apostolo 10:42 **5:22-23** Pilipai 2:10-11; 1 Jon 2:23 **5:24** Jon 3:15-18

26 Hoke iat mon no Tamana no burwana no nilon, kaie igom ter no dades
tano Natine be aie bileng no burwana tano nilon.
27 Ma no Tamana te ter no dades tana ura harkurai, kinong no Natine
Nong a Turadi ie.
28-29 “Waak mu karup ta kakarek. No pana bung i hananawat be ira
minat bakut di na hadade no ingana, ma di na taman tut sukun ira midi.
Dong ing di git gilgil ra tahut, di na tut hut tupas ra nilon. Iesene dong ing
di git gilgil ra sasana, di na tut hut, ma di na tur ra harkurai.
30 Aiou paile tale be ni gil tike linge tano nugu lilik iat. Pata. Iou gil ira
harkurai hoke iou hadade tano Tamagu. Ma no nugu ngas na harkurai i
takados kinong iou pai lale gilgil utano nugu sinisip. Iesene iou la gilgil
utano sinisip iat ta nong ga tule iou ukira.

Jisas ga mon ari dades na hininaawas tano tutuno utana iat.

31 “Be iou hininaawas tano tutuno utagu iat, no nugu hininaawas paile
tur dades.
32 Tike mes kanaia iat i hininaawas tano tutuno utagu ma iou nunure
be i tur dades no nuno hininaawas.
33 “Ma mu iat, mu ga tula nianga ukaia hone Jon no ut na baptais ura
nunure mekaia ho ie. Ma ne Jon ga hinawas tano tutuno utagu.
34 Iou paile tange kakarek kinong be iou supi ter ira hininaawas nuno
tike turadi. Iesene iou tange hobi be mu nage hatur kawase no nilon
tutuno.
35 Jon ga haruat ma ra lulungo nong ga lulungo ura harapalai. Ma a da
subana pana bung mon mu ga laro leh utano nuno nianga na harapalai.
36 “Iesene iou hatur kawase ra hininaawas tano tutuno ura utagu iat,
nong i manga tamat tano hininaawas mekaia hone Jon. Ma aie horek. No
Tamagu ga ter ra pinapalim tagu be ni hapatam. Ma kakarek iou gilgil.
Ma karek iat ira pinapalim iou gilgil i hinawas tano tutuno utagu be no
Tamagu ga tule iou ukira.
37 Ma no Tamagu iat nong ga tule iou ukira, igate hinawas tano tutuno
utagu. Pa mu le hadade iat baak no ingana, ma pa mu le nes baak ie be
aie hobibiha.
38 Ma no nuno nianga paile kis ter ta mu kinong pa mu le nurnur tagu,
ma aie iat nong ga tule iou ukira.
39 Mu la harausur ta ira nianga tane God ing di ga pakat, kinong mu lik
be kike ra pakpakat na ter no nilon hathatikai ta mu. Nes baak! Kike iat
mon ing di hinawas tano tutuno utagu!
40 Sene be pa mu le sip be mu na hana tupas iou kaie mu nage kap no
lon.
41 “Iou paile haut be ira turadi mon di na let iou. Pata ta linge.
42 Iesene ta kakarek iou te tange hobi, iou te tange kinong iou nunure
be a mangana turadi so mu. Iou nunure be no sinisip utane God paile kis
ta ira numu nilon.
43 Iou te hanawat kinong no Tamagu ga tule iou ukira. Ma pa mu le bala
leh iou. Be tike mes balik na hanawat bia mon, mu na bala leh ie.
44 Pa mu le tale be mu na nurnur tagu kinong mu haut iat ura letlet
harbasiane mu, ma pa mu le nuang leh no pirpirlet metuma hone God.
45 “Waak mu lik be iou kaie, ni kilam mu be a mon sasana ta mu kaia ra
matmataan tane Mama. Pata. Nong na tung mu, ne Moses. Aie mon nong
mu hatur ira numu nurnur tana.

5:28-29 Dan 12:2; Matiu 16:27; Apostolo 24:15 **5:30** Jon 5:19; 6:38 **5:36** Jon 3:2; 14:11 **5:37** Matiu 3:17; Jon 5:32; 8:18 **5:39** Luk 24:27

46 Ma be mu gor nurnur tane Moses, mu gorte nurnur bileng tagu, kinong
iga pakpakat utagu.
47 Iesene paile tale be mu na nurnur ta ing iou tange, kinong pa mu le
nurnur ta ing iga pakat.”

6

Jisas ga tabar ira liman na arip.
(Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Io, menamur ta kakarek, Jisas ga hana kutus no taho kis Galili, nong
di kilam bileng ie be taho kis Taiberias.
2 Ma a tamat na matanabar sakit di ga mur ie kinong di gate nes ira
nuno dades na hakilang ing iga gilgil ura haalon ira ina minaset.
3 Io, Jisas ga hanahut utuma ra gagena uladih, gom kis kaia, di ma ira
nuno bulu na harausur.
4 Ma no pana bung tano Nian na Sinakit gar na Iudeia gate hutate.
5 Ma be Jisas ga nanaas hut, iga nes ra tamat na matanabar, di ga
hananawat tupas ie, igom tange tane Pilip, “Dait na kul beret ha, ikin
ra matanabar di nage en?”
6 Iga tiri hokike ura walwalar Pilip kinong igate nunure ter ing na gil
hobi.
7 Pilip ga balu ie be, “Airuo maar na barbarat pai nale haruat be da kul
beret me, kaie di bakut tiketike di nage en ta dahine!”
8-9 Ma tike mes na bulu na harausur, ne Andru, no tesne Saimon Pita, ga
tange, “Tike bulu karek i kapkap hanane ra liman na not no beret di gil
ma ra bali, ma airuo not no aen bileng. Ma ina haruat hobibiha ma ikin
ra tamat na matanabar?”
10 Io, Jisas ga tange, “Mu tange ta ira matanabar be di na kis.” Ma ra bilai
na pito ta ikino katano ma ira matanabar di ga kis napu. Ma no winawas
ta ira tunana sene mon ga haruat ma ra liman na arip.
11 Io, Jisas ga kap leh ira beret, igom tanga tahut utuma hone God, iga
pidik, di gom palau ira matanabar me, haruat at ta ira nudi sinisip. Ma
iga gil bileng hobi ma ira aen.
12 Ma be di gate ian hahos, Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur,
“Mu na kap hulungan ira subanaa di. Waak di hasurum bia ira petna.”
13 Io, di ga kap hulungan ira sumsubana ta ira liman na beret ing ira
matanabar di ga en subaan. Ma di ga sang hahung ra sangahul ma iruo
na kalot me.
14 Ma be ira matanabar di ga nes ikin ra dades na hakilang Jisas ga gil
ie, di ga tange be, “Tutuno sakit, ikin ra tunana, aie no tangetus nong na
hanawat ukira tano ula hanuo.”
15 Ma ne Jisas ga nunure kilam be di gate hutate ura hinanawat ura
hahait ie be na king. Io, iga hana sene leh sukun di utuma ra uladih.

Jisas ga hana nalu tano ula tes.
(Matiu 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Ma be igate matmatarahien, ira nuno bulu na harausur di ga hanasur
utusu tano taho kis.
17 Di ga kawas tike mon kaia, di gom hanana kutus no taho kis utuma
Kapeneam. Igate bung um ma ne Jisas iat baak panim kaia ho di.
18 Karek um, no dades na dadaip gate pupuh ma no taho gate lagures.

5:46 Apostolo 3:22 **6:15** Jon 18:36

19 Ma be di gate haluso ra liman ma tike be a liman ma iruo na kilomita,
di ga nes leh Jisas ga hananawat nalu tano ula tes ukaia tano mon. Ma di
ga manga burut.
20 Iesene Jisas ga tange ta di, “Aiou mon, waak mu burut.”
21 Ma be igate tange ter hobi, di ga sip be na kawas tano mon. Ma kaie
iat mon, no mon ga sapa na waseser ho di ga hanana ukaia.

Jisas aie no beret na nilon hathatikai.

22 Io, ma tano bung menamur, no tamat na matanabar ing di ga kis ter
tano mes na palpal tano taho kis, di ga lik kawase be tikenong sene no
mon ga kis ter baak kaia. Ma di ga nunure be ira nuno bulu na harausur
di ga hana leh, ma ne Jisas pai gale tikai ma di.
23 Ma ari mes na mon merasi tano taman Taiberias di ga sapa hutate
tano katano ira matanabar di ga en ira beret namur ta ing Jisas gate tanga
tahut ter urie.
24 Ma be ira matanabar di ga nanaas ter be Jisas panim, ma ira nuno bulu
na harausur bileng, di ga kawas ta ira mon, di ga mur utuma Kapeneam
ura ninaas tana.
25 Ma be ira matanabar di ga nes tupas Jisas tuma tike palpal tano taho
kis, di ga tange tana, “Tena harausur, hunangesa u hana ukira?”
26 Io, Jisas ga balu di be, “Mu hadado baak! Mu naanaas tagu kinong mu
ga en ira beret ma mu ga hahos ine. Iesene pa mu le naanaas tagu kinong
be mu te nes kilam ira dades na hakilang iou gil.
27 Waak mu papalim utano nian nong na sana. Iesene i tahut be mu
na papalim utano nian nong na kis ter iat ma ina ter no nilon hathatikai.
Nong a Turadi ie na tabar mu ma ikin at ra nian, kinong God no Tamana
te hamanis be i haut ter ta ing i gilgil.”
28 Io, di ga tiri Jisas, “Mem na gil ra so, kaie mem nage palim ira
pinapalim God i sip ie?”
29 Ma ne Jisas ga balu di be, “No pinapalim nong God i sip be mu na gil
ie horek. Mu na nurnur ta nong God gate tule ie ukira.”
30 Io, di ga tiri ie, “A mangana dades na hakilang so nu gil, mem nage nes,
kaie mem nage nurnur tam? I tale be nu gil tike linge hoke ga hanawat ta
ira hintubu mem?
31 Di ga en ra mana tuma ra katano bia. Ma no nianga tane God di
ga pakat ie i tange bileng hobi. I tange horek: ‘Iga tabar di ma ra beret
metuma ra mawe ura enen.’ ”
32 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Mu hadado baak! Pata be Moses kaie ga
tabar mu ma ra beret metuma ra mawe. Iesene no Tamagu kaie ga tabar
mu ma ra beret tutuno metuma ra mawe.
33 Urah, no beret metuma hone God, aie nong i hanasur metuma ra
mawe ma i ter lon ta ira turadi.”
34 Io, di ga tange tana, “No Watong, mem sip be nu tamtabar haitne mem
ma ikin ra beret.”
35 Ma ne Jisas ga tange ta di horek: “Aiou mon, no beret na nilon. Nong
i hana tupas iou ma i nurnur tagu, paile tale tutuno iat be na taburungan
be na sip maru baling.
36 Ma hoke iou te tange ta mu, a tutuno be mu te nes iou, iesene pa mu
le nurnur tagu.
37-38 Ma di bakut ing no Tamagu i ter di tagu, di na hana tupas iou. Ma
nong i hanawat ter tagu, paile tale tutuno iat be ni tule leise ie, kinong iou

---

6:27 Jon 6:48-58 **6:29** 1 Jon 3:23 **6:30** Matiu 16:1; Jon 2:18 **6:31** KBk 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 **6:35** Jon 4:14

gate hanasur metuma ra mawe ura gilgil haruatne no sinisip ta nong ga
tule iou ukira. Ma iou paile mur no nugu sinisip iat.
39 Ma no sinisip tano nong ga tule iou ukira i horek. I sip be iou pa
nile hamalum tikenong ta di bakut kike ing gate ter tagu. Ma iou ni hatut
habaling di tano hauhawatne tano ula hanuo.
40 Kaie iou ge tange horek kinong no Tamagu i sip hobi. I sip be dong
bakut ing di nes kilam no Natine ma di nurnur bileng tana, di na hatur
kawase no nilon hathatikai. Ma iou ni hatut habaling di tano hauhawatne
tano ula hanuo."
41 Ma ira matanabar di ga tur leh be di na ngurungur ter tana kinong
iga tange be, "Aiou mon, no beret nong i hanasur metuma ra mawe."
42 Ma di ga tangtange bileng, "Aie mon Jisas no natine Iosep. Dait nunure
te mon no etnana ma no tamana. Hohaam kike i tange be iga hanasur
metuma ra mawe?"
43 Io, Jisas ga tange ta di, "Waak mu ngurungur harbasie ta mu.
44 Pata tikenong pai nale hanawat bia ter tagu be no Tamagu pai nale
lamus ie ter tagu. Ma nesi nong no Tamagu i lamus ter ie tagu, ni hatut
habaling ie tano hauhawatne tano ula hanuo.
45 Ma ira tangetus tane God di ga pakat horek: *'Di bakut iat, God na
hausur di'* Ma iou tange be nesi nong i hadade no Tamagu ma i kap
usurane leh mekaia ho ie, na hana tupas iou.
46 Be ing iou tange hobi, paile tutuno be tikenong gate nes no Tamagu.
Pata. Ma nong iat metuma hone God, aie sene mon te nes no Tamana.
47 Mu hadado baak! Nesi nong i nurnur na hatur kawase no nilon
hathatikai.
48 Aiou mon, no beret na nilon.
49 Ira hintubu mu, di ga en ira mana tuma ra katano bia iesene di ga
mat at.
50 Iesene no beret i hanasur metuma ra mawe, a mangana beret ie, ma
be nesi nong i en ie, pai nale mat.
51 Aiou iat, iou no beret na nilon nong ga hanasur metuma ra mawe.
Dong bakut ing di na en ikin ra beret, di na lon hathatikai. Ma no beret
nong iou ni tabar di me, aie no tamaigu nong iou ni ter ise ie waing ira
turadi di nage lon."
52 Be iga tange hobi, ira Iudeia di ga hargor harbasie ta di, di gom tange,
"Ikin ra turadi na ter habibihane no tamaine ta dait, kaie dait nage en ie?"
53 Io, Jisas ga tange ta di horek: "Mu hadado baak! Be pa mu nale en no
uret ta Nong a Turadi ie, ma pa mu nale mame ira dena, pata ta nilon ta
mu.
54 Iesene be nesi nong i en no uretigu ma i mame ira degu, na hatur
kawase no nilon hathatikai, ma iou ni hatut habaling ie tano hauhawatne
no ula hanuo.
55 I tutuno kinong no uretigu a nian tutuno ie, ma ira degu ura minamo
tutuno ie.
56 Nesi nong i en no uretigu ma i mame ira degu, na kis tikai ma iou, ma
iou bileng, ni kis tikai ma ie.
57 No Tamagu, a lilona ie, iga tule iou ukira. Ma iou lon bileng kinong i
lon. Hoke iat mon, nong i en iou na lon bileng kinong iou lon.

6:39 Jon 10:28-29; 17:12 **6:42** Matiu 13:55 **6:44** Jon 6:65 **6:45** Ais 54:13 **6:46** Jon 1:18
6:47 Jon 3:15-16 **6:48** Jon 6:32,58 **6:57** 1 Jon 3:24

58 Io, ma ikin ra mangana beret ga hanasur metuma ra mawe. Paile
haruat ma ing ira hintubu dait di ga en ma di ga mat. Ma be nong i en
ikin ra beret na lon hathatikai."
59 Io, Jisas ga tange kakarek ing iga hausur naramon tano hala na lotu
ta di ira Iudeia tuma Kapeneam.

A haleng di ga hana sukun Jisas.

60 Ma be a haleng ta ira nuno bulu na harausur di ga hadade kike, di
ga tange, "Ikin ra harausur i manga dades. Nesi iat um i tale be na kap
usurane leh karek?"
61 Ma ne Jisas ga nunure be ira nuno bulu na harausur di ga
ngurngurungur uta ikin. Kaie, igom tange ta di, "Ikin i hangungut mu?
62 Be mu hamaan ter hobi, mu na lik hohaam be mu na nes Nong a
Turadi ie ing na hanahut baling utuma ing iga hana leh mekaia?
63 No Tanuo tane God i ter no nilon. Ira dades ta ira turadi a linge bia
mon. Ma karek iou te hinawase mu waing mu nage hatur kawase no nilon
na tanuo.
64 Sene be ari iat ta mu, pa dile nurnur." Jisas ga tange hobi kinong igate
huna nunure ter at be nesi ta di ing paile nurnur, ma nesi nong na tur
talur ie.
65 Ma iga tange baling, "Ma kakarek iou te tange ta mu utano gena no
numu tabuna nurnur, io, ikin no burwana iou gom tange hanalalie ta mu
be pata ta nong pai nale tale ura hinanawat tupas iou ing be no Tamagu
paile ter no dades tana."
66 Ma a haleng ta ira bulu na harausur tane Jisas di ga hana talur ie, ma
pa di gitle hanana tikai um ma ie kinong igate tange hobi.
67 Io kaie, Jisas gom tiri ira nuno sangahul ma iruo na bulu na harausur
horek: "Ma mu, pa mu le sip be mu na hana leh bileng?"
68 Ma ne Simon Pita ga balu ie be, "Nugu Watong, mem na hana um uha
be mem gor hana talur ugo? U te hinawase mem be mem na hatur kawase
hohaam no nilon hathatikai.
69 Mem nunure ma mem nurnur bileng be augo no Halhaaliena metuma
hone God."
70 Io, Jisas ga tange ta di, "Aiou iat, iou ga gilamis mu ira sangahul ma
iruo. Iesene tikenong ta mu i manga sana. I nanaas be i haruat ma tike
sana tanuo!"
71 (Ma iga tangtange mon ne Iudas, no natine Simon Iskariot. Ma a
tutuno be Iudas aie tikenong ta ira sangahul ma iruo, iesene aie kaie na
tur talur Jisas.)

7

Jisas ga hanahut utuma tano Lukaro na Palpalih.

1 Io menamur ta kakarek, Jisas ga hanana hurbit tano katano Galili. Pai
gale sip be na hanana hurbit naramon tano katano Iudeia kinong ira Iudeia
kaia di ga silsilihe ie ura ububu bing ie.
2-3 Ma be no Lukaro na Palpalih gar ta ira Iudeia gate hutate, io kaie,
ira tasine Jisas di gom tange tana, "I tahut be nu hana leh mekira ma nu
hana utua Iudeia waing ira num bulu na harausur di nage nes ira num
pinapalim.
4 Pata tikenong pai nale sie ing i gilgil be ing i sip be da nunure ie. Pata.
Be u la gilgil kike ra linge, i tahut be nu hamanis ugo ta ira turadi bakut."

6:64 Jon 13:11 **6:65** Jon 6:44 **6:68** Matiu 16:16 **7:1** Jon 5:18 **7:2-3** WkP 23:34

5 Ira tesne di ga tange hokakarek kinong di bileng, pa di gale nurnur tana.
6 Ma be Jisas ga hadade hobi, iga tange ta di, “No nugu pana bung paile hanawat baak. Ma ira pana bung bakut ila haruat ter ta mu.
7 Pata ta burwana be ira turadi ta ikin ra ula hanuo di na malentakuane mu. Iesene di malentakuane iou kinong iou hinawas utano tutuno ta di be ira nudi tintalen i sana.
8 Kaie. Mu na hanahut utuma tano Lukaro. Aiou pa nile hanahut kinong no nugu pana bung paile hanawat at baak.”
9 Ma be igate tange hobi ter ta di, iga kiskis um kaia Galili.
10 Ma be ira tesne di gate hanahut utuma tano Lukaro, Jisas bileng um ga mur hut. Ma pai gale hanawat palai kaia, iga munmun hanana at mon.
11 Io, kaia tano Lukaro, ira Iudeia di ga naanaas hanana tana, di gom tirtiri be, “I ham um ikino turadi?”
12 Ma a tamat na matanabar kaia, di ga haramurungo utana. Ari di ga tangtange be, “A tahut na turadi ie.” Ma ari mes di ga tangtange, “Pata. Aie tikenong ing i lamlamus harara ira turadi.”
13 Iesene pata tikenong pai gale iangianga palai utana kinong di ga burut harbasie ta di.

Di ga tur harpaleng be Jisas aie no Mesaia be pata.

14 Ma be no Lukaro gate hana nalamin, Jisas ga hana lala utuma tano tamat na hala na lotu, ma iga haburuana ura harausur.
15 Ma ira Iudeia di ga karup, di gom tiri be, “Hohaam tutuno be ikin ra turadi i manga nunure ra haleng ma pai gale harausur?”
16 Ma be iga hadade hobi, Jisas ga tange horek: “Ira harausur iou hausur me, paile nugu iat. Iesene a nuno nong ga tule iou ukira.
17 Be nesi nong i sip be na mur ira sinisip tane God, aie iat na nunure leh ira nugu harausur be mekatika hone God be iou iangianga bia mon tano nugu lilik.
18 Nesi nong ila iangianga iat ma no nuno dades, ila hatatik habaling iat ie. Ma nesi nong ila sip be na hatatik nong ga tule ie, a tutuno na turadi ie, ma pata ta harakale tano nuno nilon.
19 Mu nunure ter iat mon be Moses te ter ira harkurai tane God ta mu. Sene be pata tikenong ta mu pai lale murmur kike ra harkurai. Ura biha tuno iat kaie mu ge sisilih be mu na ubu bing iou?”
20 Io, no tamat na matanabar di ga tange tana, “Ah, a sana tanuo te sasoh tam! Nesi i ura ububu bing ugo?”
21 Jisas ga tange ta di, “Iou ga gil tike linge mon ma mu te karup tana.
22 Iesene mu la kutkut ira not no bulu ra Bung na Sinangeh kinong Moses ga ter ikino harkurai ta mu (sene be paile Moses tutuno ga hatahun ie, ira hintubu mu iat menalalie tana.)
23 Ing be i tale be mu na kut tike not no bulu tano Bung na Sinangeh waing pa mu nale lake no harkurai tane Moses, io, ura biha kaie mu ge ngalngaluan ter tagu kinong iou ga halangalanga tikenong ta ira nuno minaset bakut tano Bung na Sinangeh?
24 Waak mu nes pukusane ira linge hoke ira numu ninanaas mon. Pata. Mu na nes kilam tike linge hoke aie tutuno iat hobi.”
25 Io, ari matanabar metuma Ierusalem di ga tangtange be, “Ikin iat mon ra tunana nong di ura ububu bing ie. Naka?

7:5 Apostolo 1:14 **7:15** Matiu 13:54; Luk 2:47 **7:16** Jon 12:49; 14:10 **7:18** Jon 8:50 **7:19** Apostolo 7:53; Rom 2:21-24 **7:20** Jon 8:48; 10:20 **7:22** WkP 12:3; Stt 17:9-13 **7:23** Jon 5:8-10,16

26 Iesene, nes baak! Kanaia mon i iangianga ra haruat. Ma pa dile
tangtange tike linge utana. Ma ira lilie dak di nunure be a tutuno be aie
no Mesaia?
27 Iesene be, dait nunure te mon ing ikin ra turadi aie mekaia. Ma be no
Mesaia na hanawat, pata tikenong pai nale nunure be i hanawat meha."
28 Ma be Jisas ga hausur tuma tano katano tano tamat na hala na lotu
gar ta ira Iudeia, iga kakongane be, "Mu lik mon be mu nunure ter iou,
ma be iou meha. Pa e gale lik leh at iou be ni hanawat ukira. Ma nong ga
tule iou ukira iga gil ra tutuno. Pa mu le nunure ie.
29 Iesene iou nunure ter ie kinong iou mekaia ho ie ma iga tule iou
ukira."
30 Ma be iga tange hobi di ga walar be di na palim kawase ie, iesene pata
tikenong pai gale sigire ie kinong no nuno pana bung pai gale hanawat
baak.
31 Ma a haleng ta di ta ikino tamat na matanabar, di ga nurnur tana. Ma
di ga tange, "Be no Mesaia na hanawat, i tutuno be pai nale gil tari dades
na hakilang be na haleng ta ikinin ra turadi. Naka?"
32 Ma ira Parisi di ga hadade ira matanabar di ga haramurungo hokarek
utana. Io, di ma ira tamat na pris, di ga tule ise ari umri ing di la
harbalaurai tano tamat na hala na lotu be di na palim kawase Jisas.
33 Jisas ga tange, "Iou pa nile kis lawas tikai ma mu. Pata. Namur dahine
iou ni hana utuma ho nong ga tule iou ukira.
34 Mu na sisilih tagu iesene pa mu nale nes leh iou. Ma ing iou ni kis
kaia, pa mu le tale be mu na hana ukaia."
35 Ma ira Iudeia di ga tange harbasiane ta di horek: "Ikin ra turadi i ura
hinana uha kaie dait pai nagele nes leh ie? Hohaam, na hana talur dak
ikin ra nudait katano, inage kis tikai ma dong ing pa dile Iudeia ma inage
hausur di?
36 Iga tange be dait na sisilih tana iesene pa dait nale nes leh ie, ma be
ing na kis kaia, dait bileng, dait paile tale be dait na hana ukaia. I pipilaina
tutuno hohaam kaie igom tange hobi?"
37 Io, no bung na hapatam no lukaro aie no tamat na bung sakit. Ma
ta ikino bung, Jisas ga taman tut, igom kakongane be, "Nesi tikenong i sip
maru, i tahut be na hana tupas iou ma ina mamo.
38 Nesi nong i nurnur tagu, ira taho na nilon na sel leh metuma naramon
tana hoke ira nianga tane God di ga pakat i tange hobi."
39 Be Jisas ga ianga hobi, iga tange nuruan no Halhaaliena Tanuo be
dong ing di ga nurnur tane Jisas di na hatur kawase ie. Taitus ikino pana
bung God pai gale ter baak no Tanuo kinong no minamar tane Jisas pai
gale hanawat puasa baak.
40 Ma be ari ta ira matanabar di ga hadade ing iga tange hobi, io, di ga
tange be, "A tutuno, ikin ra turadi, aie iat mon no tangetus nong di ga
kukubus ter utana."
41 Ari mes di ga tange, "Aie no Mesaia."
Ma ari iat baak di ga tiri be, "No Mesaia na hanawat hohaam me Galili?
42 Paile tale hobi kinong ira pakpakat tane God i tange be no Mesaia na
hanawat tano huntunana tane Dawit. Ma ina hanawat metuma Betlehem,
no taman tane Dawit."
43 Io kaie, ira matanabar di gom tur harpaleng ura utane Jisas.

7:27 Jon 7:41; 9:29 **7:28** Matiu 11:27; Jon 8:55 **7:30** Jon 7:44 **7:34** Jon 8:21; 13:36 **7:37** WkP 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 **7:38** Ais 58:11 **7:39** Jon 16:7; 20:22; Apostolo 2:4 **7:40** Jon 6:14 **7:41** Jon 1:46 **7:42** Sam 89:3-4; Mai 5:2

44 Ari ta di ga ura palpalim kawase ie, iesene pata tikenong pai gale sigire ie.

Ira lilie gar na Iudeia pa di gale nurnur be Jisas no Mesaia.

45 Io, ira umri ing di la harbalaurai tano tamat na hala na lotu di ga tapukus baling ter ta ira tamat na pris ma ira Parisi. Ma ira lilie di ga tange ta di, "Urah pa mu le lamus ie?"

46 Ma ira umri di ga balu di be, "Pata tutuno iat be tikenong ila iangianga ho ikin ra turadi."

47 Ma ira Parisi di ga tange balik ta di, "Paile lamus habota bileng mu, naka?

48 Pa mu le lik bileng be tari lilie ma be tari Parisi di nurnur tana, naka?

49 Pata! Sene be ikin ra tamat na matanabar mon di te gil hobi. Iesene pa dile nunure ira harkurai tane God. Kaie God te tule bingbing di."

50-51 Io, Nikodimas tikenong ta di ira Parisi bileng. Aie mon nong ga hana tupas baak Jisas nalalie. Ma iga tange ta di, "Ma ira nudait kaba harkurai, dait pai lale kurkure tikenong menalalie be dait paile hadade baak ie ura palpalai ta ing ite gil."

52 Io, di ga balu ie, "Augo bileng pata be metuma Galili, nah? Ma nu was timaan baak ira nianga tane God, nuge nes tupas be tike tangetus pai nale hanawat metuma Galili."

53 [Io, di ga hana ter ta ira nudi hala tiketike.

8

Di ga lamus ter tike haine na hagaha tinolen ukatika hone Jisas.

1 Iesene Jisas ga hanahut utuma tano uladih Olip.

2 Ma ra mala bungbung iga hanawat baling utuma naramon tano tamat na hala na lotu, ma ira matanabar di ga me hung luhutane ie. Io, iga kis gom tur leh be na hausur di.

3-4 Ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses ma ira Parisi di ga lamus halala tike haine di ga nes tupas leh ie ma iga noh tikai ter ma tike mes na tunana, paile nuno. Ma di ga me hatur ie ra matmataan na haruat, di gom tange tane Jisas, "Tena harausur, ikin ra haine di te hana tupas hakalo ie ma i pepet sana ma tike tunana. 5 Ma naramon ta ira nudait harkurai Moses ga hartule be da gulum bing ira mangana haine hokakarek ma ra hot. Ma augo, nu tange hohaam?"

6 Io, di ga tangtange hobi ura hakuni ie waing di nage haruat be di na kilam ie be i gil tike sasana.

Iesene Jisas ga tudu, gom hatahun pinapakat tano pu ma no kaskas na lumana.

7 Ing di ga tirtiri at baak ie, iga kis tutur gom tange ta di, "Be ta nong ta mu pata nuno ta sana tintalen, io, aie na huna gulum ikin ra haine ma tike hot."

8 Iga tudu baling gom pakpakat tano pu.

9 Ing di ga hadade ikin, di ga hatahun ura hinana leh tiketike. Ma ira nongtamat di at mon kaie, di ga huna lie leh ta ira mes tuk be Jisas sene mon um ma no haine nong ga tur ter kaia.

10 Io, Jisas ga kis tutur ma iga tiri ie be, "Awei ra haine, di tuei um ham? Hohaam, pata tikenong paile tibe bing ugo?"

11 No haine ga babalu be, "Pata tikenong."

7:46 Mak 1:22 **7:48** Jon 12:42 **7:50-51** Jon 3:1-2 **7:52** Jon 7:41-42 **8:5** WkP 20:10; Lo 22:22-24 **8:7** Lo 17:7 **8:11** Jon 5:14

Jisas ga tange, “Aiou bileng, iou pa nile tule bing ugo. Kaie, nu hana, iesene waak baling u gil sasana.”]

No hininaawas tane Jisas utana iat i tutuno.

12 Ing Jisas ga ianga baling ter ta ira matanabar iga tange, “Aiou no lulungo tano ula hanuo. Nesi ta nong i mur iou pai nale hana tano kadado iesene na hatur kawase no lulungo na nilon.”

13 Ing iga tange ikin ira Parisi di ga tange tana, “Kike u te hininaawas baling iat utam. Iesene paile tur dades ira num hininaawas kinong augo sene mon u iangianga.”

14 Io, Jisas ga babalu be, “Pata. Sukmaal be iou hininaawas baling iat utagu, no nugu hininaawas i tur dades ter at. I tur dades kinong iou nunure be iou ga hanawat meha ma uha ing iou ni hana ukaia. Iesene mu, pa mu le nunure be iou hanawat meha ma uha ing iou ni hana ukaia.

15 Mu la harkurai ma ira numu lilik mon mekira napu, iesene iou pai lale kurkure tikenong.

16 Iesene be nige harkurai, ira nugu ula nianga gor tutuno kinong pata be iou sene. Mir tur tikai ter ma ne Mama nong ga tule iou ukira.

17 Ma naramon ta ira numu harkurai iat, Moses ga pakat be ing airuo dur haut pane tike hininaawas, io, ikino hininaawas i tur dades ter.

18 Aiou nong iou hininaawas baling ura utagu, ma ne Mama nong ga tule iou ukira, aie ikino mes nong i hininaawas bileng ura utagu.”

19 Io, di ga tiri ie be, “I ham no Tamam?”

Jisas ga babalu be, “Pa mu le nunure iou ma no Tamagu bileng. Ing be mu gor nunure iou, mu gor nunure bileng no Tamagu.”

20 Iga tange kakarek ra nianga be iga harausur naramon tano tamat na hala na lotu hutate tano bunbulaan ta ira hartabar. Ma pata tikenong pai gale palim kawase ie kinong no nuno pana bung pai gale hanawat baak.

Jisas ga palpales be aie metuma nalu.

21 Io, Jisas ga tange habaling ta di be, “Aiou ni hana leh ma mu na sisilih utagu. Iesene mu na mat tikai ma ira numu sana tintalen. Iesene no katano iou ni hana ukaia, paile tale mu be mu na hana ukaia.”

22 Kaie ira Iudeia di gom hartiritiri hokarek: “Hohaam, na bing habaling dak at ie? Ikin dak no burwana ige tange be, ‘No katano iou ni hana ukaia, paile tale mu be mu na hana ukaia?’ ”

23 Ma iga tange bileng be, “Mu mekira napu. Aiou metuma nalu. Mu mekira ta ikin ra ula hanuo. Iou pata be mekira ta ikin ra ula hanuo.

24 Kaie iou ge tange ta mu be mu na mat tikai ma ira numu sana tintalen. Be ing pa mu nale nurnur be iou, aiou iat mon ikino nong iou tangtange be nesi iou, mu na mat at tikai ma ira numu sana tintalen.”

25 Di ga tiri Jisas, “Nesi ugo?”

Jisas ga babalu be, “Ikinong iat mon iou be tangtange leh um mekaia ra hatahun.

26 Aiou mon haleng na nianga ura paspase ter ta mu ura kurkure mu. Ma iou te hadade leh ira linge metuma ta nong ga tule iou ukira ma aie i tutuno. Ma kike ra linge iou hininawase no ula hanuo ine.”

27 Iesene pa di gale nunure kilam be iga hininawase di utano nuno Mama.

8:12 Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46 **8:14** Jon 5:31-32; 7:28 **8:15** Jon 12:47 **8:16** Jon 5:30; 8:29 **8:17** Lo 19:15 **8:18** 1 Jon 5:9 **8:20** Jon 7:30 **8:21** Jon 7:34; 13:33 **8:23** Jon 3:31

28 Io kaie, Jisas gom tange, “Mu na raun haut ter Nong a Turadi ie. Ma
ta ikino pana bung mu na nunure um be iou, aiou iat mon ikino nong iou
tangtange be nesi iou, ma be iou pai lale gilgil tike linge tano nugu lilik iat.
Pata. Iou la tangtange sene iat mon ing ne Mama gate hausur ter iou ine.
29 Nong ga tule iou, i kis ter at tagu ma paile hana sukun iou, kinong iou
la gilgil haitne ira linge ing i halaro ie.”
30 Ing iga tangtange kakarek, a haleng di ga nurnur tana.

Ira tintalen tikenong i hapuasne be aie gar tane God be aie no natine Satan.

31 Io kaie, Jisas ga tange ta ira Iudeia be di gate nurnur tana horek: “Be
ing mu palim dit ma mu mur ira nugu nianga, io, mu ira nugu bulu na
harausur tutuno.
32 Ma mu na nunure ira tutuno tane Mama, ma kike ra tutuno na pales
ise ira kunubus ke ho mu.”
33 Di ga balu ie be, “A bulumenamur tane Abraham mem. Ma pata ta
nong pai gale hiis kawase baak mem be mem nage papalim menapu tana.
Paile tahut be u tange be mem na langalanga sukun ira kunubus ta mem.
U tange hobi urah?”
34 Jisas ga babalu horek: “Mu hadado baak! Nesi tikenong ila gilgil ra
sana, ira nuno sana tintalen la hiis kawase ter ie.
35 No tultule nong tike hatatamana na hagut ie ura gilgil ira dades na
pinapalim pai nale kis hatikai ma ikino hatatamana. Iesene no natine no
tata ta ikino hatatamana na kis hatikai.
36 Kaie, be ing no Natine kununuma na pales sare mu, io, mu na
langalanga talur tutuno ira kunubus ta mu.
37 Aiou nunure be a bulumenamur tane Abraham mu. Iesene kanaia
balik mu walwalar be mu na ubu bing iou kinong ira nugu nianga paile
kis naramon ta mu.
38 Iou hininawase mu ta ira linge ing iou gate nes tuma ra matmataan
tano Tamagu. Hoke iat mon bileng mu, mu gilgil ira linge ing mu gate
hadade leh tano tama mu.”
39 Di ga babalu, “Mem kilam Abraham no tama mem kinong mem ga
tahuat tana.”
Ma ne Jisas ga tange, “Be ing a natine Abraham mu, mu gor gil ira linge
Abraham git gilgil.
40 Ma kanaia balik, mu walwalar at baak be mu na ubu bing iou, aiou
no turadi nong te hinawase mu uta ira tutuno tane God iou ga hadade leh
metuma hone God. Ikin ra mangana linge Abraham pai gale gil ie.
41 Iesene mu gilgil no pinapalim tano tama mu iat.”
Di ga tange tana be, “Paile not na ngas mem. No Tama mem sene at
mon ne God.”
42 Jisas ga tange ta di, “Ing be a Tama mu ne God, mu gor sip iou kinong
iou ga hanawat metuma hone God ma kakarek iou karek. Iou pai gale
hanawat tano nugu lilik mon. Pata. Iga tule iou.
43 Ura biha be pa mu le palai ta ing iou tangtange? No burwana horek.
Pa mu le tale be mu na hadade no ingana hogu.
44 Mu ira natine no tama mu, Satan, ma mu sip be mu na gil haruatne ira
sinisip tano tama mu. Menalalie leh iat tano hakhakisi tano ula hanuo a ut
na harubu bingibing bia ie. Ma paile nunure ira tutuno tane God kinong
pata ta tutuno tana. Ing ila harakale utane God la iangianga haruat ma

---

8:28 Jon 3:14 **8:33** Matiu 3:9 **8:34** Rom 6:16,20 **8:39** Matiu 3:9 **8:41** Ais 63:16 **8:44** 1 Jon 3:8

no magirana iat kinong a ut na harakale ie ma aie bileng no matana ira
hinarakale.
45 Iesene iou balik, iou hininaawas uta ira tutuno tane God. Ma ikinong
no burwana be pa mu le nurnur ta ira nugu nianga.
46 Nesi ta mu i haruat be na kilam iou be iou gil ra sasana ma ina tale
bileng be na hatutuno ikino nuno hartung? Paile tale mu! Igor tahut be
mu na nurnur ta ira nugu nianga kinong ira tutuno tane God kakarek iou
tangtange.
47 Nesi nong gar tane God ie, i hadade ira nianga tane God. Ma no
burwana be pa mu le hadade kike ra nianga i hokarek. Paile turadi tane
God mu."

Jisas ga pales be iga lon menalalie tane Abraham, kaie i haruat ma ne God.

48 Ira Iudeia di ga balu ie, "Aha! I nanaas be a tutuno iat ing mem
tangtange be augo tikenong ta ira sana Samaria ma be a sana tanuo te
sasoh ter tam."
49 Ma ne Jisas ga babalu horek: "Pata tike sana tanuo i le sasoh ter tagu.
Iesene iou hatamat no Tamagu, ma mu, mu nes hanapu iou.
50 Aiou paile ura raraun habaling at no hinsagu. Iesene tikenong i ura
gilgil hobi ma aie no ut na harkurai.
51 Mu hadado baak! Ing be tikenong i palim dit ma i mur ira nugu
harausur, pai nale mat."
52 Ma be ira Iudeia di ga hadade kaas ter ikin, di ga tange horek: "Karek
tuno balik um mem te nunure be tike sana tanuo i sasoh ter tam. Abraham
ga mat, ma di bileng ira tangetus. Ma kanaia balik u tangtange be nesi
tikenong i palim dit ma i mur no num harausur, pai nale mat.
53 Pata tutuno iat! Paule tamat tano hintubu dait Abraham! Aie ga mat
ma ira tangetus bileng. U lik be nesi ugo kaie uge tange hobi?"
54 Jisas ga babalu be, "Be iou ni raun habaling iat no hinsagu, a linge bia
mon ie. No Tamagu nong mu tange be a numu God ie, aie nong i raun no
hinsagu.
55 Pa mu le hanunure ie iesene iou nunure ter ie. Be ing iou ni tange be
iou paile nunure ie, io, aiou tike ut na harakale ho mu. Sene iou nunure
ter at ie ma iou palim dit leh ma iou murmur ira nuno nianga.
56 No tama mu Abraham ga laro kinong iga nunure be na nes no nugu
pana bung. Io, iga nes ie ma iga laro."
57 Ma dong ra Iudeia di ga tange tana, "Hohaam be u tange be u te nes
Abraham? Ma paile liman na sangahul baak ira num tinohon!"
58 Ma ne Jisas ga babalu be, "Mu hadado baak! Pa di gale kaho baak
Abraham, ma iou, iou iat mon kanaia."
59 Ma be di ga hadade hobi di ga ru hot leh ura gulgulum ie iesene Jisas
ga mun ta di gom hana leh mekaia tano tamat na hala na lotu.

9

Jisas ga halangalanga tike tunana di ga kaho ie ma ra pulo ie.

1 Ma be Jisas ga hanana iga nes tike tunana di ga kaho ie ma a pulo ie.
2 Ira nuno bulu na harausur di ga tiri ie be, "Tena harausur, nesi ga gil
sana tintalen? Ikin ra tunana, no tamana, be no etnana, kaie di gom kaho
ie ma ra pulo ie?"

8:46 2 Korin 5:21; 1 Pita 2:22 **8:47** 1 Jon 4:6 **8:48** Mak 3:21-22 **8:51** Jon 5:24 **8:58** Jon 1:1 **9:2** Ese 18:20; Luk 13:2,4

3 Jisas ga babalu horek: “Pata tikenong ta duhat tamana ga gil ra sasana.
Iesene iga ngan hobi waing God nage hamanis ira nuno pinapalim ma no
nilon ta ikin ra turadi.
4 Be ing at baak i kasasa ter, dait na gil ira pinapalim a nuno nong ga tule
iou. Ma ite hutate be na bung, ma paile tale um be tikenong na papalim.
5 Ing iou karek tano ula hanuo, iou no lulungo tano ula hanuo.”
6 Be iga tange ter hokakarek iga iaiabis tano kabus, igom gil pukaie
me. Io, iga bul ira pukaie ta ira iruo matana no tunana. 7 Iga tange tano
tunana, “Hana, nuge susu tano bakbak Silom” (no pipilaina be, ‘Hartule’).
Io, no tunana ga hana igom susu. Ma iga tapukus baling u nataman ma
ira iruo matana gate tapapos.
8 Ira turadi ing di ga nunure ter ie ma dong ing di git nesnes ie be tike
ut na sinsaring marmaris uta barbarat, di ga tangtange hanane be, “Ikin
iat mon no turadi nong git kis ter ma igit saasaring marmaris ura gena
barbarat. Naka?”
9 Ari di ga haut be aie iat mon. Ma ari mes di ga tange be, “Pata. I
matmataan haruat mon ma ie.”
Ma aie iat ga sisingit be, “Aiou, iou ikino turadi.”
10 Io, di ga tiri ie, “Ira matam i tapapos hobibiha?”
11 Iga babalu, “No tunana nong di kilam ie be Jisas i gil ari pukaie, ige
bul ta ira iruo matagu. I tule iou be ni hana utusu hono bakbak Silom,
nige susu. Io, iou hana ma iou susu. Ing iou gil hobi ira iruo matagu dur
tapapos.”
12 Ma di ga tiri ie, “I ham um ikinong ra turadi?”
Iga babalu be, “Iou paile nunure.”
13 Io, di ga lamus ter no tunana nong ga pulo nalalie ukatika hodi ra
Parisi.
14 Ma no bung Jisas ga gil ira pukaie ma iga papos ira iruo matana no
tunana, iga tike Bung na Sinangeh.
15 Kaie ira Parisi di ga tirtiri bileng ie be iga ngan hohaam kaie igom
nanaas. Iga balu di be, “Iga bul pukaie ta ira iruo matagu, iou ga susu, ma
kakarek um iou nanaas.”
16 Ari Parisi di ga tange be, “Ikino tunana aie paile metuma hone God
kinong paile taram ira harkurai tano Bung na Sinangeh.”
Ma ari mes di ga tange, “Paile tale tuno iat be tike ut na sasana gor gil
ta mangana dades na hakilang hokakarek.” Io, di ga iruo palpal.
17 Kaie di ga tiri habaling no tunana nong ga pulo nalalie horek: “Ikino
tunana ga papos ira iruo matam. Kaie, augo, nu tange hohaam utana?”
No tunana ga babalu be, “Aie tike tangetus.”
18 Iesene di ira Iudeia pa di gale sip be di na nurnur be iga pulo nalalie
ma be igate nanaas um, tuk ter be di ga hartule utano tamana ma no
etnana.
19 Io, di gom tiri dur, “No nati mur ikin? Aie nong mur tange be iga pulo
leh tano bung, augo no etnana, u ga kaho ie tana? Hohaam be ite nanaas
um kakarek?”
20 No tamana ma no etnana no tunana dur ga babalu horek: “Mir nunure
be aie no nati mir. Ma mir nunure bileng be iga pulo leh at tano nuno bung
na kinakaho.
21 Iesene mir paile nunure be hohaam kike ige nanaas um. Ma mir paile
nunure bileng be nesi nong i papos ira iruo matana. Mu tiri ie. Pata be a
bana iat baak um ie. Paile supi ter baling um tikenong ura nianga utana.”

9:3 Jon 11:4 **9:5** Matiu 5:14; Jon 8:12 **9:6** Mak 8:23 **9:17** Jon 4:19

22 No Tamana ma no etnana dur ga tange hobi kinong dur ga burte ira
Iudeia. Ma no burwana horek. Dong ra Iudeia di gate bul nianga ter be
tikenong na tange hapuasne be i nurnur be Jisas no Mesaia, di na hatabune
ie be pai nale lotu.
23 Kaie no etnana ma no tamana dur ga tange be, “Pata be a bana iat
baak um ie. Mu tiri ie.”
24 Tike pana baling di ga hartule utano tunana nong ga pulo menalalie,
di gom tange tana, “Hasasalim utuma hone God be nu tange no tutuno
kakarek. Mem nunure be a ut na sana ikinong ra turadi.”
25 Kaie iga balu di, “Be ing aie tike sasana be pata, iou paile nunure. No
linge sene mon iou nunure ie, kinin. Iou ga pulo menalalie iesene iou te
nanaas um kakarek.”
26 Io, di ga tiri ie, “Aso ing iga gil tam? Iga papos ira iruo matam
hohaam?”
27 Iga balu di, “Aiou te hinawase ter mu iesene pa mu le kanan be mu na
hadade kilam. Mu sip be mu na hadade habaling iou urah? Iou hamaan
ter be pa mu le sip be na nuno bulu na harausur mu bileng. Tutuno iat,
be pata?”
28 Ma di ga ris ie, di gom tange be, “Augo iat tike bulu na harausur ta
ikinong ra turadi. Ma mem, mem ira bulu na harausur tane Moses.
29 Mem nunure be God ga haianga ne Moses. Iesene ikin ra turadi, mem
paile nunure be i hanawat meha.”
30 No tunana ga balu di horek: “A mangaan at! Pa mu le nunure be i
hanawat meha iesene i papos ira iruo matagu.
31 Dait nunure be God pai lale tartaram ira sinsaring ta ira ut na sana.
Iesene ila tartaram dong ing di la gilgil horek. Di la ruru ie ma di la gilgil
haruatne ira nuno sinisip.
32 Mekutua leh nalalie sakit tuk katiak pata baak tikenong te hadade be
tikenong ga papos ira iruo matana tike turadi di ga kaho ie ma a pulo ie.
33 Be ing ikin ra turadi pai nagele hanawat metuma hone God, pai gorle
tale ie be na gil tike linge.”
34 Io, di ga balu ie horek: “A ut na sasana ugo mekatika leh tano bung
di ga kaho ugo. Nesi ugo be nu pir mem?” Ma di gom ise hasur ie.
35 Jisas ga ser be di gate ise hasur ie. Ma ing iga nes leh ie, iga tange,
“Hohaam, u nurnur ta Nong a Turadi ie?”
36 No tunana ga balu ie be, “Aie nesi? Hinawase iou waing iou nige
nurnur tana.”
37 Jisas ga tange, “U te nes um ie ma aie iat mon nong i iangianga ma
ugo kakarek.”
38 Ma no tunana ga tange um, “No Watong, iou nurnur.” Ma igom lotu
tupas ie.
39 Io, Jisas ga tange, “Ura gil harkurai kaie iou gom hanawat ukira ta
ikin ra ula hanuo, waing ira pulo di na nanaas ma dong ing di nanaas ter
di na pulo.”
40 Ma ari Parisi ing di ga sasaate hanane ie, di ga hadade ing iga tange
hokakarek, di gom tiri ie, “Paule lik ter be mem bileng, mem ira pulo.
Naka?”
41 Jisas ga tange ta di, “Ing be a pulo mu, pata ta sana tintalen pai gorle
kisi mu. Iesene karek mu tange be mu nanaas ter. Kaie ira numu sana
tintalen i kis ter iat.”

9:31 Sam 34:15 **9:34** Sam 51:5 **9:40** Matiu 15:14

10

Jisas aie no bilai na ut na balaura sipsip.

1 Jisas ga tange, “Mu hadado baak! No turadi nong paile lala tano
matanangas tano longlong na sipsip, iesene i kawas kutus mon, a isomo
ma a holmatau bileng ie.
2 No turadi nong i lala tano matanangas iat, a ut na harbalaurai ie ta ira
sipsip.
3 No ut na balaura matanangas la paapos ter no matanahala tana. Ma
ira sipsip di hadade kilam no ingana ing ila taato ira hinsa di ira nuno
sipsip, ma ina lamus hasur di.
4 Be ila te lamus hasur leh di, na lilie hanana um ta di. Ma ira sipsip di
na murmur ie kinong di nunure kilam no ingana.
5 Iesene pa di nale mur tuno iat tike mes. Pata! Di na hilo talur ie kinong
pa dile nunure kilam ira ingana mes.”
6 Jisas ga tange kin ra nianga harharuat ta di iesene pa di gale palai ta
ing iga tangtange ta di.
7 Kaie Jisas gom tange habaling ta di, “Mu hadado baak! Aiou iat, iou no
matanahala ta ira sipsip. 8 Dong bakut ing di ga hanawat menalalie tagu,
a isomo ma a holmatau bileng di, iesene ira sipsip pa di gale taram di.
9 Aiou iat, iou no matanahala. Be tikenong na lala tagu, na lon. Na laala
ma ina sursur baling, ma ina nes tupas ra bilai na nian.
10 No isomo i hanawat mon ura kukuman, ura harbing, ma ura
haragawai. Iou te hanawat be di na hatur kawase ra nilon, ma no nilon
na bukas ta di.
11 “Aiou iat, iou no bilai na ut na balaura sipsip, nong i ter leise no nuno
nilon uta di ira sipsip.
12 No tultule nong di la kuukule leh mon ie, aie pata be no ut na
harbalaurai tutuno. Ma pata be a nuno tus bileng ira sipsip. Kaie, be
ing na nes no raaia na pep te hanawat, na hilo talur ira sipsip. Ma no
raaia na pep nage karet ira sipsip ma ina pasak harbasiane di.
13 I hilo kinong di ga kukule mon ie ma paile ngarau pane ira sipsip.
14-15 Aiou iat, iou no bilai na ut na balaura sipsip. Iou nunure ter ira
nugu sipsip ma ira nugu sipsip di nunure ter iou hoke Mama i nunure
ter iou ma iou nunure ter Mama. Ma iou ter ise no nugu nilon uta di ira
sipsip.
16 A nugu ari mes na sipsip pa dile gar ta ikin ra longlong na sipsip. Iou
ni lamus hawat bileng di. Di na hadade kilam no ingagu ma di bakut di
na kis tike kapawena longlong na sipsip. Ma ina tikenong mon no ut na
harbalaurai tana.
17 No burwana hokarek kaie Mama ga sip iou. I sip iou kinong iou ter
leise no nugu nilon be ni kap habaling leh ie.
18 Pata tikenong i sasel leise no nugu nilon mekira ho iou. Iesene iou iat,
tano nugu lilik, iou ter ise ie. Iou iat iou kure be ni ter leise, ma iou kure
ter bileng be ni kap habaling leh ie. Ikin ra hartule Mama ga ter ie tagu
be ni gil ie.”
19 Ing be ira Iudeia di ga hadade hokarek, ira nudi lilik ga mes harbasie
baling. Ari tike palpal ma ari tano mes.
20 Ma a haleng ta di, di ga tangtange, “A sana tanuo te sasoh tana ma ite
ba. Mu hadade ie urah?”

10:8 Jer 23:1-2; Ese 34:2-3 **10:11** Sam 23:1; Ninanaas 7:17 **10:12** Apostolo 20:29 **10:14-15** Matiu 11:27; 1 Jon 3:16 **10:16** Ais 56:8; Ese 34:23 **10:17** Pilipai 2:8-9

21 Ma ari mes di ga tangtange, “Kakarek pata be a nianga a nuno ta
tikenong a sana tanuo i sasoh ter tana. A sana tanuo bileng i tale be gor
hananaas ira mata di ira pulo?”

Jisas ga hinawas palai be aie no Mesaia, no Natine God.

22-23 Io, di git gilgil tike lukaro be di na lik leh no pana bung be di ga gil
no tamat na hala na lotu be na halhaalien baling. Ma no bunguno ikino
lukaro ga puko tuma Ierusalem. A pana bung na maduhan kike ma ne
Jisas ga hanana naramon tano hala na lotu tamat menapu tano maliah
tane Solomon.
24 Kaie, ira Iudeia di ga me hung luhutane Jisas ma di ga tiri ie horek:
“Aise bung at baak ma nu pidik ter ma ugo? Nes baak, mem be nanahe
puo leh um. Kaie! Be ugo no Mesaia, io, nu hinawase hapalaine um mem.”
25 Io, Jisas ga balu di, “Iou gate hinawase ter mu iesene pa mu le kanan
be mu na nurnur. Ira pinapalim iou gilgil tano hinsana no Tamagu, di
hininaawas utagu.
26 Iesene pa mu nale nurnur, kinong pata be mu ira nugu kaba sipsip.
27 Ira nugu sipsip di tartaram no ingagu ma iou nunure ter di, ma di
murmur iou.
28 Ma iou ter no nilon hathatikai ta di ma pata tutuno iat pa di nale
hiruo, ma pa ta tikenong na res leh di tano lumagu.
29 Mama, nong ga ter di tagu, i tamat ta ira linge bakut ma paile haruat
be ta tikenong na res leh di tano lumane Mama.
30 Mir ma ne Mama mir tikenong mon.”
31 Io, ira Iudeia di ga ru habaling leh ra hot be di na gulum ie.
32 Iesene Jisas ga tange ta di, “Iou gate hamanis ra haleng bilai na
pinapalim ta mu metuma hone Mama. Mu ura gulgulum iou uta garum
pinapalim?”
33 Ira Iudeia di ga tange, “Mem paile ura gulgulum ugo uta ira bilai na
pinapalim. Pata. Mem na gulum ugo uta ira num nianga saasa utane God
kinong a turadi bia mon ugo ma u tange be God ugo.”
34 Jisas ga balu di be, “Mu nunure ter ing di ga pakat ie ta ira numu
harkurai tane God, ing God ga tange horek: ‘A god mu.’
35 God ga kilam kike ra turadi be a god di. Iga kilam di hobi ing ira nuno
nianga ga hana tupas di. Ma dait nunure be ira nianga tane God di gate
pakat i tur hatikai ter.
36 Iesene utagu iat, Mama ga bul hasisingen iou be nige halhaalien igom
tule iou ukira tano ula hanuo. Be ing God ga kilam kike ra turadi be a god
di, ura biha tuno be mu tange be iou tange hagae God ing iou tange be, ‘A
natine God iou’?
37 Waak mu ra nurnur tagu be iou pa nile gil ira pinapalim ing Mama i
sip be ni gil.
38 Iesene be ing iou gilgil kike ra pinapalim ma pa mu le nurnur tagu, io,
i tahut be mu na nurnur ta ira pinapalim iou gilgil waing mu nage nunure
kilam um be Mama i kis tagu ma iou kis tane Mama.”
39 Ma di ga walar habaling be di na palim kawase Jisas iesene di ga ber
tana.
40 Namur Jisas ga balos habaling no taho Ioridan utusu tano katano Jon
no ut na baptais ga huna baptais ira turadi kaia nalalie, ma ne Jisas ga me
kiskis kaia.

10:28 Jon 3:16; 6:39 **10:33** WkP 24:16 **10:34** Sam 82:6 **10:38** Jon 14:10-11 **10:40** Jon 1:28

41 Ma a haleng na matanabar di ga hana tupas ie ma di ga tange, “I tutuno be Jon pai gale gil ta dades na hakilang iesene a tutuno bakut ing Jon ga tange uta ikin ra turadi.”
42 Ma a haleng di ga nurnur tane Jisas ta ikino taman.

11

Jisas ga hatut Lasarus sukun ra minat.

1 Io, tike turadi a hinsana ne Lasarus ga maset. Aie me Betani no taman tane ningor sahine, Mata ma ne Maria.
2 Ikin ra Maria nong ga burange bus no Watong ma no waiwai, igom salap hamasa ira kakine ma no hine. Ma ne Lasarus mon, no hainine, nong ga noh ter ma ra minaset.
3 Io, dur sahine ga tula nianga ukaia hone Jisas horek: “No Watong, nong u la sip ter ie i maset.”
4 Ma be Jisas ga ser ikin, ga tange, “Ikin ra minaset pai nale bing ie. Pata. Iesene ite hanawat hokarek be ira matanabar di na raun no hinsane God waing no minamar tano Natine God na hanawat puasa.”
5 Ma ne Jisas ga sip Mata dur ma no sahine, ma ne Lasarus.
6 Iesene be Jisas ga ser be Lasarus ga maset, Jisas ga kisi leh iat baak ra iruo bung baling kaia tano taman ga kiskis kaia.
7 Namur um ga tange ta ira nuno bulu na harausur, “Dait go hana baling u Iudeia.”
8 Ma ira bulu na harausur di ga tange, “Tena harausur, naharise mon baak ira Iudeia di ga ura gulgulum ugo. Ma nu hana baling ukaia urah?”
9 Jisas ga balu di horek: “Dait nunure be a sangahul ma iruo ira pana bung naramon tike bung na kasasa. Io, nesi tikenong i hanana ra kasasa pai nale puko kinong i nanaas ter ma no lulungo ta ikin ra ula hanuo.
10 Iesene, tikenong i hanana ra bung na puko, kinong pata ta lulungo tana.”
11 Be igate tange ter hobi Jisas ga hinawase di be, “Lasarus no nudait harwis te kubabo. Ma iou ura hinana ukaia waing ni ge hangun ie.”
12 Kaie, ira nuno bulu na harausur di gom tange, “No Watong, be kanaia i kumkubabo na langalanga baling.”
13 Jisas ga haianga di tano minat tane Lasarus iesene ira nuno bulu na harausur di ga lik be iga tangtange be Lasarus ga kubabo ter mon.
14 Io, Jisas ga hinawase hapalaine um di be, “Lasarus te mat.
15 Iesene iou laro uta mu be iou pai gale kis tikai ma ie. Ma iou pai gale hana waing mu nage nurnur. Ma dait um utuma ho ie.”
16 Kaie, Tomas (nong di la kilkilam bileng ie be no Kasang) ga tange ta ira bulu na harausur, “Dait go hana bileng, dait nage mat tikai ma ie.”
17 Be Jisas ga hanawat iga ser leh be di gate hatur Lasarus ra midi aihet na bung nalalie.
18 Ma Betani i tapa haruat ma ra itul a kilomita mon metuma Ierusalem.
19 Kaie a haleng na Iudeia di gate hanawat ura hangoingoi Mata dur sahine ma ne Maria tano minat tano haini dur.
20 Be Mata ga ser um be Jisas ike ga hananawat iga hana leh ura kokot leh ie. Iesene Maria ga kis ter at kaia ra hala.
21 Mata ga tange um tane Jisas, “Watong, be nuge kis ter kira no hainigu pai gorle mat.

11:1 Luk 10:38-39 **11:2** Jon 12:3 **11:4** Jon 9:3 **11:16** Mak 14:31

22 Ma iou nunure ter be ing nu saring God uta so kakarek, karek iat mon
God na ter tam."
23 Jisas ga tange tana, "No hainim na tut hut baling."
24 Mata ga tange tana, "Aiou nunure ter be ina tut hut bileng tano bung
na tuntunut hut baling ta ira minat tano hauhawatna pana bung ta ikin
ra ula hanuo."
25 Jisas ga tange tana, "Iou iat, iou no burwana no tuntunut hut baling
ma no nilon. Nesi nong i mat, iesene ite nurnur tagu, na lon.
26 Ma nesi nong i lolon ma i nurnur ter tagu pata tutuno iat pai nale mat
hatikai. U nurnur ta ikin?"
27 Mata ga haut gom tange tana, "Watong, iou te nurnur be augo no
Mesaia, no Natine God nong di ga tangtange be na hanawat ukira tano ula
hanuo."
28 Namur ta ing igate tange ter hokarek, iga baling gom a tato hasisingen
leh Maria, no sahine, ma iga tange tana, "No tena harausur te hanawat ma
i tirtiri tam."
29 Be Maria ga hadade hokike iga tut sur haiah igom hana utusu hone
Jisas.
30 Ma ne Jisas pai gale hanawat baak kaia tano taman. Ma iga kis ter at
tano katano Mata ga hana tupas ie kaia.
31 Ira Iudeia ing di ga kis tikai ter ma ne Maria ura hangoingoi ie kaia
ra hala, di ga nes ie ma igate tut sur haiah, io, di ga mur ie. Di ga lik be
iga hanana ura sunuah tusu tano midi.
32 Ma ne Maria ga hanawat ter tano katano Jisas ga kis ter kaia. Be iga
nes ie iga tudu napu ta ira iruo kakine Jisas gom suah ter tana horek:
"Watong, be nuge kis ter kira no hainigu pai gorle mat."
33 Be Jisas ga nes Maria ma iga susuah tikai ma ira Iudeia ing di ga saate
hawat ie, iga purpuruan ma iga manga tirih no tingana.
34 Jisas ga tiri di, "Mu hatur ie ha?"
Di ga balu ie, "Watong, hilo, nuge nes!"
35 A lur na matane Jisas ga sel.
36 Io, be di ga nes ikin, ira Iudeia di ga tange harbasie ta di be, "Nes
baak! Iga manga sip ter iat ne Lasarus."
37 Iesene ari di ga tange be, "Ikin ra turadi mon nong ga hananaas ira
iruo matana no pulo. Kaie, i tale be gor halangalanga mon bileng Lasarus
ma ne Lasarus pai gorle mat."
38 No tingane Jisas baling ga manga tirih gom hana ukaia tano midi. A
matana hot ie ma di ga bul bat ter no matana ma tike hot.
39 Jisas ga tange, "Mu kap ise ter no hot!"
Mata, no hainine no minat, ga tange, "Watong, ite mapus um kike kinong
aihet na bung menalalie ga mat."
40 Jisas ga tange tana, "Hohaam, iou pai gale hinawase ter baak ugo be
nu nes no dades tane God ing be nu nurnur ter? Maso! Io, i tahut be nu
lik leh ie!"
41 Io, di ga kap ise ter no hot. Jisas ga tadeng ma iga tange, "Aiou tanga
tahut tam, Mama, kinong u te hadade iou.
42 Iou nunure ter be u la tartaram iou, iesene iou tange kakarek uta di
karek ra matanabar, be di nage nurnur be u ga tule iou."
43 Namur ta ing igate tange leise ter kike, Jisas ga tato nalu horek:
"Lasarus, hanasur!"

11:24 Jon 6:40 **11:27** Jon 6:69 **11:37** Jon 9:6

44 No minat ga hanasur. Ma di ga hiis ter ira iruo lumana ma ira iruo
kakine ma ra lawas na katano mol, ma no matmataan tana di ga pulus ter
ie ma tike mol bileng. Jisas ga tange ta di, “Mu pales ise kike ra mol na
minat inage hana.”

Ira lilie ta ira Iudeia di ga harpingit ura ububu bing Jisas.
(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Io kaie, a haleng ta ira Iudeia ing di ga hanawat ukaia hone Maria di
ga me nes ing ne Jisas ga gil, di gom nurnur tana.
46 Iesene ari ta di, di ga hana leh utusu hodi ra Parisi, di gom hinawase
di uta ing Jisas gate gil.
47 Io, ira Parisi ma ira tamat na pris, di ga gil tike kis hulungan di gom
tange, “Ai! Hohaam, paile tale tuno iat be dait na gil tike linge? Ikin ra
turadi i gilgil ra haleng dades na hakilang.
48 Be ing dait na hook ter at mon ie hobi, ira matanabar bakut di na
nurnur tana. Ma ira Rom di na hanawat ma di na hagae no nudait hala
na lotu tamat ma no nudait huntunana.”
49 Io, tikenong ta di ira Parisi a hinsana ne Kepas nong ga lilie ta ira pris
ta ikinong ra pana bung ga tange, “Pa mu le nunure ta linge!
50 Pa mu le palai be utano numu tahtahut i bilai be ta tike turadi mon
na mat uta ira matanabar ma waak um be no huntunana bakut na hiruo.”
51 Pai gale tange hobi tano nuno lilik mon. Pata. Iesene, aie no lilie ta
ira pris ta ikinong ra pana bung, kaie, God gom kure no nuno nianga be
na ianga na tangetus utane Jisas be na mat utano huntunana Israel.
52 Ma pata be uta dong sene mon no huntunana Israel, iesene be na mat
bileng uta di ira natine God kanaia di kis harbasie ter waing na lamus
tikane di ma di na tikenong mon.
53 Io, tur leh um ta ikino bung di git harpingit ura ububu bing Jisas.
54 Kaie, Jisas pai gomle hanana palai um kaia ta ira Iudeia, iesene iga
hana leh balik utusu tike katano hutate ra katano bia, ma iga hana ter tike
taman a hinsana Epraem. Ma aie ma dong ra nuno bulu na harausur di
ga kis kaia.
55 Io, no pana bung utano Nian na Sinakit gate hutate um ma a haleng
matanabar ta ira tamtaman tapa di ga hanawat utuma Ierusalem ura gilgil
haruatne ira harkurai tane Moses be di nage gamgamatien ra matmataan
tane God menalalie ta ikino nian.
56 Di ga naanaas hanana tane Jisas, ma be di ga tur hulungan ter kaia ra
hala na lotu tamat di ga hartiritiri ta di be, “Mu lik hohaam? I nanaas be
pai nale hanawat at um ukira tano nian, naka?”
57 Ma ira tamat na pris ma ira Parisi di gate ter nianga ter be ing nesi
tikenong na nunure leh be Jisas ikana ha na hinawas waing di nage palim
kawase ie.

12

Maria ga hurange ter ra waiwai tane Jisas ura tangtagure no nuno minat.
(Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Io, be a liman ma tike na bung ter mon um ga kis ter utano Nian na
Sinakit, Jisas ga hanawat Betani no taman tane Lasarus nong Jisas ga hatut
leh ie sukun ra minat.

11:45 Jon 7:31 **11:46** Luk 16:31 **11:52** Jon 10:16 **11:53** Jon 5:18 **12:1** Jon 11:1,43

2 Ma di ga gil tike nian utane Jisas kaia. Mata ga harahut ura soh nian,
ma ne Lasarus tikenong ta dong ing di ga kis tikai ter ma ne Jisas tano
nian.
3 Io, Maria ga kap leh ari waiwai ura salsalap di kilam ie be 'nart', ma
iga tirih haruat ma ra subana ta tike kilo. Ma a tabi matana ikino mangana
waiwai. Maria ga kap leh ie gom hurange ter ie ta ira iruo lapara kakine
Jisas, ma iga salap dur ma ira pana hine. Ma no hunhuraan kala mimisien
tano waiwai ga habukas no hala bakut.
4-5 Iesene tikenong ta di ira nuno bulu na harausur, Iudas Iskariot, nong
ga liklik be na ter leise ter Jisas ga tange horek: "Ura biha pa dile suhurane
ikin ra waiwai ura kapkap leh ta barbarat? No matana i haruat ma ira
kunkulaan tikenong gor kap ta ira nuno pinapalim tike tinohon! Io, ma
ira barbarat um di gor ter ta ira maris."
6 Iudas pai gale tange hokakarek kinong be iga marse ter ira maris,
iesene be iga tange hobi kinong a ut na kukuman ie. Ma igit balbalaure no
bunbulaan ta ira nudi barbarat, kaie igom git kapkap kuman leh mekaia.
7 Iesene Jisas ga tange, "Waak mu kiskis na gil ie! I tahut be igate waak
ter ikin ra waiwai utano bung da hatur iou tana.
8 Ira maris di na kis tikai ma mu hatikai, iesene iou pa nile kis hatikai
ter ma mu."

A haleng di ga nurnur tane Jisas.

9 Io, tike tamat na matanabar di ga ser be Jisas kanaia Betani, io, di ga
hana ukaia. Iesene pa di gale hanawan sene mon Jisas. Pata. Di ga ura
nesnes bileng Lasarus nong Jisas ga hatut habaling ie talur ra minat.
10-11 Kaie, ira tamat na pris di gom harpingit be di na ubu bing bileng
Lasarus kinong Lasarus no burwana kaie a haleng na Iudeia di ga tutur
talur kike ra lilie ma di gom nurnur tane Jisas.

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no King nong ira Israel di git kiskis kawase ie.
(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Tano bung menamur no tamat na matanabar ing di gate hanawat
utano Nian na Sinakit di ga ser be Jisas ike ga hananawat ukaia Ierusalem.
13 Io, di ga kap leh ira pana bebe di gom hana ura kinakot utane Jisas,
ma di ga kakongane hanane be,
"Da pirlet God!
No haridan na kis tano nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip tano
Watong!
No haridan na kis tano King gar na Israel!"
14 Io, Jisas ga nes leh tike sigar donki gom kisi ie, haruat ma ira nianga
tane God di ga pakat utana iga tange be:
15 "Mu ira matanabar na Ierusalem, waak mu burut.
Nes baak! No numu king tuei ke i hananawat,
ma i kiskisi hanane tike not no donki."
16 Ira nuno bulu na harausur pa di gale huna palai baak ta kakarek ra
linge. Iesene namur um ing no minamar tane Jisas ga hanawat puasa, di
ga lik leh be di gate pakat ter kike ra nianga utana ma be di gate gil ter
bileng kike tana.

12:2 Luk 10:40 **12:3** Luk 7:37-38 **12:8** Lo 15:11 **12:10-11** Jon 11:45 **12:13** Sam 118:25-26; Jon 1:49 **12:14** Sek 9:9 **12:16** Jon 2:22

17 Ma ira matanabar ing di ga kis ter tano bung be Jisas ga tato hasur
Lasarus metuma tano midi gom hatut ie sukun ra minat, di ga hininaawas
hanana utane Jisas.
18 Ikin no burwana kaie a haleng na matanabar di ga hana ura ninaas
tane Jisas, kinong di ga hadade be iga gil ikin ra dades na hakilang.
19 Kaie, ira Parisi di gom tangtange harbasie ta di be, “Nes ter um! Pa
dait le pepetlaar iat um ta linge! Nes baak! No ula hanuo bakut te murmur
ie!”

Jisas ga tange hanalalie be aie no lulungo, na mat.

20 Io, ari Grik bileng kanaia nalamin ta dong ing di ga hana utuma
Ierusalem ura lotu tano bung na nian.
21 Di ga hana tupas Pilip nong me Betsaida ruma Galili, di gom tange,
“Maris, mem sip be mem na nes Jisas.”
22 Pilip ga hana ma iga hinawase Andru. Io, dur balik um, dur ga hana
dur gom a hinawase Jisas.
23 Jisas ga balu dur iga tange, “No pana bung um te hanawat be no
minamar tano Nong a Turadi ie na hanawat puasa.
24 Mu hadado baak! Be ing tike pat na dahe pai nale puko ter tano pu
ma inage mat, na kis ter iat mon be tike kapawena pat na dahe. Iesene be
ing na mat na huei ra haleng na puspusno.
25 Nesi tikenong i manga sip sene mon no nuno nilon, na ber tano nilon
tutuno. Iesene nesi tikenong paile manga sip no nuno nilon ta ikin ra ula
hanuo na palim dit ter ie utano nilon hathatikai.
26 Nesi nong i sip be na papalim tagu, i tahut be na mur iou. Ma be iou
ni hana uha, no nugu ut na pinapalim bileng na hana ukaia. Ma nesi nong
i papalim tagu, Mama na ru ie.
27 “Karek no tingagu i manga purpuruan ma iou ni tange ra so? Hohaam,
na tahut be ni tange, ‘Mama, me res leh iou sukun ikin ra pana bung na
ngunngutaan?’ Iesene pata. Ikin iat mon no burwana iou gom hanawat.
Aiou ga hanawat be ni me salo ta ikin ra ngunngutaan.
28 Mama, hatamat no hinsam!”
Io, a ingana tikenong ga ianga sur metuma ra mawe horek: “Aiou te
hatamat ter ie ma iou ni hatamat habaling ie.”
29 Ira matanabar ing di ga tur ter kaia di ga hadade ie ma di ga tange be
iga parparara. Iesene ari di ga tange be tike angelo ga haianga ie.
30 Jisas ga tange, “Ikin paile hanawat ura utagu, iesene uta mu.
31 Karek um no pana bung ura gil harkurai tano ula hanuo. Karek um
God na bat ise ter no lilie gar ta ikin ra ula hanuo.
32 Ma iou, be da tatik haut iou sukun no pu, iou ni lamus hawat ira turadi
bakut ter tagu.”
33 Ma iga tange hokakarek ura hamanis be a mangana minat hohaam
na mat hobi.
34 Ira matanabar di ga balu ie be, “Mem gate hadade be ira harkurai
tane Moses i tange be no Mesaia na kis hatikai. Io, hohaam kaie uge tange
uta Nong a Turadi ie be da tatik haut ie? Ma, nesi tuno iat ikinin Nong a
Turadi ie?”
35 Ma ne Jisas ga hinawase di be, “No lulungo na kis tikai ter mon ma
mu ra da hansik na pana bung baak. Kaie, mu na hana, kakarek iat baak

---

12:23 Jon 13:31-32; 17:1 **12:24** 1 Korin 15:36 **12:25** Matiu 16:25 **12:27** Sam 6:3; 42:5; Matiu 26:38 **12:32** Jon 3:14 **12:33** Jon 19:6 **12:34** Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 **12:35** Jon 8:12

no lulungo ikanaia. No kadado nahula me burung mu. No turadi nong i
hanana ra kadado paile nunure be i hanana uha.
36 I tahut be mu na nurnur tano lulungo karek at baak i kis ter ma mu
waing mu na hanawat be a not no lulungo mu."

No huntunana na Iudeia di ga malok be di na nurnur tane Jisas.

Ing iga tange ter hobi Jisas ga hana leh gom a mun ta di.
37 A tutuno be iga gil karek ra haleng dades na hakilang ra matmataan
ta di, iesene di ga malok balik be di na nurnur tana.
38 Iga ngan hokakarek ura hatutuno ira nianga tane Aisaia no tangetus
ing iga tange horek:
"Watong, pata tikenong paile nurnur tano numem hininaawas
ma pata tikenong paile kap ra palpalai utano num dades."
39 No burwana ikin pa di gomle nurnur, kinong Aisaia ga tange bileng
horek:
40 "God te hapulo ira mata di,
ma ite hadades ira tinga di,
be di nahula nes kilam ma ira mata di,
ma di nahula nunure kilam ma ira nudi lilik,
ma di nage tahurus be nige halon di."
41 Aisaia ga tange karek kinong igate nes no minamar tane Jisas, kaie igom
hinawas utane Jisas.
42 Ma a tutuno be karek ra nianga tane Aisaia ga huei, iesene a haleng
ta dong ira lilie ta ira Iudeia di ga nurnur balik tana. Ma pa di gale
tange hapuasne ira nudi nurnur kinong di ga burte ira Parisi be di nahula
hatabune di be pa di nale lotu baling.
43 Ma pa di gale ianga puasa hobi kinong di ga sip be a turadi mon na let
di ma pata be God na let di.
44 Io, Jisas ga tange nalu horek: "Nesi tikenong i nurnur tagu paile
nurnur sene mon tagu iesene i nurnur bileng ta nong ga tule iou.
45 Ma nesi nong i nes iou i nes bileng nong ga tule iou.
46 Iou te hanawat ukira tano ula hanuo hoke tike lulungo waing dong
bakut ing di nurnur tagu, pa di nale kis ter at baak tano kadado.
47 Ma nesi tikenong i hadade ira nugu nianga iesene paile taram, iou iat,
iou pa nile gil harkurai tana kinong iou pai gale hanawat be ni gil harkurai
tano ula hanuo iesene ura haalon ie.
48 Tike ut na gil harkurai kanaia uta nong i malok ise iou ma paile kap
usurane ira nugu nianga. Karek iat mon ira nianga iou te tangtange ing
di na gil harkurai tana tano hauhawatna pana bung ta ikin ra ula hanuo.
49 Io, iou pai gale ianga tano nugu lilik iat iesene Mama nong ga tule iou
ga pir ter iou tano surno no nugu hininaawas ma ira nianga iat iou ni ise.
50 Iou nunure ter be ira nuno nianga na harpir la hartabar ma no nilon
hathatikai. Kaie, aso ing iou tange, iou tange iat mon hoke Mama te
hinawase ter iou be ni tange."

13

Jisas ga gis ira kaki di ira nuno bulu na harausur.

1 No Nian na Sinakit gate hutate um ma ne Jisas ga nunure be no pana
bung igate hanawat ura utana be na hana sukun ikin ra ula hanuo ura

---

12:36 Epesas 5:8 **12:38** Ais 53:1 **12:41** Ais 6:1 **12:42** Jon 9:22 **12:43** Jon 5:44 **12:45** Jon 14:9 **12:47** Jon 3:17

utuma tano Tamana. Iga sip ter ira nuno tus ing di karek ra ula hanuo
metua leh tuk ter tano hauhawatne tano nuno nilon.
2 Ma ne Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga iaiaan tikai ra bung
um ta ikino bung. Ma ne Satan gate halilik ter Iudas Iskariot no natine
Saimon be na ter leise ter Jisas.
3 Iesene Jisas ga nunure ter be no Tamana gate ter ise ira dades bakut
tana ma be igate hanawat metuma hone God ma hutate be na tapukus
baling utuma hone God.
4 Kaie, igom tut sukun no nian, ga kap leise ari ta ira kinasine, igom
taltalin ma tike subana mol.
5 Io, iga hurange ari taho ter tike tamat na dis, igom tur leh ura gisgis
ira kaki di ira nuno bulu na harausur, ma iga salsalap hamasa di ma no
subana mol iga taltalin ter ma ie.
6 Iga hanawat ter tane Saimon Pita ma ne Pita ga tiri ie, "Watong,
hohaam u ura gisgis ira kakigu?"
7 Jisas ga balu ie be, "Paule nunure kilam be iou gilgil ra so kakarek,
iesene na palai um tam namur."
8 Pita ga tange be, "Pata. Pa nule gis tuno iat ira kakigu!"
Jisas ga balu ie horek: "Be ing iou pa nile gis ugo, pa nule kis tikai iat
um ma iou."
9 Saimon Pita ga tange tana be, "Watong, waak sene mon ira kakigu,
iesene gis bileng ira lumagu ma no ulugu bileng!"
10 Jisas ga balu ie horek: "Nesi ta nong te susu ter na gis sene leh mon um
ira kakine kinong no tamaine bakut i gamgamatien. Ma mu gamgamatien
ter iesene pata be mu bakut."
11 Io, iga nunure ter be nesi nong na ter ise ter ie, kaie igom tange be
pata be di bakut di gamgamatien ter.
12 Ing igate gis hawat ter ira kaki di iga sige leh ira kinasine ma iga kis
baling tano nuno katano. Iga tiri di be, "Mu palai ter ta ikin iou te gil ter
ie ta mu?
13 Ing mu la haianga iou mu la tangtange be 'Tena harausur' ma
'Watong'. Ma mu tange no tutuno kinong iou kike.
14 Ing be iou no numu tena harausur ma no numu Watong iou te gis ter
ira kaki mu, io, i tahut be mu bileng, mu na gis harbasiane ira kaki mu.
15 Io, iou te huna gil ter hobi waing mu bileng, mu na gil mur ing iou te
gil ter ta mu.
16 Mu hadado baak! No subulo paile tamat tano nuno watong. Ma nong
i tartaram paile tamat ta nong i hartule.
17 I palai be mu te nunure um kakarek ra linge, io kaie, no haridan na
kis ta mu ing be mu na gil ie.
18 Iou paile iangianga uta mu bakut. Iou nunure ter dong ing iou te
gilamis leh di. Iesene ikin na hanawat ura hatutuno ira nianga tane God
ing di ga pakat horek: *'No tunana nong mir en tikane ira agu beret ma ie
ite tut na hinarubu ma iou.'*
19 Aiou hininawase hanalalie mu ta kakarek, karek at baak paile
hanawat. Iou tange hokike waing mu na nurnur be iou, aiou iat mon ikino
nong iou tangtange be nesi iou, ing be ikino linge na hanawat tutuno.
20 Mu hadado baak! Nesi ta nong i bala leh tikenong ing iou tule, i bala
leh iou. Ma nesi tikenong i bala leh iou, i bala leh bileng nong ga tule iou."

13:2 Luk 22:3; Jon 13:27 **13:3** Jon 3:35; 16:28 **13:10** Jon 15:3; 6:64,70-71 **13:14** Matiu 20:28; Luk 22:27 **13:15** Pilipai 2:5; Kolose 3:13; 1 Pita 2:21 **13:16** Matiu 10:24 **13:18** Sam 41:9 **13:19** Jon 14:29; 16:4 **13:20** Matiu 10:40

Jisas ga tange hanalalie be tikenong nalamin ta di na ter ise ter ie.

21 Be Jisas gate tange leise ter kakarek iga purpuruan no tingana ma
igom tange hapuasne horek: “Mu hadado baak! Taitus nong ta mu na ter
leise ter iou.”
22 Ira nuno bulu na harausur di ga harnasnaas baling ta di. Di ga
ngangao harbasie be nesi tuno iat ta di ikinong iga tangtange ie.
23 Ma tikenong ta di, no bulu na harausur nong Jisas ga sip ter ie, ga kis
hutate ter Jisas.
24 Kaie, Saimon Pita ga teh ikino bulu na harausur ma iga tange tana,
“Tiri ie be nesi ikinong i tangtange ie.”
25 Io, no bulu na harausur gom ioh ter tane Jisas ma iga tiri ie be,
“Watong, nesi ie?”
26 Jisas ga balu ie horek: “Aie nong iou ni ter ikin ra katano beret tana
namur ta ing iou te hasuguh ter ie tano dis.” Io, be igate hasuguh ter no
katano beret iga ter ie tane Iudas no natine Saimon Iskariot.
27 Ing at mon Iudas ga palim leh no katano beret, Satan ga lala tana. Io,
Jisas ga tange tana, “No linge u ura gilgil ie, gil haiane ie.”
28 Iesene pata tikenong kaia tano nian pai gale palai be Jisas ga tange ter
hobi tana urah.
29 No burwana be Iudas git balbalaure ira barbarat kaie di gom lik be
Jisas ga tangtange tana be na kul ta linge di ga supi ter tano Nian na Sinakit
be na tabar dak ira maris ma ta linge.
30 Ing iat mon Iudas ga palim leh no katano beret iga sur leh. Ma igate
bung kike.

No sigar harkurai na harmarsai harbasie.

31 Io kaie, be Iudas gate hana leh Jisas ga tange horek: “Kakarek no
minamar tano Nong a Turadi ie te tur leh be na hanawat puasa. Ma no
minamar tane God bileng, Nong a Turadi ie te hatahun be na hapuasne ie.
32 Ma ing be na hapuasne no minamar tane God, io, God kaia baling at
tana na hapuasne no minamar tano Natine.
33 Kaba natigu, iou ni kis tikai ter mon ma mu ta da hansik na pana bung
baak. Mu na sisilih tagu, ma hoke iat mon iou ga hinawase ira Iudeia,
kakarek iou hinawase bileng um mu be no katano iou ni hana ukaia, pa
mu le tale be mu na hana ukaia.
34 A sigar harkurai ikin iou terter ie ta mu ma aie horek. Mu na
marmarse harbasiane mu. Hoke iat mon iou te marse mu hobi, io, i tahut
be mu na marse harbasiane mu.
35 Be ing mu na marmarse harbasiane mu, io, ira turadi bakut di na
nunure be mu ira nugu bulu na harausur.”

Jisas ga tange hanalalie be Pita na harus ise ie.

36 Saimon Pita ga tiri ie be, “Watong, nu hana uha?”
Jisas ga babalu horek: “No katano ni hana ukaia paile tale be nu mur
iou ukaia kakarek, iesene nu mur um namur.”
37 Pita ga tiri ie, “Watong, ura biha kaie iou paile tale be ni mur ugo
kakarek? Aiou taguro be ni mat ura utam.”
38 Kaie, Jisas ga balu ie horek: “U te taguro tutuno iat be nu mat ura
utagu? Hadado baak! No kareka pai nale ianga baak ma u te huna harus
ise ter iou ta itul a pana.

13:27 Jon 13:2 **13:31** Jon 12:23 **13:32** Jon 17:5 **13:33** Jon 7:33-34 **13:34** Jon 15:12,17; 1 Jon 3:23; 2 Jon 5

14

Jisas sene mon nong na papos no ngas tupas God.

1 "Waak be ira tinga mu i tapunuk, iesene mu na nurnur tane God. Ma
mu na nurnur bileng tagu.
2 Tuma naramon tano ngasiane Mama a haleng katano kanaia. Be ing
pai nagele mon tari iou gorte hinawase mu kinong iou ni hana ukaia ura
tangtagure ta katano ura numu.
3 Ma be iou te hana ma iou te tagure ter numu ta katano, ni tapukus
baling, ni me kap leh mu utuma ho iou waing mu na kis bileng tano katano
iou kis ter kaia.
4 Mu nunure ter no ngas utuma tano katano iou ni hana ukaia."
5 Tomas ga tange tana be, "Watong, mem paile nunure be nu hana uha,
io kaie, mem na nunure leh no ngas ukaia hohaam?"
6 Jisas ga babalu horek: "Aiou no ngas, iou no tutuno, ma iou no nilon.
Pata tikenong paile hanawat ter tane Mama be ing paile huna hana ter
tagu.
7 Be ing mu nage nunure tutuno iou, mu gorte nunure bileng Mama. Ma
tur leh um ta ikin ra pana bung mu na nunure ie ma ina palai be mu te
nes ie."

Jisas ma no nuno Mama dur tikenong mon.

8 Io, Pilip ga tange tana be, "Hamanis Mama ta mem. Ikinong mon nong
mem supi ter ie."
9 Ma ne Jisas ga babalu horek: "Maris, Pilip! Iou te lon lawas tikai ma
mu, iesene paule nunure iat baak iou? Nesi tikenong te nes iou ite nes ne
Mama. Ho bibiha balik be u saring iou be ni hamanis Mama ta mu?
10 U nurnur be iou kis tane Mama, ma be Mama i kis tagu. Naka? Ira
nianga iou tange ta pa mu le nugu mon. Pata. Mama nong i lolon tagu,
aie nong i gilgil no nuno pinapalim.
11 I tahut be mu na nurnur tagu ing iou tange be iou kis tane Mama, ma
ne Mama i kis tagu. Be pata, mu na nurnur kinong mu te nes ira dades na
gingilaan na kinarup.
12 Mu hadado baak! Nesi tikenong i nurnur ter tagu na gil ira linge iou
gil. Ma ina gil ira linge ing i tamat ta ing iou gil kinong iou ni hana utuma
hone Mama.
13 Ma aso ing mu na saring tano hinsagu, iou ni gil waing no Natine na
hapuasne no minamar tano Tamana.
14 Be ing mu na saring iou uta so tano hinsagu, io, iou ni gil ie.

God na tule hasur no Halhaaliena Tanuo ura harharahut.

15 "Be ing mu sip iou, io, na palai, kinong ira nugu harkurai mu na taram.
16 Ma iou ni saring Mama ma ina ter tike mes na Ut na Harharahut ta
mu be na kis hatikai ma mu.
17 Aie no Tanuo. Ila hapuasne ira tutuno tane God. No ula hanuo paile
haruat be na haut leh ie kinong no ula hanuo pai lale nesnes ie ma pai
lale nunure ie. Iesene mu nunure ter ie kinong i lolon ma mu, ma ina kis
ta mu.
18 Iou pa nile waak ter mu hora tintana. Pata. Iou ni hanawat ter ta mu.

14:3 Jon 12:26 **14:6** Jon 11:25; Rom 5:1-2 **14:7** Jon 8:19 **14:9** Jon 12:45; Kolose 1:15; Hibru 1:3 **14:10** Jon 12:49 **14:11** Jon 10:38 **14:12** Mak 16:19-20 **14:13** Matiu 7:7; Jon 15:16 **14:15** Jon 15:10; 1 Jon 5:3 **14:16** Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 **14:17** Jon 16:13

19 Hutate um ma no ula hanuo pai nale nes habaling iou, iesene mu na
nes iou. Ma iou, iou ni lon, kaie mu bileng, mu na lon.
20 Taitus ikinong ra bung mu na nunure um be iou kis tane Mama, mu
kis tagu, ma iou kis ta mu.
21 Nesi tikenong i hatur kawase ter ira nugu harkurai ma i taram di, io,
aie nong i sip ter iou. Ma nesi nong i sip ter iou, Mama na sip ie, ma iou
bileng, iou ni sip ie ma ni hapuasne iou tana."
22 Io, Iudas (pata be Iudas Iskariot) ga tiri ie be, "Watong, urah balik kaie
uge sip be nu hapuasne ugo ta mem ma pata be ukatika tano ula hanuo?"
23 Ma ne Jisas ga balu ie horek: "Nesi nong i sip ter iou i taram ira nugu
nianga. Ma ne Mama na sip ie ma mir na hana tupas ie ma mir na lon
tikai ma ie.
24 No turadi nong paile sip iou paile taram ira nugu nianga. Ma karek
ra nianga mu hadade pata be a nugu. Pata. A nianga iat tane Mama nong
ga tule iou.
25 "Aiou te tange leise ter kike ra linge ing iou kis tikai ter baak ma mu.
26 Iesene no Ut na Harharahut, no Halhaaliena Tanuo, nong Mama na
tule ie tano hinsagu na me hausur mu ta ira linge bakut. Ma ina halilik
bileng mu ta ing iou te tange leise ter ta mu.
27 A malum kaie iou waak kapis ter ma mu. No nugu malum tus ikin iou
ter ie ta mu. Iou paile ter ie ta mu hoke no ula hanuo la gilgil. Io, waak
be ira tinga mu i tapunuk ma waak mu ra bunurut.
28 "Mu ga hadade ing iou ga tange horek: 'Iou ni hana leh ma ni tapukus
baling ter ta mu.' Be mu nage sip tuno ter iou, mu gor laro tano nugu
hinana ni gil ie utuma hone Mama kinong Mama i tamat tagu.
29 Ma iou te hinawase hanalalie mu kakarek uta ikin ra linge waing mu
nage nurnur ing na ngan tuno um hobi.
30-31 Iou pa nile ianga lawas um ma mu kinong no lilie ta ikin ra ula
hanuo ikana katika tuei. Pata ta ginginine kira tagu, iesene iou gilgil
haruatne ing Mama te pir ter iou ine waing no ula hanuo nage nunure
be iou sip ter Mama.
"Mu tut, dait nage hana leh.

15

Nesi nong i kis tane Jisas na gil ira bilai na pinapalim.

1 "Aiou no nunuhuan na ina dahe tutuno ma ne Mama no ut na
harbalaurai tano ina dahe. 2 Ira singara dahe i kis tagu ing pa di lale
huhuei, ila katkato leise bakut di. Iesene ira singarna ing ila huhuei, Mama
la hinhinare be di na nunuhuan waing di nage manga huei.
3 Io, mu te nunuhuan um ma i burwana ta ira nugu nianga iou te tange
ter ta mu.
4 Mu kis ter at tagu ma mu waak ter at iou be ni kis ter at bileng ta mu.
Pata tike singara dahe i haruat ura hunuei be aie sene. Pata. Na huei sene
mon ing i kis ter iat tano ina dahe. Io, hokike iat mon, pai nale tale mu be
mu na huei ing be pa mu nale kis ter at tagu.
5 "Aiou no nunuhuan na ina dahe ma mu ira singarna. Be nesi ta nong
i kis ter tagu ma iou kis ter at bileng tana, io, ikino turadi na manga huei.
Iesene be ing iou paile harahut mu, paile tale mu be mu na gil tike linge.

14:20 Jon 17:21-23 **14:24** Jon 7:16 **14:28** Jon 20:17 **14:29** Jon 13:19 **15:2** Matiu 3:10

6 Be nesi tikenong paile kis ter iat tagu, ikino turadi i haruat hoke tike
singara dahe di ise ma ige maranga. Ira singara dahe hokike di la ruru leh
ma di la isise ter ra eh ige la iaiaan.
7 Be mu kis ter tagu, ma ira nugu nianga i kis ter ta mu, io, mu saring
iou ta ing mu sip ma mu na hatur kawase leh.
8 Ing mu na manga huei, ikinong na hapuasne no minamar tane Mama
ma ina hamanis be mu ira nugu bulu na harausur bileng.
9 "Hoke Mama te sip iou hobi, kaie iat bileng, iou te sip mu hobi. Io, i
tahut be mu na kis ter iat tano nugu sinisip.
10 Be mu taram ira nugu harkurai, io, mu na kis ter iat tano nugu sinisip,
hoke iat mon iou te taram ira harkurai tane Mama iou ge kis ter at tano
nuno sinisip.
11 Io, iou te hinawase mu ta kike waing no nugu gungunuama na kis ta
ira numu lon ma be mu nage bukas ma ie.
12 No nugu harkurai ikin: Mu na marse harbasiane mu hoke iou te sip
mu ma iou te marse mu hobi.
13 Pata tike harmarsai gar tikenong i tamat tano harmarsai tano turadi
nong i ter ise no nuno nilon uta di ira nuno harwis.
14 Ma mu ira nugu harwis be ing mu gil ing iou hartule be mu na gil.
15 Iou pa nile kilam habaling um mu be a nugu tultule mu kinong tike
tultule paile nunure ira hinilo tano pinapalim tano nuno tamat. Iesene iou
te kilam balik um mu be a nugu harwis mu kinong ira linge bakut ing iou
ga hadade leh tane Mama iou te hapalaine mu ine.
16 Mu, pa mu gale gilamis leh iou. Pata. Iou iat, iou ga gilamis leh mu,
iou ge tibe mu be mu na hana ma mu na huei, ma ira numu hunuei na kis
ter iat. Io kaie, Mama nage tabar mu ta ira so ing mu saring tano hinsagu.

No ula hanuo na malentakuane ira tultule tane Jisas.

17 "No nugu harkurai ikinin: Mu na marse harbasiane mu.
18 Be no ula hanuo i malentakuane mu i tahut be mu na lik kawase ter
be igate huna malentakuane ter iou.
19 Be ing mu mekira napu, io, no ula hanuo gor sip mu hoke be nuno tus
mu. Iesene pa mu le mekira tano ula hanuo kinong iou te gilamis leh mu
mekira tana. Ma ikin no burwana kaie no ula hanuo ige malentakuane
mu.
20 Mu na lik kawase ter ing iou ga tange ta mu horek: 'No subulo paile
tamat tano nuno watong.' Be ing di ga haragawai tagu, io, di na haragawai
ta mu bileng. Be ing di ga taram ira nugu nianga, io, di na taram bileng
ira numu.
21 Di na gil ter karek ta mu kinong a nugu mu. Ma no burwana mon, be
pa dile nunure nong ga tule iou.
22 Be ing iou pa nigele hanawat ma iou pa nige me ianga ta di, pa di
gorte ban ter um ra kuas ta ira nudi sana tintalen. Iesene karek balik um
pa dile tale be di na ianga bat ira nudi sana tintalen.
23 Nesi nong i malentak tagu i malentakuane bileng Mama.
24 Iou ga gil nalamin ta di ira linge pata tikenong bileng um ga gil.
Ing be iou pa nagele gil hobi pa di gorte ban ter um ra kuas ta ira nudi
sana tintalen. Iesene di te nes um karek ra linge ma kanaia iat baak di
malmalentakuane ter mir ma ne Mama.

15:6 Matiu 7:19; 13:42 **15:8** Matiu 5:16 **15:10** Jon 14:15; 1 Jon 2:5 **15:12** Jon 13:34 **15:13** Jon 10:11; 1 Jon 3:16 **15:14** Matiu 12:50 **15:17** Jon 13:34 **15:19** Jon 17:14 **15:20** Jon 13:16 **15:23** Luk 10:16

25 Ma ite ngan hobi ura hatutuno ing di ga pakat ta ira nudi harkurai
tane God horek: ‘Pata ta burwana no nudi malmalentakuane iou.’
26 “No ut na Harharahut nong iou ni tule ie metuma hone Mama na
hanawat. Aie no Tanuo nong la hapuasne ira tutuno tane God. Ma ila
hananawat at metuma hone Mama. Ma be na hanawat ina me hinawas
utagu.
27 Ma mu bileng, mu na hinawas utagu kinong mu gabe kis tikai ma iou
metua leh ra tutur leh tano nugu pinapalim.

16

1 “Iou te hinawase mu ta kike bakut waing pa mu nale karup, mu nage
puko.
2 Di na hatabune mu be pa mu nale lotu ta ira nudi hala na lotu. Io, i
tutuno, iesene i tutuno iat bileng be no pana bung i hananawat be tikenong
na ubu bing mu na lik be i gilgil ra pinapalim na lotu utuma hone God.
3 Di na gil kike ra mangana linge kinong pa dile nunure mir ma ne Mama.
4 Iou te huna hinawase mu ta kakarek. Ma iou gil hobi waing mu na
lik kawase ter be iou ga huna hakatom ter mu, ing be ikino pana bung na
hanawat um. Iou pai gale huna hinawase mu ta ikin metua nalalie ing iou
ga tur leh no nugu pinapalim kinong iou ga kis ter ma mu.

No mangana pinapalim tano Halhaaliena Tanuo.

5 “Io, karek um ni hana utuma ta nong ga tule iou, iesene pata tikenong
ta mu paile tiri iou be iou ni hana uha.
6 Ma mu te bukas ma ra tapunuk kinong iou te tange kakarek ra linge.
7 Iesene mu hadado baak! Utano numu tahtahut, kaie iou ni hana leh.
Be ing iou pa nile hana leh, no ut na Harharahut pai nale hanawat ukira
ho mu. Iesene be ing ni hana iou ni tule ise ie ukira ho mu.
8 Ing na hanawat na hapalaine ira turadi tano ula hanuo tano surno ira
sana tintalen. Ma ina hapalaine bileng di tano surno no taktakados ma no
surno no gil harkurai tane God.
9 Na me hapalaine di be di sana kinong pa dile nurnur tagu.
10 Ma ina hapalaine di tano taktakados kinong iou ni hana utuma hone
Mama ma pa mu nale nes habaling iou.
11 Ma ina hapalaine bileng di tano gil harkurai tane God kinong no lilie
ta ikin ra ula hanuo God te tule bing ter um ie.
12 “A nugu mon haleng linge ura tangtange ta mu, iesene paile tale mu
be mu na kap bakut leh at mon karek.
13 Ma ing no Tanuo nong ila hapuasne ira tutuno tane God na hanawat,
io, aie nong na lie mu ter ta ira tutuno bakut. Pai nale ianga tano nuno
lilik mon. Pata. Na tange sene iat mon ira linge ing iga hadade leh ma ina
hinawase mu ta ira linge na hanawat namur.
14 Na hapuasne habaling iat mon no minamar tagu horek. Na kapkap
leh ira tutuno utagu nage hapalaine mu ine.
15 Ira linge bakut tane Mama a nugu. Ma ikinong no burwana kaie iou
ge tange be no Tanuo na kapkap leh ira tutuno utagu, inage hapalaine mu
ine.

Ira bulu na harausur di na tapunuk iesene namur di na laro.

15:25 Sam 35:19; 69:4 **15:26** Jon 14:26 **16:2** Matiu 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 **16:3** Jon 15:21
16:7 Jon 14:16 **16:11** Jon 12:31 **16:12** 1 Korin 3:1-2

16 “Dahine um ma pa mu nale nes habaling iou, sene be namur dahine
mu na nes iou.”
17 Ari ta ira nuno bulu na harausur di ga hartiritiri ta di be, “Aso no
pipilaina ikin ra katano i tange ie be dahine um ma pa dait nale nes ie
sene be namur dahine dait na nes ie? Ma hohaam no pipilaina bileng ikin
ra katano iga tange ie? Iga tange horek: ‘Kinong aiou ni hana utuma hone
Mama.’ ”
18 Di ga hartiritiri iat baak be, “Aso no pipilaina ikin ra katano i tange
be, ‘Dahine um’? Pa dait le palai ta kike i tangtange.”
19 Jisas ga nunure be di ga ura tirtiri ie ta kike, kaie igom tange ta di
horek: “Aiou te tange be dahine um ma pa mu nale nes habaling iou sene
be namur dahine mu na nes iou. Kanaia mu hartiritiri ta mu uta ikin?
20 Mu hadado baak! Mu na iaha ma mu na suah ma kanaia no ula hanuo
na larlaro. Mu na tapunuk baak iesene namur um, mu na laro.
21 Tike haine i tienen ter na kilingane ra ngunngutaan ing na ura
kinakaho kinong no nuno pana bung te haruat. Ma ing ite kaho no nuno
bulu na luban leise um no ngunngutaan ma inage bukas balik um ma ra
gungunuama kinong tike bulu te hanawat ter tano ula hanuo.
22 Io, mu bileng hobi. A numu pana bung na tapunuk kakarek, iesene
iou ni nes habaling mu ma mu na laro. Ma pata tikenong na kap leise ter
no numu gungunuama.
23 Taitus ikino pana bung pa mu nale saring habaling um iou uta so. Mu
hadado baak! Mama na tabar mu ta ira so ing mu saring tano hinsagu.
24 Mekutua leh tuk katiak pa mu le sasaring uta tike linge tano hinsagu.
I tahut be mu na saasaring, kaie mu nage hatur kawase leh ma no numu
gungunuama nage bukas ta mu.
25 “Aiou iangianga ma ra nianga harharuat, iesene tike pana bung kanaia
katika i hananawat be pa nile ianga baling um hokike. Pata. Iou ni
hinawase hapalaine mon um mu tane Mama.
26 Taitus ikino pana bung mu na sasaring tano hinsagu. Iou pa nile supi
be ni saring Mama uta mu. Pata.
27 Mama iat i sip ter mu kinong mu te sip iou ma mu te nurnur be iou
ga hanasur metuma hone Mama.
28 Iou ga hanasur metuma hone Mama, iou gom hanawat ter tano ula
hanuo. Io, kakarek iou ni hana sukun no ula hanuo ura utuma hone
Mama.”
29 Kaie, ira nuno bulu na harausur di gom tange, “Karek um u te
iangianga palai kinong paule iangianga ma ra nianga harharuat.
30 Ma karek mem te nes um be u la nunure bakut ter ira linge ma pata
paule supi be nu nahe ta nong be na tiri ugo tike tiniri. Ma ikin no burwana
kaie mem ge nurnur be u ga hanasur metuma hone God.”
31 Jisas ga balu di horek: “Mu te nurnur tuno um tagu?
32 Mu hadado baak! Tike pana bung kanaia i hananawat, ma ite manga
hutate um be mu na hilo harbasie ter ta ira ngasia mu tiketike. Mu na hilo
talur sene ter um iou. Iesene iou pa nile kis sene ter kinong Mama la kis
tikai ter ma iou.
33 Aiou te hinawase mu ta kakarek waing mu nage hatur kawase ra
malum kinong mu kis tagu. Kira tano ula hanuo mu na mon ra ngunungut.
Iesene waak mu burut. Mu taman tut ma ra balaraan! Iou te pari no dades
tano ula hanuo.”

16:16 Jon 14:19 **16:23** Matiu 7:7 **16:27** Jon 14:21,23 **16:32** Matiu 26:31,56 **16:33** Jon 14:27; Rom 5:1; 1 Jon 5:4

17

Jisas ga sasaring be no nuno Mama na hapuasne no minamar tane.

1 Be Jisas ga tange leise ter kakarek iga nanaas utuma ra mawe igom
sasaring horek: “Mama, no pana bung te hanawat. Hapuasne no minamar
tano Natim waing no Natim nage hapuasne no num minamar.
2 Nu gil at mon hoke u ga ter ra dades tana be na harkurai menalu ta
ira turadi bakut waing na ter no nilon hathatikai ta di bakut ing u te ter
di tana.
3 Ma ikin no nilon hathatikai, be di na nunure ugo, augo no kapawena
God tutuno, ma be di na nunure bileng Jisas Krais nong u te tule ie ukira.
4 Iou te hapuasne no num minamar kira tano ula hanuo ing iou hapatam
ira pinapalim u ga ter be ni me gil.
5 Io, Mama, karek augo iat nu hapuasne no nugu minamar, ikino
minamar iou ga hatur kawase ter ie tikai ma augo nalalie ing iga pata
baak ta ula hanuo.

Jisas ga sasaring uta ira nuno bulu na harausur.

6 “Aiou te hapuasne ter ugo ta di ing u ga ter ise di tagu, kaie pa dile tano
ula hanuo. A num di ma u ga ter di tagu ma di te taram ira num nianga.
7 Karek di te nunure um be ira linge bakut u te ter tagu i hanawat
metuma ho ugo.
8 Di te nunure um kinong ira nianga u ga ter tagu iou ga ter ta di ma di
ga kap usurane leh. Di gabe nunure tuno ter at be iou ga hanasur metuma
ho ugo ma di gom nurnur be u ga tule iou.
9 Ma iou, iou sasaring uta di. Iou paile sasaring utano ula hanuo. Iesene
iou sasaring uta di ing u te ter tagu kinong a num di.
10 Ira mes na linge bakut tikai ma di a num, ma ira num, a nugu. Ma di
te hapuasne ira nugu minamar.
11 Aiou te ura hinana talur um ikin ra ula hanuo utuma ho ugo. Iesene
di iat baak karek ra ula hanuo. Halhaaliena Mama, hiis bat di ma no dades
tano hinsam, no hinsam nong u ga ter ie tagu, waing di nage tikenong mon
hoke der mon tikenong.
12 Be iou ga kis tikai ter ma di iou ga hiis bat di ma no dades ta ikino
hinsang u ga ter ie tagu. Iou ga balaure ter di ma pata ta nong ta di te
panim leh, iesene nong sene iat mon nong ga murmur hanane no ngas
na hiniruo, aie kaie ite panim leh waing ira num nianga di ga pakat na
hanawat tutuno.
13 “Dahine um ma ni hanahut ukaia ho ugo, iesene iou tange karek ra
linge ing iou baak karek tano ula hanuo. Ma iou tangtange kakarek waing
di na bukas ma no nugu gungunuama ta ira nudi nilon hoke i bukas ter
tagu.
14 Iou te ter ira num nianga ta di ma no ula hanuo te malentakuane di
kinong pa dile mekira tano ula hanuo, hoke iat mon bileng iou pata be
mekira tano ula hanuo.
15 Iou paile saring ugo be nu kap leh di sukun no ula hanuo. Pata. Iou
saring ugo be nu hiis bat leh di talur no Ut na Sana.
16 Pa dile mekira tano ula hanuo hoke iat mon iou paile mekira tana.
17 Bul hasisingen di be di nage halhaalien. Hapalaine ira num tutuno ta
di. Ira num nianga i tutuno.
18 Iou te tule ter di tano ula hanuo hoke u ga tule ter iou tano ula hanuo.

17:3 1 Jon 5:20 **17:4** Jon 4:34 **17:5** Jon 1:1 **17:12** Jon 6:39; 13:18 **17:15** Matiu 6:13; 2 Tesalonaika 3:3 **17:18** Jon 20:21

19 Iou bul hasisingen habaling iou be nige halhaalien uta di waing di na
halhaalien ing di na nunure ira num tutuno.
20-21 “Iesene iou paile sasaring uta di sene mon. Pata. Iou sasaring bileng
uta di kike ing di na hadade no hininaawas ta kin ra iabar ma di na nurnur
tagu, waing di bakut di na tikenong mon. Mama, iou sasaring be di na kis
ta der ma di na tikenong mon, hoke augo, u kis tagu, ma iou, iou kis tam,
waing no ula hanuo na nurnur be u ga tule iou.
22 No minamar nong u ga ter ie tagu iou te ter bileng ie ta di be di na
tikenong mon hoke der tikenong mon.
23 Di na tikenong mon hobi kinong u kis tagu ma iou ni kis ta di. Io kaie,
iou sasaring be na ngan hobi waing di na tike kapawena tuno waing no
ula hanuo na nunure be u ga tule iou ma be u te sip di hoke u te sip iou
hobi.
24 “Mama, iou sip di ing u te ter di tagu be di na kis tikai ma iou tano
katano iou ni kis kaia. Iou sip hobi waing di na nes no nugu minamar, no
minamar nong u te ter ie tagu kinong u ga sip iou menalalie tano hakhakisi
tano ula hanuo.
25 “Takadosna Mama, no ula hanuo paile nunure ugo iesene aiou nunure
ugo ma di ira num di nunure be u ga tule iou.
26 Iou te hapalaine ter ugo ta di. Ma iou ni hapalaine habaling di utam
waing no num sinisip utagu na kis ta di ma be iou bileng, aiou ni kis ta
di.”

18

Ira matanabar di ga hanawat ura palpalim kawase Jisas.
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Ing be Jisas gate sasaring huat ter, aie ma ira nuno bulu na harausur
di ga hana kutus no salil Kidron. Taitus ikino mes na palpal iga mon tike
matana dahe na olip ma ne Jisas tikai ma ira nuno bulu na harausur di ga
hana bas kaia.
2 Ma ne Iudas nong ga ter ise ter ie, iga nunure ter bileng ikino katano
kinong a haleng bung Jisas git kiskis hulungan ma ira nuno bulu na
harausur kaia.
3 Io kaie, Iudas gom hanawat kaia ma iga lilie hanane ari umri ing di la
balaure ter no hala na lotu tamat ing ira tamat na pris ma ira parasi di
ga tule di. Ma di ga hanana tikai bileng ma ari umri me Rom. Ma di ga
hanana ma ra laam ma ra pok dake di ga halulungo ter ma ra linge ura
hinarubu me.
4 Ma ne Jisas ga nunure bakut ter aso ing na hanawat tana. Io kaie, iga
tur huat gom tiri di horek: “Mu hanawan nesi?”
5 Di ga babalu be, “Jisas nong me Nasaret.”
Io, Jisas ga tange ta di horek: “Aiou ie.” (Ma ne Iudas nong ga ter ise
Jisas ga tur ter ma di kaia.)
6 Ing be Jisas ga tange be, “Aiou ie,” di ga hesuo baling di gom puko ter
napu tano pu.
7 Tike pana baling Jisas ga tiri di, “Mu hanawan nesi?”
Ma di ga babalu be, “Jisas nong me Nasaret.”
8 Io, Jisas ga tange ta di horek: “Iou te hinawase mu be aiou ie. Be ing
mu silsilihe iou, io, mu na waak leise ter karek ra turadi.”
9 Iga ngan hokakarek ura hatutuno ira nianga tane Jisas ing iga tange be
pai gale habonbon tikenong ta di ing God ga ter tana.

17:22 Apostolo 4:32 **18:9** Jon 17:12

10 Io, Saimon Pita nong ga kapkap hanane tike lawas na sele ga sasel leh
ie ma iga kato kutus leise no kata na talingana no tultule tano tamat na
pris. (Ne Malkus no hinsana ikino tultule.)
11 Kaie, Jisas ga tange hadades tane Pita horek: “Subale pukus no num
sele! Waak u lik be iou pa nile salo ta ikin ra ngunngutaan Mama te ter ie
tagu!”
12-13 Io, ira umri me Rom tikai ma no nudi tamat na umri ma ira umri gar
na Iudeia di ga palim kawase Jisas. Ma di ga hiis kawase ie di gom huna
lamus ter ie tane Anas, tike tamat na pris menalalie. Ma aie no numune
Kepas nong ga tamat ter ta ira pris ta ikinong ra pana bung.
14 Ikino Kepas mon nong ga pir ira Iudeia be gor tahut be tike turadi na
mat uta ira matanabar.

No luaina pana Pita ga harus ise Jisas.
(Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Io, Saimon Pita ma tike mes na bulu na harausur dur ga murmur
hanane Jisas. Ma ikin ra bulu na harausur ga saate Jisas utuma naramon
tano hare tane Anas, no tamat ta ira pris kinong ikino tamat git nunure
ter ie.
16 Iesene Pita pai gale tale be na lala, kaie igom nanahe ter tusu nataman
tano matanangas. Io, ikino mes na bulu na harausur nong no tamat git
nunure ter ie, ga baling iga me haianga no haine nong ga harbalaurai ter
kaia tano matanangas, ma igom lamus halala Pita utuma naramon.
17 No haine nong ga tur ter kaia tano matanangas ga tiri Pita be, “Augo
dak bileng tikenong ta ira bulu na harausur ta ikino turadi, nah?”
Pita ga babalu be, “Pata! Iou pata!”
18 Iga maduhan no taman, kaie ira tultule ma ira umri gar na Iudeia di
ga tur luhutane ter tike eh di ga halo ie ura retret ie. Ne Pita bileng ga tur
tikai ter ma di ma iga retret eh.

Anas ga tiri murmur Jisas.
(Matiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Ma kanaia no tamat ta ira pris ga tirtiri mur Jisas uta ira nuno bulu
na harausur ma ta ira nuno harausur.
20 Jisas ga babalu horek: “Aiou te tur ra matmataan na haruat ma iou
te ianga ter ra haleng na matanabar sakit. Ira nugu harausur iou git gilgil
haitne ta ira hala na lotu ma tuma tano hala na lotu tamat bileng. Ma iou
pai gale tange sie ta linge.
21 Io, u tirtiri mur iou urah? Nu tiri dong ing di ga hadade iou be iou ga
tange hohaam ta di. Di nunure ter ing iou ga tange.”
22 Be Jisas ga tange hokakarek tike umri kaia ga paser no matmataan
tana, igom tange be, “Nesi i tange tam be nu balu no tamat ta ira pris
hokike?”
23 Jisas ga balu ie be, “Be ing iou te tange tike linge i rara ter, io, hinawas
tana. Ma be ing iou te tange ra tutuno, io, u paser iou urah?”
24 Io, Anas ga tule leise ie utuma hone Kepas no tamat ta ira pris ma ira
kunubus kanaia iat baak tana.

Pita ga harus leise Jisas tano airuo ma no aitul a pana.
(Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Be Saimon Pita ga tur ter ma iga retret eh, tikenong ga tiri ie be, “Augo
dak bileng tikenong ta ira nuno bulu na harausur, naka?”
Pita ga harus, “Pata! Iou pata!”

18:11 Matiu 26:39 **18:14** Jon 11:49-51

26 A nong ta ira tultule tano tamat ta ira pris, a hinsaana no tunana nong
Pita ga kato kutus leise no talingana. Ma iga tange tane Pita be, “Aiou nes
ter ugo tikai ma ie tuma ra matana dahe na olip, naka?”
27 Tike pana baling Pita ga harus ma kaie iat mon tike kareka ga ianga.

Jisas ga tur ra harkurai ra matmataan tane Pailat.
(Matiu 27:1-2,11-18,20-23; Mak 15:1-15; Luk 23:1-5,18-25)

28 Io, ra rurua malane ira Iudeia di ga lamus leh Jisas metuma tane
Kepas utusu tike katano tano but na ngasiana no tamat me Rom. Iesene
ira Iudeia pa di gale hana lala kaia kinong di ga sip be di na ian tano Nian
na Sinakit ma be di na lala kaia di na sana hoke ira nudi harkurai i tange.
29 Kaie, Pailat gom hanasur ma iga tiri di, “A mangana sasana so mu
tange be ikin ra turadi te gil?”
30 Io, di ga babalu be, “Mem pai gor me ter bia ie tam. Pata. Aie tike
sana turadi.”
31 Pailat ga tange be, “Mu iat, mu lamus leh ie ma mu na gil harkurai
tana haruat ma ira numu harkurai.”
Io, ira Iudeia di ga babalu be, “Pata, mem paile tale. Mu ira Rom, pa mu
le bala mem be mem na ubu bing tikenong.”
32 (Iga ngan hobi ura hatutuno ira nianga Jisas gate tange utano nuno
minat be na mat hohaam.)
33 Io, Pailat ga hana lala baling utuma tano but na ngasiana ga tato halala
Jisas ma iga tiri ie be, “Augo, augo no king ta di ira Iudeia?”
34 Ma ne Jisas ga tiri balik ie horek: “U lik leh mon uge tange hokike, be
ta mes di ga hinawase ugo tagu?”
35 Pailat ga balu ie be, “Ai! Pata be tike Iudeia iou! Di ira num matanabar
iat ma di ira tamat na pris, di mon ing di ga ter ise ugo tagu. Ma aso kaie
u ga gil ie?”
36 Jisas ga tange horek: “No nugu kingdom paile mekira ta ikin ra ula
hanuo. Be ing inage mekira, io, ira nugu tultule di gorte harubu bat iou
waing pa dagele ter ise iou ta ira luma di ira Iudeia. Iesene pata. No nugu
kingdom aie paile mekira.”
37 Io kaie, Pailat gom tange, “A king tok at ugo, nah?”
Jisas ga babalu horek: “A num nianga iat be iou tike king. Ma no
burwana kaie di ge kaho iou ma iou ge hanawat ter tano ula hanuo ikin,
be ni me hinawas tano tutuno. Ma nesi tikenong tano tutuno ila tartaram
iou.”
38 Io, Pailat ga tiri be, “Aso no tutuno?” Iga tiri ter hobi ma iga hanasur
baling ter ta ira Iudeia gom a tange be, “Aiou paile silihe tupas leh ta
burwana be nige gil harkurai ta ikin ra turadi.
39 Iesene a numu tike tintalen kanaia be iou ni hasur ise tikenong
metuma ra hala na harpadano ter ta mu tano pana bung na Nian na
Sinakit. Io kaie, mu sip be ni waak leise ter ta mu no numu king ira
Iudeia?”
40 Di ga kakongane balik be, “Pata! Mem malok ta ikino turadi! Nu hasur
leise ter ne Barabas!” (Ma ne Barabas aie tike holmatau.)

19

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Matiu 27:27-31; Mak 15:16-20)

1 Io, Pailat ga lamus Jisas gom a hartule be da hadakdak ie.

18:27 Jon 13:38 **18:31** Jon 19:6-7 **18:32** Jon 3:14; 12:33 **18:35** Jon 1:11

2 Dong ra umri di ga hirisane tikane ra tigatige hoke tike balaparik, di
gom hakukuho no uluno ma ie. Ma di ga hasigam ie ma tike dardarana
mol i haruat hoke ira gar na watong.
3 Io, di ga hanana tultul ie, di gom tangtange be, "Mem urur tam no king
gar ta ira Iudeia!" Ma di ga paspaser batbat ie.
4 Io, tike pana baling Pailat ga hanasur igom tange ta ira Iudeia horek:
"Mu hadado! Iou ni lamus hasur ter um ie ta mu ura hamanis be iou paile
silihe tupas leh ta burwana be nige gil harkurai tana."
5 Io, Jisas ga hanasur tikai ma no balaparik na tigatige di ga hakukuho
ter no uluno ma ie ma no dardarana mol di ga hasigam ie ma ie. Ne Pailat
ga tange ta di be, "Io, i rek um no turadi."
6 Ing at mon ira tamat na pris ma ira nudi umri di ga nes Jisas, di ga
kakongane be, "Tange be da tut ter ie ra ula kabai!"
Iesene Pailat balik ga balu di be, "Mu iat, mu lamus leh ie ma mu na
tut ter ie ra ula kabai. Ma iou iat, iou paile silihe tupas leh ta burwana be
nige gil harkurai tana."
7 Ma ira Iudeia di ga singsingit be, "Numem tike harkurai kanaia. Ma
ikino harkurai i tange be na mat at kinong iga kilam ie be aie no Natine
God."
8-9 Be Pailat ga hadade hobi iga manga burut um, kaie igom lala tano but
na ngasiana ma iga tiri Jisas horek: "Augo meha?"
Ma ne Jisas pai gale babalu.
10 Io kaie, Pailat gom tange, "U malok be nu haianga iou, nah? Paule
nunure be iou hatur kawase ter ra dades ura halangalanga ise ugo ma ura
tutut ter bileng ugo ra ula kabai?"
11 Ne Jisas ga balu ie horek: "Pau gorte hatur kawase ra dades be ing
pai nagele hanawat ter tam metuma nalu. Io kaie, nong te ter ise ter iou
tam ite gil ra sasana i tamat tano num."
12 Tur leh um mekaia katika Pailat ga walwalar be na halangalanga ise
Jisas. Iesene ira Iudeia di ga kakongane horek: "Be ing nu halangalanga
ise ikin ra turadi paule tike harwis tano numu tamat na king sakit ta mu
ira Rom. Nesi tikenong i kilam habaling at ie be aie tike king, io, aie no
ebar tano numu kapawena tamat na king sakit ta mu ira Rom."
13 Ing Pailat ga hadade hobi iga lamus hasur Jisas ma igom kis tano nuno
kinkinis na gil harkurai tano katano di kilam ie be, 'No Hare na Hot.' (Ma
no hinsana tano nianga gar na Iudeia be 'Gabata.')
14 Ma iga hutate ra tingana kasasa kike ta ikino bung, no bung na
tinaguro utano Nian na Sinakit. Io, Pailat um ga tange ta ira Iudeia horek:
"I irek um no numu king."
15 Iesene di ga kakongane be, "Lamus ise ie! Lamus ise ie! Tange be da
tut ter ie ra ula kabai!"
Io, Pailat ga tiri, "Mu sip be ni tut ter no numu king ra ula kabai?"
Ma ira tamat na pris di ga babalu horek: "No numem king sene at mon
ikino numu kapawena tamat na king sakit rua Rom!"
16 Io, Pailat um ga ter ise ter Jisas ta di waing dage tut ter ie ra ula kabai.

Di ga tut ter Jisas tano ula kabai.
(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Io kaie, ira umri di ga kure leh Jisas.

19:2 Luk 23:11 **19:8-9** Matiu 27:12 **19:11** Jon 10:18; Apostolo 2:23; Rom 13:1 **19:12** Luk 23:2; Apostolo 17:7

17 Jisas ga pusak leh no nuno kabai gom hana leh tikai ma ie utuma
tano katano hono ula turungan (di kilam ie be Golgota tano nianga gar na
Iudeia).
18 Ma di ga me tut ter Jisas tano ula kabai kaia, tikai ma ira iruo mes na
turadi bileng. Dur kike ta ira iruo palpal tana, ma ne Jisas nalamin.
19 Tano hartule tane Pailat di gate tagure ter tike katano nianga i tange
horek: "Jisas nong me Nasaret, no king gar na Iudeia." Ma di ga bul
ikinong tano nuno kabai.
20 Di ga pakat ikin ra katano nianga tano nianga gar na Iudeia, tano
nianga gar na Rom, ma tano nianga gar na Grik bileng. Ma a haleng ira
Iudeia di ga was ie kinong di ga tut ter Jisas tano ula kabai tike katano
hutate Ierusalem.
21 Ira tamat na pris ma ira Iudeia di ga tange tane Pailat be, "Waak u
pakat ie be, 'No king gar na Iudeia.' Iesene nu pakat be ikin ra turadi ga
kilam habaling ie be aie no king gar na Iudeia."
22 Ne Pailat ga balu di horek: "Aso ing iou te pakat i kis ter hobi."
23 Be ira umri me Rom di gate tut ter Jisas tano ula kabai di ga kap leh
ira kinasine, di gom bul harbasiane ter ra ihet na tinibe. Ma tike tinibe ura
gar tikenong ta di. Ma di ga kap leh bileng no kinasine nong me naramon
nong di ga gil ie ma tike katano mol mon ma pata ta dudungut tana.
24 Io, di ga tange harbasiane ta di horek: "Waak dait dirdiris ie. Iesene
dait ge papaus ma ra satu be nesi na kap leh ie." Iga ngan hokakarek ura
hatutuno ira nianga tane God di ga pakat horek:
"Di ga harpalau ma ira kinasigu
ma di ga papaus ma ra satu utano nugu mol."
Io, hokakarek kaie ira umri di ga gil hobi.
25 Ma hutate tano kabai tane Jisas karek ra haine di ga tur ter kaia: no
etnana, no sahine no etnana, Maria no haine tane Kalopas, ma ne Maria
nong me Magadalen.
26 Ne Jisas ga nes no etnana kaia. Iga nes bileng no bulu na harausur
nong iga sip ter ie ma dur ga tur ter kaia hutate tana, kaie igom tange tano
etnana hokarek: "Awei ra haine, nes baak. No natim um kin."
27 Ma iga tange tano bulu na harausur be, "A etnam balik um kinin ra
haine." Tur leh um ta ikino bung no bulu na harausur ga lamus leh um
no haine be na kis tano nuno hala gom balaure ie.

Jisas ga mat.
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Namur um, ura hatutuno ira nianga tane God ing di ga pakat, Jisas
ga tange be, "Iou te sip maru," kinong iga nunure be ira nuno pinapalim
bakut igate pataam.
29 Iga mon tike mangana gingop na wain kanaia, kaie di gom hasuguh
leh tike gurgurun tes kaia tana. Io, di ga suk ie tike sila hisop ma di ga
songore haut ie utuma tano hone Jisas.
30 Io, ing Jisas gate dup ter kike ra wain iga tange horek: "No nugu
pinapalim te pataam." Io, iga sian tudu ma igom waak leise ter um no
nuno nilon.
31 Ra Bung Liman kike no bung na tinaguro utano bung menamur no
Bung na Sinangeh. Ma ikino Bung na Sinangeh gor tike tamat na bung
ie. Ira Iudeia pa di gale sip be ira palatamai duhat no kaba minat be
duhat na tabataba ter tuma ta ira ula kabai tano Bung na Sinangeh, kaie

---

19:24 Sam 22:18 **19:25** Matiu 27:55-56 **19:26** Jon 13:23 **19:28** Sam 22:15 **19:29** Sam 69:21 **19:31** Lo 21:22-23

di gom saring Pailat be da waret ira kaki duhat ma dage kap hasur leise
ira palatamai duhat.
32 Io, ira umri di ga me waret ira kakine no luaina tunana nong di ga tut
ter ie ra ula kabai tikai ma ne Jisas ma nong bileng tano mes na tunana.
33 Be di ga hanawat ter tane Jisas di ga nes be igate mat, io kaie, pa di
gomle waret ira kakine.
34 Iesene tikenong ta ira umri ga sie no binabatine Jisas ma tike rumus,
ma kaie iat mon a de ma ra taho ga sel sur.
35 (Io, iou no tunana nong iou ga nes kike, iou te hinawas ine ma no
nugu hininaawas i tutuno. Iou nunure be iou tangtange no tutuno ma iou
hininaawas utana waing mu bileng, mu na nurnur.)
36 Karek ra linge ga hanawat ura hatutuno ira nianga tane God di ga
pakat horek: *"Pata tikenong ta ira surno ga tawaret."*
37 Ma iga ngan bileng hobi ura hatutuno bileng tike mes na katano
nianga tane God di ga pakat ie horek: *"Di na nanaas ter ta nong di ga
sie ie."*

Di ga hatur no palatamaine Jisas tano midi.
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Io, namur ta kakarek ra linge, Iosep me Arimatia ga hanawat. Ma
iga tike bulu na harausur tane Jisas bileng. Iesene iga kis kumaan ter
hobi kinong iga burte ira Iudeia. Iga hanawat igom saring Pailat utano
palatamaine Jisas. Be Pailat ga haut, Iosep ga hana gom a kap leh no
palatamaine Jisas.
39 Ma ne Nikodimas, nong ga huna hanawat ter baak tane Jisas ra bung,
ga saate ie. Ma ne Nikodimas ga kap hawat airuo mangana waiwai ing di
ga hul hurusane pakur ma iga tirih haruat ma aitul a sangahul na kilo.
40 Dur ga kap leh no palatamaine Jisas ma dur ga hirisane bat ie ma
ra subana lawas na katano mol tikai ma ira waiwai. Ira tintalen gar na
Iudeia hokike ing di la ura haratur.
41 Ma tano katano di ga tut ter Jisas tano ula kabai kaia iga mon tike
matana dahe. Ma naramon tano matana dahe iga mon tike sigar midi ma
pa di gale hatur baak tikenong tana.
42 Io, ikino bung no bung menalalie tano Bung na Sinangeh, kaie dur
gom hatur no palatamai ne Jisas kaia kinong ikino midi ga kis hutate ter
mon.

20

Jisas ga lon baling sukun no midi.
(Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-10)

1 Ra mala bungbung ra Sade ing baak ga kadado ter, ne Maria nong me
Magadalen ga hana ukaia tano midi ma iga nes be di gate kap leise ter no
hot tano matanangas tano midi.
2 Io, iga hilo tupas ne Saimon Pita ma no mes na bulu na harausur nong
Jisas ga sip ter ie, igom tange be, "Di te kap leh no Watong metuma tano
midi ma mehet paile palai be di te bul ie ha!"
3 Io kaie, Pita ma no mes na bulu na harausur dur ga taman tut leh
ukutua tano midi.
4 Dur ga hililo hanana, iesene no mes na bulu na harausur ga hilo nalalie
tane Pita gom a huna hanawat tua tano midi.

19:35 Jon 21:24 **19:36** KBk 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20 **19:37** Sek 12:10; Ninanaas 1:7
19:39 Jon 3:1-2

5 Iga heraro lala utuma ta ira katano mol di ga noh ter kaia, iesene pai
gale lala. 6-7 Io, Saimon Pita um nong ga murmur hanana tana ga me
hanawat gom hana lala tano midi. Iga nes ira katano mol di ga noh ter
kaia tikai ma no mol na haratur di ga pulus no ulu ne Jisas ma ie. Ikino
mol ga noh sisingen ter at ma iga tamapuli timaan ter.
8 Io, no mes na bulu na harausur nong ga huna hanawat kaia tano midi
ga hana lala bileng. Iga nes ma iga nurnur.
9 (Dur pai gale palai baak be ira nianga tane God di ga pakat i tange be
Jisas na tamat tut iat sukun ra minat.)

Jisas ga harapuasa tane Maria nong me Magadalen.

10 Io, ira iruo bulu na harausur dur ga tapukus baling ter ta ira ngasia
dur tiketike.
11-12 Iesene Maria ga tur ter at nataman tano midi ma iga susuah. Ing
iga susuah iga heraro lala utuma tano midi ma iga nes leh airuo angelo.
Ira kinasi dur a ponponiana ma dur ga kis ter tano katano di ga hainoh ter
baak no palatamaine Jisas kaia. Tikenong ga kis ter utua ra nuno ulaleng
ma no nong ga kis ter utusu tano nuno kinakadus.
13 Dur ga tiri Maria be, “Awei, u susuah urah?”
Ne Maria ga balu dur horek: “Di te kap leh no nugu Watong ma iou paile
nunure be di te bul ie ha.”
14 Be iga tange ter hobi iga tahurus igom nes Jisas ma iga tur ter kaia.
Iesene pai gale nes kilam ie be Jisas mon.
15 Ma ne Jisas ga tange, “Awei, u susuah urah? Nesi ikinong u sisilih
tana?”
Maria ga lik be aie no ut na harbalaurai ta ikino matana dahe, kaie igom
tange tana be, “Maris, be u te kap leh ie, hinawase iou be u te bul ie ha,
iou nige kap leh ie.”
16 Jisas ga tange tana, “Maria.”
Maria ga talingane ie ma iga tange tana horek: “Rabonai!” (a pipilaina
be ‘tena harausur’ tano nianga gar na Iudeia.)
17 Io, Jisas ga tange be, “Waak be u palpalim iou kinong iou paile tapukus
baak utuma hone Mama. Iesene hana utusu ta ira tasigu ma nu hinawase
di be iou hanana um utuma tano Tamagu ma no Tama di bileng, utuma
tano nugu God ma no nudi God bileng.”
18 Io, Maria nong me Magadalen ga hana tupas ira bulu na harausur ma
ikin ra hininaawas: “Iou te nes no Watong!” Ma iga hinawase di be Jisas
gate tange ter karek ra linge tana.

Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na harausur.

19 Taitus ikino Sade ra matarahien ruruk ira bulu na harausur di ga
kis hulungan ter naramon tike hala. Ma di ga banus bat hadades ter ira
matanahala kinong di ga burte ira Iudeia. Ne Jisas ga hanawat iga me tur
hutate igom hamatien di ma iga tange be, “A malum ta mu!”
20 Iga tange ter kike ma iga hamanis ira iruo lapara lumana ma no
binabatna ta di. Ma be ira bulu na harausur di ga nes no Watong di ga
manga laro sakit.
21 Tike pana baling Jisas ga tange be, “A malum ta mu! Hoke Mama ga
tule iou, io, iou bileng, iou tultule mu hobi.”
22 Io, namur, iga manasung ter ta di ma iga tange, “Mu hatur kawase leh
no Halhaaliena Tanuo.

20:9 Apostolo 2:24-32; 1 Korin 15:4 **20:14** Luk 24:16; Jon 21:4 **20:17** Rom 8:29; Hibru 2:11-12
20:20 Jon 16:22; 1 Jon 1:1

23 Be ing mu lik luban leise ira sana tintalen gar tikenong, io, God te lik
luban leise ira nuno sana tintalen. Ma be ing pa mu le lik luban leise ira
sana tintalen gar tikenong, io, God pai nale lik luban leise ira nuno sana
tintalen."

Tomas ga nes Jisas kaie igom nurnur tana.

24 Tomas, nong di kilam ie be no Kasang, ma aie tikenong ta ira sangahul
ma iruo, pai gale kis tikai ter ma ira bulu na harausur ing Jisas ga hanawat.
25 Io kaie, ira mes na bulu na harausur di ga hinawase ie be, "Mem te
nes no Watong!"
Iesene iga tange ta di horek: "Be ing iou pa nile nes ira matana nil ta ira
iruo lapara lumana ma be pa nile bul no kaskas na lumagu kaia, ma be pa
nile bul halala no lumagu tano binabatna, pata tuno iat pa nile nurnur."
26 Ma ra liman ma itul a bung namur ira bulu na harausur di ga kis ter
baling naramon tano hala, ma ne Tomas tikai ma di. Ma ira matanahala
di ga banus bat hadades ter iesene Jisas ga hanawat ma iga tur hutate ta
di igom hamatien di be, "A malum ta mu!"
27 Io, iga tange tane Tomas horek: "Bul no lumam kira. Nes ira lapara
lumagu. Tuluse no lumam ma nu bul halala ie tano binabatigu. Waak u
lilik iriruo iesene nu nurnur!"
28 Kaie, Tomas gom tange tana, "Augo no nugu Watong ma no nugu God!"
29 Io, Jisas ga tange tana be, "U te nurnur kinong u te nes iou. Iesene no
haridan na kis ta di ing pa dile nes iou ma di nurnur iat."

No burwana kaie Jon gom pakat ikin ra pakpakat.

30 Io, Jisas ga gil ra haleng mes na dades na hakilang ra matmataan ta
ira nuno bulu na harausur ing iou paile pakat halala ta ikin ra pakpakat.
31 Iesene iou te pakat kakarek waing mu nage nurnur um be Jisas aie
iat no Mesaia, no Natine God, ma be mu na nurnur tana, io kaie, mu na
hatur kawase no nilon tutuno nong i kis tana.

21

Jisas ga harapuasa ta ari ing di ga isise ubane.

1 Namur baling Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na harausur tano
gagene no tamat na taho kis Taiberias. Iga ngan horek.
2 Saimon Pita, Tomas (no Kasang), Nataniel nong me Kena tano katano
Galili, ira iruo natine Sebedi, ma airuo mes na bulu na harausur di ga kis
tikai ter.
3 Ne Saimon Pita ga tange ta di be, "Aiou ura isa ubane." Io, di ga balu
ie be, "Dait tikai." Io, di ga hana leh di gom a kisi leh tike mon, iesene ta
ikino bung ra bung pa di gale soh ta tike aen.
4 Ra mala bungbung Jisas ga tur ter tuma na waseser iesene ira bulu na
harausur pa di gale nes kilam ie be Jisas mon.
5 Io, iga kakongane utuso ho di be, "Kaba tasigu, pata ta aen ta mu, nah?"
Ma di ga balu ie be, "Pata."
6 Kaie, igom tange ta di horek: "Mu ise no ubane utuso tano kata tano
mon ma mu na soh tari." Ma be di ga gil hobi pa di gale tale um be di na
saret haut no ubane utuma naramon tano mon kinong iga hung no ubane
ma ra haleng aen.
7 Io, no bulu na harausur nong Jisas ga sip ie ga tange tane Pita be,
"No Watong ikunuma!" Ma ne Saimon Pita gate kap leise ter no tamat na

20:23 Matiu 16:19 **20:29** 1 Pita 1:8 **20:31** Jon 3:15; Rom 1:17; 1 Jon 5:13 **21:3** Luk 5:4-7
21:7 Jon 13:23; Matiu 14:29

kinasine. Ing at mon iga hadade be no Watong ikunuma, iga sige habaling
leh no kinasine ma iga karwas sur utusu na taho kis.
8 Ma ira mes na bulu na harausur di ga mur haut um Pita ma no mon.
Ma di ga selsel hanane no ubane nong ga hung ter ma ira aen kinong pai
gale tapa utuma na waseser. Di ga tapa haruat mon ma tike maar na mita.
9 Be di ga me sapa di ga nes tike eh ma igate ian males ter. Ma a mon
aen kanaia tana. Iga mon bileng ari beret.
10 Io, Jisas ga tange ta di be, "Mu kap hawat ta aen ta kike mu te soh."
11 Saimon Pita ga kawas tano mon igom saret no ubane utuma na
waseser. No ubane ga bukas ma ra tamat na aen haruat ma tike maar
ma liman sangahul ma itul. Iesene no ubane pai gale tamadiris sukmaal
be iga haleng sakit ira aen tana.
12 Ma ne Jisas ga tange ta di be, "Mu hana ura, mu na ian." Ma ira bulu
na harausur di ga sip ter um be di na tiri Jisas be, "Nesi ugo?" Iesene pata
ta tikenong pai gale walar kinong di ga nunure be aie no Watong.
13 Io, Jisas ga hana igom kap leh ira beret ma iga ter ta di. Iga gil bileng
hobi ta ira aen.
14 Ikinin um no itul a pana be Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na
harausur namur ta ing God gate hatut habaling ie sukun ra minat.

Jisas ga habalaraan habaling ter um Pita.

15 Ing be di ga ian huat ter Jisas ga tiri Saimon Pita horek: "Saimon
no natine Jon, hohaam, no num sinisip utagu i tamat ta ira sinisip ta di
karek?"
Iga balu ie be, "Maso, Watong, u nunure ter be iou sip ugo."
Io, Jisas ga tange tana be, "Nu nes mur ira nugu not no sipsip."
16 Tike pana baling Jisas ga tiri ie be, "Saimon no natine Jon, hohaam, u
sip iou?"
Ma iga balu ie be, "Maso, Watong, u nunure ter be iou sip ugo."
Io, Jisas ga tange tana be, "Nu balaure ira nugu sipsip."
17 No aitul a pana Jisas ga tiri ie be, "Saimon no natine Jon, hohaam, u
sip iou?"
Ma ne Pita ga tapunuk kinong Jisas ga tiri ie a itul a pana be, "Hohaam,
u sip iou?" Io, iga tange, "Watong, u nunure ira linge bakut. U nunure ter
be iou sip ugo."
Io, Jisas ga tange tana be, "Nu nes mur ira nugu sipsip.
18 Hadado baak! Ing u ga marawan ter, augo iat, u git kumkubus
hadikdikit no num mol ma u git hanana ta ira katano u ga sip be nu hana
ukaia. Ma ing nu patuana nu tuluse ira iruo lumam ma tike mes na kubus
kawase ugo ma ina lamus ugo ter tano katano paule sip be nu hana ukaia."
19 Jisas ga tange hokarek ura hamanis no mangana minat tane Pita nong
na hapuasne no minamar tane God tana. Io, Jisas ga tange tana, "Nu
murmur iou!"
20 Pita ga talingan tapukus iga nes ikino bulu na harausur nong Jisas ga
sip ie ma iga murmur hanane dur. (Aie nong baak ga ioh ter tane Jisas
tuma tano nian ma igom tiri ie be, "Watong, nesi na ter ise ugo?")
21 Be Pita ga nes ie iga tiri be, "Watong, hohaam tane kinen?"
22 Ma ne Jisas ga balu ie horek: "Be ing iou sip ie be na lon ter tuk be ni
tapukus baling, io, pata ta ginginim kaia. Augo iat, nu murmur iou."
23 Kaie, tike hininaawas gom hana hurbit nalamin ta ira hatatesne
naramon tane Krais be ikino bulu na harausur pai nale mat. Iesene Jisas

21:11 Luk 5:6 **21:14** Jon 20:19,26 **21:16** Apostolo 20:28 **21:19** Matiu 16:24-25; 2 Pita 1:14
21:20 Jon 13:23-25

pai gale tange be pai nale mat. Pata. Iga tange mon horek: “Be ing iou sip
ie be na lon ter tuk be ni tapukus baling, io, pata ta ginginim kaia.”
24 Ikinin no bulu na harausur nong i hininaawas ta kakarek ra linge ma
nong te pakat hasur di. Ma dait nunure be no nuno hininaawas i tutuno.
25 Io, Jisas ga gil ra haleng mes na linge bileng. Be ing di gor pakat hasur
di bakut tiketike, io, utagu i nanaas be gor pata ta mahuo tano ula hanuo
bakut uta ira pakpakat ing di gor pakat.

21:24 Jon 19:35 **21:25** Jon 20:30

IRA PINAPALIM TA IRA APOSTOLO

Luk ga hatahun no pir utane Jisas tano nuno Tahut na Hininaawas (nes Luk 1:1) ma iga hapatam no pir ma ikin ra pakpakat nong i hinawas tano hinana harbasie tano tahut na hininaawas utane Krais. Luk ga ter karek ra iruo pakpakat bakut ter tane Tiopilas (nes no ula nianga tane Luk). Ira Pinapalim ta ira Kaba Apostolo i hinawase dait tano **haburuana tano lotu ma be no lotu ga hanana hakakari hohaam, mekaia Ierusalem utusu Samaria ma ukutua muk ta ira hauhawatna katano tano ula hanuo (Apostolo 1:8).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. I hinawase dait be no lotu ga tahuat hohaam menamur tano tuntunut hut tane Jisas. Ira Iudeia di ira luaina matanabar ura nurnur, io, ma no Halhaaliena Tanuo ga puko sur ter ta di (2:1-41). Iesene no tahut na hininaawas paile uta di ira Iudeia sene mon. Pata. No Tanuo ga puko sur ter ta di ira Samaria bileng ing di ga nurnur tane Krais ura hamanis be God na halon bileng di (8:14-17; 8:25). No Tanuo ga puko sur bileng ter ta di ing pa dile Iudeia ta dahine ura hamanis be ira turadi tano ula hanuo bakut di tale be di na kap ikin ra haralon ing be di na nurnur tane Krais (10:1-11:18). I hinawase bileng dait utano nilon ma ira pinapalim tane Pol nong ga harpir harbasie ma no tahut na hininaawas ter ta di ing pa dile Iudeia kinong ira Iudeia di ga malok leise no tahut na hininaawas. Io kaie, i tale dait be dait na palai ta ari linge ta kike ra lotu ing Pol ga tule ira nuno pakpakat tupas di. Ma tike mes na linge bileng. Luk ga pakat ikin ra pir ing Pol ga kis tano hala na harpadano tusu Rom ta airuo tinohon. Pol ga hutate be na tur ra harkurai ma i nanaas be Luk ga ura hamanis be Pol pai gale gil tike sasana. Ira tirih ing iga hana tupas Pol ga hanawat kinong ira Iudeia di ga lilik saasa tane Pol ma pata be tike lilie na Rom ga nes leh tike sasana tane Pol.

God ga kap haut Jisas utuma ra mawe.

1-2 Tiopilas:

Tano nugu luaina nianga iou ga pakpakat uta ira linge bakut ing Jisas ga gil ma iga harausur ine, tur leh mekutua ing iga haburuana no nuno pinapalim, tuk ter tano bung God ga kap haut ie utuma ra mawe. Menalalie mon ta ing God ga kap haut leh Jisas utuma ra mawe, no Halhaaliena Tanuo ga ter no dades tane Jisas kaie igom pir timaan ter di ing igate gilamis leh ura nuno apostolo.

3 Ma namur tano nuno harubaal na minat iga hatutuno ter ta di um kike be igate lon huat baling. Iga hatutuno hobi ma ira nuno haleng na mangana harapuasa. Iga harapuasa ta di tuk ter be aihet na sangahul na bung ga sakit. Ma naramon ta ikino pana bung iga iangianga utano kingdom tane God.

4 Taitus nong tike bung, ing iga iaiaan tikai ma di, iga pir di horek: “Waak mu hana leh me Ierusalem, iesene mu na kis kawase no hartabar nong no Tamagu gate kukubus ter utana. Ma ikinong kaie mu ga hadade iou ma iou ga iangianga utana.

5 Iou te tange hobi kinong Jon ga baptais ma ra taho, iesene a bar bung ter um kanaia ma mu na kap no baptais tano Halhaaliena Tanuo.”

1:1-2 Luk 1:3 **1:1-2** Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Apostolo 10:41 **1:4** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Apostolo 2:33 **1:5** Matiu 3:11

6 Io kaie, be Jisas ma ira apostolo di ga hanawat hulungan, di ga tiri ie
be, “No Watong, hohaam, kakarek um nu hatut habaling no kingdom tane
God kira Israel?”
7 Io, Jisas ga tange ta di horek: “Paile numu linge ura nunure ira pana
bung ing Mama gate kubus ter kinong aie sene iat i harkurai.
8 Iesene mu na hatur kawase ra dades ing no Halhaaliena Tanuo na
burung mu ma mu na hinawas ta ira tutuno utagu haburuana leh mekira
Ierusalem ma ta ira kaba katano naramon Iudeia ma Samaria ukutua muk
ta ira hapatam tano ula hanuo.”
9 Ma namur ta ing igate tange ter kakarek, God ga kap haut ie utuma
ra mawe ra matmataan ta di ma iga barahit tike bahuto, kaie pa di gomle
nes habaling um ie.
10 Ma be di ga walwalar iat baak be di na nes Jisas ing iga hananahut
utuma ra mawe, io, kaie iat mon airuo turadi dur ga sige ter ra ponponiana
sigasige dur ga me tur hutaten di.
11 Io, dur ga tange ta di horek: “Kaba turadi me Galili, paile tahut be mu
tur ter kaiakira ma mu be nanaas hut ter utuma ra mawe. Ikin iat mon ra
Jisas, nong God te kap leh ie talur mu utuma ra mawe, na hanawat baling
hoke iat mon mu te nes ter ie ing i hanahut hobi utuma ra mawe.”

Matias ga kap no mahuo tane Iudas.

12 Io, di ga tapukus baling utuma Ierusalem mekaia tano uladih di la
kilkilam ie be uladih Olip. Ma no uladih ga tapa haruat ma tike kilomita
metuma tano taman Ierusalem.
13 Ing di ga hanawat, di ga hana hut utuma nalu tano katano tano hala
di ga kiskis baak kaia. Ma di karek ing di ga kiskis kaia: Pita, Jon, Jemes,
ma ne Andru; Pilip ma ne Tomas, Batalomiu ma ne Matiu; Jemes no natine
Alpias ma ne Iudas no natine Jemes, ma ne Saimon nong di ga kilam ie be
no Selot. *
14 Ma di bakut di git saasaring hait ma tike lilik mon, tikai ma ari haine.
Ma ne Maria no etnane Jisas ma ira tesne bileng kaie di tikai.
15 Ma ta kike ra bar bung Pita ga tur nalamin ta di ira kaba hatahinsaana
naramon tane Krais. (Ma no nudi winawas ga nanaas haruat ma tike maar
ma iruo sangahul.)
16 Ma iga tange, “Kaba tasigu ma hainigu, no nianga tane God nong di ga
pakat ie pai gale tale be na piel. Ite hanawat tutuno hoke no Halhaaliena
Tanuo ga huna hinawase Dawit menalalie be na hanawat tutuno. Kaie
Dawit gom hinawas utane Iudas, nong ga lie dong ing di ga palim kawase
Jisas.
17 Ma iga tikenong ta dait ma iga mon tike katano tano nudait
pinapalim.”
18 (Ma ikin ra turadi gate kul tike katano pu ma ira kunkulaan ing iga
kap tano nuno sana tintalen. Ma iga puko pampabo kaia, no tingana gom
tabawes ma ira poona balana bakut ga taluar sur.
19 Ira matanabar me Ierusalem di ga ser ikin, io kaie, di gom kilam ikino
katano pu ma ra nudi nianga be ‘Akeldama’, no pipilaina be ‘Pu na De.’)
20 Ma ne Pita ga tange baling be, “Iga ngan hokike kinong ira nianga di
ga pakat tano Buk na Ninge i tange horek:

1:6 Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32 **1:8** Matiu 28:19; Luk 24:48 **1:11** Matiu 26:64; Luk 21:27
1:12 Luk 24:50-53 **1:13** Matiu 10:2-4 * **1:13** Di ga kilam ie hobi kinong i nanaas be aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nale kure di.
1:16 Sam 41:9 **1:18** Matiu 27:3-8 **1:20** Sam 69:25; 109:8

‘Na maau no ngasiana;
ma pata ta nong na kis tana.’
I tange bileng be,
‘Tike mes na banot leh no nuno mauho.’
21-22 Io, kaie, kakarek dait supi ter be da gilamis leh tikenong ura
hininaawas tikai ma dait tano tuntunut hut baling tano Watong Jisas. Ma
ina tahut be aie tikenong iat ta dong ing di ga sasate dait ta ira pana bung
bakut ing no Watong Jisas ga hanana tikai ma dait, haburuana ta ing Jon
ga harpir tano nuno baptais tuk ter tano bung God ga kap haut Jisas sukun
dait utuma ra mawe.”
23 Io, di ga kilam ra iruo turadi, ne Matias ma ne Iosep nong di ga kilam
ie be Barsabas (ma tike mes na hinsana bileng ne Iastus).
24-25 Namur di ga sasaring horek: “No Watong, augo iat u nunure ira
tinga di ira turadi bakut. Io kaie, tibe hamanis ta mem be nesi ta dur
karek u te gilamis leh ie ura banbanot leh ikin ra mauho tano pinapalim
na apostolo nong Iudas ga hana sukun ie ura hinana ter tano nuno sana
katano tus.”
26 Io, di ga papaus ma ra mangana hot hoke ra satu, ma no hot ga tibe
hamanis be Matias. Io, di ga was tikane um ie ma ira sangahul ma tike na
apostolo.

2

No Halhaaliena Tanuo ga hanasur tano bung na Pentikos.

1 Be no bung na Pentikos ga hanawat ira ut na tinaram tano lotu kaia di
ga kis tikai ter tike katano.
2 Kaie iat mon tike tinaram hoke tike dades na punpuh na dadeh ga
wawaang sur metuma ra mawe ma igom burung no tingana hala bakut
ing di ga kis ter kaia.
3 Io, di ga nes ra linge hoke ira kalamena eh, ma kike ra linge ga hana
harbasie ter ta di gom kis ta di ira turadi tiketike.
4 Di bakut di ga hung ma no Halhaaliena Tanuo ma di ga haburuana
nianga ma ra mes na nianga hoke iat no Tanuo ga ter ra dades ta di be di
na ianga me.
5 Taitus ikino pana bung a haleng na Iudeia ing di git lolotu tupas God di
gate hanawat mekutua ta ira katano bakut tano ula hanuo ma di ga kiskis
kaia Ierusalem.
6 Be ira matanabar di ga hadade ikin ra wawaang di ga hanawat
hulungan. Ma di ga ngangao kinong tiketike ta di ga hadade no nuno
nianga tus ing ikino iabar di ga iangianga me.
7 Ma di ga karup, di gom ngalabo kaie di gom tange be, “Karek ra turadi
di iangianga, di bakut mon me Galili, naka?
8 I ngan hohaam tutuno iat be dait tiketike dait hadade di ma di
iangianga ma ira nudait nianga tus at?
9-11 Dait me Partia, Midia, ma ne Ilam; ma dait me Mesopotemia, Iudeia,
ma Kapadosia, Pontas, Esia, Pirigia, Pampilia, Isip ma ira kaba katano Libia
hutate Sairin; ma a wasire bileng merasi Rom, ira Iudeia ma dong ing di
gate lala tano lotu gar na Iudeia; ma ari ta dait me Krit ma Arebia. Ma dait
hadade kilam ira nudait nianga tus ing dait hadade di ma di iangianga uta
ira dades na pinapalim tane God!”

1:21-22 Matiu 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 **2:1** WkP 23:15-21; Lo 16:9-11 **2:3** Matiu 3:11 **2:4** Apostolo 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

12 A kinarup ma ra ngangao ga kis ta di kaie di gom hartiritiri hanana
be, “Aso no pipilaina ikin ra linge?”
13 Iesene ari balik ta ira matanabar di ga hasakit ta di ma di ga tange be,
“Di te mame ra haleng na dades na taho kike.”

Pita ga harpir be ira matanabar di na lilik pukus waing God na halon di.

14 Io kaie, Pita ga taman tut tikai ma ira sangahul ma tike na apostolo
igom ianga tamat ura haianga ira matanabar horek: “Mu ira Iudeia ma
mu bileng ing mu la kiskis kira Ierusalem, aiou ni pales ter ikin ra linge
ta mu ma mu na hadade timaan ira nugu nianga.
15 Karek ra turadi pa dile mamo hoke mu lik. Pata. A liman ma ihet na
pana bung mon baak ra malane kakarek!
16 Iesene ikin nong no tangetus Ioel ga hinawas utana ing God ga tange
be,
17 ‘Tano hapatam ta ira pana bung iou ni gil horek.
Iou ni burange bus ira kaba matanabar bakut ma no Tanuagu.
Ma ira numu bulu na tunana ma ira not no hinasik di na ianga na tangetus,
ira numu kaba marawan di na nes ra ninanaas na tanuo,
ma ira numu kaba patuana di na bariane ra barbarien.
18 Ma iou ni burange bus bileng ira nugu tultule, haine, ma ira tunana,
ma no Tanuagu ta ikino pana bung,
ma di na ianga na tangetus.
19 Aiou ni hamanis ra linge na ngalabo tuma ra ula mawe,
ma ra kaba hakilang kira napu ra ula hanuo horek:
na mon de, a eh, ma ra tamat na mis bileng.
20 No kasasa na kadado ma no teka na daraan hoke ra de
nalalie be no tamat na bung sakit tano Watong na hanawat ma ra but na
minamar tana.
21 Ma di bakut ing di na tato iou no Watong be ni halon di, iou ni gil
haruatne.’
22 “Mu ra kaba matanabar na Israel, mu hadade timaan karek ra nianga.
Ikin ra Jisas metuma Nasaret, God ga hatutuno ter ie ta mu be aie nesi. Ma
iga hatutuno hobi ta ira gingilaan na kinarup ma ira dades na hakilang
ing iga gil naramon tano nilon tane Jisas nalamin ta mu. Ma mu palai ter
ta kakarek.
23 Iesene di ga ter leise Jisas ta mu kinong God gate pingit ter hobi ma
igate nunure ter be na ngan hokike. Ma mu tikai ma ira sana turadi mu
ga ubu bing ie ing mu ga tut ter ie ra ula kabai
24 Iesene God ga hatut habaling ie sukun ra minat. Io kaie, iga
halangalanga leise ie tano ngunngutaan na minat kinong iga pata tutuno
iat ta dades tano minat be na palim kawase ter ie.
25 Ma ne Dawit ga hamanis be ikin i tutuno ing iga hinawas utana horek:
‘Iou ga nes haitne no Watong tikai ma iou.
Ma pata ta purpuruan na haruat be na rupuk iou kinong no Watong i tur
hutate ter iou.
26 Io kaie, iou laro ma iou ianga ma ra gungunuama.
Ma no palatamaigu iat bileng na kis na balaraan ter tano nuno kinkinis
namur,
27 kinong pa nule waak leise ter iou tano katano na minat.
Pa nule bala leh no num Halhaaliena be na mapus.
28 U te hapalaine iou ta ira ngas na nilon,
ma nu manga halaro iou kinong nu kis tikai ma iou.’

2:17 Jol 2:28-32 **2:25** Sam 16:8-11

29 “Kaba tasigu, i tale iou be ni hinawase mu utano hintubu dait Dawit
kinong dait palai utana. Iga mat, di gom hatur ie, ma no nuno midi ikanaia
tuk katiak.
30 Iesene iga tike tangetus ma iga nunure ter be God gate kukubus ter
ma ie ma ra sinsalim horek. God ga kukubus ter tane Dawit no king be na
bul tike bulumenamur tana tano nuno tamat na kinkinis na gil harkurai.
31 Io kaie, Dawit ga palai be aso na hanawat namur igom hinawas tano
tuntunut hut baling tano Mesaia horek. Iga tange be God pai nale waak
leise ter ie tano katano na minat ma be no palatamaine bileng pai nale
mapus.
32 Ikin ra Jisas iat mon nong God ga hatut habaling ie ma mem bakut
mem ga nes ikin ra linge kaie mem ge hinawas utana be i tutuno.
33 Ma ne God te hatamat ter ie tano tamat na kinkinis tano kata na
lumane God ma ite ter no Halhaaliena Tanuo tana haruat ma no nuno
kunubus. Io kaie, Jisas te burange bus di ma kakarek mu nesnes ma mu
hadade.
34-35 Ma i palai be pata be Dawit nong ga hanahut utuma ra mawe iesene
aie iat ga tange be,
‘No Watong ga tange tano nugu Watong:
“Kis kira tano tamat na kinkinis tano kata na lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira num hiruo menapu ta ira lapara kakim!” ’
36 “Io kaie, i bilai be mu ira kaba Israel, mu na palai iat be God te hakisi
ikin iat ra Jisas nong mu ga tut ter ie tano ula kabai be na Watong ma na
Mesaia bileng.”
37 Be ira matanabar di ga hadade hobi, iga kata tus ira tinga di kaie di
gom tange tane Pita ma ira mes na apostolo horek: “Kaba tasi mem, aso
ing mem na gil?”
38-39 Pita ga balu di horek: “Mu bakut tiketike mu na lilik pukus ma
mu na kap baptais tano hinsane Jisas Krais be God nage lik luban leise
ira numu sana tintalen. Ma mu na hatur kawase leh no hartabar na
Halhaaliena Tanuo kinong God ga gil no kunubus uta mu ma ira nati mu
ma uta di bileng ing di tapa. Ikin ra kunubus i gawane di bakut ing God
na tato hawat di ura nuno.”
40 Ma iga tibe hakatom di ma ra haleng mes na nianga ma iga walar be
na halemlem di igom tange horek: “Mu na bala leh God be na halon mu
sukun no harpadano nong na hana tupas kakarek ra sana matanabar.”
41 Io, dong ing di ga kap usurane ira nuno nianga di ga kap baptais ma
ta ikino bung aitul na arip dong ing di ga lala harahut ikino ton tane Krais.

Ira ut na nurnur di ga tikenong mon.

42 Di ga balaan be di na taram ira harausur ta ira apostolo ma be di
na kis hulungan ura ter harharahut harbasie, di ga balaan bileng utano
tintalen na pidik beret ma ura sinsaring.
43 Ma ira apostolo di ga gil ra haleng na gingilaan na kinarup ma ra
dades na hakilang ma ira matanabar bakut di ga kis ma ra tamat na urur
tane God.
44 Di bakut ing di gate nurnur, di ga kiskis tikai, ma di ga terter
harbasiane ira nudi minsik.
45 Ma di ga suhsuhurane ira nudi inton ma ira nudi minsik ma di ga
terter ira barbarat ta dong ing di ga mon sunupi.

2:29 1Kng 2:10 **2:30** 2Sml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 **2:31** Sam 16:10 **2:33** Apostolo 5:32; 7:55-56 **2:34-35** Sam 110:1 **2:36** Apostolo 5:30-31 **2:38-39** Ais 57:19 **2:41** Apostolo 2:47; 4:4 **2:42** Apostolo 20:7 **2:44** Apostolo 4:32-35

46 Taitus ira kaba bungbung di ga hananawat hulungan tano tamat na
hala na lotu, ma di ga tike lilik mon. Ma di ga pidik beret tikai naramon ta
ira ngasia di ma di ga iaiaan tikai ma ra gungunuama ma ra bala malum.
47 Ma di ga pirpirlet God ma di ga langlagirane ira sinisip ta ira mes na
matanabar bakut ukaia ho di. Ma ira kaba bungbung di ing no Watong ga
halon di, iga lamlamus halala ter di ta ira kaba ut na nurnur.

3

Pita ga halangalanga no pengpeng tano hinsane Jisas.

1 Tike bung Pita ma ne Jon dur ga hana utuma ra tamat na hala na lotu
ra itul ra matarahien ma a nudi pana bung na sinsaring ikinong.
2 Ma di ga kap hawat tike turadi di ga kaho ie ma a pengpeng ie ukaia
tano matanangas huat di git kilkilam ie be Melmel. Ira kaba bungbung di
git bulbul ie kaia be na sasaring marmaris uta barbarat ta ira matanabar
di git hanana utuma tano tamat na hala na lotu.
3 Ma be iga nes Pita ma ne Jon ma dur ga hanana lala, iga saring dur uta
barbarat.
4 Io, Pita ma ne Jon dur ga nes dit ie ma ne Pita ga tange, “Nes mir!”
5 Io, iga tadangane dur kinong iga lik be dur na tabar ie ta linge.
6 Iesene Pita ga tange tana, “Pata ta barbarat tagu, iesene no linge iou
hatur kawase ie, ikin iou ni tabar ugo ma ie. Tano hinsane Jisas Krais me
Nasaret iou tange tam, Hana!”
7 Io, Pita ga palim no kata na lumana ma iga harahut ie ura tuntunur.
Kaie iat mon ira kakine no turadi ma ira harpasum na kakine ga tahut.
8 Io, iga karwas tutur gom haburuana hinana sene. Io, iga saate halala
dur utuma tano tamat na hala na lotu, ma kanaia ga karkarwas hanana
ma iga pirpirlet God.
9 Ira matanabar di ga nes ie ma iga hanana ma iga pirpirlet hanane God.
10 Ma ing di ga nes kilam ie be aie mon no pengpeng nong git kiskis tano
melmel na matanangas huat tano tamat na hala na lotu, io, di ga manga
karup ma di gom panganga ter mon um ta ikin ra linge gate hanawat ter
tana.

Pita ga harpir be Jisas ga halangalanga no pengpeng.

11 Be no turadi ga palim dit ter iat baak Pita ma ne Jon, ira matanabar
bakut di ga karup ma di ga karos duhat ukaia tano maliah di ga kilam ie
be no maliah tane Solomon.
12 Ing Pita ga nes hobi iga tange ta ira matanabar horek: “Kaba turadi
me Israel, hohaam be mu karup ta ikin ra linge ma mu ge ngokngok ta
mir hokike? Hohaam, mu lik be a mon dades ta mir be mir bilai harsakit
kaie mir petlaar ura hathatut ikin ra turadi ige hana? Pata!
13 No God tane Abraham, Aisak ma ne Iakop, no God ta ira kaba hintubu
dait, ite hamar no nuno tultule Jisas. Ma ne Pailat ga lik be na halangalanga
leise um ie iesene mu ga ter ise ie be da ubu bing ie ma mu ga harus ise
ie ra matmataan tane Pailat.
14 Mu ga harus leise no Takadoswana, no Halhaaliena, ma mu ga
sasaring be Pailat na hasur ise tike ut na harubu bingibing ter ta mu.
15 Mu ga ubu bing no Burwana no Nilon iesene God ga hatut habaling ie
sukun ra minat. Mem ga nes ikin kaie mem ge hinawas be a linge tutuno
ie.

2:47 Apostolo 6:7; 11:21 **3:4** Apostolo 14:9 **3:6** Apostolo 4:10; 16:18 **3:13** KBk 3:6,15; Luk 23:13-25; Apostolo 2:23

16 Tano nurnur tane Jisas ikin ra turadi ite kap ra dades, ikin iat mon
ra turadi nong mu nesnes ie ma mu nunure ter ie. Taitus no dades tano
hinsane Jisas ma no nurnur nong i tahuat tana, ikinong te halangalanga
timaan bakut ie hokike mu nes ter ie hobi.
17 "Io, kaba tasigu, iou nunure ter be ing mu ga gil hokike tane Jisas pa
mu gale palai be mu ga gilgil ra so, ma ira numu lilie bileng hobi.
18 Iesene God ga tange hanalalie ta ira inga di ira tangetus be no nuno
Mesaia na kilingane ra ngunngutaan. Ma ne God te hatutuno um ikin
hokike.
19-20 Io, mu lilik pukus ma mu tahurus ter tane God waing God na suge
leise ira numu sana tintalen. Io, mu gil hobi waing ira pana bung na
harasinangeh nage hanawat metuma hono Watong ma be na tule bileng
Jisas, aie no nuno Mesaia nong God gate gilamis ter ie uta mu.
21 Na kis ter iat baak tuma ra mawe tuk tano pana bung be God na
hasigarna hadades habaling ira linge bakut hoke God ga tange ter hobi
nalalie sakit ta ira inga di ira nuno halhaaliena tangetus.
22 Ma ne Moses ga hinawas uta ikin ing iga tange horek: *'No Watong
no numu God na hatut numu tike tangetus horek iou mekaia nalamin tano
numu huntunana. Mu na taram bakut ira nuno nianga ing na tange ta mu.*
23 *Be nesi tikenong pai nale taram ie, io, da hasisingen leise ie sukun ira
nuno matanabar ma da ubu bing ie.'*
24 "Hokakarek ira kaba tangetus bakut, Samuel no luaina ma dong ing
di ga mur ie, di bakut ing di ga ianga, di ga hininaawas ta ira linge ing na
hanawat ta kakarek ra pana bung.
25 Io, God ga ter ira nuno nianga ta ira nuno tangetus, ma mu te tinane
leh kike ra nudi nianga ma no kunubus bileng nong God ga gil ie tikai
ma ira hintubu mu ing be iga tange tane Abraham horek: *'Iou ni haidane
no num bulumenamur io, tana iat ira huntunana bakut tano ula hanuo no
haridan na kis ta di.'*
26 Io, ing God ga hatut no nuno tultule iga huna tule baak ie ukira ho mu
be na haidane mu horek. Na hurusane mu tiketike sukun ira numu sana
tintalen."

4

Pita ma ne Jon dur ga tur ra matmataan ta ira kaunsil.

1 39 Be Pita ma ne Jon dur ga iangianga ta ira matanabar, ira pris ma no
lilie ta ira umri tano tamat na hala na lotu ma ira Sadiusi di ga hanawat
ukaia ho dur.
2 Di ga ngalngaluan kinong urah ira iruo apostolo dur ga hausur ira
turadi bakut utano tuntunut hut baling tane Jisas sukun ra minat, be ite
hatutuno ter be ira minat bileng di na tut hut baling.
3 Io, di ga palim kawase dur, di gom banus bat dur tano hala na
harpadano tuk ter tano mes na bung kinong igate matarahien bungbung
tuei um.
4 Sene be a haleng ta ira turadi ing di ga hadade no hininaawas di ga
nurnur, kaie no winawas ta di ga nanaas haruat ma ra liman na arip.
5 Tano bung namur ira lilie gar na Iudeia, ira tamat ta ira huntunana,
ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga hanawat hulungan
kaia Ierusalem.

3:17 Luk 23:34; 1 Timoti 1:13 **3:19-20** Apostolo 2:38 **3:22** Lo 18:15,18-19 **3:25** Stt 22:18
3:26 Apostolo 13:46 **4:4** Apostolo 2:41

6 Di ga hanawat hulungan ma ne Anas, no tamat ta ira pris, tikai ma ne
Kepas, Jon, Aleksanda, ma ira hinsaana no tamat ta ira pris.
7 Ma di ga hartule utane Pita ma ne Jon. Io, di ga me hatur dur nalamin
ta di ma di ga tiri dur horek: “Ma ra mangana dades so be tano hinsa nesi
kaie mur gil ikin ra linge ma ie?”
8 Ma ne Pita ga bukas ter ma no Halhaaliena Tanuo kaie igom tange ta
di horek: “Mu ira lilie ma mu ira tamat ta ira huntunana, mu hadade!
9-10 Be ing mu tirtiri mur mir utano harharahut nong i hanawat ter ta
tike pengpeng ma be ite langalanga hohaam, io, i tahut be mu bakut ma
ira kaba matanabar na Israel mu na nunure kin. Ikin ra turadi i tur ter ra
matmataan ta mu ite langalanga ma no dades tano hinsane Jisas Krais me
Nasaret nong mu ga tut ter ie tano kabai. Iesene God ga hatut habaling ie
sukun ra minat.
11 Ikin ra Jisas, aie nong ira nianga tane God di ga pakat i tange utana
horek:
‘No hot nong mu ira ut na pakila hala mu ga malok leise ie,
aie balik um no dades na burwana tano hala bakut.’
12 No haralon i tahuat sene mon tana kinong pata bileng um ta tikenong
tano ula hanuo bakut be God te ter ie ta dait be aie nong na halon dait.”
13 Ing di ga nes be Pita ma ne Jon pa dur gale ianga ma ra bunurut ma
ing di ga palai be pa dur gale hana ra harausur ma be a turadi bia mon
dur, di ga karup ma di ga nes kilam be dur git sasate Jisas.
14 Iesene di ga lilik puo ter be di na tange hohaam kinong no turadi nong
gate langalanga, di ga nes ie be iga tur tikai ter ma dur.
15 Io kaie, di gom tule hasur duhat mekaia tano nudi kis hulungai ira
kaunsil ma di gom iangianga tikai.
16 Di ga tiri be, “Dait na bihane kakarek ra iruo turadi? Ira matanabar
bakut kira Ierusalem di nunure ter be dur te gil tike dades na gingilaan
na kinarup ma paile tale dait be dait na huus ikin ra linge.
17 Iesene dait na tibe hakatom dur be dur pai nale haianga habaling
tikenong ma ikin ra hinsang waing ikin ra linge pai nagele hana hakakari.”
18 Io, di ga tato halala habaling dur ma di ga tigel dur be waak baling
um dur ra hininaawas be harausur tano hinsane Jisas.
19 Iesene Pita ma ne Jon dur ga balu di horek: “Mu kure baak be i takados
tano ninanaas tane God be mir na taram mu ma waak God.
20 Mir tange hobi kinong paile tale mir be mir na sangeh ura hininaawas
uta ira linge mir gate nes ma mir ga hadade.”
21-22 Namur, be di ga mang habaling ter dur, di ga waak leise ter um dur.
Di ga nes be na dades ura hapadano dur, urah, ira matanabar bakut di ga
pirpirlet God utano linge ga hanawat kinong no turadi nong ga langalanga
tano dades na gingilaan na kinarup gate sakit ra ihet na sangahul ira nuno
tinohon.

Ira ut na nurnur di ga saring no Watong be na habalaraan di.

23 Ing di gate waak leise ter um Pita ma ne Jon, dur ga hana baling ter
ta ira hintura dur, dur gom hinawase di ta ira nianga ing ira tamat ta ira
pris ma ira tamat ta ira huntunana di ga tange ter ta dur.
24 Be ira hintura dur di ga hadade hobi di ga sasaring tikai ma tike lilik
sene mon utuma hone God horek: “Tamat na Watong, u ga hakisi no mawe,
no ula hanuo ma no tes ma ira kaba linge bakut naramon ta duhat.
25 Tano num Halhaaliena Tanuo u ga tange mekaia tano hono no hintubu

---

4:9-10 Apostolo 3:6,13-16 **4:11** Sam 118:22 **4:12** Matiu 1:21 **4:18** Apostolo 5:28 **4:19** Apostolo 5:29 **4:24** KBk 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6 **4:25** Sam 2:1-2

mem Dawit no num tultule horek:
‘Hohaam be ira huntunana ing pa dile Iudeia di tut na kamohor?
Hohaam be ira matanabar di te harpingit?
Pa dile haruat ma tike linge.
26 Ira kaba king tano ula hanuo di tagure iat di,
ma ira kaba lilie di hanawat hulungan
ura gilgil hagae no Watong ma no nuno Mesaia bileng.’
27 Ma a tutuno be ne Herot ma ne Pontias Pailat dur ga hanawat hulungan kira ta ikin ra taman tikai ma dong ing pa dile Iudeia ma ira matanabar na Iudeia bileng. Ma di ga harpingit tikai ura gilgil hagae no num halhaaliena tultule Jisas nong u ga bul ie be no num Mesaia.
28 Di ga hanawat hulungan ura gilgil aso ing no num dades ma no num lilik gate kure hanalalie ter be na ngan hobi.
29 Ma kakarek, Watong, hadade um ira nudi kaba harmang ma nu ter ra dades ta mem ira num tultule waing mem na haruat ura hininaawas ta ira num nianga ma ra balaraan.
30 Hapuasne no num dades ura halangalanga ira ina minaset. Ma nu gil ra dades na hakilang ma ra gingilaan na kinarup tano hinsana no num halhaaliena tultule Jisas.”
31 Io, be di ga sasaring ter, no hala di ga kis hulungan ter tana ga gunagune. Ma di bakut di ga hung ma no Halhaaliena Tanuo ma di ga hininaawas ta ira nianga tane God ma ra balaraan.

A bilai na kinkinis ta ira ut na nurnur.

32 Io, di bakut ira ut na nurnur, iga tikenong sene mon ira nudi lilik ma ira nudi sinisip. Ma pata tikenong ta di ga tange be ira nuno minsik a nuno sene iat. Iesene di ga hartabar harbasie ma ira nudi linge bakut.
33 Ma ira apostolo di ga manga dades ma no nudi hininaawas. Di ga hininaawas be a tutuno no tuntunut hut tano Watong Jisas. Ma a tamat na harmarsai ga hana tupas di bakut.
34-35 Pata tikenong ta di pai gale supi ter ta tike linge kinong ari ta di ing a nudi mon pu ma ra hala, di ga suhsuhurane kike ma ira kunkulaan di ga terter ta ira apostolo. Ma di ira apostolo di ga palau harbasiane ira matanabar tiketike me, haruat ta ira sunupi gar tikenong.
36 Ma iga mon tike turadi, no hinsana ne Iosep, aie tano huntunana tane Lewi merasi Saipras. Ma ira apostolo di ga kilam ie be ne Banabas, a pipilaina be no Ut na Harharagat.
37 Iga suhurane nuno tike katano pu ma iga ter ira barbarat ta ira apostolo.

5

Ananias ma ne Sapira dur ga harakale ra matmataan tane God.

1 Iesene tike turadi a hinsana ne Ananias, tikai ma no nuno haine Sapira, dur ga suhurane bileng a nudur tike katano pu.
2 Ma tano nudur laalena lilik tikai, Ananias ga palim dit ter iat ari barbarat ura nuno iat ma iga kap ing iga kis ter ma iga ter ta ira apostolo.
3 Sene be Pita ga tange tana, “Ananias, hohaam be u bala leh Satan be na kure ugo ura haabota no Halhaaliena Tanuo ing u palim dit leh ari tano kunkulaan tano pu ura num iat?

4:27 Matiu 27:1-2; Luk 23:7-11; Apostolo 3:13 **4:28** Apostolo 2:23 **4:29** Epesas 6:19 **4:32** Apostolo 2:44 **4:34-35** Apostolo 2:45 **5:2** Apostolo 4:34-35 **5:3** Jon 13:2

4 Iga num iat no katano pu ing pau gale suhurane baak ie. Ma be namur
ta ing u gate suhurane ter ie, ira barbarat a num iat bileng. Aso i gil
ugo be nu lik leh ura gilgil ikin ra mangana tintalen? Paule harakale ra
matmataan ta ira turadi. Pata. U te harakale ra matmataan tane God."
5 Ing at mon Ananias ga hadade ter kike, iga puko ma iga mat. Ma a
tamat na bunurut sakit ga kap dong ing di ga ser ikin.
6 Ma ira marawan di ga hanawat ma di ga me pulus no palatamaine ma
di ga kap leh ie di gom bus ie.
7 Namur dahine no nuno haine ga me hana lala ma pai gale nunure be
aso gate hanawat ter.
8 Io, Pita ga tiri ie be, "Hinawase iou, kakarek bakut ira barbarat ing
mur ma no num tunana, mur kap tano pu?"
Ma no haine ga haut ma iga tange, "Kike iat mon ira barbarat bakut."
9 Pita ga tange tana, "Hobibiha be mur ianga tikai ura walwalar no Tanuo
tano Watong? Nanaas baak! Ira turadi ing di bus no num tunana, di tuei
rusu ra matanangas ma di na kap leh bileng ugo."
10 Kaie iat mon no haine ga puko ter ta ira kakine Pita ma iga mat. Io,
ira marawan di ga lala ma be di ga nes ie be igate mat, di ga kap leh bileng
ie ma di ga bus ie hutate no nuno tunana.
11 Ma a tamat na bunurut sakit ga kap di ra matanabar na lotu ma di
bakut ing di ga ser kakarek ra linge.

Ira apostolo di ga halangalanga ira ina minaset.

12 Ira apostolo di ga gil ra haleng na dades na hakilang ma ra gingilaan
na kinarup nalamin ta ira matanabar. Ma ira ut na nurnur bakut di git
hananawat hulungan ma tike lilik tuma ra maliah tane Solomon.
13 Ma pata tikenong ta ira tabuna nurnur pai gale balaraan be na lala
tikai ma di. Iesene ira matanabar balik di ga manga ru di.
14 Sene be a haleng sakit balik ira tunana ma ira haine di ga nurnur tano
Watong di gom lala harahut ikino kaba ut na nurnur.
15 Io kaie, ira matanabar di ga kap hawat ira ina minaset utuma ta ira
gagena ngas di gom hainoh di ta ira hator ta di ma ira kunuban ta di waing
no kasasa na ise ter no tanua ne Pita ta di ing Pita ga hanana sakit.
16 Ma a tamat na matanabar mekaia ta ira taman hutate Ierusalem di ga
hanawat hulungan ma di ga kap hawat ira nudi ina minaset ma di ing a
sana tanuo ga sasoh ta di, ma di bakut di ga langalanga.

Ira apostolo pa di gale sangeh ura hinarpir nalamin ta ira hinaragawai.

17 Io, no tamat ta ira pris ma ira turana, a Sadiusi di, di ga hung ma ra
bala ngungut ter ta ira apostolo uta ira nudi bilai na pinapalim.
18 Di ga palim kawase ira apostolo ma di ga halala di tuma ra hala na
harpadano.
19 Iesene ra bung um tike angelo tano Watong ga papos no matanahala
tano hala na harpadano ma iga lamus hasur ira apostolo mekaia.
20 Ma iga tange ta di horek: "Mu hana, mu nage tur tuma tano tamat na
hala na lotu ma mu na hinawase ira matanabar ta ira linge bakut uta ikin
ra sigar nilon."
21 Be no laar ga dares ie di ga hana lala tano tamat na hala na lotu ma di
ga hatahun ura hausur ira matanabar. Di ga gil haruatne ira nianga tano
angelo tano Watong.
Ma ing no tamat ta ira pris ga hanawat tikai ma ira turana, di ga tato
hulungan ira kaunsil, di ira tamat ta ira huntunana gar na Iudeia. Io, di

5:12 Apostolo 2:43; 14:3 **5:19** Apostolo 12:7-10

ga tula isa nianga utusu tano hala na harpadano be da lamus ira apostolo
ukaia ho di.
22-23 Iesene ira umri pa di gale nes leh tike apostolo tuma tano hala na
harpadano ing di ga hanawat kaia. Io, di ga tapukus ma di ga hinawas,
“Ing mem hanawat tuma ra hala na harpadano, mem nes ie be i tabanus
dikdikit ter ma ira ut na harbalaurai kaia kanaia iat di tur ter ta ira
matanahala. Iesene ing mem papos, mem paile nes leh tikenong tuma
naramon.”
24 Be ira tamat na pris ma no lilie ta ira umri tano tamat na hala na
lotu di ga hadade hobi, di ga ngangao be aso balik um na hanawat namur
kakarek ikin ite hanawat.
25 Io, tike turadi ga hanawat ma iga tange, “Mu hadado baak! Ira turadi
ing mu bul di tuma ra hala na harpadano di um ruma ra tamat na hala
na lotu kanaia di hausur ira matanabar.”
26 Ing di ga hadade hobi no lilie ma ira nuno umri di ga hana leh utuma
ta ira apostolo ma di gom lamus leh di. Pa di gale haragawai ta ira apostolo
kinong urah di ga burte ira matanabar be di nahula gulum di.
27 Di ga lamus halala ira apostolo ma di ga hatur di ra matmataan ta ira
kaunsil be no tamat ta ira pris na tiri murmur di.
28 Io, iga tange ta di, “Mem ter ra dades na hartigel ta mu be waak mu
hausur ta ikin ra hinsang. Iesene mu te hinawas hurbit ta ira matahu
katano bakut kira Ierusalem ma ira numu harausur ma mu sip be da tung
mem utano minat ta ikin ra turadi.”
29 Io, Pita ma ira mes na apostolo di ga babalu horek: “Mem na taram
iat God, ma pata be ra turadi.
30 No God ta ira hintubu dait ga hatut Jisas sukun ra minat, nong mu ga
ubu bing ie ing mu ga hataba ie tuma ra kabai.
31 Aie iat nong God ga hatamat ie, igom hakisi ie tano tamat na kinkinis
tano kata na lumana be na Lilie ma ina ut na Haralon. Ma iga gil hobi
tana be inage papos no ngas na lilik pukus ta dait ira Iudeia ma be inage
lik luban leise ira nudait sana tintalen.
32 Mem hininaawas be a tutuno kakarek ra linge. Ma no Halhaaliena
Tanuo i hininaawas bileng hobi. Ma aie nong God te ter ie ta di be di
taram ie.”
33 Ma be di ga hadade kakarek iga mis ira tinga di ma di ga sip be di na
ubu bing ira apostolo.
34 Sene be iga mon tike Parisi, a hinsana ne Gamaliel, tike tena harausur
ta ira harkurai tane Moses, ma ira matanabar di ga manga urur tana. Iga
taman tut tuma ta ira matmataan ta ira kaunsil igom tange hadades be da
lamus hasur baak ira apostolo utusu nataman.
35 Io, iga tange ta ira kaunsil horek: “Bar tunana me Israel, mu na
harbalaurai timaan ta ira linge mu ura gilgil ta kakarek ra turadi.
36 Mu lik leh Tiudas. A bar tinohon nalalie iga hanawat ma iga
hininaawas hanana be aie tike lilie. Aihet na maar dak ira turadi di ga
murmur ie. Iesene di ga ubu bing ie ma dong ing di ga murmur ie di ga
hilo harbasie ma no nuno pinapalim ga linge bia.
37 Io, namur tana, Iudas me Galili ga tur huat tano pana bung ing di
ga waswas ira matanabar. Ma iga halewen leh tike kaba matanabar ura
murmur ie be di nage kap leise di me Rom ing di kure dait. Aie bileng ga
hiruo ma dong ing di ga murmur ie di ga hilo harbasie bileng.

5:28 Matiu 27:25 **5:29** Apostolo 4:19 **5:31** Apostolo 2:33-34; Epesas 1:20; Hibru 2:10; 12:2
5:36 Apostolo 21:38

38 Io kaie, uta ikin ra purpuruan kakarek, iou pir mu be waak mu gil
ta linge ta di. Mu waak leise ter di. Be ikin ra mangana lilik be ikin ra
pinapalim i tahuat ta ira turadi mon, io, na pataam.
39 Iesene be ing i hanawat metuma tane God, pa mu le tale be mu na
tigel di. Iesene na hanawat palai ta mu be mu haarubu ma ne God."
40 Io, di ga mur ira nianga tane Gamaliel. Di ga tato halala ira apostolo,
di gom tange be da hadakdak di. Io, di ga ter ra dades na nianga be pa
di nale iangianga baling tano hinsane Jisas ma di ga bala leise di be di na
langalanga.
41 Ira apostolo di ga hana talur ira kaunsil tikai ma ra gungunuama
kinong urah be God gate nes kilam di be di haruat ura kahkahe ira hirhir
ura utane Jisas.
42 Ma ta ira kaba bungbung tuma ra tamat na hala na lotu ma tuma
ra nudi hala, pa di gale mut ura hausur ma ura harpir tano tahut na
hininaawas be Jisas aie no Mesaia.

6

Di ga gilamis a liman ma iruo ura harharahut.

1 Taitus ikino pana bung no winawas ta ira ut na tinaram tano lotu ga
tamtamat hanana. Ma ari ta di, di ira Iudeia tano nianga Grik. Di ga
ngurungur ter ta ira gunan kis me Iudeia kinong di ga palpalau sakit ira
nudi makoso ma ira pinalau ta di ta ira kaba bungbung.
2 Io, ira sangahul ma iruo na apostolo di ga tato hulungan ira kaba ut
na tinaram tano lotu bakut ma di ga tange, "Paile tahut be mem na waak
leise no hinarpir ma no tahut na hininaawas tane God be mem na nanget
mon ma ira pinalau ta mu.
3 Kaba tasi mem, mu gilamis ta liman ma iruo na tunana nalamin ta mu
ing mu nunure be di hung ma no Halhaaliena Tanuo ma ra minanes. Ma
mem na bul di ura harbalaurai ta ikin ra linge.
4 Iesene mem iat, mem na harbalaan ura sinsaring ma ura hininaawas
tano nianga tane God."
5 Io, ira kaba ut na tinaram tano lotu bakut di ga laro ma di ga haut ta
ikin ra nianga. Io, di ga kilam ne Stiwen, tike tunana nong ga hung ma no
nurnur ma no Halhaaliena Tanuo. Di ga kilam bileng ne Pilip, Porokoras,
Naikena, Timon, Parmenas, ma ne Nikolas me Entiok, nong gate lala tano
lotu gar na Iudeia.
6 Io, di ga hapuasne kakarek ra liman ma iruo na tunana ta ira apostolo.
Ma ira apostolo di ga sasaring, di gom bul ira luma di ta kike ra liman ma
iruo.
7 Io, no nianga um tane God ga hanana harbasie. Ma no winawas ta ira
ut na tinaram tano lotu tuma Ierusalem ga manga tamtamat ma a haleng
ira pris tano lotu gar na Iudeia di ga kap usurane no tahut na hininaawas.

Ari di ga tung Stiwen ra matmataan ta ira kaunsil.

8 Ma ne Stiwen, aie tike tunana nong ga hung ma no harmarsai tane God
ma ra dades bileng. Ma iga gil ira dades na hakilang ma ra gingilaan na
kinarup nalamin ta ira matanabar.
9 Iesene ari turadi di ga sungute ie. Ma di merasi tike hala na lotu
gar na Iudeia. Ma di ga kilkilam ie be no hala na lotu ta dong ing di
te halangalanga ise di ta ira kinkinis na tultule. Ma a Iudeia di me Sairin

---

5:40 Apostolo 4:18 **5:41** Matiu 5:10-12; 1 Pita 4:13 **6:1** Apostolo 4:35 **6:7** Apostolo 2:41; 16:5

ma Aleksandaria, ma ta ira katano Silisia ma Esia bileng. Ma di ga tur leh
ura hargor ma ne Stiwen.
10 Iesene pa di gale tale be di na balu ira nuno nianga na minanes ma
no Tanuo nong ga iangianga ma ie.
11 Io, di ga hagut kumaan ari turadi be di na tange horek: "Mem ga
hadade iga tange hagae Moses ma ne God."
12 Io, ikin ra mangana nianga ga hatut ira tinga di ra matanabar ma ira
tamat ta ira huntunana ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses.
Di ga palim kawase ne Stiwen ma di ga sel ter ie ukaia ta ira kaunsil.
13 Io, di ga lamus halala ari tunana ura hinarakale ter tana. Karek ra
tunana, di ga tange, "Mem la hadade ikin ra turadi ma hatikai ila tangtange
hagae ikin ra halhaaliena hala na lotu tamat ma ira harkurai tane Moses
bileng.
14 Ma ira nuno nianga karek ing mem ga hadade. Iga tange be Jisas
nong me Nasaret na dure hasur ikin ra hala na lotu tamat ma ina kios ira
tintalen ing Moses gate hausur dait ine nalalie."
15 Io, ira kaunsil bakut kaia, di ga nes dit ne Stiwen ma di ga nes no
matmataan tana ga ngan hoke ra matmataan gar tike angelo.

7

Stiwen ga bor ira Iudeia kinong di ga ngan hoke ira hintubu dong ing di ga ul ba tane God.

1 Io, no tamat ta ira pris ga tiri Stiwen, "A tutuno kakarek di tangtange
utam?"
2 Stiwen ga babalu horek: "Kaba tasigu ma mu ira nongtamat, mu
hadade iou! Menalalie ta ing no hintubu dait, Abraham, ga hana ura
kinkinis tuma Haran, no God na minamar ga hanawat ter tana tua
Mesopotemia ma iga tange tana horek:
3 *'Nu hana talur ira hinsaam ma no num taman ma nu hana utusu tano
katano nong iou ni hamanis ie tam.'*
4 "Io, iga hana sukun no katano gar na Kaldia ma iga hana ura kinkinis
tuma Haran. Ma namur ta ing no tamane Abraham gate mat, God ga
hamaren ie mekaia Haran ukira ta ikin ra katano mu kis ter um tana.
5 God pai gale ter tike katano kaiakira tana be na nuno tus. Pata bileng
be tike katano dahine tus. Iesene God ga hasasalim be na *ter ikin ra katano
tana be na tinane leh ie, aie tikai ma ira nuno bulumenamur,* sukmaal be
iga pata ta natine Abraham ta ikinong ra pana bung.
6 God ga tange tana horek: *'Ira num bulumenamur di na kis na wasire
tike katano paile nudi. Ma di na tultule kaia ma da haragawai ta di aihet
na maar na tinohon.*
7 Iesene iou ni hapadano no huntunana so nong di na tultule tana ma
namur di na sur sukun ikino katano ma di na lotu tupas iou kira ta ikin
ra katano.'
8 Io, God ga ter no kunubus ter tane Abraham tikai ma no tintalen na kut
palatamainari nong i hakilang di naramon ta ikino kunubus. Namur iga
mon tike natine Abraham, ne Aisak, ma ne Abraham ga kut no palatamaine
a liman ma itul na bung namur ta ing di ga kaho ie. Io, Aisak ga hatawat
Iakop, ma ne Iakop ga hatawat ira sangahul ma iruo na luaina hintubu
dait.

6:10 Luk 21:15 **7:2** Stt 11:31; 12:1 **7:4** Stt 11:31—12:5 **7:5** Stt 12:7; 15:18; 17:8 **7:6** Stt 15:13-14; KBk 12:40 **7:7** KBk 3:12 **7:8** Stt 17:9-14; 21:4

9-10 “Io, di ira luaina hintubu dait *di ga suhurane no tasi di Iosep kinong*
di ga bala ngungut ter tana. Di ga suhurane ie be na tultule tua Isip sene be
God ga harahut ie ma iga halangalanga ie ta ira nuno kaba ngunngutaan.
Ma ne God ga haidane Iosep, kaie Parao, no king gar na Isip, igom laro tana
ma iga nes kilam ie be a minaneswana ie. Io, no king ga bul Iosep be na
lilie ta ira matanabar na Isip ma ina harbalaurai naramon tano ngasiana
no king bileng.
11 “Io, *di ga sam taburungan tua Isip ma kira bileng Kanan* kaie a tamat
na tirih ga hana tupas ira hintubu dait ma pa di gale haruat be di na silihe
leh ta nian.
12 *Be Iakop ga ser be iga mon nian tua Isip* iga tule ira natine, ira hintubu
dait ukutua. Ma ikinong no nudi luaina hinana ukaia.
13 Tano nudi iruo na hinana u Isip Iosep ga hapalaine ira tesne be aie
nesi, ma no king ga palai um tano huno tane Iosep.
14 Io, Iosep ga tula isa nianga utano tamana Iakop ma no nuno huno
bakut be di na hanawat. A liman ma iruo na sangahul ma liman bakut di.
15 Io, Iakop ga hana utua Isip ma aie ma ira hintubu dait di gom mat
kaia.
16 Di ga kap pukus habaling ira suru di u Sekem ma di ga hatur di tuma
tano matana hot na midi nong Abraham gate kul leh ie ma ra ari barbarat
mekatika tano huno tane Hemor tuma Sekem.
17 “Be no pana bung ga hutate be God na gil hatutuno no nuno sinsalim
iga gil ter ie tane Abraham, no winawas ta ira nudait matanabar tua Isip
gate puar ter.
18 Io, *tike mes na king nong pai gale nunure ta dahine tane Iosep ga*
harkurai um tua Isip.
19 Iga manga hakale ira nudait matanabar ma iga haragawai ta ira
hintubu dait ing iga sunang di be di na waak leise ira nudi not no sigar
bulu waing di nage mat.
20 Di ga kaho Moses ta ikino pana ma iga tike melmel na bulu tano
ninanaas tane God. Ma di ga balaure ie tuma tano ngasia duhat tamana
haruat ma aitul a teka.
21 Ma be di ga bul hasur leise ie, no not no hinasik tane Parao ga halon
hatamat ie hoke tike natine tus.
22 Di ga hausur ie ta ira minanes bakut gar na Isip ma iga tike tamat na
turadi ta ira nuno nianga ma ira nuno tintalen.
23 “Be ing Moses ga aihet na sangahul na tinohon iga lik be na kol ira
nuno matanabar na Israel.
24 Iga nes tike Isip ga ububu tike Israel. Io, iga hana igom tur harahut
no Israel ma iga ubu bing no Isip ura balbalu ing iga gil ter tano Israel.
25 Moses ga lik be ira nuno matanabar di na nes kilam be God ga tutur
ma ie ura halangalanga di sukun ira Isip, ma iesene be pata balik.
26 Tano mes na bung Moses ga hana tupas airuo turadi na Israel dur ga
haarubu. Ma iga walar dur be dur nage haramaraam baling ing iga tange
be, ‘Ai! A hatatesne mon mur! Paile tahut be mur harubu baling ta mur.’
27 “Sene be nong ga ububu kinong tikenong ga sun leise ter Moses ma
iga tange be, *‘Pata tikenong ga bul ugo be nu kure mir!*
28 *Ai! U ura ububu bing dak bileng iou hoke u ubu bing no Isip nabung?’*

7:9-10 Stt 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 **7:9-10** Stt 41:37-44 **7:11** Stt 41:54; 42:1-2 **7:13** Stt 45:1-4,16 **7:14** Stt 45:9-11; 46:27 **7:15** Stt 46:1-7; 49:33 **7:16** Stt 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:17** KBk 1:7 **7:19** KBk 1:11-22 **7:20** KBk 2:2 **7:21** KBk 2:3-10 **7:24** KBk 2:11-15

29 Be Moses ga hadade hokakarek iga hilo utua Midian igom kis kaia
hoke tike wasire. Ma iga mon ra iruo natine kaia.
30 "Namur, be aihet na sangahul na tinohon gate sakit, tike angelo ga
harapuasa ter tane Moses ta ira kalamena eh metuma tike not no ina dahe
nong ga iaiaan tuma ra katano bia, hutate tano uladih Sinai.
31 Moses ga ngalabo ta ikin ra linge iga nes ie. Ma be iga hana hutate be
inage nes timaan ie, iga hadade no ingana no Watong ga tange horek:
32 *'Aiou no God ta ira hintubu mu, no God tane Abraham, Aisak, ma ne
Iakop.'* Moses ga dader ma ra bunurut ma pai gale walar be na nanaas.
33 "Io, no Watong ga tange tana, *'Kap leise ira pala lamas ta ira kakim
kinong urah be no katano u tur ter tana, a halhaaliena pu ie.*
34 *Tutuno sakit, iou te nes ira hinaragawai ira nugu matanabar tua Isip di
kahkahe. Iou te hadade ira nudi sunuah ma iou te hanasur ura halangalanga
sukun di mekaia. Hana u ra, iou ni tule pukus ugo u Isip.'*
35 "Ikin ra Moses iat mon nong ira matanabar na Israel di ga suro leise ie
ma karek ra nianga: *'Pata tikenong ga bul ugo be nuge harkurai.'* Iesene
aie iat mon nong God ga tule ie be na harkurai ma ura halangalanga ise di
mekaia. Ma no angelo nong ga harapuasa ter tana tuma tano not no ina
dahe ga harahut ie.
36 Moses ga lie hasur ira matanabar sukun Isip ma iga gil ra dades na
hakilang ma ra gingilaan na kinarup tua Isip, tua tano Tes Dardaraan, ma
tuma tano katano bia i haruat ma ra aihet na sangahul na tinohon.
37 "Ma ikinong mon ra Moses nong ga tange ta ira matanabar na Israel
be, *'God na tule tike tangetus ho iou ma ina tike turadi mekaia tano numu
huntunana tus.'*
38 Moses aie nong ga kis tikai ma ira matanabar na Israel ing di ga kis
hulungan ter tuma ra katano bia. Iga kis kaia tikai ma ira hintubu dait,
dur ma no angelo nong ga ianga tana tuma tano uladih Sinai. Ma iga kap
ira lilona nianga tane God ura terter ta dait.
39 Iesene ira hintubu dait di ga malok be di na taram ie. Di ga suro leise
balik ie ma di ga sip be di na tapukus baling u Isip.
40 Io, di ga tange tane Aron horek: *'Pakile numem ta tador be na lie mem,
kinong ikinong ra Moses nong ga lie hasur mem me Isip, mem paile nunure
be aso ite hanawat ter tana!'*
41 Ikinong no pana bung di ga gil tike palimpuo haruat ma ira not no
bulumakau, di gom tun hartabar tupas ie ma di ga gil tike lukaro na
pirpirlet utano linge di ga gil ie ma ra luma di.
42 Iesene God ga tur talur di ma iga waak leise ter di be di na lotu tupas
ira tiding ruma ra mawe hoke di ga pakat tano buk ta ira tangetus horek:
'Matanabar na Israel! Pata be ukira ho iou
ing mu git tuntun hartabar ma ira kiripe ing mu git ububu bing tuma ra
katano bia
ta ira ihet na sangahul na tinohon.
43 Mu ga kapkap hanane no hala di ga gil ie ma ira mol tano tador Molok
tikai ma no tiding tano numu tador Repan,
dur ira iruo palimpuo mu ga gil ura lolotu tupas.
Io kaie, iou ni tule ise mu utua ta ira katano menamur tane Babilon.'
44 "Io, tuma ra katano bia ira hintubu dait di ga mon no hala di ga gil ie
ma ra mol. Ma ikino hala ga hamanis be God ga kis tikai ter ma di. Di ga

7:29 KBk 2:21-22; 18:3-4 **7:30** KBk 3:1-4 **7:36** KBk 7:3; 14:21; Nam 14:33 **7:38** KBk 19:3
7:40 KBk 32:1 **7:41** KBk 32:2-6 **7:42** Am 5:25-27

gil ie hoke God ga tibe hamanis be da gil ie hobi, haruat ma no malalar ta
nong Moses ga nes ie.
45 Io, namur, ira hintubu dait di ga hatur kawase leh no hala na mol
metuma ta ira tama di. Ma di ga kap tikane ie ma dong ing di tikai ma ne
Iosua di ga umri laar leh no katano mekatika ta ira huntunana ing God ga
bat leise ter di sukun ira hintubu dait. Ma no hala na mol ga kis kaia tuk
ter tano pana bung tane Dawit.
46 Ma ne Dawit ga kilingane no harmarsai tane God ter tana ma iga
saring God be na bala leh ie be inage gil tike hala utane God waing inage
kiskis kaia, ikino God nong no huntunana tane Iakop ga lolotu tupas ie.
47 Iesene Solomon nong ga gil no hala ura ngasiane God.
48 "Ma iesene God nong i lie harsakit pai lale kiskis ta ira hala ing a
turadi mon i gil. I hokakarek no tangetus i tange:
49 'No mawe, no nugu tamat na kinkinis na harkurai,
ma no ula hanuo no pinapaas na kakigu.
No Watong i tange, *Paile tale tutuno iat mu be mu na gil tike hala ura nugu.*
Ma pata numu ta katano i haruat ma iou be ni manaawa kaia.
50 Iou tange hobi kinong iou ga gil kike ra linge bakut ma ra lumagu.'
51 "Mu ira ul pat! A kadado i pulus bat ira tinga mu! Ma ira talinga mu i
tabanot ta ira nianga tane God! Hatikai mu la suksukuane no Halhaaliena
Tanuo! Mu ngan iat mon hoke ira hintubu mu!
52-53 Iga mon tike tangetus be ira hintubu mu pa di gale haragawai tana?
Pata! Di ga ubu bing bileng dong ing di git hininaawas nalalie utano
hinanawat tano Takadoswana. Ma kakarek mu te harus leise ma mu te
ubu bing ie, mu ing pa mu gale taram ira harkurai tane God mu ga kap
ing ira angelo di ga ter hasur."

Ira Iudeia di ga gulum bing Stiwen ma ra hot.

54 Be ira kaunsil di ga hadade hokakarek, iga mis ira tinga di ma di ga
ngangar ter tana.
55 Ma iesene be Stiwen ga hung ter ma no Halhaaliena Tanuo ma iga
nanaas utuma ra mawe igom nes no minamar tane God. Ma iga nes bileng
Jisas ma iga tur ter tano kata na lumane God.
56 Ma ne Stiwen ga tange, "Mu nes! Aiou nes no mawe i tapapos ma
Nong a Turadi ie i ruma i tur ter tano kata na lumane God."
57 Io, di ga kup nalu ma di ga pom bat ira talinga di ma di bakut di gom
hilor ie ma tike kapawena lilik mon.
58 Di ga rahi hasur ise ie tano taman ma di ga tur leh ura gulgulum ie
ma ra hot. Ma dong ing di ga hadade no nuno nianga di ga bul ira tamat
na kinasi di tano harbalaurai tike marawan a hinsana ne Sol.
59 Ing di ga gulgulum ie, Stiwen ga tato utuma nalu horek: "Watong Jisas,
kap leh no tanuagu!"
60 Iga saga bukunkek ma iga suah ma ra tamat na ingana, "Watong, waak
u lik kawase ikin ra nudi sana tintalen ura hapadano di urie!" Iga tange
ter hokakarek ma igom hana sukun ikin ra nilon.

8

1 Io, ma ne Sol ga manga haut um be di na gulum bing Stiwen hobi.

7:45 Jos 3:14-17 **7:46** 2Sml 7:1-16 **7:47** 1Kng 6:1-38 **7:51** Ais 63:10 **7:52-53** Matiu 23:31
7:55 Sam 110:1 **7:56** Kolose 3:1 **7:60** Luk 23:34

A tamat na hinaragawai ga hana tupas ira matanabar na lotu.

Taitus ikino pana bung iat di ga tur leh ura hinaragawai saasa ta ira matanabar na lotu tuma Ierusalem. Di ga hilo harbasie ter tano katano Iudeia ma no katano Samaria. Iesene ira apostolo pata.

2 Ma ari turadi ing di ga urur tane God di ga bus Stiwen ma di ga manga suah ie.

3 Iesene Sol ga tur leh ura hagae ira matanabar na lotu. Iga sur lala ta ira hala ma igit rahrahi hasur ira tunana ma ira haine igom git halala di ra hala na harpadano.

Pilip ga harpir ma iga halangalanga ira ina minaset tusu Samaria.

4 Dong ing di ga hilo harbasie di ga harpir hanana ma no tahut na hininaawas ta ira nudi hinana.

5 Pilip ga hana utusu tike taman rusu Samaria ma iga harpir utano Mesaia ter ta di kaia.

6 Be ira haleng na matanabar di ga hadade Pilip ma di ga nes ira dades na hakilang iga gil, di tiketike di ga so talinga di timaan ura hadade ira linge iga tangtange.

7 Kinong urah, ira sana tanuo di ga kup sur sukun ira haleng matanabar. Ma a haleng pengpeng ma di bileng ing ari katano ta ira tamai di ga mat di ga langalanga.

8 Io, a tamat na gungunuama ga hanawat ta ikino taman.

Saimon no ut na ser magirmagir ga walar be na kul no Halhaaliena Tanuo.

9 Ma ta ikino taman iga mon tike turadi, a hinsana ne Saimon, ma a ut na ser magirmagir ie. Igit hangalabo ira matanabar me Samaria. Igit sasa butbut be aie a tamat na turadi ie.

10 Ma di bakut, ira watong ma ira maris, di git taltalingane ie ma di git tangtange be, “Ikin ra tunana aie no dades metuma hone God. Di kilam ie be no Tamat na Dades.”

11 Di git murmur ie kinong mekutua leh igit be hangalabo di ma ira nuno gingilaan.

12 Iesene ing di ga nurnur be Pilip ga harpir ma no tahut na hininaawas tane Jisas ma tano kingdom tane God, io, ira turadi di ga kap baptais, ira tunana ma ira haine bileng.

13 Saimon bileng ga nurnur ma iga kap baptais. Ma igit murmur Pilip ta ira katano bakut ma igit ngalngalabo ta ira dades na hakilang ma ta ira gingilaan na kinarup ing igit nesnes.

14 Be ira apostolo tuma Ierusalem di ga hadade be ira matanabar me Samaria di ga kap usurane no nianga tane God, di ga tule Pita ma ne Jon utusu ho di.

15-16 Ing dur ga hanawat dur ga sasaring uta di be di na hatur kawase leh no Halhaaliena Tanuo kinong no Halhaaliena Tanuo pai gale hanasur ter baak ta tikenong ta di. Di ga kap baptais mon tano hinsana no Watong Jisas.

17 Io, Pita ma ne Jon dur ga bul ira luma dur ta di ma di ga hatur kawase leh no Halhaaliena Tanuo.

18-19 Be Saimon ga nes be no Tanuo gate hanawat ter ta di ing ira iruo apostolo dur ga bul ira luma dur ta di, iga walar be na ter ta barbarat ta dur ma iga tange be, “Mur ter ikin ra dades tagu waing di bakut ing iou ni bul ira lumagu ta di, di na hatur kawase leh no Halhaaliena Tanuo.”

8:3 Apostolo 9:1,13; 22:4; 26:9-11 **8:17** Apostolo 19:6

20 Sene be Pita ga balu ie horek: “I tahut be nu hiruo tikai ma ira num
barbarat kinong u lik be u tale be nu kul no hartabar tane God ma ra
barbarat.
21 Pata tutuno iat ta da ginginim kira ta ikin ra pinapalim kinong God i
nes be no tingam paile takados.
22 Io, nu lilik pukus ta ikin ra sana linge ma nu sasaring tupas no Watong.
I tale dak be na lik luban leise ikin ra num mangana lilik.
23 Aiou tange hobi kinong iou nes be u manga bala ngungut, ma ra sana
tintalen i hiis kawase ter ugo.”
24 Io, Saimon ga babalu be, “Mur sasaring tupas no Watong utagu waing
pata ta linge ta kike u tange na hanawat ter tagu.”
25 Io, ing dur gate manga hininaawas ter tano tutuno ma dur gate ianga
ter utano nianga tano Watong, dur ga tapukus utuma Ierusalem. Tano
nudur hinana tapukus dur ga harpir hanana ma no tahut na hininaawas
ta ira haleng taman kaia Samaria.

Pilip ga hinawase no lilie me Itiopia utano tahut na hininaawas.

26 Io, tike angelo tano Watong ga tange tane Pilip, “Hana utusu tano ngas
rusu tano katano bia, nong i hanasur metuma Ierusalem u Gasa.”
27 Io, Pilip ga tur leh no nuno hinana. Ma, iga harsomane tike turadi
me Itiopia, a lilie ie, ma igit balbalaure ira barbarat tane Kandesi no kwin
nudi ira Itiopia. Ikin ra tunana igate tur leh Ierusalem ma iga hanana ura
lolotu tupas God kaia.
28 Ma kakarek iga taptapukus baling um tano nuno karis utusu ra nuno
taman ma iga waswas hanane no buk nong Aisaia no tangetus ga pakat ie.
29 Ma no Halhaaliena Tanuo ga tange tane Pilip, “Hana utuma tano karis
ma nu hana hutate ie.”
30 Io, Pilip ga hilo ukaia ma iga hadade ie iga waswas no buk tane Aisaia
no tangetus. Ma ne Pilip ga tiri ie, “U palai ta kike u waswas?”
31 No turadi ga tange be, “Paile tale iou be ni palai ine. Ing be tikenong
na pales ter tagu, io, ni palai um kaie.” Io, iga tingile leh Pilip be na kawas
ma ina kis tikai ma ie.
32 Ma no subana nianga tane God di ga pakat ie nong no turadi ga
waswas hanane i horek:
“Iga ngan hoke tike sipsip di lie leh tana ura ububu bing ie.
Ma hoke tike not no sipsip nong i tur kunkun ter ing di kutkut leise ira
hine,
io, aie bileng, pai gale tange ta nianga.
33 Di ga hamarisne ie ma ing di ga gil tana pai gale takados.
I tale be tikenong na pirwase tike linge uta ira nuno bulumenamur?
Pata, paile tale kinong urah no nuno nilon kira ra ula hanuo iga takumut.”
34 Io, no lilie ga tiri Pilip, “Hinawase iou, ikin ra tangetus i iangianga uta
nesi? I iangianga baling utana be uta tike mes?”
35 Io, Pilip ga hatahun ura nianga, haburuana leh ta ikino subana nianga
tane God di ga pakat ie igom hinawase ie tano tahut na hininaawas utane
Jisas.
36 Be dur ga hanana tano ngas dur ga hanawat tike katano taho ma no
lilie ga tange, “Nes baak! A taho ikin. Aso i tur bat ter iou kaie iou pa
nigele kap baptais?”
37 [Pilip ga tange, “I tale be nu kap baptais ing be u nurnur tutuno.” Ma
no lilie ga babalu, “Iou nurnur be Jisas Krais aie no Natine God.”]

8:32 Ais 53:7-8 **8:36** Apostolo 10:47

38 Ma no lilie ga kure no karis be na tur kis. Io, dur bakut, Pilip ma no
lilie, dur ga hanasur utusu tano taho ma ne Pilip ga baptais ie.
39 Be dur ga hanahut metuma na taho, kaie iat mon no Tanuo tano
Watong ga kap leh Pilip ma no lilie pai gale nes habaling ie. Iesene iga
tur habaling leh no nuno hinana ma ra gungunuama.
40 Iesene Pilip balik ga hanawat puasa tusu Asdot ma iga hanana hurbit
igom harpir ma no tahut na hininaawas ta ira tamtaman bakut tuk igom
hanawat tuma Kaisaria.

9

Tuma na ngas Jisas ga harapuasa tane Sol.

1-2 Taitus ikino pana bung Sol kanaia iat baak ga mamamang be na ubu
bing ira ut na tinaram tano Watong. Iga hana utuma hono tamat ta ira
pris ma iga saring ie be na pakat ta hininaawas utusu ta ira hala na lotu
nudi ira Iudeia tusu Damaskas. Ma kike ra paas na hinawas palai utane
Sol waing be na nes tikenong aie tano Ngas, a tunana be haine, na tale ie
be na hiis kawase di ma ina lamus di utuma Ierusalem.
3 Be Sol ga hananawat hutate tano taman Damaskas, kaie iat mon tike
lulungo metuma ra mawe ga murarang sare ie.
4 Iga puko ter napu ma iga hadade a ingana tikenong ga tange tana, “Sol!
Sol! Ura biha be u haragawai tagu?”
5 Sol ga tiri, “Nesi ugo, Watong?”
Iga balu ie, “Aiou Jisas nong u haragawai tagu.
6 Iesene nu taman tut ma nu hana utuma tano taman ma da hinawase
ugo kaia ta ira linge ing iat nu gil.”
7 Ira turadi ing di ga sasate hanane ie di ga tur ma pata ta nianga. Di ga
hadade no nianga iesene pa di gale nes tari.
8 Sol ga taman tut mekatika tano pu ma iga hapilakas mata iesene pai
gale tale be na nes tike linge. Io kaie, di gom palim leh no lumana ma di
ga lie tana utusu Damaskas.
9 Iga pulo ra itul a bung ma pai gale ian ma pai gale mame ta linge.
10 Ma iga mon tike ut na tinaram tano lotu tusu Damaskas a hinsana
Ananias. Iga nes tike ninanaas na tanuo ing no Watong ga tange tana,
“Ananias!”
Io, iga balu ie, “Aiou karek, Watong.”
11 Io, no Watong ga tange tana, “Hana utuma tano hala tane Iudas, ruma
tano ngas di kilam be Ngas Takados. Nu tiri u tike turadi me Tasas a
hinsana ne Sol. Kanaia i sasaring.
12 Ma ite nes tike ninanaas na tanuo. Ma ta ikino nuno ninanaas i nes
be tike turadi a hinsana ne Ananias i hanawat ma i bul ira lumana tana
be na nanaas baling.”
13 Ananias ga balu ie, “Watong, iou te hadade ra haleng na hininaawas
uta ikinong ra turadi ma uta ira hinaragawai ite gil ter ta ira num
matanabar tus tuma Ierusalem.
14 Ma ite hanawat ukira Damaskas tikai ma ira dades metuma ta ira
tamat na pris gar na Iudeia be na me palim kawase dong ing di lolotu
tupas ugo.”
15 Iesene no Watong ga tange tana, “Hana, kinong iou te gilamis ie ura
nugu tultule be na hinawas utagu ta di ing pa dile Iudeia ma ta ira nudi
king ma ta ira matanabar na Iudeia bileng.

8:40 Apostolo 21:8 **9:1-2** Apostolo 8:3 **9:15** Apostolo 25:13; 27:24; Rom 1:5

16 Ma iou ni hamanis tana be a mangana tamat na ngunngutaan hohaam
ing na kahe iat ura utagu.”
17 Io, Ananias ga hana ma iga lala tano hala nong Sol ga kiskis tana.
Iga bul ira lumana tana ma iga tange, “Tasigu Sol, no Watong ite tule iou.
Ma aie iat mon ne Jisas nong ga harapuasa ter tam tusu na ngas ing u ga
hanana ukira. Ma ite tule iou waing nuge nanaas baling ma nuge bukas
ma no Halhaaliena Tanuo.”
18 Kaie iat mon, ma a linge hoke ra halagi na aen ga puko leh mekatika
ta ira matane Sol gom tale be na nanaas baling. Io, iga taman tut ma iga
kap baptais.
19 Ma namur be igate ian ter, no nuno dades ga hanawat baling.

Sol ga harpir tuma Damaskas ma Ierusalem.

Ne Sol ga kis ma ira ut na tinaram tano lotu tuma Damaskas ra bar bung.
20 Kaie iat mon iga tur leh ura harpir naramon ta ira hala na lotu ta di
ira Iudeia be Jisas aie no Natine God.
21 Ma di bakut ing di ga hadade ie, di ga karup ma di ga tange, “Ai! Dait
nunure be tuma Ierusalem ikin iat mon no turadi nong ga hagae dong
ing di lolotu tupas ikin ra turadi Jisas! Ma i palai bileng be ite hanawat
at ukira ura palpalim kawase kike ra turadi be na lamus di utusu ta ira
tamat na pris! Ite biha kakarek?”
22 Iesene no hinarpir tane Sol ga hananawat dades. Ma ira Iudeia tuma
Damaskas pa di gale haruat be di na balu Sol be iga hatutuno ter ta di be
Jisas aie no Mesaia.
23 Namur, be a haleng bung gate sakit, ira Iudeia di ga hanawat hulungan
ma di ga harpingit ura ububu bing Sol.
24 Ma sene be Sol ga ser leh ikin ra nudi harpingit. Ra bung ma ra kasasa
di ga tur na ninanaas ta ira matanangas huat tano taman ura ububu bing
ie.
25 Iesene tike bung ra bung ira bulu na harausur tane Sol di ga lamus
leh ie ma di ga haruh ie ma tike kalot utusu napu metuma tike matana
kalangar tano balo tano taman.
26 Ing be Sol ga hanawat Ierusalem iga walar be na kis tikai ma ira ut
na tinaram tano lotu. Ma iesene be pa di gale nurnur be iga tike ut na
tinaram tutuno tano lotu, ma di bakut di ga burte ie.
27 Iesene Banabas ga hanawat igom lamus leh ie utuma ta ira apostolo.
Iga hapalaine ta di ing Sol ga nes no Watong tuma na ngas ma be no
Watong ga ianga tana. Iga hinawase bileng di be tuma Damaskas Sol ga
harpir ma no hinsa ne Jisas ma pata bunurut.
28 Io, Sol ga kis tikai ma di ma iga hanana hurbit tuma Ierusalem ma iga
harpir ma no hinsana no Watong ma ra balaraan.
29 Iga ianga ma iga hargor ma ira Iudeia ing di tano nianga Grik, iesene
di ga walwalar be di na ubu bing ie.
30 Be ira hatatesne naramon tane Krais di ga nunure leh hokakarek, di
ga lamus hasur Sol utusu Kaisaria di gom tule ise ie u Tasas.
31 Io, no lotu naramon ta ira katano Galili, Iudeia, ma Samaria ga
lagirane ra kinkinis na malum ma iga kap ra dades metuma nalu. Ma tano
harharagat tano Halhaaliena Tanuo ma tano kinkinis na urur tano Watong,
no winawas ta ira matanabar naramon tano lotu ga tamat hanana.

Pita ga halangalanga no pengpeng ma iga halon Dokas sukun ra minat.

9:16 2 Korin 11:23-28 **9:21** Apostolo 8:3 **9:22** Apostolo 18:28 **9:25** 2 Korin 11:32-33 **9:26** Galesia 1:17-19 **9:27** 1 Korin 9:1

32 Io, ma ne Pita, ing iga hanana hurbit, iga hana ura kokol ira matanabar
tus tane God tusu Lida.
33 Kaia iga hana tupas tike turadi a hinsana ne Enias. Iga pengpeng ma
pai gale haruat ura hinana talur no nuno kunuban a liman ma itul na
tinohon.
34 Pita ga tange tana, “Enias, Jisas Krais i halangalanga ugo. Taman tut
ma nu puli no num kunuban.” Ma kaie iat mon iga taman tut.
35 Ma ira matanabar me Lida ma Saron di ga nes ie ma di ga tahurus ter
tano Watong.
36 Io, ma tusu Iopa iga mon tike haine, a ut na tinaram tano lotu ie, no
hinsana Tabita (ma tano nianga Grik di pukusane ie be Dokas). Hatikai
igit gilgil ra tahut ma igit harahut ira maris.
37 Taitus ikino pana bung iga maset igom mat. Io, di ga gis no
palatamaine ma di ga hainoh ie tike katano tuma nalu tike hala.
38 Ma ne Lida pai gale manga tapa me Iopa. Kaie, ing ira ut na tinaram
tano lotu tusu Iopa di ga hadade be Pita ruma Lida, di ga tule iruo turadi
utuma tana ma dur ga hapar ie ma dur ga tange be, “Nu habir ukira ho
mem!”
39 Io, Pita ga hana tikai ma dur. Ing duhat ga hanawat di ga lamus
halala ie utuma tano katano nalu tano hala. Ma ira makoso bakut di ga
tur luhutane ie ma ra sunuah. Ma di ga hamanis ira sigasige ma ira mol
ing Dokas ga gil ing iga lon ter baak.
40 Pita ga tule hasur di bakut utusu nataman. Io, iga saga bukunkek igom
sasaring. Iga talingane no palatamaine no haine ma iga tange, “Tabita,
taman tut!” Tabita ga hapilakas mata, ma be iga nes Pita, iga kis tutur.
41 Pita ga palim leh no lumana ma iga harahut ie ura tuntunur. Io, iga
tato ira matanabar tus tane God tikai ma ira makoso gom hamanis ie ta di
be a lilona ie.
42 Ma ira matanabar ta ira matahu katano Iopa, di ga ser ikin ra linge
ma a haleng di ga nurnur tano Watong.
43 Io, Pita ga kis baak tusu Iopa tikai ma tike ut na pinapalim ma ra pala
bulumakau, a hinsana ne Saimon.

10

Konilias ga hartule utane Pita.

1 Io, ma iga mon tike turadi tuma Kaisaria a hinsana ne Konilias, tike
tamat na umri ie naramon tike tamat na matana ubane di kilam be no
matana ubane me Itali.
2 Aie ma no nuno hatatamana bakut a ut na lotu duhat tamana ma duhat
git urur tane God. Igit harahut bileng ira maris ma igit sasaring hait tupas
God.
3 Tike bung ra itul a pana bung ra matarahien iga nes tike ninanaas na
tanuo. Iga nes tus tike angelo tane God ga hanawat ter tana ma iga tange,
“Konilias.”
4 Konilias ga mata raurawaan ter tano angelo ma ra bunurut ma iga tiri,
“Aso, Watong?”
No angelo ga balu ie horek: “Ira num sinsaring ma ira num harharahut
tupas ira maris ite hana tupas God hoke tike bilai na hartabar nong i halilik
ie ura utam.
5 Ma kakarek nu tule num ta turadi u Iopa ura lamlamus tike tunana a
hinsana ne Saimon nong di kilam ie be Pita.
6 Aie tike wasire tuma tano hala tano turadi ila papalim ma ira pala
bulumakau, a hinsana ne Saimon. Ma no ngasiana i tur hutate tano tes.”

7 Ma be no angelo nong ga ianga tana ga hana leh, Konilias ga tato nuno
iruo tultule ma tike umri, a ut na lotu ie ma aie tikenong ta ira umri ing
duhat git harahut Konilias ta ira nuno sunupi.
8 Iga hinawase duhat ta ira linge bakut ing iga hanawat ter tana ma iga
tule duhat u Iopa.

Pita ga nes tike ninanaas na tanuo.

9 Tano mes na bung ing duhat ga hanana hutate no taman, Pita ga hana
utuma tano katano na sinangeh tano ula hala ra matarahien ura sinsaring.
10 Iga taburungan ma iga sip ta linge be na en. Ma be di ga tangtagure
ira nian Pita ga nes tike ninanaas na tanuo.
11 Iga nes no mawe ga tapapos ma tike linge hoke ra tamat na mol di ga
haruh hasur ie ta ira ihet na ngusno.
12 Ma kaia tana iga mon ira mangana wawaguei bakut ing aihet ira kaki
di. Iga mon bileng ing di la kaskase tano pu ma ira mon bileng tano
hurmahuo.
13 Io, tike ingana turadi ga tange, “Taman tut, Pita. Nu ubu bing kakarek
nuge en.”
14 Iesene Pita ga tange, “Pata tutuno iat, Watong! Aiou pai nale en ta
linge ing ira numem harkurai i hatabune mem ine.”
15 Ma no ingana no turadi ga tange tano airuo na pana be, “Waak u
hatabune ira linge ing God te hagamgamatien ter.”
16 Iga ngan hokakarek aitul a pana ma kaie iat mon di ga saret haut
pukus no mol utuma ra mawe.
17 Be Pita ga kis ter ma iga liilik utano pipilaina ikin ra ninanaas na
tanuo, ira turadi ing ne Konilias ga tule duhat, duhat ga nunure leh no
hala tane Saimon, duhat ga me hanawat tuma tano matanangas huat.
18 Duhat ga tato ma duhat ga tiri be Saimon nong di ga kilam ie be Pita
ga kiskis kaia be pata.
19 Be Pita ga kis ter iat baak ma iga liilik utano pipilaina no nuno
ninanaas, no Tanuo ga tange tana be, “Saimon, aitul a turadi kanaia duhat
silsilihe ugo.
20 Kaia, taguro ma nu hanasur. Ma waak u malmalok be nu hana tikai
ma duhat kinong iou iat iou te tule duhat ukira.”
21 Io, Pita ga hanasur ma iga tange ta duhat, “Aiou no turadi nong mohot
sisilih tana. Mohot hana ukira urah?”
22 Duhat ga balu ie, “No tamat na umri Konilias i tule mehet. Aie tike
takadoswana turadi ma ila urur tane God. Ma no huntunana na Iudeia
bakut di ru ie. Tike halhaaliena angelo i tange tana be na bala leh ugo
utuma tano nuno hala waing na hadade ira nianga ing nu tange.”
23 Io, Pita ga bala halala leh duhat be duhat na nuno wasire tuma tano
hala.

No Halhaaliena Tanuo ga hanasur ter bileng ta di ing pa dile Iudeia.

Tano mes na bung Pita ga taguro ma iga tikai leh ma duhat. Ma ari tesne
tane Krais merasi Iopa di ga saate bileng duhat.
24 Ma tano bung menamur Pita ga hanawat tuma Kaisaria. Ma ne
Konilias ga kiskis kawase di ma iga tato hulungan ira hinsaana ma ira
nuno harwis ing iga manga lasen ta di.
25 Be Pita ga hanana lala tano hala, Konilias ga hana tultul ie igom ise
ter ie ta ira kakine Pita ma ra but na urur.

10:14 WkP 11:1-47; Ese 4:14 **10:15** Mak 7:15,19

26 Sene be Pita ga tange, “Tut nalu! Iou iat bileng, iou tike turadi mon
hoke ugo.” Ma be iga tangtange hobi iga hatut habaling ie.
27 Ma be Pita ga iangianga iat baak ma ne Konilias, iga hana lala igom
nes leh ira haleng na turadi di ga kis hulungan ter.
28 Io, iga tange ta di, “Mu nunure ter be ira numem harkurai ira Iudeia
di hartigel be tike Iudeia pai nale kis tikai ma tikenong paile Iudeia ie ma
pai nale kol bileng ie. Iesene God te hamanis tagu be waak iou liklik halala
leh be God te hatabune tike turadi mekira ho mem ira Iudeia.
29 Io kaie, ing mu hartule utagu iou hanawat ma iou paile malok. Io, iou
ura tirtiri be ura biha kaie mu ge hartule utagu?”
30 Ma ne Konilias ga balu ie horek: “Aihet na bung nalalie iou ga sasaring
tuma tano nugu hala ra itul a pana bung ra matarahien. Ma kaie iat mon
tike turadi ga tur menalalie tagu. Iga sige ter ra hilahile na sigasige.
31 Iga tange, ‘Konilias, God te hadade no num sinsaring ma ite lik leh ira
num harharahut tupas ira maris.
32 Io, hartule u Iopa ura utane Saimon nong di kilam ie be Pita. Kanaia
i kiskis tusu tano hala tane Saimon no ut na pinapalim ma ra pala
bulumakau nong ila kiskis hutate tano tes.’
33 Io, kaie iat mon iou ge hartule utam ma u te gil ra bilai na tintalen
be u hanawat. Ma kakarek mem bakut karek tano matmataan tane God
ura hadade ira nianga bakut ing no Watong te pir ter ugo be nu hinawase
mem ine.”
34 Io, Pita ga hatahun ura nianga. “Kakarek um iou te nes kilam no
tutuno be God pai lale harahut sene mon tike palpal ma waak no mes.
35 Iesene ila balbala leh ira turadi ta ira huntunana bakut ing di ru ie
ma ing di gil ra takados na tintalen.
36 Mu nunure no hininaawas nong God ga tule ie utuma ta ira matanabar
na Israel. Iga iangianga utano tahut na hininaawas tane Jisas Krais no
Watong ta ira matanabar bakut nong i hatawat ra malum nalamin ta dait
ma ne God.
37 Mu nunure no linge nong ga hanawat ta ira matahu taman tuma
Iudeia, tur leh me Galili menamur tano pana bung be Jon ga harpir be
ira matanabar di na kap baptais.
38 Ma mu palai tane Jisas me Nasaret nong God ga tibe ie ing iga tabar
ie ma no Halhaaliena Tanuo tikai bileng ma ra dades. I palai bileng ta mu
be iga hanana hurbit ma iga gilgil ra tahut ma iga halangalanga di bakut
ing Satan ga papasuane di, kinong be God ga kis tikai ma ie.
39 “Mem ira apostolo mem ga nes kike ra linge iga gil tua Ierusalem ma
ta ira mes na katano gar na Iudeia. Kaie mem ge hinawas be a tutuno
kakarek. Ma di ga ubu bing ie ing di ga hataba ie tuma tike kabai.
40 Iesene God ga hatut ie sukun ra minat tano itul a bung gom hapuasne
ie.
41 Iesene ira matanabar bakut pa di gale nes ie. Pata. Di sene mon kike
ing God gabe gilamis di be di na hinawas ta ira tutuno utana. Ma mem,
mem ing mem ga ian ma mem ga mamo tikai ma ie namur be igate tut
hut sukun ra minat.
42 Ma iga ter ra dades na nianga ta mem be mem na harpir ter ta ira
matanabar ma be mem na manga hinawas be aie nong God ga bul ie be
na gil harkurai ta dong ing di lon baak ma ta dong ing di te mat.
43 Ira tangetus bakut di hinawas tana be metuma naramon tano hinsana,

---

10:26 Apostolo 14:13-15; Ninanaas 19:10 **10:34** Lo 10:17; Rom 2:11 **10:37** Matiu 4:12-17 **10:38** Matiu 3:16; Luk 4:17-20 **10:41** Apostolo 1:8; Luk 24:42-43 **10:42** Apostolo 17:31; 1 Pita 4:5 **10:43** Ais 53:5-6; Jer 31:34

God na lik luban leise ira sana tintalen ta di bakut ing di nurnur tana.”
44 Be Pita ga tangtange iat baak kakarek ra nianga, no Halhaaliena Tanuo
ga hanasur ter ta di bakut ing di ga hadade no nuno hininaawas.
45 Ma ira ut na nurnur, di ira Iudeia ing di ga hanawat me Iopa tikai
ma ne Pita, di ga manga karup be God ga tule hasur no hartabar na
Halhaaliena Tanuo ter ta di bileng ing pa dile Iudeia.
46-47 Iga palai be God ga gil hobi kinong ira Iudeia di ga hadade di ira mes
ing di ga iangianga ma ira mes na nianga ma ing di ga pirpirlet God. Io,
Pita ga tange, “Paile tale tutuno iat tikenong be na tigel kakarek ra turadi
be pa di nale kap baptais ma ra taho kinong di te hatur kawase leh bileng
no Halhaaliena Tanuo hoke dait.”
48 Io, iga tange ta di, “Mu na kap baptais iat tano hinsane Jisas Krais.”
Io, di ga saring Pita be na kis tikai baak ma di ta bar bung.

11

Ira Iudeia di ga nes kilam be no nilon tutuno ta di bileng ie ing pa dile Iudeia.

1 Ira apostolo ma ira mes na hatahinsaana naramon tane Krais ta ira
matahu katano tuma Iudeia, di ga ser be di ing pa dile Iudeia di gate kap
usurane bileng no nianga tane God.
2-3 Io kaie, be Pita ga hana utuma Ierusalem, ira matanabar na lotu ing
di ga tur dades baak ta ira harkurai gar na Iudeia di ga pukusane ie ma
karek ra nianga: “U ga hana utusu tano hala ta di ing pa dile kis ta ira
nudait harkurai ira Iudeia ma u ga ian tikai ma di.”
4 Io, Pita ga tur leh ura palpales no kudulena haramatur ta ira linge ing
di ga harmuri hobi.
5 Iga tange horek: “Ing iou ga saasaring tuma tano taman Iopa iou ga
nes tike ninanaas na tanuo. Iou ga nes tike linge hoke tike tamat na mol di
ga haruh hasur ie metuma ra mawe ta ira ihet na ngusno ma iga hanasur
ter tagu.
6 Iou ga nanaas utuma naramon tana ma iou ga nes ira wawaguei tano
ula hanuo, ira lasenwana ing aihet ira kaki di ma di ing a raaia di. Iga
mon bileng ing di la kaskase tano pu ma ira mon bileng tano hurmahuo.
7 Io, iou ga hadade tike ingana turadi ga tange tagu, ‘Taman tut, Pita. Nu
ubu bing kakarek nuge en.’
8 “Ma iesene iou ga babalu be, ‘Pata tutuno iat, Watong! Aiou pai nale
bul halala tike nian tano hogu ing ira numem harkurai i hatabune mem
ine.’
9 “Ma no ingana no turadi ga tange tano airuo na pana be, ‘Waak u
hatabune ira linge ing God te hagamgamatien ter.’
10 Ma iga ngan hokakarek ra itul a pana. Io, di ga saret haut habaling
no linge utuma ra mawe.
11 “Taitus ikinong ra pana iat mon aitul a turadi di ga tule duhat me
Kaisaria, duhat ga hanawat ter tano hala iou ga kiskis tana.
12 Ma no Tanuo ga tange tagu be iou pa nile malok ura hinana ma duhat.
Karek ra liman ma tike na tasigu tane Krais di ga hana tikai ma iou u
Kaisaria, mem ga hana lala tano ngasiane Konilias.
13 Iga hinawase mem ta ing iga nes tike angelo ga harapuasa ter tana
tuma tano ngasiana ma no angelo gom tange tana, ‘Hartule u Iopa utano
turadi a hinsana ne Saimon nong di kilam ie be Pita.

10:44 Apostolo 11:15; 15:8 **10:46-47** Apostolo 2:4; 19:6 **10:48** Apostolo 2:38 **11:2-3** Apostolo 10:28; Galesia 2:12 **11:5** Apostolo 10:9-48

14 Ma ina hinawase mu ta nianga waing augo ma di bakut tano num
hala, mu nage hatur kawase no nilon tutuno.'
15 "Ma be iou ga hatahun ura nianga, no Halhaaliena Tanuo ga hanasur
ter ta di hoke iga hanasur ter ta dait tano luaina pana.
16 Io, iou ga lik leh ing no Watong ga tange, 'Jon ga baptais ma ra taho,
ma sene be mu na kap no baptais tano Halhaaliena Tanuo.'
17 Io, be ing God ga tabar bileng di ma ikin ra hartabar iga tabar dait
ma ie ing dait gate nurnur tano Watong Jisas Krais, io, a mangana turadi
so iou be iou gor tur bat God?"
18 Io, ing di ga hadade hokakarek, di ga marur um ma di gom pirlet God.
Di ga tangtange, "Io, a tutuno tok iat um be God te ter bileng ta di ing
pa dile Iudeia no ngas na lilik pukus be di nage hatur kawase no nilon
tutuno."

A haleng di ga nurnur tano Watong tusu Entiok.

19 Io, ira matanabar na lotu di ga hilo harbasie ing no hinaragawai ga
hana tupas di tano pana bung be di ga gulum bing Stiwen. Di ga hilo
muk u Ponisia, Saipras, ma Entiok. Ma di ga hininaawas ma no tahut na
hininaawas ter ta ira Iudeia sene mon.
20 Ma sene be ari ta di, a turadi di me Saipras ma Sairin, di ga hana u
Entiok ma di ga hininawase bileng ira Grik tano tahut na hininaawas tano
Watong Jisas.
21 No dades tano Watong ga kis tikai ma di ma ra tamat na matanabar
di ga nurnur ma di ga tahurus tupas no Watong.
22 Ira matanabar na lotu tuma Ierusalem ga ser no hininaawas ma di ga
tule Banabas u Entiok.
23 Ing iga hanawat ma iga nes tus no harmarsai tane God, iga manga
laro ma iga haragat di bakut be di na patep dikdikit ter iat tano Watong.
24 Aie kaie Banabas ga tike bilai na turadi ma iga bukas ma no
Halhaaliena Tanuo ma ra nurnur. Ma di ga lamus ra haleng na matanabar
ter tano Watong.
25 Namur, Banabas ga hana u Tasas ura silsilihe Sol.
26 Ma be iga nes leh ie iga lamus ie u Entiok. Ma i haruat ma tike
kudulena tinohon dur ga kis tikai ma no lotu ma dur ga hausur ira haleng
na matanabar. Di ga huna kilam ira ut na tinaram tano lotu be a Kristian
di tuma Entiok.
27 Taitus ikinong ra pana bung ari tangetus di ga hanasur me Ierusalem
u Entiok.
28 Ma tikenong ta di, a hinsana ne Agabas, ga tut ma iga ianga na tangetus
ma no dades tano Tanuo, igom hapuasne be tike but na sam taburungan
na hanawat ter ta ira katano ing Rom ga kure. (Ikin ga hanawat ing ne
Kolodias ga harkurai ter.)
29 Ma tiketike ta ira ut na tinaram tano lotu di ga lik be na tule ta barbarat
hoke ga haruat hobi ura harahut ira hinsaa di tane Krais ing di ga kiskis
tuma tano katano Iudeia.
30 Io, di ga gil hokakarek ma di ga tule no nudi harharahut tikai ma ne
Banabas ma ne Sol utuma ta ira tena harbalaurai tano lotu.

12

No angelo ga halangalanga ise Pita metuma tano hala na harpadano.

11:14 Apostolo 16:31 **11:15** Apostolo 2:4 **11:16** Apostolo 1:5 **11:18** Apostolo 13:48; 14:27
11:19 Apostolo 8:1-4 **11:22** Apostolo 4:36 **11:25** Apostolo 9:30 **11:28** Apostolo 21:10
11:30 Apostolo 12:25

1 Taitus ikin ra pana bung Herot, no king, ga palim kawase ari turadi
tano lotu ura hinaragawai ta di.
2 Iga hartule, di gom kut bing Jemes no tasine Jon ma ra sele.
3 Ma be iga nes be ira Iudeia di ga laro ta ikin, io, iga hartule be da
palim kawase bileng Pita. (Iga gil ikin tano bung na Nian na Beret pai lale
Laalet.)
4 Be di gate palim kawase Pita, Herot ga tange be da bul ie tuma ra hala
na harpadano. Iga hartule bileng be aihet na ton umri di na mano bat ie.
Ma tiketike ta kakarek ga mon ra ihet na umri tana. Ma ne Herot ga pingit
be na lamus hasur ter ie ra matmataan na haruat ura gil harkurai tana
namur be no Nian na Sinakit na pataam.
5 Io, di ga mano bat ter um Pita tuma ra hala na harpadano. Iesene ira
matanabar na lotu kanaia di ga manga saasaring tupas God ura utana.
6 Io, ra bung um, tano bung menalalie ta nong Herot gor hatur ie ra
harkurai, Pita ga noh ter nalamin ra iruo umri ma di ga hiis ter ie ma a
iruo dades na hinhiran sakit. Ma a mon umri bileng di ga tur bat ter no
matanahala tano hala na harpadano.
7 Ma kaie iat mon tike angelo tano Watong ga harapuasa ma tike lulungo
ga murarang tuma tano katano Pita ga kis ter kaia. No angelo ga paser
hangun Pita tano binabatna ma iga tange, “Taman tut haiah!” Ma kaie iat
mon ira dades na hinhiran sakit ga puko leh mekatika ta ira lumane Pita.
8 Io, no angelo ga tange tana, “Sigasige ma nu paas leh ira num iruo
pala lamas.” Pita ga gil hobi. Io, no angelo ga tange tana, “Kaluane leh no
kinasim tamat ma nu mur iou.”
9 Pita ga mur hasur ie sukun no hala na harpadano. Pai gale nunure be
aso ing no angelo ga gilgil be iga tutuno. Pata. Iga lik be iga nesnes tike
ninanaas na tanuo mon.
10 Dur ga sakit no luaina ma no iruo tuntunur bat ta ira umri, dur gom
a hanawat ter tano dades na binanus sakit tano matanangas huat nong di
la hananasur tana utusu tano taman. Ma no binanus ga tamapapos bia
mon uta dur ma dur gom hanasur. Dur ga mur leh tike ngas ma kaie iat
mon no angelo ga hana sukun Pita.
11 Io, Pita ga minanes tano linge ga hanawat ter tana ma iga tange,
“Karek um iou te nunure tus be ikin ra linge i tutuno! No Watong i tule
no nuno angelo ura halangalanga ise iou sukun no dades tane Herot ma
ta ira linge bakut ira matanabar na Iudeia di liklik be na ngan hobi.”
12 Be igate madares pane um ikin ra linge, iga hana utuma tano hala
tane Maria, no etnane Jon nong di ga kilam bileng ie be Mak. Ma iga mon
haleng na matanabar di ga kis haruat ter kaia ma di ga saasaring.
13 Pita ga pipidil tano matanahala mekaia nataman ma tike hinasik na
tultule, a hinsana ne Roda, ga hana leh ura pinapos.
14 Ing iga hadade kilam no ingane Pita, a but na gungunuama ga kap ie
kaie pai gomle papos. Iesene iga hilo tapukus ma iga tange, “Pita rusu ra
matanahala!”
15 Di ga tange tana, “U te ba kike!” Be iga sisingit iat baak be a tutuno,
di ga balu ie, “No nuno angelo ikinong.”
16 Ma sene be Pita kanaia ga pipidil iat baak. Ma ing um di ga papos no
matanahala ma di ga nes ie, di ga manga karup.
17 Iesene Pita ga teh pam ta di be di na kis kunkun, igom hamatur
di ta ing no Watong ga halangalanga ise ie hobi metuma tano hala na
harpadano. Io, iga tange ta di be, “Mu hinawase Jemes ma ira tasigu tane

---

12:10 Apostolo 5:19

Krais ta ikin." Ma be iga tange ter hobi iga hana leh mekaia ter tike mes
na katano.
18 Ra malane tano mes na bung, a but na ngangao sakit ga hana tupas
ira umri. Di ga hartiritiri be, "Pita ikana ha?"
19 Io, Herot ga hartule be da sisilih timaan tutuno iat tane Pita, iesene
pa di gale nes leh ie. Io, iga tiri murmur ira umri ing di ga mano bat ter
Pita, igom ter ra dades na nianga be da ubu bing di.

Herot ga mat kinong iga karit leh no pirpirlet utane God.

Io, Herot ga hana sukun um Iudeia gom a kis baak tusu Kaisaria.
20 Ma ne Herot ga manga ngalngaluan ter ta ira matanabar me Tair ma
ne Saidon. Io kaie, di ga hana tikai leh di gom huna halewen leh Balastas
be na tur tikai ma di. Ma aie nong ga harbalaurai ter tano hala tane Herot,
no king. Io, di ga hana ter tane Herot ma di gom saring ie be a malum na
kis nalamin ta di ma aie. Di ga sasaring hobi kinong no nudi katano git
kapkap nian mekaia tano katano tano king.
21 Tano bunguno no bung di gate kubus ter ie, Herot ga hamar leh ie ma
ira bilai na sigasige ma iga kis tano nuno tamat na kinkinis na gil harkurai
gom ianga ta ira matanabar.
22 Di ga kakongane be, "Ikin a ingana tike god, paile gar tike turadi mon."
23 Kaie iat mon tike angelo tano Watong ga ubu ie kinong urah be pai
gale ter ira nudi pirpirlet utuma hone God. Ma ira not no sisi ga en ie igom
mat.
24 Iesene no hinana tano nianga tane God ga puar ma iga hana harbasie.
25 Ma be Banabas ma ne Sol dur ga hapatam no nudur pinapalim dur
ga tapukus me Ierusalem. Ma dur ga lamus Jon nong di ga kilam bileng ie
be Mak tikai ma dur.

13

Di ga idane ma iga tule ise Banabas ma ne Sol tano nudur pinapalim.

1 Ma nalamin ta ira matanabar na lotu Entiok iga mon ra tangetus ma ra
tena harausur kaia. Ira hinsa di karek. Banabas, Simion nong di ga kilam
ie be no Bungbungana, Lusias merasi Sairin, Manaian nong ga tamat tikai
ma ne Herot no tamat na ut na harkurai, ma ne Sol.
2 Ing di ga lolotu tupas no Watong ma di ga hahal, no Halhaaliena Tanuo
ga tange ta di, "Mu hasisingen ise ter Banabas ma ne Sol ura nugu waing
dur na gil no pinapalim nong iou gate tato leh dur utana."
3 Io namur, be di gate hahal ma di gate sasaring ter, di ga bul ira luma
di ta dur ma di gom tule leise dur be dur na hana.

Pol ma ne Banabas dur ga hana u Saipras.

4 Ma be no Halhaaliena Tanuo gate tule leise dur, dur ga hanasur u
Selusia ma mekaia dur ga kawas tike mon, dur gom hana u Saipras.
5 Be dur ga hanawat tusu Salamis dur ga harpir utano nianga tane God
tuma ta ira hala na lotu nudi ira Iudeia. Ma ne Jon Mak ga kis ter ma dur
ura harahut dur.
6-7 Io, dur ga hana hurbit tano mugurlamin Saipras, tuk be dur gom a
hanawat ter tusu Pepos. Dur ga hana tupas tike Iudeia kaia, a tangetus
harakale ma a ut na ser magirmagir ie, a hinsana ne Bar-Jisas, a tultule ie
tano tamat na lilie mekaia, ne Sergius Paulus. A ut na minanes ikino lilie

---

12:18 Apostolo 5:22-24 **12:23** Dan 5:20 **12:24** Ais 55:11 **12:25** Apostolo 11:29-30; 15:37
13:2 Apostolo 9:15 **13:3** Apostolo 6:6 **13:5** Apostolo 12:12; 15:39

ma iga hartule utane Banabas ma ne Sol kinong iga sip be na hadade no
nianga tane God.
8 Iesene Elimas ga sungute dur. Aie ikino ut na ser magirmagir ma no
pipilaina ikino hinsana be a ut na ser magirmagir bileng. Iga walar be na
pukusane no lilik tano tamat na lilie be pai nagele nurnur.
9-10 Io, Sol, nong di ga kilam bileng ie be Pol, ga hung ter ma no
Halhaaliena Tanuo ma iga nes dit Elimas ma igom tange, "U manga leh
Satan! U sungute ira linge ing a takadoswana. Ma u hung ter ma ira
mangana hinarakale ma ira sana hinasakit bakut. Hatikai u la ura kikios
no tutuno tano Watong ura bit balik.
11 Karek um no Watong na hapadano ugo. Nu pulo ma pa nule tale be
nu nes baak no kasasa."
Io, kaie iat mon a kadado ga burung ie ma igom paparasum be na silihe
tikenong be na palim leh no lumana ura lilie ie.
12 Io, ing no tamat na lilie ga nes hobi, iga nurnur kinong iga manga
karup tano harausur utano Watong.

Pol ga harpir tusu Entiok ruma tano katano Pisidia.

13 Io, Pol ma ira iruo turana duhat ga kawas tike mon me Pepos u Perga
tusu tano katano Pampilia. Ma ne Jon ga hana sukun dur kaia igom
tapukus u Ierusalem.
14 Io, dur ga hana me Perga utuma Entiok ruma tano katano Pisidia. Ma
tano Bung na Sinangeh dur ga hana lala utuma tano hala na lotu nudi ira
Iudeia ma dur gom a kis.
15 Namur, be di gate was ter ari pakpakat ta ira harkurai tane Moses ma
ari pakpakat ta ira tangetus, ira tamat ta ikino lotu di ga tula nianga ta
dur ma di ga tange, "Tasi mem, be ing numur ta nianga na harharagat uta
ira matanabar kanaia, i tahut be mur na ianga."
16 Pol ga tut ma iga teh pam di ma no lumana be di na kis matien. Io,
iga ianga um. "Matanabar na Israel, ma mu ing pa mu le Iudeia ing mu
la lolotu tupas God, mu hadade iou!
17 No God ta ira matanabar na Israel ga gilamis ise ira hintubu dait ma
iga hatamat dong ing di ga kis na wasire tua Isip. Ma iga lie hasur di sukun
ikino katano tikai ma ra tamat na dades.
18 Ma a tutuno be pa di gale taram ie, iesene pai gale tur talur di ta ira
ihet na sangahul na tinohon tuma ra katano bia.
19 Iga pari ra liman ma iruo na huntunana tua Kanan igom ter leise no
nudi pu ta ira nuno matanabar ura nudi tus um.
20 Karek ra linge ga ngan hobi haruat ma ira ihet na maar ma liman
sangahul na tinohon.
"Namur ta kakarek, God ga ter ira lilie ta di tuk ter tane Samuel no
tangetus.
21 Io, ira matanabar di ga sasaring u tike king ma ne God gom ter Sol no
natine Kis metuma tano huno tane Beniamin ura nudi king. Ma ne Sol ga
harkurai haruat ma aihet sangahul na tinohon.
22 Io, namur, God ga kap leise Sol ma igom bul Dawit ura nudi king. Ma
ne God ga hinawas utane Dawit ing iga tange horek: 'Aiou te nes tupas
leh Dawit no natine Iesi be aie ikino mangana turadi nong i haruat ma no
nugu sinisip. Ma ina gil bakut ira linge ing iou sip be na gil.'
23 "Io, mekatika ta ira bulumenamur tane Dawit, ma haruat ma no

---

13:11 Apostolo 9:8 **13:13** Apostolo 15:38 **13:17** KBk 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Lo 1:31 **13:19** Lo 7:1; Jos 14:1 **13:20** Het 2:16; 1Sml 3:20 **13:21** 1Sml 8:5,19; 10:20-24 **13:22** 1Sml 13:14; 16:12; Sam 89:20 **13:23** 2Sml 7:12-16

kunubus tane God, i ter hawat no Ut na Haralon ter ta ira Israel, ma aie
ne Jisas.
24 Nalalie ta ing Jisas ga tur leh no nuno pinapalim Jon ga harpir ter ta
ira Israel be di na lilik pukus ma di na kap baptais.
25 Ing Jon ga haruatne no nuno pinapalim iga tange, ‘Mu manga rara ter
ta ira numu lilik utagu! Iou pata be no Mesaia. Pata. Ma namur tagu aie
na hanawat ma iou paile haruat be ni lapus ira hino ta ira iruo pala lamas
na kakine.’ *
26 “Kaba tasigu ma hainigu, mu ira bulumenamur tano huntunana tane
Abraham, ma mu ing pa mu le Iudeia ing mu lolotu tupas God, mu hadade.
God te tule ikin ra nianga na haralon ukira ta dait iat.
27 Ira matanabar me Ierusalem ma ira nudi lilie pa di gale nes kilam
Jisas be aie tuno nesi. Ma pa di gale hadade kilam bileng ira nianga ta
ira tangetus ing di la waswas ta ira kaba bungbung na Bung na Sinangeh.
Iesene be di ga kure hagae ie be na kap harpadano, di ga hatutuno ira
nianga ta kike ra tangetus.
28 Pa di gale nes leh tike burwana i haruat be di na ubu bing ie urie.
Iesene ikin pai gale tur bat di. Pata. Di ga saring leh Pailat be da ubu bing
at ie.
29 Ing di gate gil bakut ter ira linge ing ira tangetus di ga pakat be da gil
tana, di ga kap hasur ie metuma tano kabai ma di ga bul ie tike matana
hot na midi.
30 Ma sene be God ga hatut ie sukun ra minat.
31 Ma ra haleng na bung dong ing di git tiktikai ma ie me Galili utuma
Ierusalem, di ga nesnes ie. Ma kakarek um di hininaawas utana ter ta ira
nudait matanabar.
32 “Ma mir hinawase mu tano tahut na hininaawas. Aie ikin. God ga
kukubus ter ta ira hintubu dait.
33 Ma ite hatutuno kike ra kunubus uta dait ira nudi kaba bulumenamur
horek. Ite hatut Jisas sukun ra minat. Ma i ngan iat mon haruat tano
pakpakat tuma tano airuo na Ninge. I tange horek:
‘Augo no Natigu.
Katiak iou te hanawat be no num Mama.’
34 Ma karek ra nianga i tange no tutuno be God ga hatut ie sukun ra minat
ma pata pai nale mapus. Ira nianga karek:
‘Iou ni ter ira halhaaliena haridan ta mu ing iou ga kukubus ter tane Dawit
urie. Ma kike ra kunubus pai nale pataam.’
35 Be kaie, di hinawas bileng tike mes na katano be,
‘Pa nule bala no num Halhaaliena be na mapus.’
36 “I palai be kike ra nianga te hanawat tutuno kinong Dawit ga gil
haruatne ter ing God ga pingit be na gil. Iga gil hobi tano nuno pana
bung na nilon ma igom mat um. Ma di ga bus tikane ie ma ira hintubuno,
ma no palatamaine ga mapus.
37 Ma sene be nong God ga hatut ie sukun ra minat pai gale mapus.
38 “Io kaie, kaba tasigu ma hainigu, iou sip be mu na nunure be ikin ra
Jisas mon nong i papos no ngas be God na lik luban leise ira sana tintalen.
Ma ikin nong mir pir mu utana.

13:24 Matiu 3:1-2 **13:25** Jon 1:20,27 * **13:25** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **13:28** Matiu 27:22-23 **13:29** Matiu 27:59-60 **13:31** Apostolo 1:3,8 **13:33** Sam 2:7 **13:34** Ais 55:3 **13:35** Sam 16:10

39 Ma di bakut ing di nurnur tane Jisas, God na kilam di be di takados
ma be di te langalanga sukun ira nudi sana tintalen ing ira harkurai tane
Moses pai gale tale be na halangalanga di ine.
40 Mu harbalaurai ta ing ira tangetus di ga tange, ira nudi nianga nahula
hanawat tutuno ta mu. Kike ra nianga horek:
41 'Mu hadado, mu ira ut na hinarus.
Mu na ngalabo ma mu na hiruo,
kinong iou ni gil tike linge tano numu pana bung na nilon,
ma sukmaal be da hinawase mu utana pa mu nale nurnur tana.' "
42 Io, ing Pol ma ne Banabas dur ga hananasur tano hala na lotu ta di ira
Iudeia, ira matanabar di ga saring dur be dur na ianga baling uta kakarek
ra linge tano Bung na Sinangeh namur.
43 Ing ira matanabar tano kis hulungai di ga hana leh, a haleng na Iudeia
ma ira mes ing di gate kap usurane no lotu gar na Iudeia, di ga mur Pol
ma ne Banabas. Ma dur ga haragat di be di na kis ter iat naramon tano
harmarsai tane God.
44 Io, tano Bung na Sinangeh namur, a haleng sakit ira matanabar tano
taman di ga hanawat hulungan ura hadade no nianga tano Watong.
45 Ing ira Iudeia di ga nes ira haleng na matanabar di ga hung ma ra
bala ngungut. Di ga pukusane Pol ta ira nuno nianga ma di ga pines hagae
ie.
46 Io kaie, Pol ma ne Banabas dur ga balu di ma ra balaraan horek: "God
ga pingit be mu iat mu na huna hadade no nuno nianga. Sene be mu te
suro leise ma pa mu le hamaan be mu haruat be mu na hatur kawase no
nilon hathatikai. Io kaie, kakarek mir talingane balik um dong ing pa dile
Iudeia.
47 Ma mir gil hobi kinong ira nianga ing God ga pir mir ine karek:
'Iou te bul ugo be tike lulungo uta di ing pa dile Iudeia,
be nu hatawat ter no haralon tane God ta ira katano bakut tano ula
hanuo.' "
48 Ma ing dong ing pa dile Iudeia di ga hadade hokakarek, di ga laro ma
di ga tange be ira nianga tano Watong i manga bilai. Ma di ing God gate
hakilang ter di utano nilon hathatikai, di ga nurnur.
49 Io, no nianga tane God ga hanana hurbit ta ira kaba tamtaman bakut
ta ikino katano.
50 Iesene ira Iudeia di ga hatut ira tinga di ira hinagalam ing di ga urur
tane God. Di ga hasungsung bileng ira watong tano taman hobi. Ma di ga
hatawat ter ra hinaragawai tane Pol ma ne Banabas ma di ga bat leise dur
mekaia tano nudi katano.
51 Io kaie, dur gom hatidir leise ter ira pulungar ta ira lapara kaki dur
ura hakilang di tano nudi sana tintalen ter ta dur ma dur gom hana u
Aikoniam.
52 Ma ira ut na tinaram tano lotu kaia Entiok, di ga hung ma ra
gungunuama ma di ga hung bileng ma no Halhaaliena Tanuo.

14

Pol ma ne Banabas dur ga harpir tusu Aikoniam.

1 Tuma Aikoniam Pol ma ne Banabas dur ga hana lala utuma tano hala
na lotu nudi ira Iudeia hoke iat dur git gilgil. Dur ga ianga kaia tike
mangaan iat, kaie a haleng na Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di gom
nurnur.

13:39 Rom 10:4 **13:41** Hab 1:5 **13:46** Apostolo 3:26; 18:6 **13:47** Ais 49:6 **13:51** Matiu 10:14; Apostolo 18:6

2 Iesene ira Iudeia ing di ga malok be di na nurnur di ga hatut ira tinga
dong ing pa dile Iudeia. Ma di ira Iudeia di ga kas ira tinga di ira mes be
di na sungute ira hatahinsaana naramon tane Krais.
3 Io kaie, Pol ma ne Banabas dur gom kis lawas kaia ma dur ga iangianga
ma ra balaraan utano Watong. Ma no Watong ga hatutuno no nudur
nianga utano nuno harmarsai. Ma iga gil hobi horek. Iga ter ra dades ta
dur kaie dur gom gil ra dades na haraminanes ma ra gingilaan na kinarup.
4 Ira matanabar tano taman di ga harpaleng, ari tano palpal ta ira Iudeia
ma ari tano palpal ta ira iruo apostolo.
5 Ari Iudeia ma ari ing pa dile Iudeia tikai ma ira nudi kaba lilie di ga
harpingit be di na haragawai tane ningor ma be di na gulum bing dur.
6 Iesene ing dur ga ser ikin dur ga hilo utusu Listara ma Derbe kinasi
tano katano Likonia, ma utusu ta ira subana hutate ta kike ra iruo taman.
7 Ma dur ga balaan ura pirpir no tahut na hininaawas kaia.

Pol ga harpir tusu Listara ma Derbe.

8 Tusu Listara tike turadi ga kis ter kaia. Di ga kaho ie ma ra pengpeng
ie ma pai gitle hanana.
9-10 Iga hadade ira nianga tane Pol. Io, Pol ga ngok dit tana ma iga nes
be iga nuno mon nurnur be na langalanga. Io kaie, Pol gom tato ie ma
igom tange, “Tut ma nu tur!” Kaie iat mon no turadi ga karwas tutur ma
igom tur leh ura hinana sene.
11 Be ira matanabar di ga nes ing Pol ga gil, di ga kakongane tano nianga
Likonia be, “Ira tador di te hanasur ter ta dait hoke ra turadi tuno!”
12 Io, di ga pas Banabas be Sius ma ne Pol be Hermis kinong urah igit
lilie ta dur ura nianga. *
13 No hala na lotu tane Sius ga tur ter mon tusu nataman tano taman. Ma
no pris tane Sius ga kap hawat ira tumatena bulumakau ma ira balaparik
na purpur utuma tano matanangas huat ta ikino taman. Iga gil hobi
kinong aie tikai ma ira matanabar di ga ura tuntun kike ra hartabar ura
lolotu tupas dur.
14-15 Ma ing be ira iruo apostolo, Pol ma ne Banabas, dur ga hadade be
di ga ura gilgil hobi ta dur, dur ga diris ira kinasi dur ura hamanis be dur
ga malok be da gil hobi ta dur. Dur ga hilo sur ter ta ira matanabar ma
dur ga kakongane be, “Ai! Waak mu ra gilgil kike ra mangana linge! Mir
bileng mir airuo turadi mon hoke mu ma pata be a tador mir. Mir kapkap
hawat ra tahut na hininaawas tupas mu. Mir tangtange ta mu be mu na
tahurus talur kakarek ra linge bia mon, ma mu na talingane no lilona God
nong ga gil no mawe, no ula hanuo ma no tes, ma ira mangana linge ruma
naramon ta duhat.
16 Nalalie, iga waak leise ter ira matanabar be di na mur ira nudi
mangana tintalen.
17 Iesene ila hamanis hapalaine ira matanabar be aie nesi. Ma i gil
hobi horek. I hamanis no nuno harmarsai ing ila terter no bata metuma
ra hurmahuo ma ing i tabar mu ma ira amu nian ta ira nudi teka na
matmatuko. Ma be i gil hobi i hasoh mu ma ra nian ma i habukas mu ma
ra gungunuama.”
18 A tutuno be dur ga tange kakarek ra nianga, iesene pai gale malus ta
dur ing dur ga tigel di be pa di nale tun hartabar ter ta dur.

14:3 Mak 16:20; Hibru 2:4 **14:5** Apostolo 14:19 **14:11** Apostolo 28:6 * **14:12** Sius aie no lilie ta ira tador gar na Grik ma Hermis no ut na kap nianga ta kike ra tador. **14:14-15** Apostolo 10:26; Sam 146:6 **14:16** Apostolo 17:30 **14:17** Jer 5:24

19 Io, ari Iudeia di ga hanawat me Aikoniam ma Entiok ruma Pisidia ma
di ga halewen leh ira matanabar. Di ga gulum Pol ma ra hot ma di ga rahi
ie utusu nataman tano taman kinong di ga lik be igate mat.
20 Sene be namur be ira ut na tinaram tano lotu di ga tur luhutane ie,
iga taman tut gom hana tapukus utuma tano taman. Ma tano mes na bung
dur ma ne Banabas dur ga hana u Derbe.

Pol ma ne Banabas dur ga tapukus u Entiok rusu Siria.

21 Dur ga harpir ma no tahut na hininaawas tua ta ikino taman ma dur
ga soh leh nudur a haleng na ut na tinaram tano lotu. Io, dur ga tapukus
baling u Listara, Aikoniam, ma u Entiok ruma Pisidia.
22 Dur ga hadades hanane kike ra ut na tinaram tano lotu ma dur ga
haragat di be di na patep dikdikit ter tano nudi nurnur tane Jisas. Dur
ga tangtange, “Dait na kilingane iat ra haleng ngunngutaan kaie dait nage
salo tano kingdom tane God.”
23 Pol ma ne Banabas dur ga bul nudi ari tena harbalaurai ta ira hala
na lotu tiketike. Ma dur ga ter di utuma tano lumana no Watong nong di
gate nurnur tana. Dur ga gil hobi ma ra sinsaring ma ra hinahal.
24 Namur be dur gate sakit ter no katano Pisidia dur ga hanawat
Pampilia.
25 Ma be dur gate harpir ter ma no nianga tusu Perga, dur ga hanasur u
Atelia.
26 Io, dur ga kawas ra mon mekaia Atelia dur gom tapukus u Entiok, no
katano nong di ga ter dur kaia utuma tano harmarsai tane God be dur na
gil ikin ra pinapalim nong dur te hapatam ter ie.
27 Be dur ga hanawat kaia Entiok dur ga lamus hulungan ira matanabar
tano lotu ma dur gom hinawase di ta ira linge bakut ing God gate gil
naramon tano nudur pinapalim. Ma dur ga hinawas bileng ta ing God
ga papos no matanangas be di ing pa dile Iudeia di nage nurnur.
28 Io, dur ga kis baak um kaia tikai ma ira ut na tinaram tano lotu.

15

Ira lilie tano lotu di ga kis hulungan tuma Ierusalem ura winor uta ira harkurai tane Moses ma no ngas tano nilon tutuno.

1 Ari turadi me Iudeia di ga hanasur utusu Entiok ma di ga hausur ira
hatahinsaana naramon tane Krais horek: “Be ing pa dale kut ira palatamai
mu haruat ma ira harkurai tane Moses, paile tale be God na halon mu.”
2 Ikin ra linge ga gil Pol ma ne Banabas kaie dur gom harsomane di
ma tike dades na nianga na hargor uta ikinong ra linge. Io kaie, ira
hatahinsaana naramon tane Krais ga tibe Pol ma ne Banabas tikai ma ari
mes mekaia Entiok be di na hana utuma Ierusalem ura nesnes ira apostolo
ma ira tena harbalaurai tano lotu kaia uta ikin ra tirih.
3 Io, ira matanabar na lotu ga tule leise di tano nudi hinana. Ma ing di
ga hanana kutus Ponisia ma Samaria, di ga haramatur kaia be dong ing pa
dile Iudeia, di gate tahurus tupas ne God hohaam. Ma ikin ra hininaawas
ga hatawat ra gungunuama ta di ira hatahinsaana naramon tane Krais.
4 Ing di ga hana huat tuma Ierusalem ira matanabar na lotu, ira apostolo,
ma ira tena harbalaurai tano lotu kaia, di ga karos leh di. Ma ne Pol ma di,
di ga hinawase um di mekaia Ierusalem ta ira linge God gate gil naramon
tano nudur pinapalim.

14:19 Apostolo 17:13; 2 Korin 11:25 **14:22** Apostolo 15:32; 1 Tesolonaika 3:3 **14:26** Apostolo 13:1-2 **14:27** Apostolo 15:4,12 **15:1** Galesia 5:2 **15:2** Galesia 2:1 **15:4** Apostolo 14:27

5 Io, ari ut na nurnur ta ira kaba Parisi di ga taman tut ma di ga tange,
“Dong ing pa dile Iudeia, di supi ter be da kut ira palatamai di. Ma di supi
ter bileng be da pir di be di na mur ira harkurai tane Moses.”
6 Io, ira apostolo ma ira tena harbalaurai tano lotu di ga hana huat tikai
ura woworane ikin ra tirih.
7 Menamur tano nudi lawas na winor, Pita ga taman tut um gom tange
horek: “Kaba tasigu, mu nunure ter be a bar tinohon nalalie God ga gilamis
leh iou nalamin ta mu be iou ni hinawas ma no tahut na hininaawas ter
ta di ing pa dile Iudeia waing di na hadade ma di nage nurnur.
8 Ma ne God, nong i nunure bakut ter ira tinga dait tiketike, iga ter no
Halhaaliena Tanuo ta di hoke iga gil ta dait ura hamanis be ite bala leh
bileng di.
9 Pai gale nes di be a mes di ta dait. Pata. Iga hagamgamatien ira tinga
di bileng kinong di ga nurnur.
10 Io, urah kaie mu ge ura walwalar God ing mu hapupusak ira ut na
tinaram tano lotu ma tike tirihuana kinakap nong dait ma ira hintubu dait,
dait pai gale tale be dait na pusak ie?
11 Pata! Dait nurnur be no Watong Jisas i tabar bia mon dait ma no nilon
tutuno haruat iat mon hoke i gil ta di.”
12 Io, di bakut kaia tano kis hulungai, di ga kis kunkun ma di ga hadade
Banabas ma ne Pol. Dur ga haramatur ta ira dades na hakilang ma
ira gingilaan na kinarup ing God ga gil naramon tano nudur pinapalim
nalamin ta di ing pa dile Iudeia.
13 Be dur ga hapatam nianga Jemes ga tange horek: “Mu hadade iou,
kaba tasigu.
14 Saimon Pita te hinawas ter ta ing God ga huna hamanis no nuno
harmarsai. Iga hamanis hobi be iga hatawat leh tike matanabar ura nuno
tus metuma nalamin ta di ing pata be a Iudeia di.
15 Ma ikin i hilo haruat ma ira nianga ta ira tangetus ing di pakat horek:
16 ‘Menamur ta ikin iou ni tapukus
ma iou ni ru hatut no hala na lotu tane Dawit.
Iou ni ru hatutur habaling ira nuno sumsubana ing ite tarupuk sur.
Iou ni gil timaan habaling ie.
17 Io kaie, ira mes na matanabar di na sisilih tano Watong,
di ing pa dile Iudeia ing iou te kap leh di be a nugu.
18 No Watong i tange hobi, aie nong ga hapalaine kakarek nalalie sakit.’ ”
19 Io, Jemes ga tange, “Tano nugu ninanaas iat, iou lik be waak dait ra
hapurpuruan di ing pa dile Iudeia ing di tahtahurus tupas God.
20 Iesene dait na pakat balik tike pakpakat ura hininawase di be pa di nale
en ta nian na hartabar ing ira palimpuo di te hagae. Ma da hinawase
bileng di be pa di nale gil ira sana tintalen na ninohon tikai, ma be pa di
nale en tike linge ing di lut bing, ma be pa di nale en de.
21 Dait na tange hobi kinong urah di la be harpir leh ma ira harkurai tane
Moses uta kike ra linge naramon ta ira kaba taman tiketike. Iga tur leh
hobi menalalie sakit ma katiak di la waswas kike ra harkurai ta ira hala
na lotu nudait ira Iudeia ta ira kaba Bung na Sinangeh.”
22 Io, ira apostolo ma ira tena harbalaurai tano lotu tikai ma ira
matanabar na lotu bakut, di ga lik leh be di na kilam ta turadi mekaia
nalamin ta di ura tultule di u Entiok tikai ma ne Pol ma ne Banabas. Io, di

---

15:7 Apostolo 10:1-43 **15:8** Apostolo 10:44; 11:15 **15:10** Matiu 11:30; Galesia 3:10 **15:11** Galesia 2:16; Epesas 2:5-8 **15:13** Galesia 2:9 **15:16** Am 9:11-12 **15:20** KBk 34:15-17; WkP 17:10-16

ga kilam airuo tunana ing dur ga lilie ter nalamin ta ira hatatesne naramon
tane Krais. Ira hinsa dur ne Iudas (di ga kilam ie be Barsabas) ma ne Sailas.
23 Io, di ga tule tikane duhat ma ikin ra pakpakat:
"Mem ira apostolo ma ira tena harbalaurai tano lotu, ira hinsaa mu
naramon tane Krais, mem tule ira numem gungunuama ukaia ho mu ira
hatatesne naramon tane Krais ing pa mu le Iudeia mekaia Entiok, Siria,
ma ne Silisia.

24 "Mem te hadade be ari turadi mekira ho mem, di ga habosbos ira
numu lilik ma ira nianga di ga tange, kaie ira tinga mu gom tirih. Iesene
mem pai gale pir di be di na gil hobi.
25 Io, kakarek mem te kap sene mon tike lilik be mem na gilamis leh
ari turadi. Ma mem te tule dur ukatika ho mu. Io, dur tikai ma ira numem
iruo bilai na harwis sakit, Banabas ma ne Pol.
26 Ma kaie Banabas ma ne Pol, pa dur gale barbarahon uta ira nudur
nilon ta ira pana bung di git ura ububu bing dur. Pata. Dur git papalim
iat utano hinsana no nudait Watong Jisas Krais.
27 Io kaie, mem te tule ne Iudas ma ne Sailas waing dur na ianga ura
hatutuno kakarek ra nianga ing mem te pakat.
28 I tahut tano ninanaas tano Halhaaliena Tanuo ma mem bileng be
mem pai nale bul kore ta tirihena kinakap ta mu. A bar harkurai sene
mon karek be mu na mur.
29 Waak mu ra enen ta nian ing di te tun hartabar me ter ta ira
palimpuo. Waak mu ra en de. Waak mu en tike linge ing di lut bing.
Ma waak mu gil ra sana tintalen na ninohon tikai. Be mu na hana pas
kakarek ra linge mu na lon takados. Kikek mon."

30 Io, ira matanabar na lotu di ga tule leise duhat ma duhat ga hanasur
u Entiok. Duhat ga tato haruatne ira matanabar tano lotu kaia ma duhat
ga ter no pakpakat ta di.
31 Be ira matanabar na lotu kaia di ga was ie, di ga laro pane ira nianga
na harharagat.
32 Ma ne Iudas ma ne Sailas airuo tangetus bileng dur. Ma dur ga tange
ra haleng na nianga ura harharagat ma ura hadades di ira hinsaa dur tane
Krais.
33 Be a bar bung gate sakit dur kaia, ira hatahinsaana naramon tane
Krais ga tule leise um dur ma ra malum be dur na tapukus baling utua ho
dong ing di ga tule dur.
34 *
35 Iesene Pol ma ne Banabas dur ga kis ter iat kaia Entiok. Ma dur tikai
ma ari mes, di ga hausur ma di ga hininaawas tano nianga tano Watong.

Pol ga tur leh no nuno airuo na hinana.

36 Io, tike bung namur Pol ga tange tane Banabas be, "Der go hana baling
ura kokol ira hinsaa der ta ira taman ing der gate harpir ter kaia ma no
nianga tano Watong. Ma der nage nes di be kanaia di ngannan hohaam."
37-38 Banabas ga sip be na lamus Jon Mak tikai ma dur ma sene be Pol ga
lik be paile tahut ura lamlamus ie kinong iga hana talur dur tusu Pampilia
ma pai gale hana tikai ma dur ura gilgil haruatne no pinapalim.

15:28 Matiu 23:4 * **15:34** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus 34. I tange horek: *Iesene Sailas ga lik be na kis baak kaia.* **15:37-38** Apostolo 12:12,25 **15:37-38** Apostolo 13:13; Kolose 4:10

39 Io, tike tamat na nianga hargor ga hanawat nalamin ta dur kaie dur
gom hana harbasie. Banabas ga lamus leh Jon Mak ma dur ga kawas ra
mon u Saipras.
40 Iesene Pol ga gilamis leh Sailas ma dur ga hana leh namur be ira
hatahinsaana naramon tane Krais di gate ter dur utuma hono harmarsai
tano Watong.
41 Ma ne Pol ga hanana kutus ira iruo katano Siria ma ne Silisia ma iga
hadades hanane ira matanabar na lotu ta ira tamtaman.

16

1 Io, ne Pol ga hana u Derbe ma mekaia iga hana u Listara, ma tike turadi
na lotu no hinsana ne Timoti ga kiskis kaia. A Iudeia no etnana ma a ut
na tinaram tano lotu ie. Iesene no tamana ga tike Grik ie.
2 Ira hatahinsaana naramon tane Krais me Listara ma Aikoniam di ga
tange be Timoti aie tike bilai na turadi.
3 Pol ga sip be na lamus Timoti tikai ma ie. Io, iga kut no palatamaine
Timoti ma iga gil hobi kinong urah ira Iudeia ing di git kiskis ta kike ra
taman di bakut di ga nunure ter be no tamana a Grik ie.
4 Be duhat ga harkol hanana ta ira taman duhat ga hininawase hanane
ira ut na nurnur ta ira ula harkurai ing ira apostolo ma ira tena
harbalaurai tano lotu tuma Ierusalem di ga bul be di na mur.
5 Io kaie, ira matanabar na lotu ta ira tamtaman di ga kap dades uta
ira nudi nurnur ma iga tamtamat hanana ira nudi winawas ta ira kaba
bungbung.

Pol ga nes tike ninanaas na tanuo be tike Masedonia ga saring ie be na hana utusu ho di.

6 Pol ma ira turana duhat ga hana hurbit tano katano Pirigia ma Galesia
kinong no Halhaaliena Tanuo gate tur bat duhat be duhat pai nale harpir
ma no tahut na hininaawas tano katano Esia.
7 Be duhat ga hana huat tano pangpaang tano katano Misia duhat ga
walar be duhat na hana lala tano katano Bitinia, ma sene be no Tanuo
tane Jisas pai gale bala duhat.
8 Io kaie, duhat ga hana sakit Misia ma duhat ga hana u Toroas.
9 Taitus ikino bung ra bung Pol ga nes tike ninanaas na tanuo ma iga
nes tike tunana me Masedonia ma iga tur ter gom sarsaring marmaris ter
tane Pol horek: “Hana ukira Masedonia ma nu me harahut mem.”
10 Io, ing at mon Pol gate nes ter no ninanaas na tanuo, mehet ga taguro
be mehet na hana u Masedonia kinong mehet ga nunure leh be God gate
tato mehet ura harpir ma no tahut na hininaawas ter ta di kaia.

Tuma Pilipai Lidia ga nurnur tano Watong.

11 Mehet ga kawas ra mon me Toroas ma mehet ga hana takados u
Samotares. Ma tano mes na bung mehet ga hana u Niapolis.
12 Io, mehet ga hana mekaia utuma Pilipai, tike tamat na taman tano
katano Masedonia. Ma a haleng Rom di gabe kis at kaia. Io, mehet ga kis
kaia ra bar bung.
13 Io, ra Bung na Sinangeh mehet ga hanasur mekaia tano taman ma
mehet ga hana utusu ra gagena taho. Mehet ga hamaan be iga mon tike
katano ira Iudeia di la hananawat tikai kaia ura sinsaring. Mehet ga kis
ma mehet gom haburuana nianga ta ira haine ing di ga kis hulungan ter
kaia.

16:1 Apostolo 14:6; 2 Timoti 1:5 **16:2** Pilipai 2:19-22 **16:4** Apostolo 15:23-29 **16:6** Apostolo 18:23

14 Tikenong ta dong ing di ga hadade mehet ne Lidia, ma aie tike haine
nong git lolotu tupas God. Aie me Taiatira ma igit suhsuhurane ra mol
dardaraan. Ma no Watong ga papos no tingana be na taram kilam ira
nianga ing Pol ga tangtange.
15 Menamur be aie ma ira turadi tano nuno hala di gate kap baptais ter,
iga saring leh mehet be mehet na hana utusu hono nuno hala. Iga tange
horek: "Be ing mohot lik be iou tutuno tike ut na nurnur tano Watong,
io, mohot hilo utuma tano ngasiagu ma mohot na kis kaia." Ma iga hagut
mehet be mehet na hana ukaia.

Di ga bul halala Pol ma ne Sailas ra hala na harpadano tuma Pilipai.

16 Tike bung be mehet ga hanana utusu hono katano na sinsaring, mehet
ga harsomane tike tultule na haine ma iga mon tike sana tanuo tana. No
sana tanuo git terter ra dades tana kaie igom git hininaawas ta ira linge
na hanawat namur. Igit hatawat ra haleng barbarat sakit ma ikinong ra
tintalen ura nudi ing di git kure ter ie.
17 No haine ga mur leh mehet ma ne Pol ma iga kakongane hanane be,
"Duhat kakarek ra turadi a tultule duhat tano God nong i lie harsakit. Ma
duhat hininawase mu tano ngas God na halon mu tana."
18 Iga gilgil hokakarek ra haleng na bung tuk Pol gom malamales um.
Io kaie, iga tahurus ter tano haine ma iga tange tano sana tanuo, "Tano
hinsane Jisas Krais iou tange be nu sur talur ie!" Ma kaie iat mon no tanuo
ga hana sukun ie.
19 Be dong ing di git palpalim mataan no haine di ga nunure be no nudi
ngas na hatawat barbarat gate pataam, di ga palim kawase Pol ma ne
Sailas. Ma di ga rahi dur utusu hono lilie tusu tano tamat na katano na
hinanawat haruat.
20-21 Di ga lamus hawat dur ukaia menalalie ta ira ut na harkurai me
Rom, di gom tange, "A Iudeia karek ra iruo tunana ma dur hatarahi
purpuruan kira ra nudait taman. Dur harpir uta ira tintalen ing paile
haruat ma ira nudait harkurai. Dait a so taman dait me Rom ma dait paile
tale be dait na bala leh kakarek ra tintalen ma be dait na mur."
22 Ira haleng matanabar kaia, di ga ianga puasa ter bileng tane Pol ma
ne Sailas. Io, ira ut na harkurai di ga hartule be da diris ise ira nudur mol
ma be da hadakdak dur ma ra dangdangat.
23 Ing di ga hagae ter dur ma ra haleng na harlawaat, di ga ise halala dur
utuma ra hala na harpadano. Ma di ga tange hadades tano turadi nong git
balbalaure dong ing di ga hiis kawase naramon tano hala na harpadano
be na mano bat timaan dur.
24 Be igate hadade ter kakarek ra dades na nianga, no ut na harbalaurai
tano hala na harpadano ga ise halala dur utuma muk naramon tano katano
nalamin tano hala na harpadano ma igom hakahe bat ira kaki dur nalamin
ta ira tirihuana dahe.
25 Ra tingana bung Pol ma ne Sailas dur ga saasaring ma dur ga pirpirlet
God ma ira garana. Ma ira mes ing di ga hiis kawase naramon tano hala
na harpadano, di ga hadade dur.
26 Kaie iat mon tike dades na kunakuner ga gune no burwana no hala
na harpadano. Io, kaie at mon ira matanahala tano hala na harpadano ga
tamapapos ma ira dades na hinhiran sakit ing di ga hakahe dit ter di me
ga tamalapus leh.
27 Be no turadi nong ga balbalaure di naramon ra hala na harpadano ga
tangahun ma iga nes ira matanahala be di gate tamapapos, iga lik be kike

16:17 Mak 1:24 **16:20-21** Mak 13:9 **16:22** 2 Korin 11:25; 1 Tesolonaika 2:2 **16:27** Apostolo 12:18-19

ra turadi di gate hilo. Io kaie, iga sasel leh no nuno sele nong be nage gil bing ie.
28 Iesene Pol ga karo ie horek: “Waak u gilgil hagae ugo! Mem bakut mon karek!”
29 Io, no ut na harbalaurai tano hala na harpadano ga tato uta lulungo ma iga hilo raurawaan lala gom a puko dadader ter menalalie tane Pol ma ne Sailas.
30 Io, iga lamus hasur leh dur utusu nataman ma iga tiri dur, “Ningor, iou ni gil ra so kaie iou nige hatur kawase no nilon tutuno?”
31 Dur ga balu ie horek: “Nu nurnur tano Watong Jisas kaie God nage halon ugo. Pa ta be augo sene. Mohot tamana bakut.”
32 Io, dur ga pir ter no nianga tano Watong tana ma ta ira turadi naramon tano nuno hala.
33 Taitus ikinong iat ra pana ra bung no ut na harbalaurai tano hala na harpadano ga lamus leh dur ma iga gis ira manua dur. Ma duhat tamana bakut, duhat ga kap baptais kaie iat.
34 Io, iga lamus leh Pol ma ne Sailas utuma hono nuno hala ma iga tabar dur ma ra nian. Aie ma no nuno hatatamana bakut di ga bukas ma ra gungunuama kinong karek um di gate nurnur tane God.
35 Ra malane um ira ut na harkurai di ga tule ira nudi tultule utusu tano ut na harbalaurai tano hala na harpadano ma karek ra nianga: “Halangalanga ise kike ra iruo tunana.”
36 Io, no ut na harbalaurai tano hala na harpadano ga tange tane Pol, “Ira ut na harkurai di tula nianga be iou ni hasur ise mur ma ne Sailas. Karek i tale be mur na hana um. Kaia, mur na hana tatahun.”
37 Ma sene be Pol ga tange ta ira tultule be, “Pa di gale tiri murmur mir ta dahine be mir gil ra sasana be pata. Mir te kap no kinilam be airuo Rom mir iesene di ga hadakdak bia balik mir ra matmataan na haleng. Io, di ga ise halala mir tano hala na harpadano. Ma kakarek di ura tultule hamatien leise mir? Pata tuno! Kike ra ut na harkurai iat me Rom di na hanawat ukira ma di na me hasur leise mir.”
38 Io, ira tultule di ga hinawase ira ut na harkurai ta kike ra nianga ma be di ga hadade be Pol ma ne Sailas dur ga kap no kinilam be a Rom dur, di ga sam kahe ira kati di.
39 Io, di ga hanawat ma di ga ianga marmaris ter ta dur uta ing di ga gil ma di ga lamus hasur dur metuma ra hala na harpadano. Ma di ga saring dur be dur na hana sukun um no taman.
40 Be Pol ma ne Sailas dur ga hana sukun no hala na harpadano dur ga hana utuma hono hala tane Lidia. Ma dur ga kis tikai baak ma ira hinsaa dur tane Krais kaia ma dur ga haragat di. Io, dur ga hana leh um.

17

A tamat na purpuruan ga hana tupas Pol ma ne Sailas tusu Tesalonaika.

1 Io, be dur ga hana sakit ter Ampipolis ma ne Apolonia dur ga hanawat Tesalonaika. Ma iga mon tike hala na lotu nudi ira Iudeia kaia.
2-3 Haruat ma no nuno tintalen, Pol ga hana utuma hono hala na lotu. Aitul a bung na Bung na Sinangeh iga hargor tikai ma ira matanabar uta ira nianga tane God ing di ga pakat. Ma iga hapalaine kike ra nianga ura hatutuno be no Mesaia na kahe ra ngunngutaan ma ina tut hut baling talur ra minat. Io, iga tange horek: “Ikin ra Jisas iou hininawase mu tana, aie no Mesaia.”

16:30 Apostolo 2:37

4 Ari ta di ta ira Iudeia di ga nurnur ta ira nianga tane Pol ma di ga lala
harahut dur ma ne Sailas. A haleng hinagalam di ga gil bileng hobi tikai
ma ra haleng na Grik ing di ga urur tane God.
5 Ma sene be ari Iudeia di ga bala ngungut ter tane Pol ma ne Sailas,
kaie di gom lamus haruatne leh ari gotgotwana metuma tano katano na
hinanawat harso. Ma di ga hasungsung leh tike tamat na matanabar
kaie di gom hatut purpuruan tuma tano taman. Di ga hilor no hala tane
Ieson ura silsilihe Pol ma ne Sailas waing di na lamus hasur ter dur ta ira
matanabar.
6 Iesene, be di ga nanaas puo ter tane ningor, di ga rahi leh Ieson tikai
ma ari mes na hatahinsaana naramon tane Krais utuma ra matmataan
ta ira lilie tano taman. Ma di ga kakongane be, "Kakarek ra turadi dur te
hatarahi ra haleng purpuruan ta ira katano bakut, kakarek dur te hanawat
bileng ukira hono nudait taman.
7 Ma ne Ieson te me bala halala leh dur tano ngasiana. Ma kakarek ra
turadi bakut di laklake ira harkurai tano tamat na king sakit me Rom ma
di tangtange be a mon tike mes na king kanaia, no hinsana ne Jisas."
8 Ma kakarek ra nianga ga hapurpuruan ira tinga di ra haleng matanabar
ma ira lilie tano taman.
9 Io, di ga hagut Ieson ma ira mes na ut na nurnur be di na gil tike
kunubus be pata ta purpuruan baling hokike na hanawat. Io, di ga waak
leise um di.

A haleng me Beria di ga manga sip be di na kap leh no nianga tane Pol.

10 Be igate kadado, ira hatahinsaana naramon tane Krais di ga tule leise
ter Pol ma ne Sailas utusu Beria. Be dur ga hanawat kaia dur ga hana
utuma tano hala na lotu gar na Iudeia.
11 Ira Beria di ga manga bilai ta ira Tesalonaika kinong ira nudi lilik ga
manga tapapos. Ma iga palai be di ira mangana turadi hobi kinong di ga
manga sip be di na kap leh no nianga. Ma ira kaba bungbung di ga nes
murmur timaan ira nianga tane God di ga pakat. Ma di ga gil hobi ura
nunure be Pol ga tangtange ra tutuno be pata.
12 Ma ra haleng ira Iudeia di ga nurnur ma ari hinagalam na Grik ma a
haleng tunana na Grik bileng.
13 Io, be ira Iudeia rusu Tesalonaika di ga ser leh be Pol ga harpir ma
no nianga tane God tua Beria, di ga hana bileng ukaia ura hasungsung ira
matanabar ura purpuruan.
14 Io, kaie iat mon ira hatahinsaana naramon tane Krais di ga tule Pol
utusu na tes iesene Sailas ma ne Timoti dur ga kis ter iat tuma Beria.
15 Ma ira tunana ing di ga saate ne Pol, di ga tule kapis ter ie tua Aten. Ma
ne Pol ga pir di be di na hinawase Sailas ma ne Timoti be dur na hanawat
haiah ukaia ho ie. Io, di gom tapukus um.

Pol ga harpir ter ta ira kaunsil tua Aten.

16 Io, be Pol ga kiskis kahe dur tua Aten, iga manga mismisien no tingana
be iga nes no taman ma iga hung ma ira palimpuo.
17 Io kaie, tuma naramon tano hala na lotu nudi ira Iudeia iga hargor ma
ira Iudeia ma ira Grik ing di ga urur tane God. Ma ta ira kaba bungbung
iga gilgil bileng hobi tuma naramon tano tamat na katano na hinanawat
haruat ma dong ing di ga hananawat ukaia.
18 Ma ari ta ira iruo ton minaneswana turadi ing di ga kilam di be
Epikurian ma Satoik di ga me hargor bileng ma ie. Ma ari di ga tiri be,

---

17:7 Luk 23:2; Jon 19:12 **17:17** Apostolo 18:19

"Ikin ra gotgotwana i ura tangtange ra so?" Ma ari di ga tangtange, "I nanaas be i harpir uta ira tador mekatika ra mes na katano." Di ga tange hokarek kinong Pol ga harpir utane Jisas ma utano tuntunut hut sukun ra minat.

19 Io, di ga lamus halala ie tano kis hulungai ta ira kaunsil di kilam ie be Ariopagas. Ma di ga tange tana be, "Mem sip be mem na palai ta ikin ra sigar harausur u iangianga utana.

20 Mem tange hobi kinong ari linge ing mem hadade tam, di manga mes ta mem. Io kaie, mem sip be mem na nunure ira pipilaina."

21 (Io, ira turadi me Aten ma ira mes ing di ga kiskis kaia, pa di gitle gilgil ta linge. Iesene di git balbalaan ura woworane ma ura hadade ira mangana sigar harausur.)

22 Io, Pol ga tur tuma naramon tano kis hulungai tano Ariopagas, igom tange, "Turadi me Aten! Iou nes be ta ira numu kaba tintalen mu la manga urur ta ira haleng na tador.

23 Iou tange hobi kinong ing iou hanana kira tano numu taman ma iou nes ira linge mu la lolotu tupas, io, iou nes leh bileng tike hator na tun hartabar tupas ira tador. Ma tike pakpakat kanaia tana i horek: 'Utuma hono god nong dait paile nunure ie.' Io, no linge nong mu la lolotu tupas ie ma pa mu le nunure ie, kakarek um iou ni hinawase mu tana.

24 "No God nong ga gil no ula hanuo ma ira kaba mangana linge tana, aie no Watong tano mawe ma no pu bileng. Ma pai lale kiskis ta ira hala na lotu ing a turadi mon i gil.

25 Paile supi ter tike linge kaie a turadi nage tabar ie me kinong aie iat nong i tabar ira turadi bakut ma no lon, ma no manmanasung, ma ira kaba linge bakut.

26 Ma iga hatawat ira kaba huntunana bakut mekatika tike tunana be di na lon tano kudulena ula hanuo. Iga kubus ira pana bung ing di ira huntunana di na lon ine. Ma iga paang bileng ira katano tus ing di na kis kaia.

27 God ga gil hobi waing ira matanabar di nage silihe ie ma di nage nes tupas leh dak ie be di paaparasum hanana utana. Iesene paile tapa ta dait tiketike.

28 I tale be ni tange hobi kinong dait lon tana, dait hanana tana, ma a turadi dait tana. I haruat mon bileng ma ing ra numu ari ut na pit nianga di tange, 'Dait bileng, a natine God dait.'

29 Io kaie, be ing a natine God dait, pa dait nale lik be God aie hoke ra palimpuo na siliwa, gol, be a hot ing a turadi i gil ma ra nudi minanes.

30 Nalalie God pai gale lik be na gil ta linge ing iga nes karek ra tintalen na ba. Iesene kakarek um i tangtange hadades ta ira matanabar bakut ta ira matahu katano be di na lilik pukus.

31 I tangtange hobi kinong ite kubus ter tike bung be na gil tike takados na harkurai tano ula hanuo. Ma ina ter ikin ra pinapalim tano lumana no tunana nong ite tibe ter ie be na gil ie. Ma ne God te hatutuno ter ikin ta ira turadi bakut horek. Iga hatut ikino tunana sukun ra minat."

32 Ma be di ga hadade ira nianga utano tuntunut hut sukun ra minat, ari di ga pitingus. Iesene ari ta di, di ga tange, "Mem sip be mem na hadade habaling ira num nianga uta ikin ra linge."

33 Io, Pol ga hana leh mekaia nalamin ta di.

17:24 1Kng 8:27; Apostolo 7:48 **17:25** Sam 50:12 **17:27** Sam 145:18; Jer 23:23 **17:29** Ais 40:18-20; 44:10-17; Apostolo 19:26 **17:31** Sam 96:13

34 Iesene a bar turadi di ga kap usurane ira nianga tane Pol ma di ga
nurnur. Tikenong ta di ne Daionisias, aie tikenong ta ikino Ariopagas. Ma
naramon bileng ta di, iga mon tike haine a hinsana ne Damaris ma ari
mes bileng.

18

Be Pol ga harpir tua Korin, ira Iudeia di ga sungute ie iesene di ga pet puo be ira harkurai me Rom na karet ie.

1 Namur um Pol ga hana talur Aten ma iga hana u Korin.
2 Ma iga harsomane tike Iudeia a hinsana ne Akuila kaia. A so taman ie
me Pontas, ma iga sigar hanawat ter mon me Itali tikai ma no nuno haine
ne Pirisila kinong urah ne Kolodias, no tamat na king sakit gar na Rom,
ga tule ise ter ira Iudeia ing di ga kiskis tusu Rom. Ma ne Pol ga hana ura
nesnes dur.
3 Io, iga kis ma iga papalim tikai ma dur kinong iga tike ut na gil palpalih
ma ra mol hoke dur.
4 Ma ta ira kaba Bung na Sinangeh igit hargor tano hala na lotu gar na
Iudeia ma iga walwalar be na halewen ira Iudeia ma ira Grik be di na haut
leh ing iga tangtange.
5 Io, be Sailas ma ne Timoti dur ga hanawat me Masedonia, Pol ga balaan
sene mon ura harpir. Iga manga hininaawas ter ta ira Iudeia be Jisas aie
no Mesaia.
6 Sene be ira Iudeia di ga sungute Pol ma di ga tange hagae ie. Io kaie,
Pol gom paser leise ter ira kabus ta ira nuno mol ura hamanis be iga tibe
hapenpen di. Ma iga tange, “Be God na hapadano mu, no burwana iat ike
ho mu! Iou iat, iou pa nile kahe ra tirih uta mu. Tur leh um me kakarek
iou ni hana ter ta di be pata be a Iudeia di.”
7 Io, Pol ga hana talur um no hala na lotu gar na Iudeia ma iga hana
ter tano hala nuno tike tunana, no hinsana ne Titius Iastus, tike ut na lotu
tupas God. Ma no ngasiana git tur hutate ter ikino hala na lotu gar na
Iudeia.
8 Kirispus, no lilie mekaia tano hala na lotu a nudi ira Iudeia, ma no
nuno hatatamana bakut di ga nurnur tano Watong. Ma a haleng Korin di
ga hadade no hininaawas ma di ga nurnur ma di ga kap baptais.
9-10 Io, tike bung ra bung Pol ga nes tike ninanaas na tanuo ing no Watong
ga tange tana be, “Waak um ugo ra bunurut baling. Nu iangianga iat.
Waak u kiskis matien kinong be iou kis tikai ter ma ugo. Pata tikenong na
tut na hinarubu ma ugo be na haragawai tam kinong a nugu mon haleng
na matanabar karek ta ikin ra taman.”
11 Io, Pol ga kis kaia tike tinohon ma subana ma iga hausur di tano nianga
tane God.
12 Be Galio ga tamat na lilie ter rasi Akaia, ira Iudeia di ga tur tikai ura
sungsungute Pol ma di ga lamus halala ie tano katano na gil harkurai.
13 Io, di ga tange, “Ikin ra tunana i halewen ira matanabar ura lolotu
tupas God ta ira mangana ngas ing i lake ira harkurai me Rom.”
14 Io, be Pol ga ura nianga, Galio ga tange ta ira Iudeia horek: “Be mu
ira Iudeia mu nage kap hawat tike hartutung uta tike nirara tutuno, be a
hansik ie be a tamat ie, io, igor takados be iou ni kis ma ni hadade mu.
15 Iesene ikin ra linge i kaser ra tiniri uta ira hinsang, a nianga mon,
ma ira numu harkurai iat. Io kaie, mu iat, mu na hatakadosne ikin ra

18:2 Rom 16:3 **18:3** Apostolo 20:34 **18:5** Apostolo 17:14-15 **18:6** Apostolo 13:46,51; 20:26
18:9-10 Jos 1:9; Ais 41:10

purpuruan. Iou paile sip be iou ni gil harkurai ta ira mangana linge ho
ikin.”
16 Io, iga bat leise di tano katano na gil harkurai.
17 Io, di ga palim kawase leh Sostenis no lilie tano nudi hala na lotu, di
gom ubu ie menalalie tano katano na gil harkurai. Iesene Galio pai gale
hanuang leh kike.

Pol ga tapukus utusu Entiok gom tur leh no nuno aitul a hinana.

18 Io, Pol ga kis ter baak um rasi Korin. Ma namur iga hana talur ira
hinsaana tane Krais kaia be na kawas tike mon u Siria. Ma ne Pirisila
ma ne Akuila dur ga saate ie. Nalalie ta ing iga kawas leh tike mon rasi
Senkiria, iga tange be da pung leise ter no hine uta tike harahora iga gil
ie.
19 Io, duhat ga hanawat Epesas ma ne Pol ga hana talur Pirisila ma ne
Akuila kaia. Ma aie iat ga lala tano hala na lotu gar na Iudeia ma iga wor
tikai ma ira Iudeia.
20 Ma be di ga saring ie be na kis baak ma di, iga malok.
21 Sene be ing iga hana talur di iga sasalim be na tapukus baling be a
sinisip tane God hobi. Io, iga hana leh um ra mon me Epesas.
22 Be iga hanawat Kaisaria iga hana ma iga nes leh baak ira matanabar
na lotu, ma namur iga hanasur u Entiok.
23 Namur tano nuno kinkinis tusu Entiok Pol ga hana leh mekaia ma iga
hana hurbit tano katano Galesia ma Pirigia, ma iga hadades hanane ira ut
na tinaram tano lotu.

Ira dades na harpir tane Apolos ga manga harahut ira matanabar na lotu.

24 Be Pol ga gilgil hanane hokakarek, tike Iudeia a hinsana ne Apolos, a
so taman ie me Aleksandaria, ga hanawat Epesas. Aie tike ut na minanes
ma iga manga madares pane ira nianga tane God ing di ga pakat.
25 Ma igate kap harausur ter tano ngas tano Watong ma igit mamahien
ira nuno nianga. Iga nunure sene mon no pinapalim na baptais tane Jon
iesene ira nuno harausur utane Jisas ga takados balik.
26 Iga hatahun nianga ma ra balaraan tuma naramon tano hala na lotu
gar na Iudeia. Iesene be ne Pirisila ma ne Akuila dur ga hadade ie, dur ga
lamus ie utuma ra nudur hala ma dur ga pales timaan no ngas tane God
ter tana.
27 Be Apolos ga sip be na hana u Akaia ira hatahinsaana naramon tane
Krais di ga haragat ie ma di ga tule tike pakpakat ukaia ta ira ut na tinaram
tano lotu be di na bala leh ie. Be iga hanawat iga manga harahut di ing
God gate tabar bia di ma ra nurnur.
28 Io, no nuno harharahut ter ta di ikin. Iga manga banus bat ira ho di
ira Iudeia ma ra dades na nianga na hargor ra matmataan na haruat. Ma
iga gil hobi horek. Metuma naramon ira nianga tane God ing di ga pakat,
Apolos ga hatutuno be Jisas aie no Mesaia.

19

Pol ga papalim tusu Epesas, ma no dades tano lotu ga manga kuburuan.

1-2 Be Apolos kanaia ga kiskis Korin, Pol ga mur no ngas nalamin tano
katano gom a hanawat Epesas. Ma iga harsomane ari ut na tinaram tano

18:18 Nam 6:18; Apostolo 21:24 **18:28** Apostolo 9:22 **19:1-2** 1 Korin 3:6 **19:1-2** Apostolo 8:16

lotu kaia igom tiri di, “Mu ga hatur kawase no Halhaaliena Tanuo ing mu
ga nurnur?”
Di ga balu ie be, “Pata, mem pai gale hadade ta dahine be a mon tike
Halhaaliena Tanuo kanaia.”
3 Io, Pol ga tiri di be, “Ma a baptais na so ikinong mu ga kap ie?”
Di ga balu ie, “No baptais tane Jon.”
4 Ma ne Pol ga tange, “No baptais tane Jon a baptais na lilik pukus mon
ie. Iga tange ta ira Israel be di na nurnur ta nong na hanawat namur tana,
ma aie ikinong ne Jisas.”
5 Be di ga hadade ter hokike di ga kap baptais tano hinsana no Watong
Jisas.
6 Ing Pol ga bul ira lumana ta di no Halhaaliena Tanuo ga hanasur ter ta
di ma di ga ianga ma ra mes na nianga ma di ga ianga na tangetus bileng.
7 Ma a sangahul ma iruo di kike ra tunana.
8 Ma ne Pol ga hana lala tano hala na lotu ta di ira Iudeia ma iga
iangianga ma ra balaraan kaia haruat ma ra itul a teka. Iga hargor ma
di ma iga walwalar ura hatutuno ter no kingdom tane God ta di.
9 Ma sene be ari ta di, di ga ul ba ma di ga malok be di na nurnur. Ma
di ga tange hagae no Ngas tano Watong ra matmataan na haruat. Io kaie,
Pol gom hana talur di. Iga lamus leh ira ut na tinaram tano lotu, di gom
git wowor tikai ta ira kaba bung tano hala na harausur tane Tiranus.
10 Di ga gilgil hobi gom haruat ma ra iruo tinohon, kaie a haleng
matanabar sakit ing di ga kiskis tano katano Esia, ira Iudeia ma di ing
pata be a Iudeia di, di ga hadade no nianga tano Watong.
11-12 Ma ne God ga gil ra dades na linge na kinarup sakit naramon tano
pinapalim tane Pol, kaie ira katano mol at mon bileng ing Pol ga sigire di
git kapkap leh ura haalon ira ina minaset. Ma ira nudi minaset ga pataam,
ma ira sana tanuo di ga sur leh ta kike ra turadi.
13 Io, ari Iudeia be di ga hanana hurbit ura tultule hasur leise ira sana
tanuo, di ga walar be di na kilam no hinsana no Watong Jisas ura hasur
leise ira sana tanuo ta ira turadi. Di ga tangtange horek: “Tano hinsane
Jisas nong Pol la harpir utana, iou tange tam be nu sur leh!”
14 Ma a liman ma iruo na natine Sewa, tikenong ta ira pris ta ira Iudeia,
duhat ga gilgil hokakarek.
15 Tike bung um no sana tanuo ga balu duhat horek: “Jisas iou nunure
ter ie, ma ne Pol iou palai tana, iesene mohot, nesi mohot?”
16 Io, no turadi nong no sana tanuo ga sasoh ter tana ga karwas ter ta
duhat ma iga ubu hagae tutuno iat duhat, kaie duhat gom hilo tawaturia
sur tano hala ma ra ina manmanuo duhat.
17 Be ira Iudeia ma ira Grik mekaia Epesas di ga ser ikin ra linge, a but
na bunurut ga kap di ma di ga manga urur tano hinsana no Watong Jisas.
18 Ma a haleng ta dong ing di ga nurnur, di ga hananawat di ga me
hapuasne ira nudi sana tintalen ra matmataan na haruat.
19 Io, a haleng ing di ga ut na ser magirmagir baak, di ga kap hawat
hulungan ira nudi pakpakat na gingilaan, di gom tun tike eh ra matmataan
na haruat. Be di ga was haruatne ira mata di kike ra linge, iga haruat ma
ra liman sangahul na arip na barbarat.
20 Io, no nianga tano Watong ga manga hana harbasie hobi ma iga
tamtamat hanana ma ra dades.

19:4 Matiu 3:11 **19:6** Apostolo 8:17; 10:44,46 **19:11-12** Apostolo 14:3 **19:11-12** Apostolo 5:15 **19:17** Apostolo 5:11

21 Namur ta ing kakarek ra linge gate hanawat ter, no Tanuo ga halilik
Pol be ina hana tano katano Masedonia ma no katano Akaia ma inage
hanawat Ierusalem. Ma ne Pol ga tange, “Be iou ni a huat leh kaia, iou ni
kol iat bileng Rom.”
22 Io, iga tule ra iruo ta ira nuno ut na harharahut, ne Timoti ma ne
Erastas, utusu Masedonia. Ma iga kis baak um kaia tano katano Esia.

Tike tamat na purpuruan ga hanawat Epesas.

23 Taitus ikinong ra pana bung tike tamat na purpuruan ga hanawat
utano Ngas tano Watong.
24 Ma iga mon tike ut na pakila linge ma ra siliwa, a hinsana ne
Demitirius. Igit kapkap ra siliwa ma igom git gilgil ira not no malalar tano
hala na lotu tane Atemas no nudi haine na tador. Ma no nuno pinapalim
ga hatawat ter ra haleng na barbarat uta di ira mes na ut na pakila linge.
25 Iga tato hulungan leh di tikai ma ari mes na tunana ing ira nudi
pinapalim ga pepet na haruat ma no nuno, ma iga tange horek: “Kaba
turadi, mu nunure ter be dait palpalim leh ra haleng barbarat ta ikin ra
nudait pinapalim.
26 Ma mu te nes ma mu te hadade ing ikin ra turadi Pol i gilgil. I
tangtange be ira palimpuo ing a turadi i gil pata be a god tutuno kike.
Kaie, ite lamus habota leh ra haleng turadi mekira Epesas ma ta ikin ra
kudulena katano Esia.
27 I nanaas ter be no nudait pinapalim na kap sana hinsang. Ma pata be
ikin sene mon. Pata. I nanaas ter bileng be da takmaluk tano but na hala
na lotu tane Atemas no nudait tamat na haine na god. Ma utane Atemas
iat nong dait la lolotu tupas ie ta ira katano bakut ta ikin ra katano Esia
ma tano kudulena ula hanuo bileng, da bul hasur no tamat na minamar
tana.”
28 Be di ga hadade hokakarek di ga manga ngalngaluan sakit ma di ga
hatahun kunup be, “Atemas nong mekira Epesas, a tamat sakit ie.”
29 Pai gale halis ma no kudulena taman gate hung ma ra haraba. Ira
matanabar di ga palim kawase leh ne Gaius ma ne Aristarkus, ira iruo
tunana ing dur ga saate hawat Pol merasi Masedonia, di gom harselsel
lala tano but na katano na atame.
30 Pol ga sip be na lala tupas ira matanabar ma sene be ira ut na tinaram
tano lotu pa di gale bala ie.
31 Ari tamat na lilie bileng ta ikino katano, ira harwis tane Pol, di ga tula
nianga ter tana ma di ga sarsaring ie ma ra marmaris be waak i lala ta
ikino but na katano na atame.
32 Ira matanabar kaia naramon di ga ngangao harbasie. Ari di ga
kupkupuane tike mangana linge ma ari di ga kupkupuane ra mes. Ma a
haleng ta di, pa di gale palai be urah tuno iat kaie di ga hanawat hulungan
ter kaia.
33 Ira Iudeia di ga sunang ne Aleksanda utuma nalalie ma ari matanabar
di ga kakongana nianga ter tana ura pirpir ie ta ing na tange. Io, iga teh
pam ira matanabar be di na kis kunkun ma inage hinawase hapalaine di
ta ikin ra linge.
34 Iesene be di ga lik hapalaine leh be Aleksanda a Iudeia ie, di bakut di
ga kakongane tikane be, “Atemas nong mekira Epesas, a tamat sakit ie!”
Di ga gilgil hobi gom hana ra lawas na pana bung.
35 Io, tike tamat na lilie ta ikino taman ga hamarur di ma igom tange,
“Turadi mekira Epesas, ira matanabar bakut tano ula hanuo di nunure ter

19:21 Apostolo 23:11; Rom 1:13 **19:23** 2 Korin 1:8 **19:29** Apostolo 20:4; 27:2; Kolose 4:10; Pilemon 24

be no taman Epesas la balaure ter no hala na lotu tano tamat na haine na
god Atemas ma no malalar ta nong ga puko sur metuma ra mawe!
36 Pata tikenong i haruat ura harus ise ikin ra tutuno! Io kaie, i tahut be
mu na matien ma waak mu lik be mu na habir ura gilgil ta linge.
37 Karek ra turadi pa dile kuman leh tike linge ta ira hala na lotu ma pa
dile pines hagae no nudait haine na god iesene mu te lamus hawat balik
di ukira.
38 Io kaie, ing be ne Demitirius ma ira turana di bala ngungut ter ta
tikenong, io, a mon ut na harkurai kanaia ura gil harkurai. Ma ina haruat
be di na hapuasne ira nudi hartutung kaia.
39 Ing be ta linge baak bileng kanaia mu sip be mu na tange hawat, io,
da hatakadosne kike naramon tike mes na kis hulungai nong i haruat ma
ira nudait harkurai.
40 Iou tange hobi kinong kakarek um i nanaas be dait te ban ter ra kuas
pane ikin ra purpuruan te hanawat katiak ing be da be lik be da tung dait
utana. Be ing na ngan hobi, dait paile tale be dait na hinawas be urah kaie
ikin ra sana kis hulungai i hanawat kinong pata ta burwana.”
41 Io, be iga tange ter hokakarek iga tule harbasiane um ira matanabar
tano kis hulungai.

20

Pol ga hana tano katano Masedonia ma no katano Gris.

1 Io, be no purpuruan gate pataam, Pol ga hartule uta ira ut na tinaram
tano lotu. Ma be igate haragat ter di, iga lulu ter um ma di ma igom tur
leh no nuno hinana utusu Masedonia.
2 Iga hanana ta ikino katano ma iga haragat hanane ira matanabar tuk
gom hanawat um Gris.
3 Ma iga kis kaia aitul a teka. Ira Iudeia di ga harpingit ura hagae ie
tano pana bung iga ura kap mon u Siria, kaie igom lik balik be na hana
tapukus nalamin tano katano Masedonia.
4 Ma di kakarek ing di ga saate ie: Sopater no natine Pirus nong me
Beria, ne Aristarkus ma ne Sekundus me Tesalonaika, ne Gaius me Derbe,
Timoti bileng, ma ne Tikikus ma ne Toropimus metuma tano katano Esia.
5 Ikin ra kaba turadi di ga lie leh, ma di ga kis kawase mir tua Toroas.
6 Iesene mir, mir ga taman tut leh ra mon me Pilipai namur tano Nian
na Beret pai lale Laalet, ma ra liman na bung namur mir ga hanawat ter
ta ikino mes na iabar tua Toroas. Ma mem ga kis ra liman ma iruo na
bung kaia.

Pol ga halon Iutikus tua Toroas.

7 Tano luaina bung tano wik mem ga hanawat tikai ura enen no beret
tano lotu. Ma ne Pol ga ianga ta ira turadi tuk gom tingana bung kinong
iga ura hinana tano bung namur.
8 Mem ga kis hulungan ter tuma nalu tano katano tike hala. Ma iga mon
haleng lulungo kaia.
9 Tike marawan, a hinsana Iutikus, ga kis ter nalu tike matana kalangar
ma iga sumsumela tutur kaia ma ne Pol kanaia iat ga hinhinat ra nianga.
Be iga kubabo sakit um, iga puko sur metuma nalu sakit utusu napu ra pu
ma di ga tatik leh um ie ma igate mat.
10 Io, Pol ga hanasur gom noh nalu tano marawan ma iga dit ie. Io, iga
tange, “Waak mu burut. Ite lon!”

11 Io, Pol ga hanahut baling utuma nalu ra hala ma iga pidik beret ma
iga ian. Ma namur be igate malane ter ie ma kanaia ga iangianga iga hana
leh um.
12 Io, ma ira turadi di ga lamus leh um no marawan ma ra lilona ie ma
ikin ra linge ga manga hangoingoi di.

Pol ga haianga ter um ira tena harbalaurai tano lotu Epesas.

13 Io, mem ga lie ukatika hono mon ma mem ga hana tana u Asos, be
mem na kap basie Pol kaia. Iga tange be mem na gil hobi kinong iga ura
hinana napu ukaia.
14 Ma be iga kot leh mem rasi Asos mem ga kap basie leh ie ma mem
gom hana u Mitilini.
15 Tano mes na bung mem ga taman tut mekaia ma mem ga hanawat
tike katano hutate tane Kios. Io, tano bung namur mem ga kutus u Samos
ma tano bung namur mem ga hanawat Miletus.
16 Pol gate pingit ter be na hana sakit Epesas kinong iga malok be na
madung kaia ra katano Esia kinong be iga harangaso be na hanawat
Ierusalem. Ma be na tale ie iga sip be na hanawat nalalie tano Bung na
Pentikos.
17 Io, Pol ga hartule me Miletus uta ira tena harbalaurai tano lotu Epesas.
18 Ing di ga hanawat iga tange ta di, “Mu nunure ter ing iou ga lon hobi
tano kudulena pana bung iou ga kiskis ma mu, tur leh tano luaina bung
iou ga hanawat ta ikin ra katano Esia.
19 A tutuno be iou ga harsomane ra dades na tirih ing ira Iudeia di git
harpingit be di na hagae iou, iesene iou ga papalim tano Watong ma ra
tamat na matien na bala ma ra lur na matagu.
20 Mu nunure ter be ing iou ga harpir ter ta mu, iou pai gale sie tike
linge ing iga tale ura harahut mu. Iesene iou te hausur mu ra matmataan
na haruat ma naramon ta ira hala bileng.
21 Iou te ianga dades ta ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia be di na lilik
pukus ma di na tahurus ter tane God ma di na nurnur tano nudait Watong
Jisas.
22 “Ma kakarek, no Halhaaliena Tanuo i halilik iou be iou ni hana utuma
Ierusalem ma iou paile nunure be aso na hanawat ter tagu kaia.
23 Iou nunure sene ter mon be ta ira kaba taman bakut iou hana kaia,
no Halhaaliena Tanuo la hakatom iou be a hala na harpadano ma ra
hinaragawai ila kis kawase ter iou.
24 Ma sene be, utagu iat, iou lik be no nugu lon a linge bia ie. Iou palim
ter ikin ra lilik waing nige manga mangason pane ikin ra pinapalim no
Watong Jisas ga ter ie tagu, nige hapatam ie. Ma no pinapalim aie ura
hininaawas utano tahut na hininaawas tano harmarsai tane God.
25 “Nalalie iou ga harpir hanana ta mu utano kingdom tane God. Iesene
kakarek iou nunure ter be pata tikenong ta mu na nes habaling um iou.
26 Io kaie, iou hinawase mu katiak be iou pa nile kahe ra tirih uta mu
tiketike be ing God na hapadano tikenong ta mu.
27 Ma iou tange hobi kinong iou pai gale malok be ni hinawase mu tano
kudulena sinisip tane God.
28 Mu harbalaurai iat ta mu ma mu balaure bileng ira matanabar bakut
tane God. Di hoke ira sipsip ing di supi ter ra ut na harbalaurai ma no
Halhaaliena Tanuo te bul mu be a tena harbalaurai tano lotu mu ura

---

20:17 Apostolo 18:21 **20:23** Apostolo 9:16; 21:11 **20:24** Apostolo 21:13; 2 Timoti 4:7 **20:28** 1 Timoti 4:16; 1 Pita 5:2-4

nesnes mur di. Io kaie, mu na ut na harbalaurai tano lotu tane God nong
ga kul leh ie ma no minat tano Natine iat.
29 Iou nunure ter be menamurugu a sana turadi ing ira nudi tintalen i
haruat ma ira ngangarwana pep raaia di na hanawat nalamin ta mu ma
di na hagae kakarek ra matanabar na sipsip.
30 Ma ari turadi baling iat mon ta mu, di na tur huat ma di na pukusane
no tutuno ura lamlamus leh ari ta kakarek ra ut na tinaram tano lotu be
di na mur di.
31 Io, mu harbalaurai timaan! Mu na lik leh be iou pa gitle sasangeh ura
hakatom mu ta ira kaba bung ra bung ma ra kasasa bileng. Ma iou git
gilgil hobi tikai ma ra but na ngunngutaan ma ra tirih haruat ma ra itul a
tinohon.
32 "Io, ma kakarek um iou ter mu tano harbalaurai tane God ma tano
harbalaurai bileng tano hininaawas tano nuno harmarsai nong i haruat
ura hatur hadades mu. Ma ikin ra hininaawas i haruat bileng ura tamtabar
mu ma ira haridan God i tagure ter uta di ing ite hasisingen di ura nuno
tus. Mu na kap kike kinong mu kanaia nalamin ta di.
33 Pai gale sana no tingagu uta ira barbarat be ira mol gar tikenong.
34 Mu iat, mu nunure ter be iou ga papalim ma kakarek ra iruo lumagu
uta ira nugu sunupi ma ira sunupi ta ira hinturagu.
35 Taitus ira kaba linge iou ga gil, iou ga hamanis ta mu be dait na
harahut iat ira maris ma ira mangana dades na pinapalim hokakarek. Ma
iou ga hamanis ta mu bileng be dait na lik leh ira nianga tano Watong Jisas
iat ing iga tange horek: 'No haridan na manga kis ta no nong i hartabar
ma pata be ta no nong di tabar ie ma ta linge.' "
36 Be igate tange ter kike Pol ga saga bukunkek ma iga tudu tikai ma di
bakut gom sasaring.
37 Di bakut di ga suah ie, di gom rapa ie ma di ga mum ie.
38 Ma no linge di ga manga tapunuk tana, no nianga tane Pol be pa di
nale nes habaling ie. Io, di ga saate um ie utusu tano mon.

21

Pol ga hana utuma Ierusalem.

1 Io, ma be mem gate hana talur ter um di, mem ga kawas tike mon,
mem gom hana takados u Kos. Tano mes na bung mem ga hana u Rodes
ma mekaia mem ga hanawat Patara.
2 Io, mem ga nes leh tike mon ma iga ura hinana u Ponisia, io, mem ga
kawas tana ma mem ga hana leh.
3 Be ing mem gate hanawat harapuasa tane Saipras mem ga hana
menamur tana u Siria. Mem ga sapa Tair be dage hasur leise ira kinakap
tano mon kaia.
4 Ma be mem ga hana tupas ira ut na tinaram tano lotu kaia mem ga
kisi ra liman ma iruo na bung tikai ma di. Taitus ira haphapuasne tano
Halhaaliena Tanuo di ga hinawase Pol be waak i hanana utuma Ierusalem.
5 Ma iesene be ing no numem pana bung na kinkinis kaia gate haruat,
mem ga hana leh ura hinana baling tano numem hinana. Ma ira ut na
tinaram tano lotu bakut tikai ma ira nudi haine ma ira nati di, di ga hana
tikai ma mem sukun no taman utusu na waseser ma mem bakut mem ga
saga bukunkek ma mem ga sasaring kaia.

20:29 Matiu 7:15; Jon 10:12 **20:31** 1 Tesolonaika 2:11 **20:33** 1 Korin 9:11-12 **20:34** Apostolo 18:3; 1 Tesolonaika 2:9 **21:4** Apostolo 20:23

6 Io, mem ga lulu ter um, ma mem gom kawas tano mon. Ma di, di ga
tapukus ter um tano nudi taman.
7 Io, mem ga hana baling leh tano numem hinana me Tair ma mem ga
sapa Tolemas. Ma kaia, mem ga haatne leh ira hinsaa mem tane Krais ma
mem ga kis tikai ma di tike bung.
8 Tano mes na bung mem ga hana talur di ma mem ga hanawat Kaisaria.
Ma mem ga kis kaia tano hala tane Pilip no ut na harpir tano tahut na
hininaawas. Ma aie tikenong ta ira liman ma iruo na turadi ing di ga
gilamis di nalalie ura harahut tano lotu.
9 Ma iga mon ra ihet na laala na not no hinasik tana ing duhat git
iangianga na tangetus.
10 Be ing mem gate kisi ra bar bung kaia, tike tangetus a hinsana ne
Agabas ga hanasur me Iudeia.
11 Iga hanawat ukaia ho mem ma iga kap leh no taltalin tane Pol. Io,
iga hiis ira iruo lumana ma ira iruo kakine iat bileng ma ie ma igom
tange horek: “No Halhaaliena Tanuo i tange be hokakarek kaie ira Iudeia
metuma Ierusalem di na hiis no turadi a nuno ikin ra taltalin ma di na ter
ie ta ira luma di ing pa dile Iudeia.”
12 Be ing mem ga hadade kakarek, mem ma ira turadi kaia, mem ga suah
ter tane Pol be waak ie ra hinana utuma Ierusalem.
13 Io, iga babalu be, “Waak mu susuah ma waak mu hatapunuk iou! Iou
taguro ter be da hiis iou ma iou taguro ter bileng ura minat kaia Ierusalem
utano hinsana no Watong Jisas.”
14 Ma ing mem ga tingtigel puo ie, mem ga sangeh ma mem ga tange,
“Aso ing no Watong i sip be na hanawat, io, i tahut be na ngan iat hobi.”
15 Namur um, mem ga tagure ira numem linge ma mem ga tur leh no
numem hinana utuma Ierusalem.
16 Ma ari ut na tinaram tano lotu me Kaisaria di ga saate mem ma di ga
lamus mem utuma tano hala tano turadi nong mem ga ura kinkinis ma
ie, a hinsana ne Nason. Aie me Saipras ma menalalie iat aie tike ut na
tinaram tano lotu.

Pol ga harsomane ra purpuruan uta ira harkurai tane Moses tuma Ierusalem.

17 Ma be ing mem ga hanawat tuma Ierusalem ira hinsaa mem tane Krais
kaia di ga laro pane leh mem.
18 Ma tano mes na bung Pol tikai ma mem bakut mem ga hana ura nesnes
Jemes. Ma ira tena harbalaurai tano lotu di ga kis bakut ter.
19 Be ing Pol gate lulu ter ma di, iga hamatur um di ta ira linge bakut
ing God ga gil naramon tano nuno pinapalim ter ta di ing pa dile Iudeia.
20 Be ing di ga hadade hobi di ga pirlet God. Io, di ga tange tane Pol,
“Tasi mem, u nunure be a haleng na arip na Iudeia di te nurnur ma di
bakut di bala gaas ura murmur ira harkurai tane Moses.
21 Sene be di ga ser leh be u la hausur ira Iudeia bakut rusu ta ira katano
ta di ing pa dile Iudeia be di ira Iudeia di na tahurus talur ira harkurai
tane Moses. Ma di ga ser leh bileng be u la tangtange ta ira Iudeia be waak
di kutkut ira palatamai di ira nudi not no bulu ma waak di ra murmur ira
nudait tintalen.
22 Io, dait na gil um ra so? Di na nunure leh iat be u te hanawat.

21:8 Apostolo 6:5; 8:40 **21:10** Apostolo 11:28 **21:11** Apostolo 20:23; 21:33 **21:13** Apostolo 20:24 **21:19** Apostolo 15:12 **21:20** Apostolo 15:1,5

23 Io kaie, nu gil ira linge be mem na tange tam. A mon aihet na turadi
tikai ma mem ing duhat ga gil tike kunubus utuma hone God.
24 Nu lamus leh duhat ma nu lala tikai ma duhat tano gingilaan i haruat
ta ira harkurai tane Moses be mohot nage langalanga sukun no tirih
metuma naramon kike ra harkurai nong i kabit mohot. Ma nu kul sare
duhat waing dage pung leise ira hi duhat. Io, di bakut di na nunure be
pata ta tutuno ta ira nianga di te hadade utam, ma iesene be augo iat,
kanaia u murmur ira harkurai tane Moses.
25 Ma mem te gil horek uta ira ut na nurnur ing pata be a Iudeia di.
Mem te tula pakpakat ukaia ho di ma mem ga hinawase di be mem gate
hanawat tikai ma tike lilik be pa di nale gil karek ra linge: waak di en ta
nian ing di tun hartabar me ter ta ira palimpuo, waak di ra en de, waak
di ra enen tike linge ing di lut bing, ma waak di ra gilgil no sana tintalen
na ninohon tikai."
26 Io, tano mes na bung Pol ga lamus leh kike ra tunana ma iga lala
tikai ma duhat ta ikino gingilaan be aie ma duhat, duhat nage langalanga
tano ninanaas tane God. Io, iga lala utuma tano hala na lotu tamat ura
hininaawas palai be hunangesa duhat na hapatam ikino gingilaan nong
na halangalanga duhat tano nuduhat kunubus. Ma iga ura hininaawas be
tiketike ta duhat na gil no nuno hartabar ta garim bung.

Ira Iudeia di ga walar ura ububu bing Pol tuma tano hala na lotu tamat.

27-28 Ma be ing kike ra liman ma iruo na bung ura halangalanga duhat
ga ura patpataam, ari Iudeia metuma tano katano Esia di ga nes Pol tuma
ra hala na lotu tamat. Io, di ga kas ira tinga di ira matanabar bakut kaia,
di ga palim kawase Pol, ma di ga kakongane be, "Turadi me Israel, mu
harahut mem! Ikinin no turadi nong ila hausur ira matanabar bakut ta
ira matahu katano be di na mikiane dait ra Iudeia ma ira nudait harkurai,
ma ikin bileng ra hala na lotu tamat. Ma paile kike sene mon. Pata. Ite
lamus halala bileng ari Grik utuma ta ikin ra hala na lotu tamat kaie ite
hagae ikin ra halhaaliena katano."
29 (Di ga tange hobi kinong tike bung nalalie di ga nes ter Toropimus me
Epesas tikai ma ne Pol tuma tano taman ma di ga lik halala leh be Pol gate
lamus halala ie utuma tano hala na lotu tamat.)
30 Io, a haleng sakit ira matanabar tano taman di ga raurawaan ta ikin
ma di ga hilo huat mekatika ta ira kaba katano bakut. Di ga palim kawase
Pol ma di ga rahi hasur ie metuma tano hala na lotu tamat ma kaie iat
mon di ga banus ira matanangas huat tano hala na lotu tamat.
31 Be ing di ga ura ububu bing ie, no nianga ga hana tupas no lilie ta ira
umri me Rom be ira matanabar tano taman Ierusalem kanaia di ga gilgil
tike tamat na purpuruan.
32 Ma kaie iat mon no lilie ga lamus leh ari umri tikai ma ari tamat na
umri ma di ga hilo sur utusu ta ira matanabar. Be ira matanabar ing di ga
hatawat no purpuruan di ga nes leh no lilie tikai ma ira nuno umri, di ga
hatakumutne ra ububu Pol.
33 No lilie ga hanawat ma iga palim kawase leh Pol ma iga ter ra dades
na nianga be da hiis ie ma ta iruo dades na hinhiran sakit. Io, iga tiri be
nesi kaie Pol ma be iga gil ra so.
34 Ari ta ira matanabar di ga tange tike linge ma ari di ga tange ra mes.
Be pai gale tale be na nunure leh no tutuno kinong ira matanabar di ga
haraba, iga ter ra dades na nianga ta ira nuno umri be di na lamus leh Pol
utuma tano nudi baang iat.

21:23 Nam 6:1-20; Apostolo 18:18 **21:25** Apostolo 15:29 **21:26** 1 Korin 9:20 **21:29** Apostolo 20:4

35 Be ing Pol ga hanawat ter ta ira pinapaas hut utuma ta ikino katano,
ira umri di ga kap ie nalu kinong urah ira matanabar di ga manga ngangar
sakit.
36 Ma ira matanabar ing di ga murmur hanana, di ga kakongane hanana
be, “Mu ubu bing ie!”

Pol ga ianga tano tamat na matanabar utano pana bung be iga nurnur leh tane Jisas mekaia.

37 Be ing ira umri di ga ura kapkap halala Pol utuma tano nudi baang,
Pol ga tiri no lilie be, “I tale be ni tange tike linge tam?”
Io, iga balu ie, “Ai! U ianga na Grik!
38 Io kaie, paile augo tok no Isip nong ga hatawat no hinarubu nalamin
ta ira matanabar ma ne Rom a bar tinohon nalalie ing iga lamus ra ihet
na arip na ut na harbing utuma tano katano bia.”
39 Ma ne Pol ga tange be, “Iou tike Iudeia me Tasas ruma Silisia, a so
taman iou tike taman nong no hinsana i lie. Maris, bala leh iou be ni
ianga baak ta ira matanabar.”
40 Io, no lilie ga haut, ma ne Pol ga tur tuma ta ira pinapaas hut ma iga
teh pam uta ira matanabar be di na hatakumutna nianga. Ing di ga tur
matien um Pol ga ianga ma no nianga gar na Iudeia horek.

22

1 “Kaba tasigu ma hainigu, ma mu ira nongtamat, mu hadade um iou
kakarek ma iou ni balu ira numu nianga.”
2-3 Ma be di ga hadade be iga haianga di ma no nianga gar na Iudeia di
ga manga tur matien. Io, Pol ga ianga um: “Iou tike Iudeia. Di ga kaho
iou tusu Tasas ruma Silisia sene be iou ga tamat kira ta ikin ra taman
Ierusalem. Iou ga tike bulu na harausur tane Gamaliel ma iou ga kap ra
tamat na harausur ta ira harkurai ta ira hintubu dait ma iou ga gaas ura
murmur God haruat ma nesi tikenong ta mu katiak.
4 Iou git haragawai ta ira turadi di murmur ikin ra harausur di kilam ie
be ‘No Ngas’ ura ububu bing di. Iou git palpalim kawase ira tunana tikai
ma ra haine ma iou git halala di ra hala na harpadano.
5 Ma no tamat ta ira pris ma ira kaunsil bakut di haruat be di na suro
haut iou ta ikin. Ma iou ga kap bileng ra pakpakat mekira ta di utuma ta
ira hintura di ira Iudeia ruma Damaskas. Ma iou ga hana ukaia ura hihis
leh kakarek ra matanabar ukira Ierusalem be di na kap harpadano.
6 “Igate hutate ra tingana kasasa ing iou ga hananawat hutate Damaskas
ma kaie iat mon tike tamat na lulungo sakit metuma ra mawe ga murarang
sare iou.
7 Ma iou ga puko ter napu tano pu ma iou ga hadade tike ingana tikenong
ga tange tagu, ‘Sol! Sol! Ura biha be u haragawai tagu?’
8 “Ma iou ga tiri, ‘Nesi ugo, Watong?’
“Ma iga babalu be, ‘Aiou Jisas me Nasaret nong u haragawai tagu.’
9 Ira turadi ing di ga sasate hanane iou di ga nes no lulungo ma iesene
be pa di gale hadade kilam no ingana turadi nong ga iangianga tagu.
10 “Iou ga tiri be, ‘Aso ing iou ni gil, Watong?’
“Ma no Watong ga tange, ‘Taman tut, ma nu hana u Damaskas. Ma da
hinawase ugo kaia ta ira linge bakut ing God gate tibe ter tam be nu gil.’
11 Io, ira turadi ing iou ga hanana tikai ma di, di ga lamus iou u Damaskas
kinong be no dades na murarang tano lulungo gate hapulo iou.

21:36 Luk 23:18 **21:38** Apostolo 5:36-37 **22:2-3** Apostolo 5:34 **22:4** Apostolo 8:3

12 “Io, tike turadi a hinsana ne Ananias ga hanawat ura kokol iou. Iga
tike turadi nong ga murmur timaan ira harkurai tane Moses, ma ira Iudeia
bakut ing di ga kiskis kaia di ga manga ruru ie.
13 Iga tur hutate iou ma iga tange, ‘Tasigu Sol, nanaas baling!’ Ma kaie
iat mon iou ga tale be ni nes ie.
14 Io, Ananias ga tange horek: ‘No God ta ira hintubu dait te gilamis ugo
be nu nunure no nuno sinisip ma be nu nes no Takadoswana ma be nu
hadade ira nianga mekatika ra hono.
15 Ma augo, nu hininaawas utana ter ta ira matanabar bakut ma ira linge
u te nes ma u te hadade.
16 Io, aso iat baak um ing u kiskis kawase? Taman tut, ma nu kap baptais
ma nu sasaring tupas ie ma inage gis leise ira num sana tintalen.’
17-18 “Io, be ing iou ga tapukus u Ierusalem ma iou ga sasaring tuma tano
tamat na hala na lotu iou ga nes tike ninanaas na tanuo ma iou ga nes no
Watong ga iangianga. Iga tange tagu be, ‘Habir! Hana talur Ierusalem
kakarek iat kinong pa di nale taram ugo ing u hininaawas utagu kira ta
di.’
19 “Ma iou ga balu ie, ‘Watong, di iat, di nunure be iou git sursur lala ta
ira hala na lotu a numem ira Iudeia ura bulbul halala dong ing di nurnur
tam ra hala na harpadano ma ura hadakdak di.
20 Ma ing di ga gulum bing no num turadi Stiwen nong ga hininaawas
utano hinsam, iou ga tur ter kaia ma iou ga balaure ira mol ta dong ing di
ga gulgulum bing ie, ma iou ga haut uta ikinong.’
21 “Io, no Watong ga tange tagu, ‘Hana, iou ni tule ugo u tapa, ter ta di
ing pa dile Iudeia.’”

Ing be di ga ura hadakdak ie, Pol ga hapuasne be aie tike Rom.

22 Ira matanabar di ga hadade Pol tuk ter ta ing iga tange ikino subana
nianga. Io, di ga kakongane nalu be, “Mu ubu bing ikinong ra mangana
turadi! Paile tahut be na lon ta ikin ra ula hanuo!”
23-24 Be ing di ga kupkup ma di ga kap leise ari ta ira nudi sigasige ma
di ga isisa kabus utuma ra mahuo, no lilie ga ter ra dades na nianga be da
kap halala Pol utuma ra baang ta di ira umri. Iga hartule be da hadakdak
ie ma da tiri murmur ie waing da nunure leh be urah kaie ira matanabar
di ga kupkup ter tana hokakarek.
25 Be ing di gate sel hatakadosne ira iruo lumana ma di gate kubus ie
ura hadakdak ie, Pol ga tange tano tamat na umri nong ga tur ter kaia
be, “Hohaam, i takados tano numu harkurai be nu hadakdak tike Rom ma
nong baak bileng pa dile gil tike ula harkurai utana be ite gil ra sasana?”
26 Be ing no tamat na umri ga hadade hokakarek, iga hana utuma tano
lilie ma iga tiri ie, “Ai! Aso ing u ra gilgil? Ikinen ra turadi aie tike Rom!”
27 Io, no lilie ga hana utuma hone Pol ma iga tiri, “Ai! A Rom ugo be
pata?”
Ma ne Pol ga balu ie, “A tutuno.”
28 Io, no lilie ga tange, “Iou ga kukul ma ra but na barbarat sakit be iou
ni kap no kinilam be iou tike Rom.”
Pol ga balu ie, “Iesene iou pata. No tamagu ga kap no kinilam be aie
tike Rom. Kaie di ga kaho bileng iou hobi.”
29 Io kaie, dong ing di ga tur ter ura tirtiri mur ie, di ga hesuo leh kaie
iat. Ma no lilie ga sam kahe no katna ing iga nunure leh be igate hiis ter
Pol ma ra dades na hinhiran sakit ma aie tike Rom.

22:17-18 Apostolo 9:29-30 **22:19** Apostolo 8:3; 26:9-11 **22:20** Apostolo 8:1 **22:21** Apostolo 9:15 **22:25** Apostolo 16:37 **22:29** Apostolo 16:38

Pol ga tur ra matmataan ta ira kaunsil.

30 Tano mes na bung no lilie ga pales leise Pol kinong iga sip be na
nunure leh no burwana tutuno be urah kaie ira Iudeia di gom tung Pol.
Io, iga tato haruatne ira tamat na pris ma ira kaunsil gar na Iudeia. Io, iga
lamus Pol ma iga hatur ie ra matmataan ta di.

23

1 Pol ga nes dit ira kaunsil ma iga tange, "Kaba tasigu, no nugu lilik i
hatutuno be ira nugu tintalen i tahut tano matmataan tane God tuk katiak."
2 Io, be ing Ananias no tamat ta ira pris ga hadade hobi, iga tule dong
ing di ga tur ter kaia be di na paser no hone Pol.
3 Ma ne Pol ga tange tana, "God na paser ugo, a ut na harababo. Augo
hoke ra melmel na balo na hala iesene tuma naramon i bukas ma ra
bilinge. U kis ter kaia ura gil harkurai tagu haruat ma ing ira harkurai
tane Moses i tange, ma iesene be augo iat, u te lake ira harkurai ing u
hartule be da paser iou!"
4 Ma dong ing di ga tur hutate ter Pol di ga tange, "Nesi ugo kaie uge
tange hagae no tamat ta ira pris tane God?"
5 Io, Pol ga babalu be, "Kaba tasigu, iou paile palai be aie no tamat ta ira
pris. Ing be iou nige palai ter be aie nesi, iou pai gorle ianga hobi kinong
ira nianga tane God di ga pakat i tange be, 'Waak mu tangtange hagae no
lilie ta ira numu matanabar.' "
6 Be Pol ga palai be ari ta di a Sadiusi ma ari Parisi, iga tange nalu tuma
tano kis hulungai be, "Kaba tasigu, iou tike Parisi, a natine tike Parisi. Iou
tur ter ra harkurai kira kinong iou kis na balaraan ter utano tuntunut hut
baling ta ira minat."
7 Be ing iga tange hokakarek tike but na hargor ga tahuat nalamin ta ira
Parisi ma ira Sadiusi. Ma ira kaunsil di ga harpaleng.
8 (Ma no burwana horek. Ira Sadiusi di tange be pata ta tuntunut hut
baling ta ira minat, ma pata bileng ta angelo be ta tanuo. Iesene be ira
Parisi di tange be kike bakut i mon.)
9 Io, ma no purpuruan ga hanawat tamat ma ari tena harausur ta ira
harkurai tane Moses ing a Parisi di, di ga tur ma di ga ianga hargor ma
ra dades be, "Mem paile nes leh ta sasana ta ikin ra turadi. Tike tanuo be
tike angelo dak ite haianga ie."
10 No hargor ga manga tamat sakit kaie no lilie ta ira umri gom burut be
di nahula sapek hasiksik Pol. Iga ter ra dades na nianga ta ira umri be di
na hanasur ma di na lamus leh Pol sukun di ma ra dades ma di na lamus
ie utuma tano nudi baang.
11 Io, ra bung um, no Watong ga tur hutate Pol ma iga tange be, "Nu
balaraan! Nu hinawas iat bileng utagu rasi Rom hoke u te hinawas ter
tagu kira Ierusalem."

Ira Iudeia di ga harpingit be di na ubu bing Pol.

12 Io, ra malane tano mes na bung ira Iudeia di ga harpingit ma di ga
kukubus be pa di nale ian ma be pa di nale mamo tuk be di te ubu bing
ter Pol.
13 Ma iga sakit ra ihet sangahul na turadi ing di ga lala ta ikin ra kunubus.
14 Io, di ga hana utuma ta ira tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana
ma di ga tange, "Mem te kukubus be mem pai nale ian tuk be mem te ubu
bing ter Pol.

23:2 Jon 18:22-23 **23:3** Matiu 23:27 **23:5** KBk 22:28 **23:6** Apostolo 26:5 **23:8** Matiu 22:23 **23:11** Apostolo 27:24; 28:16,23

15 Io kaie, kakarek mu ma ira kaunsil mu na tula nianga tupas no lilie
ta ira umri be di na lamus hawat Pol ukira ho mu. Ma mu na ngan hoke
be mu sip be mu na silihe timaan leh ta tutuno na nianga mekaia ho ie
ura gilgil no nuno harkurai. Ma mem, mem te taguro ter be mem na ubu
bing ise ie katika na ngas ing na hananawat ukira."
16 Ma iesene be ing no lawane Pol ga hadade ikin ra nudi harpingit iga
hana utuma tano baang ta di ira umri ma iga hinawase Pol.
17 Io, Pol ga tato leh tikenong ta ira tamat na umri ma iga tange, "Lamus
kin ra marawan utuma tano numu lilie. A nuno mon nianga kanaia be na
hinawase ie."
18 Io, no tamat na umri ga lamus leh ie utuma tano lilie. No tamat na
umri ga tange, "Pol nong di te hiis kawase ie i hartule utagu ma i saring iou
be ni lamus ikin ra marawan ukira ho ugo kinong be a nuno mon nianga
be na hinawase ugo ine."
19 Io, no lilie ga palim leh no lumana no marawan ma iga lamus
hasisingen leh ie gom tiri ie be, "Aso ing u ura hininawase iou ine?"
20 No marawan ga tange, "Ira Iudeia di te haut tikai ura sarsaring ugo
be nu lamus Pol ter ta ira kaunsil maraan ma di na ngan hoke be di sip ie
ura tirtiri mur ie ura ta tutuno na nianga utana.
21 Iesene, waak u tartaram di kinong i sakit ra ihet sangahul na turadi
ing di na mun kahe ter ie. Ma di te kukubus ter be pa di nale ian ma pa
di nale mamo tuk ter be di te ubu bing ter ie. Di taguro ter kakarek ma di
kiskis kawase ugo be nu haut leh no nudi sinsaring."
22 Io, no lilie ga hakatom no marawan be, "Waak u tangtange ta tikenong
be u te hinawase ter iou ta ikin ra linge." Ma igom tule leise ie.

Di ga hamaren Pol u Kaisaria.

23 Io, iga tato leh airuo ta ira nuno tamat na umri ma iga tange, "Tagure
karek ra matana ubane: ta iruo maar na ut na palim sele, ta liman ma
iruo na sangahul na ut na kisi hos, ma ta iruo maar na ut na palim rumus.
Tagure di ura hinana u Kaisaria ra liman ma ihet na pana bung katiak ra
bung.
24 Ma tagure ta hos tane Pol waing da lamus timaan ter ie tano tamat na
lilie ne Pelik."
25 Io, iga pakat tike pakpakat horek:

26 "Iou Kolodias Lisias, ukatika hone Pelik no bilai na tamat na lilie:
A harmarsai na kis tikai ma ugo.

27 Ira Iudeia di ga palim kawase ikin ra turadi ma di ga ura ububu
bing ie iesene be iou ga hanawat ma ira nugu matana ubane ma iou ga
halon ie kinong be iou gate nunure leh be aie tike Rom.
28 Ma iou sip be ni nunure be di ga tung ie urah, kaie iou ge lamus ter
ie ta ira nudi kaunsil.
29 Iou nes horek be ira nudi nianga na hartutung i iangianga utano
nudi harkurai mon. Iesene pata tike hartung i tirih haruat be na hiruo
pane ie. Ma pata tari bileng i haruat be dage bul ie ra hala na harpadano
urie.
30 Io, be ing iou ser leh nudi tike harpingit ura hagae ikin ra tunana,
iou tule ie ukatika ho ugo kakarek iat. Ma iou ter ra dades na nianga

---

23:15 Apostolo 25:3 **23:27** Apostolo 21:30-33; 22:25-27 **23:28** Apostolo 22:30 **23:30** Apostolo 24:5-8

bileng ta ira ut na hartutung be di na ter ira nudi nianga ter tana katika
ho ugo.”

31 Io, ira matana ubane di ga mur nianga ma di ga lamus leh Pol tikai
ma di ra bung u Antipatiris.
32 Ma tano mes na bung ira matana ubane menapu di ga waak leise ter
Pol ta ira ut na kisi hos be di na hana tikai ma ie. Ma di um, di ga tapukus
utuma tano nudi baang.
33 Be ing ira ut na kisi hos di ga hanawat Kaisaria, di ga ter no pakpakat
tano tamat na lilie ma di ga ter leise Pol ukatika ra lumana.
34-35 Io, no tamat na lilie ga was no pakpakat ma iga tiri Pol be aie meha.
Be ing iga nunure leh be Pol aie me Silisia iga tange, “Iou ni hadade ira
num nianga be dong ing di tung ugo, di na hanawat.” Io, iga ter ra dades
na nianga be da mano bat Pol tuma ra but na hala na harkurai tane Herot.

24

Pol ga tur ra harkurai ra matmataan tane Pelik.

1 A liman na bung menamur Ananias no tamat ta ira pris ga hanasur u
Kaisaria tikai ma ari tamat ta ira huntunana ma tike minanes na tunana
ta ira harkurai, a hinsana ne Tertulus. Io, di ga kap ira nudi nianga na
hartutung utane Pol ter tano tamat na lilie.
2 Be ing di ga tato halala Pol, Tertulus ga bul ira nuno nianga na
hartutung ter tane Pelik horek: “Mem te lagirane ra lawas na kinkinis
na malum naramon tano num harbalaurai. Ma no num minanes ite kap
hawat ra haleng na kikios ura habilai no numem katano.
3 Taitus ira kaba katano bakut mem manga tanga tahut sakit, Watong
Pelik, uta ing u te gil.
4 Iesene iou paile sip be ni manga hamalmalungo ugo. Io kaie, iou saring
ugo be, maris, nu hadade karek ra numem kumkumina nianga.
5 “Mem te nunure leh be ikin ra tunana aie tike gotgotwana ma ila
hatawat purpuruan nalamin ta ira Iudeia ta ira matahu katano tano ula
hanuo. Aie tike lilie tano ton me Nasaret.
6 Ma pata be ikinong sene mon. Pata. Iga walar iat bileng be na hagae
no numem tamat na hala na lotu. Io kaie, mem gom palim kawase ie.
[Mem ga ura kurkure ie haruat ma ira numem harkurai.
7-8 Ma iesene be Lisias no lilie ta ira umri ga hanawat tikai ma ra dades
ma iga saret leh ie ta mem ma iga ter ra dades na nianga ta ira turadi na
hartutung be di na hana tupas ugo.]* Ma augo iat nu tiri murmur ie waing
nuge nunure leh no tutuno ta kakarek ra hartutung mem gilgil ter tana.”
9 Ma ira Iudeia di ga hartutung bileng hobi, be a tutuno kakarek ra linge.
10 Be ing no tamat na lilie ga haut utana be na ianga, Pol ga tange, “Iou
laro be iou ni ter ira nugu nianga na tutur bat iou ta kakarek ra hartutung
kinong iou nunure be augo tike ut na gil harkurai ta ikin ra katano ra bar
tinohon.
11 Paile sakit baak ra sangahul ma iruo na bung ing iou ga hana utuma
Ierusalem ura lotu. Ma i malus ter tam be nu nunure leh be a tutuno ikin.
12 Ma ira turadi ing di tungtung iou, pa di gale nes iou be iou ga hargor
ma tikenong tuma ra tamat na hala na lotu. Ma pa di gale nes bileng iou be

---

24:5 Apostolo 17:6 **24:6** Apostolo 21:28-30 * **24:7-8** Ira nianga nalamin tano hakilang [ ] paile kis ta ira haleng na tuarena pakpakat ing i bilai sakit.

iou ga hathatut purpuruan nalamin tike iabar tuma naramon ta ira nudi
mes na hala na lotu ma be tuma tike mes na katano tano taman.
13 Ma pa dile haruat be di na hatutuno ter tam ira hartutung kakarek di
gilgil ter tagu.
14 Ma iesene iou pa nile sie kinin. Iou la lolotu tupas no God ta ira
hintubu mem naramon tano nugu kinkinis na nurnur ta ikin ra Ngas nong
di tange be a harakale ie. Iou nurnur bileng ta ira harkurai bakut tane
Moses ma ta ira pakpakat ta ira tangetus.
15 Ma iou kis na balaraan ter tane God hoke bileng di kakarek ra turadi.
Ma no numem kinkinis na balaraan ikin, be God na hatut habaling ira ut
na takados ma ira ut na sana sukun ra minat.
16 Io kaie, hatikai iou walwalar be ni balaure timaan ira nugu tintalen,
no nugu lilik nahula tung iou ra matmataan tane God ma ira turadi.

17 "Namur ta ing iou pai gale nes Ierusalem ra bar tinohon, iou ga hana
um ukaia ura ter harharahut ta ira nugu matanabar ing di ga mon sunupi.
Ma iou ga hana ura ter hartabar bileng tuma tano tamat na hala na lotu.
18 Ma iou ga gilgil kakarek ing di ga nes tupas iou kaia. Ma iou
gate hapatam ira gingilaan haruat ta ira harkurai tane Moses be nige
langalanga sukun no tirih metuma naramon ta kike ra harkurai nong i
kabit iou. Ma pata ta tamat na matanabar di ga hanawat hulungan ter
tagu ma iou pai gale lala bileng tike purpuruan.
19 Ma sene no burwana ike ta ari Iudeia metuma tano katano Esia ing
di ga kis ter kaia. I gorte takados be di iat di na hanawat ukira tam ma di
nage ter ira nudi hartutung ing be nudi mon ta linge ura paspase ter tagu.
20 Ma ing be pata, io, di kakarek di na tange ira sasana ing di ga nes leh
tagu ing iou ga tur ter tano matmataan ta ira kaunsil.
21 Di tale be di na tange sene mon ikin ra linge iou ga kakongane ie
ing iou ga tur ter ra nudi matmataan. Iou ga tange be, 'Iou te tur ter ra
harkurai ra matmataan ta mu katiak kinong iou nurnur tano tuntunut hut
baling ta ira minat.' "

22 Sene be Pelik ga palai timaan dahine ter ta ira Kristian. Kaie igom
tange ta ira Iudeia be di na kis kawase tike mes na bung. Iga tange horek:
"Be ing Lisias no lilie ta ira umri na hanawat, io, iou ni bul no nugu ula
harkurai be u rara ter be pata."
23 Io, iga ter ra dades na nianga tano tamat na umri nong ga harbalaurai
ter tane Pol be na mano bat Pol. Iesene iga tange be waak i manga mano
bat ie. Na bala ie be na tatahun dahine ma ina bala leh ira nuno harwis
be di na nes mur ie ta ira nuno sunupi.

24 Be ing a bar bung gate sakit, Pelik ga hanawat tikai ma no nuno haine
na Iudeia, ne Darusila. Io, iga hartule utane Pol ma iga hadade ie ing iga
iangianga utano mangana nurnur ta dong ing di nurnur tane Krais Jisas.
25 Be ing Pol ga iangianga uta ira tintalen takados ma tano tintalen be
tiketike iat na kurkure timaan ie ma utano tamat na gil harkurai unamur,
Pelik ga burut ma iga tange, "Ite haruat baak! I tale be nu hana um.
Namur be ing a nugu mon pana bung, iou ni hartule utam."
26 Iesene iga sipsip bileng be Pol na hamane kumaan ie ma ta barbarat.
Kaie igom git haartule hait utana ma igit wowor tikai ma ie.

27 Be ing airuo tinohon gate sakit, Porkios Pestus ga kios Pelik. Iesene
Pelik ga waak leise ter iat Pol ra hala na harpadano kinong iga sip be na
hamane ira Iudeia.

24:15 Jon 5:28-29 **24:18** Apostolo 21:12-28 **24:21** Apostolo 23:6 **24:22** Apostolo 23:26

25

Pol ga tur ra harkurai ra matmataan tane Pestus.

1 Be aitul a bung gate sakit namur tano nuno hinanawat kaia tano
katano, Pestus ga hana me Kaisaria utuma Ierusalem.
2 Ma ira tamat na pris ma ira lilie ta ira Iudeia di ga ter ira nudi nianga
na hartutung ter tane Pol tana kaia.
3 Di ga manga saring Pestus be na harahut di horek, be na lamus Pol u
Ierusalem kinong di gate pingit ter ura ububu bing ie na ngas.
4 Ma ne Pestus ga babalu, “Kanaia di mano bat ter Pol tusu Kaisaria ma
iou iat iou ni hana tapukus ukaia namur dahine.
5 Io, be ing ikin ra tunana ite gil ta nirara, mu na tule numu ta lilie u
Kaisaria tikai ma iou ma di na tung ie kaia.”
6 Be ing Pestus gate kisi ra liman ma itul be sangahul na bung tikai ma
di, iga hanasur um u Kaisaria. Ma tano mes na bung iga tato hulungan no
kinkinis na gil harkurai ma igom hartule be Pol na me tur ra matmataan
tana.
7 Be ing Pol ga tur huat, ira Iudeia ing di gate hanasur me Ierusalem di ga
tur luhutane ie ma di gom paspase ter ra dades na nianga na hartutung ter
tana. Iesene pa di gale haruat be di na hatutuno kakarek ra nudi nianga.
8 Io, Pol ga ter um no nuno nianga na tutur bat ie ta ira hartutung horek:
“Iou pai gale gil tike nirara ter ta ira Iudeia, be tano tamat na hala na lotu,
ma be ukatika bileng hono tamat na king sakit gar na Rom.”
9 Ma iesene be Pestus ga sip be na hamane ira Iudeia, kaie igom tiri
Pol be, “U kanan ter be nu hana u Ierusalem ma nige tiri murmur ugo ta
kakarek ra hartutung kaia, be pata?”
10 Ma ne Pol ga balu ie, “Iou tur ter kakarek tano gil harkurai gar na
Rom. Io, i takados ter be iou ni tur harkurai kira. Iou pai gale gil ta nirara
ter ta ira Iudeia ma augo iat u nunure timaan ter hobi.
11 Iesene be ing iou gate gil tuno tike nirara i haruat be ni hiruo pane ie,
io, di na ubu bing iou, pata ta linge. Ma sene be ing pata ta tutuno ta ira
nudi hartutung ter tagu, io, paile takados be tikenong na ter iou ukatika
ta ira luma di. Iou hinat haruat ma ira harkurai be no tamat na king sakit
gar na Rom na hadade iou!”
12 Namur be Pestus gate ianga tikai ter ma ira nuno kaunsil, iga balu Pol
horek: “U te hinat be no tamat na king sakit gar na Rom na hadade ugo.
Io, iou ni tule ugo utusu hono tamat na king sakit iat!”

Pestus ga hinawase Agripa utane Pol.

13 Io, a bar bung namur Agripa, aie tike king, ma ne Bernis dur hanane
ga hanawat Kaisaria ura hahaatne leh Pestus tano nuno sigar kinkinis.
14 Ma dur ga ura kinkinis baak kaia, kaie Pestus gom huo ira linge utane
Pol ter tano king. Iga tange tana be, “Nalalie ta ing Pelik ga hana leh iga
waak ter tike turadi kira ra hala na harpadano.
15 Ma ing iou ga hana u Ierusalem ira tamat na pris ma ira tamat ta ira
huntunana me Iudeia di ga tung ie ma di ga saring iou be iou ni tule bing
ie.
16 Ma sene be iou ga hinawase di be pata be a numem tintalen ira Rom
be mem na ter leise bia mon tike turadi ura hapadano ie. Pata. Na huna
tur harmamata baak ma dong ing di tung ie. Ma da ter bileng ra mahuo
tana be na tur bat ie ta ira nudi hartutung.

25:2 Apostolo 24:1 **25:3** Apostolo 23:15 **25:7** Apostolo 24:5-6 **25:14** Apostolo 24:27

17 Io, ing di ga hanawat tikai ma iou ukira, iou pai gale halis no harkurai.
Pata. Iou ga tato hulungan no kis hulungai na gil harkurai tano mes na
bung ma iou ga hartule be da lamus halala no turadi.
18 Sene be ing ira ut na hartutung ter tana di ga tut ma di ga ianga, pa
di gale tung ie uta tike nirara ing iou ga lik be di na tung ie urie.
19 Pata. Di ga mon balik ari hargor ma ie pane no nudi huna lotu iat
ma uta tike turadi nong gate mat, a hinsana ne Jisas, nong Pol ga tange be
kanaia i lon.
20 Ma iou pai gale palai be ni tiri murmur uta ikin ra hargor hohaam, io
kaie, iou gom tiri ie be iga kanan ura hinana u Ierusalem be dage tiri ie
kaia ta kakarek ra hartutung be pata.
21 Ma iesene be Pol ga hinat be da waak ter ie ma no tamat na king sakit
gar na Rom iat na gil no ula harkurai utana. Io, iou ga ter ra dades na
nianga be da mano bat ie tuk ter be iou ni tule ie utusu hono tamat na
king sakit gar na Rom."
22 Io, Agripa ga tange tane Pestus, "Iou sip be iou iat iou ni hadade ikin
ra turadi."
Ma ne Pestus ga balu ie, "Nu hadade ie maraan."

Pol ga huo no pir tano nuno nurnur ter tane Agripa.

23 Tano mes na bung Agripa ma ne Bernis dur ga hanawat tikai ma ra
tamat na minamar ma dur ga lala tuma tano hala na nianga tikai ma ira
tamat na lilie ma ira watong ta ikino taman. Io, Pestus ga hartule, di gom
lamus halala Pol.
24 Io, Pestus ga tange, "Augo Agripa, no king, ma mu bakut kakarek ing
mu kis hulungan ter, mu nes ikin ra turadi. Ira matanabar na Iudeia bakut
ruma Ierusalem ma kira Kaisaria di te kakongane ira nudi sinsaring ter
tagu utana be da ubu bing leise ie.
25 Iou pai gale nes leh tike linge be igate gil ie kaie inage hiruo pane ie.
Iesene iga hinat be no tamat na king sakit rusu Rom be na hadade ie, kaie
iou ge kure be ni tule ie u Rom.
26 Sene be iou paile palai be ni tange tuno hohaam uta ikin ra tunana
ing ni pakat leise tike paas utusu Rom tano tamat na king sakit. Io kaie,
iou te lamus ter ie tano num matmataan tus Agripa, king ugo, ma ta mu
ira mes bileng, waing nige mon ta nianga ura pakpakat namur be dait te
tiri murmur ter ie.
27 Ma iou tange hobi kinong iou lik be paile takados be da tule bia
mon tikenong metuma naramon ra hala na harpadano ma pata pa dile
hapalaine timaan baak ira hartutung ter tana."

26

1 Io, Agripa ga tange tane Pol, "I tale be nu ianga um kakarek ura utam."
Io, Pol ga teh pam ta di ma no lumana ma iga hatahun ira nuno nianga
na tutur bat ira nudi hartutung horek:
2 "Augo Agripa, no king, iou tanga tahut ura tuntunur ra num matmataan
katiak ura tangtange ira nugu nianga na tutur bat ira hartutung ta ira
Iudeia.
3 Ma iou manga tanga tahut kinong augo iat u palai timaan ter ta ira
numem tintalen ira Iudeia ma ta ira hargor i tahuat leh ta kike. Io kaie,
iou sasaring marmaris tam be nu bala iou be ni ianga baak ma nu hadade
iou.
4 "Ira Iudeia bakut di nunure ira nugu tintalen mekatika leh ing e ga
bana bulu huat. Di palai be tano nugu kudulena nilon iou ga kis tuma
tano nugu katano ma tuma bileng Ierusalem.

5 Di te nunure iou ra lawas na pana ma be ing di sip, io, di haruat be
di na suro haut be iou ga tike Parisi, no dadeswana iabar naramon tano
numem lotu.
6 Ma iou tur ter ra harkurai kakarek utano burwana no nugu kinkinis
na balaraan uta ing God ga kukubus ter urie ta ira hintubu mem.
7 Ikin no kunubus nong ira numem sangahul ma iruo na huntunana di
kis na balaraan ter be di na kap ie be hatikai di lolotu tupas God. Io, king,
tano burwana ta ikin ra kinkinis na balaraan kaie ira Iudeia di gom tung
iou.
8 Iou manga karup be ari ta mu, mu lik be God paile tale ura hatut ira
minat.
9 “Iou bileng iou ga lik be i tahut be iou ni gil ra haleng na linge ura
hagae no hinsane Jisas me Nasaret.
10 Ma hokike iat mon kaie iou ga gil tuma Ierusalem. Ira tamat na pris
di ga ter ra dades tagu ura kilkilat bat a haleng na turadi tus tane God ma
ing di ga ubu bing di iou ga haut bileng uta ikinong.
11 Haleng na pana iou git sursur lala ta ira hala na lotu numem ira Iudeia
ura hapadano di ma iou git walwalar be iou ni sunang di be di na tange
hagae ikino Jisas. Ma iga manga mis no tingagu ter ta di kaie iou gom git
hanana ter bileng ta ira taman ing i kis tapa ura hinaragawai ta di.
12 “Ma tike bung um ta kike ra nugu hinana iou ga hanana u Damaskas
tikai ma ra dades ma ra hartule mekatika ta ira tamat na pris.
13 Io, king, hutate ra tingana kasasa tuma tano ngas iou ga nes tike
lulungo metuma ra mawe. No lulungo tano kasasa pai gale haruat ma
ie ma iga murarang sare iou tikai ma ira turadi ing di ga sasate hanane
iou.
14 Mem bakut mem ga puko ter tano pu ma iou ga hadade tike ingana
turadi ga tange tagu tano nianga na Iudeia horek: ‘Sol! Sol! Ura biha be u
haragawai tagu? Augo iat u hangungut habaling iat ugo ing u isise ter no
kakim tano linge i kaskasum.’
15 “Io, iou ga tiri, ‘Nesi ugo, Watong?’
“Ma no Watong ga babalu, ‘Iou Jisas nong u haragawai tagu.
16 Kaia, taman tut um ma nu tur. Iou te harapuasa tam ura timtibe ugo
be nu gil ira nugu pinapalim ma be nu tike ut na hininaawas ta ira linge
ing u te nes utagu ma ta ira linge iou ni hamanis tam.
17-18 Iou ni halangalanga ise ugo mekatika ta ira num matanabar iat ma
mekatika ta ing pa dile Iudeia. Iou tultule ugo ter ta di ura paapos ira
mata di ma ura lamlamus ise di mekatika ra kadado tupas no palai, ma
mekatika tano dades tane Satan tupas God. Ma ina ngan hokakarek ta di
waing God na lik luban leise ira nudi sana tintalen ma ina was halala di
ter ta di ing God gate hasisingen leh di ura nuno kinong di ga nurnur tagu.’
19 “Io kaie, king Agripa, iou pai gale ul ba tano ninanaas na tanuo
metuma ra mawe.
20 Iou ga huna harpir ter ta di tuma Damaskas, io, mekaia utuma ta di
ruma Ierusalem ma tano kudulena katano Iudeia ma ter ta di ing pa dile
Iudeia bileng. Iou ga harpir ter ta di bakut be di na lilik pukus ma di na
tahurus tupas God ma be di na tatalen haruat ma ra tutuno na lilik pukus.
21 Ma ikinong no burwana kaie ira Iudeia di gom palim kawase iou tuma
tano tamat na hala na lotu ma di gom walar be di na ubu bing iou.
22 Ma iesene be God te harahut iou tuk ter katiak, kaie iou ge tur ter kira
ma iou hininaawas utane Jisas ter ta ira turadi bakut, ira watong tikai ma

26:5 Pilipai 3:5-6 **26:6** Apostolo 23:6; 28:20 **26:9** Apostolo 8:3 **26:17-18** Ais 42:16; Epesas 2:2; Kolose 1:13

ira turadi bia bileng. Iou paile tangtange leh nugu ta nianga ing i mes ta
ing ira tangetus ma ne Moses di ga tange be na hanawat.
23 Ma di ga hinawas be no Mesaia na mat ma aie nong na huna tut hut
sukun ra minat, io kaie, aie mon nong na harpir ter ta ira Iudeia ma di ing
pata be a Iudeia di utano palpalai nong na hanawat ter ta ira matanabar."
24 Be Pol ga tange hobi Pestus ga ianga bat ie ta ira nuno nianga ma iga
kakongane be, "Pol, u te ba kike! Ira haleng na harausur u te kap i hababa
ugo."
25 Ma ne Pol ga balu ie, "Watong Pestus, iou paile ba. Ira linge iou
tangtange i tutuno ma paile taram be a nianga gar na ba.
26 Ma iou hamaan be ikinin i palai kinong Agripa, no king, i madares
timaan ter ta kakarek ra linge. Ma i tale be ni haianga ie ma pa nile
burut kinong iou nunure ter be ite hatarame bakut kakarek ra linge iou
iangianga urie. Ma ite hatarame kinong kakarek ra linge pai gale hanawat
kumaan.
27 Augo Agripa, no king, u nurnur ta ira nianga ta ira tangetus? Iou
nunure be u nurnur ta di."
28 Io, Agripa, no king, ga tange tane Pol, "Ai! U lik be u haruat be nu
sunang haiane leh iat mon iou nige tike Kristian?"
29 Ma ne Pol ga balu ie, "Be nu ngan haiah hobi be nu manga halis, iou
saring God be augo ma di bakut bileng kakarek ing di hadade iou katiak, be
mu na hanawat ho iou, ma sene be karek sene mon ra dades na kunubus
kaie iou malok be mu na mon bileng."
30 Io, no king ga taman tut tikai ma no tamat na lilie ma ne Bernis ma
di bileng ing di ga kis tikai ter ma duhat.
31 Di ga hana talur ikino katano ma ing di ga iangianga harbasie ta di,
di ga tange, "Ikin ra turadi paile gil ta nirara i haruat be na hiruo pane,
be da kilat bat ie urie."
32 Ma ne Agripa ga tange tane Pestus, "Ikin ra turadi gor be langalanga
mon be pai nagele hinat be no tamat na king sakit gar na Rom na hadade
ie."

27

Pol ga tur leh no nuno hinana utusu Rom.

1 Be ing di ga bul um no ula nianga be mem na hana u Itali, di ga ter Pol
ma ira mes metuma naramon ra hala na harpadano ukatika tano lumana
tike tamat na umri a hinsana ne Iulius. Ma tike tamat na umri ie tano
matana ubane di kilam ie be, "A Matana Ubane tano tamat na king sakit
gar na Rom."
2 Io, mem ga kawas tike mon me Adaramitium nong ga taguro ter ura
hinana ter ta ira taman tano katano Esia ing ira mon git sapsapa ine. Io,
mem ga tut leh um. Ma ne Aristarkus, tike turadi me Tesalonaika ruma
Masedonia ga hana tikai ma mem.
3 Io, mem ga sapa Saidon tano mes na bung ma ne Iulius ga marse Pol
ma iga bala ie be na hana utuma ta ira nuno harwis waing di nage harahut
ie ta ira nuno sunupi.
4 Io, mem ga hana baling ter u na tes mekaia ma mem ga hana barahit
tano mugurlamin Saipras kinong mem ga hilo harso ma ra dades na dadeh.
5 Be ing mem gate balos ter no kasapa hutate Silisia ma ne Pampilia
mem ga sapa Maira ruma Lisia.

26:23 Luk 24:44-47; 1 Korin 15:20 **27:2** Apostolo 19:29

6 Io, no tamat na umri ga nes leh tike mon me Aleksandaria kaia nong
ga ura hinana u Itali ma iga hakawas mem tana.
7 A haleng na bung mem ga matmatien hanana ma iga dades ta mem
iesene mem ga petlaar ura hinanawat um haruat Nidas. Mem ga pepet puo
be mem na hana hakakari hobi ga burwana tano dadeh. Io kaie, mem gom
hana barahit balik tano mugurlamin Krit namur ta ing mem gate sakit ter
no ngusngus Salmone.
8 Mem ga malalet mur no gagene tano tamapit na paananoh ma mem
ga hanawat tike taman di kilam ie be Barahit na Matansinapa, hutate tano
not no taman Lasia.
9 Mem ga hasurum ra haleng na pana bung kaia ma no tes bileng um
gom manga lagures kinong igate sakit no bung na hinahal gar na Iudeia
ma no labur gate hanawat um. Io kaie, Pol gom hakatom di hokarek:
10 "Kaba turadi, iou nes be no nudait hinana na sana. Be dait na hana no
mon na manga sana tikai ma ira kinakaap ma dait bileng dait na hiruo."
11 Ma sene be no tamat na umri pai gale song leh ira nianga tane Pol.
Pata. Iga taram balik no ut na kap mon ma no turadi nong a nuno no mon.
12 Ma a haleng ta mem di ga sip be mem na hana iat mon kinong ikino
matansinapa pai gale haruat be da nahe leise ter ira teka na labur kaia
tana. Ma di ga sip be mem na walar be mem na hanawat Pinikis ma mem
nage nahe leise ter no labur kaia. Ne Pinikis aie tike mes na matansinapa
kaia Krit nong ila kis barahit ter tano labur.

Tike tamat na labur ga raprapusane hanane no mon na tingan tes.

13 Be ing tike dipdip mekatika tano matailum ga hatahun ura pupuuh,
di ga lik be di haruat um ura gilgil ing di ga sip. Io, di ga sel haut no haga
ma mem ga mur gagene tano tamapit na paananoh tane Krit.
14 Pai gale halis ma tike dades na dadeh sakit ga hanawat, di kilam ie be
'No Tunumat', ma iga kakata sur mekatika hono mugurlamin.
15 Iga kakata huat ter tano mon ma mem pai gale haruat be mem na hilo
harso ma ie. Io kaie, mem gom waak leise ter mem ma no mon, ma no
dadeh gom pupuh hanane mem.
16 Be ing mem ga hana barahit tike not no mugurlamin di kilam ie
be Kauda, mem ga malalet iat kaie mem gom petlaar be mem na kubus
hadikdikit no waga nong mem ga selsel hanane ie menamur tano mon.
17 Be ing ira tunana di gate rahi haut ter ie di ga sel hino menapu tano
mon at bileng waing pai nagele galogalo. Ma di ga burut be mem nahula
kawas ta ira ula iono tusu Libia ma no mon nage sana. Io kaie, di gom
haruh hasur no mol tano mon ma di ga waak leise ter no mon be no dadeh
na pupuh hanane ie.
18 No labur ga manga raprapusane hagae mem kaie di gom hatahun ura
isise hasur ira kinakaap tano mes na bung.
19 Ma tano aitul a bung di ga tatik leh ari gintatena no mon ing di la
papalim me, di gom ise hasur.
20 Be ing a haleng na bung gate sakit ma no tes ma no mawe kanaia dur
ga harpam ter ma no labur bileng kanaia ga wawaang, mem ga lik iat um
be mem pai nale lon.
21 Ira tunana pa di gale en ta nian ra lawas na pana. Io, Pol ga tur nalalie
ta di ma iga tange, "Kaba turadi, mu gor taram iou ing iou ga harakatom
be waak dait ra hinana leh me Krit. Be ing mu nage taram iou pa mu gorte
hana tupas ikin ra tirih.

22 Sene be kakarek iou saring hadades mu be mu na balaraan ter iat
kinong pata tikenong ta mu be na mat. Pata. No mon sene mon nong na
sana.
23-24 Nabung ra bung tike angelo tano God nong a nuno iou ma nong iou
lolotu tupas ie, i me tur hutate iou ma i tange, 'Waak ra bunurut, Pol. Nu
tur iat ra harkurai ra matmataan tano tamat na king sakit rusu Rom. Ma
ne God te haidane ugo be di bakut kakarek u hanana tikai ma di, pa di
nale hiruo.'
25 Io kaie, kaba turadi, mu balaraan ter kinong iou nuruan God be ira
linge na hanawat hoke iat mon ite hinawase ter iou hobi.
26 Sene be, no mon na kis masapa iat tike mugurlamin."

No mon ga taparok tano ula mamor iesene pata tikenong ga hiruo.

27 No dadeh ga pupuh hanane iat baak mem tano tes Adaria tano
sangahul ma ihet na bung ra bung. Ing iga hutate ra tingana bung ira
ut na pinapalim tano mon di ga hamaan be mem ga ura hinanawat ter
tike mugurlamin.
28 Di ga walar no tes be iga lamlamana haruat hohaam ma di ga nes leh
be no tes ga ihet na sangahul na pakono sur. Di ga kis dahine te mon ma
di ga walar habaling no lamlamana tano tes ma di ga nes leh be iga itul a
sangahul na pakono.
29 Io, di ga haruh hasur ira ihet na haga mekatika tano murmur tano
mon kinong di ga burut be no labur nahula rapusane ter mem ta ira huna
hot. Io, di ga sasaring be na malane haiah.
30 Ira ut na pinapalim tano mon di ga walar be di na hilo sukun no mon,
kaie di gom haruh hasur no waga utusu napu tano tes ma di ga ngan be
di ga ura haaruh ari haga mekatika ra lilie tano mon.
31 Io, Pol ga tange tano tamat na umri ma ira matana ubane be, "Be
kakarek ra turadi di na hana leh mekira tano mon, io, paile tale be mu na
lon."
32 Io kaie, ira matana ubane di ga kut rupat ira hino ing iga palim kawase
ter no waga ma di ga waak leise ie ma iga puko leh.
33 Io, ra mala bungbung um Pol ga haragat di bakut be di na ian. Iga
tange be, "Taitus kakarek ra sangahul ma ihet na bung mu te kis na
bunurut be aso na hana tupas dait. Ma mu te kis bia, pa mu le enen
ta linge.
34 Io, kakarek iou manga saring mu be mu na en ta nian. Mu supi ter
ikin waing mu nage lon. Pata ta tikenong ta mu na hiruo."
35 Be igate tange ter kakarek iga kap leh ari beret ma iga tanga tahut
tane God urie ra matmataan ta di bakut. Io, iga pidik ie ma iga hatahun
ura nian.
36 Ing di ga nes ie hobi di bakut di ga balaraan baling ma di bileng di ga
en ari nian.
37 Ma iga airuo maar ma liman ma iruo na sangahul ma liman ma tike
mem ing mem ga hanana tano mon.
38 Be ing di gate ian hahos ter di ga ise hasur ira nian utuma tano tes
ura hamaman no mon.
39 Be ing iga malane um pa di gale nes kilam no taman iesene di ga nes
tike matansinapa ma ra iono no waseser tana. Io, di ga lik be di na walar
ura hasapa no mon kaia.
40 Di ga kut rupat ira hino talur ira haga ma di ga waak ter at tuma na
tes ma kaie iat bileng di ga pales ira hino ing iga palim kawase ter no wasa

---

27:23-24 Apostolo 23:11 **27:26** Apostolo 28:1

nong ila kure ter no mon. Io, di ga saret haut no mol tano lilie tano mon
ter tano dadeh ma di ga hilo tultul no waseser.
41 Iesene no mon ga kap toke tike ula mamor ma igom kis kora ma no
lilie pai gale haruat be na magile. Kaie no murmur tana gom tamaparok
ta ira paananoh ing iga rarapus ter tana.
42 Io, ira matana ubane di ga harpingit be di na ubu bing dong ing di ga
ura hinana lala ra hala na harpadano waing pa di nagele iaas utuma na
waseser ma di nage hilo leh.
43 Iesene no tamat na umri ga sip be Pol na lon ter iat, kaie igom tigel di
be waak di ra gilgil ikin ra nudi harpingit. Io, iga ter ra dades na nianga
um be dong ing di ga haruat ura niaas, be di na huna karwas sur ma di
nage sapa tuma na waseser.
44 Ma iga hartule be di bakut um ira mes, di na kap leh ari subana dahe
ta ira sumsubana tano mon ura niaas me ukaia. Io, hokakarek kaie di
bakut di gom a sapa timaan tuma na waseser.

28

Pol ma ira turadi tano mon di ga sapa Malta.

1 Be ing mem gate sapa tahut ter, mem ga nunure leh be di ga kilam
ikino mugurlamin be Malta.
2 Ira turadi mekaia di ga manga tahut ma mem. Di ga halo tike eh ma
di ga suat leh mem bakut kinong iga batbata ma iga maduhan no taman.
3 Io, Pol ga kap hulungan tike pok rangaranga ma ing iga bul ie utuma
tano eh tike si ga hanasur ing a mamahien ga kap ie ma iga kakaret dit
ter tano lumana.
4 Be ing ira turadi mekaia tano mugurlamin di ga nes no si ma iga
tabataba ter tano lumana, di ga tange harbasiane ta di be, “I nanaas be
ikin ra tunana aie a ut na ubu bing turadi. I tutuno be paile hiruo na tes,
iesene no tador nong ila harkurai ma ra takados pai nale hook ie be na
lon ter.”
5 Iesene Pol ga samakane leise ter no si ter tano eh ma pai gale kap ta
sasana tana.
6 Ira turadi di ga lik be na sus no lumana ma be na puko ter napu ma
inage mat kaie iat. Iesene ing di ga nanahe ra lawas na pana ma di ga nes
be pata ta sasana ga hanawat ter tana, di ga kios ira nudi lilik ma di ga
tange be aie tike tador.
7 Ma hutate kaia iga mon tike taman ma ra taman ie tane Pubilius, no
lilie ta ikino mugurlamin. Iga suat leh mem ukatika tano nuno taman ma
mem ga wasire tana ra itul a bung ma iga manga tahut ma mem.
8 Ma no tamane Pubilius ga noh ter ma ra minaset. Iga malahau ma
iga sam bala haan bileng. Io, Pol ga lala utuma tana. Ma namur be igate
sasaring ter iga bul ira lumana tana ma igom halon ie.
9 Be ing ikin ra linge ga hanawat, ira mes na ina minaset tano
mugurlamin di ga hanawat ma ne Pol ga halangalanga di.
10 Di ga harahut timaan mem ma ra haleng na linge ma be ing mem ga
taguro ura hinana leh ra mon, di ga tabar mem ma ira linge mem ga supi
ter.

Pol ga hanawat Rom.

11 Io, be ing mem gate kisi ra itul a teka kaia, mem ga kawas leh tike
mon nong ga nahe leise ter no labur kaia tano mugurlamin. Aie tike mon

28:2 2 Korin 11:27 **28:5** Mak 16:18 **28:6** Apostolo 14:11

me Aleksandaria ma kaia tano lilie di ga takas no malalar ta dur ira iruo
kasang na tador, Kastor ma ne Poluk.
12 Mem ga sapa Sirakius ma mem ga kisi ra itul a bung kaia.
13 Io, mem ga hana mekaia ma mem ga hanawat Regium. Ma tano
mes na bung no dadaip metua ra matailum ga hanawat, kaie mem gom
hanawat Putioli tano bung menamur tana.
14 Ma ing mem ga nes leh ari hatahinsaana naramon tane Krais kaia di
ga bala leh mem be mem na kisi ta liman ma iruo na bung ma di. Io,
hokakarek kaie mem gom hana um utuma Rom.
15 Ira hatahinsaana naramon tane Krais kaia di ga ser be kanaia mem
ga hananawat, kaie ari di ga me hanawat ter muk tano taman no hinsana
"No Katano na Kis Hulungan tane Apius." Ma ari di ga me hanawat tano
taman no hinsana "Aitul a Hala na Wasire." Di ga hanawat ura kokot leh
mem. Be ing Pol ga nes di, iga tanga tahut utuma hone God ma iga kap ra
harharagat mekaia ho di.
16 Ma ing mem ga hanawat Rom di ga haut leh Pol be na kis sene iat
tikai ma tike umri ura manmano bat ie.

Pol ga hinawase ira Iudeia utano burwana kaie igom kis ra hala na harpadano.

17 Io, ma be ing aitul a bung gate sakit, Pol ga tato hulungan ira lilie ta
ira Iudeia. Ing di ga hanawat hulungan, Pol ga tange ta di hokarek: "Kaba
tasigu, iou pai gale gil tike sana ter ta ira nudait matanabar na Israel be
ukatika bileng ta ira tintalen ta ira hintubu dait, iesene di ga hiis kawase
balik iou tuma Ierusalem ma di ga ter iou ukatika ta ira luma di ira Rom.
18 Di ga tiri murmur iou be aso tuno iat ing iou ga gil ma di ga sip be
di na halangalanga ise iou kinong di ga nes leh be pata ta burwana be ni
hiruo pane.
19 Ma sene be ing ira Iudeia di ga malok be da halangalanga ise iou, io,
ikin ra linge ga sunang iou kaie iou gom hinat utano tamat na king sakit
gar na Rom be na hadade iou. Ma iou ga gil hobi sene be iga pata nugu ta
hartutung ter ta ira nugu matanabar na Israel.
20 Ma iou te sasaring ura nesnes mu ma ura nianga tikai ma mu kinong
iou ga sip be mu na palai tano burwana kaie di te hiis iou ma ikin ra dades
na hinhiran. Ikinong dait ira Israel dait nanahe tana ma ra balaraan,
ikinong no burwana."
21 Ma di ga balu ie, "Mem pai gale kap ta pakpakat metua Iudeia ura
utam. Ma pata tikenong ta ira tasi dait ira Iudeia ite me hinawas saasa
utam.
22 Iesene mem sip be mem na hadade ira num lilik kinong mem nunure
be ira matanabar ta ira kaba katano di tangtange hagae ikin ra mangana
lotu u te lala tana."
23 Io, di ga kubus ter tike bung be di na kis tikai baling ma ne Pol.
Ma a haleng sakit di ga hanawat ta ikino bung ukaia hono taman Pol ga
kiskis tana. Ma tur leh ra malane tuk ter ra matarahien Pol ga palpales
no kingdom tane God ma iga hininaawas bileng utana. Iga walar be na
hatutuno ter Jisas ta di be aie tuno nesi. Ma iga gil hobi mekatika ta ira
harkurai tane Moses ma mekatika ta ira pakpakat ta ira tangetus.
24 Pol ga petlaar be na hatutuno ter Jisas ta ari ta di ma ira nuno nianga
iesene ari mes di ga malok be di na nurnur.

28:18 Apostolo 26:31 **28:19** Apostolo 25:11 **28:20** Apostolo 26:6-7 **28:22** Apostolo 24:14

25 Ira nudi lilik ga harpaleng, di gom hargor. Ma di ga tur leh um ra
hinana leh namur be Pol gate ianga huat ter ma ikin ra nianga. Iga tange
be, “No Halhaaliena Tanuo ga tange no tutuno ta ira hintubu mu ing iga
tange mekatika ra hone Aisaia no tangetus horek:
26 ‘Hana tupas kakarek ra matanabar ma nu tange,
“Mu na hadade, sene pa mu nale hadade kilam.
Mu na nesnes, sene pa mu nale nes kilam.”
27 Na ngan hobi kinong i dades ira tinga di kakarek ra matanabar.
Di malok be di na hadado,
ma di malok be di na nes.
Di nahula nes kilam ma ira mata di,
ma di nahula hadade kilam ma ira talinga di,
ma di nahula nunure kilam ta ira tinga di,
ma di nage tahurus ma nige halon di.’
28 “Io kaie, iou sip mu be mu na nunure be God te tule ikin ra nuno
haralon ukatika ta di ing pata be a Iudeia di, ma di, di na hadade kilam
ie!”
29 *
30 Ma haruat ma a iruo kudulena tinohon Pol ga kis kaia tano ngasiana
ga kukule leh ie. Iga susuat leh di bakut ing di ga hananawat ura nesnes
ie.
31 Ma iga harpir utano kingdom tane God ma iga hausur utano Watong
Jisas Krais. Iga gilgil hobi ma ra balamasa ma pata tikenong ga hakahe ie.

* **28:29** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus 29 i tange horek: *Be ing igate tange leise ter kakarek, ira Iudeia di ga hana ma di ga manga hargor hana nalamin ta di.*

No Pakpakat tane Pol tupas ira ROM

Tano nuno aitul a hinana Pol ga hana utusu tano katano Gris ma iga pakat ikin ra pakpakat tupas ira Kristian tusu Rom (nes Apostolo 20:2-3). No taman Rom aie no tamat na taman tano ula hanuo bakut ta ikino pana bung ma ne Pol ga sip be na hana utusu ho di ura harahut di (nes Rom 1:11-15). Iesene iga ura hinana baak utusu Ierusalem waing inage ter ira hartabar ter ta ira Kristian kaia (15:25-28). Io kaie, igom tule ikin ra pakpakat tupas ira Kristian tusu Rom be di na nunure be na hana basie kaia ho di ing na hana utusu Spen (15:23-24). Pol pai gale nes baak ira Kristian kaia Rom, kaie igom sip bileng be na hinawase timaan di tano haralon tane God. Haleng ira Kristian kaia Rom pa dile Iudeia, ma sene a mon Iudeia nalamin ta di bileng. Ma ne Pol ga sip be na hinawas palai be no kunubus tane God ter ta ira Iudeia pai gale puko. Pata. God a takadoswana ie ma ite gil haruatne no nuno kunubus. **Ma ne God te hamanis be i takados hobi ing i kure be tikenong i takados ra matmataan tana ing i nurnur tane Krais (1:16-17).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. Ma be God na kure be tikenong i takados, io, na halon ie. Pol ga hinawas be ira turadi bakut, ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia bileng, di ira ut na sana (1:18-3-20) ma pa dile tale tutuno iat ura murmur ira harkurai tane God waing God nage kure be di takados ra matmataan tana. Pata. Iesene be tikenong na nurnur sene mon tane Jisas Krais, io, God na marse bia ie ma ina kure be i takados kinong Krais te kap leise ira nudait sana tintalen (3:21-26). Ma be God na halon dait hobi i hamanis be i takados bileng ma ite gil haruatne no nuno kunubus ing iga tange be na ter no haralon (3:21, 26). Ma sene pata tikenong paile tale be na mur ira bilai na tintalen ta ira harkurai tane Moses ura kapkap ikin ra haralon. Pata. Na nurnur sene mon tane Krais hoke Abraham bileng ga nurnur tane God (3:27-4:25). Io kaie, be God te kure be dait takados naramon tane Krais, pai nale ngalngaluan ma dait. Pata. A malum na kis ta dait ma ne God kinong Krais te hamaram dait ira ut na sana tikai ma ne God (5:1-11). Ma a tutuno be dait bakut ga kis ra minat kinong dait bakut ira ut na sana iesene no hartabar bia tane God i manga tamat sakit ta ira nudait sana tintalen, kaie God ge ter no nilon hathatikai ta dait (5:12-21). Ma be God te halangalanga leise dait sukun no dades ta ira sana tintalen i tahut be pa dait nale tultule baling ta ira sasana iesene dait na tultule tane Krais ma ira tintalen takados (6:1-23). Ma a tutuno be ira turadi di ura gilgil ra sasana (7:7-25) iesene dait paile kis ra hena ira harkurai baling (7:1-6). Pata. Dait langalanga um ma dait lon ma no dades tano Halhaaliena Tanuo (8:1-39). Ma urah be ira Iudeia pa dile kap no haralon? Pata be no burwana be no kunubus tane God te puko. Pata. Iesene kinong pa dile nurnur (9:1-11:36). Io, ma be God te kure be dait takados i tahut be dait na mur ira takadoswana tintalen (12:1-15:13).

1 Aiou Pol, tike ut na tinaram tano pinapalim Jisas Krais i ter ie tagu. Ma
ne God gate tato leh iou be iou tike apostolo ma iga bul hasisingen iou ura
harpir tano tahut na hininaawas tana.
2 Ma ikinong no tahut na hininaawas nong God ga kukubus ter utana
menalalie ruma naramon ta ira halhaaliena pakpakat ta ira tangetus.

1:1 Apostolo 9:15 **1:2** Rom 16:25-26

3 Ma ikin ra tahut na hininaawas i iangianga utano Natine. Ma tano
ninanaas be iga hanawat turadi, a bulumenamur ie tane Dawit.
4 Iesene tano ninanaas tano nuno kinkinis tano Halhaaliena Tanuo, God
ga bul um ie be aie no dades na Natine God ing God ga hatut ie sukun no
minat. Ma aie um, ne Jisas Krais no nudait Watong.
5 Ma tano nugu kinkinis naramon tane Krais, God ga tabar bia iou ma no
nuno harmarsai be iou nige tike apostolo. Iga tabar iou hobi waing nige
lamus di ing pa dile Iudeia be di na taram ie hokakarek, be di na nurnur
tana, waing da manga hatamat no hinsana.
6 Mu nalamin bileng ta di. Ma mu bileng, God te tato leh mu be mu gar
tane Jisas Krais.
7 Io, ma iou pakpakat tupas mu ira matanabar rusu Rom, mu ing God
i manga sip mu ma ite tato leh mu be mu ira nuno gamgamatien na
matanabar tus. A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God
no nudait Mama ma no Watong Jisas Krais.

Pol ga manga sip be na harpir tusu Rom bileng.

8 Io, ma no luaina linge be tano nudait kinkinis naramon tane Jisas Krais
iou tanga tahut tupas God uta mu bakut kinong no numu nurnur di gate
hininaawas utana tano ula hanuo bakut.
9 Ma metuma naramon tutuno iat tagu iou la paapalim tane God ing iou
harpir ma no tahut na hininaawas utano Natine. Ma ne God aie nong i
tale be na hinawas palai ta ikino linge i nunure be i tutuno, ma i horek,
be iou paile sangeh ura kilkilam mu naramon ta ira nugu sinsaring ta ira
pana bung bakut.
10 Iou la saasaring be iou nige petlaar be ni hana tupas mu ing be no
Watong na sip hobi. Iga lawas na pana bung sakit iou ga sip hobi ma iou
paile palai be na ngan um hohaam kakarek, iesene iou saasaring hait be
na ngan hobi.
11 Iou manga sip be ni me nes mu waing nige tabar mu ma ira mangana
hartabar ing i haruat ura harahut ira tanua mu waing mu nage tur dades.
12 Ma ing iou tangtange, i horek. Iou sip be iou ma mu, dait na
harbalaraan harbasie ta dait ma ta ira nudait nurnur.
13 Bar hinsaagu tane Krais, iou sip be mu na palai be iou ga pingit ra
haleng na pana be ni me nes mu, iesene a mon tur harbat tuk ter katiak.
Ma iou ga pingpingit hobi waing nige kap ra puspusno me nalamin ta mu
hoke iou te kap ra puspusno me nalamin ta di ira mes ing pa dile Iudeia
bileng.
14 No nugu binalaan iat be ni hana tupas dong ing di te manga lala ta
ira tintalen ma ira mangana lilik ta di ira Grik. Ma hobi bileng ta di ing
pa dile mur kike ra tintalen. No nugu binalaan ie bileng be ni hana ter ta
ira ut na minanes ma di ing pa dile kap ra tamat na harausur.
15 Ma ikinong no burwana be iou manga kanan be ni harpir ma no tahut
na hininaawas ter bileng ta mu kaia Rom.

No tahut na hininaawas i hapuasne be ira tintalen tane God i takados ma be God na kure be tike ut na nurnur i takados bileng.

16 Iou paile hirhir utano tahut na hininaawas kinong no dades tane God
i kis ter tana ura haalon di bakut ing di nurnur. Ira Iudeia di ga lie ma
namur um i halon di ing pa dile Iudeia.
17 Ma ikinong i tutuno kinong no tahut na hininaawas i hapuasne be God

---

1:5 Apostolo 26:16-18; Galesia 2:7-9 **1:7** Nam 6:25-26 **1:10** Apostolo 19:21; Rom 15:23 **1:13** Apostolo 19:21 **1:16** Mak 8:38; 1 Korin 1:18-24; Apostolo 13:46 **1:17** Rom 3:21-22; Hab 2:4

i takados ma ina kure be tikenong bileng na takados. Ma ne God na kure
be tikenong na takados tano tintalen na nurnur sene mon. Hoke no nianga
tane God i tange be, *"No takadoswana turadi na lon tano nuno nurnur."* *

God i hapuasne no nuno ngalngaluan ter ta di ira ut na sana, dong ing di nunure ter ie ma di malok leise ie.

18 I palai be na ngan hobi kinong no ngalngaluan tane God i hanawat
puasa metuma ra mawe ma i kis ter ta ira sana tintalen ma ira tintalen na
tur talur God ing ira turadi di gil, dong ing di ma ira nudi sasana, di sie
ira linge i tutuno tane God.
19 I palai be di la gilgil hobi kinong ira linge i tale be di na nunure utane
God, di palai ine. Kinong urah, God te hapalaine di ine.
20 Ma di palai ine kinong tur leh tano hakhakisi tano ula hanuo di te
manga palai ta ira nuno tintalen ing paile tale be tikenong na nes, be a
nuno mon dades ing pai nale pataam, ma be God at ie. Ma di palai utana
hobi kinong di te nes um ira linge ing ite hakisi. Io kaie, pa dile tale be di
na ianga bat ira nudi sana tintalen.
21 Hokakarek, a tutuno di ga nunure God iesene pa di gale pirlet ie be
God ie ma pa di gale tanga tahut tana. Pata. Ira nudi lilik ga hanawat linge
bia ma di ga ngan hora ngulo kinong ira nudi lon i kadado.
22 A tutuno di ga tange be di ira ut na minanes iesene di ga hanawat
hora ngulo.
23 Di ga malok be di na lotu tupas no tamat na God nong paile tale be
na mat. Di ga kios no nudi lotu, di gom lotu tupas ira palimpuo ing di ga
gil hoke ra turadi i tale be di na mat, di gom lotu tupas ira mon bileng, ma
ira wawaguei, ma ira mangana linge i kaskase.
24 Ikinong no burwana be God ga waak leise um dong be di na gilgil ira
bilingana tintalen haruat ma ira nudi sinisip metuma naramon tutuno iat
ta di, kaie di gom murmur ira hirhiruana tintalen ta ira palatamai di.
25 Ma ne God ga gil hobi kinong di ga malok leise ira tutuno ing ite
hapuasne utana ma di ga mur balik no hinarakale ura lotu tupas ma ura
bulbul hasur di ta ira linge God ga hakisi, ma pata be God, aie nong da let
ie hathatikai. A tutuno sakit.
26 Io kaie, God ga waak leise um di be di na murmur ira hirhiruana sana
sinisip. Hokakarek, ira haine di ga malok leise no tintalen haruat ta ing
God ga hakisi ter di hobi ma di ga mur balik tike mes.
27 Ma i haruat bileng hobi ta ira tunana. Di ga malok leise no nudi
kinkinis tikai ma ira haine haruat ma ing God ga hakisi ter di hobi, ma
iga manga mamahien ira nudi sana sinisip harbasie ta di. Ira tunana di
ga mur ira hirhiruana tintalen harbasiane ta di iat ma di ga hatur kawase
no harpadano haruat iat ma ing di ga hana saasa ter ine.
28 Ma pa di gale lik be a tamat na linge be di na nunure God be nesi ie,
kaie God gom waak leise di be di na mur sene mon ira nudi lilik na ba ura
gilgil kike ra tintalen ing di tale be pa di gorle gil.
29-30 Di te hung um ma ira mangana tintalen ing paile takados, ira sana,
no tintalen na nes kalak linge, ma ira bilingana tintalen. Di hung ma no

---

* **1:17** I tale bileng be da pukusane ikin ra buturkus horek: *Ma ikinong i tutuno kinong no tahut na hininaawas i hapuasne be God i takados ma ina kure be tikenong bileng na takados. Kinong urah, God i gil haruatne ira nuno nianga, ma ina kure di hobi ing di nurnur. Hoke no nianga tane God i tange be, "No taktakadoswana turadi na lon tano nuno nurnur."* **1:19** Apostolo 14:15-17; 17:24-28 **1:20** Jop 12:7-9; Sam 19:1 **1:21** Epesas 4:17-18 **1:22** Jer 10:14; 1 Korin 1:20 **1:23** Lo 4:15-19; Sam 106:20 **1:27** WkP 18:22; 20:13; 1 Korin 6:9

tintalen na harubu bingibing ma ra bala ngungut bileng, no tintalen na harhuli, no sinisip ura hagae ira mes, ma no tintalen na sipsip ira kinkinis gar na mes. Di pines hagae ma di tange hagae ira mes. Di malentakuane God ma di ira dades na ul pat. Di nes hanapu ira mes ma di ira ut na latlaat. Di lik leh ari mangana sigar sasana ura gilgil. Di ul ba ta ira etna di ma ira tama di.
31 Pa dile palai tutuno iat ta ira bilbilai. Pa dile gil haruatne ing di tange. Pa dile sip iat ira hinsaa di ma pa dile marse ira turadi.
32 A tutuno, di manga nunure ter no takados na harkurai tane God ing i tange be dong ing di gil kakarek ra linge, i takados be di na mat. Iesene di gilgil haitne balik kakarek ra tintalen iat. Ma pata be ikinong sene mon. Pata. Di manga haut leh bileng dong ing di la gilgil hobi.

2

Pata tikenong pai nale tale be na hilo pas no ula harkurai tane God, ma no nuno harkurai i takados.
1 Io kaie, augo nong u kure hagae tike mes, paile tale be nu ianga bat ta ira num sana tintalen kinong ira linge u te kure hagae tikenong ine, io, u kure hagae habaling ugo. Kinong urah, augo nong u harkurai hobi, u la gilgil bileng kakarek ra mangana tintalen iat.
2 Ma dait nunure be ing God i kure hagae dong ing di gil kakarek ra mangana tintalen, no nuno ula harkurai i takados.
3 Augo tike turadi mon nong u kure hagae di ma u gil balik kakarek ra mangana linge iat, u lik be i tale ugo be nu hilo pas no harkurai tane God?
4 Hohaam, u lik hanapu no nuno gingilaan ura gilgil ra tamat na bilbilai utam, ma be i manga bala malum tupas ugo ma be i halis ura kurkure ugo? Hohaam, paule nes kilam ter be no harmarsai tane God i lamus ugo ura lilik pukus?
5 U manga ul ba ma u malok be nu lilik pukus, kaie uge bulbul tagure ra ngalngaluan ing na hana tupas ugo tano bung na ngalngaluan tane God ing no nuno takadoswana harkurai na hanawat puasa.
6 Aie nong *"na balu pukus ira turadi bakut haruat ma ira nudi mangana gingilaan."*
7 Ari, di la gilgil haitne ira tahut na tintalen. Ma be ing di gilgil hobi i palai be di sisilih tano ngas ura kapkap ra minamar ma ra bilai na hinsang ma no kinkinis ing pata ta minat tana. God na balu pukus di ma no nilon hathatikai.
8 Ira mes, di nes kalak ira linge ura hatamat iat di. Di malok ise no tutuno ma di mur ira tintalen ing paile takados. God na balu pukus um di ma ra tamat na ngalngaluan.
9 A mon harangunngutaan ma ra tamat na tirih na hana tupas ira turadi bakut ing di gil ira sasana. Na ngan ter hobi ta di ing pa dile Iudeia ma sene be tutuno sakit ta di ira Iudeia.
10 Iesene a mon minamar ma ra tamat na kinkinis ma ra malum na hana tupas ira turadi bakut ing di gil ra tahut. Na ngan hobi ter ta di ing pa dile Iudeia ma sene be tutuno sakit ta ira Iudeia.
11 Ma ina ngan um hobi kinong God pai lale tutur sene ma tikenong ma ina hagae bia tike mes.
12 Hokakarek, di bakut ing pa dile hatur kawase ira harkurai tane Moses ma di gil ra sasana, io, di na hiruo. Ing be pa dile hatur kawase kike ra

---

2:1 Matiu 7:1-2; Jon 8:7 **2:4** Epesas 1:7; 2 Pita 3:15 **2:6** Sam 62:12; Snd 24:12; Matiu 16:27; 2 Korin 5:10 **2:8** 2 Tesalonaika 1:8

harkurai, di na hiruo iat bileng. Ma di bakut um ing di te hatur kawase
ira harkurai tane Moses ma di gil ra sasana, io, kike ra harkurai na kure
hagae di.
13 Ikin i tutuno kinong di um ing di hadade te mon ira harkurai tane
Moses, God pai nale kure be di takados ra matmataan tana. Pata. Dong
ing di mur ira harkurai, di kaie ing God na kure be di takados.
14 Ikin i tutuno kinong di ing pa dile Iudeia pa dile hatur kawase ira
harkurai tane Moses iesene ing di gil haruatne kike ra harkurai ma ira
gingilaan i hanawat metuma naramon ta ira nudi nilon, io, di bul hawat
ira nudi harkurai tus. Ma pata ta linge be pa dile hatur kawase ira harkurai
tane Moses.
15 Di hamanis be a tutuno be ira hartule ing ira harkurai tane Moses i
tange be da gil, kike ra hartule i kis ter naramon ta di hoke be di te pakat
ter naramon ta ira kati di. I ngan hobi ing ira nudi lilik i hinawas palai ta
ira mangana tintalen so di gil. Ari pana ira nudi lilik i tange hapalaine be
di sana, ma ari pana be di gil ra bilai.
16 Ma ina ngan hobi horek ta ikinong ra bung ing God na kure ira lilik
kumaan gar na turadi haruat ma no tahut na hininaawas iou harpir ma
ie. Ma ite ter um ikin ra pinapalim na gil harkurai ter tano lumane Jisas
Krais.

*Ira Iudeia di sasa butbut bia di hatur kawase ira harkurai tane Moses,
iesene di lake um kike ra harkurai.*

17 Ma augo bileng, hohaam tam? U tange be a Iudeia ugo. U te so ter no
num nurnur ta ira harkurai tane Moses ma u la sasa butbut ma no num
harnunurai ma ne God.
18 Ira harkurai tane Moses te hausur ugo, kaie uge palai ter ta ing God i
sip be nu gil ma ina tale ugo be nu nes kilam ira linge ing i manga bilai.
19 U nunure tutuno iat be u sel timaan ira pulo ma be a lulungo ugo ter
ta dong ing di kis ra kadado.
20 U manga palai bileng be a ut na haratakados ugo ter ta di ing pa dile
nunure no bilai ma no sasana, ma be a tena harausur ugo ter ta di ing
paile matuko ira nudi lilik. Ma u lilik hobi kinong u hatur kawase ira
harkurai tane Moses, ma kakarek ra harkurai ing i hapuasne no tutuno
ma ira minanes.
21 Ma augo um, u hausur ira mes. Ura biha paule hausur habaling ugo?
U la harpir be tikenong pai nale kukuman, iesene hohaam, augo, paule
kukuman?
22 U la tangtange be tikenong pai nale noh tikai ma tikenong pata be no
nuno, iesene hohaam, augo, paule gil hobi? U la manga malmalentakuane
ira palimpuo, iesene hohaam, augo, paule kuman ira palimpuo ta ira nudi
hala na lotu?
23 U la sasa butbut be u hatur kawase ira harkurai tane Moses. Iesene
hohaam, augo, paule kap ter ra hirhir tane God ing u lake kike ra harkurai?
24 I palai be ikin i tutuno kinong i ngan hoke no nianga tane God di ga
pakat ie i tange be, *"Di ing pa dile Iudeia di tange hagae God, i burwana ta
mu ira Iudeia."*

No turadi nong gar tane God tutuno, aie nong no Tanuo i gil ie.

25 Io, i tutuno be no tintalen na kut palatamainari na harahut ugo ing
be u taram ira harkurai tane Moses. Iesene be nu lake kike ra harkurai i
hoke be pa di gale kut no palatamaim.

2:14 Apostolo 10:35 **2:20** 2 Timoti 3:5 **2:21** Matiu 23:3-4 **2:24** Ais 52:5

26 Ing be di ing pa di gale kut ira palatamai di, di mur ira hartule ta kike
ra harkurai, a tutuno sakit be God na nes kilam di hoke be di te kut ira
palatamai di.
27 Ma augo, u te hatur kawase leh ira harkurai di ga pakat hasur ma no
tintalen na kut palatamainari. Iesene, ing be tikenong pa di gale kut no
palatamaine tutuno, ing be i mur kike ra harkurai, io, na kure hagae balik
ugo be a ut na laka harkurai ugo.
28 Io kaie, no turadi paile Iudeia tutuno tano winawas na huntunana
mon. Ma be di kut no palatamaine tutuno no turadi, ikinong paile hakilang
um be gar tane God ie.
29 Pata. No turadi nong i Iudeia tutuno, aie nong a Iudeia ie metuma
naramon tuno tana. Ma no tintalen na kut palatamainari nong i hakilang
be tikenong gar tane God ie, io, ikino hakilang i hanawat tutuno metuma
tano katna. No Halhaaliena Tanuo i gil ie, ma paile hanawat ta ira harkurai
tane Moses di ga pakat hasur. Ma ikinong ra mangana turadi pai nale kap
no nuno pirpirlet mekaia ta ira matanabar. Pata. Na kap ie metuma hone
God.

3

Dait gil ra sasana iesene God i gil ra tutuno ma ira nuno kunubus pai nale kikios. Io kaie, no nuno harkurai i takados.

1 Ing be ikinong i tutuno, aso nong i hatahutne tikenong be a Iudeia ie?
Ma no tintalen na kut palatamainari na harahut ie hohaam?
2 Ai! A tamat na harharahut ite tupas ugo be a Iudeia ugo. Ma no luaina
linge i horek, be God ga ter ira nuno nianga ter ta di ira Iudeia be di nage
mur haruatne.
3 Na ngan hohaam ing be ari ta di pai gale nurnur? Hohaam, ira nudi
tabuna nurnur i tale be na gil pales ira kunubus tane God kaie God pai
nagele gil haruatne ing iga tange?
4 Pata tutuno iat! Iesene a linge bia ing be i hanawat palai be ira turadi
bakut di ira ut na harakale. Dait manga nes kilam ter be God la gilgil
haruatne ing i tange. I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
"Na hanawat puasa be u takados ta ira num nianga,
ma be nu tur ra hartung nu hamanis be ikino hartutung paile kata ter
ugo."
5 Iesene be ira nudait sana tintalen i manga hamanis hapalaine be God i
takados, io, dait na tange hohaam? Hohaam, i nanaas be God paile takados
ing i ngalngaluan ma dait ma i hapadano dait? (Maris! Ing iou ianga hobi
iou mur no mangana hargor gar na turadi mon.)
6 Pata tutuno iat! Ing be God pai gorle takados, na tale hohaam be na
kure no ula hanuo?
7 Ma sene be tikenong na tange dak be, "Di hapupuo ira takados na
tintalen tane God ma ira nugu tintalen ing i tamapas leh tano tutuno. Ura
biha God i nes kilam baak iou be iou tike ut na sana ma i kure hagae iou
ing be ira nugu sana tintalen i manga hamanis hapalaine be God i kis tano
tutuno, kaie i hatamat no minamar tana?"
8 I ngan ter um hohaam be pa dale tange be, "Kaia, dait na gil ira sasana,
kaie no tahut nage hanawat"? A tutuno, ari di te tange hagae iou ing di
tange be iou ianga hobi. Di te sip leh iat ikinong ra harpadano ing na hana
tupas di.

Pata tikenong tutuno iat paile takados ra matmataan tane God.

2:26 Galesia 5:6 **2:29** Lo 30:6; Kolose 2:11 **3:4** Sam 51:4

9 Io, da tange um hohaam? Hohaam, dait ira Iudeia, dait te kap ra
kinkinis i tahut ta di ing pa dile Iudeia? Paile ngan hobi tutuno iat. Kinong
iou te hamanis ter be ira Iudeia ma di ira mes bileng, di bakut, di kis ra
hena no dades ta ira sana tintalen.
10 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
“Pata tikenong paile takados. Pata tutuno iat tikenong.
11 Pata tikenong paile palai ta ira tutuno tane God,
ma pata tikenong i sisilih utane God.
12 Di bakut di te siel wiis leh,
Di bakut, di te linge bia ter tane God.
Pata tikenong paile gil no tahut.
Pata tutuno iat tikenong.
13 Ira nudi nianga i mapus hoke tike midi di kitet ter ie.
Ira karame di i harhuli.
Ira palabulu di i male haruat ma no talbore i harkaret.
14 Ira ho di i hung ma ra harangungut ma ra nianga na harhuli.
15 Di habir mon ura harubu bingibing.
16 Ma ta ira nudi hinana di hatawat sene mon no haragawai ma ra tirih.
17 Pa dile nunure ura bulbul no malum.
18 No bunurut ma no urur tupas God i panim ta di.”
19 Ma dait nunure ter be aso ira harkurai tane God i tange, i tange hobi
ter ta dong ing di kis ra hena kike ra harkurai. Urah, waing pata tikenong
pai nale tale be na ianga bat ira nuno sasana, ma be inage hanawat palai
tano matmataan tane God be no ula hanuo bakut ite lake ira harkurai.
20 Ma i palai um be ikin i tutuno kinong God pai nale kure be tikenong
i takados ra matmataan tana be i gilgil haruatne ira harkurai mon. Pata.
Kinong ira nuno harkurai iat i hapalaine be dait gil ra sasana.

God i kure be tikenong i takados kinong i nurnur, ma pata be ta ira nuno gingilaan haruat ta ira harkurai tane Moses.

21 Iesene ma kakarek um God te hamanis be a takadoswana ie ma be ina
kure bileng be tikenong i takados. Ma paile tahuat tano tintalen na mur
harkurai tane Moses. Ma kike ra harkurai ma ira nianga ta ira tangetus i
hinawas palai bileng uta ikin ra linge.
22 Tano nudi nurnur tane Jisas Krais, God i kure be di takados. Ma i kure
hobi ta di bakut ing di nurnur kinong di bakut di haruat sene mon.
23 Ma di haruat kinong di bakut di te gil ra sasana ma di te puko talur
leh no kinkinis haruat ma ira minamar tane God.
24 Iesene di bakut, God i kure be di takados tano nuno harmarsai. A
hartabar bia mon ikino linge i gil ter ta di. Ma iga tale be na gil hobi
kinong Jisas Krais ga kul halangalanga di.
25 Ma ne God ga ter hawat ie hoke tike hartabar ura hangoingoi no nuno
ngalngaluan. Ma ikin ra hartabar i papalim hobi ta dong ing di nurnur
tano dena. Nalalie God ga hook baak ira sana tintalen di ga gil, kaie igom
ter hawat ikin ra mangana hartabar ura hamanis be i takados.
26 Iga gil hobi ura hamanis ta ikin ra pana bung kakarek be a
takadoswana ie waing inage tale ie be aie iat na takados ma be aie baling
iat bileng nong na kure be di takados ing di nurnur tane Jisas Krais.
27 Io kaie, i tale be da latlaat? Pata. Ma aso no burwana? Hohaam, ira
nudait gingilaan i haruat ta ira harkurai? Pata. Iesene kinong dait nurnur.

3:9 Rom 1:18—2:24; 3:23 **3:10** Sam 14:1-3; 53:1-3 **3:13** Sam 5:9; 140:3 **3:14** Sam 10:7
3:15 Ais 59:7-8 **3:18** Sam 36:1 **3:20** Sam 143:2; Rom 7:7; Galesia 2:16 **3:22** Galesia 2:16
3:24 Rom 5:1

28 Ma i tale be da tange hobi kinong dait nes kilam be God i kure be
tikenong i takados kinong i nurnur, ma pata be i mur ira harkurai tane
Moses.
29-30 Be pai gorle ngan hobi igor nanaas be God aie a God gar na Iudeia
sene mon. Ikinong i tutuno? Hohaam, paile God ie gar ta di ira mes bileng?
Maso! A God gar nudi ira mes bileng kinong tike kapawena God sene mon
kanaia. Ma aie nong na kure be dong ing di ga kut ira palatamai di, be
di takados kinong di nurnur. Ma aie bileng nong na kure be di ing pa di
gale kut ira palatamai di, be di takados bileng ta ikino mangana kapawena
nurnur sene mon.
31 Io kaie, ing be dait mur no tintalen na nurnur, i nanaas ter be dait te
lilik be ira harkurai tane Moses a linge bia? Pata tutuno iat! Dait bul haut
kike ra harkurai.

4

Ma hobi bileng tane Abraham, God ga kure be i takados ra matmataan tana kinong iga nurnur.

1 Io, ma dait na tange um hohaam utane Abraham no hintubu dait ing
a turadi ie hoke dait? Iga namiane tutuno hohaam uta kakarek ra linge?
2 Ing be i tutuno be God ga kure be Abraham i takados kinong i bilai ira
nuno gingilaan, io, a mon burwana be Abraham na latlaat. Iesene God pai
gale nes ie hobi.
3 Kinong urah, ira nianga tane God di ga pakat i tange horek: *"Abraham
ga nurnur tane God ma ne God ga was leh no nuno nurnur be Abraham i
takados ra matmataan tana."*
4 Io, ma be tikenong i papalim, pa dale was leh no nuno kunkulaan be a
hartabar bia ie. Pata. Di nes kilam ie be a puspusno haruat ma ira nuno
pinapalim.
5 Iesene hohaam tano turadi nong paile papalim haruat ma ira harkurai
ma sene i nurnur tane God nong ila kurkure be ira ut na sana di takados?
Io, God na was leh no nuno nurnur be ikino turadi i takados ra matmataan
tana.
6 Ma ne Dawit ga tange bileng ikin ra linge ing iga iangianga utano
haridan i hana tupas no turadi nong paile mur ira gingilaan haruat ma
ira harkurai tane Moses iesene God i was leh ie be i takados. Iga tange
horek:
7 "No haridan na kis ta di ing ira nudi tintalen na laka harkurai God te lik
luban leise,
ma ira nudi sasana ite kaser bat.
8 No haridan na kis tano turadi nong ira nuno sasana no Watong pai nale
was leh ukaia tana be na tur ra harkurai."
9 Hohaam um, dong ing di ga kut ira palatamai di, di sene mon di te hatur
kawase ikin ra haridan, ma pata be di ing pa di gale kut ira palatamai di?
Ma dait te tange be God ga was leh no nurnur tane Abraham be Abraham
i takados ra matmataan tana.
10 Hunangesa God ga was halala leh ie hobi? Menalalie be menamur
tano bung di ga kut no palatamaine? Pata be namur. Iesene, menalalie.
11 Iga kap ikino hakilang na kut palatamainari hoke tike binaro di bare
bat be God te kure be i takados tano nuno nurnur tano pana bung iat baak
ing pa di gale kut no palatamaine. Io kaie, no hintubu di aie ta di ing pa

3:29-30 Rom 10:12 **3:29-30** Lo 6:4; Galesia 3:20 **3:31** Matiu 5:17 **4:3** Stt 15:6; Galesia 3:6
4:7 Sam 32:1-2 **4:11** Stt 17:10-11

di gale kut ira palatamai di ma sene di nurnur ma ne God i was leh di be
di takados ra matmataan tana.
12 Ma no hintubu di bileng aie ta dong ing di ga kut ira palatamai di
iesene pata be ta ikin sene mon. Pata. No hintubu di aie ta dong ing di la
murmur bileng ira pares na kakine no tintalen na nurnur tane Abraham,
ikino nurnur nong Abraham ga hatur kawase ie ing pa di gale kut baak
no palatamaine.

13 Io, ma pata be tano gingilaan na mur harkurai be God ga kukubus ter
tane Abraham ma ira nuno bulumenamur be Abraham na rumahal leh
tano ula hanuo. Pata. Iga kukubus ter hobi kinong God ga kilam Abraham
be i takados ra matmataan tana kinong iga nurnur.
14 Ma hobi bileng, ing be dong ing di lon mur ira harkurai di gor rumahal
hobi, io, igor hamanis be no tintalen na nurnur a linge bia ma no kunubus
i pata puspusno.
15 Kinong urah, ira harkurai tane Moses i hatawat no ngalngaluan tane
God. Iesene ing be pata ta harkurai kanaia, pata bileng ta tintalen na laka
harkurai.

16 Io kaie, dait kap no kunubus ta ira nudait nurnur waing no kunubus
nage hartabar be mekaia tano harmarsai. I hanawat tano harmarsai
waing inage hana tupas tutuno iat ira bulumenamur bakut tane Abraham
ma pata tike linge pai nale tale be na tur bat ie. Pai nale hana tupas sene
mon dong ing di hatur kawase ira harkurai tane Moses, iesene na hana
tupas bileng dong ing di mur no mangana nurnur tane Abraham. Aie no
hintubu dait bakut.
17 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be, *"Iou gate bul ugo
be no hintubu di ira haleng na huntunana."* God nong Abraham ga nurnur
tana ga nes kilam ie be no hintubu dait ie. Aie no God nong i ter nilon ta
ira minat ma i tange ta ira linge ing kanaia baak be na hanawat um.

18 Iga nanaas ter tane Abraham be no kunubus tane God pai nale
hanawat tutuno, kaie pata ta burwana be tikenong na so no nuno lilik ma
ina nanahe tana. Iesene Abraham balik ga so no nuno lilik hobi ma igom
nurnur. Io kaie, Abraham gom no hintubu di ira haleng na huntunana
hoke God gate tange tana be, *"Ira num bulumenamur bileng hobi."*
19 Abraham ga nes kilam be no palatamaine ite manga malur um kinong
igate haruat um ma tike maar ira nuno tinohon. Iga nes kilam Sara hobi
bileng be ira nuno pana bung na kinakaho gate pataam um. Iesene no
nuno nurnur pai gale puko ta dahine.
20-21 Abraham ga nes kilam habaling dur hobi iesene ing be iga lilik tano
kunubus pai gale hana sukun no nuno nurnur, kaie pai gomle iruo ira
nuno lilik utano kunubus. Pata. God ga hadades no nuno nurnur ing
Abraham ga pirlet ie ma igom kanam bakut leh be God na petlaar be na
gil haruat ta ing igate kukubus ter hobi.
22 Ma ikinong no burwana be *"God ga was leh no nurnur tane Abraham
be Abraham i takados ra matmataan tana."*
23 Ma ikin ra nianga, *"God ga was leh ie hobi,"* pa di gale pakat ie utana
sene mon. Pata.
24 Di ga pakat ie uta dait bileng ing God na was leh dait be dait takados
ra matmataan tana. God na gil hobi ta dait ing dait nurnur tana, aie nong
iga hatut Jisas no nudait Watong sukun ra minat.

4:13 Stt 17:4-6; 22:17-18; Galesia 3:29 **4:14** Galesia 3:18 **4:15** Rom 3:20; 5:13 **4:16** Galesia 3:7 **4:17** Stt 17:5 **4:18** Stt 15:5 **4:19** Stt 17:17 **4:22** Stt 15:6

25 Aie nong God ga ter ise ie be na mat uta ira nudait sasana ma aie
bileng nong God ga hatut pukus ie utano nuno gingilaan na bul harkurai
be dait takados ra matmataan tana.

5

A malum i kis ta dait ma ne God kinong no Natine te hamaram dait tikai ma ne God ing dait baak ira ut na sana.

1 Io kaie, a malum i kis um ta dait ma ne God tano nudait kinkinis
naramon tano nudait Watong Jisas Krais kinong tano nudait nurnur God
te kure be dait takados ra matmataan tana.
2 Ma metuma naramon tane Krais dait te lala ta ikin ra kinkinis God te
tabar bia dait ma ie ma no nuno harmarsai. Ma ne Krais te gil hobi kinong
dait te nurnur tana. Dait la tur ter hobi ta ikin ra kinkinis na harmarsai
ma dait laro ma ra gungunuama kinong dait kis nanahe ma ra nurnur
be dait na hatur kawase ira haridan i hanawat metuma ra minamar tane
God.
3 Ma pata be ikinin sene mon. Pata. Dait laro ma ra gungunuama bileng
ta ira nudait ngunngutaan kinong dait nunure ter be no ngunngutaan i
hatawat no tintalen na tur dades ra hena ira tirih.
4 Ma be dait tur dades hobi ta ira tirih, i hanawat palai be kike ra tirih te
walar sot dait ma sene dait paile ngan hoke ira mangana turadi di puko.
Ma be dait kakarek ra mangana turadi, io, i tale be dait na nanahe ma ra
nurnur be dait na hatur kawase ira haridan.
5 Ma be dait nanahe ma ra nurnur hobi, io, pa dait nale kis ta ira hirhir
kinong God te burange habukas ira tinga dait ma no nuno harmarsai ing
iga tabar dait ma no Halhaaliena Tanuo.
6 Hokakarek, tano pana bung i haruat tutuno iat tano sinisip tane God
ing dait pai gale petlaar ura gilgil um ta linge, Krais ga mat uta dait, dait
ing dait ga tur talur God.
7 A dades na ling be tikenong na mat uta tike ut na takados. Iesene i
tutuno bileng be tikenong na iangor dak be na mat uta tike bilai na turadi
hobi.
8 Iesene God i hamanis hapalaine be aie iat i sip dait hokakarek, be ing
baak dait ga ut na sana ter Krais ga mat uta dait.
9 A tutuno be tano de ne Krais, God te kure be dait takados ra matmataan
tana. Ma be ikinong i tutuno, io, i manga tutuno be Krais na halon dait
sukun no ngalngaluan tane God!
10 Hokakarek, dait gate manga malentakuane baak ne God, iesene tano
minat tano Natine, God ga hamaram dait tikai ma ie. Ma be ikinong i
tutuno, io, i manga tutuno be tano nilon tano Natine, God na halon dait
kinong dait te haramaraam ter ma ie hobi!
11 Ma pata be ikinin sene mon. Pata. Dait laro ma ra gungunuama bileng
tane God kinong no nudait Watong Jisas Krais te hamaram ter dait tikai
ma ne God.

Hoke ira turadi di ga mat mekaia tano sana tintalen tane Adam, di na lon mekaia tano takadoswana tintalen tane Krais.

12 Io kaie, tike linge i ngan ho ikin. Tike turadi mon ga halemlem halala
no sana tintalen ukira tano ula hanuo ma iga mat kinong iga gil no sasana.
Ma ta ikinong mon ra mangana ngas no minat ga hana ter ta ira turadi
bakut kinong di bakut di ga gil no sasana.

4:25 Ais 53:4-5 **5:3** Jemes 1:2-3; 1 Pita 1:5-7 **5:8** Jon 3:16; 1 Jon 4:10 **5:9** Rom 1:18; 2:5
5:12 Stt 3:6; Rom 6:23

13 (Io, a tutuno be no sana tintalen ga kis kira tano ula hanuo menalalie
be ira harkurai tane Moses ga hanawat. Iesene paile tale be da kilam
tikenong be i gil sasana ing be pa di gale bul harkurai baak.
14 Iesene no minat ga kure ira turadi mekaia hone Adam tuk ter tane
Moses, di iat bileng ing pa di gale gil ra sasana haruat ma no tintalen na
laka harkurai tane Adam. Ma ne Adam tike tutuno na malalar ta nong i
ura hinanawat namur.
15 Iesene no hartabar bia tane God paile papalim haruat ma no tintalen
na laka harkurai. A tutuno be di ira haleng di ga mat kinong ikino
kapawena turadi sene mon iga lake no harkurai. Iesene no harmarsai tane
God ma no hartabar nong no kapawena turadi Jisas Krais ga tabar bia di
ma ie ma no nuno harmarsai, ikinong ga manga burung di ira haleng!
16 Hokakarek, ikin ra hartabar i mes tano puspusno nong i hanawat leh
tano sana tintalen ta ikino kapawena turadi. Ma i horek, be no dades
na harkurai tane God ga tahuat leh tano kapawena sana tintalen ma iga
kure hagae ira turadi. Iesene no hartabar balik ga tahuat leh mekaia ta
ira haleng na sana tintalen, kaie, God na kure be tikenong i takados ra
matmataan tana.
17 No minat ga tur leh be na kure ira turadi kinong ikino kapawena
turadi sene mon ga lake no harkurai. Ma no burwana no minat ike ta
ikino kapawena turadi sene mon. Iesene hohaam ta dong ing di te kap
leh no harmarsai tane God nong i manga burung di ma ie? Di iat ing di te
kap leh no hartabar tane God, ikino nuno tintalen ing i kure be tikenong i
takados ra matmataan tana. Ing be i tutuno be no minat i kure ira turadi
hobi, io, i manga tutuno sakit be God na manga hatatik dong ing di kap
no nilon. Ma no gingilaan ta ikino kapawena turadi mon Jisas Krais no
burwana be God na gil hobi.)
18 Io kaie, hoke no kapawena laka harkurai sene mon ga huei ma ne
God gom kure hagae um ira turadi bakut, io, hobi bileng no kapawena
takadoswana gingilaan sene mon ga huei ma ne God gom kure um be ira
turadi bakut di takados ra matmataan tana, kaie di nage lon.
19 Hokakarek, hoke God ga kure be di ira haleng a ut na sana di kinong
ikino kapawena turadi sene mon pai gale taram nianga, io, hobi bileng,
God na kure be di ira haleng di na takados ra matmataan tana kinong
ikino kapawena turadi sene mon ga taram nianga.
20 Io, ma ira harkurai tane Moses ga tur huat um waing inage palai be ira
sana tintalen i manga tamat. Iesene be ira sana tintalen ga manga tamat
hanana hobi, io, no harmarsai ga manga tamat sakit balik um.
21 Ma iga ngan hobi waing no harmarsai nage papalim hoke no sana
tintalen ga papalim hobi. Ira minat di ga kis ra hena no dades tano sana
tintalen. Hobi bileng, di ing God na kure be di takados ra matmataan
tana, di na kis ra hena no dades tano harmarsai, ikino harmarsai nong na
hatawat no nilon hathatikai ter ta dong ing di kap Jisas Krais no nudait
Watong.

6

Dait ga mat sukun ira dades tano sana tintalen ma dait lon um ma no sigar mangana nilon tane Krais.

1 Io kaie, dait na tange hohaam um? Hohaam, i tahut be dait na gilgil
ira sasana waing no harmarsai nage manga tamat um?

5:13 Rom 4:15 **5:18** 1 Korin 15:22 **5:19** Ais 53:11 **5:21** Rom 6:23

2 Pata tutuno iat! Dait ga mat sukun ira dades tano sana tintalen.
Hohaam um be dait na lon baling ra hena?
3 Na manga tahut be mu na palai be dait bakut ing dait te kap baptais
naramon tane Jisas Krais, ikin i hamanis be dait ga mat tikai ma ie.
4 Hokakarek, i hoke be di ga bus dait tikai ma ie ter tano minat ing dait
ga kap baptais. Ma i ngan hobi waing dait nage lon haruat ma ne Krais. No
dades nong i manga bilai mekaia tane Mama ga hatut ie sukun ra minat.
Hobi bileng ta dait, na tale dait be dait nage lon ma tike sigar mangana
nilon.
5 Ma dait nunure be na ngan hobi kinong be ing dait te harpatep tikai
ma ie tano minat, io, tutuno sakit dait na harpatep tikai bileng ma ie tano
nuno tuntunut hut baling.
6 Ma ikin i palai kinong dait nunure be no nudait tuarena nilon ga mat
tikai ma ie tano ula kabai waing no palpal ta dait nong i kis ra hena no
sana tintalen nage pata nuno ta dades. Ma i ngan hobi ta dait waing dait
pai nale tultule baling tano sana.
7 Ma i tale be dait na tatalen hobi kinong nesi tikenong te mat ite
langalanga sukun um no dades tano sana tintalen.
8-9 Iesene be ing i tutuno hobi be dait te mat tikai ma ne Krais, dait
nurnur be dait na lon tikai ma ie kinong dait nunure be pai nale mat
baling. Urah, kinong God gate hatut pukus ie sukun ra minat. Maso. Pai
nale kis baling ra hena tano dades tano minat.
10 No minat paile tale be na kure ie kinong ite mat tike pana mon. Ma i
haruat. Pai nale mat baling. Iesene no mangana nilon i lon kakarek, i lon
utane God.
11 Hobi bileng, i tahut be mu na nes kilam mu be mu ga mat sukun ira
dades tano sana tintalen ma be mu lon tano numu kinkinis tane Jisas Krais
ura utane God.
12 Io kaie, waak mu haut leh no sana tintalen be na kure ira palatamai
mu, a mangana palatamainari ing na mat mon. Ing be mu na haut leh ie
hobi, mu na taram ira nuno sana sinisip.
13 Waak mu terter habaling ira sumsubana ta ira palatamai mu ter tano
sana tintalen be no sasana na papalim me ura gilgil ira tintalen ing paile
takados. Iesene i tahut be mu na ter mu ter tane God balik, mu ing mu te
lon um sukun ra minat. Ma mu na ter ira katano ta ira palatamai mu ter
tana be na papalim me ura gilgil ira tintalen takados.
14 Ma i tale be mu na lon hobi kinong no sana tintalen pai nale gau leh
mu ma no nuno dades. Kinong urah, pa mu le kis ra hena ira harkurai,
iesene mu kis ra hena tano hartabar na harmarsai.

Nalalie dait ga tultule ter tano sana tintalen iesene kakarek um dait ira tultule gar ta ira tintalen takados.

15 Io kaie, da tange hohaam um? Hohaam, i tahut be dait na gil ira
sasana kinong dait paile kis ter ra hena ira harkurai ma sene ra hena ra
harmarsai? Pata tutuno iat!
16 Na manga tahut be mu na nunure be ing mu ter leise mu ta tikenong
ura tartaram ie hoke ira nuno tultule, io, a tutuno be mu te tultule um ta
ikino turadi nong mu tartaram ie. Ma i ngan hobi be ing mu ira tultule
tano sana tintalen nong i halemlem mu ter tano minat. Ma i ngan hobi
bileng be ing mu ira tultule tano tintalen na taram nianga nong i halemlem
mu ter tane God nong na kure be mu takados ra matmataan tana.

6:3 Galesia 3:27 **6:4** Kolose 2:12 **6:6** Galesia 5:24 **6:11** 2 Korin 5:15; Galesia 2:19 **6:12** Stt 4:7 **6:13** Rom 12:1 **6:14** 1 Jon 3:6 **6:16** Jon 8:34; 2 Pita 2:19

17 Ma be dait nes be i ngan hohaam ta mu, dait tanga tahut tane God. A
tutuno be nalalie mu git tultule ter tano sana tintalen. Iesene mu ga taram
no harausur ma ira numu kudulena nilon bakut iat, ikino harausur nong
God ga bul hawat ie be mu na kis ra hena.
18 God te halangalanga leise mu sukun no dades tano sana tintalen ma
mu te tultule um ta ira tintalen takados.
19 Ing iou tange hobi iou hamanis tike hapupuo ta ira nudait mangana
kinkinis kira napu kinong i malus be mu na mur ira sasana. A tutuno be
nalalie mu git terter ira katano ta ira palatamai mu ura tultule um gar ta
ira bilingana tintalen ma ira sana tintalen ing i tamtamat hanana. Hobi
bileng, kakarek i tahut be mu na ter kike ra katano ura tultule um gar ta
ira tintalen takados, kaie mu nage halhaalien sukun ira sasana.
20 Kaia, mu na gil hobi kinong i palai be tano pana bung be mu ga tultule
tano sana tintalen, pata ta linge pai gale halewen mu be mu na mur ira
takados na tintalen.
21 A mangana puspusno so um ing mu te kap leh ta kike ra mangana
gingilaan mu ga kahe hirhir pane? Pata um tari kinong kike ra linge i bul
ter mu tano minat.
22 Iesene kakarek um God te halangalanga sukun mu tano dades tano
sana tintalen ma mu te tultule um gar tane God. Io kaie, ira puspusno um
mu kap, i lamus ter mu tano kinkinis i halhaalien sukun ira sasana, kaie
mu kap no lon hathatikai.
23 Kinong urah, no kunkulaan tano sana tintalen, aie no minat. Iesene
no hartabar tane God nong i tabar bia dait ma ie, aie no nilon hathatikai
ing i kis tane Jisas Krais no nudait Watong.

7

Dait te mat tikai ma ne Krais, kaie dait langalanga sukun ra hena ira harkurai tane Moses.

1 Bar hinsaagu tane Krais, mu na palai tutuno iat ta ing iou ura tangtange
kinong mu bakut mu nunure ter ira harkurai, be ira harkurai i kaser sene
mon baak tikenong be i lon ter.
2 Hokakarek, no harkurai i kure ter be tike tinolen na haine i kukubus
tikai ter ma no nuno tunana ing baak no tunana i lon ter. Iesene be no
nuno tunana i mat, no haine te langalanga sukun no harkurai na tinolen
hobi.
3 Io kaie, ing be no haine i tole tike mes na tunana ing baak no nuno
luaina tunana i lon ter, io, da tange be no haine te gil sasana ma tike mes
na tunana paile nuno ie. Iesene be no nuno tunana ite mat, no haine te
langalanga sukun ikino harkurai, ma pa dale tange be ite gil sasana ma
tike mes paile nuno ie. A linge bia be ite tole tike mes na tunana.
4 Ma hobi bileng ta mu bar hinsaagu. Tano ninaas ta ira harkurai tane
Moses, mu te mat sukun um ra hena kakarek ra harkurai kinong mu
naramon tano palatamaine Krais. Io kaie, mu ira turadi gar ta tike mes.
Mu kukubus ter ta ikino nong God ga hatut haut ie sukun ra minat ma mu
kukubus ter hobi waing mu nage huei hawat no puspusno utane God.
5 Hokakarek, ing no sana palpal naramon ta dait ga kure dait be dait na
murmur ie, ira sana sinisip ing ira harkurai tane Moses ga hatatik, di ga
papalim naramon ta ira palatamai dait, io kaie, dait gom huei ra puspusno
haruat tano minat.

6:23 Rom 5:12,15 **7:4** Rom 6:2,11

6 Iesene kakarek um dait te langalanga sukun ra hena ira harkurai tane
Moses kinong dait te mat talur kike ing iga hiis kawase dait. Io kaie, no
nudait gingilaan na tultule i kis naramon tike sigar mangana ngas nong
i kis ra hena no Halhaaliena Tanuo. Pa dait le kis na tultule baling um
naramon tano tuarena ngas na tartaram ira kaba not no harkurai bakut.

No harakides tano sana tintalen naramon ta dait.

7 Io kaie, dait na tange hohaam um? Ira harkurai tane Moses i sana?
Pata tutuno iat! Aiou pai gorle nunure balik no sasana ing be ira harkurai
pai gorle hamanis ter tagu. Kinong urah, iou paile tale be iou ni nes kilam
no tintalen na nes kalak ira linge gar na mes ing be no harkurai pai gorle
tange be, *"Waak u nes kalak ira linge gar na mes."*

8 Iesene, no sana tintalen ga nes kilam no harkurai be no harkurai te
papos no ngas tano sasana be na papalim. Io kaie, no sana tintalen ga
hatawat ira humangana nesnes kalak ira linge gar na mes naramon tagu.
Ma i ngan hobi kinong no sana tintalen paile tale be na papalim ing be
pata ta harkurai.

9 Tike pana bung baak iga nanaas be iou ga lon ter ing iou pai gale
nunure ter ira harkurai tane Moses. Iesene be ira harkurai ga hanawat
palai tagu, no sana tintalen ga tur huat ma no dades ma iou ga mat um.

10 Ma kike ra harkurai ing God ga sip be na ter no nilon, io, iga ter no
minat balik tagu.

11 Kinong urah, no sana tintalen ga nes kilam ira harkurai be ira harkurai
te papos no ngas tano sasana, kaie igom hakale iou, ma mekaia tano dades
ta ira harkurai iga ubu bing iou.

12 Io kaie um, ira harkurai i halhaalien tano sasana. Ma ira bar notnot
na hartule bileng i halhaalien hobi ma i takados ma i bilai.

13 Hohaam, kike ing i bilai ga hatawat no minat ter tagu? Pata tutuno
iat! Iesene no sana tintalen balik nong ga hatawat ie ter tagu hobi. Ma
no sana tintalen ga papapalim ma kike ra bilai na harkurai ura hatawat
no minat ter tagu waing inage manga palai be ikino mangana tintalen i
sana iat. Ma iga ngan hobi waing nige hapupuo ira harkurai ma no sana
tintalen ma be nige nes kilam be ikino mangana tintalen i manga sana
tutuno iat.

14 Ma dait nunure be ira harkurai tane Moses i hanawat metuma hone
God iesene iou tike turadi mekira napu mon. I hoke be di te suhurane leise
iou hoke tike maris na tultule be ni kis ra kunubus tano sana tintalen.

15 Hokakarek, iou paile palai tano burwana be iou gil ira linge ing iou
la gilgil. Ma iou paile palai kinong ira linge iou sip be ni gil, iou pai lale
gilgil haruatne, iesene ira linge balik ing iou malentakuane, iou gil.

16 Ma be iou gil ikino linge iat ing iou paile sip be ni gil, io, iou suro haut
be ira harkurai i tahut.

17 Io kaie, pata be iou tuno ing iou gil kakarek ra tintalen. Pata. No sana
tintalen nong ila kis ter naramon tagu, aie iat nong i gil hobi.

18 Ikin i tutuno kinong iou nunure be pata ta tahut paile lon ter tagu.
Paile lon ter tano sana palpal tagu. Ma ikin i palai kinong iou sip be ni gil
no tahut ma sene iou paile petlaar be ni gil hobi.

19 Ikino linge ing iou gil, a mes na linge ie tano tahut na linge ing iou sip
be ni gil. Iesene iou la gilgil ikino sana iat ing iou paile sip be ni gil.

20 Io kaie um, ing be iou gil no linge ing iou paile sip be ni gil, i hamanis
be pata be iou tutuno um ikinong i gilgil no linge. Pata. No sana tintalen
nong ila kis ter naramon tagu, aie ikinong i gilgil no linge.

7:6 Rom 8:2; 6:4 **7:7** KBk 20:17; Lo 5:21 **7:11** Stt 3:13 **7:12** 1 Timoti 1:8 **7:15** Galesia 5:17

21 Io kaie, iou nes leh ikin ra tutuno be tano pana bung be iou sip be ni
gil no tahut, no sana tintalen i kis tikai ma iou.
22 I hokakarek. Tuma naramon tutuno iat tagu iou manga laro be ni gil
haruatne ira harkurai tane God.
23 Iesene iou te silihe leh tike mes na harkurai nong i gilgil pinapalim
tuma naramon ta ira katano tano palatamaigu, nong ila haruburubu ma
no mangana harkurai iou mur ma no nugu lilik. Ma i hiis kawase iou ra
hena no dades ta ira sana tintalen ing i harkurai ter ta ira katano tano
tamaigu.
24 Maris! No nugu nilon te manga harubaal um! Nesi um na
halangalanga leise iou sukun ra hena ikin ra palatamaigu nong i kis ter
tano minat?
25 Iou tanga tahut tupas God be no harharahut i hanawat mekaia hone
Jisas Krais no nudait Watong!
Io kaie, i ngan um horek tagu, be iou, iou tutuno iat, iou tike tultule
ma no nugu lilik ter ra hena ta ira harkurai tane God. Iesene tano sana
palpal naramon tagu iou tike tultule ra hena no dades ta ira sana tintalen
i harkurai ter tagu.

8

No Halhaaliena Tanuo i halemlem dait sukun no sana palpal naramon ta dait ma i ter no nilon ter ta dait.

1 Io kaie um, God pai nale kure hagae dong ing di naramon tane Jisas
Krais.
2 Kinong urah, no Halhaaliena Tanuo nong i ter ra nilon ter tagu
naramon tane Jisas Krais i kure ter iou, ige halangalanga iou hobi sukun
no nugu kinkinis ra hena no dades ta ira sana tintalen ing i harkurai ter
tagu ma i halangalanga iou sukun bileng no nugu kinkinis tano minat.
3 Hokakarek, God ga tule no Natine tus ukira be ina nanaas haruat hoke
ira sana turadi be na gil ra pinapalim tupas ira sana tintalen. Ing be ga gil
hobi iga gil harkurai ura hagae ira sana tintalen ing i kis ta ira sana turadi.
Ikino linge ing ira harkurai tane Moses pai gale petlaar be na gil kinong
ira sana palpal ta ira turadi i kap leise no dades ta kike ra harkurai.
4 Ma ne God ga gil hobi waing dait ing dait paile lon mur ira sinisip ta
ira nudait sana palpal ma sene dait lon mur ira sinisip tano Halhaaliena
Tanuo, io, dait nage gil haruatne ira hartule ta ira harkurai tane Moses.
5 Dong ing di gil haruatne ira sinisip tano nudait sana palpal, no sana
palpal i lie ira nudi lilik. Iesene dong ing di gil haruatne ira sinisip tano
Halhaaliena Tanuo, no Tanuo i lie ira nudi lilik.
6 Ing be no sana palpal i lie no lilik ta tikenong, ina halemlem ter ie
tano minat. Iesene be no Halhaaliena Tanuo i lie no lilik ta tikenong, ina
halemlem ie ter tano nilon ma no malum.
7 Ma i ngan hobi kinong urah, no turadi nong i sana, no nuno mangana
lilik i manga malentakuane God. Tike mangana turadi hobi paile hanapu
ie ta ira harkurai tane God. A tutuno, pai nale petlaar iat be na gil hobi.
8 Di ing no sana palpal i lie di, pa dile petlaar be di na halaro God.
9 Iesene paile ngan hobi balik ta mu. No sana palpal paile lie mu. Pata.
No Halhaaliena Tanuo i lie mu kinong no Tanuo tane God i kis ter naramon
ta mu. (Io, ma be nesi ta tikenong paile hatur kawase no Tanuo tane Krais,
paile gar tane Krais ie.)
10 Ma be Krais i kis ter naramon tam hobi, no tanuam i lon ter kinong

7:23 Galesia 5:17; 1 Pita 2:11 **7:25** 1 Korin 15:57 **8:4** Galesia 5:16,25 **8:9** 1 Korin 3:16; 12:3 **8:10** Galesia 2:20

God te kure be u takados ra matmataan tana. Ma a tutuno be u te gil ira
sana tintalen ma no palatamaim i kis ter tano minat, iesene u lon ter iat.
11 Ma be no Tanuo ta ikino nong ga hatut pukus Jisas sukun ra minat
i kis ter naramon ta mu, io, aie nong ga hatut Krais talur no minat ma
ina ter lon bileng ta ira palatamai mu ing na mat. Ma ina gil hobi ma no
Tanuana nong i kis ter naramon ta mu.
12 Io kaie, bar hinsaagu tane Krais, no nudait binalaan iat be dait na haut
leh no Tanuo be na lie dait, ma pata be dait na lon haruat ma ira nudait
sana palpal.
13-14 Kinong urah, ing be mu lon haruat ma no numu sana palpal, a
tutuno sakit, mu na mat. Iesene be ing mu la gilgil bing ira gingilaan ta
ira sana palatamai mu ma no harharahut tano Halhaaliena Tanuo, io, mu
na lon kinong di ing no Tanuo tane God i lie di, a natine God di.
15 A tutuno ikinong kinong pa mu gale kap tike mangana tanuo nong te
hiis kawase habaling mu ma ra bunurut. Pata. Mu te kap no Tanuo nong
i halon hapatangen dait ura natine. Ma no Tanuo i harharuatne dait be
dait nage sasaring ma ra balaraan be, “Mama, nugu Mama!”
16 Ma no Halhaaliena Tanuo iat i hinawas tutuno ter ta ira tanua dait be
dait ira natine God.
17 Ma be dait ira natine, io tutuno bileng be dait ira mahal na turadi
ing na rumahal namur. Dait ira mahal na turadi gar tane God ma dait
na rumahal tikai ma ne Krais kinong dait la kapkap tikai ma ie ira nuno
harangungut waing dait nage lala tikai bileng ma ie tano minamar tana.

No Halhaaliena Tanuo i harharuatne dait be dait na nanahe ma ra nurnur uta ira haridan namur.

18 Iou nes kilam be ira nudait harangungut utano pana bung kakarek i
manga hansik sakit ing be da hapupuo ie ma no minamar ing na hanawat
puasa ta dait.
19 Ma ikin i palai kinong no hakhakisi bakut i kis kawase ma ra tamat
na namnamas utano pana bung be God na hapuasne ira natine.
20-21 Ma no hakhakisi bakut i nanahe hobi kinong God te kure ter be no
hakhakisi pai nale kap no kinkinis nong i haruat ma no mangana kinkinis
God ga kukubus ter utana. Paile ngan hobi kinong no hakhakisi iat ga sip
be na ngan hobi. Pata. I ngan hobi kinong ikino nong ga kure ter be na
ngan iat hobi iga sip be na ngan hobi. Iesene iga gil hobi tano hakhakisi
tano ula hanuo bileng be na nanahe ma ra nurnur be na langalanga sukun
ira nuno kunubus ing a mon marmarato ine, ma be na manga langalanga
timaan tikai ma ira natine God.
22 Io, ma dait nunure um be ira hakhakisi bakut di te kilkilingane ra but
na tirih tuk ter katiak hoke tike hintienen a bulu i papaas ie.
23 Ma pata be ira hakhakisi sene mon. Dait ing dait te kap no Halhaaliena
Tanuo hoke no luaina hartabar nong i hatutuno be dait na kap ira mes
na haridan namur, dait ngan hobi bileng. Dait kilingane ra but na tirih
naramon ta ira tinga dait ing dait kiskis kawase no pana bung be God
na halon hapatangen tutuno dait ura natine ma be na halangalanga ira
palatamai dait hobi.
24 Ma dait kilingane ra tirih hobi kinong be God ga halon dait iga ter no
mangana haralon ter ta dait be dait na nanahe ma ra nurnur ta ira linge
dait na kap namur. Iesene be ing dait nanahe ma ra nurnur ta ira linge
dait nes kakarek, io, dait paile nanahe tutuno ma ra nurnur. Kinong urah,

---

8:13-14 Galesia 6:8; Kolose 3:5 **8:15** 2 Timoti 1:7; Mak 14:36 **8:15** Galesia 4:5-7; Ninanaas 21:7 **8:16** 2 Korin 1:22 **8:20-21** Stt 3:17-19 **8:23** 2 Korin 5:2-4

pata tikenong paile nanahe ma ra nurnur uta ira linge ite hatur kawase um.
25 Iesene dait nanahe ma ra nurnur uta ira linge dait paile hatur kawase baak, kaie dait nanahe ma ra bala malum.
26 Hobi bileng, no Halhaaliena Tanuo i harahut dait uta ikino linge nong dait paile petlaar ura utana. Dait paile nunure be aso ing dait na sasaring utana iesene no Tanuo i sasaring uta dait. Ing i sasaring i kilingane ra but na tirih ma i hapuasne hobi ing paile tale be da hapupuo ma ra nianga.
27 Ma ne God nong ila siisilih ta ira linge naramon ta ira kati dait i nunure ter no lilik tano Tanuo kinong no Tanuo la saasaring haruat ma no sinisip iat tane God uta dait ira matanabar tus tane God.
28 Ma dait nunure be God la paapalim ta ira linge bakut ura hatawat no bilai uta dong ing di sip God, di iat ing ite tato leh di haruat ma no nuno lilik ite kubus ter.
29 Ma ikin i palai kinong di ing God ga huna bul no nuno lilik uta di ura nunure di, io, di iat bileng God ga kukubus ter menalalie be di na kikios ing nage haruat hoke no Natine. Ma iga kukubus ter hobi waing no Natine nage kap no luaina kinkinis ta di ira haleng na tesne.
30 Ma di ing God ga kukubus ter menalalie hobi ta di, io, iga tato leh bileng di. Ma di ing iga tato leh di, iga kure bileng be di takados ra matmataan tana. Ma di ing iga kure uta di hobi, iga hamar um di ma no tamat na minamar.

God i manga tur ma dait, ma no nuno harmarsai paile tale be na hana talur dait.

31 Io, dait na tange um hohaam uta kike? Ing be God i tur uta dait, io, nesi um i tale be na tur ura hagae dait?
32 Nes! Pai gale hook ter no Natine tus. Pata. Iga ter leise ie be na mat uta dait bakut. Aie nong i ter no Natine ter ta dait hobi, hohaam, pai nale tabar bia dait ma ira linge bakut bileng? A tutuno sakit be ina gil hobi!
33 Nesi um i tale be na tung di ing God te gilamis di? Pata tikenong. God aie nong i kure be tikenong i takados ra matmataan tana.
34 Nesi um i tale be na kure hagae dait? Pata tikenong. Jisas Krais aie nong ga mat. Iesene no tamat na linge balik be God ga hatut pukus ie. Ma aie nong i kis tano tamat na kinkinis tano kata na lumane God ma ila iangianga uta dait kaia.
35 Ma nesi um i tale be na harbasiane dait sukun no harmarsai tane Krais? I tale be no purpuruan na gil hobi, be a harangunngutaan be a hinaragawai be a tamat na sam taburungan? Ing be pata sigasige be ira hiniruo i hutate ta dait be da kut bing dait, i tale be kakarek ra linge na harbasiane dait hobi?
36 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
“I hutate be mem na hiruo ura minat pane haitne ugo God.
Di nes kilam mem be mem hoke ra sipsip mon ing di ura kutkut bing.”
37 Iesene pai nale ngan hobi. Ing kike ra linge so be dait kilingane, dait manga lie sakit balik kinong dait kis ter ta ikino nong ga ter no nuno harmarsai ter ta dait.
38 Ma i tale be ni tange hobi kinong iou nunure tutuno iat be pata tike linge pai nale tale be na harbasiane dait sukun no nuno harmarsai. Ikin ra nilon ma no minat bileng dur pai nale tale. Hobi bileng ta ira angelo be ira dades na sana tanuo, ma ta ira linge kakarek ma ing bileng namur ma ta ira mes na dades na lilie bileng.

8:27 Sam 139:1 **8:28** Epesas 1:11 **8:29** Kolose 1:18; Hibru 1:6 **8:31** Sam 118:6 **8:33** Ais 50:8-9 **8:36** Sam 44:22

39 Pata tikenong tuma nalu be rusu napu ma be ta mangana linge so
mekaia tano hakhakisi bakut pai nale tale be na harbasiane dait sukun no
harmarsai tane God nong i tabar dait ma ie tano nudait kinkinis naramon
tane Jisas Krais no nudait Watong.

9

No hargigilamis tane God i tahuat leh mekaia tano nuno sinisip iat waing inage hamanis no nuno tamat na harmarsai.

1 Iou tange ra tutuno hoke i haruat be tikenong naramon tane Krais na
tange hobi. Iou paile harakale. Ma no tingagu nong i kis ra hena tano
Halhaaliena Tanuo i suro haut be ikin ra nianga i tutuno.
2 Ma i horek, be iou kilingane ra tamat na tapunuk naramon tutuno iat
tagu ma ikino but na tirih pai nale pataam.
3-4 Hokakarek, iou gor kanan be ni tur ra hena tano tamat na harpadano
tane God ma be God gor kutus leise iou sukun Krais ing be ikin gor harahut
ira hinsaagu, di ira Israel no nugu huntunana tus. Di iat ing God ga halon
hapatangen di waing be di na natine. Di iat ing God ga kukubus be ina
hatutuno ira nuno nianga ter ta di. Nudi ira minamar tane God ma di iat
di ga hatur kawase ira harkurai. Nudi no tintalen na lotu tupas God ma
di ing God ga hinawase di uta ira linge ina gil uta di.
5 Di ira bulumenamur ta ira tamat me Israel. Ma be Krais ga hanawat,
iga hanawat mekaia tano nudi huntunana, Krais iat nong i nalu ta ira linge
bakut ma aie God nong da let hathatikane ie. A tutuno sakit.
6 Ing iou te tange hobi, iou paile tange be ira nianga tane God te puko.
Pata. Kinong urah, pata be di bakut ira bulumenamur tane Israel ing di
ira Israel tutuno.
7 Ma pa dile bulumenamur tutuno bakut dong ing di ira bulumenamur
tane Abraham. Pata. No nianga tane God di ga pakat ie i tange balik
be, *"Dong ing di mekaia tane Aisak sene mon, da nes kilam di be ira num
bulumenamur di."*
8 Ma ira linge iou te tangtange i horek. Dong ing di kaho di tano dades
bia mon ta ira turadi, pata be a natine God di. Pata. Di sene mon ing di
hanawat mekaia tano kunubus, da nes kilam di be di ira bulumenamur
tane Abraham.
9 Ma ikin i palai kinong God ga kukubus horek: *"Tano pana bung iou te
kukubus ter tam, iou ni tapukus ma ne Sara na kap tike bulu na tunana."*
10 Ma pata be ikinong sene mon. Rebeka ga kaho airuo kasang mekaia
tike tunana sene mon, ma aie ne Aisak no hintubu di ira Israel tutuno.
11-12 Pa di gale kaho baak dur, ma pa dur gale gil baak ta linge i tahut
be i sana. Iesene God ga tange tane Rebeka be, *"No luaina bulu na kap ra
kinkinis na tultule balik ra hena tano bulu nong di kaho ie namur."* God
gate bul ter no nuno lilik be na gilamis tikenong hobi, kaie igom tange
hobi waing no nuno lilik na hanawat tutuno. Iesene pai gale sip be no
nuno lilik na hanawat tutuno ta ira nudur gingilaan. Pata. God ga sip be
no nuno lilik na hanawat tutuno mekaia ho ie iat nong i tato hobi.
13 Ikin ra linge i hanawat hobi hoke no nianga tane God di ga pakat ie i
tange be,
"Iakop nong iou te sip ie iesene Esau nong iou te malok leise ie."
14 Io, dait na tange um hohaam ta ikin ra linge? I nanaas be God paile
takados? Pata tutuno iat!

9:3-4 KBk 32:32 **9:3-4** KBk 9:4 **9:7** Stt 21:12 **9:8** Galesia 4:23 **9:9** Stt 18:14 **9:11-12** Stt 25:23 **9:13** Mal 1:2-3

15 Ikinong i palai kinong God i tange ter tane Moses be,
“Iou ni marse nong iou sip be ni marse ie.
Ma iou ni ter no tingagu ta di ing iou sip be ni ter no tingagu ter ta di.”
16 Io kaie, no gingilaan na gigilamis tane God paile tur leh tano baso ta
ira turadi ma paile tahuat leh ta ing di sip bileng. Pata. Mekaia hone God
nong i ter ra harmarsai.
17 Ma hobi bileng, da was ta ira Halhaaliena Pakpakat be no nianga tane
God ga hana tupas no king ta ira Isip horek be, *“Aiou te ter ikin ra tamat
na kinkinis na lilie tam kinong iou sip be ni papalim tam ura hamanis no
nugu dades ma be no hinsagu na tamat hanana tano ula hanuo bakut.”*
18 Io kaie, God i marse nong i sip be na marse ma i hadades ira tinga di
ing i sip be na hadades di hobi.
19 Io, be ing i ngan hobi i tale be tikenong na tange tagu be, “Urah kaie
God i kilam baak be a mon sasana ta dait? Tutuno sakit, be God i sip be
na gil tike linge, pata tikenong paile tale be na samakane leise.”
20 Iesene nesi um ugo ra turadi mon nu balu pukus God? Tike gingop
nong di gil ie ma ra pu pai nale tiri nong ga gil ie be, “Ura biha u te gil iou
horek?”
21 Hohaam, paile takados be no ut na pakila gingop be na papalim ma
tike hunghung na pukaie sene mon ma ina gil tike gingop uta ira bilai na
pinapalim ma tike mes na gingop balik uta ira mes na mangana pinapalim
bia mon?
22 I tale hohaam be tikenong na ngurungur? God ga sip be na hamanis no
nuno ngalngaluan ma be na hapuasne no nuno dades. Io kaie, iga manga
bala malum tupas dong ing di kis na tinaguro ter ura hiniruo saasa.
23 Ma ne God ga gil hobi waing inage hamanis hapalaine no nuno tamat
na minamar ter ta dong ing di taguro ter ura kapkap no nuno harmarsai,
di iat ing God ga huna tagure di be di na kap no nuno bilbilai.
24 Ma nesi um di ing God ga marse di hobi? Dait iat ing iga tato leh dait.
Ma pai gale tato leh dait mekaia ta ira Iudeia sene mon, iesene mekaia ta
di ira mes bileng.
25 I hoke di ga pakat ie tano pakpakat tane Hoseia ing God ga tange be,
“Iou ni kilam di ing pata be a nugu matanabar di be a nugu matanabar
um di.
Ma iou ni kilam nong iou pai gale sip ie be aie nong iou sip um ie.
26 Ma ta ira katano ing iou ga tange ta di be, ‘Paile nugu matanabar mu’,
io, da kilam di be a natine no lilona God di.”
27 Ma ne Aisaia ga ianga na tangetus gom kakongane uta ira Israel be,
“A tutuno be no winawas ta ira Israel i haruat ma ira iono rusu na waseser,
iesene a bar nong sene mon um ing God na halon leh di.
28 Kinong urah, no Watong na habir ura terter no nuno kudulena
harpadano ter tano ula hanuo.”
29 I hoke Aisaia gate huna tange hanalalie ter be,
“Ing be no Watong no Tamat na Umri pai gorle hook ter tari ta ira nudait
bulumenamur,
io, i gorte hanawat hobi ta dait hoke iga hanawat ta di ira Sodom,
ma dait gor ngan bileng hoke ira Gomora.”

God pai gale kure be Israel i takados kinong di ga murmur ira harkurai tane Moses ma ira nudi gingilaan sene mon, ma pa di gale nurnur.

9:15 KBk 33:19 **9:16** Epesas 2:8 **9:17** KBk 9:16 **9:20** Ais 29:16; 45:9 **9:21** Jer 18:6
9:25 Hos 2:23 **9:26** Hos 1:10 **9:27** Ais 10:22-23 **9:29** Ais 1:9

30 Kaie, dait na tange um hohaam? Dait nes be di ing pa dile Iudeia pa
di gale walar ura murmur no ngas ta ing God nage kure be di takados ra
matmataan tana. Iesene God te kure be tari ta di, di takados kinong di te
nurnur.
31 Ma ira Israel balik, di ga murmur ira harkurai ing i hamanis be i
hohaam be God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana. Iesene
pa di gale tale be di na mur haruat kike ra harkurai.
32 Urah? Kinong pa di gale mur kike ra harkurai ma ra nurnur iesene
di ga lon hoke be ira nudi gingilaan na haruat mon. Di ga tuke di tano hot
na tukatuke.
33 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
"Nes baak! Iou te bul ter tike bilai na hot kaia Saion.
Ma ikin ra hot ing i noh ter, ira turadi di tuke di tana.
Di kap tuhar di tana.
Iesene nesi tikenong i nurnur tana pai nale kis ra hirhir."

10

1 Bar hinsaagu tane Krais, iou manga sip be God na halon ira Israel ma
iou saasaring hobi.
2 Ma iou gil hobi kinong i tale iou be ni hinawas palai ma ra tutuno be
di manga gaas ura murmur God. Iesene no nudi bala gaas paile tut huat
ta ira minanes.
3 Hokakarek, di ga walar be di na gil no nudi ngas iat be God na kure
be di takados ra matmataan tana. Ma di ga walar hobi kinong pa di gale
nunure be i hohaam be God na kure be tikenong i takados ra matmataan
tana. Io kaie, pa di gale hanapu di tano ngas ing God i mur ura kurkure
be tikenong i takados.
4 Ma hokakarek, Krais aie no haphapatam ta ira harkurai tane Moses.
Io kaie, i tale be God na kure be di bakut ing di nurnur, di takados ra
matmataan tana.

Iga manga tale be Israel na nurnur tano hininaawas tane God iesene pa di gale bala leh ie, ma di ing pa dile Israel balik di ga nurnur tana.

5 Ing hobi bileng, Moses ga pakpakat uta ikino linge be i hohaam be
God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana ing be i taram ira
harkurai tane Moses. Iga pakat be, *"No turadi nong i gil haruatne kakarek
ra harkurai na lon ta kakarek ra harkurai."*
6 Iesene be God i kure be tikenong i takados ra matmataan tana kinong
ite nurnur um, io, ikinong i haruat tano nianga tane God di ga pakat ie ing i
tange be, *"Waak u lilik tano tingam be, 'Nesi na hanahut utuma ra mawe?' "*
Ing be u lilik hobi i hoke be u te tange be dait supi ter be tikenong na lamus
hasur Krais metuma nalu.
7 *"Ma waak u lilik tano tingam bileng be, 'Nesi na hanasur utusu napu?' "*
Ing be u lilik hobi i hoke be u te tange be dait supi ter be tikenong na
lamus haut Krais metusu ra minat.
8 Iesene be God na kure be tikenong i takados tano nuno nurnur, io,
ikinong i haruat ma no nianga tane God ing i tange be, *"No hininaawas tane
God ike hutate ugo. I kis ter kaia tano hoom ma ike naramon tano katim."*
Ma ikin iat no hininaawas ing mem la harpir ma ie, ikino hininaawas ing
i tange be dait na nurnur.

9:32 Ais 8:14 **9:33** Ais 28:16; 1 Pita 2:6 **10:5** WkP 18:5 **10:6** Lo 30:12-14

9 Ma i tutuno be no hininaawas ike hutate ugo kinong be ing nu ianga
palai ma no hoom be Jisas aie no Watong ma be nu nurnur ma no katim
be God ga hatut haut ie sukun ra minat, io, God na halon ugo.
10 Hokakarek, no katim, aie nong u nurnur ma ie, kaie God ge kure be
nu takados ra matmataan tana. Ma no hoom, aie nong u ianga palai ma
ie, kaie God ge halon ugo.
11 Ma i palai be ikin i tutuno kinong di ga pakat be, *"Nesi tikenong i
nurnur tana pai nale kis ra hirhir."*
12 Ma i ngan hobi ta di bakut kinong pata ta mesmes ta di ira Iudeia ma
di ing pa dile Iudeia. Ikino Watong iat aie no Watong ta ira turadi bakut
nong na manga haidane burung di bakut ing di tato tana be na halon di.
13 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be, *"Di bakut ing di
na tato iou, no Watong, be ni halon di, iou ni gil haruatne."*
14 Io kaie, di tale hohaam be di na tato ie be na halon di ing pa dile
nurnur tana? Ma di na nurnur tana hohaam be ing pa dile hadade ie? Ma
di na hadade ie hohaam ing be pata tari ura harpir?
15 Ma di na harpir hohaam ing be pa dile tule di? I hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange be, *"I manga maririsuan no hinanawat ta dong
ing di kap hawat ra tahut na hininaawas ta ira bilai na linge!"*
16 Iesene pata be di bakut ira Israel di ga bala leh no tahut na hininaawas.
Ma ikin i palai kinong Aisaia ga tange be, *"No Watong, nesi um te nurnur
tano numem hininaawas?"*
17 Io kaie um, no nurnur i tahuat leh ing di hadade no hininaawas, ma
di hadade no hininaawas ing di hadade no harpir tane Krais.
18 Iesene i tale be ni tiri be, a tutuno, i nanaas be pa di gale hadade,
naka? Pata. A tutuno sakit di ga hadade ie. I hoke no nianga tane God di
ga pakat ie i tange be,
"Ira inga di te hana harbasie tano ula hanuo bakut.
Ira nudi nianga te hana harsakit ter ta ira ngusno ta ira tamtaman."
19 Iesene iou tange be a tutuno sakit Israel ga palai. Hoke Moses ga huo
ira nianga God ga tange horek:
"Iou ni papalim ma di ing pata be tike huntunana tutuno ma iou ni
hasungsung mu hobi be mu na lilik saasa ta di ma mu na kalak
no nudi mangana kinkinis.
Iou ni hangalngaluan mu ing iou gil ira nugu gingilaan tupas no huntunana
ing pata ta palpalai ta di."
20 Io, ne Aisaia ga bala mase be iga hinawas ta ira nianga God ga tange
horek:
"Di ing pa di gale sisilih utagu, di ga nes leh iou.
Ma iou ga hamanis hapalaine iou ta di ing pa di gale tiri utagu."
21 Iesene uta ira Israel balik,
"Taitus ira bungbung bakut iou la sasangaho ter ta mu ira ul ba,
mu ira matanabar na tabuna taram nianga."

11

A bar nong baak ira Israel di nurnur kinong God te gilamis di tano nuno harmarsai.

10:11 Ais 28:16 **10:12** Apostolo 15:9 **10:13** Jol 2:32 **10:15** Ais 52:7 **10:16** Ais 53:1
10:18 Sam 19:4 **10:19** Lo 32:21 **10:20** Ais 65:1 **10:21** Ais 65:2

1 Io kaie um, iou tiri be, hohaam, i nanaas be God ga malok ise ira nuno
matanabar? Pata tutuno iat! Iou iat, iou tike Israel. Iou tike bulumenamur
tane Abraham ma iou tano huntunana tane Beniamin.
2-3 God pai gale malok leise ira nuno matanabar ing igate huna bul no
nuno lilik uta di ura nunure um di. Hohaam, pa mu le nunure ikino katano
utane Elaija naramon ta ira Halhaaliena Pakpakat? Iga bala ngungut ter
ta ira Israel, kaie igom tange tane God be, *"No Watong, di te ubu bing ira
num tangetus ma di te dure hasur bileng ira num hator na hartabar. Iou
sene um tikenong karek ma di sisilih tagu kakarek be di na ubu bing iou
bileng."*
4 Io, ma no Watong ga balu ie hohaam? Iga tange be, *"Aiou te bul leise
ter ura nugu a liman ma iruo na arip na turadi ing pa dile saga bukunkek
ter tane Baal no sana tanuo."*
5 I hobi bileng katiak. A bar nong i kis sene mon baak haruat ma ing
God te gilamis di ma no nuno harmarsai.
6 Ma be ite gilamis di hobi tano nuno harmarsai nong ite tabar bia di
ma ie, io, i palai be no nuno hargigilamis paile tahuat leh ta ira nudi
gingilaan. Ma sene ing be igorte gilamis di ta ira nudi gingilaan, io, no
nuno harmarsai pai gorle ngan be a hartabar bia ie.
7 Io kaie, i palai be ikino mangana kinkinis ing Israel ga manga sisilih
pane ie, pa di gale hatur kawase ie. Iesene di ing God ga gilamis di, di ga
kap leh ie. Ma di ira mes na Israel, God ga hadades ira tinga di kaie pai
gomle tale be di na kap leh ie.
8 I hoke be no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
"God ga hababa ira nudi lilik.
Iga harawarawa ira mata di be pa di nale nesnes kilam.
Ma hobi bileng ta ira talinga di be pa di nale hadade kilam.
Ma ite gil hobi ta di tuk ter ta ikin iat ra bung."
9 Ma ne Dawit i tange be,
"Ira linge gor halaro di hoke ira nian tano ula hator i halaro tikenong, io,
iou sasaring be nu papalim ma kike ra linge ura hakuni balik di ma
ura lulut leh di.
Iou sasaring be kike ra linge na gungunuama na hapuko di ma be nu
papalim ma kike ra linge ura balbalu pukus di.
10 Iou sasaring be ira mata di na kadado waing pa di nagele nanaas palai.
Ma iou sasaring bileng be di na rurungo hathatikai."

*Di ing pa dile Israel di te kap no mahuo ta ira Israel tano haralon tane
God.*

11 Io kaie um, iou tiri be, hohaam, ira Israel di ga manga puko saasa?
Pata tutuno iat! Di ga gil sasana, ma ikinong no burwana be no haralon
balik gom hana ter ta di ing pa dile Israel. Ma ite hana ter hobi waing ira
Israel di nage nes kalak no kinkinis ta di ira mes.
12 Iesene ing be no nudi sasana i hatawat ra tamat na haridan ter tano
ula hanuo ma be no nudi punuko i hatawat ra tamat na haridan ter ta di
ing pa dile Israel, io, a tamat na haridan sakit bileng na hanawat ing di ira
Israel di na lala bakut ter tano nudi bilai na kinkinis tus.
13-14 Ing iou iangianga bileng hobi iou iangianga ta mu iat, mu ing pa
mu le Israel. I palai be iou tike apostolo ta mu ing pa mu le Israel. Ma
ikinong no burwana be iou hatamat no nugu pinapalim kinong iou sip be

---

11:1 1Sml 12:22; Sam 94:14; Pilipai 3:5 **11:2-3** 2Kng 19:10,14 **11:4** 1Kng 19:18 **11:6** Galesia 3:18 **11:8** Lo 29:4; Ais 29:10 **11:9** Sam 69:22-23 **11:11** Apostolo 13:46

nige silihe tike mangana ngas be nige hamangaah di ura nesnes kalak no
numu mangana kinkinis hobi, kaie nige halon tari ta di.
15 Ma ing God ga malok ise di, ikin i hatawat no haramaraam ma ne
God tikai ma ira haleng ta di tano ula hanuo. Be ikin i tutuno hobi, io, a
mangana linge so na hanawat ing God na bala leh di? Na ngan hoke be
ira minat di na kap no nilon!
16 Io, ma be ing nu ter no luaina subana beret tane God, io, a nuno
bileng no kudulena hunghung bakut. Hobi bileng, be ing nu ter no bolno
tike dahe tane God, a nuno bileng ira singarna bakut.
17 Ma ite ngan ta mu hoke di la gilgil ira ina olip. Di te waret leise ari
singarna ma di te hapatep mu ter balik tano ina olip tuno tikai ma di ira
mes na singarna ing di tur baak tana. A tutuno be mu tano mangana ina
olip pa di gale so ie, iesene di te hapatep ter iat mu hobi. Ma kakarek
um mu lon ter tano tirine no ina dahe ing i hanawat mekaia tano bilai na
bolno.
18 Io kaie, waak u nes hanapu di ira singarna ing di te waret leise. Be
u lilik hobi, nu lilik timaan kakarek, pata be augo u hakasong no bolno,
iesene no bolno i hakasong ugo.
19 Ing be ite ngan hobi ta mu, tikenong ta mu na tange be, “Di te waret
leise kike ra singarna waing dage hapatep leh iou.”
20 Ikinong i tutuno. Iesene di te waret ise di kinong pa di gale nurnur.
Hobi bileng, no numu nurnur aie nong i hatur mu. Io kaie, waak mu
hatamat habaling mu, iesene mu na burburut.
21 Kinong urah, ing be God pai gale hook ira singarna no olip tutuno, pai
nale hook bileng mu ira mes.
22 Io kaie um, mu na lilik timaan be God i gil ra but na tahtahut ma i ter
ra dades na harpadano bileng. Iga manga hapadano dong ing di ga puko
iesene ite gil ra but na tahtahut ter ta mu. Iesene na ngan sene mon hobi
ta mu ing be mu la kiskis ter naramon ta ikino nuno harmarsai. Ma ing
be pa mu nale gilgil hobi, mu bileng, nahula waret leise mu.
23 Ma di bileng, ing be pa di lale murmur no tintalen na tabuna nurnur,
io, God na hapatep habaling di kinong i tale iat be na hapatep habaling
leh di.
24 Ma i palai be ikinong i tutuno kinong di te waret ise ugo tano num ina
olip tus nong pa di gale so ie. Ma di ga hapatep ugo ukaia ter tano ina olip
ing di ga so ie nong paile num tus ie. Ma i dades be tikenong na gil hobi.
Io kaie, na manga malus be da hapatep habaling leh ira singarna tutuno
ukaia tano nudi ina dahe tus!

God na halon no huntunana tane Israel.

25 Bar hinsaagu tane Krais, iou malok be mu na lik hatamat mu, kaie iou
sip be ni hapalaine mu uta ikin ra linge nong ga susuhai ter nalalie ma ne
God te hapuasne um, ma i horek, be ta ri haleng sakit ta ira Israel, God te
hadades ira tinga di kaie pa di gomle nurnur, ma sene pata be di bakut.
Ma ina ngan hobi ter ta di tuk ter be no kudulena winawas bakut ta di ing
pa dile Israel na lala um.
26 Io kaie, hokakarek God na halon no huntunana tane Israel. I hoke be
no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
“No Ut na Haralon na hanawat metuma Saion,
ma ina kap leise no tintalen na tutur talur God sukun no huntunana tane
Iakop.
27 Ma no nugu kunubus tikai ma di i horek:

11:17 Epesas 2:11-19 **11:22** Jon 15:2,4 **11:26** Ais 59:20-21 **11:27** Jer 31:33-34

ta ikino pana bung iou ni kap leise ira nudi sana tintalen.”
28 Ing be da nes no hinana tano tahut na hininaawas, da nes kilam be di
ira Israel di te kap no kinkinis na malentak talur God ura hatahutne mu.
Iesene be da nes no hargigilamis tane God, da nes kilam be God i manga
sip di kinong di te tahuat leh ta kike ra tamat na hintubu di.
29 Ma ikin i palai kinong God pai nale kap pukus ira nuno hartabar, ma di
ing i tato leh di, pai nale harus leise habaling di.
30 Hokakarek, mu bileng, tike pana bung, mu ga tabuna taram nianga tane
God. Iesene kakarek um mu te hatur kawase no harmarsai kinong di ga
tabuna taram nianga.
31 Hobi bileng ta di, kakarek di te hanawat tabuna taram nianga waing di
bileng di nage hatur kawase no harmarsai, ikinong ra harmarsai ing na
hana ter ta di kakarek kinong God te marse mu.
32 Hokakarek, God te hiis ter ira turadi bakut uta ira nudi tintalen na
tabuna taram nianga, waing inage marse um di bakut.

No lilik ma no tintalen tane God i manga tamat sakit.

33 Ai! I tamat sakit ira bilai na linge tane God!
I manga kikil no nuno minanes ma i manga melem sakit ura gilgil no nuno
pinapalim!
Pata tikenong i tale be na palai be God i bul no nuno lilik hobi urah!
Paile tale be tikenong na silihe ira nuno ngas!
34 Nesi um tikenong te nunure ter no lilik tano Watong?
Ma i tale be tikenong na ter ra nianga na harharahut tana? Pata.
35 Nesi um te bul ter ra ngasa tane God be God nage balu pukus ie?
36 Pata tikenong paile gil hobi tana kinong ira linge bakut ga tahuat leh tana
ma aie nong i hatur hadades ira linge bakut ma aie no haphapatam
ta ira linge bakut.
Da pirlet ie hathatikai. Amen.

12

I tahut be dait na mur ira bilai na tintalen kinong God te marse dait.

1 Io kaie um, bar hinsaagu tane Krais, iou ura haragat mu ing dait
te nes no harmarsai tane God hobi. Iou haragat mu be mu na ter
habaling mu ter tana hoke tike hartabar ura nuno tus, a lilona ie tutuno,
a gamgamatienwana ie, ma a mangana hartabar i halaro ne God. Io, mu
na lotu tupas ie hobi kinong mu te palai ta ira linge ing God te gil tupas
mu.
2 Waak mu haut leh habaling ikin ra mangana ula hanuo be na gil mu be
mu na lon haruat ta ira nuno gingilaan. Iesene mu na hasigarna ira numu
mangana lilik, waing ira numu nilon nage kikios hanana. Ing be mu na
gil hobi mu na walar ma mu na nes kilam ira gingilaan ing i haruat tano
sinisip tane God ma i horek: ira bilai na gingilaan, ira tintalen i takados
harsakit, ma ira tintalen i halaro ie.
3 Hokakarek, haruat ma no nugu pinapalim ing God ga tabar iou ma
ie mekaia tano nuno harmarsai, iou tange ta mu tiketike be waak mu lik
hatamat mu. Mu na lilik uta mu haruat ta ing i takados ta mu. Mu na nes
kilam habaling mu ma ra palpalai na lilik. Mu na nes no numu nurnur
nong God te tabar mu bakut tiketike ma ie hoke tike punpuo ura hapupuo
habaling mu tana.

11:33 Ais 55:8-9 **11:34** Ais 40:13; 1 Korin 2:16 **11:35** Jop 41:11 **11:36** 1 Korin 8:6 **12:1** Rom 6:11,13; 1 Pita 2:5 **12:3** 1 Korin 12:11; Epesas 4:7

4 Ma hokakarek, dait nes be a haleng na katano ta ira palatamai dait.
Ma kike ra katano bakut paile gil tike kapawena pinapalim sene mon.
5 Ma i hobi bileng ta dait naramon tane Krais. Dait ira haleng dait
naramon tano kapawena palatamaine. Ma dait bakut ira katano, dait
harpatep harbasie ta dait.
6 Ma dait bakut, i mes harbasie ira nudait hartabar haruat ta ing God
te palau dait ma no nuno harmarsai. Io kaie, ing be tikenong te kap no
hartabar na nianga na tangetus, i tahut be na papalim ma ie haruat tutuno
iat ma no nuno nurnur.
7 Ing be a nuno no hartabar na harharahut, i tahut be na ter ra
harharahut. Ing be a nuno no hartabar na tena harausur, i tahut be na
hausur.
8 Ing be a nuno no hartabar na harbalaraan, i tahut be na habalaraan
ira turadi. Ing be a nuno no hartabar ura banbanot sunupi, i tahut be na
manga langalanga ura hartabar. Ing be a nuno no hartabar ura lilie ira
turadi, i tahut be na ter ra tamat na baso ura lilie di hobi. Ing be a nuno
no hartabar na ter harmarsai, i tahut be na gil hobi ma ra gungunuama.
9 I tahut be ira numu harmarsai tupas ira mes, na tutuno na harmarsai.
Mu na manga malentakuane ira sana ma mu na palim dit ira tahut.
10 Mu na sip harbasiane mu hoke be mu tike hatatamana mon. I tahut
be tikenong na lik hatamat no mes be i tamat tana.
11 Waak mu bul hanapu no mamahien ura gilgil ira tahut. Mu na haut
leh no Halhaaliena Tanuo be na haiaan mu. Mu na papalim tupas no
Watong ma mu na taram timaan ie.
12 Mu te nanahe ma ra nurnur ta ira haridan ing na hana tupas mu,
kaie i tahut be mu na laro. Mu na tur dades ra hena ira tirih. Waak be
mu liklik luban ura sinsaring hait.
13 Mu na banot ira sunupi ta ira matanabar tus tane God. Mu na dades
ura balbala leh ira wasire ta ira numu hala.
14 Mu na saring God be na haidane dong ing di haragawai ta mu. A
tutuno, mu na sasaring be na haidane di ma pata be na hagae di.
15 Ing be tikenong i laro, mu na laro tikai ma ie. Ing be tikenong i suah
ma ra tapunuk, mu na suah tikai ma ie hobi bileng.
16 Mu na mur tike lilik mon uta ira turadi nalamin ta mu. Waak mu nes
hanapu ira mes, iesene mu na kanan ura tiktikai ma ira maris. Waak mu
lik hatamat habaling mu.
17 Ing be tikenong te gil ta sasana tam, waak u balu pukus ie ma ra sana.
Mu na harbalaurai timaan be mu nage gil ira linge ing ira turadi bakut di
na nes kilam be i takados.
18 Mu na manga walwalar timaan be mu na lon ma ra malum tikai ma
ira turadi bakut, ing be i tale mu, haruat ma no mangana kinkinis mu te
hatur kawase ie.
19 Bar harwis, waak mu balu pukus ira turadi uta ira nudi sasana ter
ta mu. Iesene mu na ter mahuo tane God be no nuno ngalngaluan na
papalim tana. Mu na gil hobi haruat ma ing di ga pakat be no Watong
ga tange horek: *"Aiou nong iou ni balu pukus ira matanabar uta ira nudi
sasana. Iou ni hapadano di haruat ma ira nudi gingilaan."*
20 Ma di ga pakat bileng ie be,
"Ing be no turadi nong i malentakuane ugo i taburungan, io, tabar ie.

12:4 1 Korin 12:12,27 **12:6** 1 Korin 12:4-11; 1 Pita 4:10-11 **12:10** 1 Pita 1:22 **12:12** 1 Tesolonaika 5:16-18 **12:13** Hibru 13:2 **12:14** Matiu 5:44; 1 Korin 4:12 **12:16** Snd 3:7 **12:17** 1 Tesolonaika 5:15 **12:19** Lo 32:35; Matiu 5:39 **12:20** Snd 25:21-22; Matiu 5:44

Ing be i sip maru, io, hamamo ie.
Ma be nu gil hobi, na malahuan baling iat tano nuno tintalen.”
21 Waak u bala leh no sasana be na hagae ugo. Iesene mu na paas hasur
no sasana ma ira numu bilai na tintalen.

13

Dait na hanapu dait ra hena ira ut na gil harkurai.

1 I tahut be ira turadi bakut tiketike na hanapu di ra hena ta ira tamat
na lilie ing di gil harkurai, kinong paile tale be tikenong na kap ra kinkinis
na gil harkurai ing be God paile bul ie hobi. Di ira ut na gil harkurai ing
di tur ter, God te bul um di hobi.
2 Io kaie, be ing tikenong i ul ba ta ira ut na gil harkurai, i hoke tikenong
i ul ba ta ira harkurai God te bul ter. Ma dong ing di ul ba hobi, di na
halemlem ter iat no harpadano ter ta di.
3 Hokakarek, ira tamat na lilie pa di nale haburut dong ing di gil ra tahut,
iesene di na haburut dong ing di na gil no sasana. Hohaam, u sip be nu
langalanga ter ura bunurut ta ira lilie? Kaia, nu gil um ira tahut ma no
lilie nage let ugo.
4 Hokakarek, no lilie a tultule gar tane God ie ura gilgil ra tahut tam.
Iesene be nu gil ra sasana, io, nu burut, kinong a tutuno sakit i palim ter
no tamat na dades ura harpadano. A tultule gar tane God ie ma i papalim
utane God ura hapadano di ira ut na sana.
5 Io kaie, a num binalaan be nu hanapu ugo ra hena ta ira ut na bul
harkurai, di nahula hapadano ugo. Ma sene pata be ikinong sene mon. I
tahut be nu hanapu ugo bileng ta di kinong u nunure ter be i takados.
6 Ma no burwana be mu kul takis i horek, be di ira ut na gil harkurai di
ira ut na pinapalim tane God ma di manga nanget ura balbalaure ma ura
kurkure mu.
7 Mu na balu pukus ira numu ngasa bakut. Di ing i tale be nu kul takis
ta di, nu ter ira num takis ta di. Di ing i tale be nu burut ta di, nu burte
di. Di ing i tale be nu urur ta di, nu ru di.

Dait na ter ra harmarsai kinong no bung na haralon i hutate.

8 Waak mu ina ngasa ter ta tikenong iesene no mangana ngasa sene mon
nong na kis ter aie nong ura terter harmarsai harbasie ta mu. Kinong urah,
aie nong i marse no mes na turadi ite gil haruatne ira harkurai tane Moses.
9 A mon hartule ta ira harkurai tane Moses horek: *“Waak u noh tikai
ma tikenong paile num ie. Waak u harubu bingibing bia. Waak u kukuman.
Waak u nes kalak ira linge gar na mes.”* Ma be ari mangana hartule so
baak kanaia, no harkurai nong i kaser di i horek, be *“Nu marse tikenong
hoke u marse habaling iat ugo.”*
10 No tintalen na harmarsai paile tale be na gil ta sasana ter ta tikenong.
Ma ikinong no burwana be no tintalen na ter harmarsai ila gilgil haruatne
ira harkurai tane Moses.
11 I tahut be mu na gil hobi kinong mu palai ter tano mangana pana
bung kakarek. No pana bung te sakit um be nu tangahun, kinong katiak
no bung na haralon ite hutate ta ing dait ga nurnur.

13:1 Taitus 3:1; Snd 8:15 **13:3** 1 Pita 2:13-14 **13:6** Matiu 22:21 **13:8** Matiu 22:39-40; Jemes 2:8 **13:9** KBk 20:13-15,17; Lo 5:17-19,21 **13:10** 1 Korin 13:4-7 **13:11** Epesas 5:14; 1 Tesolonaika 5:6-7

12 No kadado te hutate be na panim leh ma i hutate um be na madares.
Io kaie, i tahut be dait na kap leise ira tintalen na kadado ma be dait na
sige leh ira linge na hinarubu gar na madares.
13 Dait na tatalen takados hoke di kis ta ira madares. Waak dait manga
mamo ma mur ra tintalen na ul ba. Waak dait noh tikai ma di ing paile
nudait ma pa dait nale gil ira tintalen na hilawa. Waak dait gil ra tintalen
na tur harpaleng ma pa dait nale mur no tintalen na nes kalak linge gar
na mes.
14 Iesene i tahut be mu na sigasige ma no Watong Jisas Krais ma waak
mu lilik be mu na banot hohaam ira sinisip tano sana palpal naramon ta
mu.

14

Nu gil ira num gingilaan haruat ma ing u nurnur be i tahut be nu gil, ma waak u hapuko no hinsaam tane Krais ta ira num gingilaan hobi.

1 Io, ma i tahut be mu na bala leh no turadi nong paile manga kap no
lilik na balaraan ma i lilik iriruo baak uta ira linge i tale be tikenong na
gil. Mu na bala leh ie hobi ma pa mu nale lilik na mikmikiane ie uta ira
nuno mangana kilkilinganai tus.
2 Tikenong i nurnur be i tale be na en ira humangana nian bakut. Tike
mes balik ing paile matuko no nuno nurnur i lik be i tale be na en ira pana
luluho sene mon ma pata be na en uret bileng.
3 No turadi nong ila enen ira linge bakut, waak be na nes hanapu nong
pai lale enen kakarek hobi. Ma no turadi nong pai lale enen kakarek ra
linge hobi, pai nale kure no mes be ite lake harkurai, kinong God te bala
leh ie.
4 Nesi um ugo ing i tale ugo be nu kure hagae no tultule gar tike mes?
No nuno tamat iat nong na kure be i tur timaan ter be ite puko. Ma ina
tur timaan ter iat kinong no Watong i petlaar be na gil ie nage tur ter hobi.
5 Ma tike turadi um i lik be ari bung i manga halhaalien ta ira mes na
bung. Tike mes balik i lik be ira kaba bungbung bakut i haruat sene mon.
Io, i tahut um be tiketike ta dur na nurnur timaan ter iat be, “I takados
tagu be ni gil hokakarek.”
6 Aie nong i nes kilam be tike bung i halhaalien ta tike mes, i lilik hobi
utano Watong. Ma aie nong ila enen ira humangana nian bakut i gilgil
hobi utano Watong. Ma ikin i palai kinong i tanga tahut tane God ta ing
ila enen. Ma aie nong i hatabune ira uret, i gil hobi utano Watong bileng
ma i tanga tahut bileng tana.
7 I palai be ikinong i tutuno kinong pata tikenong ta dait be i lon utana
sene iat, ma pata tikenong ta dait na mat utana sene iat bileng.
8 Ing be dait lon, dait na lon utano Watong. Ma be dait na mat bileng,
dait na mat utano Watong. Io kaie um, be dait lon be dait na mat, dait
tano Watong dait.
9 Ma ne Krais ga mat gom lon baling uta ikin ra burwana iat waing inage
Watong uta ira minat ma dong ing di lon ter bileng.
10 Iesene augo um, ura biha be u kure hagae no hinsaam tane Krais be
ite lake ira harkurai? Ma urah be augo balik, nu nes hanapu no hinsaam?
Waak u gil hobi kinong dait bakut dait na tur ra harkurai ra matmataan
tane God.

13:12 1 Jon 2:8 **13:13** Luk 21:34; Epesas 5:18 **13:14** Epesas 5:11 **14:1** Rom 15:7 **14:2** Stt 9:3-4 **14:3** Kolose 2:16 **14:4** Matiu 7:1; Jemes 4:11-12 **14:5** Galesia 4:10-11 **14:8** Galesia 2:20 **14:10** 2 Korin 5:10

11 Ikin i palai kinong no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
“No Watong i tange horek: Ing be i tutuno be iou lon ter,
io, i tutuno bileng be ira turadi bakut na saga bukunkek ra matmataan tagu,
ma di bakut di na hinawas palai be iou God.”
12 Io kaie um, dait bakut dait na tur ra matmataan tane God ma dait na walar ura binabalu uta ira nudait mangana gingilaan.
13 Io kaie, waak dait kure hagae harbasiane dait. Iesene na tahut be mu na bul timaan ira numu lilik be pa mu nale bul ta linge na tukatuke be ira hinsaa mu tane Krais na tuke di ine.
14 Tano nugu tuntunur naramon tane Krais iou palai timaan ma iou manga nurnur be ira humangana nian bakut i tahut ra matmataan tane God be tikenong na en. Iesene be tikenong i nurnur be paile takados be na en tike mangana nian, io, a tutuno be paile takados ta ikino turadi be na en ie.
15 Hokakarek, be ing ira am mangana nian i gil no hinsaam be na puko saasa, io, paule murmur ira tintalen na harmarsai um. Waak u en ira linge ing na hagae no hinsaam nong Krais ga mat utana bileng.
16 Io kaie, waak mu gil ira linge ing mu nes be i tahut ing be ira mes na tange hagae mu ine.
17 Kinong urah, no surno tano kingdom tane God pata be no tintalen na nian ma ra minamo. Iesene no surno um, ira tintalen takados ma ra malum ma ra gungunuama ing i tahuat leh tano Halhaaliena Tanuo.
18 Ma kakarek ra tintalen no surno kinong ing be tikenong i tultule tupas Krais ma i taram ie bileng hobi, i halaro God ma i gil ira mangana gingilaan ing ira turadi di nes kilam be i takados ra nudi matmataan.
19 Io kaie um, na tahut be dait na ter ira nudait baso bakut ura gilgil ira linge ing na hatawat ra malum nalamin ta dait ma ina hatur hadades timaan dait harbasie.
20 Waak u hagae no pinapalim tane God uta ira am nian. A tutuno, ira kaba nian bakut i tahut be da en, iesene i rara be tikenong na en ta linge so ing na hapuko no hinsaana tane Krais.
21 Ing be nu hapuko no hinsaam ta ing nu en uret be nu mama wain be nu gil ta mangana mes na linge bileng, io, i manga tahut be pa nule gil hobi.
22 Iesene um, ta ira so u nurnur be i bilai tam ta kakarek ra linge, i tahut be nu waak te mon nalamin ta mur ma ne God. No haridan na kis tano turadi nong paile kilingane be ite gil sasana ta kike ra linge ite nurnur be i bilai be na gil.
23 Iesene be tikenong i lilik iriruo ta tike linge i en, io, God na kure be ite gil sasana ing i en ie, kinong urah, no nuno gingilaan pai gale tur leh mekaia tano nuno nurnur. Hobi, ira linge paile tur leh tano nurnur um, a sana tintalen ie.

15

1 Ma dait ing ite palai ira nudait lilik hobi, i tahut be dait na bala malum ma di ing paile manga matuko ira nudi lilik. Dait na hook ter ira nudi tintalen ing i hatirih ira nudait nilon. Waak dait halaro habaling iat dait.
2 I tahut be dait bakut tiketike dait na gil ira mangana gingilaan ing ira mes di na laro urie. Ma dait na gil hobi ura hatahutne di, waing dait nage hadades ira nudi nilon.

14:11 Ais 45:23; Pilipai 2:10-11 **14:14** Apostolo 10:15; Taitus 1:15 **14:15** 1 Korin 8:11-13 **14:19** Rom 12:18; 15:2 **14:20** 1 Korin 8:13 **15:2** 1 Korin 10:24,33

3 Hokakarek, Krais iat bileng pai gale halaro habaling iat ie, iesene iga
gil haruat ta ing di ga pakat be, *"God, ira nianga saasa ing di te tange ter*
tam ite puko ter tagu."
4 Ma i tale be ni tange hobi kinong ira pakpakat bakut ing di ga pakat
nalalie di ga pakat ura hausur dait, waing dait nage tur dades ra hena ira
tirih ma dait nage kap ra harbalaraan mekaia ta ira Halhaaliena Pakpakat,
kaie dait nage nanahe ma ra nurnur ta ira haridan ing na hanawat ta dait.
5 Ma iou sasaring be God nong i habalaraan dait ma i gil dait be dait na
haruat ura tuntunur dades ra hena ira tirih, be na gil mu be mu nage mur
tike kapawena mangana lilik sene mon harbasie ta mu ing mu murmur
hanane Krais.
6 Iou sasaring be God na gil hobi be mu nage hatamat God ma tike lilik
ma tike kapawena inga mu mon, aie no Tamane Jisas Krais no nudait
Watong.
7 Io kaie um, mu na bala leh harbasiane mu hoke Krais gate bala leh mu
waing mu nage ter pirpirlet utuma hone God.
8-9 Hokakarek, iou tange ta mu be Krais ga hanawat tultule ura harahut
ira Iudeia waing inage hamanis be God i gil haruatne ira nuno nianga. Iga
hanawat ura hatutuno ira kunubus ing God gate gil ter ma ira hintubu di
ma waing dong ing pa dile Iudeia bileng, di nage hatamat God utano nuno
harmarsai. I hoke ira nianga tane God di ga pakat i tange be,
"Io kaie, ing iou kis nalamin ta di ing pa dile Iudeia iou ni pirlet ugo.
Iou ni inginge ura letlet no hinsam."
10 Ma no nianga di ga pakat ie i tange bileng be,
"Mu ing pa mu le Iudeia, mu na laro tikai ma ira nuno matanabar tus."
11 Di ga pakat bileng be,
"Mu bakut ing pa mu le Iudeia, i tahut be mu na pirlet no Watong.
Mu ira huntunana bakut, mu na inge na pirpirlet tupas ie."
12 Ma ne Aisaia bileng i tange be,
"No but na bulumenamur tane Iesi na hanawat.
Na tut huat inage harkurai ta ira huntunana bakut.
Aie no burwana be di ing pa dile Iudeia, di nage nanahe ma ra nurnur ta
ira haridan ing na hana ter ta di."
13 Iou sasaring tupas God nong i gil mu be mu nage haruat ura nanahe
ma ra nurnur ta ira haridan. Iou saring ie be na habukas mu ma ra
gungunuama ma ra malum bileng waing mu ing mu hatur kawase no
dades tano Halhaaliena Tanuo, mu nage manga hung ma ra nanahe ma
ra nurnur ta kike ra haridan ing na hana ter ta mu.

Pol ga latlaat utano nuno pinapalim kaia nalamin ta di ing pa di gale
hadade baak no tahut na hininaawas.
14 Bar hinsaagu tane Krais, iou manga nurnur tutuno iat be mu hung ma
ira bilbilai ma ira minanes, ma be mu tale be mu na pir harbasiane mu.
15-16 Iesene iou te pakpakat ma ra tamat na harabalaraan dahine uta ari
linge ukaia ho mu, hoke be ni halilik mu. Ma iou te pakat hobi kinong God
te tabar iou ma no nuno harmarsai be nige tike ut na pinapalim tane Jisas
Krais nalamin ta di ing pa dile Iudeia. Ma ing iou la paapalim hobi iou gil
no halhaaliena pinapalim na harpir tano tahut na hininaawas tane God
waing God nage bala leh di ing pa dile Iudeia hoke tike hartabar tupas ie

---

15:3 Sam 69:9 **15:4** 2 Timoti 3:16 **15:7** Rom 14:1 **15:8-9** Matiu 15:24 **15:8-9** Apostolo 3:25; Sam 18:49 **15:10** Lo 32:43 **15:11** Sam 117:1 **15:12** Ais 11:10; Ninanaas 5:5 **15:15-16** Rom 1:5; 11:13

ing no Halhaaliena Tanuo te bul hasisingen talur ira sasana ura utane God
iat.
17 Io kaie, iou te nes be no nugu kinkinis naramon tane Jisas Krais, aie
no burwana be nige latlaat uta ira nugu pinapalim utane God.
18-19 Hokakarek, iou paile iangor be ni ianga uta ira linge, iesene tikenong
sene mon. Iou ni ianga uta ira linge Krais te gil tano nugu pinapalim
nalamin ta di ing pa dile Iudeia ing di ga hadade ira nugu nianga ma di ga
nes ira nugu gingilaan, a dades na gingilaan, ira gingilaan na kinarup, ma
ira hakilang iou ga gil ma no dades tano Halhaaliena Tanuo. Iou ni ianga
sene mon uta ikino linge Krais te gil ing ite lie hawat di be di na mur God
hobi. Io kaie, tur leh mekaia Ierusalem iou gom hana wiis ter tano katano
Ilirikam ma iou te hapatam no nugu pinapalim ta kakarek ra ari katano
ura harpir ma no tahut na hininaawas utane Krais.
20 Hobi, iou la sipsip be ni harpir ma no tahut na hininaawas kaia ta
di ing pa dile nunure baak Krais, waing iou pa nigele pasum ira nugu
pinapalim ma ira pinapalim na lotu ing ira mes di gate huna hatahun ter.
21 Iesene iou sip be ni gil haruat ma no nianga tane God di ga pakat ie
be,
“Di ing pa di gale hinawase di utana, di na nanaas,
ma di ing pa di gale hadade, di na palai.”

Pol ga pingit be na hana ukaia Rom.

22 Io, ma kakarek ra linge kaie ila hakahe iou be pa gitle taltale be ni
hanawat ter ta mu.
23-24 Iesene kakarek um pata ta mahuo ura nugu pinapalim ta kakarek
ra katano, ma a haleng na tinohon iou git manga sipsip be ni me nes mu,
io kaie iou te bul no nugu lilik be ni gil haruatne ura hinana ukaia Spen.
Iou sip be ni me tur basie kaia ho mu ma mu nage harahut iou tano nugu
hinana ing be iou te kis ter baak dahine ma mu, ma kaia nalamin ta mu,
mu te halaro iou.
25 Io, kakarek um iou ura hinana balik utuma Ierusalem ura harahut ira
matanabar tus tane God kaia.
26 Hokakarek, di ira Masedonia ma ira Akaia di ga laro ura bulbul
hulungan no nudi hartabar na barbarat ura harahut di ira matanabar
tus tane God ing di maris kaia.
27 A tutuno, di ga laro ura gilgil hobi iesene di ina ngasa ter ta di ira
Iudeia bileng. Kinong urah, ing be mekaia ta ira Iudeia di te kap no pinalau
ta di ta ira haridan haruat ta ira tanua di, io, a nudi ngasa balik ura balbalu
pukus di ira Iudeia ma ira haridan haruat ta ira linge mekira tano ula
hanuo.
28 Ma be iou te hapatam um ikin ra pinapalim ma be iou te hatutuno
ikin ra hunuei idi ter ta ira Iudeia, io, iou ni hana basie ukaia ho mu, ma
namur um utusu Spen.
29 Ma iou nunure ing be ni hanawat ukaia ho mu, iou ni hanawat ma ra
tamat na haridan tane Krais.
30 Bar hinsaagu tane Krais, dait kis ra hena tano nudait Watong Jisas
Krais, ma no Halhaaliena Tanuo te tabar dait ma no tintalen na ter
harmarsai, io kaie iou haragat mu be mu na tur tikai ma iou ta ira nugu
tirih ma ira numu sinsaring tupas God utagu.
31 I tahut be mu na sasaring be God na halangalanga iou sukun di tuma
Iudeia ing pa dile nurnur. Mu na sasaring bileng be ira matanabar tus

---

15:20 2 Korin 10:15-16 **15:21** Ais 52:15 **15:22** Rom 1:13 **15:25** 1 Korin 16:1-4 **15:26** 1 Korin 16:1; 2 Korin 8:1; 9:2,12; Apostolo 24:17 **15:27** 1 Korin 9:11 **15:29** Rom 1:11 **15:30** 2 Korin 1:11; Kolose 4:3; 2 Tesalonaika 3:1

tane God tuma Ierusalem di na laro ura balbala leh no nugu harharahut kaia.
32 Iou sip be mu na sasaring be na ngan hobi waing ing be no Watong
i sip hobi, iou nige petlaar be ni hana tupas mu ma ra gungunuama ma
be nige sangeh tikai ma mu ma nige kap ra sigar na dades mekaia ho mu
tano nugu nilon.
33 Io, ma iou sasaring um be God nong la terter ra malum na kis tikai
ma mu bakut. Amen.

16

Pol ga haatne leh ira turadi tusu Rom.

1 Io, utane Pibi no haini dait naramon tane Krais, tike ut na harharahut
ie ta di ira matanabar na lotu kaia Senkiria, iou hinawase mu be a bilai
na haine ie.
2 Iou saring mu be mu na bala leh ie kinong aie bileng tano Watong ie.
Mu na bala leh ie tano ngas i takados be ira gamgamatien na matanabar
tus tane God di na mur hobi ing di bala leh tikenong. Iou saring mu be mu
na taho ie ta ira nuno mangana sunupi mekaia ho mu kinong ite manga
harahut ra haleng na matanabar, ma iou bileng tikenong ta di.
3-4 Mu na haatne leh Pirisila ma ne Akuila, dur ing dur papalim tikai ma
iou ura utane Jisas Krais. Dur ga ter leise ira nudur nilon ura harahut
iou iesene be dur ga palai ter be dur gor mat dak. Iou kilingane ra
tahut uta dur, ma pata be iou sene mon, di bileng ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman gar ta di ing pa dile Iudeia.
5 Mu na haatne bileng ira matanabar na lotu ing di la hananawat
hulungan kaia tano nudur hala.
Mu na haatne leh bileng no nugu bilai na harwis Epainetus nong ga
huna lilik pukus ter tane Krais kaia ta di tano katano Esia.
6 Mu na haatne leh Maria nong ga manga papalim dades uta mu.
7 Mu na haatne leh bileng Andaronikus ma ne Iunias ira iruo hinsaagu,
dur ing dur ga kis tikai ma iou tano hala na harpadano. Ma ta dong
ing di tule di ura hinana ma no tahut na hininaawas, ira matanabar
di manga ru dur. Ma dur ga kis naramon tane Krais nalalie tagu.
8 Mu na haatne leh Ampiliatus no nugu bilai na harwis tano nudait
kinkinis naramon tano Watong.
9 Mu na haatne leh bileng Urbanus nong la paapalim tikai ma dait utane
Krais, ma mu na gil hobi bileng ter tano nugu bilai na harwis Sitakis.
10 Mu na haatne leh Apeles, aie nong ira ngunngutaan te kabit ie ma ite
hamanis hapalaine be i mur timaan Krais.
Mu na haatne leh dong ing di tano hatatamana tane Aristobulus.
11 Mu na haatne leh Herodion no hinsaagu.
Mu na haatne leh di tano hatatamana tane Narsisus ing di kis tano
Watong.
12 Mu na haatne leh Tiripina ma ne Tiriposa, kike ira iruo haine ing dur
papalim dades tano Watong.
Mu na haatne leh bileng no nugu bilai na harwis Persis, aie tike mes na
haine bileng nong te manga papalim dades tano Watong.
13 Mu na haatne leh Rupus nong no Watong te gilamis ie. Mu na gil hobi
bileng tano etnana nong iga ngan be a etnagu bileng ie.
14 Mu na haatne leh Asinkiritus ma ne Pelegon ma ne Hermes ma ne
Patrobas ma ne Hermas ma ira hinsaa dait bileng naramon tane Krais.

16:3-4 Apostolo 18:2 **16:13** Mak 15:21

15 Mu na haatne leh bileng Pilologus ma ne Iulia ma ne Nereus ma no
hainine ma ne Olimpas ma ira matanabar bakut tane God ing di kis
tikai ma di.
16 Mu na haatne harbasiane mu ma mu na gagawane harbasiane mu ma
ra tahut na tintalen.
Ma ira matanabar na lotu bakut tane Krais ta ira tamtaman, di haatne
um mu.

A nianga na harakatom be dait na harbalaurai timaan ta dong ing di ura lamlamus habota dait.

17 Bar hinsaagu tane Krais, iou haragat mu be mu na harbalaurai timaan ta dong ing di la gilgil ra harpaleng ma ing di bul tukatuke ta ira numu nilon, ira mangana tintalen ing i mes harsakit tano harausur mu te kap usurane leh. Mu na hana pas di.

18 Hokakarek, ira mangana turadi hobi pa dile tultule tano nudait Watong Krais ma pa dile taram ie. Iesene di taram ira sinisip tus ta ira tinga di. Di manga melem ura so nianga ma di let habota mon ira turadi. Ma ing di gil hobi di hakale lamus ira lilik ta di ira malus na turadi.

19 Ma iou tange hobi kinong ira turadi bakut di te ser leh no numu tintalen na taram nianga. Io kaie, iou laro pane mu. Iesene iou sip be mu na minanes uta ira linge i tahut ma mu na gamgamatien talur ira sasana.

20 Ma i hutate be God nong la terter ra malum na paas bisang Satan ra hena ira kaki mu.

A harmarsai mekaia tano nudait Watong Jisas na kis tikai ma mu.

21 Timoti nong i papalim tikai ma iou i haatne leh mu, ma hobi bileng ira hinsaagu, ne Lusias ma ne Ieson ma ne Sosipater.

22 Iou Tertius * iou te pakat hasur ikin ra pakpakat, ma tano nugu kinkinis naramon tano Watong iou haatne leh mu bileng.

23 Gaius i haatne leh mu bileng. Aie nong te bala leh iou tano nuno hala ma ite bala leh bileng ira matanabar na lotu be di na kis hulungan kira tano ngasiana.

Erastus nong i harbalaurai ta ira barbarat ta ikin ra tamana i haatne leh mu, ma hobi bileng Kuartus no tasi dait tane Krais.

24 †

Pol ga pirlet God kinong igate hapuasne um ira linge ing igabo mun menalalie waing ira huntunana di nage nurnur.

25-26 Io, ma iou pirlet ie nong i tale be na hatur hadades mu haruat tano nugu tahut na hininaawas, no harpir utane Jisas Krais. Ikino harpir aie no hininaawas God te hapuasne um. Karek ra linge na susuhai igabo kis mun ter ta ira haleng na tinohon sakit ing ite pataam, iesene kakarek um God te hamanis hapalaine ie. Ma ne God nong pai nale mat ite hapalaine dait uta ikin haruat ma no nuno sinisip ing igate kubus ter ma hoke ira tangetus di gate pakat ter. Ma ne God te gil hobi waing ira huntunana tano ula hanuo bakut di nage taram ie hokakarek, be di na nurnur.

16:16 1 Korin 16:20; 1 Pita 5:14 **16:17** Matiu 7:15; Taitus 3:10 **16:18** Pilipai 3:19; 2 Pita 2:3 **16:19** Rom 1:8; 1 Korin 14:20 **16:20** Stt 3:15 **16:21** Apostolo 16:1-2; 19:22; 20:4 * **16:22** Tertius ga pakat hasur kakarek ra nianga Pol ga tange. **16:23** Apostolo 19:9; 1 Korin 1:14 † **16:24** Ari tuarena pakpakat di halala buturkus 24 i tange be, *"No harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais na kis tikai ma mu. Amen."* **16:25-26** Epesas 1:9; 3:5,9; Kolose 1:26; Rom 1:5

27 Io, ma tano nugu kinkinis tane Jisas Krais iou pirlet God hobi, aie sene
mon nong i minanes. A pirpirlet tupas ie ta ira bung namur ma pai nale
pataam. Amen.

No Luaina
Pakpakat tane Pol tupas ira
KORIN

Pol ga so no lotu tusu Korin tano nuno airuo na hinana ma no tahut na hininaawas (nes Apostolo 18:1-18). No taman Korin a tamat na taman ie tano pana bung Pol ga hana ukaia ma a haleng na turadi kaia di ga mur ira bilingana tintalen ma di ga manga lotu tupas ira palim puo tikai ma ira sana gingilaan na hilawa. Io, tano nuno aitul a hinana Pol ga kiskis tusu Epesas (Apostolo 19:22) gom ser leh ari purpuruan tano lotu tusu Korin (1 Korin 1:11). Pol ga hadade uta di ira sigar Kristian rusu Korin be iga manga dades be ari na hilo sukun ira nudi sana tintalen menalalie. A tutuno be no Halhaaliena Tanuo ga manga tabar timaan ira Kristian kaia Korin ma ira haleng na bilai na hartabar iesene pa di gale lon timaan ma kike ra hartabar. Di ga lik be di manga minanes (1:18-2:16) ma di ga manga hatamat di (4:6-21). Tike tunana ga noh tikai ma no haine tano Tamana (5:1-8) ma di ga lamus harbasiane di be di na tur ra harkurai (6:1-11). Ma a mon harpaleng nalamin tano lotu bileng (1:10-17; 3:1-23). Ma ari mes na turadi di ga hanawat merasi Korin, di gom a tiri Pol uta ari linge di ira Kristian kaia Korin pa di gale manga palai ine (7:1; 8:1; 12:1; 16:1). Io kaie, Pol ga pakat ikin ra pakpakat be na hakatom di ta ira nudi sana tintalen ma ura balbalu timaan ira nudi tiniri. Iga hinawase di utano tintalen na tinolen (7:1-40) ma be tikenong pai nale hapuko no hinsaana naramon tane Krais ma ira tintalen i lik be i tahut be na gil ma sene no hinsaana i lik be i sana (8:1-11:1). Iga hinawase di be di na lotu hohaam ma ira nudi hartabar tano Halhaaliena Tanuo (11:2-14:40) ma be no tuntunut hut sukun ra minat tike tamat na surno tano tahut na hininaawas (15:1-58).

1-2 Aiou Pol nong God ga tato leh haruat ma no nuno sinisip be iou tike
apostolo tane Krais Jisas. Ma mir ma no tasi dait Sostenes, mir tule kin ra
nianga tupas mu ira matanabar na lotu tane God ing mu kis kaia Korin,
mu ing God te bul hasisingen mu be mu nage halhaalien naramon tane
Krais Jisas, mu ing ite tato leh mu be mu ira nuno matanabar tus tikai ma
di bakut ta ira tamtaman ing di lotu tupas no nudait Watong Jisas Krais,
aie no nudi Watong ma no nudait bileng.
3 A harmarsai ma ra malum tupas mu mekaia hone God no nudait Mama
ma no Watong Jisas Krais.

Pol ga tanga tahut tupas God uta ira Korin kinong God gate manga haidane di ma ira kaba hartabar.

4 Iou la tangtanga tahut hait tane God uta mu kinong ite tabar bia mu
naramon tane Krais Jisas ma no nuno harmarsai.
5 Iou tanga tahut tana kinong ite manga haidane mu ma ira kaba
hartabar bakut, ta ira kaba mangana nianga ma ta ira kaba mangana
minanes bakut.
6 Hokakarek God ga hatutuno no hininaawas utane Krais nalamin ta mu.
7 Io kaie, pata tike hartabar be i panim kaia nalamin ta mu ing mu kiskis
kawase ma ra tamat na namnamas tano harapuasa tano nudait Watong
Jisas Krais.
8 Ma ina hatur hadades bileng mu tuk ter tano haphapatam be pa dale
nes leh ta sasana ta mu ta ikino bung tano nudait Watong Jisas Krais.

1:8 1 Tesolonaika 3:13; 5:23

9 Ma ne God na gil haruatne ira linge ga kukubus be na gil. Aie nong
ga tato leh mu be mu na kap ra kinkinis tikai ma no Natine Jisas Krais no
nudait Watong.

Pol ga tigel be pai nale mon harpaleng nalamin ta di naramon tano lotu.

10 Bar hinsaagu tane Krais, iou saring mu tano hinsane Jisas Krais no
nudait Watong be mu bakut, mu na haut tikai harbasie ta mu ma ina pata
ta harpaleng kaia bileng ta mu. Ma iou saring mu be mu na tur tikai ma
tike kapawena lilik mon.
11 Bar hinsaagu tane Krais, ari mekaia tano iabar tane Kloi di te hinawase
iou be a mon hargor kaia nalamin ta mu.
12 Ma i hokarek, be mu tiketike mu la tangtange ari linge i mes harbasie.
Tikenong la tangtange be, "Aiou la murmur Pol." Tike mes i tange be,
"Aiou la murmur Apolos." Ma tike mes bileng i tange be, "Aiou la murmur
Pita." Ma tike mes balik be, "Aiou la murmur Krais."
13 Mu lik be Krais ta di sene mon tari? Di ga tut Pol tano ula kabai uta
mu? Ma di ga baptais mu naramon tano hinsane Pol?
14 Iou tanga tahut tane God be iou pai gale baptais tari ta mu iesene
Kirispus ma ne Gaius sene mon.
15 Io kaie, paile tale tikenong be na tange be ite kap baptais naramon
tano hinsagu.
16 Io, ma iou lik leh bileng no hatatamana tane Sepanas ing iou ga baptais
di. Ma mekaia um iou paile lik leh um tikenong be iou ga baptais.
17 Kinong urah, Krais pai gale tule iou be ni baptais. Pata. Iga tule iou
be ni harpir utano tahut na hininaawas. Ma sene pata be ni harpir ma ra
minminanes ma ra keskes na nianga gar na turadi mon, be no kabai tane
Krais nahula ngan be a linge bia mon ie.

No ula hanuo i nes hanapu no kabai tane Krais iesene aie balik nong i hamanis no minanes ma no dades tane God.

18 Iou tange hobi kinong dong ing di hanana tano ngas na hiniruo, di nes
no nianga utano kabai be a ba na lilik mon ie. Iesene dait ing dait kis ter
tano nuno haralon, dait nes kilam no nianga tano kabai be aie no dades
tane God.
19 I hokarek di ga pakat ing God ga tange,
"Iou ni gil hagae ira minminanes ta ira ut na minanes,
ma iou ni waak leise ira minminanes ta ira ut na minminanes."
20 Ma ham um ira minanes na lilik ta ira ut na minminanes? A ham um ira
minanes ta ira tena harausur ta ira harkurai? Ma ham bileng no keskes
ta di ira ut na so nianga? Tutuno sakit God te hamanis be ira minminanes
tano ula hanuo a ba na lilik mon.
21 Tano nuno minminanes, God pai gale haut leh ira ut na minminanes tano
ula hanuo be di na nunure ie. Di ga nes kilam no tahut na hininaawas be
a ba na lilik ie. Io kaie, God ga sip be na papalim ma ikino hininaawas ura
haalon dong ing di nurnur.
22 Ira Iudeia di la sipsip be di na nes ira dades na hakilang ura hamanis
be tike linge i tutuno. Ma ira Grik di la sisilih ta ira minminanes.
23 Iesene mem ing mem harpir utano Mesaia nong di ga tut ter ie tano ula
kabai. Taitus ira Iudeia a linge na tukatuke ta di kinong di malok tana.
Taitus ira Grik di lik be a ba na lilik mon ikin ra linge.

1:9 1 Jon 1:3; 1 Tesolonaika 5:24 **1:10** Pilipai 2:2 **1:12** 1 Korin 3:4; Apostolo 18:24-28 **1:14** Apostolo 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1 Korin 16:15 **1:18** Rom 1:16 **1:19** Ais 29:14 **1:20** Ais 19:12; 33:18; 44:25; Jop 12:17 **1:21** Matiu 11:25 **1:23** Rom 9:32; 1 Korin 2:14

24 Iesene di ing God te tato leh di, di ira Iudeia ma di ira Grik bileng, di
nes kilam Krais be aie nong i hamanis no dades tane God ma no minanes
tane God.
25 Kinong urah, no pinapalim tane God ing di nes be i hamanis ra ba na
lilik, i hamanis balik ra minminanes i tamat ta ira minminanes ta ira
turadi. Ma no nuno pinapalim ing di nes be i tabales, i hamanis balik
ra baso i tamat ta ira baso ta ira turadi.
26 Kaba hinsaagu tane Krais, mu na lilik be a mangana turadi so mu ta
ikino pana bung ing God ga tato leh mu. Paile haleng ta mu ing ira turadi
di ga nes kilam be a lilie be a ut na minminanes be a ut na baso mu.
27 Iesene ura hahirhir ira ut na minminanes, God ga gilamis leh ira linge
ing no ula hanuo i nes be i hamanis ra ba na lilik. Ma ura hahirhir ira ut
na baso, God ga gilamis leh bileng ira linge ing no ula hanuo i nes be pata
dades tana.
28 Iga gilamis ira linge ing no ula hanuo i nes hanapu ma i mikiane be a
linge bia, ura gilgil hagae ira linge di lik be i tamat.
29 God ga gilamis kakarek ra linge hobi waing pata tikenong pai nagele
sasa butbut ra matmataan tana.
30 Iesene tano gingilaan tane God iat mu kis naramon tane Krais ma
aie nong God te bul ie be no nudait minminanes. Ma aie no nudait
minminanes hokakarek kinong naramon tane Krais God te harkurai be
dait takados ma ite bul hasisingen dait be dait nage halhaalien ma ite kul
halangalanga leh dait bileng.
31 Io kaie, hoke di ga pakat tano nianga tane God, “Nesi nong i ura latlaat,
i tahut be na let no Watong.”

2

1 Bar hinsaagu tane Krais, ing iou ga hana tupas mu ma iou ga harpir
utano hininaawas tane God, iou pai gale hanawat hoke tike keskes na ut
na nianga na minminanes.
2 Iou ga harpir hobi kinong ing iou ga kis nalamin ta mu iou ga bul no
nugu lilik be pa nile lilik ta tike mes na linge, iesene Jisas Krais ma no
nuno minat tano ula kabai sene mon.
3 Pata ta baso tagu ing iou ga kis nalamin ta mu. Iou ga hanawat ma ra
tamat na urur ma ra dinader.
4 Ing iou ga harpir ma iou hinawas palai ta ira pipilaina ta ira nugu
nianga, io, iou pai gale halewen mu ma ra nianga na minminanes. Pata.
No nugu hininaawas ga hamanis no dades tano Halhaaliena Tanuo.
5 Ma iou ga harpir hobi waing ira numu nurnur pai nale suator ta ira
minminanes gar na turadi mon iesene na suator tano dades tane God.

No Halhaaliena Tanuo nong i ter ra minanes ta ira turadi uta ira linge tane God.

6 Iesene mem iangianga balik ma ra mangana minanes nalamin ta di
ing i matuko ira tanua di tupas God. Ma sene mem paile iangianga ta ira
minminanes u katiak. Ma pata bileng ta ira minanes ta ira lilie kakarek
ing di ura patpataam.
7 Iesene mem la harpir ma ra minanes tane God nong ga susuhai nalalie
ta ira turadi ma sene ite hanawat puasa kakarek. Ma ne God ga kukubus
ter menalalie tano hathatahun ta ira linge bakut be ikino minanes na
manga hatahutne dait.

1:24 Kolose 2:3 **1:25** 2 Korin 13:4 **1:26** Matiu 11:25; Jemes 2:5 **1:29** Epesas 2:9 **1:30** Jer 23:5-6 **1:31** Jer 9:24 **2:3** Apostolo 18:9; 2 Korin 10:1 **2:4** 1 Tesolonaika 1:5

8 Pata ta tikenong ta di ira lilie tano ula hanuo kakarek pai gale nunure
ikino minanes. Pata. Ing be di gor nunure ter, pa di gorle tut no tamat na
Watong ter tano ula kabai.
9 I hokakarek no nianga tane God di ga pakat ie i tange,
"Ira linge tane God ing pata tikenong paile nes ma paile hadade ma paile
nunure,
io, kakarek ra linge iat God te tagure uta dong ing di sip ie."
10 Ma pa di gale nunure kinong God te hapuasne ter ie ta dait ma no
Tanuana.
No Tanuo tane God i sisilih ta ira linge bakut. Tutuno sakit, i sisilih
bileng ta ira linge tuma naramon tutuno iat tane God.
11 Ma ikin i palai kinong no tanuana tikenong, aie sene mon i tale be na
manga nunure timaan ikino turadi. Ira mes na turadi pa dile tale. Hobi
bileng, pata ta tike turadi i manga nunure timaan God, iesene no Tanuo
tane God sene mon.
12 Pa dait le kap no mangana lilik tano ula hanuo. Pata. Dait te kap no
Tanuo metuma hone God waing dait nage nunure ter be aso ing God te
tabar bia dait me.
13 Ma kakarek ra linge ing mem la iangianga urie. Mem paile ianga ma
ra mangana nianga ing mem te harausur ine ta ira minanes gar na turadi.
Pata. Mem ianga ma ra mangana nianga ing no Tanuo ite hausur mem
ine. Mem palpales ira pipilaina ta ira linge tano Tanuo. Ma mem gil hobi
ma ra mangana nianga ing mem te kap mekaia hono Tanuo.
14 Nesi nong paile hatur kawase no Halhaaliena Tanuo paile bala leh ira
linge ing i hanawat mekaia hono Tanuo tane God. Kinong urah, i lik be
di a linge na ba. Ma paile tale be na palai ine kinong tikenong na nunure
kilam kakarek ra linge ma no harharahut tano Tanuo.
15 Iesene nesi nong i hatur kawase no Halhaaliena Tanuo i tale be na
nunure kilam ira linge bakut. Tike mes na turadi balik paile tale be na
kure no tintalen ta ikino turadi be i tahut be i sana.
16 I horek no nianga tane God di ga pakat ie i tange,
"Nesi gate tale be na nunure no lilik tano Watong?
Ma nesi i tale be na hausur ie?"
Iesene dait, dait hatur kawase no mangana lilik tane Krais.

3

Waak dait tur harpaleng kinong dait bakut gar tane Krais.

1 Ma pai gale tale iou be ni haianga mu hoke ira turadi ing di hatur
kawase no Halhaaliena Tanuo. Pata. Iou ga nes be i tahut be ni haianga
mu hoke ira turadi ing di mur ira tintalen mekira napu. Mu ga ngan hoke
ira bana ta ira numu kinkinis naramon tane Krais.
2-3 Iou ga tabar mu ma ra tirina sus, pata be a dades na nian, kinong
pa mu le taguro pane. Tutuno sakit, pa mu le taguro kakarek kinong mu
murmur baak ira tintalen mekira napu. Ing mu harngangar harbasie ma
mu nes kalak ira kinkinis gar na mes, i hamanis be mu baak mekira napu
ma mu lolon hoke ira turadi ta ikin ra ula hanuo mon.
4 Kinong ing tikenong i tange be, "Iou mur Pol" ma tike mes balik be,
"Iou mur Apolos," io, i hamanis be mu ira turadi tano ula hanuo mon.
5 Nesi um ikino Apolos? Ma nesi bileng ikino Pol? Airuo tultule mon dur
ing mu ga nurnur ta ira nudur nianga. Mir bakut tiketike mir gil haruatne
hoke no Watong te ter ta mir be mir na gil.

2:9 Ais 64:4 **2:16** Ais 40:13 **3:2-3** Hibru 5:12-13; 1 Pita 2:2 **3:2-3** 1 Korin 1:10-11 **3:4** 1 Korin 1:12 **3:5** Apostolo 18:4,11

6 Iou ga soso ma ne Apolos ga kapkapal. Iesene God ga hakuburuan.
7 Io kaie, nong i soso ma nong i kapkapal, dur bakut a linge bia mon dur.
Iesene nong i tamat, aie God nong i hakuburuan.
8 Nong i soso ma nong i kapkapal dur haruat mon. God na ter ra
kunkulaan ta dur tiketike, haruat ma ira nudur pinapalim.
9 Mir papalim tikai, mir ira iruo turadi tane God. Mu no lalong tane God.
Mu no hala ing God ga gil ie.
10 Iou ga hatur ira kasong hoke tike keskes na ut na gil hala, haruat ma
ing God ga ter tagu be ni gil hobi. Tike mes i pasum ira pinapalim ta kike
ra kasong. Iesene i tahut be ira turadi bakut, tiketike, di na balaure be di
na pasum habibihane ira pinapalim ta kike ra kasong.
11 Kinong urah, paile tale tikenong be na hatur leh tike mes na kasong
ta kike ite kis ter. Ma kike ra kasong, ne Jisas Krais iat mon.
12 Ari di na pasum ira pinapalim ma ra gol be ra siliwa be ira bilai na
maririsuan na hot. Ari mes di na pasum ira pinapalim ma ra dahe mon
be a tingari be a pagala bia.
13 Ira mangana pinapalim so tiketike te gil na hanawat palai kinong ikino
tamat na bung na hanawat ma ina hapalaine. A mon eh na hapalaine ira
mangana pinapalim. Ma no eh iat na tun walar kike ra pinapalim ura
hamanis be i tahut be i sana.
14 Ing be ira pinapalim a nuno ta tikenong pai nale do, ina kap ra bilai
na kunkulaan.
15 Ing be no eh i tun hagae ira pinapalim a nuno ta tikenong, pai nale
hatur kawase ta linge. Aie balik na lala tano haralon, iesene na ngan hoke
be di res leh ie sukun ra kalamena eh.
16 Hohaam, pa mu le nunure be mu no halhaaliena hala tane God ma
be no Tanuo tane God la kis ter ta mu?
17 Ing be nesi tikenong i hagae no halhaaliena hala tane God, God bileng
na hagae ie, kinong no nuno hala, a nuno tus ie ma i tur sisingen talur ira
sasana. Ma mu iat, mu ikino hala.
18 Waak mu lamus habota ira numu lilik. Ing be tikenong ta mu i
lik be a ut na minanes ie hoke no ula hanuo i nes kilam tikenong be a
minaneswana ie, io, i tahut be na ba mon waing inage minanes tutuno.
19 Kinong urah, aso ing no ula hanuo i nes kilam be a linge na minanes,
a ba na linge mon ie tano ninaas tane God. Hoke no nianga tane God di
ga pakat ie i tange, *"God i hakuni ira ut na minanes ta ira nudi keskes na
lilik iat."*
20 Ma ira nianga tane God i tange bileng be, *"No Watong i nunure ter ira
lilik ta ira ut na minanes be a linge bia mon ie."*
21 Io kaie, waak be tikenong na sa butbut uta ira linge a turadi mon i
tale be na gil kinong a numu ira linge bakut.
22 Pol, Apolos, Pita, ikin ra ula hanuo, a nilon, a minat, ira linge kakarek
ma ing bileng namur, kike ra linge bakut a numu.
23 A gar tane Krais mu, ma ne Krais a gar tane God ie.

4

Pol ga hakatom ira Korin be di na ru ira apostolo.

1 Io kaie, i tahut be ira turadi na nes kilam mehet be mehet mon aitul
a tultule tane Krais ma be mehet ira itul a turadi ing God te bul ter no

---

3:8 Matiu 13:3-9; Epesas 2:20-22 **3:11** Ais 28:16; 1 Pita 2:4-6 **3:13** 1 Korin 4:5 **3:16** 1 Korin 6:19; 2 Korin 6:16 **3:19** Jop 5:13 **3:20** Sam 94:11

nuno pinapalim ta mehet be mehet na balaure timaan ira nuno linge ing
iga susuhai nalalie ma kakarek ite hanawat puasa.
2 Ma kike ra mangana tultule hobi, tike linge i tamat, be di na gil
haruatne hono sinisip tano nudi tamat i nuruan di hobi.
3 A linge bia mon tagu be mu na nes murmur ira nugu tintalen be i tahut
be i sana. Ma pata be tike tamat na linge tagu be ira turadi mon di na nes
murmur iou haruat ma ira nudi mangana harkurai. Ma iou iat iou paile
kure habaling iou be iou bilai be iou sana.
4 Iou paile lik leh be iou te gil tike sasana, ma sene ikino mangana lilik
paile hatutuno be iou takados harsakit. Pata. No Watong iat nong i nes
murmur iou be iou tahut be iou sana.
5 Io kaie, waak mu kurkure ta tikenong kinong no pana bung na harkurai
paile hanawat baak. Waak mu harkurai hobi menalalie tano hinanawat
tano Watong. Aie nong na hamadares ing i kis kumaan tano kadado ma
ina hapuasne ira lilik ma ira sinisip ing i kis naramon ta ira turadi. Ma ta
ikino pana bung um ira matanabar tiketike di na hatur kawase ira nudi
pirpirlet metuma hone God iat.
6 Bar hinsaagu tane Krais, iou tange kakarek ra linge bakut uta mir ma
ne Apolos ura harahut mu waing mu na kap harausur ta mir waing mu
nahula lake ira nianga tane God di ga pakat. Iou sip be mu na lon hobi
waing pa mu nale let tikenong ma mu na hanapu no mes.
7 Nesi te hatamat mu? Hohaam, God paile tabar mu ma ira linge kike
mu hatur kawase? Ma ing be God ga ter kike ra linge ta mu, ura biha mu
sa butbut hoke be mu iat mu ga hatawat kike ra linge?
8 Karek um mu te hatur kawase ira linge haruat ma ira numu sinisip!
Ma mu te tinane um ra tamat na bunbulaan! Mu te watong um, ma mem,
pata. * I gorte tahut be mu te watong tutuno, mem bileng, mem nage
watong tikai ma mu.
9 I gorte tahut hobi kinong i nanaas ter be God te bul mem ra apostolo
hoke ira hiruo ing ira umri di hamanis hanane. Mem hoke di ra hiruo ing
di te kure be di na mat ma di murmur hanane ira umri ukaia tano nudi
minat. I hoke be ira turadi tano ula hanuo bakut ma ira angelo bileng, di
itame mem hobi.
10 Taitus ira numu ninaas, mem ira ba ura utane Krais iesene mu ira ut
na minanes naramon tane Krais! Mu lik be a malmalungana mem ma a
ut na baso mu! Di ru mu ma sene di nes hanapu mem.
11 Mem la tamtaburungan ma mem la marmaruk. A pulutuana mem. Di
la manga hagae mem ma pata ta ngasia mem. Ila ngan ter hobi menalalie
tuk kakarek.
12 Mem la paapalim dades ma ira iruo luma mem iat. Ing di tange
hagae mem, mem la haidane di. Ing di haragawai ta mem, mem paile
suar ngangar.
13 Ing di tange ra sana nianga uta mem, mem balu ma ra tahut na nianga.
Mem hoke ira sana kurkuruan tano ula hanuo bakut ma ira bilingana
puputo tuk ter kakarek.
14 Ma iou paile pakat kakarek ra nianga ura hahirhir mu. Pata. Iesene
ura hakatom mu hoke ira natigu ing iou manga sip mu.
15 I tutuno be a haleng sakit ira numu ut na harbalaurai tano numu
kinkinis tane Krais. Iesene pata ta haleng na tama mu. Kinong urah, tano

---

4:2 Luk 12:42 **4:5** 1 Korin 3:8 **4:6** Rom 12:3 **4:7** Rom 12:6 * **4:8** Pol ga hasakit mon kinong ira Korin di ga lik be di manga bilai ma di ga nes hanapu Pol. **4:11** 2 Korin 11:23-27 **4:12** Apostolo 18:3; 2 Tesalonaika 3:8; Matiu 5:44 **4:15** Galesia 4:19

numu kinkinis naramon tane Krais iou ga ngan hoke no tama mu ing iou
ga ter no tahut na hininaawas ter ta mu.
16 Io kaie, iou haragat mu be mu na mur ira nugu tintalen.
17 No burwana ikinong iou ge tule ne Timoti ukaia ho mu. Aie no natigu
naramon tane Krais ma iou manga sip ie ma a tutuno na turadi ie tano
Watong. Na halilik leh mu tano nugu mangana nilon naramon tane Krais,
ikino mangana nilon nong i haruat ma ira harausur iou la terter ta ira
matanabar na lotu ta ira matahu katano.
18 Io, ma tari ta mu, mu te hatamat habaling mu kinong mu lik be pa
nile hanawat ukaia ho mu.
19 Iesene iou ni hanawat haiah ukira ho mu ing be no Watong i sip hobi.
Ma iou ni nunure leh ira dades ta kakarek ra ut na latlaat, ma pata be ira
nudi nianga sene mon.
20 Kinong urah, no kingdom tane God paile nianga mon. A dades iat.
21 Mu sip hohaam? Iou ni hanawat ukaia ho mu ma tike dangdangat be
ma ra harmarsai tikai ma ra tintalen na matien na turadi?

5

I tahut be ira matanabar na lotu di na tule ise ira sana turadi me nalamin ta di.

1 Di hinawas hanana uta mu be a mon tintalen na hilawa kanaia nalamin
ta mu. Ma i manga sana. Ira tabuna nurnur pa di lale gilgil hobi. Di tange
be tike tunana ila nohnoh tikai ma no haine tano tamana.
2 Ma mu ira ut na latlaat! I gorte tahut be mu gor manga tapunuk. I
tahut be mu gor tule leise no turadi nong ga gil hobi me nalamin ta mu.
3 A tutuno be no palatamaigu paile kis tikai ter ma mu kakarek. Iesene
no tanuagu i kis tikai ter ma mu. Ma hoke be iou kis tutuno tikai ter ma
mu, iou te kure tano hinsane Jisas no nudait Watong be no turadi nong i
gil hobi i gil ra sasana.
4-5 Ing no tanuagu i kis tikai ter ma mu ma no dades tano Watong Jisas i
kis tikai ter ma dait, io, tano nugu lilik iou te kure be mu na ter leise ikin ra
turadi tano lumane Satan kaie ira tintalen tano palatamaine inage panim
leh. Ma mu na gil hobi tana waing no tanuana nage lala tano haralon tano
bung tano Watong.
6 Ma paile tahut be mu na latlaat. Hohaam, pa mu le nunure be a pet
na is na halalet tike kudulena beret?
7 Mu na kap leise ira tuarena is na sana tintalen waing mu nage bilai
hoke tike sigar beret ing pata ta is tana. Tutuno sakit, mu iat hoke ira sigar
beret. Ma mu na gil hobi kinong di te ubu bing Krais hoke no nudait not
no sipsip na hartabar utano Nian na Sinakit.
8 Io kaie, i tahut be dait na murmur ira mangana tintalen i haruat ma
ikino Nian. Waak dait mur ie ma ira matahu sana tintalen hoke be a
tuarena is. Pata. Dait na mur ie ma ra tutuno ma ra gamgamatien na
tintalen hoke ra beret ing pata ta is tana.
9 Ma iou ga pakpakat ukaia ho mu be pa mu nale manga lon tikai ma
ira turadi ing di mur ra tintalen na hilawa.
10 Tutuno sakit, iou paile iangianga uta ira matanabar ta ikin ra ula
hanuo ing di ira hilawa, be ira ut na nes kalak linge, be ira ut na hararuo,
be ira ut na lotu tupas ira palimpuo. Ing be no pipilaina tano nugu nianga
gorte ngan hobi, igor tahut be mu gor hana sukun no ula hanuo.

4:16 Pilipai 3:17 **4:17** Apostolo 19:22 **4:20** 1 Korin 2:4 **5:1** WkP 18:7-8; Lo 22:30 **5:3** Kolose 2:5 **5:4-5** 1 Timoti 1:20 **5:6** Galesia 5:9 **5:7** Ais 53:7; 1 Pita 1:19 **5:8** Lo 16:3

11 Iesene pata. No pipilaina tutuno tano nugu pakpakat be waak mu
manga lon tikai ma tikenong ing i tange be a hinsaa mu ie tane Krais ma
sene be a hilawa ie, be a ut na nes kalak linge ie, be a ut na lotu tupas ira
palimpuo, be a ut na tanga hagae ri ie, be a ut na minamo ie, be a ut na
hararuo ie. Waak mu ian bileng tikai ma tike turadi hobi.
12-13 Paile takados be ni kure ira turadi ing pa dile gar ta ira matanabar
tane Krais. God na kure di. Iesene i tahut be mu na kure ira turadi ing di
nalamin ta mu ira matanabar tane Krais. I hoke no nianga tane God di ga
pakat ie i tange, *"Mu na tule leise no sana turadi me nalamin ta mu."*

6

Waak be tikenong gar tane God i ter no hinsaana tane Krais ter ta ira tabuna nurnur be di na kure hatakadosne no nudur hargor.

1 Ing be tikenong i hargor ma no hinsaana tane Krais, hohaam, na hana
tupas ira ut na gil harkurai ing pa dile nunure God ura hatakadosne no
linge? Waak tutuno iat be na gil hobi! Na hana tupas ira matanabar tus
tane God be di na kure.
2 Hohaam, pa mu le nunure be ira matanabar tus tane God di na kure
no ula hanuo? Ma be i tutuno be mu na kure no ula hanuo, hohaam, paile
tale mu be mu na kure ira not no linge?
3 Pa mu le nunure be dait na kure ira angelo? Be i tutuno hobi, dait na
manga tale be dait na kure ira linge ta ikin ra nilon.
4 Ing be a mon mangana purpuruan hobi nalamin ta mu, waak mu hana
tupas di ing pa dile kis tikai ma mu ura kurkure hatakadosne ira linge.
5 Iou tange hobi ura hahirhir mu. Hohaam, i tutuno be pata ta ut
na minanes ta mu nong na tale be na kure hatakadosne ira purpuruan
nalamin ta mu ira hatatesne tane Krais?
6 Iesene ari di la terter ira tasi di naramon tane Krais ter ra harkurai.
Ma di bala leh ira tabuna nurnur ura kurkure hatakadosne ira linge.
7 Ma be mu la hanana tupas ira ut na gil harkurai ura hatakadosne ira
hargor nalamin ta mu, i hamanis be mu te manga puko um. Iesene i tahut
be mu na bala leh balik tikenong be na gil ra sasana ta mu. Ma i tahut
bileng be mu na haut leh tikenong be na karit leh ira numu linge.
8 Iesene mu iat, mu la karkarit ma mu la gilgil sasana. Ma mu la gilgil
kike ta ira tasi mu naramon tane Krais.
9-10 Hohaam, pa mu le nunure be ira ut na sasana pa di nale hatur
kawase no kingdom tane God? Waak mu lamus hakale ira numu lilik.
Ira mangana turadi ing pa di nale hatur kawase no kingdom tane God, di
hokarek: ira hilawa, ira ut na lotu tupas ira palimpuo, dong ing di noh
tikai ma tikenong gar na mes, di ira tunana ing di noh tikai baling ma tike
tunana ma ira haine ing di gil bileng hobi, ira isomo, ira ut na nes kalak
linge, ira ut na minamo, ira ut na tanga hagae ri, ma ira ut na hararuo.
11 Ma ari ta mu hobi nalalie. Iesene no Tanuo tano nudait God iga kapal
leise ira numu sasana ma iga bul hasisingen mu ura nuno tus ma iga kure
be mu takados ra matmataan tana. Ma iga gil hobi ter ta mu tano hinsane
Jisas Krais no Watong.

Waak dait mur ira tintalen na hilawa kinong ira palatamai dait a katano tano palatamaine Krais.

5:11 2 Tesalonaika 3:6; Taitus 3:10 **5:12-13** Lo 13:5; 17:7 **6:2** Ninanaas 3:21 **6:9-10** Galesia 5:19-21; Epesas 5:5; Ninanaas 22:15 **6:11** Taitus 3:3-7

12 Ma tikenong na tange be, “Aso ing iou sip be ni gil, i takados be ni
gil.” Maso. Iesene ira linge bakut paile tale be na hatahutne ugo. I tale be
ni tange bileng, “Aso ing iou sip be ni gil, i takados be ni gil.” Iesene iou
malok be ni kis ra hena ra harkurai ta tike linge.
13 Tike mes balik na tange be, “Ira tinga dait ura nian, ma ira nian uta
ira tinga dait.” Maso. Ma ne God na hapatam dur bakut. Iesene be paile
tutuno be ira palatamai dait ura tintalen na hilawa. Pata. Ira palatamai
dait ura tano Watong, ma no Watong i manga ngarau uta ira palatamai
dait.
14 God ga hatut no Watong sukun ra minat ma no nuno dades. Ma ina
hatut bileng dait hobi ma ikino dades.
15 Hohaam, pa mu le nunure be ira palatamai mu a katano tano
palatamaine no Watong? Ing be i tutuno hobi, mu lik be i takados be ni
kap ira katano tano palatamaine Krais, ma ni pasum ma no palatamaine
no hilawa? Pata tutuno iat!
16 Hohaam, pa mu le palai be ing tikenong i pasum no palatamaine ma
tike hilawa, i hoke be dur tike kapawena mon ta ira palatamai dur? Ikin
i palai kinong i hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange, “Dur na
tike kapawena mon ta ira palatamai dur.”
17 Iesene be nesi tikenong i pasum habaling ie tano Watong, dur tikenong
mon tano Tanuo.
18 Mu na hilo sukun ira tintalen na hilawa. Ira mes na sana tintalen ing
tike turadi na gil paile kis tano palatamaine no turadi. Iesene nong i mur
ra tintalen na hilawa i hagae no palatamaine iat ma ikino sana tintalen.
19 Hohaam, pa mu le nunure be ira palatamai mu a hala tano
Halhaaliena Tanuo, ma i kis naramon ta mu, ma mu te kap ie metuma
hone God? Ma pa mu le nunure bileng be paile numu iat mu?
20 Pata. God ga kul halangalanga leh mu ma ra kunkulaan. Io kaie, i
tahut be mu na let God ma ira palatamai mu.

7

Ira harakatom tano tintalen na tinolen.

1 Io, ni ter um ra binabalu uta ira linge mu ga pakpakat urie. Mu tange
be paile tahut be tikenong na sigire tike haine.
2 Iesene ari ta mu di murmur ira tintalen na hilawa, io kaie, i tahut be
tike tunana na kis tikai ma no nuno haine iat, ma tike haine ma no nuno
tunana iat.
3 No tunana na ter no palatamaine tano nuno haine, haruat ma no sinisip
tano nuno haine, ma no haine bileng hobi tano nuno tunana.
4 No haine paile kure no palatamaine iat. Pata. No nuno tunana i kure
ie. Ma no tunana paile kure no palatamaine iat. Pata. No nuno haine i
kure ie.
5 Waak be tikenong na mus bat no palatamaine tano laalena kinong tano
laalena iat ie. Ing be mur haut tikai i tale be mur na kis harbasie ta dahine
ura sinsaring. Iesene i tahut be mur na hanawat tikai baling, kinong ing
be mur paile balaure timaan ira numur sinisip, i tale be Satan na walar
mur hobi.
6 Iou paile ter ra dades na nianga ta mur be mur na kis harbasie. Pata.
Iou bala ter mon mur be mur na gil hobi.

6:12 1 Korin 10:23 **6:13** 1 Tesolonaika 4:3-5 **6:14** Rom 8:11; 1 Korin 15:20; 2 Korin 4:14 **6:15** Epesas 5:30 **6:16** Matiu 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 **6:20** 1 Korin 7:23; 1 Pita 1:18-19

7 Ma iou sip um be ira turadi bakut di gor haruat ho iou. Iesene a
mon hartabar metuma hone God tupas ira turadi tiketike. Tikenong i
hatur kawase tike hartabar ura tinolen ma tikenong tike mes na mangana
hartabar be na kis na laala.
8 Ma ta ira laala ma ira makoso iou ura tangtange horek, be i tahut be
di na kis na laala ter mon ho iou.
9 Iesene di ing pa dile tale be di na kure hadades ira nudi sinisip, i bilai
be di na tola. Kinong urah, i bilai be na tola ma pai nale manga mamahien
no nuno sinisip utano ninohon tikai.
10 Ma iou ura terter kin ra harkurai tupas ira tinolen. Ma sene, pata be
iou mon, no Watong iat. Ma i horek. No haine pai nale hana sukun no
nuno tunana.
11 Iesene be ing i gil hobi, na kis na laala hatikai ter iat. Ma be i malok
be na kis na laala, na tapukus ter tano nuno tunana. Ma no tunana pai
nale hilo talur no nuno haine.
12 Ma ta mu ira mes bileng iou ura tangtange ikin ta mu. Ikin, a nugu
nianga iat ie, paile tano Watong ie. Ma i horek. Ing be tike tasi dait tane
Krais te tole tike haine nong paile nurnur tane Krais ma ikino haine i
kanan ter be dur na kis tikai, io, waak i ise no nuno haine.
13 Ma ing be tike haini dait tane Krais te tole tike tunana nong paile
nurnur tane Krais ma ikino tunana i kanan ter be dur na kis tikai, io,
waak i ise no nuno tunana.
14 Kinong urah, no tunana nong paile nurnur ite kap ra gamgamatien
na kinkinis naramon tano kinkinis na tinolen ma no nuno haine. Ma
hobi bileng tano haine nong paile nurnur. Ite kap ra gamgamatien na
kinkinis naramon tano kinkinis na tinolen ma no nuno tunana. Ma be
paile tutuno hobi, God pai gorle tale be na bala leh ira nati mu. Iesene
pata. Di gamgamatien hobi bileng.
15 Iesene be nong paile nurnur tane Krais i hana talur no laalena, io, i
tale be da bala leise ie. Ma be i ngan hobi, io, pata tike harkurai i hagut
no tasi dait be no haini dait tane Krais be na kis ter tano nuno tinolen.
Iesene God te tato leh dait be dait na kis ma ra malum.
16 Hokakarek, augo ra haine, u nunure hohaam be paile tale ugo be nu
halon no num tunana? Ma ugo ra tunana bileng, u nunure hohaam be
paile tale ugo be nu halon no num haine?
17 Iou haut leh mu be mu na gil hobi iesene i tahut be tiketike ta mu na
kis ter tano mangana kinkinis na nilon nong no Watong te bul ter tana.
Tano pana bung be God ga tato leh mu, mu bakut tiketike, mu ga kis ter ta
ira numu mangana kinkinis hobi. Io, waak mu walar um be mu na kios
ira numu mangana kinkinis kakarek. Ma iou ter ikin ra harkurai ta ira
matanabar na lotu ta ira tamtaman bakut.
18 Ing be God ga tato leh tike tunana nong di gate kut ter no palatamaine,
io, waak i walar be na ngan hoke tikenong pa dile kut baak ie. Ma ing be
God ga tato leh tike tunana nong pa dile kut baak ie, waak i haut leh be
da kut ie.
19 No tintalen na kutkut ira palatamainari, a linge bia mon. Ma be pa
dile kut bileng tikenong, a linge bia bileng ikinong. Iesene no tamat na
linge, be dait na mur ira kaba harkurai tane God.
20 Mu bakut tiketike, mu ga kis ter ta ira numu mangana kinkinis na
nilon tano pana bung be God ga tato leh mu. Io, waak mu walar um be
mu na kios ira numu mangana kinkinis kakarek.

7:9 1 Timoti 5:14 **7:10** Matiu 5:32; 19:9 **7:15** Rom 14:19 **7:16** 1 Pita 3:1 **7:19** Rom 2:25; Galesia 5:6; 6:15

21 Be ugo tike tultule tano pana bung be God ga tato leh ugo, waak u
ngaangel utana. (Ma sene ing be i tale ugo be nu langalanga sukun no
num kinkinis na tultule, io, i tahut be nu gil hobi.)
22 Ma iou tange hobi kinong be tikenong, a tultule ie tano pana bung be
no Watong ga tato leh ie, io, naramon tano Watong i ngan hoke tikenong
i langalanga sukun ra kinkinis na tultule. Hobi bileng ta nong pai gale
tultule tano pana bung be God ga tato leh ie. Karek i ngan hoke tike tultule
tane Krais.
23 God ga kul halangalanga leh mu ma tike but na kunkulaan. Io kaie,
waak mu tultule gar na turadi.
24 Bar hinsaagu tane Krais, mu bakut tiketike, mu ga kis ter ta ira numu
mangana kinkinis na nilon tano pana bung be God ga tato leh mu. Io,
waak mu walar um be mu na kios ira numu mangana kinkinis kakarek.
Mu na kis ter hobi tikai ma ne God.
25 Ma iou ura nianga kakarek uta di ira laala ing pa dile tola baak. Iou
paile hatur kawase tike harkurai mekaia hono Watong uta ikin. Iesene ni
bul no nugu lilik mon. Ma no Watong te marse iou be iou tike mangana
turadi nong i tale mu be mu na so ira numu nurnur tana.
26 Iou palai tano purpuruan i hanawat ter nalamin ta mu. Io kaie, iou
lik be i tahut be mu na kis ter iat haruat ta ira numu mangana kinkinis
tiketike.
27 Hohaam, di te ter bat tike haine ura num? Waak u walar be nu kutus
no numur kunubus. U nunure ter be pa dile ter bat ter tikenong ura num?
Waak u sisilih be nu tola.
28 Iesene, be nu tola, paule gil tike sasana. Ma be tike laala na haine na
tola, paile gil tike sasana bileng. Iesene be tikenong na tola, na kap ra tirih
ta ikin ra lon. Ma iou te ianga hobi kinong iou ura tutur bat ira tirih ta ira
numu lon.
29 Bar hinsaagu tane Krais, iou sip be mu na palai ta tike linge horek, be
no pana bung ite kumkum. Ma haburuana leh kakarek, ing di te tola, di
na lon hoke be pa di gale tola baak.
30 Dong ing di susuah, di na ngan hoke be pa dile tapunuk. Dong ing
di laro, di na ngan hoke be pa dile laro. Dong ing di te kukul, di na ngan
hoke be pa dile tinane kike ra linge.
31 Ma dong ing di la paapalim ma ira linge ta ikin ra ula hanuo, di
na ngan hoke be pa dile manga mur kakarek ra linge. Kinong urah, no
mangaan tano ula hanuo i ura panpanim leh.
32 Iesene iou sip be pa mu nale ngaangel. Nong paile tola i ngaangel uta
ira linge tano Watong waing inage halaro no Watong.
33 Ma sene nong i tola ter i ngaangel uta ira linge tano ula hanuo, waing
inage halaro no nuno haine.
34 Io kaie, ira nuno sinisip i harpaleng. Ma ira bulahine ing pa dile tola
baak, ma ira mes na laala na haine bileng, di ngaangel uta ira linge tano
Watong, waing di nage gamgamatien tano palatamai di ma ira tanua di
bileng. Iesene no haine nong i tola ter i ngaangel uta ira linge tano ula
hanuo, waing inage halaro no nuno tunana.
35 Ma iou tange kakarek ra linge ura hatahutne mu. Iou paile sip be ni
tigel mu. Pata. Iou ura hatawat ira tintalen i haruat ta ira numu matahu
mangana kinkinis. Ma iou sip be mu na mur timaan no Watong ma pa mu
nale tamapas leh ta dahine.
36 Ma iou ura nianga uta tike tunana ing be di te ter bat tike haine ura
nuno. Ing be no tunana i lik be i hagae no haine kinong paile sip be na

7:22 Pilemon 16; 1 Pita 2:16 **7:31** 1 Jon 2:17

tole ie, ma be i mamahien no nuno lilik ura kinkinis tikai ma ie, ma be i
lik be i tahut be dur na tola, io, i tahut be na gil hoke i sip. Paile gil ra
sasana. Dur na hartola.
37 Iesene no tunana nong ite lik hadades tano nuno lilik be pai nale tola,
ma pata tike mes ite hagut ie hobi, ma sene ite kure no nuno sinisip iat
ma ite bul hawat no nuno lilik iat be pai nale tola, io, ikin ra tunana i gil
ra tahut bileng.
38 Io kaie, nong i tole no haine i gil ra tahut, ma sene nong paile tole ie
i gil no linge i manga tahut.
39 Tike haine paile tale be na hana sukun no nuno tunana be no tunana
i lon ter baak. Iesene be no nuno tunana ite mat, no haine i langalanga
ter be na tole nesi tikenong ing i sip, ma sene ikino tunana tano Watong
ie.
40 Iesene tano nugu lilik, iou lik be na manga laro ing be na kis na laala
ter. Ma iou lik bileng be iou hatur kawase ter no Tanuo tane God.

8

Tikenong pai nale en ta nian ing be ikino tintalen na hapuko no hinsaana tane Krais.

1 Ma iou ura nianga uta ira nian na hartabar tupas ira palimpuo. I
tutuno be dait bakut, dait te kap minminanes hoke mu la tangtange. No
tintalen na ut na minanes i gil tikenong be na lik hanapu ira mes. Iesene
no tintalen na ut na harmarsai i gil tikenong be na harahut ira mes.
2 Ing be tikenong i lik be i nunure ari linge, paile kap ra minminanes
tutuno.
3 Iesene nesi tikenong i sip God, God i nunure ie.
4 Hokakarek, iou ni ianga tano tintalen na enen ira nian di te hartabar
ter ta ira palimpuo. Dait nunure be ira palimpuo a hapupuo mon ma pata
tike linge tuno tana. Dait nunure be tike God sene mon kanaia.
5 I tutuno be ari linge di kilam be a god tuma ra mawe ma kira napu
bileng. Ma tutuno be di hapupuo ra haleng na mangana god hobi ma ira
watong bileng.
6 Iesene ta dait, tike God sene mon, ma aie no Mama nong no burwana
ta ira linge bakut. Ma dait lon ura utana. Ma ta dait, tike Watong sene
mon, ma aie ne Jisas Krais nong ga hakisi ira linge bakut, dait ge lon tana.
7 Iesene, ira turadi bakut balik pa dile nunure ikin. Ari di git manga
murmur no tintalen na lotu tupas ira palimpuo, ma be di en ira mangana
nian hobi kakarek, di en ie hoke a hartabar ie ter ta ira palimpuo. Ira nudi
lilik paile palai be aso no tahut ma no sana, kaie di ge habilinge ira nudi
nilon ing di ian.
8 Iesene ira nian paile tale be na lamus ter dait tupas God. Ing be pa
dait nale ian hobi, ikin pai nale hagae dait. Ma be dait ian, ikin pai nale
hatahutne dait.
9 I tutuno be mu langalanga um ura nian haruat ma ira numu sinisip.
Iesene mu na harbalaurai be no numu mangana tintalen hobi pai nale
ngan hoke ra linge be di ing paile palai ira nudi lilik be aso no tahut ma
no sasana, be di na tuke di ine.
10 Iou tange hobi kinong be tikenong no nuno lilik paile palai hobi, be i
nes ugo be u te kap ikin ra minanes ma u kis tuma naramon tano hala na
lotu ta ira palimpuo ma u ian kaia, io, be i nes ugo be u gil hobi, no num

7:39 Rom 7:2-3 **8:1** Apostolo 15:29 **8:2** Galesia 6:3 **8:4** Galesia 4:8; Lo 4:39; 6:4 **8:6** Epesas 4:5,6 **8:9** Rom 14:13-15; Galesia 5:13

tintalen hobi na habalaraan ie be ina ian ta kike ra nian di te hartabar ter
ta ira palimpuo.
11 Hokakarek, nong paile palai no nuno lilik na mur no num minanes,
kaie ina hiruo saasa. Ma aie no hinsaam nong Krais ga mat ura utana.
12 Ma ing mu gil ra sasana ter ta ira hinsaa mu tane Krais hobi, ma mu
hagae ira nudi lilik ing paile palai tano tahut ma no sasana, io, mu gil ra
sasana ter tane Krais.
13 Io kaie, ing be ira nian i burwana be no hinsaagu tane Krais na puko,
io, pa nile en ta uret baling, nahula hapuko no hinsaagu.

9

I gorte takados be Pol na kap ta harharahut tano nuno pinapalim tano tahut na hininaawas, ma sene pai gale gil hobi waing nahula tur bat tikenong ura nurnur tane Krais.

1 Hohaam, iou paile langalanga um be ni mur ira nugu sinisip? Ma iou
paile tike apostolo? Ma iou pai gale nes Jisas no nudait Watong? Hohaam,
pata be mu no puspusno ira nugu pinapalim tupas no Watong?
2 Ing be ari mes di lik be iou paile apostolo, iesene tutuno sakit, mu nes
kilam iou be iou tike apostolo. Kinong urah, no numu kinkinis naramon
tano Watong i hinawas tutuno be iou tike apostolo.
3-4 Uta dong ing di bul hanapu iou, ira nugu nianga ura tutur bat iou i
horek: hohaam, ing mem papalim nalamin ta mu, paile takados be mem
na kap nian ma ra minamo kaia ho mu?
5 Di ira mes na apostolo ma ira tesne no Watong ma ne Pita bileng, di la
tiktikai hanana ma ira nudi haine ing di nurnur. Hohaam, paile takados
be mem bileng, mem na gil hobi?
6 Ma hohaam, i tahut be mir sene mon ma ne Barnabas, mir na papalim
uta ira numir nilon iat?
7 Nesi na papalim hoke tike umri ma aie iat na kul habaling ira linge
i supi ter? Nesi i so tike lalong ma pai nale en ta nian tana? Ma nesi i
balaure tike huna me ma pai nale mame ta tirina sus mekaia?
8 Hohaam, iou tange hobi kinong ira mangana nilon ta ira turadi mon i
ngan hokike? Pata. Ira harkurai tane Moses i tange hobi bileng.
9 Naramon ta ira harkurai di ga pakat be, *"Waak mu palakus no
bulumakau ing i papaas papok ira pat na wit."* Mu lik be God i manga lilik
uta ira bulumakau mon?
10 A tutuno sakit, i tange ikin uta dait. Maso, di ga pakat ie uta dait.
Nong i tatol ma i bul tanakurua, i nurnur be ana kike ra nian, kaie i tahut
be na papalim hobi.
11 Mem ga papalim nalamin ta mu hoke ira ut na gil lalong waing mu
nage kubur timaan ta ira linge gar tane God. Io kaie, mu lik be i sana be
mu na tabar mem ma ari linge tano ula hanuo?
12 Ing be i takados be ira mes na kap ikin ra harharahut mekaia ho mu,
tutuno sakit, i takados be mem bileng, mem na kap bileng hobi.
Iga takados be mem na gil hobi iesene mem pai gale gil. Pata. Mem ga
kanan be mem na harsomane ira haleng na tirih waing mem nahula halis
dahine no hinana tano tahut na hininaawas tane Krais.

8:11 Rom 14:15,20 **8:13** Rom 14:21 **9:1** Apostolo 22:17-18; 26:16; 1 Korin 15:8-9 **9:2** 2 Korin 3:2-3 **9:3-4** Luk 10:8 **9:9** Lo 25:4; 1 Timoti 5:18 **9:10** 2 Timoti 2:6 **9:11** Rom 15:27 **9:12** Apostolo 20:34; 2 Korin 11:9

13 Mu manga palai be dong ing di papalim naramon tike hala na lotu,
di la kapkap ira adi nian mekaia. Maso. Di la paapalim kaia ra hator na
hartabar ma di la kapkap ira pinalau ta di kaia.
14 Ma hoke iat mon bileng, no Watong te tange uta dong ing di la harpir
ma no tahut na hininaawas, be di na kap no nudi kunkulaan metuma
naramon ta ikino pinapalim.
15 I gorte takados be mu na gil hobi tagu iesene iou pai gale saring mu
be mu na gil. Ma iou paile pakat kakarek tupas mu kinong be iou sip be
mu na gil hobi tagu. Pata. Ing be mu ura harahut iou hobi, na bilai be ni
mat baak waing pa mu nale tale, kinong iou malok be tikenong na tur bat
iou tano nugu latlaat tano ngas iou mur ie tano nugu pinapalim na harpir.
16 Paile takados be ni latlaat ing be ni harpir mon ma no tahut na
hininaawas kinong no Watong i sunang iou be ni harpir hobi. Maris tagu!
Na manga sana tagu be iou pa nile harpir ma no tahut na hininaawas.
17 Ing be iou harpir kinong iou iat iou sip be ni gil hobi, io, i tale be ni
kap ra kunkulaan. Iesene, be God te hagut iou be ni papalim hobi, io, i
nanaas be iou gil haruatne mon no nuno hartule tupas iou.
18 Io, aso um ira nugu kunkulaan? I horek, be ni harpir bia mon ma
no tahut na hininaawas, ma pata ta kunkulaan. Hokakarek, iou paile
saring mu be mu na harahut iou hoke i takados be mu na gil tagu tano
nugu pinapalim tano tahut na hininaawas. Ma ikinong iat mon no nugu
kunkulaan.
19 I tutuno be iou paile kis ra hena ra harkurai a nuno ta tikenong. Iesene
iou ga kanan be ni tultule ta ira turadi bakut waing nige petlaar be ni lamus
ta haleng ukaia hone Krais.
20 Ing iou ga kis nalamin ta ira Iudeia iou git lolon hoke ira Iudeia, be
nige lamus di. Iou paile kis ra hena ira harkurai tane Moses, iesene ing
iou ga kis nalamin ta dong ing di la kis ter ra hena kike ra harkurai, io,
iou git lolon hoke tikenong i kis ra hena ira harkurai tane Moses be nige
lamus di bileng.
21 Ing iou ga kis nalamin ta di ing pa dile hatur kawase ira harkurai tane
Moses, iou git lolon hoke tikenong paile hatur kawase kike ra harkurai, be
nige lamus di. Iesene paile tutuno be iou paile hatur kawase ira harkurai
tane God. Pata. Iou kis ra hena ra harkurai tane Krais.
22 Ing iou ga kis nalamin ta di ing paile manga palai ira nudi lilik tano
tahut ma no sana, io, iou git lolon hoke tikenong ta di be nige lamus di
bileng. Ing iou kis nalamin ta ira mangana turadi so, iou la lolon haruat
ma di. Iou la murmur ira humangana ngas bakut hobi, be nige petlaar be
ni halon tari.
23 Io, ma iou la gilgil um kakarek bakut hobi utano hinana tano tahut
na hininaawas, waing nige kap no pinalau ta ira haridan ta ikino tahut na
hininaawas.
24 Hohaam, pa mu le palai uta ira ut na hinilo ing di la hililo harkiaskias?
Di bakut di la hililo, ma tikenong sene mon na kap no bilai na linge di tabar
nong i lie ma ie. Io, i tahut be mu na hilo timaan um waing mu nage lie.
25 Ma di bakut ing di lala ta ira mangana pinaus hobi, pa dile mur ira
nudi sinisip ma sene di la walwalar ma ra but na baso be di nage manga
tahut ta kakarek ra pinaus. Ma di gil um hobi ura kapkap no linge di tabar
nong i lie ma ie, a balaparik nong na mahiawa ma ina pataam. Iesene dait
gil hobi ura kapkap no linge nong na kis hathatikai.

9:13 Lo 18:1-3 **9:14** Matiu 10:10; Luk 10:7; Galesia 6:6 **9:16** Jer 20:9 **9:20** Apostolo 21:20-26
9:22 2 Korin 11:29 **9:25** Pilipai 3:14; 2 Timoti 4:7-8; 2:4-5

26 Io kaie, iou paile hilo hurhurbit. Pata. Iou la hililo takados. Ma iou
pai lale harubu hoke tikenong i tubul mahuo bia.
27 Pata. Iou kure hadades no palatamaigu be na mur timaan ira nugu
sinisip, be di nahula kap leise iou ma pa nigele lie um tano harkiaskias.
Maso. Di nahula kap leise iou namur ta ing iou te pir ter ira mes.

10

Ira linge ga hana tupas ira hintubu di ira Israel hoke ra hapupuo ta dait ura hakatom dait.

1 Bar hinsaagu tane Krais, iou sip be mu na palai be ira hintubu dait,
di bakut di ga hanana menapu tano bahuto ma di bakut di ga hana kutus
nalamin tano Tes Dardaraan.
2 Di bakut di ga kap baptais mekaia hono bahuto ma tano tes, i hinawas
palai be di ira matanabar tane Moses.
3 Di bakut di ga en tike kapawena nian mon, a mangana nian mekaia
hone God.
4 Ma di bakut di ga mame tike kapawena minamo mon, a mangana
minamo mekaia hone God. Ikin i palai kinong di git mamo tano hot kis, a
mangana hot mekaia hone God. Ma ikino hot kis, ne Krais mon ie.
5 Iesene God pai gale laro balik uta ari haleng sakit ta di. Ma ikin i palai
kinong ira nudi turungan ga noh hurhurbit tano katano bia.
6 Ma kakarek ra linge ga hana tupas di hoke ra hapupuo ta dait ura
hakatom dait be dait nahula sip ira sana linge hoke di ga gil.
7 Ma waak mu lotu tupas ira palimpuo hoke ari ta di, di ga gil. Hoke di
ga pakat tano nianga tane God, “Ira matanabar di ga kis napu ura nian
ma ura minamo, ma di ga taman tut um ura gilgil ra sana pinaus ma ira
haine.”
8 Waak dait mur ra tintalen na hilawa hoke ari ta di, di ga gil. Io, ma
tike bung mon, airuo sangahul ma itul na arip ta di ga mat.
9 Waak dait walwalar no Watong hoke ari ta di, di ga gil, ma ira si gom
karet bing di.
10 Ma waak dait ngurungur hoke ari ta di, di ga gil, ma no angelo na
haragawai gom haliare di.
11 Karek ra linge ga hana tupas di hoke ra hapupuo na harakatom ta
dait. Ma di ga pakat kakarek ura pirpir dait, dait ing no haphapatam ta
ira pana bung ite hana tupas um dait.
12 Io kaie, ing u lik be u tur dades ter, nu harbalaurai timaan be nuhula
puko.
13 Ira mangana harwalar ing i hana tupas mu, i haruat mon ma ing i
hana tupas ira turadi bakut. God na gil haruatne ira nuno nianga, kaie i
tale be dait na so ira nudait nurnur tana. Pai nale bala ter tike harwalar
be na tupas mu ing pa mu le petlaar be mu na tur dades ine. Pata. Ma ing
be tike harwalar na hanawat ter ta mu, God na tagure no ngas be mu nage
hana pas ie waing mu nage tale be mu na tur dades ra hena no harwalar.

Paile tale be tikenong na lala tano nian tano Watong, ma nong gar na tador bileng.

14 Io kaie, ira bilai na harwis, i tahut be mu na hilo pas no tintalen na
lotu tupas ira palimpuo.

9:27 Rom 8:13; 13:14 **10:1** KBk 13:21-22; 14:22-29 **10:3** KBk 16:35 **10:4** KBk 17:6; Nam 20:11 **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** 1 Korin 10:11; Nam 11:4,34 **10:7** KBk 32:6 **10:8** Nam 25:1-9 **10:9** Nam 21:5-6 **10:10** Nam 16:41-49

15 Iou iangianga tupas mu ing i bilai ter ira numu minminanes, be mu
na nunure kilam ira nugu nianga be i tahut be paile tahut.
16 A tutuno sakit, ing dait mamo ta ikino gingop nong dait tanga tahut
tupas God utana, io, i ngan hoke be dait lala tano gingilaan tano de ne
Krais. A tutuno bileng, ing dait pidik no beret ma dait en ie, dait lala tano
gingilaan tano palatamaine Krais.
17 Tike kapawena beret mon, kaie dait ira haleng dait tike kapawena
palatamai dait mon kinong dait bakut dait ian tikai ta ikinong tike
kapawena beret.
18 Mu na lik leh ira matanabar na Israel. A tutuno sakit, dong ing di
en ira uret ing di hartabar me, io, di lala tano gingilaan ta ikino hator na
hartabar.
19 Ing be iou tange hobi mu lik be iou tange be a hartabar tupas tike
palimpuo a tamat na linge ie, ma be tike palimpuo iat a dades na linge
bileng ie?
20 Pata, a linge bia mon. Iesene iou tange be di ing pa dile nurnur, di
tamtabar ira tador, ma pata be God. Ma iou paile sip be mu na lala ta ira
gingilaan ta ira tador.
21 Paile tale be mu na mamo tano gingop tano Watong ma tano gingop
gar na tador bileng. Ma paile tale be mu na ian tano teol na nian tano
Watong ma tano teol gar na tador bileng.
22 Ing be dait gil hobi dait na hatatik no ngalngaluan tano Watong kinong
i sip be dait na lotu tupas sene mon ie. Hohaam, dait manga dades tana,
kaie dait ge gil hobi?

Dait langalanga ter ura murmur ira nudait sinisip, iesene waak dait hatirih no lilik a nuno tike mes.

23 Di tange be, “Aso ing dait sip be dait na gil, i takados be dait na gil.”
Maso. Iesene ira linge bakut paile tale be na hatahutne mu. Di tange be
aso ing di sip be di na gil, i takados be di na gil. Iesene ira linge bakut
paile tale be na harahut.
24 Waak tikenong i gilgil ira linge ing na harahut ie. Na gilgil ira linge
ing na harahut ira mes.
25-26 I tahut be mu na en ta so ing di suhurane tano katano di la
suhsuhurane ira uret kaia. Waak mu hatirih ira numu lilik be i takados be
mu na en be pata, kinong *“tano Watong no ula hanuo ma ira linge bakut
ila kis ter tana.”*
27 Ing be tikenong paile nurnur i pike mu ura nian kaia ra nuno hala,
ma mu sip be mu na hana, io, i tahut be mu na en ta so ing i palau mu
me. Waak be mu hatirih no numu lilik be mu na ian be pata.
28 Iesene be tikenong i tange ta mu be, “Di te hartabar tupas ira palimpuo
ma kakarek ra uret,” io, waak mu ra enen. I tahut be mu na lilik uta nong
i tange hobi ta mu. Ma waak mu en bileng kinong paile tahut be mu na
hatirih no lilik ta tikenong.
29 Iou paile ianga uta ira numu lilik. Pata. Iou ianga utano lilik gar ta
no mes. Io kaie, ura biha no lilik ta tike mes na kure iou ta ira linge i tale
be ni gil ma ing paile tahut be ni gil?
30 Ing be iou tanga tahut tupas God uta ira linge iou en, ura biha di tange
hagae iou uta kike ra linge iou te tanga tahut urie?

10:16 Matiu 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** WkP 7:6 **10:19** 1 Korin 8:4 **10:20** Lo 32:17; Ninanaas 9:20 **10:21** 2 Korin 6:15-16 **10:22** Lo 32:21 **10:23** 1 Korin 6:12 **10:24** Rom 15:1-2 **10:25-26** Sam 24:1 **10:28** 1 Korin 8:7 **10:30** 1 Timoti 4:4

31 Io kaie, ing be mu na ian be mu na mamo, ma ta so ing mu na gil, i
tahut be mu na gil ie ura hatamat God.
32 Waak mu ra hatirih ira nilon ta di ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia,
ma ira matanabar na lotu tane God bileng.
33 I tahut be mu na lon hoke iou lon hobi. Iou mur no mangana nilon be
ira matanabar bakut di na kalak ira nugu tintalen bakut. Iou paile lilik uta
ira linge na hatahutne iou iat, iesene be ing na hatahutne ira matanabar
bakut, waing di nage hatur kawase no haralon.

11

1 Mu na mur ira nugu tintalen hoke iou la murmur Krais.

Ira takadoswana tintalen ta ira tunana ma ira haine ing di sasaring ma di ianga na tangetus.

2 Io, ma iou pirlet mu kinong mu la liklik kawase iou ta ira linge bakut
ma mu palim dit ira harausur ing iou ga ter hakari ukaia ho mu.
3 Ma iou sip be mu na madares be Krais no ulu di ira tunana, i pipilaina
be no nudi lilie. Ma no tunana no uluno no haine, i pipilaina bileng be no
nuno lilie. Ma hobi bileng God no ulune Krais.
4 Be ta tike tunana i sasaring be i ianga na tangetus ma i pulus ter no
uluno, i bul hanapu no nuno lilie.
5 Ma be tike haine i sasaring be i ianga na tangetus ma paile pulus no
uluno, i bul hanapu no nuno lilie. I haruat ma tike haine di te gar leise ira
hine.
6 Ma ing be tike haine pai nale pulus no uluno hobi, i tahut be da gar
leise ira hine. Ing be a linge na hirhir be da kut hakumkum ira hine be da
gar leise, io, na tahut be no haine na pulus no uluno.
7 Waak tike tunana i pulus no uluno kinong aie no hapupuo tane God ma
i hamanis no minamar tane God. Iesene tike haine i hamanis no minamar
gar na tunana.
8 Ikin i palai kinong no tunana pai gale tahuat leh tano haine. Pata. No
haine ga tahuat tano tunana.
9 Hobi bileng, God pai gale gil no tunana utano haine. Pata. Iga gil no
haine utano tunana.
10 Io kaie, i tahut be tike haine na mon tike hakilang tano uluno ura
hamanis be i kis ter ra harkurai. Ma ira angelo tike burwana bileng be
tike haine na mon tike hakilang hobi.
11 A tutuno, iesene tano nudi kinkinis tano Watong, no haine paile tale
be na tange be paile supi ter no tunana ma no tunana bileng paile tale be
na tange be paile supi ter no haine.
12 Kinong urah, hoke no haine ga tahuat leh tano tunana, ma ira tunana,
a haine i kaho di bileng. Iesene ira linge bakut di tahuat leh tane God.
13 Mu iat mu na lilik ta ikin be i takados ing be tike haine na sasaring
tupas God ma paile pulus no uluno.
14 Ira nudait ninanaas ta ira turadi i hamanis be a linge na hirhir be i
lawas no hine tike tunana.
15 Iesene i hamanis bileng be ing i lawas no hine tike haine, no minamar
tana ikinong, kinong God te ter no lawas na hine tana hoke tike kaskaser.

10:31 Kolose 3:17 **10:32** Rom 14:13 **10:33** 1 Korin 9:20-22 **11:1** 1 Korin 4:16 **11:3** Stt 3:16; Epesas 5:23 **11:7** Stt 1:26-27 **11:8** Stt 2:18-23

16 Ing be nesi tikenong i ngurungur uta ikin, pata numem ta tike mes na
mangana tintalen. Ma di ira matanabar na lotu tane God ta ira tamtaman
pa dile mur bileng tike mes na tintalen.

Ing dait ura enen no nian tano Watong, i tahut be dait na lilik timaan
uta ira nudait tintalen ing dait gil harbasiane ta dait be dait nahula kap ra
harpadano.

17 Io, ma ta kakarek ra linge iou ura hausur mu ine, pa nile let mu kinong
ta ira numu kis hulungai pa mu le gil ira bilai. Pata. Mu gil ira tintalen na
haragawai.
18 Ma no luaina linge iou ura tangtange ie, aie horek, be iou te ser leh
be ing mu la hananawat hulungan ura lotu, a mon harpaleng la kis ter
nalamin ta mu. Ma a haleng na linge iou te hadade iou lik be i tutuno.
19 (Tutuno sakit, a mon tuntunur na harpaleng na hanawat nalamin ta
mu ura hamanis be nesi ta mu ing God i nes kilam be i tahut.)
20 Ma ing mu hanawat hulungan ta ira numu kis hulungai, pata be no
nian tano Watong ikinong ing mu ian tana.
21 Kinong urah, ing mu iaiaan, tiketike iat i dades be na huna en ira ana
nian ma pai nale kis kawase ira mes. Tikenong kanaia i taburungan ter
baak ma tike mes te talau um ma no minamo.
22 Hohaam, pata ta ngasia mu be mu na ian ma mu na mamo kaia? Mu
sip be mu na lik hanapu no kis hulungai ta ira matanabar na lotu tane
God? Ma mu sip be mu na hahirhir di ira maris? Iou ni tange hohaam ta
mu? I takados be ni let mu uta ikin ra tintalen? Pata tutuno iat, pa nile let
mu.
23-24 Iou tange be pa nile let mu hobi kinong no harausur iou ga ter ta
mu iou ga kap leh tano Watong ma i horek, be tano bung iat di ga harus
ise no Watong Jisas, ga tatik leh no beret, igom tanga tahut urie, iga pidik
ie, ma iga tange be, “Ikin no tamaigu uta mu. Mu na gil hobi ura liklik
kawase iou.”
25 Hoke iat mon bileng, menamur tano nian, iga tatik leh no gingop na
wain ma iga tange be, “Ikin ra gingop na wain i haruat mano degu nong
na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God. Ma ing mu na mame
ie, mu na gil hobi ura liklik kawase iou.”
26 Hokakarek, ta ira pana bakut ing mu na en ikin ra beret ma mu na
mame ira wain ta ikin ra gingop, mu na hininaawas utano minat tano
Watong tuk ter be na hanawat.
27 Io kaie, nesi tikenong i en no beret tano Watong ma i mame ira nuno
wain tano gingop ma paile mur ira tintalen i takados ta kakarek ra nian ma
ra minamo, io, i hoke be ite gil hagae no tamaine ma no dena no Watong.
28 Iesene i tahut be tiketike na lilik ta ira nuno tintalen hobi be i bilai be
pata, menalalie ing be na en no beret ma ina mamo tano gingop na wain.
29 Kinong urah, nesi tikenong i ian ma i mamo ma paile lilik be a
mangana linge so no palatamaine Krais, na kap ra harpadano ing i ian
ma i mamo hobi.
30 Ma ikinong no burwana be a haleng nalamin ta mu di maset ma pata
um a nudi ta dades, ma ari bileng di te mat.
31 Iesene be dait gor huna lilik ta ira nudait tintalen, dait pai gorle kap
ra harpadano.
32 Ing no Watong i hapadano dait ira nuno harpadano i hausur dait
waing God pai nale kure hagae dait tikai ma no ula hanuo.

11:18 1 Korin 1:10-12 **11:25** KBk 24:6-8; Hibru 8:8-13 **11:27** Hibru 10:29 **11:32** Hibru 12:5-6

33 Io kaie, bar hinsaagu tane Krais, ing mu hanawat hulungan ura nian
hobi, i tahut be mu na kis kawase harbasiane mu.
34 Ing be tikenong i taburungan, i tahut be na ian kaia ra ngasiana waing
mu nahula kap ra harpadano ing mu hanawat hulungan.
Io, ma ing ni hanawat um, iou ni hatakadosne kike ra mes na linge
nalamin ta mu.

12

No kapawena Halhaaliena Tanuo i ter ira matahu hartabar.

1 Io, bar hinsaagu tane Krais, iou sip be mu na palai uta ira hartabar
mekaia hono Halhaaliena Tanuo.
2 Mu nunure be tano pana bung pa mu gale nurnur baak, di git lamlamus
harara mu ta ira humangana ngas ura lolotu tupas ira palimpuo ing pa dile
tale be di na ianga.
3 Io kaie, iou hapalaine ta mu be no Halhaaliena Tanuo pai nale gil
tikenong be na manga tange hagae Jisas. Ma tikenong paile tale be na
tange, "Jisas, aie no Watong," ing be no Halhaaliena Tanuo paile lie ie be
na tange hobi.
4 Ma ari humangana hartabar kanaia iesene tike kapawena Halhaaliena
Tanuo mon.
5 Ari matahu pinapalim na harharahut iesene tike kapawena Watong
mon.
6 Ari matahu dades ura gilgil ira linge, iesene tike kapawena God mon
nong ila gilgil bakut kike ra linge nalamin ta ira turadi bakut.
7 Ma ne God la hamanis ta di tiketike be no Halhaaliena Tanuo i gil ira
nuno gingilaan nalamin ta di ura harahut di bakut.
8 No Tanuo i tabar tikenong ma ra hininaawas na minanes. Ma ikino
Tanuo iat bileng i tabar tike mes ma ra hininaawas na harapalai.
9 Ma ikino Tanuo iat bileng i ter no nurnur ta tike mes. Ma
ikino kapawena Tanuo i tabar tike mes ma ira mangana hartabar ura
halangalanga ira minaset.
10 Na tabar tike mes ma ira dades ura gilgil ira tamat na gingilaan na
kinarup. Taitus tike mes na ter ra nianga gar na tangetus. Ma ta tike mes
na ter ra hartabar na nesnes kilam nianga ing na nunure be ikino nianga
i hanawat mekaia hono Halhaaliena Tanuo be pata. Ma ta tike mes na ter
ra hartabar na nianga ma ira mes na mangana nianga. Ma ta tike mes na
ter ra hartabar na pinapales uta kike ra mangana nianga.
11 Iesene tike kapawena Halhaaliena Tanuo mon i gilgil kakarek ra linge
bakut. Ma ila palpalau harbasiane tiketike hoke i sip be na palau di hobi.

Dait ira katkatano tano palatamaine Krais.

12 No palatamaine no turadi tike kapawena linge mon, iesene a haleng
na katkatano balik tana. I tutuno be i haleng ira nuno katano iesene kike
ra sumsubana di gil tike palatamaine mon. Ma i hobi bileng tane Krais.
13 Ma hokakarek dait ga kap ra baptais tano Tanuo waing dait nage kis
naramon ta tike palatamaine ta tikenong mon. Pata ta linge be dait a
Iudeia be a Grik be a tultule be dait paile tultule. God ga hamamo dait ma
tike kapawena Tanuo mon be dait na mamo tana.
14 Pata be tike katano sene mon tano palatamaine no turadi. A haleng
na katkatano di kis tana.

12:2 Hab 2:18-19 **12:3** 1 Jon 4:2-3 **12:4** Rom 12:6 **12:11** 1 Korin 7:7 **12:12** 1 Korin 10:17 **12:13** Galesia 3:28

15 Ing be no kakine na tange be, “Iou pata be a lumana, kaie iou paile
katano tano palatamaine,” io, ikinong paile tike burwana be da nes ie be
aie pata be tike katano tano palatamaine.
16 Ma ing be no talingana na tange be, “Iou pata be no matana, kaie iou
paile katano tano palatamaine,” io, ikinong pata be tike burwana be da
nes ie be aie paile tike katano tano palatamaine bileng.
17 Ing be no kudulena palatamaine no turadi gor tike matana sene mon,
igor la hadado hohaam? Ma be no kudulena palatamaine gor talingana
sene mon, igor la huhurane ira linge hohaam?
18 Iesene God te bul timaan balik ira katkatano bakut tano palatamainari
hoke i sip be na gil hobi tana.
19 Ing be kike ra katkatano di gor tike kudulena katano mon, paile tale
be di na gil no palatamaine.
20 Iesene i tutuno balik be haleng sakit ira katkatano ma sene tike
kapawena palatamaine mon.

21 Ma paile tale be no matana na tange tano lumana be, “Iou paile supi
ter ugo,” ma be no uluno na tange bileng tano kakine hobi.
22 Iesene kike ra katkatano tano palatamaine ing di lik be paile dades,
no palatamainari i manga supi ter balik.
23 Ma ira katkatano ing dait nes be paile manga bilai, kakarek balik dait
manga ru. Ma ira hirhiruana katano, dait halaulawa bat.
24 Iesene ira katano i bilai be da nes, dait paile manga nagarane. Ma ne
God te bul tikane ira katkatano tano palatamainari ma ite ter ra tamat na
kinkinis na urur ta ira katano ing dait lik be dait pai nale manga ru.
25 Ma ite gil hobi waing nahula mon kinkinis na harpaleng nalamin tano
palatamainari ma sene be ira katkatano di na ter tike kapawena mangana
harharahut harbasie ta di bakut.
26 Ma be tike katano i kap ra ngunngutaan, di ira katkatano bakut di
kap bileng ikinong ra ngunngutaan. Ma be di hatamat tike katano, ira
katkatano bakut di laro tikai ma ie.

27 Ma mu um, mu no palatamaine Krais. Ma mu bakut tiketike mu ira
katkatano harbasie tana.
28 Ma tuma naramon ta ira matanabar na lotu God te bul timaan ter ira
katkatano. Io, no luaina, no kinkinis na apostolo, no airuo, no kinkinis na
ut na tangetus, ma no aitul tana, no kinkinis na tena harausur. Ma namur
ta kakarek ite tibe be ari di na gil ra tamat na gingilaan na kinarup ma be
tari di na kap ira mangana hartabar ura halangalanga ira minaset. I tibe
bileng be ari ura harharahut, ma ari ura hatakadosne ira pinapalim ta ira
matanabar ma ra bilai na minminanes, ma ari ura nianga ta ira mes na
mangana nianga.
29 Hohaam, di bakut di ira apostolo? Di bakut di ira tangetus? Di bakut
di ira tena harausur? Di bakut di gil ira tamat na gingilaan na kinarup?
30 Di bakut di hatur kawase ira mangana hartabar ura halangalanga ira
minaset? Di bakut di ianga ma ira mes na mangana nianga? Di bakut di
pales kike ra mangana nianga? Pata!
31 Iesene i tahut be mu na manga sip be mu na kap ira hartabar ing di
manga tamat.

Ma iou ni hamanis um ta mu tike ngas nong i bilai sakit.

12:27 Rom 12:5 **12:28** Epesas 4:11-12 **12:31** 1 Korin 14:1

13

Ira hartabar na tanuo ing dait hatur kawase, a linge bia bakut ing be dait paile harmarsai.

1 Ing be iou iangianga ma ira mes na mangana nianga ta ira turadi ma
ta ira angelo bileng, ma sene be iou paile harmarsai, io, iou haruat ma tike
lalit i haraba bia, be ho tike hik i taram bia.
2 Ing be iou hatur kawase no hartabar na nianga gar na tangetus ma
iou tale be ni palai ta ira linge bakut i susuhai ma i manga tamat no nugu
minanes, ma iou hatur kawase a mangana nurnur i tale be na hakari ira
uladih, iesene be iou paile harmarsai, a linge bia mon iou.
3 Ing be iou ter bakut leise ira nugu bunbulaan ter ta ira maris, ma be
iou bala leh ira turadi be di na tun no palatamaigu, iesene be iou paile
harmarsai, pai nale hatahutne iou ta dahine.
4 No tintalen na harmarsai, a bala malum ma i gil ira tahut. Paile nes
kalak ira kinkinis gar na mes, paile sa butbut, ma paile hatamat habaling
ie.
5 Paile mur ra pusukana tintalen, paile lilik uta ira linge ing na hatahutne
sene mon ie, paile ngalngaluan haiah, ma paile lik kawase ira sasana di
gil ter tana.
6 No tintalen na harmarsai paile laro ta ira sasana iesene i laro pane ira
tutuno.
7 Pai nale basomah. Ila nurnur hathatikai, ila dades ter no nuno lilik uta
ira linge na hanawat baak, ma ila tur dades hathatikai ra hena ira tirih.
8 No tintalen na harmarsai pai nale puko. Iesene be a mon hartabar na
nianga na tangetus, na panim leh. Be a hartabar na nianga ta ira mes na
mangana nianga, na pataam. Ma be a hartabar na hininaawas harapalai,
na panim leh bileng.
9 Ikin i palai kinong dait nunure ari katano mon ta ira linge bakut ma
dait ianga na tangetus uta ari linge sene mon bileng.
10 Iesene be no haphapatam na hanawat, kakarek ra linge ing di papalim
ma ra katano mon, di na panim leh.
11 Ing iou ga bulu siksik iou ga iangianga hoke ira not no bulu, ma iou
ga lilik hoke ra not no bulu ma iou ga minanes pane ira linge hoke ra
not no bulu. Ing be iou te turadi um iou bul leise ira tintalen na bana u
namurugu.
12 Karek dait nanaas hoke tike tirtirewa i nanaas boboh. Iesene namur
dait na harnasnaas. Ma kakarek iou nunure a dahine mon. Ma namur iou
ni nunure ira linge bakut hoke God la nunure timaan ter iou.
13 Io, ma kakarek ra itul a linge duhat la kis ter: a nurnur, a dades na lilik
uta ira linge be na hanawat baak, ma a harmarsai. Iesene no harmarsai i
tamat sakit ta duhat bakut.

14

Ing be tikenong i ianga na tangetus nalamin ta ira matanabar na lotu, ma ira turadi pa dile tale be di na hadade kilam ira nuno nianga, io, paile harahut di.

1 Mu na murmur no tintalen na harmarsai. Ma i tahut bileng be mu na
sip ira hartabar mekaia hono Halhaaliena Tanuo. Iesene i tahut be mu na
manga sip no hartabar na nianga na tangetus.

13:2 Matiu 17:20 **13:6** Rom 12:9 **13:7** 1 Pita 4:8 **13:13** 1 Tesolonaika 1:3 **14:1** 1 Korin 12:31; 14:39

2 Iou tange hobi kinong be ta nong i ianga ma no hartabar na mes
na mangana nianga, paile iangianga ter ta ira turadi. Pata. I iangianga
tupas God. Pata tikenong paile hadade kilam. Iesene ma no dades tano
Halhaaliena Tanuo i tange ira linge i susuhai.
3 Iesene nong i ianga na tangetus i iangianga ter ta ira turadi ura hadades
di ma ura haragat di ma ura habalaraan di.
4 Nong i ianga ma no hartabar na mes na mangana nianga i hadades
habaling ie. Iesene nong i ianga na tangetus i hadades di ira matanabar
na lotu.
5 Iou sip be igor tale mu be mu bakut mu na iangianga ma no hartabar
na mes na mangana nianga. Iesene iou manga sip be igor tale be mu na
ianga na tangetus. Nong i ianga na tangetus i tamat ta dur ma nong i
ianga ma ra mes na mangana nianga. Iesene be nong i ianga ma ra mes
na mangana nianga na pales no nuno nianga waing inage hadades ira
matanabar na lotu, io, dur haruat ma nong i ianga na tangetus.

6 Io, bar hinsaagu tane Krais, be ni hana tupas mu ma ni me ianga ma
ra mes na mangana nianga iou gil ra tahut hohaam ta mu ing be iou paile
hapuasne ira linge i susuhai be iou paile ter ra hininaawas harapalai be
iou paile ianga na tangetus ma be iou paile ter ra harausur?
7 Ma hobi bileng ta ira linge ing pata ta nilon ta di ma a mon inga di
hoke ra tulaal be a harp. I tale hohaam be tikenong na hadade kilam ira
inga dur ing be dur paile mur timaan no kaungana tike ninge?
8 Ma ing be no hik paile tato timaan, nesi um na hanawat ura hinarubu?
9 Hobi bileng ta mu. Ing be pa mu le ianga ma ra mangana nianga i tale
be da hadade kilam, i tale hohaam be tikenong na palai be aso ing mu
tangtange? Na hoke be mu haianga mahuo.
10 I nanaas be a haleng sakit ira matahu nianga tano ula hanuo. Ma di
bakut, di la hapuasne ira lilik ta ira turadi.
11 Iesene be iou paile hadade kilam no nianga tikenong i tangtange ie,
iou ni nunure kilam be a mes ie, ma ina nunure kilam iou be a mes iou.
12 Ma hobi bileng nalamin ta mu. Mu manga sip be mu na hatur kawase
ira hartabar tano Halhaaliena Tanuo. Io kaie, i tahut be mu na walar
be mu na hatur kawase ira mangana hartabar ing na manga hadades ira
matanabar na lotu.

13 Ma ikinong no burwana be ing nesi tikenong i iangianga ma ra mes na
nianga i tahut be na sasaring utano hartabar be inage tale ie be na pales
bileng no nuno nianga.
14 Iou tange hobi kinong be ing iou sasaring ma ra mes na nianga, no
tanuagu i sasaring ma sene no nugu lilik paile gil tike linge.
15 Io, ni biha um? Iou ni sasaring ma no tanuagu iesene i tahut be ni
palai ma no nugu lilik bileng uta ira linge iou sasaring urie. Iou ni inge
ma no tanuagu iesene i tahut be ni palai ma no nugu lilik bileng uta ira
linge iou inge urie.
16 Ma sene be u tanga tahut utuma hone God ma no tanuam sene mon,
i tale hohaam balik be tikenong ta di ing pa dile palai na tanga ‘Amen’
tano num sinsaring? Pai nale tale ie kinong paile nunure be aso ing u
tangtange.
17 A tutuno be no num sinsaring i tahut iesene paile hadades no mes na
turadi.

18 Iou tanga tahut tupas God be ta dait bakut iou no turadi nong e la
manga iangianga ma ra mes na mangana nianga.

19 Iesene nalamin ta ira matanabar na lotu iou sip be ni tange ra liman
na katano nianga ing i tale be da hadade kilam, ma waak um be iou tange
ra sangahul na arip na katano nianga ma ra mes na mangana nianga.
20 Bar hinsaagu tane Krais, waak mu liilik hoke ira not no bulu. Taitus
ira sana tintalen i tahut be mu na tatalen hoke ra bana iesene ta ira numu
lilik mu na ngan hoke ira tamat na turadi.
21 Ira harkurai tane God ing di ga pakat i tange be no Watong i tange
horek:
"Iou ni haianga ikin ra matanabar ma ra nianga gar na mes na turadi.
Iou ni haianga di ma ira ho di ira turadi me tapa.
A linge bia be ni haianga di hobi, pa di nale taram iou."
22 Hokakarek, no hartabar na nianga ta ira mes na mangana nianga a
hakilang ie ter ta di ing pa dile nurnur, ma pata be a hakilang ie tupas dong
ing di nurnur ter. Iesene no hartabar na nianga na tangetus a hakilang
ie ter ta dong ing di nurnur, ma pata be a hakilang ie tupas di ing pa dile
nurnur.
23 Io kaie, be ira matanabar na lotu bakut di hanawat hulungan ma ira
turadi bakut di ianga ma ra mes na mangana nianga ma be ari ing pa dile
manga palai ta ira numu gingilaan be ari tabuna nurnur di na lala, tutuno
sakit di na tange be mu iangianga hoke ra ba.
24 Iesene be tike tabuna nurnur, be tikenong nong paile manga palai ta
ira numu mangana gingilaan i lala ma ira turadi bakut di iangianga na
tangetus, io, na hadade di bakut ma ina palai be a ut na sana ie ma di
bakut di na nunure kilam ie be a mangana turadi so ie.
25 Ma ira linge i manga susuhai tuma naramon tano tingana na hanawat
palai. Io kaie, na tudu napu ma ina lotu tupas God ma ina tange be,
"Tutuno sakit, God i kis nalamin ta mu!"

Ing ira matanabar na lotu di hanawat hulungan, waak di ianga harburungburung. Di na mur tike bilai na harmur na nianga.

26 Io, ma dait na biha um ta kakarek iou te tange? Ing be mu na hanawat
hulungan, i tahut be tikenong na ter tike ninge, tike mes na ter ra harausur,
tike mes na ter ra nianga ura hapuasne ira linge i susuhai, tike mes na
ianga ma ra mes na mangana nianga, ma tike mes na pales no nianga.
Taitus ira linge bakut ing mu na gil, i tahut be mu na gil ura hadades ira
matanabar na lotu.
27 Ing be mu ura nianga ma ra mes na mangana nianga, i tale be airuo
be aitul duhat na ianga. Iesene pai nale lake be aitul. Ma duhat na ianga
tiketike, tikenong na lie ma tike mes na mur. Ma tike tamat na linge, be
duhat sip be duhat na ianga, i tahut be tikenong na pales ira nuduhat
nianga.
28 Ma be pata tari ura palpales ira nianga, i tahut be nong i ura nianga
na kis matien nalamin ta ira matanabar na lotu ma ina haianga God tuma
naramon tano tingana iat.
29 Ma i tahut be airuo be aitul duhat na ianga na tangetus, ma ira mes
di na nes kilam ira nuduhat nianga be i tutuno be pata.
30 Ma be God i ter ra nianga puasa ta tikenong ing i kis ter, io, no turadi
nong i huna ianga na hapatam no nuno nianga.
31 I tahut be mu na gil hobi kinong i tale mu bakut be mu na ianga na
tangetus, tikenong na lie ma tikenong na mur leh ie. Ma mu na ianga na

---

14:20 Epesas 4:14 **14:21** Ais 28:11-12 **14:23** Apostolo 2:13 **14:24** Jon 16:8 **14:26** 1 Korin 12:8-10 **14:29** 1 Tesolonaika 5:21

tangetus hobi waing ira turadi bakut di na kap ra harausur ma ra nianga
na harharagat.
32 Ma dong ing di ianga na tangetus di haruat be di na kure timaan no
nudi hartabar na nianga na tangetus.
33 Ma i tale be di na gil hobi kinong God paile tike mangana god nong i
ter ra haraba bia. Pata. I ter ra malum. Ma ila gilgil hobi nalamin ta ira
nuno matanabar na lotu ta ira tamtaman bakut.
34 Be ira matanabar na lotu di hanawat hulungan i tahut be ira haine di
na kis matien kinong paile takados be di na ianga. Iesene i tahut be di na
bul hanapu habaling di hoke no harkurai tane Moses i tange.
35 Be di sip be di na palai uta tike linge, i tahut be di na tiri ira nudi
tunana kaia ta ira ngasia di, kinong a linge na hirhir be tike haine na
ianga kaia nalamin tano kis hulungai ta ira matanabar na lotu.
36 Hohaam, no nianga tane God ga hanawat mekaia ho mu? Be mu lik
be ikino nianga ga hana tupas mu sene mon?
37 Ing be nesi tikenong i lik be aie tike ut na tangetus be aie tike turadi
tano Halhaaliena Tanuo, i tahut be na nes kilam be kakarek ra linge iou
pakpakat tupas mu, a harkurai tano Watong ie.
38 Iesene ing be tikenong paile nes kilam ikin hobi, pa dale lik leh ie.
39 Io kaie, bar hinsaagu tane Krais, i tahut be mu na manga sip be mu
na ianga na tangetus, ma waak mu tigel tikenong be na ianga ma ra mes
na mangana nianga.
40 Iesene i tahut be mu na mur tike takadoswana ngas ma ra bilai na
harmur ta ira linge bakut mu gil.

15

No minat ma no tuntunut hut tane Krais no surno tano tahut na hininaawas.

1 Io, bar hinsaagu tane Krais iou sip be ni halilik mu tano tahut na
hininaawas iou ga harpir ter ta mu ma ie. Ma ikino tahut na hininaawas
iat nong mu ga kap usurane ma mu te tur ter tana.
2 Ma ta ikin ra tahut na hininaawas God i halon mu ing be mu palim dit
ira nianga iou ga pir ter ta mu. Ing be pata, mu te nurnur bia.
3-5 Hokakarek, ikino nong di ga ter ie tagu, iou ter bileng ie ta mu. Ma
ikinong i manga tamat sakit, be Krais ga mat uta ira nudait sana tintalen
hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange hobi, ma be di ga halala
ie tano midi, ma be God ga hatut habaling ie tano aitul a bung hoke no
nianga tane God di ga pakat ie i tange hobi bileng, ma be iga harapuasa
ter tane Pita ma namur ta ira sangahul ma iruo na apostolo.
6 Namur ta kikek iga harapuasa ter ta ira hinsaa dait tane Krais, ira nudi
winawas i lake ra liman na maar. A haleng sakit ta di, di lon baak katiak
ma sene be ari di te mat.
7 Io, namur bileng iga harapuasa ter tane Jemes, ma namur um ta di
bakut ira apostolo.
8 Ma namur ta di bakut iga harapuasa ter tagu, iou hoke tike hana bulu
di ga kaho kaboh.
9 Ma i tale be ni tange hobi kinong iou no hansiksik ta ira kaba apostolo
ma paile haruat tutuno iat be da kilam iou be tike apostolo kinong iou ga
haragawai ta ira matanabar na lotu tane God.

14:34 1 Korin 11:3; 1 Timoti 2:12 **14:37** 1 Jon 4:6 **15:3-5** Ais 53:5-12 **15:3-5** Luk 24:34; Matiu 28:16-17 **15:7** Luk 24:50 **15:8** Apostolo 9:3-6 **15:9** Epesas 3:8; 1 Timoti 1:15

10 Ma sene God ga tabar bia mon iou ma no nuno harmarsai, kaie a
mangana turadi iat mon iou hobi. Ma no nuno harmarsai pai gale tupas
bia iou. Pata. Iou ga manga papalim dades ta di bakut, iesene pata be iou,
no harmarsai nong God ga tabar bia mon iou ma ie ga papalim hobi.
11 Io kaie, be iou be di, mem bakut mem la harpir ma ikin ra hininaawas
iat. Ma ikino nong mu ga nurnur tana.

No tuntunut hut tane Krais i hamanis be ira minat bileng, di na tut hut baling.

12 Iesene ing be mem la harpir be God ga hatut habaling Krais sukun
ra minat, i tale hohaam be ari ta mu di na tange be pata ta tuntunut hut
baling?
13 Be ing i tutuno be pata ta tuntunut hut baling sukun ra minat, io, Krais
bileng um pai gale tut hut baling.
14 Ma ing be God pai gale hatut habaling Krais, ira numem harpir um a
linge bia mon ma ira numu nurnur ite linge bia bileng.
15 Ma be i tutuno hobi be pata ta tuntunut hut baling ta ira minat, tike
linge i tamat bileng ta ikinong, ma i horek, be ite tur palai be mem te
harakale utane God kinong mem te hinawas be God ga hatut Krais sukun
ra minat. Iesene ing be pai nale hatut habaling ira minat, io, a tutuno be
pai gale hatut Krais.
16 Ikin i palai kinong be ing ira minat pai nale tut hut baling, io, Krais
bileng pai gale tut hut baling.
17 Ma ing be God pai gale hatut habaling Krais, ira numu nurnur a linge
bia. Ma mu kis ter iat baak ta ira numu sana tintalen.
18 Ma be i tutuno hobi, dong ing di te mat naramon tano nudi kinkinis
tane Krais, di te hiruo um.
19 Ing be dait te nanahe ma ra nurnur tane Krais uta ikin ra nilon kira
napu sene mon, io, a maris dait ta ira turadi bakut.
20 Iesene i tutuno iat be God ga hatut habaling Krais sukun ra minat ma
be Krais no luaina nong i hatutuno be di ira mes na minat di na tut hut
baling.
21 Ma i palai hobi kinong no tintalen na minat ga hanawat, i burwana
tike turadi mon, kaie no tuntunut hut sukun ra minat i hanawat bileng
tike turadi mon.
22 Hokakarek, ira turadi bakut tano nudi kinkinis tane Adam, di mat.
Hobi bileng di bakut tano nudi kinkinis tane Krais, di na lon huat baling.
23 Iesene tiketike na lon huat baling haruat tano nuno pana bung iat.
Krais no luaina ta di bakut. Namur, be Krais na hanawat, di ira nuno, di
na lon huat.
24 Namur um no haphapatam na hanawat ma ta ikino pana bung Krais
na ter ira linge tano nuno kingdom ter tane God no Tamana. Ma ne Krais
na gil hobi ing ite paas hasur di bakut ing di te kap ra kinkinis na harkurai,
di ira ut na harbalaurai, ma di ira mes na dades na lilie bileng.
25 Na ngan hobi kinong a tutuno sakit Krais na kap no nuno kinkinis
na harkurai tuk ter be na bul hanapu ira nuno ebar menapu ta ira lapara
kakine.
26 Ma no haphapatam ta ira nuno ebar ing di na hiruo hobi, no tintalen
na minat.
27 Ma i palai be na ngan hobi kinong hoke no nianga tane God di ga pakat
ie i tange be, *"Ite bul hasur ira linge bakut menapu ta ira lapara kakine."*

15:10 2 Korin 11:23 **15:21** Rom 5:12 **15:23** 1 Tesolonaika 4:16; Ninanaas 20:5 **15:25** Matiu 22:44 **15:26** Ninanaas 20:14 **15:27** Sam 8:6

Ma be i tange be ira linge bakut ite bul menapu ta ira lapara kakine, i palai
be no pipilaina paile kaser bileng God, aie iat nong ga bul ira linge bakut
menapu tane Krais.
28 Ma be God te gil kakarek ra linge bakut, namur um no Natine na kis
ra hena ikino nong ga bul ira linge bakut menapu tana. Ma ina ngan hobi
waing God nage harkurai ta ira linge bakut.
29 Ma be i tutuno be pata ta tuntunut hut baling, dong ing di kap ira
baptais uta di ira minat, di na biha um? Ing be God pai nale hatut habaling
iat um ira minat, ura biha ira matanabar di na kap baptais uta di ira minat?
30 Ma mem bileng, ura biha be mem na kanan be mem na harsomane
haitne ira harubaal?
31 Bar hinsaagu tane Krais, i hutate be ni hiruo ta ira kaba bungbung
bakut. Iou sasalim be i tutuno. Be ing i tutuno be iou latlaat uta mu
naramon tane Krais Jisas no nudait Watong, iou sasalim be i tutuno bileng
be i hutate be ni hiruo hobi.
32 Ing be iou mur ra mangana lilik ta ira turadi mon mekira tano ula
hanuo ma iou ga harubu ma dong ing di hoke ira dades na raaia kira
Epesas, i hatahutne iou hohaam? Ing be God pai nale hatut ira minat, *“i
tahut be dait na ian ma dait na mamo kinong maraan dait na mat.”*
33 Waak be tikenong na lamus harara mu. Hoke di tange, “Ing be mu na
harwis ma ira ut na sana, di na hagae ira numu tahut na tintalen.”
34 Mu na kap habaling ra palai na lilik hoke i takados be mu na gil hobi.
Waak um mu gilgil ira sana. Iou tange hobi kinong ari ta mu pa dile
nunure tutuno iat God. Ma iou tange hobi bileng ura hahirhir mu.

Ira palatamai dait na tut hut baling hohaam?

35 Iesene tikenong na tiri be, “I tale hohaam be ira minat di na tut hut
baling? A mangana tamai di hohaam ing di na tut hut baling me?”
36 U ianga hoke ra ba! Be u bus tike pat na dahe tano pu ma be paile
mat baak pai nale kubur hut.
37 Ma be u la bubus, u bus no pat na dahe mon, hoke tike pat na wit be
tike mes na linge. Paule bus no mangana tamaine nong na tahuat namur.
38 Iesene God i ter tana no mangana tamaine i sip be na ter ie tana. Ma
i ter tike mangana tamaine ta ira mangana patna tiketike.
39 Ira tamainari bakut paile tike mangaan mon. Tike mangana tamai di
ira turadi, a mes na mangana tamai di ira wawaguei, a mes iat ira mon
ma a mes iat ira aen.
40 Ira linge tuma ra mawe a mon tamai di ma ing mekira ra pu a mon
tamai di bileng. Iesene tike mangana minamar ta ira tamai di ira linge
tuma ra mawe ma tike mes na mangana minamar ta ira tamai di ira linge
mekira ra pu.
41 Tike mangana minamar tano kasasa, tike mes tano teka, ma a mes ta
ira tiding. Ma ira minamar ta ira tiding i mes harbasie tiketike.
42 Na ngan hobi bileng tano tuntunut hut baling ta ira minat. No tamaine
nong di bus ie na marato. Iesene be na tut hut baling, paile tale be na
marato.
43 Ing di bus ie a linge na mikmikiane. Ma ing i tut hut, a mon minamar
tana. Ing di bus ie a tabaleswana ie. Ma ing i tut hut, a mon dades tana.
44 Ing di bus ie a mangana tamainari mekira napu. Ma ing i tut
hut, a mangana tamainari tano Halhaaliena Tanuo. Ma ing be a mon

---

15:30 Rom 8:36 **15:32** Ais 22:13 **15:36** Jon 12:24 **15:43** Pilipai 3:20-21

mangana tamainari mekira napu, io, a mon mangana tamainari bileng
tano Halhaaliena Tanuo.
45 Hokakarek, di ga pakat tano nianga tane God be, "No luaina *turadi*
Adam, God ga hakisi be a lilona ie mekira napu." No mes na Adam, no
haphapatam, nong i ter ra nilon ma no Tanuo.
46 Nong tano Tanuo paile huna hanawat, iesene be nong mekira napu,
ma namur um, nong tano Tanuo.
47 No luaina turadi di ga gil ie ma ra kabus, kaie a gar na pu ie. No iruo
na turadi metuma tano mawe ie.
48 Di ing tano pu, di haruat ma ikinong tano pu. Ma di ing tano mawe,
di haruat ma ikinong metuma tano mawe.
49 Dait te tatalen hoke ikinong tano pu, kaie i tahut be dait na tatalen
bileng hoke ikinong metuma tano mawe.
50 Ma no ngas utano linge iou tangtange ta mu, aie horek, be ikin ra
mangana tamai dait a uret ma ra de i kis tana paile tale be na salo tano
kingdom tane God. Hobi bileng, nong na marato pai nale salo tano katano
be pata ta marato na linge kaia.
51-52 Mu hadado baak! Iou hinawase mu ta tike linge nong ga susuhai
menalalie ma ite hanawat palai kakarek, be dait bakut pa dait nale mat
iesene tano haphapatam ta ira pana bung ing no tahur na ianga dait na
kikios haiah sakit hoke tikenong i hapula mata. No tahur na ianga hobi
ma ne God na hatut ira minat ma paile tale be di na marato um. Ma dait,
dait na kikios.
53 Na ngan hobi kinong God te kure be nong ila marmarato na kikios ma
pai nale tale um be na marato, ma nong i tale be na mat na kikios ma pai
nale tale um be na mat.
54 Ma tano pana bung be nong i marmarato na kikios ter ta nong paile
tale be na marato ma no minat na kikios ter ta nong paile tale be na mat,
io, no nianga tane God di ga pakat ie na hanawat tutuno horek be, *"God*
ga hagae hababane no tintalen na minat ing iga paas hasur ie."
55 "Awei ra minat, i ham um no num baso ura papaas hasur ira num ebar?
Ma i ham um no num dades ura harding?"
56 No harding tano minat, ira sana tintalen. Ma be di bul ra harkurai, io,
kike ra harkurai i ter ra dades ta ira sana tintalen.
57 Iesene dait na tanga tahut tupas God. Tano nudait Watong Jisas Krais,
God te ter ra baso ta dait be na tale dait ura papaas hasur ikin ra nudait
ebar.
58 Io kaie, bar bilai na hinsaagu tane Krais, i tahut be mu na tur dades
ma waak ta tike linge i hamagile mu. Mu na ter hakudulena haitne mu
tano pinapalim tano Watong kinong mu nunure be pa mu le papalim bia
tupas no Watong.

16

Di na bul hulungan ira nudi barbarat hohaam, uta di ira matanabar na
lotu ruma Ierusalem.

1 Io, ma iou ura nianga utano numu bulbul hulungan ira barbarat uta
ira matanabar tus tane God. Mu na gil hoke iou ga tange ta ira matanabar
na lotu rusu Galesia be di na gil.

15:45 Stt 2:7 **15:51-52** 1 Tesolonaika 4:15-17 **15:51-52** Matiu 24:31 **15:53** 2 Korin 5:4
15:54 Ais 25:8 **15:55** Hos 13:14 **15:56** Rom 7:13 **16:1** Rom 15:25-26; 2 Korin 8:1-9

2 Ira Sade tiketike mu na bulbul leise ta barbarat haruat ma ira numu
kalkalat, mu nahula supi be mu na bul hulungan tano pana bung be ni
hanawat.
3 Ma be iou te hana tupas mu iou ni pakat ta hininaawas palai ma iou ni
ter ta ira turadi ing mu na gilamis. Ma iou ni tule di tikai ma ira pakpakat
be di na kap no numu hartabar utuma Ierusalem.
4 Ma ing be i takados ter mon be iou ni hana bileng, io, di na tikai ma
iou.

Pol ga hinawas palai utano nuno sinisip be na hana tupas ira Korin, ma uta ira hinana tane Timoti ma ne Apolos bileng.

5 Ma be iou te hana sakit no katano Masedonia iou ni hana tupas mu.
Ma iou tange hobi kinong a tutuno be iou ni hana utusu Masedonia.
6 Ma iou lik be i tale dak be ni kis halis dahine kaia ho mu, be iou ni
kis hasakitne leise no tinohon na labur kaia. Io kaie, mu nage harahut iou
tano nugu hinana be ing iou hanana uha.
7 Iou paile kanan be ni nes mu kakarek ma ni kis basie te mon ma ni
hana harsakit. Pata. Iou manga sip be ni kis lawas baak ma mu ing be no
Watong na bala ter iou.
8-9 Iesene iou ni kiskis kira Epesas tuk ter tano bung na Pentikos kinong
a mon mahuo i taguro pane iou utano pinapalim a mon puspusno tana,
ma a haleng kira di ura tutur bat iou.
10 Ma be Timoti na hana tupas mu, iou sip be mu na bala leh ie be pai
nale burte tike linge ing i kis nalamin ta mu. Kinong urah, aie bileng ila
puspusak no pinapalim tano Watong ho iou.
11 Io kaie, waak ta tikenong i nes hanapu ie. Mu na tur tule ie ma ra
malum waing inage baling ukira ho iou. Ma iou tange hobi kinong iou
kiskis kawase ie tikai ma ira tasi dait.
12 Io, ma iou ura nianga utano tasi dait Apolos. Iou ga manga haragat
ie be na tikai ma ira tasi dait tupas mu. Iga malok tutuno iat be na hana
kakarek iesene na hana namur ing be a mon mahuo utana.

Pol ga haragat ira Korin be di na tur dades ma di na bul hanapu di ta ira bilai na ut na pinapalim.

13 I tahut be mu na harbalaurai ma mu na tur dades ta ira linge mu
nurnur ine. Mu na balaraan ma mu na baso.
14 Ma mu na gil ira linge bakut ma ra harmarsai.
15-16 Mu nunure ter be no hatatamana tane Sepanas, di ira luaina ta dong
ing di ga lilik pukus tusu Akaia. Ma di te ter habaling di ura harahut ira
matanabar tus tane God. Ma iou haragat mu, bar hinsaagu tane Krais, be
mu na bul hanapu mu ta ira mangana turadi hobi ma ta ira turadi bakut
ing di tur tikai ta ikin ra pinapalim ma di lala tana ma ra baso.
17 Iou laro utano hinanawat tane Sepanas ma ne Portunatus ma ne
Akaikus. Paile tale be mu bakut mu na hanawat ukira ho iou iesene i
nanaas be duhat kakarek duhat te kap no numu mahuo ura nesnes iou.
18 Duhat te hanunuhuan no nugu nilon ma ira numu bileng. Io kaie, i
tahut be mu na nes kilam ira mangana turadi hobi be i takados be da urur
ta di.

Pol ga haatne ira Korin.

16:5 Apostolo 19:21 **16:6** Rom 15:24 **16:8-9** Apostolo 19:8-10; 2 Korin 2:12 **16:10** 1 Korin 4:17 **16:11** 1 Timoti 4:12 **16:12** 1 Korin 3:6 **16:15-16** 1 Korin 1:16

19 Ira matanabar na lotu ta ira tamtaman kira Esia, di haatne leh mu.
Akuila ma ne Pirisila, dur tange ra bilai na haratne ta mu naramon tano
nudait kinkinis tano Watong. Ma hobi bileng ira matanabar na lotu ing di
la kiskis hulungan tano ngasia dur.
20 Ma ira hinsaa dait tane Krais kira, di haatne leh bileng mu. Mu na
haatne harbasiane mu ma mu na gagawane harbasiane mu ma ra tahut
na tintalen.
21 Aiou Pol, iou pakat ikin ra haratne ma no lumagu iat.
22 Nesi tikenong paile sip no Watong, God na hagae tutuno iat ie. Watong,
nu hilo!
23 No harmarsai tano Watong Jisas na kis tikai ma mu.
24 Iou ter no nugu harmarsai ta mu bakut naramon tane Krais Jisas.
Tutuno sakit.

16:19 Apostolo 18:2,18,26 **16:22** Galesia 1:8-9

No Airuo
na Pakpakat tane Pol tupas ira
KORIN

Taitus ikin ra pakpakat dait nes no tingane Pol be iga manga marse ma iga manga ngaangel uta ira Kristian tusu Korin. Ari turadi di ga sip be di na kap ra kinkinis na lilie tano lotu kaia Korin ma di ga bul hanapu Pol. Di ga tange be Pol paile tike apostolo tutuno kaie paile hatur kawase no dades be na kure timaan no lotu kaia Korin. Io, ma ari Kristian di ga mur ikino mangana lilik, di gom bul hatamat di ma di ga nes hanapu Pol. Io, Pol ga kiskis tusu Esia ma iga manga tapunuk ma iga manga sip be di na lilik pukus, kaie igom tule Taitus utusu Korin ma tike pakpakat ura hakatom di ta ira nudi sana tintalen. Iesene Pol ga manga lilik baak uta ira Korin gom mur no hinana tane Taitus kinong iga ura harsomane Taitus ing iga tapukus be na nunure be ira Korin di gate lilik pukus be pata. Pol pai gale nes leh ie tusu Toroas kaie igom hana utusu Masedonia (nes 2 Korin 2:12-13). Ma ne Pol ga manga iangianga utano nuno pinapalim na harpir ma be no tahut na hininaawas i manga bilai ta ira harkurai tane Moses (2:14-6:21) kinong pai gale sip be di na hilo sukun no nuno nianga di gate kap usurane ie. Iga hasakit ta dong ing di ga bul hatamat di igom hamanis be aie iat ite kap ira harubaal, iesene kike ra harubaal ing i hamanis be aie tike bilai na turadi tane Krais (4:1-18; 6:1-10). Io, Pol ga manga sip be di na lilik pukus (5:20-7:4) ma ing Pol ga harsomane Taitus tusu Masedonia (7:5-6) ma ne Taitus ga hinawase Pol tano bilai na lilik pukus ta ira Korin, ikinong iga manga halaro Pol (7:6-16). Io, iga hinawase di be di na tagure timaan no nudi hartabar uta ira Kristian tusu Ierusalem (8:1-9:15) ma iga ter ra dades na harakatom ta dong ing di ga bul hanapu Pol be di na lilik pukus bileng, be Pol nahula manga hapadano di ing na hana tupas di tusu Korin (10:1-13:10).

1 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat ma no sinisip tane God,
ma ne Timoti no tasi dait tane Krais, mir tule karek ra nianga tupas mu
ira matanabar na lotu tane God kaia Korin ma mu bakut ira matanabar
tane God ta ira balbalin taman Akaia.
2 A harmarsai ma ra malum tupas mu mekaia hono Tama dait ma no
Watong Jisas Krais.

God la habalaraan dait nalamin ta ira nudait kaba harubaal.

3 A pirpirlet utuma tupas God. Aie no God ma a Tamana no nudait
Watong Jisas Krais. Aie no Tama dait nong ila terter ra harmarsai ma aie
no God nong ila terter ira harabalaraan bakut.
4 Aie nong la habalaraan dait nalamin ta ira dades na harubaal bakut ing
i ubal dait, waing dait nage tale be dait na habalaraan di ira mes ing di kis
nalamin ta ira mangana harubaal so ing i ubal di. Ma dait na habalaraan
di ma no harabalaraan nong God ga tabar dait me.
5 Hoke be ira ngunngutaan tane Krais i sel burung ira nudait nilon, hobi
bileng ira harabalaraan mekaia hone Krais i sel burung dait.
6 Ing be a mon harubaal i ubal mem,* i ngan hobi ura habalaraan mu
ma ura haalon mu. Ing be di habalaraan mem, i ngan hobi ura habalaraan

---

1:3 Rom 15:5 **1:5** Sam 34:19 * **1:6** Ing Pol i tange *'mem'* ta ikin ra pakpakat i nanaas be i iangianga uta di ira ut na pinapalim tano lotu ing di tikai ma ie, dong ing di taram timaan no nuno harausur.

mu. Ma ikino harabalaraan nong God i ter ie ta mu ing mu tur dades ra
hena kike ra ngunngutaan i haruat ma ing mem kilingane bileng.
7 Mem nurnur be ira linge na hanawat timaan ter ta mu. Ma mem
tur dades ta ikino mangana lilik kinong mem nunure be mu te kap ira
pinalau ta mu ta ira numem harabalaraan hoke mu te kilingane harahut
bileng mem ta ira numem ngunngutaan.
8 Bar hinsaagu tane Krais, mem sip be mu na palai tano harubaal ing
mem ga kilingane tusu Esia. No but na tirih nong ga hanawat ter ta mem,
mem pai gale tale be mem na pusak, kaie mem ga lik be, "Maris, paile
haruat be dait na lon um."
9 Mem ga kilingane ikin ra harubaal hoke be tike ut na gil harkurai te
bul um no ula harkurai be mem na mat. Iesene i ngan hobi be mem pai
nagele tur tano numem dades iat iesene mem na tur tano dades tane God
nong i hatut ira minat.
10 Aie nong ga halangalanga ise mem sukun tike tamat na sana hiniruo
hobi, ma ina halangalanga leise mem bileng. Ma mem te so no numem
lilik tana be i tutuno be na halangalanga ise habaling mem namur.
11 Ma ne God na gil hobi ing mu na papalim tikai ma mem ura harahut
mem ma ira numu sinsaring. Ma be mu na saasaring hobi, God na balu
ira sinsaring ta ira haleng ma ina harahut mem ma no nuno harmarsai.
Io kaie, a haleng di na tanga tahut tupas ie uta mem.

Pol ga hinawas palai tano burwana ing pai gale hana tupas di.

12 Io, ma no numem nianga na latlaat i horek, be naramon tutuno iat
tagu iou kilingane be mem paile harababo ta dahine ma mem te mur ira
mangana tintalen metuma hone God i takados harsakit ing mem te lon
nalamin tano ula hanuo. Ma tutuno sakit mem ga gil hobi ing mem ga lon
nalamin ta mu. Mem pai gale lon hobi haruat ma ira gumut na lilik mekira
tano ula hanuo mon. Pata. Mem ga lon hobi haruat ma no harmarsai tane
God.
13-14 Hokakarek, mem pakpakat tupas mu ira linge sene mon ing i tale be
mu na was ma mu na palai ine. Hoke mu ga palai dahine uta mem, io, iou
manga sip be mu na palai harsakit be mem no numu burwana ura latlaat
hoke mem bileng, mem nage latlaat uta mu ta ikino bung tano Watong
Jisas.
15 Iou ga manga palai be mu lilik hobi uta mem, kaie iou gom bul no
nugu lilik be ni huna kol mu waing mu nage kap ra harharahut airuo
pana.
16 Horek, iou ga lik be ni kol mu nalamin tano nugu hinana utuma
Masedonia ma tano nugu taptapukus baling me Masedonia. Ma iou ga
lik be mu nage harahut iou tano nugu hinana utusu Iudeia.
17 Ma be iou ga lik um be ni hana hobi, mu lik be iou tike ut na lilik
iriruo? Pata. Hohaam, mu lik be ing iou bul no nugu lilik, iou lilik utagu
sene mon hoke ra turadi mekira ra ula hanuo, kaie iou nige tange pakur
be "I tutuno" ma "Paile tutuno" bileng?
18 Mu nunure tutuno iat be God la gilgil haruatne ing ila tangtange, kaie
i tahut be mu na nunure be mem ngan hobi bileng ing mem ga ter no
numem hininaawas tupas mu, be mem pai gale tange be "I tutuno," ma
"Paile tutuno."
19 Ikin i palai kinong dait paile nes naramon tane Krais Jisas no Natine
God nong mehet ma ne Timoti ma ne Sailas mehet ga harpir nalamin ta

---

1:8 Apostolo 19:23; 1 Korin 15:32 **1:10** 2 Timoti 4:18 **1:13-14** 2 Korin 5:12; Pilipai 2:16 **1:16** 1 Korin 16:5-6 **1:19** Apostolo 18:5

mu, be naramon tana ira linge i tutuno ma paile tutuno bileng. Pata. Ira
linge i tutuno sene mon tana.
20 Ikin i palai kinong ira kunubus tane God bakut di hanawat tutuno
naramon tane Krais. Io kaie, tano nudait kinkinis naramon tane Krais
dait hatutuno ira nudait sinsaring ing dait tange "Amen" tupas God. Ma
ikin ra tintalen i hatatik no hinsane God.
21 Ma nong i hatutuno mem tikai ma mu tano nudait kinkinis naramon
tane Krais, aie ne God. Ma aie nong ga gilamis hasisingen dait.
22 Aie bileng nong ga bare bat dait be ura nuno ma iga bul no Halhaaliena
Tanuo naramon tutuno iat ta ira kati dait hoke tike kunubus ura hatutuno
be na ter ira mes na haridan ta dait namur.
23 Iou kilam God be aie na suro haut be iou pai gale sip be ni hapadano
mu, ma ikinong no burwana be iou pai gale hana tupas mu kaia Korin.
24 Ing iou tange hobi paile nanaas be mem ura kurkure ira numu
mangana lilik ta ira linge mu nurnur ine. Pata, kinong mu tur dades ta ira
linge mu nurnur ine. Iesene mem papalim tikai ma mu be mu na kap ra
gungunuama.

2

1 Hokakarek, iou ga bul no nugu lilik be pa nile baling ukaia ho mu ma
ni me gil hatapunuk mu.
2 Ma iou ga lilik hobi kinong ing be iou gor gil hatapunuk mu, nesi um gor
kis ter ura halaro iou? Pata tari. Mu sene mon ing iou gorte gil hatapunuk
mu.
3 Ma iou ga pakat no mangana nianga hobi ing iou ga tule ukaia ho mu
kinong be ni hana tupas mu, iou paile sip be ira turadi ing i tale be di na
me halaro iou, di na me gil hatapunuk balik iou. Ma iou manga palai ta
ira numu tintalen be mu na laro bileng ing be iou laro.
4 Hokakarek, iou ga pakpakat tupas mu nalamin ta ira but na harubaal
ma ira tamat na tirih naramon tano tingagu. Ma iou ga pakat ie ma ra
haleng na lur na matagu. Iou pai gale pakpakat hobi be nige gil hatapunuk
mu iesene be ni hapalaine mu be iou manga sip hababane mu.

Di na lik luban leise ira sasana ta nong di ga hapadano ie waing Satan nahula hakale lamus hagae di.

5 Be tikenong ite gil hawat ra tapunuk, paile manga tutuno be ite gil
hatapunuk iou. Pata. Ite gil hatapunuk mu, iesene paile manga tamat
mon. Paile tutuno be ni tange be ite manga gil hatapunuk mu.
6 I haruat mon ikin ra harpadano ing ira haleng ta mu, mu te hapupusak
ter ie tana.
7 Iesene kakarek balik i tahut be mu na lik luban leise ira nuno sasana
ma mu na habalaraan ie, kinong no tamat na tapunuk nahula hagae ie.
8 Io kaie, iou haragat mu be mu na hamanis habaling be i tutuno be mu
sip ie.
9 Ma no burwana be iou ga pakpakat ukaia ho mu, be nige nes be ing
mu na tur dades tano harwalar ma be mu nage taram nianga ta ira kaba
linge bakut.
10 Ma be mu lik luban leise ira sasana ta tikenong, iou bileng, iou lik
luban leise bileng ira nuno sasana. Ma a mangana sasana hobibiha iou
te lik luban leise, iou te lik luban leise ie ra matmataan tane Krais uta

---

1:20 Ninanaas 3:14 **1:22** Epesas 1:13-14; 2 Korin 5:5 **1:24** 1 Pita 5:3 **2:1** 1 Korin 4:21
2:4 Apostolo 20:31

mu. Iesene i tale sene mon be ni gil hobi ing be i tutuno be a mon sasana
kanaia ura liklik luban leise.
11 Ma iou te gil hobi be Satan nahula lamus hakale hagae dait. Dait palai
um ta ira nuno keskes na lilik ing ila gilgil.

Pol pai gale tale be na papalim tano tahut na hininaawas kinong i ngaangel utane Taitus.

12 Io, ma be iou ga hana utusu Toroas ura harpir tano tahut na
hininaawas tane Krais, iou ga nes be no Watong gate ter mahuo tagu be
ni papalim kaia.
13 Iesene iou ga manga ngaangel kinong iou pai gale tale be ni silihe no
tasigu Taitus kaia, kaie iou gom hana talur di kaia, iou gom hana um utusu
Masedonia.

Pol ga papalim hohaam ura hininaawas utano sigar kunubus tane Krais.

14 Iesene mem tanga tahut tane God nong ila lamlamus mem ura
hamanis be Krais te lie tano nuno hinarubu hoke tike tamat na umri na
lamus haselsel hanane ira nuno hiruo hobi. Ma hoke no dadaip na puh
harbasiane tike hunhuraan kala mimisien, io, God te tule harbasiane mem
be ira turadi ta ira katano bakut di nage nunure ie.
15 Hokakarek, mem hoke no bilai na hunhuraan mekaia hone Krais tupas
God ing i hanana harbasie nalamin ta di ing God i halon di ma ing di kanaia
di hiriruo.
16 Tano ninanaas ta ari, mem hoke a hunhuraan na minat. Ma ta di ira
mes, mem a hunhuraan na nilon. Ma i manga dades sakit be nesi tikenong
na pusak tike mangana pinapalim hobi.
17 Iesene mem paile ngan hoke di ira haleng ing di kios hagae no nianga
tane God ma di papalim ma ie ura kapkap barbarat. Pata. Tano numem
kinkinis naramon tane Krais ma ra matmataan tane God ma hoke ira
turadi God te tule, mem la tangtange ira linge ing mem nunure ter be
i tutuno.

3

1 Ing iou tange hobi i nanaas be tike pana baling mem tange be mem ira
bilai? Hohaam, mem supi ter be mem na kap ta pakpakat na hininaawas
palai mekaia ho mu tupas ira mes be di na palai be a bilai na turadi mem?
Be mem supi ter be ari mes di na ter tike mangana pakpakat hobi ter ta
mu waing mu nage nes be a tahut na turadi mem? Pata.
2 Mu iat, mu ira numem pakpakat ing mem te kap. Ma di te pakat ter ta
ira tinga mem. Ma ira matanabar bakut di te was ma di palai ine.
3 Mu la hamanis be mu iat tike pakpakat mekaia hone Krais, ma a
puspusno ira numem pinapalim. Pa di gale pakat ma ra linge na pakpakat
mekira napu hoke ra kong. Pata. Di ga pakat ma no Tanuana no lilona
God. Pa di gale pakat ta ira pala hot na pakpakat, iesene di ga pakat ta ira
tinga na turadi.
4 Mem tange hobi kinong tano numem kinkinis naramon tane Krais ma
ra matmataan tane God mem manga palai be kakarek ra linge i tutuno.
5 Iesene pata tike burwana tuma naramon ta ira numem nilon i lamus
ira numem lilik be mem na lik be mem haruat ura gilgil ikin ra pinapalim.
Iesene mem petlaar ira linge naramon tano harharahut mekaia hone God.
6 Aie nong ga harahut mem be mem nage petlaar be mem ira tultule

2:11 Luk 22:31 **2:12** Apostolo 14:27; 1 Korin 16:9 **2:13** Apostolo 20:1 **2:16** Luk 2:34; 2 Korin 3:5-6 **3:1** 2 Korin 5:12; Apostolo 18:27 **3:2** 1 Korin 9:2 **3:3** KBk 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27 **3:6** Jer 31:31; 1 Korin 11:25; Jon 6:63

tano sigar kunubus. Ikin ra kunubus, pa di gale gil ie ma ra mangana harkurai di ga pakat. Pata. Di ga gil ie ma no Halhaaliena Tanuo, kinong ira harkurai di ga pakat ila terter turadi ter tano minat iesene no Tanuo ila terter ra nilon.

No minamar tano sigar kunubus i manga tamat tano minamar nong ga kis ta ira harkurai tane Moses.

7-8 Ing God ga ter ira harkurai, iga kut ira pakpakat ter ta ira pala hot. Ma iga ter kike ra harkurai tikai ma no minamar tana. A tutuno be no murarang ta ikino minamar tano matmataan tane Moses ga ura patpataam, iesene ira Israel pa di gale tale be di na nes dit ie. Ma be kike ra harkurai na terter turadi ter tano minat i hanawat tikai ma ra minamar, io, i tutuno be no pinapalim tano Halhaaliena Tanuo ite hanawat ma ra tamat na minamar.

9 Ing be a mon minamar i kis ta ira harkurai tane Moses ing iga papalim ura terter turadi ter tano minat, io, a tamat na minamar i kis tano tahut na hininaawas nong i papalim ura terter no takadoswana kinkinis ta ira turadi.

10 A mon minamar ga kis ta kike ra harkurai iesene no minamar tano kunubus kakarek i tamat sakit ta ikinong menalalie. Io kaie, be da hapupuo dur kakarek, i hoke be pata um ta minamar ta ikinong menalalie.

11 A tutuno. Ma be kike ra harkurai ing di ura panpanim leh ga hanawat ma ra minamar, a tamat na minamar i kis ta ikino nong na kis hatikai.

12 Io kaie, mem manga balaraan kinong mem te hatur kawase ikino bilai na kunubus nong pai nale pataam.

13 Ma mem paile haruat ma ne Moses nong git pulpulus bat no matmataan tana be ira Israel di nahula nes be no murarang i ura patpataam.

14 Iesene ira nudi lilik ga tabanus. Ma i tabanus hobi kinong ikino mangana kaskaser iat ila pulus ter ira nudi lilik tuk ter katiak ing di was ira nianga tano tuarena kunubus. I kis ter hobi kinong no Watong i kap leise ie ta di sene mon ing di kis naramon tane Krais.

15 Ma tuk ter katiak ing di was ira harkurai tane Moses, a kaskaser i pulus ter ira nudi lilik.

16 Iesene ing iat be tike turadi i tahurus tupas no Watong, no Watong i kap leise no kaskaser.

17 Ma no Watong, aie no Halhaaliena Tanuo. Ma ing no Tanuana no Watong i kis ter kaia, ira turadi di langalanga sukun ira harkurai tane Moses.

18 Ma dait bakut ing pata ta kaskaser ta ira matmataan ta dait, i hoke be dait nanaas ta tike tirtirewa ma dait nes no minamar tano Watong. Ma dait la kikios haruat ma ikino hapupuo dait nes ie horek: ira minamar ta dait ila tatahuat hanana. Ma ira minamar ta dait i hanawat mekaia hono Watong, nong aie no Tanuo.

4

Dait hoke ira gingop ing i malus be na taparok, waing na palai be no dades i hanawat metuma hone God sene mon.

1 Ma tano harmarsai tane God, ite ter ikin ra pinapalim ta mem be mem na gil ie. Io kaie, mem paile malmalungo talur no pinapalim.

2 Pata. Iesene mem te hana talur ira tintalen ing di gil sie ma ra hirhir.

3:7-8 KBk 34:29 **3:9** Lo 27:26; Rom 1:17 **3:13** KBk 34:33 **3:16** KBk 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2 **4:2** 2 Korin 2:17; 1 Tesolonaika 2:5

Mem paile lamus hakale tikenong. Hobi bileng, mem paile kios hagae ira
nianga tane God. Pata. Iesene mem hamanis ira tutuno. Ma ta ikin ra
tintalen mem hamanis mem ta ira lilik ta ira turadi be di nage nes kilam
mem be mem bilai. Ma mem gil hobi ra matmataan tane God.
3 Ma be i tutuno be a mangana kaskaser i pulus ter no numem tahut na
hininaawas, i susuhai hobi ta dong ing di hiriruo.
4 No tamat na tador ta ikin ra ula hanuo ite hakadado ira lilik ta di ing
pa dile nurnur, waing pa di nale petlaar ura nesnes no madares tano tahut
na hininaawas tano minamar tane Krais, aie no hapupuo tane God.
5 Ma iou tange hobi kinong mem paile harpir baling uta mem iat. Pata.
Mem harpir utane Jisas Krais be aie no Watong ma be mem, mem ira numu
tultule ura utane Jisas.
6 God nong ga tange be, "I tahut be a lulungo na murarang mekaia tano
kadado," aie iat mon ikino nong ga murarang ter ta ira tinga dait waing
dait nage palai, dait nage nunure no minamar tane God nong i murarang
ra matmataan tane Krais.
7 Iesene dait ing dait hatur kawase ikin hoke tike bilai na bunbulaan,
dait haruat hoke ira gingop di gil ma ra pu ma i malus be na taparok
waing nage hanawat palai be ikin ra tamat na dades dait hatur kawase i
hanawat metuma hone God ma pata be mekira ho dait.
8 Ira humangana harubaal i manga ubal mem ma sene paile hapatam
mem. Mem la ngaangel ma sene mem paile malaho.
9 Haleng na pana di haragawai ta mem iesene mem pai lale tur sene ter.
Di la manga hagae mem ma sene pa dile haliare mem.
10 Ing di la gilgil hobi ta mem i hoke be mem la kilkilingane no harubu
bingibing nong di ga gil hobi tane Jisas naramon ta ira palatamai mem. Ma
i ngan hobi ta mem waing no nilon tane Jisas nage hanawat palai bileng
ta ira palatamai mem.
11 Hokakarek, di la hagae mem hutate ra minat, mem ing mem lon baak.
Ma ne Jisas no burwana be di la gilgil hobi ter ta mem. Ma i ngan hobi
ta mem waing no nilon tane Jisas nage hanawat palai bileng ta ikin ra
palatamai mem nong na mat.
12 Io kaie, mem ge la ura minat, iesene mu la hatur kawase no nilon.
13-14 Iesene mem ngan hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange
be, *"Aiou ga nurnur, kaie iou gom ianga."* Ma ta ikin ra mangana nurnur
bileng, mem nurnur, kaie mem ge ianga kinong mem nunure be aie nong
ga hatut no Watong Jisas sukun ra minat, aie bileng na hatut mem tikai
ma ne Jisas ma ina bul hawat mem tikai ma mu ra matmataan tana.
15 Ma kakarek ra linge bakut uta mu. Ma ing no harmarsai tane God i
hanana harbasie tupas ra haleng, a haleng ta di, di na tanga tahut utuma
nalu, kaie di na hatamat God hobi.
16 Io kaie, mem paile malmalungo talur no pinapalim. A tutuno be ira
tamai mem ite tutuarena hanana, iesene naramon tutuno iat ta mem i
singsigarna hanana ta ira kaba bungbung.
17 Hokakarek, ira numem mamana harubaal ing i ubal mem ra
kumkumina pana bung mon, i hatawat ter ta mem ira tirtirihuana
minamar ing i kis hathatikai. Ma kakarek ra minamar paile tale be da
hapupuo um ma kakarek ra not no harubaal.

4:4 Epesas 2:2; Kolose 1:15; Hibru 1:3 **4:6** Stt 1:3; Ais 9:2; 2 Korin 3:18 **4:7** 2 Korin 5:1 **4:8** 2 Korin 1:8; 7:5 **4:10** 1 Korin 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13-14** Sam 116:10 **4:13-14** 1 Korin 6:14 **4:16** Epesas 3:16 **4:17** Rom 8:17-18

18 Ma i ngan tutuno hobi ing dait paile nes ira linge ing i kis palai, ma
sene dait nes dit ira linge pa dile nes. Kinong urah, ira linge ing i kis palai
pai nale kis lawas, iesene ira linge pa dile nes na kis hathatikai.

5

Ing dait lon kira napu dait sip ira palatamai dait ing dait na sige tano tuntunut hut.

1 Io, ma ira palatamai dait mekira napu hoke ra palpalih dait lolon
naramon tana. Ma be di dure ie, dait na kap ira hala mekaia hone God,
ira mangana hala ing na kis hathatikai tuma ra mawe ma a mangana hala
ing pa dile gil ma ira luma dait ira turadi.
2 Ma tutuno sakit, ing dait lolon baak ta kakarek ra palpalih, dait kis na
marmaris kinong dait sip be dait na kakaser ma ira nudait hala metuma
ra mawe.
3 Ma dait sip be dait na sigasige hobi kinong be ing dait na bul ie, dait
pai nagele tawaturia.
4 Hokakarek, ing dait lolon baak ta kakarek ra palpalih dait kis na
marmaris ma ra tamat na tirih kinong dait paile sip be da kap leise ira
kinasi dait. Pata. Dait sip be dait na sigasige waing ikin ra palatamai dait
nong na mat na kikios ma inage lon.
5 Ma ne God mon nong ga tagure dait uta ikin ra linge ma aie nong ite
ter no Halhaaliena Tanuo ter ta dait hoke tike kunubus ura hatutuno be
na ter ira mes na haridan ta dait namur.
6 Io kaie, dait na balaraan hatikai. Ma dait nunure be ing dait lon baak
ta kakarek ra palatamai dait hoke ira ngasia dait, io, dait kis tapa ter baak
tano Watong.
7 (Iou tange hobi kinong dait lon ma ra nurnur, ma pata be ta ira linge
dait la nesnes.)
8 Dait nunure hobi, kaie iou tange be dait balaraan ter ma dait sip balik
be dait na hana talur kakarek ra palatamai dait ma dait nage hanawat ter
tano nudait taman tikai ma no Watong.
9 Io kaie, no nudait tamat na sinisip i horek, be dait na halaro no Watong.
Pata ta linge be dait kis kira ta ira palatamai dait be dait kis tapa tuma
nalu.
10 Dait na lilik hobi kinong tutuno sakit dait bakut dait na tur ter
tano kinkinis na harkurai tane Krais, waing tiketike ta dait na kap ra
binabalu haruat ma ira nuno gingilaan ing iga gilgil ing iga lon baak tano
palatamaine. A tutuno, ina kap ra binabalu ta ira nuno gingilaan, be ira
nuno gingilaan i tahut be i sana.

No tahut na hininaawas i tange be dait nage haramaraam ma ne God naramon tane Krais.

11 Mem nunure ma mem kilingane no bunurut tupas no Watong, kaie
mem walar be mem na sel leh ira turadi. I palai ter tane God be a mangana
turadi so mem ma iou manga sip be i palai ter hobi bileng ta ira numu
lilik.
12 Mem paile walar be mem na tange habaling ta mu be a bilai mem.
Pata. Taitus kakarek ra nianga mem ter mahuo ta mu be mu nage laro uta
mem waing mu nage tale be mu na balu timaan dong ing di laro pane ira
linge di nes mon ma pata be ira tintalen ruma naramon tikenong.

4:18 Kolose 1:16 **5:1** 2 Korin 4:7 **5:2** Rom 8:23 **5:6** Hibru 11:13-16 **5:8** Pilipai 1:23
5:9 Kolose 1:10; 1 Tesolonaika 4:1 **5:10** Ecc 12:14

13 Ing be mem ira ba, mem ba ura utane God. Ing be i palai ira numem
lilik, mem palai uta mu.
14 No harmarsai tane Krais ila sunsunang mem be mem na ngan hobi.
Ma i tale be na sunang mem hobi kinong mem nunure tutuno iat be
tikenong ga mat gom kap no mahuo ta di bakut, kaie di bakut di gom
mat.
15 No nuno minat ga kap no mahuo ta di bakut waing dong ing di lon
baak pa di nale lon uta di iat, iesene di nage lon uta nong ga mat ma iga
tut hut baling ura kapkap leh no nudi mahuo.
16 Io kaie, kakarek um pa dait nale nes kilam ira turadi ma ra mangana
lilik mekira napu. A tutuno, nalalie dait ga nes kilam Krais hobi, iesene
kakarek um dait paile tale be dait na gil habaling hobi.
17 Io kaie bileng, be ing tikenong i kis naramon tane Krais, aie tike
sigar turadi. Ira tuarena linge ite panim leh. Nes baak, ira sigar linge
ite hanawat um!
18 Karek ra linge bakut metuma hone God nong ga hamaram dait
tikai ma ie naramon tane Krais ma iga ter ta mem no pinapalim na
haramaraam.
19 Ma no pinapalim na haramaraam i hokarek, be God ga hamaram no
ula hanuo tikai ma ie naramon tane Krais. Hokakarek, pai gale was leh
ira nudi sasana ter ta di. Ma ite ter leise ter no harpir utano haramaraam
ter ta mem.
20 Io kaie, mem ira turturkiles utane Krais ing ite tule mem, ma i hoke
be tano numem hininaawas God iat i sarsaring mu ta ira ho mem. Tano
mahuo tane Krais, mem manga saring mu be mu na haramaraam ma ne
God.
21 Ma ne Krais nong pai gale nunure ira sana tintalen, God ga gil ie be
aie kike ra sasana uta dait waing dait nage kap no takadoswana kinkinis
tane God naramon tane Krais.

6

Taitus ira mangana kinkinis so Pol i hatur kawase tano nuno pinapalim na apostolo, iga hapuasne be a bilai na turadi ie.

1 Ma ing mem papalim tikai ma ne God, mem haragat bileng mu ing mu
gate hatur kawase no harmarsai tane God, be pa mu nale hasurum bia
ikino harmarsai ma pata ta puspusno.
2 Hokakarek, God i tange be,
“Be no pana bung ga hanawat be ni bala leh ugo,
iou ga taram ugo.
Ma be no bung ga hanawat be ni halon ugo,
iou ga harahut ugo.”
Mu nes baak! Ikin um no pana bung be God na bala leh mu. Karek um
no bung be na halon mu.
3 Mem malok be mem na gil tike linge be tikenong na tuke ie tana,
tikenong nahula nes habulbul no numem pinapalim.
4 Pata. Hoke ira tultule tane God, mem hapuasne mem ta ira numem
gingilaan bakut be a bilai mem. Ma mem hapuasne mem hobi ing mem
tur dades ra hena ira tirih, ing ira harubaal i ubal mem, ma nalamin ta
ira ngunngutaan ma ira purpuruan.

5:15 Rom 14:7-8 **5:17** Rom 8:1; Galesia 6:15 **5:18** Rom 5:10 **5:19** Rom 3:23-25 **5:21** Hibru 4:15 **6:2** Ais 49:8

5 Hobi bileng, di te lawat mem, di te hiis kawase mem ra hala na
harpadano, ma a haleng di ga tur talur mem. Mem ga papalim dades,
ari bung mem pai gale kubabo, ma mem ga taburungan.
6 Ma mem hapuasne mem hobi bileng ta ira gamgamatien na tintalen, ta
ira palai na lilik, tano tintalen na tabuna ngalngaluan malus, ta ira tahut
na gingilaan tupas ira mes, tano Halhaaliena Tanuo, ma ta ira tintalen na
harmarsai tutuno.
7 Ma hobi bileng ta ira numem hininaawas uta ira linge i tutuno ma ta ira
numem pinapalim ma no dades tane God. No rumus na tintalen takados
ta ira kata na luma mem ma ira behbehbat na takadoswana gingilaan ta
ira kesa na luma mem.
8 Di te hatamat mem ma di te nes hanapu bileng mem. Di te pirlet mem
ma di te tange hagae bileng mem. Mem tutuno harsakit iesene be di tange
"Ut na harababo" ta mem.
9 Di nunure timaan mem iesene di nes mem hoke ira mes. Mem la ura
minat ter iesene, mu nes baak, mem lon ter mon. Di ga hapadano mem
iesene pa di gale ubu bing mem.
10 Mem la taptapunuk ma sene mem laro hait bileng. Mem tatalen hoke
ra maris iesene mem hawatong ra haleng. I hoke be mem paile tinane ta
tike linge iesene mem hatur kawase ira linge bakut.
11 Mu ira Korin, mem paile hirhir. Pata. Mem te manga ianga palai ta
mu. Mem te gil hapuasne ira linge bakut ta ira numem kudulena nilon ter
ta mu.
12 Paile tutuno be mem te kap leise mu ta ira kati mem. Iesene pa mu le
hamanis be mu sip mem.
13 Iou haianga mu hoke ra natigu be dait na hardain timaan. Hoke iou te
gil ta mu, mu bileng, mu na hapuasne ira linge bakut ta ira numu kudulena
nilon ter tagu.

Waak be ira ut na nurnur di na manga patep ta di ira tabuna nurnur.

14 Waak be mu manga harwis ma di ing pa dile nurnur. Hohaam, i tale
be no tintalen takados ma no tintalen na ul ba dur na kis tikai? Ma no
madares ma no kadado, dur na tur tikai ho bibiha?
15 Ma i tale be Krais ma ne Satan, dur na tike bala? Ma ira ut na nurnur
ma di ira tabuna nurnur, hohaam, tikenong mon ira pinalau ta di?
16 Ma ira palimpuo ma no hala tane God, di na haut tikai hohaam? Ma
dait iat, dait no hala tano lilona God. Hoke God ga tange,
"Iou ni kis tikai ma di ma ni lon nalamin ta di.
Ma ina ngan be iou no nudi God ma di ira nugu matanabar."
17 Io kaie, no Watong i tange be,
"Mu na sur sukun di ma mu na kis sisingen ta di.
Waak mu hutate ira linge iou te hatabune mu ine,
ma iou ni bala leh mu.
18 Ma ina ngan be iou no Tama mu
ma mu ira natigu tunana ma haine."
No Watong, no Dadeswana i tange hobi.

7

1 Ira bilai na harwis, dait hatur kawase kakarek ra kunubus, kaie i
tahut be dait na hagamgamatien habaling dait ta ira linge i habilingane

6:5 2 Korin 11:23-27 **6:6** 1 Timoti 4:12 **6:9** 2 Korin 4:10 **6:13** 1 Korin 4:14 **6:14** Epesas 5:11 **6:16** 1 Korin 3:16; WkP 26:12 **6:17** Ais 52:11; Ninanaas 18:4 **6:18** 2Sml 7:14; Jer 31:9

ira palatamai dait ma ira tanua dait. Dait na manga ru God kaie i tahut be dait na halhaalien harsakit sukun ira sana.

Pol ga manga laro ing Taitus i hinawase ie uta ira Korin.

2 Mem sip be mem tike palpal na kati mu. Mem pai gale harongane ta tikenong. Mem pai gale hagae ta tikenong. Mem pai gale hararuo tikenong.
3 Iou paile tange kakarek ra nianga be ura tangtange hagae mu. Pata. Iou te tange ter be mu tur ter ta ira kati mem. Mem taguro be mem na lon be mem na mat tikai ma mu.
4 Iou te manga so no nugu lilik ter ta mu. Ing iou iangianga uta mu iou la manga pirpirlet mu. Iou te kilingane ra tamat na harabalaraan. Ma nalamin ta ira harubaal no nugu gungunuama i tabureng hoke tike pup na taho.
5 Kinong urah, ing mem ga hanawat ukira Masedonia mem paile kap sinangeh ta ira haleng na humangana harubaal i kabit mem. A mon hargor tikai ma ira mes ma a mon bunurut ta ira tinga mem.
6 Iesene God nong la habalaraan dong ing i tirih ira tinga di, iga habalaraan mem ma no hinanawat tane Taitus.
7 Ma pata be tano nuno hinanawat sene mon, iesene be uta ira harbalaraan bileng Taitus ga kap mekaia ho mu. Iga hinawase mem be mu manga sip be mu na nes iou, be i tamat no numu tapunuk, ma be i mamahien ira numu lilik utagu. Io kaie, no nugu gungunuama i manga tamat hanana.
8 Tutuno be no nugu pakpakat ga hatapunuk mu, iesene iou paile marmaris be iou ga pakat ie. A tutuno, nalalie iou ga marmaris be iou ga pakat ie iesene kakarek iou nes be pa mu le kilingane halawaasne ira tapunuk utano nugu pakpakat.
9 Ma kakarek um iou laro. Ma iou paile laro be iou ga hatapunuk mu iesene be no numu tapunuk ga lamus mu ter tano lilik pukus. Ma no numu tapunuk hobi ga haruat ma no sinisip tane God, kaie pa mem gomle hagae mu ta dahine.
10 A mangana tapunuk haruat tano sinisip tane God i hatawat no lilik pukus nong i harlamus tupas no haralon. Ma tikenong pai nale marmaris be i ngan hobi tana. Iesene no tapunuk mekira ra ula hanuo i hatawat ra minat.
11 Mu nes baak, be aso ing ikin ra tapunuk nong i haruat ma no sinisip tane God te hatawat naramon ta ira numu nilon. Karek pa mu le lik be a linge na hinasakit ikino sana tintalen, iesene be a dades na linge ie. Mu manga mamahien ura hamanis be pa mu le tur tano sasana, mu ngalngaluan utano sasana, ma mu burut um. Karek mu manga sip be mu na nes iou ma i mamahien ira tinga mu utagu. Mu ga tur na pinarie ter, mu gom hapadano nong ga gil no sasana. Taitus ira numu tintalen mu te hamanis be pa mu le gil tike sasana ta ikin ra linge.
12 A tutuno be iou ga pakpakat tupas mu. Iesene iou pai gale pakat ie uta nong i gil no sasana, ma pata bileng be utano turadi nong ikino mes i harara. Pata. Iou ga pakat ie be mu nage palai ra matmataan tane God be i manga mamahien ira numu lilik ura tuntunur tikai ma mem.
13 Ma ikinong no burwana be mem te balaraan ma ra gungunuama um.
A tutuno be mem te balaraan iesene iga manga tamat sakit ira numem gungunuama ing mem ga nes no tamat na gungunuama tane Taitus kinong mu bakut, mu ga hasigarna no nuno nilon.

7:5 2 Korin 2:13 **7:8** 2 Korin 2:4 **7:10** Matiu 27:3-5; Hibru 12:16-17

14 Ing mir ga wor ma ie, iou ga pirlet mu, ma pa mu le hahirhir iou.
Ma hoke mem ga tangtange ira tutuno tupas mu, hobi bileng, ing mem ga
pirlet mu ra matmataan tane Taitus, kakarek ra nianga ite hanawat tutuno
bileng.
15 No sinisip tane Taitus ter ta mu i tamat sakit ing i lik leh ira numu
tinaram ma be mu ga bala leh ie ma ra bunurut ma ra dinader.
16 Iou laro um be i tale be ni so no nugu lilik ter ta mu uta ira linge
bakut.

8

Pol ga haragat ira Korin be di na tagure ter no nudi hartabar na barbarat tupas di ira Iudeia.

1 Io, bar hinsaagu tane Krais, mem ura hapalaine mu utano harmarsai
nong God te tabar ira matanabar na lotu ta ira tamtaman kira Masedonia
ma ie.
2 A tutuno be a tamat na harubaal ga manga kabit di iesene di ga hung
ma ra gungunuama kaie di gom manga lasen sakit ura hartabar, ma a linge
bia be a maris di.
3 Iou hinawas palai be di ga hartabar haruat ta ing i tale be di na gil
hobi, ma sene be di ga hartabar tamat balik ta ing di ga haruat be di gor
ter.
4 Tano nudi sinisip iat di ga manga saring mem be mem na bala leh
di be di bileng di nage lala ta ikin ra pinapalim na harharahut tupas ira
matanabar tus tane God tusu Iudeia. Di ga nes kilam be a linge ura halaro
di be di na lala ta ikin ra pinapalim.
5 Ma pa di gale gil hoke mem ga lik ter hobi. Pata. Di ga huna ter balik
ira nudi nilon ter tano Watong ma namur um ta mem kinong God ga sip
be di na gil hobi.
6 Io kaie, mem ga halilik Taitus be na tur tikai ma mu ura hadukduk ikin
ra gingilaan na harmarsai, kinong aie nong ga haburuana leh ie menalalie.
7 A tutuno mu manga hung ma ira linge bakut. Mu hatur kawase ra
tamat na nurnur, ra gingilaan na hininaawas, ma ira minminanes. I manga
mamahien ira tinga mu ura harharahut ma i tamat ira numu sinisip tupas
mem. Hoke mu tatalen ter hobi, i tahut be mu na manga lasen bileng ta
ikin ra pinapalim na harmarsai.
8 Iou paile ter ra dades na harkurai ta mu ing iou tange hobi. Pata.
Iou sip be ni hapupuo no numu harmarsai ma di ira mes ing di manga
mamahien ter hobi, waing nige nunure be no numu harmarsai i tutuno
be pata.
9 Mu nunure ter no harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais. Iga hatur
kawase ra kinkinis na watong iesene iga kap leh no kinkinis na maris uta
mu waing mu nage kap leh no kinkinis na watong metuma naramon tano
nuno kinkinis na maris.
10-11 I nanaas ter tano nugu lilik be i tahut ta mu be kakarek um mu na
hapatam ikin ra pinapalim nong mu gate haburuana ter tano tinohon ite
pataam. A tutuno be mu ira luaina ura haburuana ikin ra hartabar, iesene
mu ira luaina bileng ura sipsip be mu na gil hobi. Iga manga mamahien
ira numu sinisip be mu na gil ie. Ma hobi bileng, i tahut be mu na hapatam
ie haruat ma ing i tale be mu na gil.

8:1 Rom 15:26; 2 Korin 9:1-2 **8:7** 1 Korin 16:1-2 **8:9** Matiu 8:20; Pilipai 2:6-7

12 Hokakarek, be ing tikenong i kanan ter ura hartabar, God na bala leh
no nuno hartabar haruat ta ing i tale be no turadi na ter. God pai nale lilik
uta ira linge no turadi paile tale be na ter.
13 Iou paile sip be ni gil hamaman ira nilon ta di ira mes, ma mu na kap
leh ira tirih. Pata. Iou sip be mu bakut, ira numu mangana kinkinis na
haruat.
14-15 Taitus ikin ra pana bung ira numu tamat na bunbulaan na banot
ira nudi sunupi waing ira nudi bunbulaan balik, be ing na hanawat tamat,
na banot ira numu sunupi. Ing dait na ngan hobi, na haruat ira nudait
kinkinis, hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange,
"Tikenong ga kap ra haleng, no nuno kinakap pai gale sakit no nuno
sunupi,
ma aie nong ga kap ra dahine, pai gale mon sunupi."

Pol ga tule Taitus ma duhat utusu Korin be duhat na harahut tano bilai na harbalaurai tano nudi hartabar.

16 Ma iou tanga tahut tupas God nong ite hamamahien no tingane Taitus
uta mu hoke i mamahien no tingagu bileng hobi.
17 A tutuno be Taitus ga haut leh no numem sinsaring tupas ie, iesene
i mamahien no tingana bileng uta mu, kaie ige sip be na hana tupas mu.
Na hana ter ta mu kinong aie iat i sip hobi.
18 Ma mem ura tultule tikane ie ma ikino tasi dait nong tano nuno
pinapalim tano tahut na hininaawas ite kap ra tamat na hinsang nalamin
ta ira matanabar na lotu ta ira tamtaman bakut.
19 Ma pata be ikinong sene mon. Ira matanabar na lotu ta ari tamtaman
di ga tibe ie be na hana tikai ma mem ing mem kapkap hanane ikin ra
hartabar na harmarsai. Mem balbalaure ikin ra hartabar waing da let no
Watong iat, ma be mem nage hamanis no mamahien ta ira tinga mem ura
terter ra harharahut.
20 Mem balaure timaan ie be nahula tale tikenong be na tange hagae
mem tano numem mangana harbalaurai ta ikin ra tamat na hartabar.
21 Mem sip be mem na gil tike mangana ngas ing i takados. Ma pata be
i takados tano ninanaas tano Watong sene mon. Mem sip be na takados
bileng ra matmataan ta ira matanabar.
22 Ma mem tule no tasi dait tikai ma dur. Mem gate walar haitne ie ta
ira mangana linge ma mem te nes kilam no mamahien tano nuno nilon
ura harharahut. Iesene kakarek um i manga mamahien no tingana ura
harharahut kinong ite so no nuno lilik ter ta mu.
23 Taitus um, aie no nugu harwis nong i tur tikai ma iou tano pinapalim
ing mir gil nalamin ta mu. Kike ira iruo tasi dait um, dur airuo tultule ta
ira matanabar na lotu ta ari taman. Ma no nudur pinapalim i hatawat ra
latlaat tupas Krais.
24 Io kaie, i tahut be mu na hamanis no tutuno tano numu harmarsai
ukaia ter ta duhat. Ma mu na hamanis ta duhat bileng no burwana mem
ge pirlet mu. I tahut be mu na ngan hobi waing ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman di nage palai timaan ta mu.

9

Pol ga haragat ira Korin be di na manga lasen ura terter no tamat na hartabar.

8:12 Mak 12:43-44 **8:14-15** KBk 16:18 **8:24** 2 Korin 7:13-14

1-2 Ma iou paile supi ter be ni pakpakat ter ta mu uta ikin ra pinapalim
na harharahut tupas ira matanabar tus tane God tusu Iudeia, kinong iou
nunure no mamahien ta ira tinga mu ura terter ra harharahut. Taitus ira
nugu nianga ma ira Masedonia iou la letlet mu ta ikin ra linge. Tur leh iat
tano tinohon te sakit, iou git hininawase di be mu tusu Akaia, mu taguro
ter ura hartabar. Ma no mamahien tano numu lon hobi ite haragat ra
haleng ta di be di na papalim bileng.
3 Iesene iou ura tultule kakarek ra itul a tasi dait ura hamanis be no
numem tintalen ura letlet mu uta ikin ra linge, paile nianga bia mon ie.
Ma iou tule duhat bileng be mu nage taguro ter hoke iou ga tange.
4 Hokakarek, be ing tari me Masedonia di na hanawat tikai ma iou ma
be di na nes be pa mu le taguro, mem na hirhir be mem te so no numem
lilik ter ta mu. Iesene tutuno sakit, mu na manga hirhir balik um!
5 Io kaie, iou lik be mu supi ter be iou ni tule ira itul a tasi dait be duhat
na huna kol hanalalie mu ma be duhat na huna tagure hanalalie no numu
tamat na hartabar nong mu gate huna kukubus ter utana. Io kaie, na
taguro ter no numu tamat na hartabar ma pa mu nagele supi be mu na
ter ie ma ra bala ngungut.
6 Ma i tahut be mu na lilik ta ikin be nesi tikenong i soso ra dahine, na
kil ra dahine. Ma nesi tikenong i soso ra haleng, na kil ra haleng.
7 Tiketike iat na ter ing ite lik metuma naramon tano nuno nilon be na
ter. Waak be na ter ma ra bala ngungut ma be tari na sunang ie, kinong
God i sip nong i hartabar ma ra larolaro.
8-9 Ma ne God i tale be na manga tabar mu ma no nuno tamat na
harmarsai ta ira haleng na mangana linge waing mu nage manga haruat
ta ira kaba linge bakut ta ira kaba bungbung. Ma ina tabar mu hobi waing
mu nage manga huei ta ira kaba bilai na gingilaan bakut hoke no nianga
tane God di ga pakat ie i tange be,
"Ikin ra turadi ila terter ra haleng na hartabar ter ta ira maris hoke
tikenong i manga soso.
No nuno takados na kinkinis na hanana hathatikai."
10 Ma nong ila terter ira pat na dahe ter ta ira ut na sinso ma ira nian ura
enen, aie bileng na ter ma ina hapuar ira numu pat na dahe ura sinso ma
ina hatamat ira puspusno ira numu taktakadoswana lon.
11 Ma ina hawatong mu ta ira kaba linge waing mu nage manga tamtabar
haitne ira mes. Ma ira turadi di na tanga tahut tupas God ta ira numu
hartabar di kap mekira ho mem.
12 Hokakarek, a tutuno be ikin ra pinapalim na harharahut ing mu gil i
banot ira sunupi ta ira matanabar tus tane God. Iesene pata be ikinong
sene mon. Hoke tike pup na taho i tabureng ter ta ira haleng, kaie di
tangtanga tahut tupas God.
13 Ikin ra pinapalim na harharahut nong mu gil ie, na hamanis hapalaine
be a mangana turadi so mu, kaie ira haleng di nage pirlet God. Di na pirlet
God kinong mu taram ira linge i haruat ma no tahut na hininaawas tane
Krais, ikino tahut na hininaawas nong mu la tangtange be mu murmur ie.
Ma di na pirlet God bileng kinong mu manga lasen ura terter ra tamat na
hartabar ter ta di ma ta ira mes bileng.
14 Di na sangahe leh mu ter ta ira kati di ma di na sasaring uta mu kinong
God te tabar mu ma ra harmarsai i manga sakit.
15 Da tanga tahut tupas God tano nuno hartabar nong i manga bilai ta ing
paile tale be dait na ianga utana.

9:1-2 2 Korin 8:1-7 **9:6** Snd 11:24-25 **9:8-9** Sam 112:9 **9:10** Ais 55:10 **9:11** 2 Korin 1:11; 4:15

10

Pol ga balu dong ing di ga bul hanapu ie.

1-2 Iou Pol, ing di tange be a matien na turadi iou ing iou kis tikai ma
mu ma sene di tange bileng be a ut na paspasai iou ing iou kis tapa, iou
ura sarsaring mu tike linge. Hoke tike matien na turadi i hanapu habaling
ie hoke Krais ga tatalen hobi, iou ura sarsaring mu be pa mu nale sunang
iou be ni tatalen hoke tike ut na paspasai ing iou ni hanawat. A tutuno iou
nunure ter be i manga tale iou be ni paspasai nalamin ta mu ma i nanaas
be iou ni manga balaraan hobi uta di ari ing di lik be mem la tatalen ter
hoke no ula hanuo i lon hobi. Iesene iou saring mu be pa mu nale sunang
iou be ni me gil hobi.

3 A tutuno mem la lon ter ta ikin ra ula hanuo iesene mem pai lale
harubu hoke no ula hanuo ila gilgil hobi.

4 Ira linge na hinarubu ing mem la harubu me, paile haruat ma ira linge
di la harubu mekira tano ula hanuo. Ira numem linge na hinarubu a mon
dades ine metuma hone God ura durdure hagae no balo di balo bat mem
ma ie.

5 Mem la durdure hagae ira mangana lilik na latlaat ing i ura tutur bat
ira turadi be di nahula nunure God. Mem la hihis kawase ira numem lilik
bakut, waing kike ra lilik nage taram Krais.

6 Ma mem taguro ter ura hapadano ira tintalen na takmaluk bakut.
Iesene mem na kis kawase mu tuk ter be mu na hamanis be mu taram
ta ira linge bakut.

7 Mu nes bia mon iou. Pa mu le nes kilam tutuno iou. Ing be tikenong
i nunure ter be aie tane Krais, i tahut be na manga lilik baling be mem
bileng mem gar tane Krais ho ie.

8 Hobi bileng, be ing iou manga latlaat dahine tano tamat na kinkinis
God ga ter ie ta mem ura hadades timaan mu, ma pata be mem na hagae
mu, io, iou pa nile hirhir ta ikin.

9 Waak mu lik be iou ura haburut mu ma ira nugu pakpakat tupas mu.

10 (Iou tange hobi kinong di tange be, “Ira nuno pakpakat i tirih ma i
dades iesene be dait nes ie, a maluruana ie, ma ira nuno nianga a linge
bia mon.”)

11 I tahut be tike mangana turadi hobi na lilik timaan be aso ing mem
tange ta ira numem pakpakat ing mem kis tapa ta mu, io, mem na gil hobi
bileng be mem kis tikai ma mu.

12 Mem paile iangor be mem na hapupuo mem ma tari ing di tange be
di bilai. Paile tale be mem na tange be mem haruat ma di. Ing di hapupuo
di ma di baling ma di nes kilam habaling di ma ira nudi nilon iat, pata ta
minanes ta di.

13 Iesene uta mem, ira numem latlaat paile lake no pangpaang tano
pinapalim nong God te kubus ter ta mem. Pata. Mem na latlaat sene
mon uta ira linge ruma nalamin tano numem pangpaang. Ma mu bileng
ruma naramon ta ikino pangpaang.

14 Hokakarek, mem paile lake ira numem pangpaang tano pinapalim.
Ing be mem pai gorle hana tupas mu nalalie, mem gor lake um ira numem
pangpaang kakarek. Iesene pata, kinong mem ira luaina ura hinana ma
no tahut na hininaawas tane Krais tuk kira ho mu.

15 Ma mem paile let habaling mem uta ira pinapalim gar na mes, kaie
mem paile lake ira numem punpuo. Mem kis nanahe ma ra nurnur be

---

10:1-2 1 Korin 2:3 **10:1-2** 1 Korin 4:21 **10:4** Epesas 6:13-17 **10:8** 2 Korin 13:10 **10:13** Rom 12:3

mu na patpatuan timaan ta ira linge mu nurnur ine, kaie ira numem
pinapalim nalamin ta mu nage tamat hanana.
16 Ma mem kis nanahe ma ra nurnur be na ngan hobi waing mem nage
petlaar ura harpir ma no tahut na hininaawas ta ira katano rua menamur
ta mu. Mem sip be mem na gil hobi kinong mem paile sip be mem na let
habaling mem uta ira pinapalim ing ira mes di gil naramon ta ira nudi
katano.
17 Iesene, *“nesi nong i ura latlaat, i tahut be na let no Watong.”*
18 Dait na gil hobi kinong no Watong pai nale nes kilam tikenong be i
bilai ing be ikino turadi mon na tange habaling utana be i bilai. Pata.
Iesene ikino turadi nong no Watong i tange be i bilai, io, ikino turadi i
bilai.

11

Pol ga hakatom ira matanabar uta kike ira ut na harakale ing pa dile apostolo tutuno.

1-2 Iou sip be mu na hook mon iou ing iou tatalen dahine hoke ra ba.
Tutuno, iou sip be mu na gil hobi, kinong hoke God i ngalngaluan bat mu
be pa mu nale gar ta tike mes ma sene be mu ira nuno sene iat mon,
iou ngalngaluan bat bileng mu hobi. Iou te ter bat mu ura nuno tike
tunana mon, ma aie ne Krais iat, waing nige ter leise mu tana hoke tike
gamgamatien na laala na haine.
3 Iesene iou burut be mu na tamapas leh talur no numu tintalen na
murmur Krais ma ra tutuno ma ra gamgamatien na tinga mu. Iou burut
be ira numu lilik na tamapas leh hobi hoke ne Iwa nong no si ga habota
ie ma no nuno keskes na minanes.
4 Iou tange hobi kinong be ta tikenong i gate hana tupas mu ma iga
pir mu ma tike Jisas nong i mes tano Jisas ing mem ga pir mu utana, iou
nunure be mu ga manga kanan mon ura balbala leh tike mangana turadi
hobi. Hokakarek bileng, mu la kapkap tike mangana kinkinis i mes tano
kinkinis mu te hatur kawase ie tano Halhaaliena Tanuo. Hobi bileng mu
la larlaro be mu na kap tike mes na hininaawas tano tahut na hininaawas
mu te kap usurane ie.
5 Iesene tano nugu lilik, no nugu kinkinis na apostolo paile kis napu ta
dahine ta dong ing di kilam be ira kaba tamat na apostolo.
6 I tutuno dak be iou paile manga keskes ura nianga, iesene iou hatur
kawase ra minminanes. Ma ta ira mangana linge iou ga gil i manga
hamanis hapalaine mu be i tutuno hobi.
7 Iou pai gale saring mu be mu na kul iou ma ta tike linge ing iou ga
harpir ma no tahut na hininaawas tane God ter ta mu. Pata. Iou ga bul
hanapu habaling iou be mu nage kap ra tamat na kinkinis. Hohaam, iou
ga gil sasana ing be iou ga gil hobi?
8 Ing iou ga papalim nalamin ta mu, ira matanabar na lotu ta ari mes na
taman ga kul iou. I hoke be iou ga kukuman mekaia ho di ura hatahutne
mu.
9 Ma ing iou ga kis nalamin ta mu ma iou ga supi tike linge iou pai
gale hatirih ta tikenong ta mu kinong ira tasigu ing di ga hanawat mekira
Masedonia di ga banot ira nugu sunupi. Hobi, iou pai gale hapupusak mu
ma ra tirih nalalie ma pa nile gil hobi namur bileng.

10:17 1 Korin 1:31 **10:18** 1 Korin 4:4 **11:1-2** Epesas 5:26-27 **11:3** Stt 3:4,13 **11:4** Galesia 1:8-9 **11:5** 1 Korin 15:10; 2 Korin 12:11 **11:6** 1 Korin 2:1,13 **11:7** 1 Korin 9:18 **11:8** Pilipai 4:15-16; 2 Korin 12:13

10 Ing be i tutuno be ira tutuno tane Krais i kis ter tagu, io, i tutuno
bileng be pata tikenong na tale be na tigel iou tano nugu latlaat ta ikino
nugu tintalen hobi kira tano katano Akaia.
11 Hohaam, iou tange hobi kinong iou paile sip mu? Pata. God i nunure
ter be iou sip mu.
12 Ari di latlaat be di haruat ma mem. Ma di sip be mu na nes kilam
di be di haruat hobi. Iesene be no ngas iou la murmur ie kakarek, iou ni
gilgil iat hobi waing pa nile ter ra mahuo ta di be mu nage nes kilam di
be mem haruat.
13 Kike ra mangana turadi pa dile apostolo tutuno. Di harakale ma ira
nudi pinapalim ma di harababo mon be di ira apostolo tane Krais.
14 Ma waak dait karup be di ngan hobi. Satan iat bileng ila harababo be
aie tike angelo tano madares.
15 Io kaie, paile tike tamat na linge na kinarup be ira nuno tultule di
harababo be di ira tultule tano tintalen takados. Namur um di na kap ira
puspusno haruat ma ira nudi gingilaan.

Pol ga latlaat uta ira nuno tirih.

16 Iou tange habaling be waak tikenong i lik be iou tike ba. Iesene be ing
mu lik be iou tike ba, i tahut be mu na bala leh iou hoke be mu na bala
leh tike ba, kaie nige latlaat dahine.
17 Ing iou latlaat hobi uta ira linge iou nunure ter be i tutuno, iou paile
iangianga haruat ma ing no Watong te tule iou be ni ianga hobi, iesene
iou iangianga hoke tike ba.
18 Haleng di latlaat haruat mano tintalen na latlaat tano ula hanuo, kaie
iou bileng iou ni latlaat.
19 Kinong urah, mu laro be mu na bala leh ira ba be di na haianga mu
kinong mu lik be mu manga minanes.
20 I tale be ni tange hobi kinong mu la balbala leh nesi tikenong ing i
kure hadades mu ma be i en hapabono mu ma be i harauro mu ma be i
hatamat habaling ie ma be i paser ira punare mu.
21 Maris, iou hirhir ing iou hinawas palai be ira numem dades pai gale
haruat be mem na gil hobi ta mu! *
Ing be nesi tikenong i iangor be na latlaat uta tike linge, iou bileng iou
iangor be ni latlaat hobi. Ai! Iou iangianga hoke tike ba be ni tange hobi.
22 A Hibru di? Iou bileng hobi. Di tano huntunana Israel? Iou bileng. Be
a tubune Abraham di? Iou bileng.
23 Hohaam, di ira tultule tane Krais? Maris, iou nunure be no linge iou
ura tangtange ie na taram hoke ra nianga a nuno tike tamat na ba, iesene
i tutuno be tano nugu kinkinis na tultule iou lie ta di bakut. Iou lie ta di ta
ira dades na pinapalim. Ira pana ing iou ga kis ta ira hala na harpadano
i haleng ta di. Haleng sakit ira pana di ga ubu iou ma haleng na pana iou
git hutate be ni mat.
24 A liman na pana ira Iudeia di ga dangat iou. Ma ira pana tiketike ing
di ga dangat iou, iga aitul a sangahul ma liman ma ihet na pana.
25 Aitul a pana di ga lawat iou ma ra kalawa. Tike pana di ga gulum iou.
Aitul a pana iou ga hiruo ma ra mon tusu na tes. Tike kudulena bung na
kasasa ma ra bung bileng iou rusu ra tingana kasapa.
26 Iou te murmur haitne ira lawas na ngas. Igit hutate be ni hiruo ta ira

---

* **11:21** Pilipai 3:5 **11:21** Pol ga hasakit mon, kinong i nanaas be ira Korin di ga sip be ira nudi tena harausur na gil ra sasana ta di. Pol ga tange be pai gale kanan be na hagae di. **11:23** Apostolo 16:23 **11:24** Lo 25:3 **11:25** Apostolo 16:22; 14:19 **11:26** Apostolo 9:23; 14:5

taho ma ta ira luma di ira holmatau ma di bileng tano nugu huntunana
Israel ma di bileng ing pa dile Israel. Igit hutate be ni hiruo kaia ta ira
tamat na taman ma kaia bileng ra katano bia. Iou ga ura hiniruo tusu na
tes ma ta ira luma dong ing di harakale be a tasigu di naramon tane Krais.
27 Iou te manga papalim ma iou te kilingane ira dades na tirih. Haleng
na pana iou git matawas, iou pa gitle kumkubabo. Iou hanunure ter no
kinkinis na taburungan ma no minaruk bileng. Haleng na pana iou git lon
ma pata nian. Iou te kilingane ra maduhan ma pata bileng ta harkios.
28 Ari mes na linge bileng i tale be ni hinawase mu ine, iesene tike linge ta
ira kaba bungbung, iou la kilkilingane ra tirih uta di bakut ira matanabar
na lotu ta ira tamtaman ing iou manga lilik uta di.
29 Ing be tikenong paile manga dades tano nuno nilon, i hoke be iou kap
tike mangana kinkinis hobi bileng. Ing be di lamus harara tikenong tano
sasana, i manga hatirih no nugu nilon.
30 Mu te sunang iou be ni latlaat, kaie iou ni latlaat utano nugu kinkinis
nong pata nugu ta dades tana.
31 God no Tamana no Watong Jisas, nong no haridan na kis hathatikai
tane, i nunure ter be iou paile harakale.
32 Tusu Damaskas no ut na harbalaurai nong i napu tano king Aretas ga
hartule be di na balaure bat ira matanangas huat tano taman ura palpalim
kawase iou.
33 Iesene di ga haruh hasur iou ma tike kalot metuma ra matana kalangar
tano tamat na balo tano taman. Io kaie, iou gom hilo pas ie.

12

Ing di nes hasur dait kaia, dait kap ra dades metuma hono Watong.

1 Mu te hasungsung be ni latlaat hobi. Ma iou ni ianga baak ta ira
ninanaas na tanuo metuma hono Watong ma ira linge ite hapuasne, iesene
be ira nianga na latlaat ta kakarek ra ninanaas pai nale harahut.
2 Iou nunure tike turadi gar tane Krais nong God ga kap haut leh ie utuma
tano aitul a ula mawe tano sangahul ma ihet na tinohon ite pataam. Be
no turadi ga hanahut ma no palatamaine be no tanuana ga hana sukun
no palatamaine, iou paile nunure, iesene God i nunure ter.
3-4 A tutuno, iou nunure be God ga kap haut leh ikin ra turadi utuma
tano bilai na katano sakit. Iesene iou paile nunure be iga hana ma no
palatamaine be no tanuana ga hana sukun no palatamaine. God i nunure
ter. Ma no turadi ga hadade ira linge ing paile tale be tikenong na ianga
urie. A mon hartigel be pai nale hinawas uta kakarek ra linge.
5 Iou ni latlaat uta tike mangana turadi ho ikin ma sene pa nile latlaat
iat utagu. Iesene i tutuno be ni latlaat balik be pata nugu ta dades.
6 Iesene ing be iou nige ura latlaat, iou pai gorle ngan hora ba, kinong
iou gor tange ra tutuno. Iesene iou malok be ni latlaat, tikenong nahula
manga lik hatamat iou ma pai nale nes kilam iou haruat ma ira linge iou
gil be iou tange.
7 Iesene God ga ter tagu tike linge ura hagae iou, hoke be aie tike tukulo
i dingding no palatamaigu. Ma aie no tultule tane Satan nong God ga bala
ter ie tagu be na ter no harngunngutaan. Ma ne God ga ter ie tagu ura
hananget iou be pa nigele lik hatamat habaling iou uta kakarek ra tamat
na linge sakit God ga hapuasne ter tagu.
8 Aitul a pana iou ga saring no Watong be na kap leise ikin ra linge sukun
iou.

11:32 Apostolo 9:23-25 **12:7** Jop 2:6

9 Ma sene iga tange tagu be, “No nugu harmarsai i haruat ura utam.
Tikenong i dades harsakit ing be pata a nuno ta dades.” Io kaie, iou manga
laro be ni latlaat balik be pata nugu ta dades, waing no dades tane Krais
nage kis tagu.
10 Ma ikinong no burwana be iou laro be pata nugu ta dades, ma iou
laro bileng ing di tange hagae iou ma be ira kaba tirih i kabit iou, ma ta
ira kaba purpuruan ma ta ira kaba hinaragawai di gil tagu. Ma iou laro
be ni kilingane kakarek ra ngunngutaan ura utane Krais. Kinong urah, ta
ira pana bung be pata nugu ta dades, iou kap ra dades.

Pol ga manga ngaangel uta di ira Korin.

11 Iou te tatalen hoke tike ba, ma sene mu ga sunang iou be ni gil hobi.
Iesene igor tahut be mu gor pirlet iou kinong no nugu kinkinis na apostolo
paile kis napu ta dahine ta dong ing di kilam be ira kaba tamat na apostolo.
Ma a linge bia be iou tike turadi bia mon.
12 Ing iou ga tur dades ra hena ira tamat na tirih iou ga gil ira tamat na
gingilaan na kinarup ma ira dades na hakilang. Ma kakarek ra linge ing i
hatutuno be tikenong aie tike apostolo.
13 Iou ga bul hanapu mu hohaam ta ira mes na matanabar na lotu ta ira
tamtaman? Pata, iesene i tutuno balik be iou pai gale hapupusak mu ma
ra tirih. Maris, mu na lik luban leise ikin ra sasana iou ga gil ta mu! *
14 Karek um iou taguro ura kokol mu tano aitul a pana ma iou pa nile
hapupusak mu ma ra tirih kinong iou paile ura hanawan mu uta ira numu
linge. Pata. Iou ura hanawan tus mu. Ikin gor palai ta mu kinong ira not
no bulu pa di lale tamtabar ira tama di. Ira tama di la tamtabar ira nati
di.
15 Hobi, iou manga laro be ni ter ise bakut ira nugu linge ma no nugu
kudulena nilon bileng uta mu. Ing iou manga sip mu hobi, hohaam, na
hapuko balik ira numu sinisip ter tagu?
16 Ma ari ta mu, mu tange be, “A tutuno, pai gale hapupusak dait ma
ra tirih iesene a keskes na turadi ie ma iga hakuni dait ma ira kaba
hinarakale.”
17 Hohaam, ira turadi ing iou ga tule ter ta mu, di ga ngan hoke ira
gotgotwana turadi ma di ga hasurum ira numu linge? Pata.
18 Iou ga halilik Taitus be na hana ukaia ho mu ma iou ga tule no tasi
dait tikai ma ie. Hohaam, Taitus ga ngan hoke tike gotgotwana nalamin ta
mu? Pata. Mu nunure ter be mir ga tur tikai mon tano numir kudulena
lilik ma ira numir tintalen tike mangaan mon.
19 Ing mu waswas kakarek ra nianga mu lik dak be mem tur ra harkurai
ra matmataan ta mu ura tutur bat ira sana nianga tupas mem. Iesene
be pata. Ing mem ianga hobi, mem tur ra matmataan tane God ma tano
numem kinkinis naramon tane Krais. Bar bilai na harwis, ira linge bakut
ing mem gil, mem gil ura hadades mu.
20 Iou burut be ni me nes mu be pa mu nale haruat ma ing iou sip be ni
nes mu hobi. Ma iou burut bileng be mu na nes iou be iou paile haruat ma
ing mu sip ter hobi. Iou burut be a mon harngangar nalamin ta mu, ma a
mon bala ngungut, ira harpaleng, no tintalen na pinpines hagae tikenong,
ma pata ta bilai na tinaram. Iou burut be ari di nes kalak ira tamat na
mahuo na lilie ma ari di malamala tamat.

12:9 Pilipai 4:11-13 **12:11** 2 Korin 11:5 **12:12** Rom 15:19 **12:13** 2 Korin 11:9 * **12:13** Pol ga hasakit mon kinong i nanaas be ira Korin di ga sip be ira nudi tena harausur na hatirih ira nudi nilon. Iesene Pol pai gale gil tike sasana hobi ta di. **12:18** 2 Korin 8:6,16-18

21 Iou burut be no nugu God na bul hanapu iou ra matmataan ta mu
ing iou ni hana tupas habaling mu. Iou burut be ni me nes ra haleng ta
mu ing mu ga gil ra sana tintalen nalalie ma pa mu le lilik pukus ta ira
bilingana tintalen, no tintalen na ninohon tikai ma tikenong gar na mes,
ma ira tintalen na hilawa. Iou burut be ni me nes mu hobi ma iou ni
tapunuk ma ni suah pane mu.

13

Pol ga ianga na harakatom be na manga hapadano dong ing di kis baak tano sasana.

1 Karek um no aitul a pana ni me kol mu. Iou ni gil hobi haruat ma
ing ira nianga tane God di ga pakat i tange be, *"Da kap airuo be aitul a*
hininaawas palai ura hatutuno no linge."
2 Tano nugu airuo na harkol iou gate ter ra harakatom tupas mu. Ma
kakarek iou kis tapa ta mu iou ura hakatom habaling mu horek: ing ni
tapukus ukaia ho mu pa ni me hook dong ing di ga gil ra sana tintalen
nalalie, ma pa nile hook bileng di ira mes.
3 Ma iou ni ngan hobi kinong mu sip be ni hatutuno be Krais mon
nong i haianga mu mekira naramon tagu. Paile tabales ing i papalim kaia
nalamin ta mu. Pata. I dades nalamin ta mu.
4 A tutuno, di ga tut ie tano ula kabai ing pata a nuno ta dades. Iesene
i lon tano dades tane God. Hobi bileng, naramon tane Krais pata numem
ta dades. Iesene mem lon tikai ma ie kinong mem hatur kawase no dades
tane God. Ma mem na hatur kawase ikino dades ing mem na me papalim
ta mu.
5 I tahut be mu na nes mur habaling mu ura nunure be mu kis ter ta ira
linge dait nurnur ine. Kaia, mu walar mu. Hohaam, pa mu le nes kilam
be Krais Jisas i kis naramon ta mu? Iesene be mu puko balik tano numu
walawalar i hamanis be Krais paile kis naramon ta mu.
6 Ma iou nurnur ter be mu na nes kilam be mem, mem paile puko tano
walwalar.
7 Mem sasaring tupas God be pa mu nale gil ta sasana. Mem paile
sasaring hobi ura hamanis be mem te tur dades tano walawalar. Pata.
Mem sasaring hobi waing mu nage gil ing i takados, ma a linge bia be i
nanaas ter be mem te puko.
8 Iesene mem paile tale be mem na gil ta linge ura suksukuane no tutuno.
Pata. Mem tur utano tutuno.
9 Mem laro ing mu dades iesene pata numem ta dades. Ma mem sasaring
utuma nalu be mu na hanawat takados baling.
10 Ma ikin no burwana be iou pakpakat kakarek ra linge ing iou kis tapa
baak ta mu, kinong ing iou ni hana tupas mu iou malok be ni ter ra dades
na harpadano ter ta mu haruat ma no nugu kinkinis na gil harkurai. No
Watong ga ter ikino kinkinis na harkurai tagu be nige hadades mu, ma
pata be ura gilgil hagae mu.
11 Bar hinsaagu tane Krais, iou ura hapatam um no nugu pakpakat. I
tahut be mu na gil hatakadosne habaling mu ma mu na bala leh ira nugu
nianga na harharagat. Mu na tur tikai mon ma tike kudulena lilik ma mu
na kis ma ra malum. Ma no God nong ila terter ra harmarsai ma ra malum
na kis tikai ma mu.
12 Mu na haatne harbasiane leh mu ma mu na gagawane harbasiane mu
ma ra tahut na tintalen.

12:21 2 Korin 13:2 **13:1** Matiu 18:16; 1 Timoti 5:19 **13:4** Pilipai 2:7-8 **13:5** 1 Korin 11:28
13:10 2 Korin 10:8

13 Ma ira matanabar tus tane God bakut di haatne leh mu bileng.
14 Iou sasaring be no Watong Jisas Krais na marse mu bakut, ma be God
na sip mu bakut, ma be mu na tiktikai ma no Halhaaliena Tanuo.

No Pakpakat tane Pol tupas ira GALESIA

Pol gate so ira lotu tano katano Galesia (ari di lik be tano nuno luaina hinana ma ari di lik be tano nuno airuo na hinana). Ma kike ra matanabar na Galesia pa dile Iudeia. Pa di gale murmur ira harkurai tane Moses. Pata. Di ga nurnur sene mon tane Jisas ma ne God ga halon di. Iesene namur dahine, be Pol gate hana leh, ari tena harausur harabota di ga hana tupas ira Galesia ma di ga hinawase di be paile tale be tikenong na kap no nilon hathatikai ing be i nurnur tane Jisas sene mon. I supi ter bileng be na mur ira harkurai tane Moses, ma tike tamat na harkurai no tintalen na kut palatamaina turadi ura hamanis be aie tikenong ta ira matanabar tane God. Ma be Pol ga ser leh ikin ra harausur iga manga ngalngaluan ma iga karup bileng be ira Galesia di na kanan ura hadade ikin ra harausur ing i mes harsakit tano tahut na hininaawas tutuno ing di ga kap usurane ie mekatika hone Pol (nes Galesia 1:6-9). Pol ga ura hamanis ta di be ikino tahut na hininaawas sene mon i tale be na halon di. Pol ga hamanis be no nuno hinarpir i tutuno kinong God iat ga tibe ie be aie tike apostolo ma iga ter ikino hininaawas tana (1:11-2:10). Ma no surno tano tahut na hininaawas, ma no surno ta ikin ra pakpakat bileng i horek, be **God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana ing be i nurnur sene mon tane Krais, ma pata be i murmur ira bilai na tintalen ta ira harkurai tane Moses (2:16-21).** Pol ga hamanis be pata tikenong paile tale be na mur ira harkurai tane Moses, kaie God i sip be dait na nurnur sene mon hoke Abraham ga nurnur waing God na kure be dait takados ma be dait na langalanga sukun kike ra dades na harkurai (3:1-4:31). Ma sene paile tahut be dait ing dait paile kis ra hena ira harkurai be dait na gil ira sasana (5:1-15). Pata. Tano nudait nurnur dait langalanga um ura murmur ira tahut na tintalen hoke no Halhaaliena Tanuo na lamus dait be dait na lon hobi (5:16-26).

1 Aiou Pol tike apostolo. Ma ari turadi mon pa dile tibe iou be iou tike
apostolo, ma tike turadi paile tule iou bileng hobi. Iesene iou te kap no
kinkinis na apostolo mekatika hone Jisas Krais ma ne God no Tama dait
nong ga hatut ie sukun ra minat.
2 Io, iou tikai ma ira hinsaagu tane Krais ing di kis tikai ma iou, mem
pakat ikin ukaia ho mu ira matanabar na lotu ta ira tamtaman tusu tano
katano Galesia.
3 Iou sasaring be God no Tama dait ma no Watong Jisas Krais na ter ra
harmarsai ma ra malum ta mu.
4 Io, Krais ga ter leise no nuno nilon ura kapkap leise ira nudait sasana
be na halon dait sukun ira sana tintalen ta ikin ra pana bung, haruat tano
sinisip tane Mama no nudait God.
5 Io, tutuno sakit, dait na pirlet God hathatikai.

Tike tahut na hininaawas sene mon kanaia.

6 Maris! No tingagu i manga karup be habir at mon ma mu hanana talur
ikino nong ga tato mu. Ma iga tato mu hohaam? Iga tabar bia mon mu
ma ne Krais. Ai! Habir mon ma mu sisiel ta tike mes na hininaawas di
tange be no tahut na hininaawas.

1:4 Galesia 2:20

7 Iesene pata be tike mes na hininaawas aie no tahut na hininaawas tutuno. Ma iou tange mon hobi kinong ari di gilgil hangangao mu ma di sip be di na pukusane hagae no tahut na hininaawas utane Krais.
8 Ing be mem iat be tike angelo iat metuma ra mawe nage harpir ta mu ma tike mes na hininaawas ta nong mem ga harpir ma ie, io, iou saring God be na hagae tutuno iat balik ie.
9 Hoke mem ga tange nalalie, kakarek iou tange habaling horek: ing be nesi tikenong i harpir ta mu ma tike mes na hininaawas ta nong mu ga bala leh, io, iou saring God be na hagae tutuno iat ie.
10 Mu lik hohaam? Ing be iou tange hobi i nanaas be iou sip be ira turadi di na haut leh iou? Pata tutuno iat! Sene be iou sip be God na haut leh iou. Hohaam, i nanaas be iou ura halaro ira turadi? Pata. Ing be iou gor walwalar baak ura halaro ira turadi, io, pai gorle tale be iou tike tultule tane Krais.

God iat ga tibe Pol be na apostolo, ma pata be tike turadi ga tibe ie.

11 Ira hinsaagu tane Krais, iou sip be mu na palai be no tahut na hininaawas nong iou ga pirpir mu ma ie paile hanawat mekaia tike turadi.
12 Pata ta turadi ga hinawase iou be iga hausur iou utana. Iesene Jisas Krais ga hapuasne ie tagu.
13 Io, mu gate hadade ter utano nugu mangana nilon nalalie ing iou ga kis ter ta ira mangana nurnur ta mem ira Iudeia. Iou git manga haragawai ta ira matanabar tano lotu tane God ma iou git walwalar be ni hagae ie.
14 Iou ga manga ineine ta di ra haleng ta ira nugu harwis ura murmur timaan ira tintalen ta mem ira Iudeia. Ma iou ga taram ira harausur ta ira hintubugu ma ira but na gungunuama ma ra tamat na baso.
15-16 Iesene God ga gilamis leh iou tano nuno harmarsai nalalie tano pana bung di ga kaho iou ma iga tato iou ura nuno. Ma iga sip be na hapuasne no Natine tuma naramon tagu waing nige harpir nalamin ta di ing pa dile Iudeia. Ma ing be God ga gil hobi iou pai gale kap ta harpir ta tike turadi uta ikin ra hininaawas.
17 Ma iou pai gale hana bileng utuma Ierusalem ta dong ing di ga kap no kinkinis na apostolo nalalie tagu. Iesene iou ga haiah utusu Arebia ma iou ga tapukus baling utuma Damaskas.
18 Io, aitul a tinohon ga sakit ma iou ga hana utuma Ierusalem ura numir harnunurai ma ne Pita. Ma iou ga kis tikai ma ie ra sangahul ma liman na bung.
19 Sene be iou pai gale nes tikenong ta di ira mes na apostolo, Jemes sene mon, no tasine no Watong.
20 Io, iou sasalim ra matmataan tane God uta ira linge iou pakpakat ukaia ho mu be pata be a harakale.
21 Io, namur iou ga hana utusu ta ira iruo katano Siria ma ne Silisia.
22 Ma ira lotu tane Krais tusu tano katano Iudeia pa di gale nunure iou. Pata. Pa di gale tale be di na nes kilam bileng no matmataan tagu.
23 Iesene di git seser mon ikin ra hininaawas nong ga tange horek: “Aie nong ga haragawai baak ta dait, kakarek i harpir utano tahut na hininaawas nong dait nurnur tana. Ma nalalie iga walar be na hagae ikin ra hininaawas.”
24 Ma di ga pirpirlet um God ura utagu.

1:7 Apostolo 15:1,24 **1:8** 1 Korin 16:22 **1:10** 1 Tesolonaika 2:4 **1:11** Matiu 16:17 **1:13** Apostolo 8:3 **1:14** Apostolo 22:3 **1:15-16** Ais 49:1; Galesia 2:7 **1:18** Apostolo 9:26 **1:21** Apostolo 9:30

2

Ira mes na apostolo di ga bala leh Pol be aie tike apostolo ma pa di gale pukusane tike linge tano nuno hininaawas.

1 Ma a sangahul ma ihet na tinohon namur iou ga tapukus baling utuma
Ierusalem, mir ma ne Barnabas. Ma iou ga lamus bileng Taitus.
2 Ma iou ga hana kinong God ga harapuasa tagu be ni hana. Ma iou ma
ira lilie ing di ga lik hatamat di, mem sene mon mem ga kis hulungan ma
iou ga hinawas palai ta di utano tahut na hininaawas nong iou harpir ma
ie nalamin ta di ing pa dile Iudeia. Ma iou ga lilik barbarahon kinong iou
pai gale sip be no nugu pinapalim menalalie ma ta ikino pana bung bileng
na linge bia.
3 Ma a tutuno be Taitus nong mir ga tikai huat, pata be a Iudeia ie, iesene
pa di gale haragut be da kut no palatamaine.
4 Ma ikin ra linge ga hanawat kinong ari turadi ing di ga harababo be
di gar tane Krais, di ga lala mur mem ura nesnes timaan leh mem be
mem gar tane Krais Jisas, mem langalanga sukun hohaam kike ra mangana
harkurai. Io, di ga sip be di na hapupusak mem ma ta tirih ta kike ra
harkurai tane Moses.
5 Iesene mem pai gale haut leh ta dahine ta ira nudi lilik waing no tutuno
tano tahut na hininaawas pai nale panim sukun mu.
6 Ma hohaam ta kike ra lilie ing di ga lik hatamat di? (Io, be a mangana
kinkinis so di ga kap ter nalalie, pai gale habulbul iou. God pai nale
hatamat tikenong ing be ira turadi mon di lik hatamat ie. Pata.) Io, kike
ra lilie ing di ga lik hatamat di, di ga haut leh no nugu hininaawas. Pa di
gale sip be di na pukusane no nugu nianga ta dahine.
7 Pata. Iesene di ga nes kilam be God ga ter no pinapalim tagu ura harpir
ma no tahut na hininaawas nalamin ta di ing pa dile Iudeia hoke iga ter
no pinapalim tane Pita ura harpir nalamin ta ira Iudeia.
8 Ma ikin ga palai kinong God nong ga papalim naramon tano gingilaan
na apostolo tane Pita nalamin ta ira Iudeia ga papalim bileng naramon
tano nugu gingilaan na apostolo nalamin ta di ing pa dile Iudeia.
9 Ma ne Jemes, Pita, ma ne Jon duhat ing di ga lik hatamat duhat be
duhat palim ter no lotu, io, duhat ga nes kilam be God gate haidane iou
ma ikin ra pinapalim. Io kaie, duhat ga lulu ma mir ma ne Barnabas ura
hamanis be mem na papalim tikai. Io, duhat ga haut be mir na hana ter
ta di ing pa dile Iudeia, ma be duhat na hana ter ta ira Iudeia.
10 Duhat ga saring mir be mir na gil tike linge sene mon. Duhat ga saring
mir be mir na lilik ura harahut ira maris. Ma ikinong iat no linge nong
gate hanawat tamat tagu, kaie iou gom gilgil.

Pol ga sungute Pita ing Pita ga gil sasana.

11 Iesene ing be Pita ga hanawat utusu Entiok iou ga tur mamate ie ma
iou ga sungute ie ura tutur bat ikino linge iga gil kinong iga gil tike sasana.
12 Io, iga gil horek: nalalie ta ing ari turadi metuma hone Jemes ga
hanawat, Pita git iaiaan tikai ma di ing pa dile Iudeia. Iesene ing be di
ga hanawat, Pita ga tur haburuana be na hana sisingen leh ta di ing pa
dile Iudeia kinong iga burte di metuma hone Jemes ing di tur dades tano
gingilaan na kut palatamainari.
13 Ma ira mes na Iudeia tane Krais di ga harababo tikai ma ne Pita ing
di ga hana leh bileng sukun di ing pa dile Iudeia. Ma ikino sasana ga sel
harara Barnabas iat bileng, kaie igom gil hobi.

2:1 Apostolo 15:2 **2:4** Galesia 1:7; 5:1,13 **2:7** Apostolo 22:21 **2:10** Apostolo 11:29-30 **2:12** Apostolo 11:3

14 Iesene ing be iou ga nes be pa di gale murmur hatakadosne no tutuno
tano tahut na hininaawas, io, iou ga tange tane Pita ra matmataan ta ira
haruat be, “Augo tike Iudeia ma sene paule lon haruat ma ira Iudeia. Pata.
U lon haruat ma di ing pa dile Iudeia. Io kaie, paile takados be u hagut di
ing pa dile Iudeia be di na lon haruat ma ira Iudeia.

Ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di bakut, God na kure be di takados ing be di nurnur tane Krais.

15 “Dait ira Iudeia, dait ira bulumenamur ta ira Iudeia. Pa dait le gar
tike mes na huntunana ing dait ira Iudeia dait la kilkilam di be ira ut na
sana.
16 Iesene dait iat ira Iudeia, dait nunure be God pai nale kure be tikenong
i takados ra matmataan tana ing be i murmur ira harkurai tane Moses.
Pata. Na harkurai utana be i takados ing be i nurnur tane Krais Jisas.
Io kaie, dait iat, dait te nurnur ter tane Krais Jisas waing God nage kure
be dait takados ra matmataan tana. Ma ina kure ter hobi kinong ite nes
no nudait nurnur ma pata be ite nes ira nudait gingilaan haruat ma ira
harkurai tane Moses. Io kaie, dait te nurnur ter um tane Krais Jisas kinong
dait nunure be God pai nale kure tikenong be i takados ing be i murmur
ira harkurai tane Moses.
17 Io, dait sip um be God na kure be dait takados kinong dait naramon
tane Krais. Be dait naramon tane Krais hobi, iesene i hanawat palai be
dait sana bileng hoke di kike ing pa dile Iudeia, da tange hohaam? Da
tange be Krais i lamus dait ura gilgil ira sana tintalen? Pata! Pata tutuno
iat!
18 Ing be iou te ter tihigu tano mangana lilik be ira harkurai tane Moses
di nage tale ura kurkure be iou takados, ma namur iou mur habaling di,
io, iou hatutuno be iou tike ut na laka harkurai.
19 Ira harkurai tane Moses ga kure iou be ni mat. Io kaie, iou gom mat
tano dades ta kike ra harkurai waing nige lon ura utane God. Iou te mat
tikai ma ne Krais tano ula kabai.
20 Ma pata be iou um nong i lon. Pata. Krais i lon tagu. Ma no mangana
nilon tano palatamaigu kakarek iou lon ma ra nurnur tano Natine God
nong ga sip iou ma igom ter leise no nuno nilon utagu.
21 Ing be God gor tale be na kure be tikenong i takados ing be i murmur
ira harkurai tane Moses, i nanaas ter be Krais ga mat bia mon. Iesene
kakarek ra nugu nianga paile ngan hobi, kaie iou paile harus ise no
harmarsai tane God. Pata. Iou tange be dait supi ter be na tabar bia
mon dait ma no nuno harmarsai.”

3

God pai nale kure be dait takados ing be dait mur ira nuno harkurai, iesene ing be dait nurnur tane Krais.

1 Ai! I hoke be tikenong te gil pinegil ta mu ira Galesia kaie mu ge manga
ba! No hininaawas utano minat tane Jisas Krais tano ula kabai ga hanawat
palai ra matmataan ta mu.
2 Iou sip be ni nunure leh tike linge sene mon ta mu ma i horek. Hohaam,
mu ga hatur kawase no Halhaaliena Tanuo kinong mu ga murmur ira
harkurai tane Moses be kinong mu ga nurnur ta ing mu ga hadade?
3 Iou manga karup be mu manga ba hobi! No Tanuo ga hatahun ira
numu sigar nilon. Hohaam balik be mu walwalar ura hatahutne hababane
ira numu nilon ma ira numu baso iat?

2:16 Apostolo 15:10-11; Rom 3:20-28; Galesia 3:11 **2:20** Galesia 1:4

4 Hohaam, ira haridan ing di ga hana tupas mu, di ga hana tupas bia
mon mu? Pata. Iou lik be pa mu le lik be a linge bia mon di.
5 Hohaam, God la tamtabar mu ma no dades tano Tanuo ma ila gilgil
ira dades na gingilaan na kinarup nalamin ta mu kinong mu murmur ira
harkurai tane Moses? Pata. Sene be kinong mu ga hadade no tahut na
hininaawas ma mu nurnur tana.
6 Hoke bileng Abraham. Ira pakpakat tane God i tange be *"Abraham
ga nurnur tane God ma ne God ga was leh no nuno nurnur be Abraham i
takados ra matmataan tana."*
7 Io kaie, i tahut be mu na palai be dong ing di hatur kawase ra nurnur,
a bulumenamur tutuno tane Abraham di.
8 Ira nianga tane God di ga pakat ga huna tange be God na harkurai uta di
ing pa dile Iudeia be di takados ra matmataan tana kinong di na nurnur. Io
kaie, kike ra pakpakat ga huna harpir utano tahut na hininaawas ter tane
Abraham horek: *"Metuma naramon tano num huntunana iou ni haidane
ira huntunana bakut tano ula hanuo."*
9 Io kaie, i palai um, be dong ing di nurnur, God na haidane di tikai ma
ne Abraham no ut na nurnur.
10 Di bakut ing di la noh mur ter ira harkurai tane Moses be God na
kure be di takados, io, di kis ter ra hena no tamat na harpadano tane God,
kinong ira nuno nianga di ga pakat ie i tange horek: *"Di bakut ing pa di la
murmur ira harkurai bakut ta ikin ra pakpakat, io, di na kis ter ra hena no
tamat na harpadano tane God."*
11 Ma i manga palai um be God pai nale kure be tikenong i takados be
ing i murmur ira harkurai tane Moses. Ma ikin i palai kinong ira nianga
tane God di ga pakat i tange bileng horek: *"Nesi tikenong ing i nurnur, kaie
God i kure be i takados ra matmataan tana, io, ikinong sene mon na lon."*
12 Io, no tintalen na mur harkurai dur paile haruat ta dahine ma no
tintalen na nurnur. Pata. Kinong urah, *"Nesi tikenong i sip be na lon tano
tintalen na mur harkurai, io, i supi ter be na gil hatikane kike ra harkurai
tane Moses."*
13 Iesene ma ra but na kunkulaan Krais ga kul halangalanga dait sukun
no tamat na harpadano nong ira harkurai ga ter ta dait. Ma iga tale be na
halangalanga dait hobi kinong iga pusak no nudait harpadano, hoke ira
nianga tane God di ga pakat i tange horek: *"Be tikenong di hataba ie ra ula
dahe, i kis ter ra hena no tamat na harpadano tane God."*
14 Ma ne Krais Jisas ga gil hobi be inage tabar di ing pa dile Iudeia ma
no haridan God ga ter tane Abraham, be dait bakut ing dait nurnur dait
na hatur kawase no Halhaaliena Tanuo nong God ga kukubus ter ta dait.

*Ira harkurai tane Moses pa dile tale ura kapkap leise no kunubus God
ga huna gil ie ma ne Abraham.*

15 Ira hinsaagu tane Krais, iou ni tange tike nianga harharuat nong ila
nganngan hobi ta ira kaba bungbung. Ing be airuo dur haut tike linge ma
dur gil tike kunubus, pata tikenong i tale be na pales ie.
16 Hobi bileng ta ira kunubus tane God. God ga kukubus ter tane
Abraham ma tano nuno bulumenamur. Io, ira nianga tane God di ga
pakat paile tange be God ga kukubus ter *"ta ira nuno bulumenamur,"* be
haleng. Pata. I tange be God ga kukubus ter *"tano nuno bulumenamur,"*
be tikenong mon, ma aie Krais.
17 No pipilaina tutuno tano nugu nianga i horek. God ga gil no luaina

3:6 Stt 12:3; Rom 4:3,16 **3:10** Lo 27:26 **3:11** Galesia 2:16 **3:13** Rom 8:3; Lo 21:23 **3:16** Stt 12:9 **3:17** KBk 12:40

kunubus tikai ma ne Abraham. Ma aihet na maar ma aitul a sangahul na
tinohon menamur, God ga ter ira harkurai tane Moses. Io kaie, kike ra
harkurai paile tale be na kap leise ikino kunubus God ga huna gil. Pata.
No luaina kunubus i tur dades ter.
18 Io, ma da tange hohaam utano haridan God ga tange be na tabar ira
nuno matanabar me? Ing be ikino haridan i hanawat metuma naramon
ta ira harkurai tane Moses, io, i palai be paile tale ura hinanawat metuma
naramon ta ikino luaina kunubus. Iesene paile tutuno. God te tabar bia
mon Abraham ma ikino haridan metuma naramon ta ikino kunubus.

19 Io kaie, urah ira harkurai tane Moses di ga hanawat? No luaina
kunubus gate kis ter iesene God ga ter bileng kike ra harkurai ura hamanis
be a mangana tintalen so i sana. Ing be pata ta harkurai pa dait nale
nunure be a mangana tintalen so i lake harkurai, kaie i sana. Ma kike
ra harkurai di ga dades tuk ter tano hinanawat tano bulumenamur tane
Abraham, ikino bulumenamur nong God ga gil no kunubus ma ie. Ma ira
angelo di ga ter leise kike ra harkurai tane God ter ta tikenong nalamin,
ma aie balik ga ter ta ira matanabar.
20 Ma tike turadi nalamin paile tur ura harahut sene tike palpal. Iesene
God aie tikenong sene mon.

God ga ter ira harkurai ura lamlamus dait ukaia hone Krais.

21 Io, ing be da tange hobi, hohaam, i nanaas be ira harkurai tane Moses
di harus ise ira linge God te kukubus ter ta dait? Pata tutuno iat! Io, ing be
God ga ter ira harkurai ing i tale ura haralon, tutuno sakit, God gor kure
be di takados ing di mur kike ra harkurai.
22 Iesene ira nianga tane God di ga pakat i tange be ira sana tintalen
te hiis kawase no ula hanuo bakut ma i kis ter hobi. Urah? Waing God
na tabar dong ing di nurnur ma ira linge igate kukubus ter ta di. Ma ina
tabar di hobi kinong di nurnur iat tane Jisas Krais.

23 Nalalie ta ing ikin ra tintalen ura nurnur ga hanawat, ira harkurai
tane Moses di ga hiis kawase dait. Ma kike ra harkurai ga hiis kawase dait
tuk ter tano pana bung be ikin ra tintalen na nurnur ga hanawat puasa.
24 Io kaie, ira harkurai di ga kure kawase dait ura lamlamus dait tupas
Krais waing God nage kure be dait takados ing be dait nurnur tane Krais.
25 Ma no pana bung ura nurnur te hanawat um, kaie ira harkurai pa di
nale kure kawase habaling dait.

Pa dait le tultule baling. Dait ira natine God.

26-27 Io, mu bakut ing mu nurnur, mu ira natine God kinong mu bakut
ing di gate baptais mu tane Krais mu te hanawat tikenong ma ie, i hoke
be mu te sigasige ma ne Krais.
28 Ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di haruat mon. Ira tultule ma di
ing pa dile tultule, di haruat bileng mon. Ma i ngan hobi bileng ta ira
tunana ma ira haine. Urah, kinong mu bakut mu tikenong mon naramon
tane Krais Jisas.
29 Ma ing be mu gar tane Krais, io, mu ira bulumenamur tane Abraham
ma mu na hatur kawase ira linge haruat ma no kunubus tane God.

3:18 Rom 4:14 **3:19** Rom 5:20; Apostolo 7:38 **3:21** Rom 8:2-4 **3:23** Galesia 4:3 **3:24** Rom 10:4 **3:26-27** Jon 1:12 **3:26-27** Rom 6:3 **3:28** Rom 10:12 **3:29** Rom 4:13

4

1 Ma iou ni ianga bileng uta tike bulu nong na hatur kawase ira linge
bakut tano Tamana namur. A tutuno ing a bulu baak ie ira linge bakut a
nuno, iesene paile mes ta tike tultule.
2 Ing be a bulu baak ie ari turadi di la balbalaure ie ma di la kurkure ie
tuk ter tano pana bung be no Tamana gate kukubus ter be pa di nale gil
habaling hobi.
3 Ma hoke bileng dait. Be dait ga not no bulu ta ira nudait lilik utane
God, ira not no linge dait ga nunure uta ikin ra ula hanuo ma dait ga mur,
di ga hiis kawase dait.
4-5 Iesene be no pana bung ga hanawat haruat ma no lilik tane God, io,
iga tule no Natine, tike haine ga kaho ie. Ma iga tamat menapu ta ira
harkurai tane Moses be na kul halangalanga dong ing di ga kis menapu ta
kike ra harkurai. Ma iga gil hobi be Mama na halon hapatangen dait be a
natine.
6 Io, i tutuno be mu ira natine God. Io kaie, God te tule no Tanuana no
Natine utuma ra tinga dait ma i tato huat be, “Mama, nugu Mama!”
7 Io kaie, pa mu le ira tultule baling um. Pata. Mu ira natine. Ma ne God
na tabar mu ma ira linge i haruat be ira natine na hatur kawase kinong
mu ira natine iat.
8 Nalalie ing be mu pai gale nunure God, ira mangana tanuo ing pa dile
God tutuno di ga hiis kawase mu.
9 Iesene kakarek mu nunure God, be i tahut dak be ni tange be God i
nunure mu. Io kaie, ura biha be mu ura taptapukus baling ter ta kike ra
malmalungana tanuo? Mu sip be di na hiis kawase habaling mu?
10 Maris, i nanaas be di te hiis kawase habaling mu kinong i palai be mu
la murmur timaan di ira harkurai ta ira mangana tamat na bung, ira sigar
teka, ira tinohon na nian, ma ira mes na mangana tinohon bileng.
11 Iou burburut uta mu kinong i nanaas dak be iou te hasurum ira nugu
dades uta mu.

No tingane Pol ga manga ngaangel uta di ira Galesia.

12 Ira hinsaagu tane Krais, iou manga saring mu be mu na langalanga
sukun ira harkurai ho iou kinong iou ga ngan hoke mu nalalie. Ma pa mu
gale gil tike sasana tagu.
13 Ma mu palai ter be iou ga huna harpir ma no tahut na hininaawas ta
mu kinong iou ga maset.
14 Ma a tutuno be no nugu minaset ga hatirih mu, iesene pa mu gale
malentakuane iou ma pa mu gale harus ise iou. Pata. Mu ga bala leh iou
hoke be iou tike angelo tane God, be hoke be iou Jisas Krais iat.
15 Mu ga manga laro! Ira numu gungunuama kanaia ha? Iou tange ra
tutuno be mu gor luar leise ira kaluara mata mu ma mu nage ter tagu ing
be mu gor tale.
16 Hohaam, i nanaas be iou te hanawat hoke no numu ebar kinong iou
ga hinawase mu uta ira tutuno God te hapuasne?
17 Di ira mes di walar ura lamlamus mu ter ta di ma ra tamat na baso.
Iesene ing be di gilgil hobi, a sana tintalen di gil. Di sip be di na tur bat
mu ura murmur mem waing mu na baso mur di.
18 Ma i tahut be ari na lamus mu ma ra baso ing be di sip be di na
harahut tutuno mu. Ma ing be iou paile kis tikai ma mu ma ari di sip be
di na harahut mu hobi, io, i tahut bileng.

4:3 Kolose 2:20 **4:4-5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:6** Rom 8:15-17 **4:10** Rom 14:5; Kolose 2:16

19 Ira natigu, tike pana baling iou hoke tike haine i ura kinakaho. Iou
kap ra tamat na ngunngutaan uta mu tuk ter be no tintalen tane Krais na
tahuat naramon ta mu.
20 Iou manga sip be iou gor tale be ni kis tikai ma mu kakarek ma iou
pa nigele supi ura nianga dades ta mu hobi. Iesene iou ngangao kinong
iou ni gil bihane ie inage tahut?

Ira natine Sara ma ira natine Hagar.

21 Mu ing mu sip be mu na kis menapu no dades ta ira harkurai tane
Moses, iou ura tirtiri mu tike linge. Mu palai uta ira linge ira harkurai
tane Moses di tange, be pata? Iou lik be pata.
22 Iou tange hobi kinong ira pakpakat di hinawas be airuo ira natine
Abraham. Tikenong tano haine na tultule ma tikenong tano haine nong i
langalanga sukun ira tirih gar na tultule.
23 Di ga kaho no natine no haine na tultule hoke ira haine di la kakaho
hobi. Iesene di ga kaho no natine no haine nong i langalanga kinong God
ga kukubus ter hobi.
24 Io, i tale be da kap tike mangana pipilaina metuma naramon ta ikin.
Karek ira iruo haine dur haruat ma airuo kunubus. Tike kunubus metuma
ra uladih Sinai ma ira natine ira tultule. Ma ikin ra kunubus aie ne Hagar.
25 Io, ikin ra Hagar nong i haruat ma no kunubus metuma tano uladih
Sinai tusu Arebia, aie bileng i haruat ma no taman Ierusalem katiak. Urah,
kinong Ierusalem ma ira natine di ira tultule bileng.
26 Iesene no Ierusalem tuma nalu i langalanga sukun ira tirih gar na
tultule. Ma aie no etna dait.
27 Ma no nianga tane God ing di ga pakat ie i hatutuno ikin be i tange
horek tane Sara,
"Augo ra hintu, nu laro!
Paule kilingane ra ngunngutaan na kinakaho iesene i tahut be nu
kakongane ma ra gungunuama.
Urah, i tutuno be no num tunana te hana talur ugo,
iesene ira natim di na haleng balik tano haine nong no nuno tunana i kis
ter baak ma ie."
28 Io, mu ira hinsaagu tane Krais, mu hoke ne Aisak. Mu ira natine God
kinong God ga kukubus ter hobi.
29 Taitus ikino pana bung no bulu nong Hagar ga kaho ie hoke ira haine
di la kakaho hobi, io, ikino bulu ga haragawai ta nong Sara ga kaho ie ma
ra harharahut tano Halhaaliena Tanuo. Ma i ngan bileng hobi katiak.
30 Iesene ira nianga tane God di ga pakat i hamanis be pai nale ngan
hobi hatikai. I tange horek: *"Nu tule leise no haine na tultule tikai ma no
natine. Urah, kinong no natine tano haine na tultule pai nale kap ta linge
tano nudur Mama. Pata. No natine sene no haine nong i langalanga sukun
ira tirih gar na tultule na kap."*
31 Io kaie, ira hinsaagu tane Krais i palai be dait paile natine no haine
na tultule. Pata. Dait ira natine no haine nong i langalanga sukun ira tirih
gar na tultule.

5

Dait langalanga sukun ira harkurai tane Moses.

4:22 Stt 16:15; 21:2 **4:23** Rom 9:7-9 **4:26** Hibru 12:22; Ninanaas 21:2,10 **4:27** Ais 54:1
4:28 Rom 9:7 **4:29** Stt 21:9-10; Jon 8:35

1 Krais ga halangalanga dait sukun ira harkurai tane Moses waing dait
na langalanga talur ra dades ta kike ra harkurai. Io kaie, mu na tur dades
kaia ma waak mu bala leh kike ra harkurai be na hiis kawase habaling
mu.
2 Mu na hadado baak! Iou Pol, iou hinawase mu be ing mu na bala ter
tari ura kutkut ira palatamai mu haruat ma ira harkurai tane Moses, io,
Krais pai nale tale be na kure be mu takados ra matmataan tana.
3 Iou hakatom habaling mu tiketike ing mu bala ter di be di na kut ira
palatamai mu. Ing be mu na gil hobi mu na manga supi bileng be mu na
mur ira harkurai bakut tane Moses.
4 Mu ing mu walwalar be mu na mur ira harkurai tane Moses waing
God na kure be mu takados ra matmataan tana, io, mu te kutus leh mu
talur Krais. Mu te puko talur leh ira mangana matanabar ing God i tabar
bia mon di ma no nuno harmarsai.
5 Iesene mem kis nanahe ma ra nurnur utano haridan God na tabar
mem ma ie. Ma ina gil hobi kinong ite kure be mem takados ra matmataan
tana. Ma tano Halhaaliena Tanuo mem kiskis kawase kike ra haridan ma
ra nurnur.
6 I tale be ni tange hobi kinong ing be dait kis ter tane Krais, io, a linge
bia mon be da kut ira palatamai dait be pa da kut. Tike linge sene mon
i tamat. Ma i horek: dait nurnur tane Krais ma ikin i palai kinong dait
harmarsai harbasie ta dait.
7 Ira numu nilon ga hanana timaan. Nesi ga habatbat mu kaie pa mu
gom taram ira tutuno ing God te hapuasne ta dait?
8 Ikinong ra mangana harlewen pai gale hanawat metuma ho nong ga
tato mu.
9 I tutuno hoke da tange, “A da pet na is mon i haruat ura halalet no
kudulena katano beret.”
10 Iesene iou nurnur ter ta mu kinong dait kis ter tane Krais. Iou nurnur
be pa mu nale kap tike mes na lilik ma be God na hapadano nesi ta
tikenong i hangangao mu hobi.
11 Ma hohaam utagu, bar hinsaagu tane Krais? Be i tutuno be iou harpir
baak be da kut ira palatamai di tari, io, ura biha di haragawai baak tagu?
Ing be gor tutuno hobi, no nugu hinarpir utano kabai tane Krais pai nale
taram saasa ta ira nudi hinadado.
12 Ma hohaam ta dong ing di harpir be da kut ira palatamai di tari ma di
hagae ira numu nurnur hobi? Ing be di lik be no tintalen na kut palatamai
di i harahut di, io, waak di kut leise mon ta dahine ta di. Pata. Na tahut
be di na manga kut hagae habaling iat di!
13 Io, mu ira hinsaagu tane Krais, God ga tato mu waing mu nage
langalanga sukun ira harkurai tane Moses. Iesene waak mu lik be mu
langalanga sukun kike ra harkurai kaie i tale mu be mu na gil haruatne
ira sana palpal naramon ta mu. Pata. Iesene na tahut be mu na tultule
ma ra tintalen na harmarsai harbasie ta mu.
14 Ma i tale be ni tange hobi kinong dait na gil haruatne ira harkurai tane
Moses bakut ing be dait na taram ikin ra harkurai. Ma ikin ra harkurai i
tange horek: *“Nu marse tikenong hoke u marse habaling iat ugo.”*
15 Iesene ing be mu harngangar ma harubu harbasie ta mu, mu na
harbalaurai timaan, mu nahula haliare habaling mu.

Ira tintalen tano sana palpal i mes harbasie ta ira puspusno tano Halhaaliena Tanuo.

5:6 1 Korin 7:19; Galesia 6:15 **5:9** 1 Korin 5:6 **5:10** Galesia 1:7; 2 Korin 11:15 **5:13** 1 Pita 2:16 **5:14** Rom 13:9

16 Io, no surno ta ira nugu nianga horek: mu na hanana ma no
Halhaaliena Tanuo ma pa mu na gil haruatne ira sinisip tano sana palpal
naramon ta mu.
17 Na ngan hobi kinong ira sinisip tano sana palpal i mes harbasie ta
ira sinisip tano Halhaaliena Tanuo. Ma no Tanuo na sip ira linge i mes
harbasie ta ing no sana palpal i sip. Dur la harubu harbasie ta dur kaie
pa mu le tale be mu na gil haruat ma ira numu bilai na sinisip.
18 Iesene be ing no Tanuo i lie ta mu, no dades ta ira harkurai tane Moses
pai nale kure mu.
19-21 Io, ira tintalen tano sana palpal di palai ma di horek: a tintalen na
ninohon tikai ma tikenong gar na mes, ira bilingana tintalen, ira tintalen
na hilawa, a tintalen na lotu tupas ira god harabota, a tintalen na gil
pinegil, a tintalen na malmalentak, ira hargor, a bala ngungut uta ira bilai
na linge tike mes i hatur kawase, ira ngalngaluan, a tintalen na gumut, a
tintalen na hargor, a tintalen na kis harpaleng, a tintalen na nes kalak
linge gar na mes, a tintalen na minamo ma ra ul ba, ma ari mes na
mangana tintalen bileng hobi. Iou hakatom mu hoke iou ga gil nalalie,
be nesi tikenong la gilgil hobi, pai nale salo tano kingdom tane God.
22-23 Iesene ira puspusno no Halhaaliena Tanuo i horek: a sinisip ukaia
ta ira mes, a gungunuama, a malum, a bala mat, a harmarsai, ira bilai na
tintalen, a tutuno na tintalen, a tintalen na matien na turadi, ma a tintalen
na harbalaurai tano nuno sipsip. Pata ta tike harkurai na tur bat kike ra
tintalen hobi.
24 Dong ing di gar tane Krais Jisas, no sana palpal naramon ta di tikai
ma ira nuno namnamas, di te tut ter ie ra ula kabai.
25 No Tanuo ga halon dait, kaie i tahut be dait na murmur no Tanuo.
26 Waak dait hatamat habaling dait. Waak dait hangalngaluan har-
basiane dait. Ma waak dait bala ngungut harbasie ta dait uta ira bilai
na linge tikenong i hatur kawase.

6

Dait na harahut harbasiane dait ma ira nudait tirih.

1 Ira hinsaagu tane Krais, ing be mu nunure leh be tikenong te gil tike
sasana, io, mu ing mu manga murmur no Tanuo, i tahut be mu na harahut
ie be na bilai baling. Iesene mu na gil hobi hoke ira matien na turadi. Ma
mu na balaure habaling mu, mu nahula puko ta ira harwalar.
2 Ma mu na pusak harbasiane ira numu mangana tirih hobi. Ing be mu
na gil hobi, mu na gil haruatne no harkurai tane Krais.
3 Io, ing be tikenong i lik be aie iat um, ma sene be pata mon, i hakale
habaling iat ie.
4 Ma tiketike na nes mur ira nuno tintalen iat be i bilai be i sana. Ing
be na gil hobi na tale be ina laro ta ira nuno bilai na tintalen. Waak be i
manga lilik ta ira mangana gingilaan ta ira mes.
5 Urah, kinong tiketike na pusak ira tirih iat ta ira nuno tintalen.

Dait na gil ira bilai na tintalen ura kapkap ira bilai na kunkulaan.

6 Nesi tikenong da hausur ie uta ira nianga tane God, na tahut be na ter
ira bilai na harharahut ta ikino nong i hausur ie.
7 Waak mu hakale habaling mu. Paile tale be da hasakit tane God. Urah,
kinong aso ing tikenong i so, i kil habaling iat.

5:17 Rom 7:15-23 **5:19-21** 1 Korin 6:9-10 **5:24** Rom 6:6; Kolose 3:5 **5:26** Pilipai 2:3 **6:1** Matiu 18:15 **6:2** Rom 15:1 **6:5** Rom 14:12 **6:6** 1 Korin 9:11,14 **6:7** Rom 8:13

8 Nesi tikenong i saaso tano nuno nilon haruat ma ira sinisip tano sana palpal naramon tana, io, na kil habaling ira linge na minat mekaia hono sana palpal. Iesene nesi tikenong i saaso tano nuno nilon haruat ma ira sinisip tano Halhaaliena Tanuo, io, na kil habaling ira linge na nilon hathatikai mekaia hono Tanuo.
9 Io, waak dait malmalungo ura gilgil ira tahut kinong ing be pa dait nale malmalungo sukun kike ra tahut na tintalen, a pana bung kanaia ing dait na kil ira puspusno no nudait mangason.
10 Io kaie, kakarek iat baak ing i tale dait ura gilgil ira bilai, i tahut be dait na gilgil hobi ta ira turadi bakut. Sene be na manga tahut sakit be dait na gil ira bilai naramon ta ira kaba ut na nurnur.

No kabai tane Krais aie sene mon no tamat na linge.

11 Io, mu na nes ira tamat na pakpakat iou pakpakat kakarek ma no lumagu iat.
12 Di ira tena mur harkurai tane Moses, di ura sunsunang mu be mu na mur no tintalen na kut palatamai mu, waing ira Iudeia di nage pirlet di utano nudi pinapalim nalamin ta mu, be kike ra Iudeia di nahula haragawai ta di pane no nudi nurnur tane Krais sene mon.
13 Di iat ing di murmur no harkurai ura kut palatamainari, pa di lale murmur ari mes na harkurai tane Moses. Iesene di sip be mu na haut leh tari be da kut ira palatamai mu waing di nage latlaat uta ira palatamai mu.
14 Tutuno sakit, iou paile sip be ni latlaat hobi. Iesene iou sip be ni let sene mon no kabai tano nudait Watong Jisas Krais. Kaia ra ula kabai iou ga mat talur ira tintalen tano ula hanuo ma kike ra tintalen di ga mat talur iou.
15 Ma be da kut ira palatamai dait be pa dile kut, a linge bia mon. Iesene no linge tamat be dait a sigar na hakhakisi tane God.
16 Ma dong ing di na hanana haruat ta ikinong ra nugu nianga, io, iou saring God be na ter ra malum ma ra harmarsai ta di ma tano Israel tane God.
17 Io, waak um tikenong be na hapurpuruan habaling iou kinong ira hora manuo tano palatamaigu di hamanis be iou gar tane Jisas.
18 Ira hinsaagu tane Krais, iou sasaring be no harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais na kis tikai ma ira tanua mu. Amen.

6:15 Galesia 5:6; 2 Korin 5:17 **6:17** 2 Korin 4:10

No Pakpakat tane Pol tupas ira
EPESAS

Ikin ra pakpakat tane Pol i hinawas palai ta ira humangana haridan naramon tane Krais tupas dait (nes Epesas 1:3-14). Naramon tane Krais, God te gilamis dait (1:4), ite halon hapatangen dait (1:5), ite kul halangalanga dait (1:7), ite lik luban leise ira nudait sana tintalen (1:7), ma ite bare bat dait ma no Halhaaliena Tanuo (1:13) ura hamanis be dait na rumahal ta ira bilai na haridan (1:11; 1:14). Ma ne God ga halon dait hobi be a pirpirlet na hana tupas ie (1:6, 12, 14). Io kaie, Pol ga sasaring be dait ra Kristian dait na nunure timaan ikin ra mangana haralon tane God (1:15-23). Menalalie dait ga kis ra hena ira nudait sana tintalen ma sene God ga marse dait (2:1-7) ma nesi tikenong i nurnur tane Krais, God na tabar bia mon ie ma no nilon tutuno, ma pata tikenong paile tale be na gil tike linge be na kap ikino haralon tane God (2:8-10). Menalalie, dait ing dait paile Iudeia, dait ga tapa tane God, ma sene naramon tane Krais ite hiis pakur ira Iudeia ma dait ing dait paile Iudeia ma dait tike sigar kapawena turadi kakarek (2:11-3:13). Ikinong a tamat na linge sakit ma iga kis mun ta ira haleng na tinohon (3:3-6) ma ne Pol ga sasaring be dait nage tale ura nunure kilam ikin ra bilai na harmarsai tane Krais (3:14-21). Ma be God te halon dait hobi i tahut be dait na tatalen haruat tano nudait sigar nilon (4:1-6:20). Dait na nes kilam be dait tike kapawena palatamai ne Krais (4:1-16) ma dait na sige no nudait sigar nilon (4:17-32). Dait na lon tano madares (5:1-21) ma dait na gil ira bilbilai ta ira laale dait, ira nati dait, ira makai ta dait, ira nudait mama, ma ta ira nudait watong ma ira tultule (5:22-6:9). Ma ura hapatam no nuno nianga, Pol ga tange hadades be dait na sige ira bilai na linge na hinarubu metuma hone God hoke tike umri be dait nage harubu timaan ma ira mangana sana tanuo ma dait nage tur dades sukun ira sasana (6:10-20). I nanaas be no surno ta ikin ra pakpakat i horek, be **dait ira Kristian dait na lon haruat ma no bilai na haralon God te tabar dait ma ie naramon tane Krais.**

1 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat tano sinisip tane God. Ma
iou pakat kakarek tupas mu ira matanabar tus tane God kaia Epesas, mu
ira ut na nurnur tano numu kinkinis tane Krais Jisas.
2 A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no nudait
Mama ma no nudait Watong Jisas Krais.

Tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God te tabar dait ma ra haleng na mangana bilai na haridan.

3 A pirpirlet utuma tupas God. Aie no God ma no Mama tano nudait
Watong Jisas Krais nong gate haidane dait tuma ra mawe ma ira linge
bakut i haruat ura harahut ira tanua dait tano nudait kinkinis naramon
tane Krais Jisas.
4 Ma hobi bileng, iga gilamis dait tano nudait kinkinis naramon tane
Krais menalalie iat tano hakhakisi tano ula hanuo waing pa dale tale be
da kilam tike sasana ta dait ma sene dait na halhaalien sukun ira sasana
ra matmataan tana.
5-6 God ga manga sip dait, kaie igom kukubus ter menalalie be na halon
hapatangen dait ura natine tano nudait kinkinis naramon tane Krais.
Kinong urah, iga sip ma iga laro bileng be na gil hobi waing dait nage

1:1 Apostolo 18:19-21; 19:1 **1:3** Epesas 2:6 **1:4** Jon 15:16 **1:5-6** Jon 1:12

pirlet no nuno maririsuan na harmarsai nong ga tabar bia mon dait ma ie
tano nudait kinkinis naramon ta ikino turadi nong God la manga sip ter
ie.
7-8 Dait kis naramon tane Krais, kaie igom kul halangalanga dait ma no
dena ing God ga lik luban leise ira nudait sana tintalen. Ma ing iga gil
hobi ter ta dait iga gil haruat ma no nuno harmarsai nong i tamat sakit,
ikino harmarsai nong God ga manga tabar dait ma ie ma ra tamat na
minminanes tikai ma ra nesnes kilam ta ira linge bakut.
9 Ira linge God ga laro be na gil, iga bul no nuno lilik be na gil tus
naramon tano nilon tane Krais. Hokakarek, iga hapalaine dait ta ira linge
ing i sip be na gil ing iga susuhai menalalie.
10 Ma ina papalim haruat ma ikino lilik tano pana bung tus ta kakarek
ra linge be ira linge bakut tuma ra mawe ma mekira tano ula hanuo bileng
di nage hanawat hulungan menapu tane Krais.
11 God la gilgil ira linge bakut haruat ma no nuno lilik i hanawat metuma
naramon tano nuno sinisip. Hokakarek, tano nudait kinkinis naramon
tane Krais, God ga gilamis leh dait ura nuno matanabar tus kinong iga
kukubus ter iat menalalie hobi haruat ma no nuno lilik.
12 Ma iga gil hobi waing dait ing dait te nanahe ter ma ra nurnur ta
ira linge naramon tane Krais, dait ra burwana be a pirpirlet na tupas no
minamar tane God.
13 Ma mu kis naramon tane Krais bileng kinong mu te hadade no
hininaawas utano tutuno, no tahut na hininaawas nong i kap hawat
no numu haralon. Ma ing mu ga nurnur, God ga bare bat mu ma no
Halhaaliena Tanuo ura nuno tus, ikino Tanuo ing God ga kukubus ter ta
dait utana.
14 Iga tabar dait ma no Halhaaliena Tanuo ura terter bat no pinalau ta
dait ing dait na kap namur. Hokakarek, no Tanuo i suro haut be God na
tinane tutuno dait ira nuno tus iat, dait ing God gate kul halangalanga dait.

Pol ga sasaring be dait nage nunure timaan God ma ira nuno bilai na haridan tupas dait.

15-16 Ma ikinong no burwana be iou la saasaring uta mu. Iou ga ser
leh ira numu nurnur tano Watong Jisas ma ira numu harmarsai uta ira
matanabar tus tane God. Kaie, tuk ter kakarek iou paile sangeh ura
tangtanga tahut tupas God uta mu ing iou la kilkilam mu naramon ta ira
nugu sinsaring.
17 Iou la sarsaring haitne no God tano nudait Watong Jisas Krais, aie
no nudait tamat na Mama, be na tabar mu ma ra minminanes ma ina
hapuasne ira tutuno utana ter ta mu, waing mu nage manga nunure
timaan ie kakarek ta ing mu ga nunure ie nalalie.
18-20 Iou sasaring bileng be na hamadares ira tinga mu, mu nage nunure
ira linge ing i tahuat tano nuno tinato tupas mu ing mu nanahe ma ra
nurnur urie, ma be mu nage nunure no tamat na maririsuan na pinalau
ta mu ing mu ira nuno matanabar tus, mu na hatur kawase ie metuma ho
ie, ma be mu nage kilingane bileng no nuno tamat na baso sakit nong ila
paapalim nalamin ta dait ira ut na nurnur ma ie. Ikino baso i haruat ma
no nuno tamat na dades nong God ga papalim ma ie ing iga hatut habaling
Krais sukun ra minat ma iga ter ra kinkinis tana tano kata na lumana tuma
ra mawe.

1:7-8 Epesas 2:7; Kolose 1:14 **1:9** Rom 16:25 **1:10** Kolose 1:16,20 **1:11** Rom 8:28-29 **1:14** 2 Korin 1:22 **1:17** Kolose 1:9 **1:18-20** Sam 110:1; 2 Korin 13:4; Kolose 2:12; 1:16; 2:10

21 Ma no nuno kinkinis hobi i manga tamat sakit ta dong ing di te kap ra
kinkinis na harkurai ma di ira ut na harbalaurai ma di ira mes na dades
na lilie bileng. Ma no hinsana i manga tamat sakit bileng ta ira hinsang
bakut kakarek ma ta ikino mes na pana bung nong na hanawat namur.
22-23 Ma ne God ga bul hanapu ira linge bakut menapu ta ira lapara
kakine Krais. Aie no tamat na lilie ta ira linge bakut ma ne God ga ter ie
hobi ter ta ira matanabar na lotu, di no palatamaine ing Krais i hakudulena
di, aie nong la hakudulena tutuno ira linge bakut.

2

Dait gate mat ter ing dait ga gil ira sana tintalen iesene God ga halon dait ma iga hatut dait tikai ma ne Krais.

1 Ma mu, mu gate mat ter ing mu ga gil ira nirara ma ira sana tintalen.
2 Menalalie mu ga lolon mur kike ra sana tintalen ing mu git murmur
ira tintalen ta ikin ra ula hanuo ma mu git tartaram nong la kurkure ter
ma ila balbalaure no mahuo tuma nalu. Ma aie nong la balaure ter no
mangana lilik nong i kis ter kakarek naramon ta ira ut na takmaluk.
3 Ma dait bakut, dait ga lon nalamin ta di ira ut na sasana nalalie. Dait
git gilgil haruatne ira namnamas tano sana palpal naramon ta dait. Dait
git murmur kike ra sana sinisip ma ra lilik. Hoke di ira mes, dait pai gale
tale be dait na papas tano ngalngaluan tane God.
4 Iesene no harmarsai tane God i manga tamat sakit tupas dait ma ne
God ga manga sip dait.
5 Dait gate mat ta ira nudait sasana, ma sene balik God ga halon dait
tikai ma ne Krais. Kinong urah, iga marse dait igom sip dait. God ga halon
mu ma no nuno harmarsai nong ga tabar bia mon mu ma ie.
6 Ma tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God ga hatut habaling
mu tikai ma ne Krais ma iga ter ra kinkinis ter ta mu tikai ma ie tuma ra
mawe.
7 Iga gil hobi waing ira tahtahut ing iga gil ter ta dait tano nudait kinkinis
naramon tane Krais nage hamanis ta ira bungbung namur be no nuno
harmarsai i manga tamat sakit.
8 Ma ikin i palai kinong tano numu nurnur God te halon mu ma no nuno
harmarsai nong ga tabar bia mon mu ma ie. Paile burwana iat ta mu. A
hartabar tane God ie.
9 Ma paile burwana ta ira numu gingilaan waing tikenong pai nale tale
be na sa butbut.
10 Hokakarek, dait ira gingilaan tane God. Ma tano nudait kinkinis
naramon tane Krais, God ga hakisi dait be dait na gil ira tahut na gingilaan,
kike ra gingilaan ing God ga huna tagure be dait na lon haruat me.

Ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di tike kapawena huntunana mon naramon tane Krais.

11 Hokakarek, mu ing pa mu le Iudeia, mu hadade. Ira Iudeia ing di kut
ira palatamai di, di kilam mu be "a tabuna kut palatamainari mu." (Ikino
tintalen ira turadi mon di gil ma ira luma di.) Io, mu um, i tahut be mu
na lik leh no mangana kinkinis mu ga kis hobi menalalie.
12 Mu na lik leh be ta ikino pana bung nalalie, mu ga kis sisingen talur
Krais. Pa di gale sip ura waswas halala mu tano huntunana Israel. Pata ta

---

1:22-23 Sam 8:6 **1:22-23** Epesas 4:10,15; Rom 12:5; Kolose 1:18 **2:1** Kolose 1:21; 2:13 **2:2** Kolose 3:7; Taitus 3:3 **2:3** Kolose 3:6 **2:4** Rom 6:13 **2:6** Kolose 2:12 **2:9** 1 Korin 1:29-31; 2 Timoti 1:9 **2:10** Taitus 2:14 **2:12** Kolose 1:21; Rom 9:4

pinalau ta mu ta ira kunubus God ga kubus ter. Pata tike linge be mu nage
nanahe ma ra nurnur urie kira tano ula hanuo ma pa mu gale nunure ta
dahine tane God ing mu ga lon kira napu.
13 Iesene kakarek tano numu kinkinis naramon tane Krais, mu ing ira
numu mangana nilon ga tapa nalalie, God te kap hutate um mu ma no de
ne Krais.
14-15 I ngan hobi kinong Krais iat no nudait malum. Aie iat nong ga gil
pakur ira iruo huntunana, ira Iudeia ma ing padile Iudeia, be na kapawena
mon. Iga waak leise ira harkurai tane Moses, kike ira tirihuana hartule
ing iga hatawat ra bala ngungut nalamin ta dur. Ing ga gil hobi iga dure
hasur no balo nong ga harbasiane kike ra iruo huntunana. Ma iga gil hobi
waing metuma naramon tana iat nage hatawat tike sigar huntunana ta
kike ra iruo. Ma be iga gil hobi, iga hatawat ra malum.
16 Iga bul dur tano kapawena palatamaine mon, ma tano ula kabai iga
sip be na hamaram dur bakut hobi tikai ma ne God. Ma ta ikino nuno
minat iga hapatam no nudur bala ngungut bileng.
17 Iga hanawat ma iga harpir ma no tahut na hininaawas nong i ter ra
malum. Iga harpir hobi ter ta mu ing mu ga tapa tane God ma ta dong ing
di ga hutate tana.
18 Krais ga tale be na gil hobi kinong aie nong ga papos no ngas be dait
bakut ira iruo huntunana, dait nage hana tupas no nudait Mama kinong
dait kis naramon tano kapawena Tanuo mon.
19 Io kaie, pa mu le mes na turadi baling um kakarek. Pata.
Mu hatahinsaana ma ira matanabar tus tane God ma mu tano nuno
hatatamana.
20 Mu hoke tike hala God i hatur nalu ta ira kasong. Ma ira kasong, di
ira apostolo ma ira tangetus. Ma ne Krais Jisas iat, aie no tamat na kasong
nong i sukal hatatik no hala bakut.
21 Ma no hala bakut i harpasum timaan naramon tane Krais, kaie i tahuat
hoke tike halhaaliena hala utano Watong.
22 Ma tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God la bulbul pakur dait
ing ila paapalim ma dait ura gilgil tike hala nong aie iat na kis naramon
tana. Ma ina kis tana hohaam? No Tanuana iat na kis naramon tana.

3

Pol ga papalim nalamin ta di ing pa dile Iudeia, be di bileng tikai ma ira Iudeia, di nage hatur kawase ira haridan God ga kukubus ter urie.

1 Io kaie um, iou ura sinsaring uta mu, iou Pol nong di te hiis kawase
iou utano nugu pinapalim tane Krais Jisas ma uta mu ing pa mu le Iudeia.
2 Ai, a tutuno sakit mu te hadade be God te ter ikin ra pinapalim tagu
be ni tabar mu ma no nuno harmarsai, naka?
3 Hokakarek, God ga hapuasne ter tagu no linge nong ga susuhai nalalie
be ni palai utana, hoke iou te pakat ira da nianga kira ukatika ho mu.
4 Ma ing mu na was ing iou te pakat, na tale be mu na nes kilam be
iou palai tano linge nong ga susuhai nalalie ma ite hanawat puasa um
naramon tane Krais.
5 God pai gale hapalaine ira turadi menalalie uta ikin ra linge iesene
kakarek um no Halhaaliena Tanuo te hapuasne ie ter ta ira nuno
halhaaliena apostolo ma ira tangetus.

2:13 Kolose 1:20 **2:14-15** 1 Korin 12:13 **2:14-15** Kolose 2:14 **2:16** Sek 9:10; Kolose 1:20,22
2:17 Ais 57:19 **2:19** Epesas 3:6 **2:20** 1 Korin 3:11 **2:21** 1 Korin 3:16 **2:22** 1 Pita 2:5
3:1 Pilipai 1:7,13 **3:2** Kolose 1:25 **3:3** Epesas 1:9-10; Kolose 1:26

6 Ma no linge nong ga susuhai ma ite hanawat puasa um, aie horek. Di
ing pa dile Iudeia, di na hatur kawase no pinalau ta di haruat ma ira Iudeia
bileng ing be di taram no tahut na hininaawas. Ma di ira katano bileng
tikai ma ira Iudeia tano kapawena palatamaine. Hobi bileng, di tikai ma
ira Iudeia, di bakut di na kap ira haridan God ga kukubus ter ta di urie
naramon tane Krais Jisas.
7 Ma ne God ga tabar bia mon iou ma no nuno harmarsai nong ga
papalim naramon tagu ma ie, haruat ma no nuno dades, be iou tike tultule
ta ikin ra tahut na hininaawas.
8-9 Iou no hansiksik sakit ta ira matanabar bakut tane God iesene God ga
tabar bia mon iou ma ikin ra bilai na pinapalim be ni harpir nalamin ta
di ing pa dile Iudeia uta ira bilai na linge tane Krais ing i kalkalala be da
hapupuo, ma be ni hapalaine bileng ira turadi bakut be God i gilgil hohaam
ta ira linge i sip be na gil ing iga kis mun ta ira tintinohon menalalie kaia
ho ie nong ga hakisi ira linge bakut.
10 Ma ne God ga ter ikin ra pinapalim tagu be ira lilie ma ira mangana
ut na harkurai tuma ra mawe di na nes ira matanabar na lotu, di nage
palai kakarek ta ira humangana minminanes tane God.
11 Menalalie ta ira linge bakut God ga bul no nuno lilik be di na palai
hobi tano nuno minminanes ma ite gil haruatne um ikino nuno lilik tane
Krais Jisas no nudait Watong.
12 Ma no nudait nurnur tane Krais te papos no ngas tupas God, ma tano
nudait kinkinis naramon tane Krais dait la hanana ra matmataan tane God
ma ra gaas ma ra balaraan.
13 Io kaie, iou saring mu be ira numu lilik pai nale malmalungo uta ira
mangana ngunngutaan i kabit iou uta mu kinong kakarek ra ngunngutaan
di te ter no maririsuan na kinkinis ter ta mu.

A sinsaring be God na hadades dait ma be dait nage nunure kilam no bilai na harmarsai tane Krais.

14-15 Io, ma kike ra linge iou te tange no burwana ing iou saga bukunkek
ra matmataan tane Mama, nong ga hatawat ira huntunana bakut tuma ra
mawe ma kira napu ra pu.
16-18 Iou saring God be tano nuno tamat na minamar sakit na hadades
ruma naramon tutuno iat ta mu ma no baso tano Tanuana, waing tano
numu nurnur Krais nage lon ta ira kati mu, waing ira numu harmarsai
nage tur dades ter hoke tike dahe i hasur bolno. Io kaie, iou sasaring be
mu tikai ma ira matanabar tane God bakut, mu nage tale be mu na nunure
kilam no taptapagas ma no laulawas ma no nalnalu ma no napnapu tano
harmarsai tane Krais be i huat ha.
19 Hokakarek iou sasaring be mu nage kilingane no harmarsai tane Krais
nong i tur lake ira mangana harmarsai bakut ing ira matanabar di na tale
be di na nunure kilam. Ma iou sasaring hobi waing mu nage hung haruat
ma ira bilai na linge ing God la hung ter me.
20-21 Ma ne God nong i tale be na manga gil lake ta ing dait saring ma
dait lik, haruat ma no nuno dades nong ila paapalim naramon ta dait, io, a
pirpirlet tupas ie mekaia ta ira matanabar na lotu ma mekaia hone Krais
Jisas ta ira bungbung bakut namur ma pai nale pataam. Amen.

4

Dait ira katkatano tano palatamai ne Krais ma sene dait kapawena mon.

3:6 Epesas 2:13,16-19 **3:7** Kolose 1:25 **3:8-9** 1 Korin 15:9-10 **3:12** Jon 14:6; Rom 5:2

1 Io kaie, iou nong di te hiis kawase iou utano nugu pinapalim tano
Watong, iou haragat mu be mu na mur no mangana nilon i haruat ma no
tinato nong God ga tato mu ma ie.
2 I tahut be mu na lon hoke ira matien na turadi ma be mu na manga
bul hanapu habaling mu. Mu na bala malum ma mu na hatahutne ira mes
ma ra harmarsai ing di gil harara ta mu.
3 Mu na manga walar be mu na palim hadades no numu tintalen na
tuntunur tikai ing mu hatur kawase ie mekaia tano Halhaaliena Tanuo.
Ma mu na tur tikai hobi hohaam? Mu na kis ma ra malum ta mu harbasie,
ikino malum nong i hiis pakur mu be mu na kapawena mon.
4 Tikenong mon no palatamaine ma tike Tanuo mon. Hobi bileng, ing
God ga tato mu, iga tato mu be mu na nanahe ma ra nurnur pane tike
kapawena linge mon.
5 Tike Watong, tike mangana tintalen na nurnur, ma tike tintalen na
baptais mon.
6 Tike God mon ma aie sene mon no Mama ta dait bakut. Aie i tamat ta
dait bakut, i papalim nalamin ta dait bakut, ma ikanaia naramon ta dait
bakut.
7 Iesene Krais ga tabar bia dait bakut tiketike ma ira hartabar haruat ma
ira mangana hartabar ing iat iga hartabar me.
8 Ikinong i haruat ma no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
“Ing iga hanahut utuma nalu,
iga lamus ira haleng na hiruo ing di ga kis ter ta ira nudi kunubus,
ma iga ter ra hartabar ter ta ira turadi.”
9 Ma be no pakpakat i tange be “Iga hanahut,” io, i pipilaina horek be iga
hanasur bileng ukira napu tano ula hanuo.
10 Ma aie nong ga hanasur, aie iat mon ikinong ga hanahut utuma nalu
igom manga sakit no ula mawe. Ma iga gil hobi be na kis ta ira humangana
linge bakut.
11-13 Ma aie iat nong ga ter ira apostolo, ira tangetus, ira ut na harpir,
ira ut na harbalaurai ma ira tena harausur ura tangtagure ira matanabar
tus tane God be di nage gil ira pinapalim na harharahut waing dait no
palatamai ne Krais, dait nage tahuat dades, tuk ter be dait bakut dait na
tikenong mon ta ira linge dait nurnur ine ma tano nudait minminanes
utano Nati ne God, ma be dait nage tur dades timaan bileng ma be ira
nudait tintalen na haruat ta ira bilai na tintalen sakit tane Krais.
14 Io kaie, dait paile bana baling be ira paananoh na ise hurbitane dait.
Hobi bileng, ira ut na hasakit pa di nale tale be di na lamus hurbitane dait
ma ira nudi harausur hoke ira dadaip i pupuh hurbitane ira linge. Pa di
nale petlaar ura lamlamus hakale dait ma ira nudi keskes na hartuam ter
ta ira sasana.
15 Iesene pa dait nale gil hobi. Dait na ter ra harmarsai ta ira turadi ma
dait na tange ira tutuno ter ta di. Ma ing dait na tatalen hobi dait na tur
dades haruat ma no ulu dait, aie ne Krais.
16 Ra hena ira nuno harharahut ira singarna bakut tano palatamaine,
di harpasum tikai. Ma ira lalos na harpasum di palim dit tikane hobi
no palatamaine be pai nale talapus. Ma be ira katkatano bakut tano
palatamaine di gil ira nudi pinapalim tus tiketike, io, no kudulena
palatamaine na tahuat dades tano tintalen na harmarsai.

4:1 Kolose 1:10 **4:2** Kolose 3:12-13 **4:3** Kolose 3:14-15 **4:6** 1 Korin 12:6 **4:7** Rom 12:3,6 **4:8** Sam 68:18 **4:9** Jon 3:13 **4:11-13** 1 Korin 12:28 **4:11-13** Kolose 1:28 **4:15** Kolose 1:18; 2:19

Waak dait mur ira nudait tuarena sana tintalen, iesene dait na sige no sigar nilon.
17 Hoke iou te tange ter, metuma naramon tano nugu kinkinis tano
Watong iou manga hakatom mu be pa mu nale lolon haruat baling ma
ira tabuna nurnur ing a tatahunwana ira nudi lilik.
18 A kadadowana ira nudi lilik ma di kis sisingen talur no nilon tane God
kinong pata ta palai ta di. Ma pa dile palai kinong i dades ira tinga di.
19 Pa dile tale be di na nes kilam ira tahut ma ira sasana, kaie di te
ter habaling di ter ta ira tintalen na hilawa ura gilgil haitne ira mangana
bilingana tintalen, ma di sunang terter ter um ura gilgil haitne.
20 Iesene mu balik, ing mu ga harausur utane Krais, pa mu gale harausur
ta ira tintalen hobi.
21 A tutuno sakit mu ga hadade utane Krais ma mu te kap ra harausur
utana haruat ma ira tutuno tane God i kis tane Jisas, naka?
22 Mu ga kap ra harausur uta ira numu mangana nilon ing mu git lolon
hobi menalalie. Mu ga harausur be mu na kap leise no tuarena nilon nong
i ura marmarsang ta ira nuno sana sinisip ing ila lamlamus habota ie.
23-24 Ma mu ga harausur bileng be ira numu lilik na sigarna, ma be mu
na sige no sigar nilon nong God ga hakisi be na tatalen hoke aie iat ta ira
takadoswana ma ira halhaaliena tintalen haruat ma ira tutuno tane God.
25 Io kaie, mu na kap leise no tintalen na harakale ma *mu bakut tiketike*
mu na tange ra tutuno harbasie ta mu ira hatahinsaana naramon tane
Krais, kinong dait bakut dait ira katkatano tano kapawena palatamaine.
26 *Ing be mu ngalngaluan, waak mu gil ta nirara.* Waak um be no kasasa
i suguh ma ira numu ngalngaluan baak kanaia.
27 Ma waak mu ter mahuo ter tane Satan be na gil tike linge.
28 Ma nong git kukuman, waak be i kukuman baling. Iesene i tahut be
na papalim ma ira lumana tus ura gilgil ira pinapalim a mon puspusno,
waing nage tale be na tabar di ing a nudi mon sunupi.
29 Waak be tike katano sana nianga na puko sur ta ira ho mu. Iesene i
tahut be mu na tange sene mon ira mangana nianga ing i haruat be na
harahut ira mes ta ira nudi sunupi, waing mu nage hatahutne dong ing di
hadade.
30 Ma waak mu hatapunuk no Halhaaliena Tanuo tane God, no Tanuo
nong ga bare bat mu ura utane God, a hakilang ie tuk ter ta ikino bung be
God na halangalanga leise mu.
31 Mu na kap leise ira bala ngungut bakut ma ira mangana ngalngaluan
ma ira dades na harngangar. Waak mu mur no tintalen na kamohor malus.
Waak mu tange hagae tikenong ma mu na kap leise ira mangana sinisip
ura hangungut ira mes.
32 Ma mu na gil ra tahut tikai ma ra harmarsai harbasie ta mu. Mu na
lik luban leise ira numu sasana harbasie ta mu hoke ta ira pinapalim tane
Krais, God ga lik luban leise ira numu.

5

Dait na lon hoke ira not no madares.
1 Io kaie, mu na tatalen hoke God kinong mu ira natine ing i manga sip
mu.

4:17 1 Pita 1:14; Rom 1:21 **4:22** Rom 8:13; Kolose 3:9 **4:23-24** Rom 12:2 **4:23-24** Stt 1:26; Kolose 3:10 **4:25** Kolose 3:8-9; Sek 8:16 **4:26** Sam 4:4; Jemes 1:19-20 **4:29** Kolose 4:6 **4:30** Ais 63:10; 1 Tesolonaika 5:19; Epesas 1:13-14 **4:31** Kolose 3:8 **4:32** Matiu 6:14; 18:22-35; Kolose 3:12-13 **5:1** Matiu 5:48

2 Mu na lon ma ra tintalen na harmarsai hoke iat mon Krais ga marse
dait ma iga ter leise no nuno nilon uta dait hoke tike hartabar ing i huhur
kala mimisien tupas God.
3 Mu na harbalaurai timaan be pata ta tikenong pai nale tale be na tange
be mu hutate tano tintalen na hilawa be ira bilingana tintalen hobi, ma be
pa mu le nes kalak bileng ira linge gar na mes. Waak be mu mur kakarek
ra mangana tintalen kinong ira halhaaliena turadi tus tane God pa dile
tatalen hobi.
4 Ma waak mu pipines. Waak mu tange ira nianga na ba mon hobi, be
ira bilingana hinasakit ta kike ra linge. Paile haruat be mu ira mangana
turadi hokike mu na ianga hobi. Iesene i tahut balik be mu na tanga tahut
tupas God.
5 Mu nage palai um be pata tikenong i mur ra tintalen na hilawa be ira
mangana bilingana tintalen pai nale lala tano kingdom tane Krais ma ne
God. Hobi bileng ta tikenong ila nesnes kalak ira linge gar na mes (tike
mangana turadi hobi i haruat ma tikenong i lotu tupas ira palimpuo). Aie
bileng pai nale lala.
6 Waak mu bala leh tikenong be na hakale lamus mu ma ira pabono
nianga. Karek ra mangana tintalen no burwana be no ngalngaluan tane
God na puko burung di ira ut na harpiam.
7 Io kaie, waak mu harwis ma di.
8 Mu git kiskis tano kadado iesene kakarek um tano numu kinkinis
naramon tano Watong, mu kis tano madares. I tahut be mu na lon hoke
ira not no madares.
9 (Ma no puspusno ta dong ing di kis tano madares aie horek, be ira
tahut na tintalen bakut, ma ira tintalen takados, ma ira tintalen haruat ta
ira tutuno God te hapuasne.)
10 Ma i tahut be mu na silihe be a mangana tintalen hohaam ing God i
laro urie.
11 Mu na tapa talur ira tintalen na kadado ing pata ta puspusno. Iesene
mu na bul hamadares balik kakarek ra tintalen.
12 Kinong urah, i hahirhir dait be dait ianga mon uta kakarek ra linge
ing ira ut na takmaluk di gil sie.
13 Ma be no lulungo i murarang ter ta tike linge, i hanawat palai be a
mangana linge so ie.
14 Hokakarek, be no madares i hapalaine tike linge, ikino linge na ngan
hoke no lulungo. Ma ikinong no burwana kaie di gom tange be,
“Augo nong u kumkubabo, nu tangahun,
ma nu tut hut sukun ra minat,
ma ne Krais na murarang sare ugo.”
15 Io kaie, mu na harbalaurai timaan be mu na lon hohaam. Waak mu
lon hoke di ing pa dile palai ta ira bilai na tintalen. Pata. Mu na lon hoke
dong ing di minanes ta ira tahut.
16 I tahut be mu na gil ira bilai ta ira pana bung be i tale mu be mu na
gil hobi, kinong kakarek ra bung di sana.
17 Hokakarek, waak mu tatalen hoke ra ngulo. I tahut be mu na palai be
aso ing no Watong i sip be mu na gil.
18 Waak be mu meet ma ra dades na taho. Ikin ra tintalen i hatawat ra
haleng na sasana. Iesene i tahut be mu na hung ma no Halhaaliena Tanuo.

5:2 Hibru 10:10; KBk 29:18 **5:5** 1 Korin 6:9-10; Kolose 3:5 **5:6** Kolose 2:4,8; Rom 1:18 **5:8** Epesas 2:13; Kolose 1:13; 1 Pita 2:9; Jon 12:36 **5:13** Jon 3:20-21 **5:14** Ais 26:19; Rom 13:11 **5:15** Kolose 4:5 **5:18** Luk 21:34

19 Mu na ianga harbasie ma ira nianga ta ira mangana halhaaliena ninge.
Mu na inge tupas no Watong ma mu na pit garaan ie metuma naramon ta
ira tinga mu.
20 Ma tano hinsana no nudait Watong Jisas Krais, mu na tanga tahut hait
tupas God no nudait Mama uta ira linge bakut.
21 Ma i tahut be mu na hanapu harbasiane habaling mu kinong mu
manga ru Krais.

No tunana na manga marse no nuno haine, ma no haine na manga urur tano nuno tunana.

22 Mu ira haine, mu na hanapu habaling mu ra hena ira numu tunana,
ma be mu gil hobi, mu te gil bileng tano Watong.
23 I tahut be mu na gil hobi kinong no tunana i tamat ta dur ma no nuno
haine hoke Krais bileng i tamat ta ira matanabar na lotu ma aie iat nong
ga halon di, di no palatamaine.
24 Ma hoke ira matanabar na lotu di hanapu habaling di tane Krais, na
tahut be ira haine di na hanapu habaling di ra hena ira nudi tunana uta
ira linge bakut.
25-26 Mu ira tunana, mu na manga marse ira numu haine hoke Krais ga
manga marse ira matanabar na lotu ma iga ter habaling iat ie uta di be na
hagamgamatien di ing i kapal di ma ra taho ma no nianga waing di nage
halhaalien.
27 Ma ne Krais ga gil hobi be di na manga melmel na turadi ma pata ta
rungrugut be ta mangana bilinge be ta tike mes na sasana ta di, ma ina
lamus leh di ukaia ho ie. I sip be di na manga gamgamatien ma di na bilai
harsakit ta ira nudi nilon.
28 Hobi bileng, i tahut be ira tunana di na manga marse ira nudi haine
hoke di marse habaling iat ira palatamai di. Ma nesi nong i marse no nuno
haine, i marse habaling iat ie.
29 Ma i palai be ikinong i tutuno kinong pata tikenong pai lale
malmalentakuane habaling no palatamaine, iesene ila balbalaure timaan
ie ma ila tamtabar timaan ie ma ra nian. Ma ne Krais la gilgil bileng hobi
ta ira matanabar na lotu.
30 Kinong urah, dait ira katano tano palatamaine.
31 *"Hokakarek, no tunana nage hana sukun no nuno mama ma no nuno
makai, ma dur na kis tikai ma no nuno haine. Ma dur na tikenong mon."*
32 A tamat na linge ikin nong ga susuhai ma ite hanawat puasa um. Ma
sene iou, ing iou tange hobi, iou iangianga utane Krais ma ira matanabar
na lotu.
33 Iesene ikin ra nianga i tutuno bileng uta mu. I manga tahut be ira
tunana tiketike na manga marse no nuno haine hoke i marse habaling iat
ie, ma be no haine na manga urur tano nuno tunana.

6

Ira bulu ma ira hinasik, di na taram ira nudi mama ma ira makai ta di.

1 Mu ira bulu ma ira hinasik, mu na taram ta ira numu mama ma ira
makai ta mu. Ikin ra tintalen i haruat ma no numu kinkinis tano Watong
ma i takados bileng.

5:19 Kolose 3:16 **5:20** Kolose 3:17 **5:21** 1 Pita 5:5 **5:22** Kolose 3:18; 1 Pita 3:1 **5:23** 1 Korin 11:3; Epesas 1:22 **5:25-26** Kolose 3:19; 1 Pita 3:7 **5:25-26** Taitus 3:5 **5:27** 2 Korin 11:2; Kolose 1:22 **5:31** Matiu 19:5 **5:32** Ninanaas 19:7 **6:1** Kolose 3:20

2 *"Ru no num mama ma no num makai."* Ikino hartule ta ira harkurai
tane Moses, aie no luaina hartule ing God ga bul tike kunubus ter tana be
nu kap ta bilai ing be nu mur ikino hartule.
3 Ma ikino hartule i tange be nu urur hobi *"waing nage tahut utam ma
ina lawas no num nilon kira na pu."*
4 Mu ira nudi mama ira bulu ma ira hinasik, waak mu hangalngaluan
ira nati mu. Iesene ing mu halon di i tahut be mu na pir di ma mu na
hausur timaan di hoke no Watong i sip be mu na gil hobi.

*Ira tultule di na taram ira nudi tamat ma ra but na urur, ma ira tamat,
di na balaure ira nudi tultule ma ra tahut na tintalen.*

5 Ma mu ira maris na tultule, mu na taram ta ira numu tamat mekira
napu ma ra but na urur sakit ma ra tutuno tuma naramon ta ira tinga mu
hoke mu gor taram tane Krais.
6 Waak mu taram ta di tano pana bung sene mon di ngok ter ta mu be
di nage laro. Pata. Mu na taram ta di hoke mu ira tultule tane Krais. Ma
ing mu gil hobi metuma naramon ta ira tinga mu, mu na gil haruatne no
sinisip tane God.
7 Ma ina tahut be na mamahien ira numu lilik uta ira numu pinapalim
na tultule, hoke be mu papalim tupas no Watong, ma pata be ira turadi
mon.
8 I tahut be mu na papalim hobi kinong mu nunure ter be no Watong na
kul ira turadi tiketike, be a tultule ie be paile tultule, haruat ma ira bilai
na tintalen ing i gil.
9 Ma mu ira tamat, mu na gil bileng hobi ta ira numu tultule. Waak mu
mang di. Mu nunure be no nudi Tamat, aie nong a numu Tamat bileng
ie, ma ila kis ter tuma ra mawe ma ila kurkure ira matanabar bakut ma
tike takadoswana harkurai sene mon. Pai nale hatahutne tikenong ma ina
hagae bia tike mes.

Dait na sige bakut ira linge na hinarubu metuma hone God.

10 Io, ma ura hapatam ira nugu nianga, iou tange be mu na kap dades
metuma naramon tano numu kinkinis tano Watong ma mekaia hono nuno
but na baso.
11 Mu na sige bakut ira linge na hinarubu metuma hone God waing mu
nage petlaar ura tutur bat ira hartuam tane Satan.
12 Mu na sige kakarek ra mangana linge na hinarubu hobi kinong dait
pai lale harubu ma ira turadi mon. Pata. Dait la harubu ma ira lilie ma
ira ut na harkurai ma ira ut na dades ta ikinin ra kadado na ula hanuo.
Dait la harubu hobi ma ira sana tanuo metuma ra mawe.
13 Io kaie, mu na sige bakut ira linge na hinarubu metuma hone God
ma be no sana bung i hana tupas mu, mu nage petlaar be mu na harubu
timaan. Ma ing be mu te manga taguro um hobi, mu na tur dikdikit ter.
14-15 Mu na tur dikdikit horek. Mu na taltalin ma no tutuno. Mu na
sige ira tintalen takados hoke tike umri na sige tike dades na sigasige ura
balbalaure no bangbangono. Ma mu na sige ira pala lamas na tinaguro
ta ira kaki mu, a mangana tinaguro i hanawat mekaia tano tahut na
hininaawas utano malum.

6:2 KBk 20:12 **6:4** Kolose 3:21; Sam 78:4; Snd 22:6 **6:5** Kolose 3:22-23; Taitus 2:9-10; 1 Pita 2:18 **6:8** 2 Korin 5:10; Kolose 3:24-25 **6:9** Kolose 4:1; Rom 2:11 **6:11** Rom 13:12; 2 Korin 10:4 **6:12** 1 Pita 5:8-9 **6:14-15** Ais 11:5; 59:17; 1 Tesolonaika 5:8 **6:14-15** Rom 10:15

16 Ma pata be kike ra linge sene mon. Mu na kap bileng ira behbehbat
na nurnur ing na tale be mu na papalim me ura bingbing ira lulungo na
rumus tano laplapot tano Ut na Sana.
17 Mu na kuhe no numu haralon ma mu na palim leh ira nianga tane
God hoke ira sele na hinarubu tano Halhaaliena Tanuo.
18 Ma mu na sasaring hait ma ira mangana sinsaring ma no harharahut
tano Halhaaliena Tanuo. Mu na lik leh kakarek ra linge be mu na tur
na tinaguro ma pa mu nale sangeh, ma sene mu na saasaring uta di ira
matanabar bakut tane God.
19 Ma mu na sasaring bileng utagu be tano pana bung iou ura nianga,
God na ter ra nianga tagu be ni ianga ma ra balaraan ura hapalaine ira
turadi ta ira linge ing iga susuhai nalalie ma kakarek ite hanawat puasa
tano tahut na hininaawas.
20 Ma iou kis kira ta ira kunubus kinong iou tike turturkiles ta ikino tahut
na hininaawas. Mu na sasaring be ni ianga ma ra balaraan utano tahut
na hininaawas hoke i tahut be ni ianga hobi.
21 Io, ma ne Tikikus no bilai na tasi dait nong i papalim timaan tano nuno
pinapalim na tultule tupas no Watong, aie um na hinawase mu ta ira linge
bakut waing mu nage palai be no nugu kinkinis i ngan ter hohaam.
22 No burwana ikin iou nige tule ie ukaia ho mu be mu nage nunure be
iou lon hohaam ma be inage haragat mu.
23 Iou sasaring be God no nudait Mama tikai ma no Watong Jisas Krais
na ter ra malum tupas mu ira hatahinsaana naramon tane Krais. Ma
iou sasaring be na hadades ira numu nurnur ma ira numu harmarsai
harbasie.
24 A harmarsai metuma nalu tupas di bakut ing di sip no nudait Watong
Jisas Krais ma ra mangana sinisip ing pai nale pataam.

6:17 Hibru 4:12 **6:18** Luk 18:1; Kolose 4:2; 1 Tesolonaika 5:17 **6:19** Kolose 4:3-4; 2 Tesalonaika 3:1 **6:20** 2 Korin 5:20; Pilemon 9 **6:21** Apostolo 20:4; Kolose 4:7-8; 2 Timoti 4:12

No Pakpakat tane Pol tupas ira PILIPAI

Be Pol ga hana utusu Masedonia ura harpir ma no tahut na hininaawas, ga hana tano taman Pilipai (nes Apostolo 16:9-40) gom so no lotu kaia, igom hana leh baling. Ari tinohon namur di ga palim kawase Pol tusu tike mes na taman, di gom bul ie naramon tano hala na harpadano. Ira haleng na ut na minanes di lik be rusu Rom (Apostolo 28:14-31). Kaia naramon tano hala na harpadano Pol ga pakat ikin ra pakpakat ura tangtanga tahut ta di ira Pilipai kinong di gate tule ra hartabar ter tana ura harahut ie (Pilipai 1:5; 4:10-19). Iga hinawase bileng di be i ngan hohaam ma ie kaia ra hala na harpadano. Ma ari turadi di ga ura hatirih no nilon tane Pol iesene Pol pai gale manga lilik ta di. Pata. Iga laro mon be no tahut na hininaawas ga hanana harbasie (1:12-26). Ma no tintalen na gungunuama tike tamat na linge ta ikin ra pakpakat (1:4; 1:18; 2:2; 2:17-18; 2:28-29; 3:1; 4:1; 4:4). Io, Pol ga haragat ira Kristian tusu Pilipai be di na tur dades tikai ma ra balaraan tano tahut na hininaawas ma be pa di nale burte dong ing di ga ura hagae di (1:27-30). Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat bakut. Iga saring bileng ira Pilipai be di na matien na turadi hoke Krais nong God ie, iesene ga hanawat turadi ma hoke tike tultule uta dait (2:1-11). Iga hinawase bileng di be na tule ira iruo bilai na turadi, Timoti ma ne Epaparoditus tupas di (2:19-30). Ma iga hakatom di ta ira tena harausur harabota ing di ga tange be tikenong i tale be na mur ira bilai na gingilaan na turadi mon be na takados ra matmataan tane God. Iesene Pol ga tange be dait na nurnur mon tane Krais waing dait nage takados (3:1-21).

1 Iou Pol, mir ma ne Timoti, mir ira iruo ut na tinaram tano pinapalim
tane Krais Jisas. Ma mir tule karek ra nianga tupas mu ira matanabar tus
tane God ing mu kis naramon tane Krais Jisas kaia Pilipai. Ma mir tule
karek ra nianga bileng tupas ira iruo mangana tamat tano lotu, mu ira
tena harbalaurai ma mu ira ut na harharahut.
2 A harmarsai ma ra malum ta mu metuma hone God no Tama dait ma
mekaia hone Jisas Krais no Watong.

Pol ga sasaring ta ira Pilipai kinong di tur tikai ma ie ma be di na tahuat hanana ta ira bilbilai.

3 Aiou tanga tahut tupas God uta ira pana bung bakut ing mu ga lik leh
iou mu gom ter ra harharahut tupas iou.
4 Taitus ira bung iou la saasaring ta mu, iou la saasaring ma ra
gungunuama kinong mu te tur tikai ma iou tur leh mekaia tano luaina
bung tuk ter katiak ta ikin ra pinapalim tano tahut na hininaawas.
5-6 Ma iou la saasaring ma ra gungunuama hobi bileng kinong iou
nunure tutuno iat be aie nong ga haburuana no bilai na gingilaan naramon
ta mu na papalim hanana hobi tuk ter be na hapatam ie naramon ta mu
tano bung tane Krais Jisas.
7 Hokakarek, i tahut tagu be ni kilingane ikin ra mangana kilkilinganai
hobi uta mu kinong mu kis ter naramon tano katigu. God te tabar bia mon
mu ma ra harharahut be mu nage tale ura tutur tikai ma iou ta ira kaba
linge so i hana tupas iou. Be iou kis ter kira ra hala na harpadano, be iou
tur bat ira hartutung ter tano tahut na hininaawas, be iou hatutuno ikino

---

1:1 Apostolo 16:12-40 **1:5-6** 1 Korin 1:8

hininaawas, io, mu kakaap tikai ma iou. Ma ikinong no burwana be iou
ge manga sip mu hobi.
8 I tale be God na suro haut ta ing no tingagu i manga mur mu haruat
ma no harmarsai tane Jisas Krais tupas mu.
9 Ma iou sasaring be no numu harmarsai na tamtamat hanana ma be
no numu minanes ura nunure kilam ira tahut ma ira sana na kure timaan
ikino harmarsai.
10 Iou sasaring be mu nage ngan hobi mu nage nes kilam ira linge i
manga bilai sakit ma mu nahula puko ta ira linge i sana, ma be mu na
tahut harsakit ura tangtagure mu utano bung tane Krais.
11 Ma iou sasaring bileng be ira numu nilon na hung ma ra puspusno
no tintalen takados ing i hanawat metuma naramon tano numu kinkinis
tikai ma ne Jisas Krais, ma be ta ira hunuei ta mu da pirlet ma da hatamat
God.

No nilon tane Pol pai gale tamat tano nuno lilik, iesene be no tahut na hininaawas na hanana kakari.

12 Ira bar hinsaagu tane Krais, iou sip be mu na palai be ira linge ing
ite hanawat tagu ite harahut balik no tahut na hininaawas ura hinana
harbasie.
13 Io kaie, ira umri tano tamat na lilie sakit kira, ma ira mes na turadi
bileng, di nunure be iou karek ra hala na harpadano kinong iou la murmur
Krais.
14 Ma no nugu kinkinis kira ra hala na harpadano, ite haragat haleng
sakit ta ira hinsaa dait tano nudi kinkinis naramon tano Watong. Io,
kakarek, di te manga balaraan ura harpir mano nianga tane God, ma pata
ta bunurut i kis ta di.
15 I tutuno be ari di harpir tane Krais kinong di lilik saasa tano nugu
kinkinis na lilie ma di la bala ngungut ter tagu. Iesene ta ira mes, di
harpir metuma naramon ta ira bilai na tinga di.
16 Ma di kakarek ra turadi, di gilgil hobi ma ra harmarsai kinong di
nunure be God te tibe iou be ni tutur bat ira hartutung tano tahut na
hininaawas.
17 Ma sene di ira mes ing di harpir tane Krais, di harababo mon. Di nes
kalak ira mahuo na kinkinis na tamat. Di lik be i tale di be di na hatut
purpuruan ter tagu ing iou kis ter ta ikin ra hala na harpadano.
18 Iesene pata ta linge. Be di na harpir ma ra harababo na lilik be tutuno
na lilik, ikin paile tamat na linge. Iesene no linge i tamat, horek, be da mur
ira ngas bakut ura hinarpir utane Krais. Io kaie, iou laro um.
19 Io, ma iou ni laro hanana kinong iou nunure be ira linge ite hanawat
ter tagu na gil iou be ni langalanga um ta ira numu sinsaring ma tano
harharahut mekaia tano Tanuo tane Jisas Krais.
20 Ma iou ni langalanga um hobi haruat ma no nugu tamat na sinisip be
nihula gil tike linge ing na hahirhir iou. Ma iou manga lik be i tutuno, be
pa nile gil hobi. Iesene iou sip be ni hung ma ra balaraan waing kakarek
no nugu kudulena nilon na hatamat Krais hoke iou la gilgil hait hobi. Ing
be ni lon be ni mat, iou sip mon be ni hatamat Krais.
21 Ma hokakarek, tano nugu lilik, be ni lon, Krais no surno tano nugu
nilon. Ma be ni mat, ikinong na manga bilai tagu.
22 Ma be ing iou lolon baak ta ikin ra palatamaigu iou nunure be na mon
puspusno tano nugu pinapalim. Iou paile nunure be ni gilamis garum ta
dur, kaie paile tale be ni hinawas palai ta ikin.

1:10 1 Tesolonaika 5:23 **1:13** Apostolo 28:30 **1:19** 2 Korin 1:11 **1:21** Galesia 2:20

23 No nugu sinisip i harbasie ta dur. Iou sip be ni hana talur ikin ra nilon
utuma hone Krais kinong ikino nong i manga tahut sakit.
24 Iesene i manga tahut uta mu be ni kis ter baak ta ikin ra lon.
25 Ma kinong iou manga palai be no nugu nilon na harahut mu hobi,
iou ge nunure be ni lon ter baak ma ni kis tikai ma mu be mu na tahuat
hanana ta ira numu nurnur ma be mu na kap ra gungunuama ta ira linge
mu nurnur ine.
26 Iou ni lon baak waing mu na manga pirlet Krais Jisas tano nugu
hinanawat baling tupas mu.

Dait na tur dades tikai tano tahut na hininaawas ma ra balaraan.

27 Ma no tamat na linge aie horek, be mu na tatalen hoke no tahut na
hininaawas tane Krais i tange hobi. Mu na tatalen hobi waing nige hadade
ta linge uta mu. Be i tale iou be ni hanawat tupas mu be pata, io, iou sip be
ni hadade be mu tur dades ma tike kapawena lilik ma be mu walwalar ma
ra baso hoke tike kapawena turadi uta ira linge dait nurnur ine metuma
naramon tano tahut na hininaawas.
28 Ma iou sip be ni hadade bileng be pata a numu ta da bunurut uta dong
ing di sungute mu. Karek ra linge i hamanis hapalaine uta di be God na
haliare di ma sene be na halon mu.
29 Karek ra linge na kabit mu hobi kinong God te tabar mu ma ra bilai
na kinkinis ura utane Krais ma horek, be mu na nurnur tana, sene be pata
be ikinong sene mon. Pata. Mu na kilingane bileng um ra ngunngutaan
utana.
30 Ma i palai be mu te kap ra ngunngutaan hobi kinong mu te lala bileng
tano hinarubu tikai ma ira harubaal nong mu ga nes be ga kabit iou nalalie.
Ma hoke mu te hadade, ikinong ra hinarubu iat iou tur ter naramon baak
tana kakarek.

2

Dait na hasiksik dait hoke Krais ga gil hobi.

1 Io, ma no numu kinkinis naramon tane Krais ila habalaraan mu. No
nuno harmarsai i hangoingoi mu. Mu la tiktikai ma no Halhaaliena Tanuo.
Mu gil ra tahut ma mu harmarsai harbasie.
2 Karek ra linge i tutuno. Io kaie, i tahut be na tikenong mon ira numu
lilik ma ina tike mangana harmarsai mon mu na hamanis ta mu harbasie.
I tahut bileng be na tike tinga mu harbasie ma be na tike kapawena sinisip
uta ira tintalen mu sip be mu na mur. Ing be mu na gil hobi, iou ni manga
laro sakit.
3 Waak mu gil ta linge ura hatahutne habaling mu sene, ma ira mes um
pata. Waak mu hatamat bia habaling mu. Iesene i tahut be mu bakut
tiketike, mu na matien na turadi, mu nage lik be ira mes di tamat iat ta
mu.
4 Mu bakut tiketike, pa mu nale nagarane ira numu linge sene mon,
iesene ira linge gar na mes bileng.
5 I tahut be ira numu mangana lilik na haruat ma no lilik tane Krais
Jisas, ma i horek.
6 Nesi tutuno iat Krais Jisas? I palai be God iat ie. A tutuno, iesene ing
Krais ga nes kilam be i haruat ma ne God, pai gale lik be na papalim ma
no nuno kinkinis na tamat ura hatahutne habaling ie.

1:23 2 Korin 5:8 **1:27** Epesas 4:1; 1 Tesolonaika 2:12 **1:29** Apostolo 16:19-40 **2:3** Galesia 5:26 **2:4** 1 Korin 10:24 **2:6** Jon 1:1-2; 17:5

7 Pata. Iga waak leise no nuno tamat na kinkinis ma iga kap no tintalen
hoke tike tultule, di gom kaho ie hoke ra turadi.
8 Be di ga nes kilam ie be a turadi ie, iga hasiksik habaling ie ma iga
taram God tuk ter tano nuno minat, a mangana minat tuma tike ula kabai
iat.
9 Io kaie, God ga manga hatamat ie ma iga ter no hinsang tana nong i lie
ta ira hinsang bakut.
10-11 Iga gil hobi be di bakut tuma ra mawe, ma kira na pu, ma menapu
bileng tano pu, di na saga bukunkek ura urur tano hinsane Jisas ma be ira
karame di bakut na hinawas palai be Jisas Krais a Watong ie. Ma ing di
na gil hobi di na hatamat God no Tama dait.

Dait na bilai harsakit.

12 Io kaie, ira nugu bilai na harwis, hoke mu git murmur no tintalen na
taram nianga ing iou ga kis tikai ter ma mu, iou manga sip be mu na taram
nianga hobi kakarek ing iou kis ter tapa ta mu. Iou sip be mu na walwalar
ma ra baso ma ra tamat na urur ma ra dinader be mu na lon haruat ma
no haralon mu te hatur kawase.
13 Mu na lon hobi kinong nong i papalim ma ra baso naramon ta mu,
aie ne God. I papalim naramon ta mu be mu na kanan ma mu na petlaar
ura gilgil haruat no nuno bilai na sinisip.
14-15 I tahut be ta ira linge mu gil, waak mu ngurungur be hargor waing
mu nage bilai harsakit ma tikenong pai nale tale be na kilam ter tike sasana
ta mu. I tahut be mu ira natine God ing pata ta sasana ta mu ing mu lon
ter nalamin ta dong ing di halilie ira tutuno ma i pusuko ira nudi tintalen
talur ira takadoswana. Mu na lulungo nalamin ta di hoke ira tiding tuma
ra mawe.
16 I tale be mu na tatalen hobi ing mu na tur dades tano nianga na nilon.
Mu na gilgil hobi waing nige latlaat tano bung tane Krais be iou pai gale
hilo harkiaskias bia ma iou pai gale papalim bia.
17 Iesene be ing a dades na linge sakit i hana tupas iou, io, iou ni laro
mon. Ira numu nurnur i haruat ma ra hartabar na tuntuan mu gil tupas
God. Ma ing be di burange ter ira degu hoke tike hartabar na wain tuma
nalu tano numu hartabar, io, iou ni laro tikai ma mu.
18 Io, mu bileng, i tahut be mu na laro ma mu na laro tikai ma iou.

Timoti ma Epaparoditus, airuo bilai na tultule dur.

19 Ing be no Watong i sip hobi, iou sip be ni tule haiane Timoti ukaia
ho mu, waing iou bileng nige kilingane ra gungunuama be ni hadade ira
hininaawas uta mu.
20 Iou ni tule ie kinong pata bileng um ta tikenong hutate tagu ing i tike
ira numir lilik uta mu. Ma aie sene mon bileng ing mu la kis ter tano
katna.
21 Ira mes bakut di mamai mur ira nudi sinisip iat, ma pata be uta ira
linge tane Jisas Krais.
22 Ma mu nunure ter be Timoti te hamanis ta mu be a bilai na turadi ie.
Ite papalim tikai ma iou hoke tike bulu ma no Tamana ing mir ga papalim
hoke ira tultule tano tahut na hininaawas.
23 Io kaie, iou sip be ni tule ie ukaia ho mu ing iat mon be iou palai be
a mangana linge so na hana tupas no nugu nilon.

2:7 2 Korin 8:9; Jon 1:14 **2:8** Hibru 5:8; 12:2 **2:9** Apostolo 2:33; Epesas 1:20-21; Hibru 1:3-4
2:10-11 Rom 14:11 **2:10-11** Rom 10:9 **2:14-15** Dan 12:3; Pilipai 1:10; 1 Tesolonaika 2:19
2:18 Pilipai 3:1; 4:4 **2:21** 2 Timoti 4:10

24 Naramon tano nugu nurnur tano Watong iou nunure ter be pai nale
halis ma iou bileng, ni hanawat.
25 Iesene iou lik be i manga tahut be ni tule Epaparoditus no tasigu tane
Krais ukaia ho mu. Aie nong ite papalim tikai ma iou. Ma ite pusak bileng
ira tirih tikai ma iou naramon ta ikin ra hinarubu. Ma aie bileng no numu
tultule nong mu ga tule ie ura harahut iou.
26 I tahut be ni tule ie kinong i manga marmaris ma i sip be na nes mu.
Ma i tahut bileng be ni tule ie kinong iga manga tirih no nuno lilik uta mu
ing iga ser leh be mu ga hadade be iga maset.
27 A tutuno sakit be iga maset ma iga ura minat. Iesene God ga marse ie.
Ma pata be aie sene. Iga marse bileng iou, be nihula kilingane tike tamat
na tapunuk sakit.
28 Io kaie, i manga mamahien no tingagu be ni tule ie waing mu nage
laro baling be mu na nes ie, ma be no nugu tapunuk nage napu hanana.
29-30 I tahut be mu na bala leh ie ma ra gungunuama hoke tike tasi mu
naramon tano Watong. Mu na ru ira mangana turadi ho ie kinong iga
hutate be na mat utano pinapalim tane Krais. A tutuno, pai gale manga
lilik utano nuno nilon be na hiruo. Pata. Ing pa mu gale petlaar be mu na
harahut iou, iga sip mon be na kap no numu mahuo ura tahtaho iou.

3

Dait pai nale nurnur ta ira gingilaan ta ira turadi mon be dait nage takados. Dait na nurnur tane Krais.

1 Io, ma tike linge bileng bar hinsaagu tane Krais. I tahut be mu na laro
tano numu kinkinis tano Watong. Paile tirih tagu be ni pakat habaling
kakarek ra linge tupas mu. Pata. Karek ra linge na hakatom bileng mu.
2 Mu na balaure bat mu ta ira ut na gil sana ing di haruat hoke ra
bilingana pep ma di la kutkut hagae ira palatamai na turadi.
3 Iou tange hobi kinong dait iat, dait ira matanabar tutuno tane God
hoke no tintalen na kunkutaan ta ira palatamainari git hakilang uta di
nalalie. Dait ira nuno matanabar ing dait lotu tupas God naramon tano
nudait kinkinis tano Tanuana. Dait iat ing dait let Krais Jisas ma dait paile
nurnur be a mon harharahut ta ira tintalen ma ira mangana kinkinis na
nilon ta ira turadi mon.
4 A tutuno be pata ta harharahut i tahuat leh ta ira tintalen ma ira
mangana kinkinis ta ira turadi, iesene iou balik, iou gor tale be ni lik be
ira gingilaan ma ira mangana kinkinis ta ira turadi mon i tale be na ter ra
harharahut. Ing be nesi tikenong i lik be i tale be na so no nuno lilik ta ira
nuno gingilaan ma tano nuno mangana kinkinis ura hatahutne habaling
ie, io, igor manga tale tutuno iat iou be ni lik be ira nugu gingilaan ma no
nugu mangana kinkinis na nilon na hatahutne iou.
5 Kinong urah, di ga kut no palatamaigu tano liman ma itul na bung. Ma
iou tike turadi na Israel tano huno tane Beniamin. Iou ga mur ira tintalen
ta ira Israel sene mon. A Parisi iou, kaie iou gom manga mur timaan ira
harkurai tane Moses.
6 Iga manga mamahien no nugu sinisip ura murmur timaan God, kaie
iou gom haragawai ta ira matanabar na lotu tane Krais. Tano ninanaas
uta ira harkurai tane Moses iou ga takados harsakit, pai gale tale tikenong
be na kilam ter tike nirara tagu.

2:25 Pilipai 4:18 **3:3** Rom 2:29 **3:4** 2 Korin 11:18 **3:5** Luk 1:59; 2 Korin 11:22; Apostolo 23:6 **3:6** Apostolo 8:3

7 Kike ra mangana linge ing iou ga lik nalalie be na hatahutne iou, io
kakarek balik, iou nes kilam be a linge na haragawai kinong i ura tutur
bat iou be pa nile kap Krais.
8-9 Ma pata be kike ra linge sene mon. Iou nes kilam be ira gingilaan
bakut a linge na haragawai kinong i ura tutur bat iou be nihula nunure
Krais Jisas no nugu Watong. Io, ma ura nunure Krais, ikinong no linge
nong i manga tahut sakit. Ma iou te waak leise ira linge bakut ura utane
Krais. Iou nes kilam kike ra linge be a mapus na kurkuruan kinong
iou sip be ni kap Krais ma be ni hatur kawase tike mangana kinkinis
naramon tana. Hokakarek, iou iat pata nugu ta takadoswana kinkinis ing
ira harkurai tane Moses i tale be na ter tagu ing iou mur kike ra harkurai.
Iesene iou takados kinong iou nurnur tane Krais. Ikin ra takadoswana
kinkinis i hanawat metuma hone God ing tikenong i nurnur.
10 Iou sip be ni nunure Krais ma be ni kilingane no dades tano nuno
tuntunut hut sukun ra minat. Iou sip bileng be ni tur tikai ma ie ta ira
nuno ngunngutaan ma be ni haruat ma ie tano nuno minat.
11 Iou ura kapkap ikin ra kinkinis naramon tane Krais kinong iou manga
sip be ni tut hut sukun ra minat.

Dait na hilo tus ukaia tano bilai na haphapatam.

12 Iou paile tange be iou te pet haruatne be iou te bilai harsakit. Pata.
Iesene iou basbaso ura kapkap ikin ra kinkinis nong Krais ga kap iou be
ni hatur kawase ie.
13 Ira bar hinsaagu tane Krais, ing iou nes habaling iou, iou paile lik be
iou te hatur kawase baak ikin ra kinkinis. Iesene tike linge iou gil ma i
horek: iou paile lik leh ira linge iou te sakit. Pata. Iou manga baso be ni
tupas no linge menalalie tagu.
14 Hokakarek, iou paile sangeh iesene iou manga baso tuk ter tano
haphapatam tano hilo harkiaskias waing nige kap no bilai na hartabar.
Tano nugu kinkinis naramon tane Krais Jisas, God ga tato iou hobi be ni
kap ikino hartabar tuma nalu.
15 Io kaie, dait bakut ing dait te dades ta ira linge tane Krais, dait na kap
ikin ra mangana lilik. Ma be i mes ira numu lilik uta tike linge, io, God na
hamadares ie ta mu.
16 Ma tike tamat na linge aie horek, be dait na lon mur ikino ngas nong
dait murmur ie tuk ter kakarek.

No nudait huntunana i kis tuma ra mawe, dait nage lon haruat hobi.

17 Bar hinsaagu tane Krais, mu na tur tikai ura murmur ira nugu
mangana tintalen. Mu na nes timaan leh ta dong ing di lon haruat ma
no mangana nilon mem ga hamanis ter ta mu.
18 Kinong urah, a haleng, ira nudi tintalen i hamanis be di malentakuane
no kabai tane Krais. Hoke iou ga hinawas nalalie ma kakarek baling, iou
hinawase mu ma ra lur na matagu.
19 Ma no haphapatam ta di, no hiniruo. No sinisip ta ira palatamai di no
nudi watong. Di bul haut ira tintalen ing gor tahut be di na hirhir tana.
Ma di la lilik sene mon ta ira linge mekira ra ula hanuo.
20 Iesene dait iat, a huntunana tutuno i kis tuma ra mawe. Ma dait
nanahe ma ra tamat na namnamas utano nudait ut na Haralon, no Watong
Jisas Krais, be na hanasur mekaia.

3:7 Matiu 13:44,46 **3:8-9** Rom 3:21-22 **3:10** Rom 6:3-5; 8:17 **3:12** 1 Timoti 6:12,19 **3:14** 1 Korin 9:24 **3:15** 1 Korin 2:6 **3:17** 1 Korin 4:16 **3:19** Rom 16:18 **3:20** Epesas 2:6,19

21 Aie nong na kios ira maluruana palatamai dait ing i tale be na mat,
waing na haruat ma no mangana palatamaine nong i hung ma ra bilai na
minamar tana. Ma ina gil hobi ma ikino dades nong ila paapalim ma ie
ura bulbul ira linge bakut ra hena no nuno harkurai.

4

Ira harharagat tano gungunuama, ira nudait sinsaring, ma uta ira bilai na lilik.

1 Io kaie, bar bilai na hinsaagu tane Krais, mu na tur dades hobi
hokakarek naramon tano Watong. Iou tange hobi ta mu ing iou manga
sip mu. Ma iou manga marmaris be ni nes mu. Mu ira bilai na harwis,
mu halaro iou ma ira numu nilon i hatatik iou.
2 Ma iou manga saring Sintike ma ne Euodia be dur na tike tinga dur,
haruat ma no nudur kinkinis naramon tano Watong.
3 Tutuno sakit. Ma iou sip be ni saring ugo bileng tike linge kinong ugo
tike tutuno na turadi ma u ga tutur tikai ma iou. Iou saring ugo be nu
harahut dur kakarek ra iruo haine kinong dur ga papalim dades tikai ma
iou utano tahut na hininaawas, hoke bileng Klemen ma di bakut bileng ira
mes ing di ga papalim tikai ma iou. Ira hinsa di bakut di te pakat halala
tano pakpakat na nilon.
4 I tahut be mu na laro hait tano numu kinkinis naramon tano Watong.
Ma iou te tange leise ter ma iou ni tange habaling, be mu na laro.
5 Mu na hamanis ta di ra matanabar bakut, be a matmatien na turadi
mu. No Watong te hutate um.
6 Waak mu ngaangel uta tike linge. Iesene ta ira kaba linge bakut mu
na sasaring ma ra sinsaring na tangtanga tahut. Mu na ter ira numu kaba
sunupi ukaia tane God hobi.
7 Io, ma no malum tane God ing i manga nalu sakit ta ira nudait
minminanes na nes mur timaan um ira numu lilik ma ira numu kudulena
nilon bakut bileng.
8 Bar hinsaagu tane Krais, tike mes na linge bileng. Mu na lilik uta ira
linge i bilai ma i tale be da let. Hokakarek, mu na lilik uta ira linge i
tutuno, ira linge da ru, ira linge i takados, ira linge i gamgamatien, ira
linge i manga tahut, ma ira linge a mon minamar tana.
9 Mu na gilgil haitne kakarek ra linge ing mu ga harausur ma mu ga
kap usurane leh mekira ho iou. Mu na gilgil kakarek ra linge ing mu ga
hadade ma mu ga nes leh tano nugu nilon. Io, ma ne God nong i ter no
malum na kis tikai ma mu.

Pol ga tanga tahut ta ira Pilipai uta ira nudi hartabar tupas ie.

10 Tano nugu kinkinis naramon tano Watong iou manga laro kinong mu
te lilik baling utagu. Iou nunure be mu ga lilik hait utagu iesene pata ta
mahuo ura numu be mu na hamanis ie tagu.
11 Iou paile tange hobi kinong iou mon sunupi. Pata. Iou te harausur be
pa nile ngaangel uta tike linge so ing i hana tupas iou.
12 Iou te nunure no sunupi ma iou te nunure bileng ing i haleng ira nugu
linge. Iou te lala tano tintalen na kinkinis matien ing iou pa nige ngaangel
uta tike linge i hana tupas iou. Pata ta linge be iou taburungan be iou
hahos. Pata ta linge bileng be paile haruat ira linge iou tinane be i manga
haruat.

3:21 1 Korin 15:28,43-53 **4:1** 1 Tesolonaika 2:19-20 **4:3** Luk 10:20 **4:5** Hibru 10:25; Jemes 5:8-9 **4:6** Matiu 6:25-34; Kolose 4:2 **4:7** Ais 26:3; Jon 14:27; Kolose 3:15 **4:9** Rom 16:20

13 I haruat ira nugu dades ta kakarek ra mangana kinkinis bakut kinong
iou kis ta nong i ter dades tagu.
14 I tutuno, iesene i tahut be mu te lala tikai ma iou ta ira nugu tirih.
15 Mu bileng ira matanabar na Pilipai, mu palai ta ira numu harharahut
ta ira luaina bung ing mu ga lala leh tano tahut na hininaawas. Mu nunure
be pata tike lotu bileng ga harahut iou ing iou ga hana sukun no katano
Masedonia. Pata. Mu sene mon.
16 Be iou ga kis tusu Tesalonaika ma iou ga mon sunupi, mu ga tule ra
harharahut tupas iou. Ma pata be tike pana sene mon.
17 Iou paile tange hobi kinong be iou sisilih ta ira numu hartabar. Pata.
Iou sisilih ta ira puspusno ing mu na kap halala leh ta ira numu nilon.
18 Iou ura hapalaine mu be iou te kap ira linge bakut ing mu ga tabar
iou me. Ma i manga haruat sakit. Epaparoditus ite kap hawat ira numu
hartabar tupas iou ma kakarek ra linge i manga banot ira nugu sunupi.
Karek ra numu hartabar i hoke ra hartabar kala mimisien tupas God, a
mangana hartabar ing God na bala leh ma ra gungunuama.
19 Io, ma no nugu God na banot ira numu kaba sunupi haruat ma ira
nuno haleng na tahut na linge. Ma ina gil hobi ter ta mu naramon tano
numu kinkinis tane Krais Jisas.
20 Da hatamat hatikane God no Tama dait. Tutuno sakit.
21 Mu na haatne ira matanabar tane God ing di kis tane Krais Jisas. Ira
hinsaa dait naramon tane Krais ing di tikai ma iou, di haatne leh mu bileng.
22 Ira matanabar tane God bakut kira di haatne leh mu. Ma tutuno sakit,
hobi bileng ta dong ing di papalim tano tamat na lilie sakit kira.
23 No harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais na kis tikai ma mu.
Amen.

4:13 2 Korin 12:10 **4:15** 2 Korin 11:9

No Pakpakat tane Pol tupas ira KOLOSE

I nanaas be Pol ga kis ra hala na harpadano tusu Rom ing iga pakat ikin ra pakpakat tupas di ira Kolose tano katano Esia (nes Apostolo 28:16-21). Iga pakat ira iruo pakpakat tupas Pilemon ma ira Epesas ta ikino pana bung bileng. Pol pai gale so no lotu tusu Kolose. I nanaas be Epaparas ga hadade no tahut na hininaawas tane Pol tusu Epesas, igom hana utusu Kolose ma iga harpir kaia (Kolose 1:7-8 ma Apostolo 19:10). Pol ga pakat ikin ra pakpakat ura hakatom di ira Kolose ta ira tena harausur harabota. Di ga harakale uta ari haleng na mangana linge. Di ga bul hatamat ari mangana bung (Kolose 2:16) ma ira angelo (2:18). Di ga sip be ira turadi na kis ra hena ira harkurai (2:21) ma no tintalen na kut palatamaina turadi (2:11). Di ga hatamat ira nudi mangana lilik be aie no mangana minanes i lamus dait tano nilon (2:4; 2:8; 2:18). Iesene Pol ga manga bul hatamat Krais be aie sene mon i haruat be na halon ira turadi. Krais no malalar tane God (1:15). Krais ga hakisi ira linge bakut (1:16). Krais i balaure ira linge bakut (1:17). Krais no luaina ura tuntunut hut sukun ra minat (1:18). Krais i haruat harsakit ma ne God (1:19; 2:9). Krais na kap pukus ira linge bakut ukaia hone God (1:20-22). Io kaie, **Krais i tamat ta ira linge bakut ma i manga haruat ura haalon dait,** ma ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

1-2 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat tano sinisip tane God, ma ne Timoti no tasi dait naramon tane Krais, mir tule karek ra nianga tupas mu ira matanabar tus tane God kaia Kolose, mu ira ut na nurnur tano numu kinkinis tane Krais.

A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no nudait Mama.

Pol ga tanga tahut uta ira nurnur ma ira harmarsai ta ira Kolose, ma iga sasaring be di na nunure timaan God.

3 Mir la tangtanga tahut tane God no Mama tano nudait Watong Jisas Krais ing mir la saasaring uta mu.

4-6 Mir tanga tahut hobi tana kinong mir te hadade uta ira numu nurnur tane Krais Jisas ma uta ira numu harmarsai tupas di bakut ira matanabar tane God. Ma mu la harmarsai ma nurnur hobi kinong mu kis na nanahe ta ira haridan i kis taguro ter uta mu tuma ra mawe. Ma mu gate hadade ter kike ra haridan ing no nianga tutuno ga hana tupas mu, aie no tahut na hininaawas. Ikin ra tahut na hininaawas ila huhuei ma ila hanana hakakari tano ula hanuo bakut, hoke igate tatalen hobi kaia nalamin ta mu tur leh tano luaina bung mu ga hadade ie ma mu ga palai ta ira tutuno tano harmarsai tane God.

7 Ma no numem bilai na harwis Epaparas nong i tur tikai ma mem tano pinapalim ma a bilai na ut na pinapalim ie tane Krais uta mu, aie nong ga hausur mu uta ikin.

8 Aie nong ga hinawase mir utano numu tintalen na harmarsai nong no Halhaaliena Tanuo te tabar mu ma ie.

9 Karek ra linge no burwana be mir paile sangeh ma ra sinsaring uta mu tur leh tano bung mir ga ser leh no hininaawas uta mu. Mir la sarsaring God be na tabar mu ma ra tamat na minanes ta ira linge i haruat ma ira

---

1:3 Epesas 1:15,16 **1:7** Kolose 4:12; Pilemon 23 **1:9** Epesas 1:16,17

numu nilon na tanuo be mu nage hung ma ra minminanes utano nuno
sinisip.
10-12 Ma mir sasaring bileng hobi be mu nage lon hoke i sip be mu na
lon hobi ma be ta ira linge bakut ing mu la gilgil mu nage halaro ie horek:
na mon puspusno ta ira numu bilai na gingilaan bakut, mu na tatahuat
hanana ta ira numu minanes utana, mu na kap ira dades bakut haruat
ma no nuno tamat na baso sakit be mu nage tur dades ma mu na bala
malum ta ira tirih, ma be mu na tanga tahut tano nudait Mama ma ra
gungunuama nong ite harahut mu be mu nage petlaar be mu na kap no
pinalau ta mu tikai ma ira matanabar tus tane God ing di kis ter tano
madares.
13 Ma aie nong ga halon dait sukun no nudait kinkinis ra hena no
harkurai tano kadado ma iga hamaren dait ter ra hena no bilai na harkurai
tano Natine nong i manga sip ie.
14 Ma no Natine iat nong ga kul halangalanga dait ing iga lik luban leise
ira nudait sana tintalen.

Krais i tamat ta ira linge bakut ma ite hamaram tikane dait ma ne God.

15 Ma aie no malalar tane God nong pa di lale nesnes ie. Aie hoke no
luaina bulu kinong no nuno kinkinis i tamat sakit ta ira linge bakut ing
God ga hakisi.
16 Ma no nuno kinkinis i manga tamat hobi kinong God ga hakisi ira linge
bakut ma no lumane Krais, ira linge tuma ra mawe ma kira tano pu, ira
linge da nes ma ing pa di lale nesnes, ma ira mangana tanuo hokakarek:
ira lilie ma dong ing di manga dades ma dong ing di la harkurai. Di bakut
kakarek, God ga hakisi di ma no lumane Krais ma ura hatamat Krais.
17 Krais iat ga kis menalalie ta ira linge bakut ma di bakut di kis timaan
ter ra hena no nuno harbalaurai.
18 Aie no ulno tano lotu, ma di ra matanabar na lotu, di no palatamaine.
Aie no burwana ta ira nudi nilon kinong aie no luaina ura tuntunut hut
sukun ra minat, ma iga huna tut hut hobi waing inage tamat sakit ta ira
linge bakut.
19 Krais i ngan hobi kinong God ga laro be Krais na hung ma ira bilai na
linge bakut ing God la hung ter me.
20 Ma tano pinapalim tano Natine, God ga sip be na kap pukus ira linge
bakut baling ukaia ho ie. Iga bul ra malum ma no de ne Krais tuma ra ula
kabai, kaie igom kap pukus habaling ira linge bakut, ira linge kira tano pu
ma tuma bileng ra mawe.
21 Nalalie mu ga kis sisingen talur God. Mu ga malentakuane ie ma mu
git gilgil ira sana tintalen.
22 Iesene kakarek God te hamaram leh mu ukaia ho ie ma no minat tano
palatamaine Krais waing inage hatur mu ra matmataan tana ma mu na
gamgamatien ma pata um ta bilinge be ta sasana ta mu.
23 Ma i tale be mu na tur ter hobi ing be mu na manga tur dikdikit ter
tano numu nurnur tano tahut na hininaawas ma ing be pa mu nale kari
talur no numu nanahe ma ra nurnur uta ira linge mu ga hadade tano tahut
na hininaawas. Ma ikin ra tahut na hininaawas iat nong di ga harpir ma
ie tupas ira matanabar kira ra ula hanuo. Ma iou Pol, iou tike tultule ta
ikino tahut na hininaawas.

1:10-12 Epesas 1:11,18 **1:13** Luk 22:53; Epesas 2:2 **1:14** Epesas 1:7 **1:15** 2 Korin 4:4; Jon 1:18 **1:17** Jon 1:1; 8:58 **1:18** Epesas 1:22-23; Apostolo 26:23; Ninanaas 1:5 **1:19** Kolose 2:9 **1:20** Epesas 1:10; 2:16 **1:21** Rom 5:10; Epesas 2:12 **1:22** Epesas 2:14-16; 5:27

Pol ga manga papalim dades uta di ira matanabar na lotu.

24 Ma iou laro kakarek uta ira ngunngutaan i ubal iou uta mu. Ma
iou puspusak kakarek ra ngunngutaan tano palatamaigu ura hapatam ira
ngunngutaan tane Krais ing i kis ter baak. Ma iou la puspusak hobi utano
palatamaine, mu ira matanabar na lotu.
25 Iou te kap no pinapalim na harharahut uta mu ira matanabar na lotu
kinong God ga ter no nuno pinapalim tagu be ni gil ie haruat ma no nuno
lilik ma be ni gil hobi ura hatahutne mu. Iga ter ie tagu be ni hadukduk
timaan no nugu pinapalim na harpir ma no nuno nianga.
26 Ma ikin ra nianga nong ga susuhai ta ira turadi ta ira tintinohon
menalalie ma sene ite hapuasne um ta ira nuno matanabar tus kakarek.
27 God ga sip be na hapalaine di be ikino linge nong ga susuhai na manga
haidane timaan di ing pa dile Iudeia. Ma no surno ta ikino linge nong ga
susuhai, aie horek, be Krais i kis ter ta mu, kaie mu nage nanahe ma ra
nurnur be mu na lala tano tamat na minamar tana.
28 Ma mem la harpir utane Krais ta ira mangana turadi bakut. Mem
hausur di ma mem hakatom di ma ra tamat na minminanes sakit waing
di bakut di nage bilai harsakit tano nudi kinkinis naramon tane Krais ing
mem lamus ter di ra matmataan tane God.
29 Ma ikinong no burwana be iou papalim dades. Iou manga baso haruat
ma no nuno tamat na dades ing ila manga harahut iou ma ie be ni gil hobi.

2

1 Ma iou sip be mu na palai be iou manga papalim dades uta mu ma uta
di bileng rusu Laudisia ma uta di bakut bileng ing pa dile nes baak iou.
2 Iou papalim dades hobi be ni haragat ira tinga di ma be di na tikenong
mon tano nudi harmarsai harbasie waing di nage hung ma ira tamat na
minminanes bakut, kaie di nage nunure ikino tutuno nong God ga sie, ma
aie ne Krais iat.
3 Ma ira mangana minminanes ma ira minanes bakut i kis mun ter tane
Krais hoke tike bilai na bunbulaan.
4 Iou tange kakarek ra linge ta mu be pata ta tikenong nahula hakalak
mu ma no nuno keskes na nianga ma ina lamus hakale leh mu.
5 A tutuno be no palatamaigu paile kis tikai ter ma mu kakarek. Iesene
no tanuagu i kis tikai ter ma mu ma iou laro ing iou nunure kilam be i
takados ira numu tintalen ma be ira numu nurnur i tur dades ter tane
Krais.

Tano nudait kinkinis ta Krais, dait langalanga sukun ira harkurai gar na turadi mon.

6 Io kaie, hoke mu te hatur kawase Krais Jisas be aie no Watong, i tahut
be mu na lolon haruat ma no numu kinkinis tana.
7 Mu na tur dikdikit ter tano numu kinkinis tane Krais ma mu na hadades
ira numu nilon naramon tana. Mu na tur dades ter ta ira linge mu te
nurnur ine hoke di ga hausur ter mu hobi. Ma mu na manga hung sakit
ma no tintalen na tanga tahut tupas God.
8 Mu na harbalaurai timaan ta tikenong nahula hakale lamus mu ter
tano nuno pabono lilik, nage hiis kawase mu. Kike ra mangana lilik i
tahuat ta ira harausur ta ira turadi mon. I tahuat ta ira minminanes mon
mekira napu ma pata be tane Krais.

1:25 Epesas 3:2,7-8 **1:26** Rom 16:25-26; Epesas 3:5,9 **1:29** Epesas 3:7,20; Pilipai 4:13 **2:3** 1 Korin 1:24,30 **2:4** Rom 16:18 **2:5** 1 Korin 5:3 **2:7** Epesas 3:17

9 Mu na harbalaurai timaan hokike kinong ira bilai na linge bakut ing
God la hung ter me i kis ter tane Krais nong ga hanawat turadi.
10 Ma ne God te hakudulena mu tano numu kinkinis tane Krais, aie nong
i tamat sakit ta ira tanuo ing di la harkurai ter, ma ira mes na lilie bileng.
11 Tano numu kinkinis tane Krais i ngan hoke be Krais ga mur no tintalen
na kutkut leise tike katano ta ira palatamai mu. Iesene pata be hoke ira
turadi mon di la gilgil ma ira luma di. Pata. Krais iat ga kap leise no sana
katano ta ira numu nilon.
12 Ma ne God ga bus mu tikai ma ie ing di ga baptais mu. Ma tano numu
nurnur tano dades tane God nong ga hatut Krais sukun ra minat, God ga
hatut pakur mu ma ie.
13-14 Nalalie mu gate mat ter ing mu ga gil ira sana tintalen ma ing ikino
sana katano ga kis ter baak ta ira numu nilon. Iesene God ga halon pakur
mu ma ne Krais. Iga lik luban leise ira nudait sana tintalen horek, ing iga
suge leise no pakpakat nong i tahuat leh ta ira harkurai, ikino pakpakat
nong i tange hamanis be a mon nirara kanaia ta dait ing i haruat be dait
na hiruo urie kinong dait paile mur kike ra harkurai, ma ira harkurai iat
di ga ura hagae dait. Iga kap leise no dades ta ikin ra pakpakat ing iga tut
ter no pakpakat ter tano ula kabai.
15 Ing God gate kap leise ira baso ta ira tanuo ing di la harkurai ter ma
ira mes na lilie bileng, iga bul hamanis ra matmataan na haruat be pata
um a nudi ta dades igom paas hasur di ma no pinapalim tano ula kabai
ma hoke tike tamat na umri ga lamus haselsel hanane di hoke ira nuno
hiruo.
16 Waak mu haut leh tikenong be na kure mu uta so ing i bilai be mu
na en be mu na mame. Ma hobi bileng ta ira tamat na bung na lotu, be a
sigar teka, be no Bung na Sinangeh.
17 Di bakut kike ra tintalen di haruat ma ra hapupuo mon uta ira linge
ing iga ura hinanawat. Iesene ira linge tutuno urie, dait nes leh tane Krais.
18 Ma dong ing di harababo be di manga sip be a matien na turadi di, ma
di lotu tupas ira angelo, ma di manga hininaawas uta ira nudi mangana
ninanaas na tanuo, io, waak mu bala leh di be di na kure mu uta so i bilai
ing mu sip be mu na gil. Ira nudi sana lilik mon i hatamat habaling di ma
pata ta burwana be di na gil hobi.
19 Ira mangana turadi hobi di te tamakutus leh talur Krais, aie no ulno
ta dait no palatamaine. Aie nong ila balaure timaan ter no kudulena
palatamaine be no tamaine na kap ra dades ma ina harpasum timaan
ma no harharahut ta ira lalos na harpasum, ma be ina tahuat hoke God i
sip be na tahuat hobi.
20-21 Mu te mat tikai ma ne Krais ma mu langalanga sukun no mangana
minminanes mekira napu. Io kaie, ura biha mu lolon hoke be tano ula
hanuo baak mu? Ura biha mu la bulbul habaling mu ra hena ira harkurai?
Kike ra harkurai i tange be, “Waak mu palim! Waak mu namiane! Waak
mu sigire!”
22 Di bakut kakarek ra linge, di na panim leh ing dait papalim me be dait
en be dait gil so bileng me. Waak mu mur kakarek ra mangana harkurai
kinong i tahuat ta ira hartule ma ira harausur ta ira turadi mon.
23 A tutuno, ari di lik be a mon minminanes ta di ing be di mur kakarek
ra harkurai ing i tange be i tahut be tikenong na mamahien no tingana

---

2:9 Jon 1:14,16 **2:10** Epesas 1:21-22 **2:11** Rom 2:29 **2:12** Rom 6:4 **2:13-14** Epesas 2:1,4-5 **2:13-14** Epesas 2:14-16; 1 Pita 2:24 **2:16** Rom 14:1-12 **2:17** Hibru 8:5 **2:19** Epesas 2:21; 4:16 **2:20-21** Galesia 4:3,9; 1 Timoti 4:3 **2:22** Matiu 15:9

ura pakila lotu, be na bul hanapu habaling ie, be na kure hadades no palatamaine. Iesene be pata. Karek ra tintalen paile harahut ta dahine ura tutur bat ira sana sinisip.

3

Dait na kap leise ira tuarena sana tintalen ma dait na sige ira tahut na sigar tintalen.

1 Io kaie, i tahut be ira kati mu na mur ira linge metuma nalu kaia hone
Krais ing i kis ter kaia tano tamat na kinkinis tano kata na lumane God,
kinong God te hatut pakur mu ma ne Krais.
2 Mu na hatur ira numu lilik ta ira linge metuma nalu, ma pata be ta ira
linge mekira tano ula hanuo.
3 Kinong urah, mu gate mat, ma ira numu mangana nilon kakarek i kis
mun tikai ma ne Krais ra matmataan tane God.
4 Ma be Krais nong no burwana tano numu nilon na hanawat puasa, io,
ta ikino pana bung mu bileng, mu na hanawat puasa tikai ma ie ma ra
tamat na minamar.
5 Io kaie, i tahut be mu na bing leise ira numu mangana tintalen gar ta
ikin ra ula hanuo. Mu na bing leise ira tintalen na hilawa ma ira bilingana
tintalen hobi ma kike ra mangana namnamas bileng. Hobi bileng, mu na
bing leise ira sana sinisip ma no tintalen na nes kalak linge gar na mes.
Ma ikino tintalen i haruat ma no tintalen na lotu tupas ira palimpuo.
6 Karek ra mangana tintalen no burwana be no ngalngaluan tane God
na puko burung di ira mangana turadi hobi.
7 Mu bileng, mu git tatalen hobi ta ira numu ngas na nilon ing mu ga
lon hobi nalalie.
8 Iesene be kakarek i tahut be mu na kap leise karek ra tintalen bakut
sukun mu. Mu na kap leise ira mangana ngalngaluan ma no sinisip ura
hangungut ira mes. Waak mu tange hagae tikenong, ma mu na bul leise
ira nianga na harhuli sukun ira ho mu.
9-10 Waak mu hakale harbasiane mu kinong mu te kap leise ira numu
tuarena nilon tikai ma kike ra tuarena tintalen, ma mu te sige no sigar
nilon nong God ila hasigarna ie hoke tike malalar tane God iat nong ga
hakisi ikino nilon. Ma ila hasigarna ie hobi waing mu nage nunure timaan
ie.
11 Ma ta ikin ra sigar nilon, ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di haruat
mon. Dong ing di ga kut leise ira palatamai di, ma di ing pa di gale kut
leise, di haruat bileng. Ma i ngan hobi bileng ta ira tultule ma di ing pa
dile tultule. Ma be da nes hasur ugo be augo me tapa ma a mes ugo, be
da tange be a ba hurungo ugo, pata ta linge. No tamat na linge, Krais sene
mon, ma be i kis ta dait bakut.
12 Mu ira turadi ing God gate gilamis mu, ma mu ira halhaaliena turadi
ing God i sip mu. Io kaie, i tahut be mu na sige no tintalen na bala
marmaris uta ira tirih i ubal ira mes, ma no tintalen na gilgil ra tahut
ta ira mes bileng. Mu na bul hanapu habaling mu ma mu na lon hoke ira
matien na turadi. Ma mu na tabuna ngalngaluan malus.
13 Mu na bala malum ma ira mes ing di gil hagae mu. Mu na lik luban
leise harbasiane ta mu ira linge mu kilingane be di hagae mu me. Hoke
no Watong ga lik luban leise ira numu sasana, mu bileng mu na gil hobi.

3:1 Mak 12:36; 16:19; Epesas 1:20 **3:2** Matiu 6:33 **3:5** Rom 6:6,11; Epesas 4:19; 5:3-6 **3:8** Epesas 4:25-29; 5:4 **3:9-10** Epesas 4:22,25 **3:9-10** Epesas 4:24 **3:11** Galesia 3:28 **3:12** 1 Pita 2:9 **3:13** Epesas 4:2,32

14 Ma no tintalen na harmarsai um, mu na sige ie me nalu ta kakarek ra
tintalen bakut. No tintalen na harmarsai, aie nong i hiis tikane di bakut
be di na kapawena tutuno iat tano nudi tuntunur tikai.
15 I tahut be no malum tane Krais na kure ira numu nilon. Hokakarek,
God ga tato mu tano numu kinkinis na tuntunur tikai be mu na kis ma ra
malum harbasie ta mu. Ma mu na tangtanga tahut tupas ie.
16 I bilai be no hininaawas utane Krais na manga kis dades ta ira tinga
mu. Hobi kaie, mu nage hausur ma mu na pir harbasiane mu ma ira
minminanes bakut ma ira mangana halhaaliena ninge bileng. Ma ing be
mu na inge hobi, mu na kilam tahut tupas God metuma naramon ta ira
tinga mu.
17 Ma ra so ing mu tange ma ra so ing mu gil, mu na tatalen hoke i
takados be nong i mur no Watong Jisas na tatalen hobi. Ma ing mu lolon
hobi, i tahut be tano numu kinkinis tane Krais, mu na tanga tahut tupas
God no nudait Mama.

Ira hatatamana di na tatalen hohaam.

18 Mu ira haine, mu na hanapu habaling mu ra hena ira numu tunana
kinong ikin tike takados na tintalen haruat ma no numu kinkinis naramon
tano Watong.
19 Mu ira tunana, mu na manga marse ira numu haine ma waak mu bala
ngungut ter ta di.
20 Mu ira bulu ma ira hinasik, mu na taram ira numu mama ma ira
numu makai ta ira mangana linge bakut kinong ikin ra tintalen i halaro
no Watong.
21 Mu ira mama ta ira bulu ma ira hinasik, waak mu la tangtange hagae
ira nati mu, di nahula malamales ta mu.

Ira tultule ma ira nudi tamat di na tatalen hohaam.

22 Mu ira maris na tultule, mu na taram ta ira numu tamat mekira napu
ta ira linge bakut. Waak mu taram ta di tano pana bung sene mon di ngok
ter ta mu be di nage laro. Pata. Mu na taram ta di ma ra tutuno na tinga
mu tano numu tamat na urur tupas no Watong.
23 Ma ta so ing mu gil, mu na gil ie ma no numu dades bakut hoke be
mu gilgil ie tupas no Watong, ma pata be tupas ira turadi mon.
24 Ma i tahut be mu na gil hobi kinong mu nunure be mu na hatur
kawase ikino numu pinalau metuma hono Watong hoke ra puspusno no
numu mangason. Io, ne Krais um no Watong nong mu papalim utana.
25 Nesi tikenong ing i gil ra sasana na kap ra kunkulaan haruat ma no
nuno sasana. God na ter ra takados na kunkulaan. Pai nale hatahutne
tikenong ma ina hagae bia tike mes.

4

1 Ma mu ira tamat, mu na ter ta ira numu tultule ing i takados ma i
tahut. Mu nunure ter be numu bileng tike Tamat i ruma ra mawe.

Pol ga hapalaine di be di na sasaring hohaam ma be di na wowor tikai hohaam ma ira tabuna nurnur.

2 Io, ma mu na nanget ma ra sinsaring. Ma be mu na sasaring, i tahut
be ira numu lilik na taguro timaan ma mu na tangtanga tahut tupas God.

3:14 Rom 13:8-10 **3:15** Pilipai 4:7; 1 Korin 12:27; Epesas 4:4 **3:16** Epesas 5:19 **3:17** 1 Korin 10:31; Epesas 5:20 **3:18** Epesas 5:22 **3:19** Epesas 5:25 **3:20** Epesas 6:1 **3:21** Epesas 6:4 **3:22** Epesas 6:5-8 **3:25** Rom 2:11 **4:1** Epesas 6:9 **4:2** Epesas 6:18; Pilipai 4:6

3 Mu na sasaring uta mem bileng, be God na papos no matanangas ta ira
numem harpir waing mem nage hininaawas utano linge nong ga susuhai
naramon tane Krais. No burwana uta ikino tahut na hininaawas kakarek,
iou te kis tano hala na harpadano.
4 Mu na sasaring be iou ni petlaar be ni hapalaine timaan ie hoke i tahut
be ni gil hobi.
5 Mu na minanes pane ira numu tintalen tupas di ing pa dile nurnur.
Mu na gil ira bilai hokakarek ta ira pana bung be i tale mu be mu na gil
hobi.
6 I tahut be ira numu winor tikai ma di na hung ma ra nianga ing i bilai
ma i namnamien waing mu nage palai be mu na balu di tiketike hohaam.

Pol ma ira nuno harwis, di ga haatne leh ira turadi ura hapatam ikin ra pakpakat.

7 Io, ma no bilai na tasi dait Tikikus na hinawase mu ta ira linge bakut
ura utagu. I tur tikai ma iou tano pinapalim tano Watong ma a bilai na ut
na pinapalim ie.
8 No burwana tutuno be iou ura tultule ie ukaia ho mu, be inage
hinawase hapalaine mu be no numem nilon i ngan hohaam ma be inage
haragat ira tinga mu.
9 Dur na tikai huat ma ne Onesimus no bilai na tasi dait. A tutuno na
turadi ie ma aie iat tikenong ta mu mekaia. Dur na hinawase mu ta ira
mangana linge bakut i hanawat ta mem kira.
10 Aristarkus nong i kis tikai ma iou kira ra hala na harpadano, i haatne
leh mu. Hobi bileng ne Mak, no tasine Banabas. (Mu te hadade ra
hininaawas utana ma ing be ina hanawat ukira ho mu, mu na bala leh
ie.)
11 Jisas nong di kilam bileng ie be Iustus i haatne bileng mu. Duhat sene
mon kike ing a Iudeia duhat nalamin ta dong ing di tur tikai ma iou tano
pinapalim utano kingdom tane God. Ma duhat te manga habalaraan um
iou.
12 Epaparas nong aie bileng tikenong ta mu ma a tultule ie tane Krais
Jisas, i haatne bileng mu. Ila saasaring hait uta mu ma ra tamat na dades
be mu na tur dades ma mu na manga palai ta ira sinisip tane God.
13 I papalim dades uta mu ma uta di bileng kaia Laudisia ma Hirapolis.
Ma i tale be ni tange hobi ta mu kinong iou nunure ter be i tutuno.
14 Luk no ut na harulai, no numem bilai na harwis, dur ma ne Demas,
dur haatne bileng mu.
15 Mu na ter no nugu haratne ta ira hinsaa dait naramon tane Krais kaia
Laudisia. Ma tupas bileng ne Nimpa ma ira matanabar ing di kis hulungan
ura lotu kaia ra nuno hala.
16 Ing be di te was ter ikin ra pakpakat ra matmataan ta mu, i tahut be
mu na nes be da was bileng ie ta ira matanabar na lotu kaia Laudisia. Ma
mu na lik leh bileng be mu na was no pakpakat mekaia Laudisia.
17 Mu na tange tane Arkipus be, “Nu harbalaurai timaan be nuge gil
haruatne no pinapalim u ga hatur kawase ie tano num kinkinis naramon
tano Watong.”
18 Iou Pol, iou pakat ikin ra harharatne ma no lumagu iat. I tahut be mu
na lik leh iou kira ra hala na harpadano. A harmarsai tupas mu.

4:3 Rom 15:30; Epesas 6:19 **4:5** Epesas 5:15-16 **4:6** Epesas 4:29; 1 Pita 3:15 **4:7** Epesas 6:21 **4:8** Epesas 6:22 **4:9** Pilemon 10-12 **4:10** Apostolo 12:12; 15:37-39; 13:13 **4:12** Kolose 1:7; 2 Timoti 4:10-11; Pilemon 23-24 **4:17** Pilemon 2 **4:18** 1 Korin 16:21

No Luaina
Pakpakat tane Pol tupas ira
TESALONAIKA

Pol ga so no lotu tusu Tesalonaika tano katano Masedonia. Pol ga manga sip ira Tesalonaika ma iga mur ira tahut na tintalen sene mon ing iga lon nalamin ta di (nes 1 Tes. 2:1-12). Iesene a tamat na hinaragawai ga hana tupas no lotu kaia ma ira Kristian di ga hagut Pol be na hilo leh, i nahula hiruo (Apostolo 17:1-10). Io, Pol ga hana utua Beria ma namur utua Aten. Ma iga tule Timoti mekaia Aten utusu Tesalonaika (1 Tes. 3:1-5) kinong iga manga ngaangel uta ira Kristian rusu Tesalonaika nalamin ta ira harubaal (2:13-3:10). Namur um Pol ga hana utua Korin ma be Timoti ga tapukus igom hinawase Pol tano nurnur ma no harmarsai ta ira Tesalonaika (3:6), io, Pol ga tule ikin ra pakpakat tupas di ura haragat di ma ura hausur di ta ira bilai na tintalen (4:1-12; 5:12-22). Pol ga hausur bileng di tano taptapukus tane Krais ma no tuntunut hut sukun ra minat ta ira Kristian kinong Pol ga hana sukun haiane di ma pa di gale palai harsakit ta kakarek ra linge (1:9; 4:13-5:11). Karek ira linge tano haphapatam ta ira pana bung a tamat na linge ta ira iruo pakpakat tane Pol tupas ira Tesalonaika (nes bileng 2 Tes. 2:1-12).

1 Aiou Pol tikai ma ne Sailas ma ne Timoti, mehet tule karek ra nianga
tupas mu ira matanabar na lotu kaia Tesalonaika, ing mu gar tane God no
Tama dait ma tano Watong Jisas Krais.
A harmarsai ma ra malum na kis ta mu.

Pol ga tanga tahut tupas God uta ira nudi nurnur ira Tesalonaika.

2-3 Mehet la tangtanga tahut tane God uta mu bakut ing mehet kilkilam
mu naramon ta ira numehet sinsaring, kinong mehet la liklik leh ira numu
gingilaan ra matmataan tano nudait God, no Tama dait. Mehet lik leh
ira numu pinapalim ing i tahuat ta ira numu nurnur. Ma mehet lik leh
ira numu dades na pinapalim ing i hanawat metuma naramon ta ira
numu harmarsai. Mehet lik leh bileng ira numu nanahe ma ra nurnur
tano nudait Watong Jisas Krais, kaie mu ge la tutur dades ta ira numu
ngunngutaan.
4 Io, mu ira hatahinsaana naramon tane Krais ing God i manga sip mu,
mehet tanga tahut tupas God hobi kinong mehet nunure be ite gilamis mu.
5 Ma mehet nunure hobi kinong ira numehet hinarpir ma no tahut na
hininaawas pai gale hana tupas mu ma ra nianga mon. Pata. Iga hana
tupas mu tikai ma ra dades ma tikai ma no Halhaaliena Tanuo. Ma mu
ga nes be mehet ga manga nurnur be ira numehet harpir i tutuno. Mu
nurnur be ikin i tutuno kinong mu nunure mehet, be a mangana turadi
hohaam mehet ing mehet ga lon nalamin ta mu. Iga palai ta mu be mehet
ga lon uta mu.
6 Ma mu ga mur timaan ira numehet nilon ma no Watong bileng horek:
nalamin ta ira but na ngunngutaan mu ga bala leh no hininaawas ma ra
gungunuama, ikino gungunuama nong no Halhaaliena Tanuo ga ter ie ta
mu.
7 Io kaie, mu ga hanawat hoke tike bilai na hapupuo nong ira ut na
nurnur rusu Masedonia ma Akaia di nage mur.

1:1 Apostolo 17:1-9 **1:2-3** 1 Korin 13:13; Kolose 1:4-6 **1:5** 1 Korin 2:4-5 **1:6** Apostolo 17:5-9

8-10 Ma mehet palai ta ikin kinong no hininaawas utano Watong paile
hanana mekaia ho mu utusu Masedonia ma Akaia sene mon. Pata. No
hininaawas uta ira numu nurnur tane God te hana ta ira katano bakut. Io
kaie, mehet paile supi ter be mehet na tange habaling tike linge kinong di
iat ta kike ra katano di la hininaawas utano pana bung be mehet ga hana
ukaia ho mu ma mu ga bala leh mehet. Di hininaawas be mu ga tahurus
sukun ira palimpuo hohaam, mu gom hana tupas God ura tartaram no God
tutuno, no lilona, ma ura kiskis kawase no Natine metuma ra mawe nong
iga hatut ie sukun ra minat. Ma no Natine, ne Jisas, nong na halangalanga
dait sukun ra ngalngaluan nong God na ter ie namur.

2

Pol ga halilik ira Tesalonaika utano nuno mangana nilon nalamin ta di.

1 Io, ira hinsaa mehet tane Krais, mu nunure be no numehet hinana
ukaia ho mu pai gale linge bia. A mon puspusno.
2 Mu nunure be di gate huna hangungut mehet tusu Pilipai, ma pa di
gale hirhir ta dahine ura gilgil hobi. Ma ing mehet ga hana tupas mu God
ga habalaraan mehet ura tangtange no nuno tahut na hininaawas ta mu.
Ma iga habalaraan mehet hobi nalamin ta dong ing di ga manga sungute
mehet.
3 Ma mehet ga balaraan hobi ing mehet ga haragat mu ura nurnur
kinong ira numehet harharagat pai gale tahuat metuma naramon ta ira
sana lilik. Mehet pai gale sip ura lamlamus hakale mu ta ira linge paile
tutuno ma ta ira sana tintalen. Pata. Ma ing mehet ga harpir mehet pai
gale walar ura hinasakit ta mu be mu na nurnur.
4 Iesene mehet harpir ma no tahut na hininaawas haruat tano sinisip
tane God. Ma i tale be mehet na harpir hobi kinong God te nes kilam mehet
be mehet haruat ura hinarpir ma no tahut na hininaawas, kaie igom ter ie
ta mehet. Ma ing be mehet harpir, mehet paile walar ura halaro ira turadi.
Pata. Mehet walar ura halaro God nong ila nesnes naramon ta ira tinga
mehet.
5 Io, mu nunure be mehet pai gale pirlet mu uta tike linge ma mehet pai
gale hanawat ho ira ut na siliha barbarat ing di sie ira nudi sana sinisip.
God i tale be na suro haut kakarek uta mehet.
6 Ma mehet pai gale sip bileng be mu be ari mes na turadi na pirlet
mehet. Iesene igor tale mehet be mehet na tange hadades ta mu be mu na
taram. Ma igor tale be mehet na gil hobi kinong mehet ira apostolo tane
Krais.
7 Iesene mehet ga matien na turadi nalamin ta mu, hoke tike makai ila
balbalaure timaan ira natine.
8 Io, mehet ga so ira kati mehet ta mu hobi, kaie mehet ga laro ura
tamtabar mu ma no tahut na hininaawas. Iesene pata be ikinong sene
mon. Pata. Mehet ga laro bileng ura tamtabar mu ma ira numehet nilon
kinong mehet ga manga sip mu.
9 Ira hinsaa mehet, mehet nunure be mu lik leh ira numehet gingilaan
nalamin ta mu be mehet ga pirpir mu ma no tahut na hininaawas tane
God. Ira kaba bungbung, ra kasasa be ra bung, mehet git manga papalim
uta ira amehet nian ma pane bileng ira numehet mes na sunupi. Ma mehet
git kilkilingane ra ngununguut ta kike ra pinapalim waing mehet pai nale
kap ter ra tirih ta tikenong.
10 I tale mu be mu na suro haut ira numehet mangana nilon nalamin ta
mu ira ut na nurnur. Ma ne God bileng i tale be na suro haut hobi. Mehet

2:2 Apostolo 16:19-24; 17:1-9 **2:4** Galesia 1:10 **2:9** Apostolo 20:34

git murmur ira gamgamatien na tintalen, mehet git gilgil ira takados, ma
pai gale tale tikenong ura kilkilam mehet be mehet ga gil tike sasana.
11-12 Ma mu nunure be mehet ga harahut mu hoke ira tama nari ila
harahut ira nati di. Mehet git habalaraan ma haragat mu be mu na lon
haruat tano sinisip tane God nong ila taato mu utuma tano nuno kingdom
ma tano minamar tana.

Pol ga tanga tahut tupas God uta ira Tesalonaika kinong di ga bala leh no nianga tane God.

13 Ma mehet la tangtanga tahut bileng tane God kinong be mu ga hatur
kawase ira nianga tane God ing mu ga hadade leh ta mehet, mu ga bala
leh ie. Pa mu gale lik be a nianga gar na turadi mon. Pata. Mu ga bala leh
ie hoke ra nianga tane God. Ma tutuno sakit, a nianga tane God ikinong,
nong i papalim naramon ta mu ira ut na nurnur.
14 Ira hinsaa mehet, i palai be no nianga tane God i papalim hobi
naramon ta mu kinong ira mangana ngunngutaan ga hana tupas mu i
haruat ma ing iga hana tupas ira matanabar tane Krais Jisas ing di lotu
tupas God ta ira nudi hala na lotu tuma Iudeia. Ira turadi tano numu
katano di ga haragawai ta mu hoke ira Iudeia di ga haragawai ta ira
matanabar na lotu tuma Iudeia.
15-16 Ma kike ra Iudeia di ga ubu bing no Watong Jisas ma ira tangetus,
ma di ga tula isisai bileng ta mehet. Di walwalar ura tutur bat mehet be
mehet pai nale tange no tahut na hininaawas ta di ing pa dile Iudeia ma
di nahula kap no nilon. Ma ing di walar ura tutur bat mehet hobi pa dile
halaro God. Pata. Di malentakuane ira turadi bakut. Ma ing be di gil
hobi di te gil haruatne ira humangana sana tintalen ing di la hung ter me.
Iesene no ngalngaluan tane God te manga hana tupas um di.

Be Pol ga manga ngaangel uta ira nurnur ta ira Tesalonaika iga tule Timoti ukaia ho di.

17 Io, ma bar hinsaa mehet, ing di ga sunang mehet ura hinana sukun
mu mehet ga manga supi mu ing be mehet te hana talur mu a bar bung
mon nalalie. Tutuno, mehet ga hana sukun mu, iesene ira numehet lilik i
kis ter ta mu. Io, mehet ga manga walar iat be mehet na nes habaling mu.
18 Mehet ga sip be mehet na tapukus baling ukatika ho mu. Ma iou, Pol,
iou ga walar ari pana be ni tapukus ukaia. Iesene Satan ga tur bat mehet.
19 Io, mehet ga ura taptapukus ukaia kinong be Jisas no nudait Watong
na hanawat ma dait na tur ra matmataan tana, io, mu iat, mu no burwana
be mehet na balaraan, be mehet na kap ra gungunuama, ma be mehet na
latlaat.
20 Tutuno sakit, mu no minamar ta mehet ma no numehet gungunuama.

3

1 Io kaie, be mehet ga manga ngaangel uta mu ma sene pai gale tale be
mehet na nes mu, io, mir ga lik be i tahut be mir na kis baling baak kaia
Aten.
2-3 Ma mir ga tule Timoti, no tasi dait nong i papalim tikai ma mir utano
tahut na hininaawas tane Krais. Ma mir ga tule ie be na habalaraan mu ma
be na haragat mu ta ira numu nurnur, be tikenong ta mu nahula manga
ngaangel uta kakarek ra harangunngutaan. Mu iat, mu palai be karek ra
harubaal tupas dait mekaia hono sinisip tane God.

2:11-12 Apostolo 20:31 **2:13** 2 Tesalonaika 2:13 **2:14** Apostolo 17:5 **2:15-16** Apostolo 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 **2:19** Pilipai 2:15-16; 4:1; 2 Tesalonaika 1:4 **3:1** Apostolo 17:15 **3:2-3** Apostolo 16:1-3 **3:2-3** 2 Timoti 3:12

4 Ma mu palai ta ikin kinong be mehet ga kis tikai ter ma mu, mehet
git huna hininawase mu be dait na hana ter ta kike ra harangunngutaan.
Karek mu te nunure be ite hanawat um.
5 Io kaie, be iou ga manga ngaangel uta mu ma sene pai gale tale be
ni nes mu, io, iou ga tule Timoti ukaia ho mu be nige palai uta ira numu
nurnur. Ma iou ga tule ie kinong iou ga burut be no ut na harwalar gorte
walar dak mu ma ira numehet pinapalim nage linge bia.

Pol ga balaraan ing iga hadade be ira Tesalonaika di ga tur dades ta ira nudi nurnur.

6 Io, kakarek mon Timoti te tapukus ukira ho mir. Ma ite kap hawat ra
bilai na hininaawas uta ira numu nurnur ma ira numu harmarsai. Ma i
hinawase bileng mir be mu la liklik leh ira bilai na linge uta mehet, ma
be mu manga sip be mu na nes mehet hoke mehet bileng ukatika ho mu.
7 Io kaie, bar hinsaa mehet tane Krais, ing be mir ga hadade uta ira numu
nurnur, ikino nianga ga habalaraan mir uta mu nalamin ta ira numehet
humangana tirih ma ra harangunngutaan.
8 Io kaie, kakarek mehet lon timaan kinong mu tur dades tano Watong.
9 Io, be mehet tanga tahut tane God uta mu, pai nale haruat tutuno iat
tano gungunuama mehet kilingane uta mu ra matmataan tane God.
10 Ira kaba bungbung, ra kasasa ma ra bung, mehet la saasaring tutuno
be mehet na nes habaling mu, ma be mehet nage harahut mu ta ira numu
not no sunupi ta ira numu nurnur.

Pol ga sasaring be God na hadades ira Tesalonaika ta ira bilai na tintalen.

11 Io, ma mehet sasaring be God no Tama dait ma ne Jisas no nudait
Watong na tagure ter no numehet ngas ukaia ho mu.
12 Ma mehet sasaring be no Watong na manga hatawat ira numu
harmarsai harbasie ta mu ira ut na nurnur ma ta ira mes bileng. Mehet
sasaring be ira numu harmarsai na manga tamat hoke ira numehet ukaia
ho mu.
13 Ma mehet sasaring hobi waing God na hatumarang mu be tikenong
pai nale tale be na kilam mu be mu te gil ra sasana ma sene be mu na
gamgamatien ra matmataan tane God no Tama dait tano pana bung be
Jisas no nudait Watong na hanawat tikai ma ira nuno kaba halhaaliena.

4

Da lon ura halaro God.

1 Bar hinsaa mehet tane Krais, ura hapatam ira nianga mehet ura
tangtange horek ta mu: mehet ga hausur mu be mu na lon hohaam ura
halaro God. Ma tutuno, mu la lolon hobi. Ma sene mehet saring mu ma
mehet haragat mu tano hinsane Jisas no nudait Watong be mu na tahuat
harsakit ta ira numu bilai na nilon.
2 Ma ina tahut be mu na lon hobi kinong mu palai ter ta ira dades na
nianga mehet ga ter ta mu tano ra hinsana no Watong Jisas.
3 God i sip be mu na halhaalien talur ira sasana ter ta ira gamgamatien.
Io, i sip be mu na tur pas no sana tintalen na ninohon tikai.
4 I sip be tiketike na palai hohaam ura balbalaure timaan no palatamaine
iat haruat ta ira gamgamatien na tintalen ma ira tintalen i takados ta ira
ninaas ta ira turadi.

3:6 Apostolo 18:5 **3:7** 2 Tesalonaika 1:4 **3:11** 2 Tesalonaika 2:16 **4:3** 1 Tesolonaika 5:23; 1 Pita 1:16 **4:4** 1 Korin 6:13

5 Ma i sip bileng be pa mu nale mur ira sana namnamas hoke di ira
tabuna nurnur ing pa dile nunure God di la gilgil.
6 Ma waak tikenong i noh tikai ma tike haine gar na mes ma ina gil ra
sasana tano tesne hobi. Waak i hakale leh no tesne hobi kinong no Watong
nong na balu pukus ma ra harpadano ta kakarek ra mangana linge, kaie
hobi mehet gom huna hakatom hadades mu.
7 Na tahut be mu na lon hobi kinong God paile tato dait ura gilgil ira
bilingana tintalen, iesene be dait na halhaalien talur ira sasana ter ta ira
gamgamatien.
8 Io kaie, nesi tikenong i malok ise ikin ra nianga, paile malok ise tike
turadi. Pata. I malok leise God nong i ter no nuno Halhaaliena Tanuo ta
mu.
9 Ma mehet paile supi ter be mehet na pakpakat ter ta mu be mu na
harmarsai harbasie ter nalamin ta mu ira hatahinsaana tane Krais kinong
God i hausur mu iat be mu na harmarsai harbasie ta mu.
10 Tutuno sakit mu la gilgil hobi harbasie ta mu ira hatahinsaana kaia
Masedonia. Iesene bar hinsaa mehet, mehet haragat mu be mu na tahuat
hakakari ta ira numu harmarsai.
11 Ma mehet haragat bileng mu be mu na lon haruat ta ira dades na
nianga mehet ga ter ta mu horek: mu na bul hadades ira numu lilik be
pa mu nale hamalamales tikenong ma be pa mu nale hanuang leh ira
pinapalim gar na mes. Na tahut be mu na papalim tus leh ma ra luma
mu.
12 Mu na gilgil hobi waing di ing pa dile nurnur di na ru mu ma be mu
pai nagele lon mur tikenong be na banot ira numu sunupi.

No watong na tapukus hohaam.

13 Io, bar hinsaa mehet tane Krais, mehet sip be mu na palai uta dong ing
di te mat, kaie mu nahula tapunuk hoke di ira mes ing pa dile kis kawase
no nilon namur ma ra nurnur.
14 Dait nurnur be Jisas ga mat ma iga tut hut baling. Io kaie, God na
lamus tikane ma ne Jisas dong ing di te mat ma ra nurnur tana.
15 Karek mehet hausur mu ine, a harausur tano Watong, ma i horek:
dait ing dait lon baak ing no Watong na hanawat, io, pa dait nale lie ta
dong ing di te mat.
16 Io, da hadade ra tamat na kunup ma no ingana no tamat ta ira angelo
ma no tinaram tano tahur tane God, ma no Watong iat na hanasur metuma
ra mawe. Dong ing di te mat ma ra nurnur tane Krais di na huna tut hut.
17 Io, dait um ing dait lon baak, God na kap haut dait tikai ma di naramon
ra bahuto ura harsomane no Watong tuma ra mahuo. Kaie, dait nage kis
hatikai ma no Watong.
18 Io kaie, mu na habalaraan harbasiane mu ma kakarek ra nianga.

5

Da taguro timaan utano hinanawat tano Watong.

1-2 Io, bar hinsaa mehet tane Krais, pa mu le supi ter be mehet na pakat
ta nianga ukaia ho mu utano pana bung ing kakarek ra linge na hanawat
kinong mu iat mu nunure timaan ter be no pana bung tano Watong na
hanawat hoke no hinanawat ta tike ut na kukuman ra bung.
3 Ira matanabar di na tange be, “Dait pai nale burte ta tike linge. A

4:7 1 Pita 1:15-16 **4:8** Luk 10:16; 2 Korin 1:22 **4:9** Jon 13:34 **4:11** Epesas 4:28 **4:14** Rom 14:9; 1 Korin 15:3-4,12 **4:15** 1 Korin 15:51-52 **5:1-2** Matiu 24:42-43; 2 Pita 3:10; Ninanaas 3:3 **5:3** Matiu 24:39; Luk 21:34-35

malum i kis ter ta dait." Io, ta ikino pana bung iat a but na haragawai na
hana tupas di hoke ira harpaas na bulu ing be tike haine i ura kinakaho.
Ma pata ta nong pai nale hilo.
4 Ma mu ira hinsaa mehet, ikin ra bung pai nale hakarup mu hoke tike
ut na kukuman kinong pa mu le nati na kadado.
5 Pata. Mu bakut, mu lon tano palai ra kasasa. Pa dait le lon tano kadado
ra bung.
6 Io kaie, waak dait kubabo hoke di tari. Na tahut be dait na matawas
ma dait na taguro ma ra palai na lilik hoke di ing pa dile mamo.
7 Dong ing di kubabo, di la kumkubabo ra bung. Ma ira ut na minamo,
di la maamo ra bung.
8-10 Iesene dait, dait ira turadi gar na madares. Io kaie, waak dait haruat
hoke ira ut na minamo. Dait na taguro timaan. Hoke ira umri, dait na sige
no nudait nurnur ma no nudait harmarsai harbasie hoke tike sigasige na
pala riam. Ma hoke ira umri bileng, dait na kuhe no nudait nurnur kawase
no haralon kinong God paile bul no nuno lilik be no nuno ngalngaluan na
hana tupas dait. Pata. I sip be na halon dait tano nudait Watong Jisas
Krais nong ga mat uta dait. Ma iga mat uta dait waing dait na lon tikai ma
ie. Pata ta linge be dait lon ter be dait te mat. Dait na lon tikai ma ie.
11 Io kaie, mu na habalaraan ma haragat harbasiane mu hoke mu la
gilgil.

Da mur ira bilai na tintalen.

12 Io, bar hinsaa mehet tane Krais, mehet saring mu be mu na urur ta
dong ing di manga papalim nalamin ta mu. Di balaure mu ta ira numu
nilon tano Watong. Ma di pir mu bileng.
13 Na tahut be mu na manga lik hatamat di ma be mu na marse di uta
ira pinapalim di gil. Mu na harabalaan harbasie.
14 Bar hinsaa mehet, mehet haragat mu be mu na hakatom ira
malmalungana, ma mu na habalaraan di ira ut na nginarau, ma mu na
harahut di ing pa dile tur dades, ma be pa mu nale manga haiah ura
hapadano tikenong.
15 Mu na harbalaurai timaan be waak mu balu ra sasana ma ra sasana
baling. Iesene mu na walar hatikane ura gilgil ra tahut harbasie ta mu ma
di ira mes bileng.
16 I tahut be mu na laro hathatikai.
17 Mu na sasaring hait.
18 Mu na tanga tahut utuma hone God ta ira linge bakut. Urah, kinong
God i sip be mu ing mu kis ter tane Krais, mu na lon hobi.
19 Waak mu tur bat no pinapalim tano Halhaaliena Tanuo.
20 Waak mu malok leise ira nianga gar na tangetus.
21 Iesene, i tahut be mu na walar kilam ira linge bakut. Mu na palim
kawase ira bilai.
22 Mu na tur talur ira mangana sasana bakut.
23 Mehet sasaring be God iat nong i ter ra malum ta dait, na bul
hasisingen ira numu nilon bakut be na halhaalien talur ira sasana ter
ta ira gamgamatien. Ma mehet sasaring bileng be ina balaure ira tanua
mu, ira tinga mu, ma ira palatamai mu waing pata tikenong na tale ura

---

5:5 Rom 13:12 **5:8-10** Ais 59:17; Epesas 6:14,17 **5:8-10** Rom 14:8-9; 1 Tesolonaika 4:14 **5:14** 2 Tesalonaika 3:6,11 **5:15** Rom 12:17; 1 Pita 3:9 **5:16** Pilipai 4:4 **5:18** Epesas 5:20 **5:19** Epesas 4:30 **5:21** 1 Jon 4:1 **5:23** 2 Tesalonaika 3:3

kilkilam mu be a mon sasana ta mu tano pana bung be no nudait Watong
Jisas Krais na hanawat.
24 God nong i tato mu na gil kakarek kinong ila gilgil haruatne ira nuno
nianga.
25 Bar hinsaa mehet, na tahut be mu na sasaring uta mehet.
26 Mu na haatne leh ira hinsaa dait tane Krais ma mu na gagawane leh
di ma ra tahut na tintalen.
27 Iou tange hadades ta mu tano hinsana ra Watong be mu na was ikin
ra pakpakat ter ta ira hinsaa dait bakut.
28 No harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais na kis ta mu.

5:25 Kolose 4:3; 2 Tesalonaika 3:1

No Airuo
na Pakpakat tane Pol tupas ira
TESALONAIKA

Pol ga pakat ikin ra pakpakat namur dahine tano nuno luaina pakpakat tupas di ira Tesalonaika (nes no ula nianga tane 1 Tesalonaika). Pa di gale manga palai baak tano taptapukus tano Watong. Ari di ga lik be Krais gate tapukus ter. Iesene Pol ga hinawase di be no turadi nong na manga ul ba tane God na huna hanawat ma ira sana tintalen na manga tamat sakit (2 Tes. 2:1-12). (Ira haleng na ut na minanes di lik be ikin ra ul ba aie no raaia tane Ninanaas 13:1-10 ma no ut na sana tane Matiu 24:15). Pol ga habalaraan bileng di nalamin ta ira nudi harubaal (2 Tes 1:4-10) ma iga haragat di be di na mur ira takadoswana tintalen (2:13-3:15).

1 Aiou Pol tikai ma ne Sailas ma ne Timoti, mehet tule karek ra nianga
tupas mu ira matanabar na lotu kaia Tesalonaika, ing mu gar tane God no
nudait Mama ma tano Watong Jisas Krais.
2 A harmarsai ma ra malum na kis ta mu metuma hone God no nudait
Mama ma no Watong Jisas Krais.

No harkurai tane God i takados ma ina balu pukus ira turadi haruat ma ira nudi mangana nilon.

3 Bar hinsaa mehet tane Krais, na takados be mehet na tanga tahut
hathatikai tane God uta mu. Ma ina takados kinong ira numu nurnur i
tatahuat naba ma ira numu harmarsai harbasie i tamtamat hanana.
4 Io kaie mehet letlet mu nalamin ta ira matanabar na lotu tane God ta
ira tamtaman. Mehet let mu kinong mu tur dades ma mu nurnur hanana
nalamin ta ira hinaragawai ma ira ngunngutaan mu kilingane.
5 Ma kike i hamanis hapalaine be no harkurai tane God i takados. Io
kaie, God na nes kilam mu be mu haruat ura sinalo tano nuno kingdom
nong mu kilingane ra ngunngutaan utana.
6 Io, God i takados ma ina gil horek: ina balu pukus ira hinaragawai ta
dong ing di haragawai ta mu.
7 Ma ina hasangeh mu talur ira numu ngunngutaan. Ma ina hasangeh
mehet bileng. Ma ina gil hobi tano pana bung be no Watong Jisas na
harapuasa metuma ra mawe nalamin tano lulungo na eh tikai ma ira nuno
dades na angelo.
8 Ma di ing pa dile nunure God ma di ing pa dile taram no tahut na
hininaawas tano nudait Watong Jisas, Jisas na hapadano di ma no nudi
kunkulaan.
9 Ma no nudi kunkulaan i horek: God na hagae hatikane di. Di na kis
sisingen ra matmataan tano Watong ma tano minamar tano nuno dades.
10 Ma ina ngan hobi ta di ta ikino pana bung be no Watong na hanawat
ma ina kap ra tamat na hinsang nalamin ta ira nuno halhaaliena ma ina
hatur kawase ra urur mekaia nalamin ta ira ut na nurnur. Ma mu bileng,
mu na tikai ma di kinong mu ga nurnur ta ira numehet nianga mehet ga
hininawase mu urie be i tutuno.
11 Io kaie, mehet la saasaring hait uta mu. Mehet sasaring be God na nes
kilam mu be mu haruat tano mangana nilon God ga tato mu utana. Mehet

---

1:2 Rom 1:7 **1:4** 2 Korin 7:4; 1 Tesolonaika 2:19 **1:6** Rom 12:19 **1:7** 1 Tesolonaika 3:13
1:8 Ais 66:15 **1:9** Ais 2:10 **1:10** Kolose 3:4 **1:11** Kolose 1:9; 1 Tesolonaika 1:2-3

sasaring bileng be na harahut mu ma no nuno dades be mu nage gil ira
bilai bakut ing i hanawat metuma naramon ta ira numu nurnur ma ing i
haruat ma ira numu sinisip.
12 Mehet sasaring hobi waing dage pirlet no hinsana no nudait Watong
Jisas uta ira numu nilon, ma waing dage pirlet mu utano nuno nilon. Ma
mehet sasaring be kakarek ra pirpirlet na hanawat haruat tano harmarsai
tano nudait God ma no Watong Jisas Krais.

2

No tamat na ul pat tane God na hanawat nalalie tano hinanawat tano Watong.

1-2 Karek iou ura nianga utano hinanawat tano nudait Watong Jisas Krais
ma utano nudait hinanawat hulungan ukaia ho ie. Io, mehet saring mu ira
hinsaa mehet tane Krais be waak mu burut be ngaangel haiah ta ing mu
te hadade utano pana bung tano Watong be ite hanawat um. Pata, paile
hanawat baak. Ing be mehet ga ianga na tangetus mu lik be mehet ga
tange be no pana bung tano Watong te hanawat um? Pata. Mu te kap dak
ikino pipilaina metuma naramon tano numehet harpir be tike pakpakat
mekaia ho mehet tupas mu? Pata, paile tutuno.
3 Mu na balaure timaan mu, tikenong nahula lamus hakale mu ma tike
linge paile tutuno. Na tahut be mu na palai be ikino pana bung tano
Watong pai nale hanawat baak tuk ter tano pana bung be a haleng di na
mikiane God ma nong i ul pat tane God na harapuasa. Ma ikinong, aie no
turadi nong na manga hiruo saasa.
4 Ikino turadi na sungute ira mangana linge ira turadi di lik be a god ma
ira linge di lotu tupas. Ma ina hatamat habaling ie ta kike ra linge bakut.
Io kaie, ina lala tano tamat na hala na lotu tane God ma ina tange be aie
iat i God.
5 Pa mu le lik leh ing iou ga tange ta mu? Ing iou ga kis tikai ma mu iou
git hininawase mu ta kakarek ra linge bakut.
6 Ma mu palai tano nong i tur bat ter no hinanawat kakarek ta ikino ut
na ul pat tane God. Ma i tur bat ie waing ikino turadi na harapuasa tano
pana bung iat nong God gate kubus ter ie.
7-8 Ma no tintalen ura ul ba tane God ite papalim katiak ma sene paile
manga hanawat palai baak. Ma ikino nong i tutur bat ikino ut na ul pat
tane God kakarek na gilgil hobi tuk ter be God na hakari leise ie, kaie um
no ut na ul pat na harapuasa. Ma sene tano pana bung be no Watong Jisas
na hanawat, ina puh bing no ul pat tane God ma no dadaip na hono. Maso,
no nuno tamat na hinanawat na haliare ie.
9 Ma ikino ul pat tane God na hanawat ma no tamat na dades tane
Satan ma ina gil ira tamat na gingilaan na kinarup ma ira mangana linge
ura hangalabo ira turadi. Ma di na lik be kakarek ra mangana gingilaan
metuma nalu.
10 Ma ira nuno sana gingilaan na hakale lamus dong ing di hanana ura
hiniruo. Ma di na hiruo kinong pa di nale kanan be di na sip ira tutuno
God ga hapuasne. Io kaie, God pai nale halon di.
11 Ma ne God na nes be di na gilgil hobi, kaie ina hanguanguo ira nudi
lilik be di nage nurnur ta ira hinarakale.
12 Ma ne God na gil hobi waing inage kure hagae di ing pa dile nurnur
ta ira tutuno i hapuasne ma sene di manga sip be di na gil ira sasana.

2:3 1 Timoti 4:1; 1 Jon 2:18; 4:3 **2:4** Dan 11:36; Ese 28:2 **2:7-8** Ais 11:4; Ninanaas 19:15 **2:9** Ninanaas 13:11-13

Pol ga tanga tahut ukaia hone God ta ira haridan tupas ira Tesalonaika.

13 Io, i bilai be mehet na tanga tahut hait tupas God uta mu ira hinsaa
mehet tane Krais, mu ing no Watong i sip mu. Ma mehet na tanga tahut
kinong God gate gilamis mu nalalie tano hatahun ta ira linge waing mu
nage hatur kawase no haralon. No Tanuo ga bul hasisingen mu be mu ira
halhaaliena gar tane God, ma mu te nurnur ta ira tutuno tane God, kaie
mu te hatur kawase ikino haralon.
14 Ma ne God ga sip be na gil hobi ta mu, kaie igom tato mu naramon
ta ira numehet harpir ma no tahut na hininaawas waing nage hamar dait
tikai ma no nudait Watong Jisas Krais.
15 Io kaie, bar hinsaa mehet, i tahut be mu na tur dades ma mu na
murmur kike ra tutuno ing mehet ga hausur mu hobi ta ira numehet harpir
ma no numehet pakpakat tupas mu.

Da gil ma da tange ira bilai.

16 Mehet sasaring tupas God no nudait Mama ma no nudait Watong Jisas
Krais nong ga sip dait. Ma metuma naramon tano nuno harmarsai iga
ter bileng ta dait no harbalaraan nong pai nale pataam. Iga ter no nuno
harmarsai ta dait, kaie dait nanahe ma ra nurnur uta ira bilai na linge ing
na tabar dait me.
17 Io, mehet sasaring um be ina haragat mu ma ina hadades ira numu
nilon ura gilgil ira tahut na pinapalim ma ura tangtange ira bilai na nianga.

3

Pol ga haragat di ura sinsaring uta duhat.

1 Bar hinsaa mehet tane Krais, ura hapatam ira nianga mehet ura
tangtange horek ta mu: mu na sasaring uta mehet be no hininaawas tano
Watong nage hana hoke iga hana nalamin ta mu. Io, mu na sasaring be
inage hana harbasie haiah ma be ira turadi di na ru ie.
2 Ma mu na sasaring bileng be God nage halangalanga sukun mehet ta
ira mangana sana turadi kinong ira turadi bakut, pata nudi ta nurnur.
3 Ma sene be no Watong na gil haruatne ira nuno nianga, kaie inage
hadades mu ma ina balaure bat mu tano Ut na Sana.
4 Mu kis ter tano Watong kaie mehet balaraan ter ta mu be mu la gilgil
haruatne ira numehet dades na nianga ma be mu na gilgil haitne hobi ta
ira kaba bungbung.
5 Ma mehet sasaring be no Watong na hapalaine ira numu lilik be mu
na nes kilam be God i manga sip mu hobi. Ma mehet sasaring bileng be na
harahut mu ura tuntunur dades haruat ma no tuntunur dades tane Krais.

Pol ga hakatom ari be pa di nale lon haruat ma ira malmalungana turadi.

6 Bar hinsaa mehet tane Krais, mehet ter ra dades na nianga ta mu
tano hinsana no nudait Watong Jisas Krais horek: mu na hana talur ira
malmalungana hinsaa dait. Pa dile mur ira numehet kaba harausur ing
mehet ga ter ta di.
7 Io, ma mu iat mu nunure be i takados be mu na lon hoke mehet ga lon
nalamin ta mu hobi. Mehet pai gale malmalungo kaia nalamin ta mu.
8 Mehet pai gale en bia mon ra nian ta tikenong. Pata. Mehet ga kul
iat ira amehet nian. Ira kaba bungbung, ra kasasa be ra bung, mehet
git manga papalim uta ira numehet sunupi ma mehet git kilingane ra

---

2:13 2 Tesalonaika 1:3; Epesas 1:4 **3:4** 2 Korin 7:16; Galesia 5:10 **3:6** Rom 16:17 **3:7** Pilipai 3:17 **3:8** 1 Tesolonaika 2:9

ngunungut ta kike ra pinapalim waing mehet pai nale kap ter ra tirih
ta tikenong.
9 Ma mu lik be mehet ga lon hobi kinong paile takados ta mehet be mehet
kap ta nian mekaia ho mu? Pata. Igor takados ta mehet be mehet na gil
hobi iesene mehet pai gale gil kinong mehet ga sip be mehet na hamanis
ra bilai na hapupuo naramon ta ira numehet nilon be mu na mur ie.
10 Io, ma ing be mehet ga kis tikai ter ma mu, mehet git tangtange
hadades ta mu horek: "Ing be tikenong pai nale papalim, waak i iaiaan."
11 Ma mehet tange hobi kinong mehet te hadade be a mon mal-
malungana turadi nalamin ta mu ing pa di lale paapalim, iesene di la
hamalamales ira mes ta ira nudi pinapalim.
12 Io, ta kakarek ra mangana turadi mehet tange hadades ma mehet
haragat di tano hinsana no Watong Jisas Krais be di na kis timaan ma di
na papalim ura adi iat.
13 Iesene mu ira hinsaa mehet, waak mu malmalungo ura gilgil ira tahut
ter ta ira mes.
14 Ma ing be tikenong pai nale taram kakarek ra numehet nianga ta ikin
ra pakpakat, io, mu na nes kilam timaan ie. Pa mu nale manga lon tikai
ma ie waing inage kilingane ra hirhir.
15 Ma sene waak mu sungute ie hoke tikenong be mu malentakuane ie.
Pata. Mu na hakatom ie kinong a hinsaa mu ie naramon tane Krais.

Pol ga hatahun ura pakpakat ma no lumana iat ma iga haatne leh ira turadi.

16 Io, ma mehet sasaring be no Watong iat, aie no burwana tano malum,
be na ter ie ta mu ta ira kaba bungbung ma ta ira numu kaba ngas bileng.
Ma mehet sasaring be no Watong na kis tikai ma mu bakut.
17 Io, kakarek um, iou Pol, iou pakat ma no lumagu tus iat ikin ra
hauhawatna katano ta ikin ra pakpakat tupas mu be ni haatne mu. Ma
iou hakilang ira nugu kaba pakpakat bakut hobi. Ma ira nugu mangana
pakpakat i nanaas hokakarek.
18 No harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais na kis ta mu bakut.

3:9 1 Korin 9:4; 1 Tesolonaika 1:6 **3:11** 1 Timoti 5:13 **3:12** 1 Tesolonaika 4:11 **3:13** Galesia 6:9 **3:15** 1 Tesolonaika 5:14

No Luaina
Pakpakat tane Pol tupas
TIMOTI

I palai be Pol ga kis ra hala na harpadano tusu Rom (nes Apostolo 28). Pa dale nunure timaan iesene i nanaas be namur di ga halangalanga leise Pol ma ne Pol ga hatahun no nuno aihet na hinana ura hinarpir ma no tahut na hininaawas. Dait nunure be Pol ga ura hinana tano katano Spen (nes Rom 15:24, 28). Kaie igom hana dak utusu Spen ma iga tapukus utusu tano mugurlamin Krit ing iga waak kapis Taitus kaia ura balbalaure no lotu (Taitus 1:5). Io, i nanaas be namur Pol ga hana utusu Miletus (2 Tim. 4:20) ma Epesas (1 Tim. 1:3) tano katano Esia. Iga waak ter Timoti kaia Epesas be na balaure no lotu, igom hana leh utusu Masedonia (1 Tim. 1:3), ma mekaia Masedonia Pol ga pakat no nuno luaina pakpakat tupas Timoti tusu Epesas ma no nuno pakpakat tupas Taitus tua Krit, ma namur um iga hana u Nikopolis rusu tike tes (Taitus 3:12). Io, iga hana leh baling, igom hana utusu Rom. Tusu Rom di ga hiis kawase habaling Pol ma metuma naramon tano hala na harpadano Pol ga pakat no nuno airuo na pakpakat tupas Timoti (2 Tim. 1:16; 2:9). Namur dahine i nanaas be di ga ubu bing Pol (2 Tim. 4:6-8) ra tinohon 67 dak.

Io, ma ing Timoti a marawan mon ie ga tiktikai ma ne Pol tano nuno airuo na hinana utusu Masedonia ma Gris (Apostolo 16:1-4; 17:14-15; 18:5) ma tano nuno aitul a hinana utusu Epesas (Apostolo 19:22) ma Masedonia ma Gris baling (Apostolo 20:1-6). Timoti ga kis tikai ma ne Pol tusu Rom bileng tano luaina pana di ga bul Pol tano hala na harpadano (Pilipai 1:1; Kolose 1:1; Pilemon 1). A bilai na ut na pinapalim ie tano tahut na hininaawas ma ne Pol ga pakat ikin ra pakpakat tupas ie ura habalaraan Timoti utano nuno harbalaurai tano lotu rusu Epesas. Pol ga hakatom Timoti uta ira tena harausur harabota (1 Tim. 1:3-7; 4:1-8; 6:3-5; 6:20-21). Iga hausur ie be na balaure no lotu hohaam ma be ira matanabar na lotu di na tatalen hohaam (2:1-15; 5:1-16; 6:6-10; 6:17-19) ma be a mangana lilie so na kure ma ina harahut no lotu (3:1-13; 5:17-25). Pol ga manga haragat Timoti be na tur dades tano nuno pinapalim na harbalaurai (1:18-19; 4:6; 4:10-16; 6:11-14). Ikin ra pakpakat a bilai na harausur ie uta dait katiak, be no lotu na ngan hohaam ma be ira lilie tano lotu di na harbalaurai hohaam.

Pol ga haatne leh Timoti, no natine tutuno tane Krais.

1 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat ma no hartule tane God
no nudait ut na haralon ma ne Krais Jisas, aie no burwana ta kike dait kis
nanahe ma ra nurnur ine.
2 Ma iou pakat karek ra nianga ukaia ho ugo Timoti, no natigu tutuno
naramon tano nudait nurnur tane Krais.

Io, a harmarsai ma ra malum metuma hone God no Tama dait ma ne Krais Jisas no nudait Watong ukatika ho ugo.

Tigel ira tena harausur harabota.

3 Iou sip be nu kis baak kaia Epesas hoke iou ga haragat ugo be iou ga
ura hinana u Masedonia. Ari turadi kaia di hausur ma ra mes na mangana
harausur harabota. Ma iou sip be nu kis kaia be nuge tigel di.

1:2 Apostolo 16:1-3; Taitus 1:4

4 Ma nu tange hadades bileng hobi ta di be waak di nangnanget ma ira
pirwase harabota ma ira winawas na harmur ta ira hintubu di. Kike ra
mangana linge hobi i hatawat ira hargor harabota mon. Ma paile harahut
dait ura gilgil haruatne no sinisip tane God ing dait gil ma ra nurnur.
5 Iou tange kin ra dades na nianga hobi waing dait nage harmarsai
harbasie. Ma ikin ra tintalen na harmarsai ila hananawat metuma
naramon ta ira gamgamatien na tinga dait ma tano nurnur tutuno. Ma
ikin ra harmarsai i tatahuat bileng ing be dait mur ing dait nunure ter be
i tahut.
6 Ma i tahut be ni tange hobi kinong ari di te tamapas leh talur kakarek
ra tintalen ma di te tahurus ter ta ira winor bia.
7 Di sip be di na tena harausur ta ira harkurai tane Moses. Iesene pa
dile nunure be aso ing di tangtange. Ma ira linge di tange be di nunure
tutuno, pata, pa dile palai urie.

8 Io, dait nunure be ira harkurai tane Moses di bilai ing be dait papalim
me haruat ma no nudi mangana pinapalim.
9 Iesene dait nunure bileng be ira harkurai paile kis uta di ira ut na
takados. Pata. I kis uta ira holmatau, ira ul ba, ira ut na sana, ma uta
dong ing di tur talur God. I kis bileng uta dong ing di mur ira bilingana
tintalen kira napu, ma uta dong ing di ubu bing ira tama di ma ira etna
di, ma uta ira ut na harubu bingibing bia.
10 Ma i kis uta dong ing di hilawa, ma uta ira tunana ing di noh tikai
baling ma ira tunana, ma hobi bileng ira haine. Ma i kis bileng uta ira ut
na harakale, dong ing di kuman turadi, dong ing di hinawas harakale ta
ira pana bung na harkurai, ma uta dong ing di na gil ra mes na mangana
linge so i mes tano harausur i tutuno.
11 Ikino harausur i haruat tano tahut na hininaawas nong i hanawat
metuma hone God nong no haridan i kis tana. Ma i hininaawas utano
minamar tana. Ma ikino tahut na hininaawas iat nong God ga ter ie tagu
be ni harpir ma ie.

Pol ga tanga tahut tane Krais utano nuno tamat na harmarsai.

12-13 Iou tanga tahut tane Krais Jisas no nudait Watong nong ga ter ikin
ra baso tagu be ni papalim ma ie. Iou tanga tahut tana kinong iga nes
kilam iou be a turadi iou nong gor gil haruatne ira nuno sinisip. Io kaie,
iga ter ikin ra pinapalim na tultule tagu sukmaal be nalalie iou ga tange
hagae ie ma iou ga tike dades na ut na hinaragawai. Iesene iou pai gale
palai ta ing iou ga gilgil kinong iou pai gale nurnur baak. Io kaie, God ga
marse iou.
14 Ma no harmarsai metuma hono nudait Watong ukira ho iou ga manga
tamat sakit. Ma iga hana tupas iou tikai ma no tintalen na nurnur ma no
tintalen na harmarsai harbasie kinong iou tane Krais.

15 Io, iou ni tange tike nianga nong i tutuno sakit. Ma i tale be da manga
so no nudait nurnur tana. Ma i horek: Krais Jisas ga hanawat ukira ra ula
hanuo ura haalon ira ut na sana! Ma iou ing iou manga sana ta di bakut.
16 Ma ikinong iat no burwana be iga marse iou. Ma iga halon iou waing
Krais Jisas na tale be na hamanis be na manga kis kawase ira tena sana
ura lilik pukus. Ma iou ga sana ta di bakut, kaie iou tike hapupuo ta dong
ing di na nurnur tana ura hatur kawase no nilon hathatikai.

1:4 1 Timoti 4:7; Taitus 1:14 **1:8** Rom 7:12,16 **1:12-13** Apostolo 9:15; Galesia 1:15-16; 1 Korin 15:9-10 **1:12-13** Apostolo 8:3; 9:1-5 **1:15** Luk 19:10

17 Da pirlet hatikane no kapawena God nong pai nale mat ma pa di lale
nesnes ie. No nuno tamat na kinkinis na harkurai i tur hatikai. Da hatamat
hatikane no hinsana.

Da harubu tano bilai na hinarubu.

18 Timoti, no natigu, ikin ra dades na nianga iou ter tam be nu ter ta ira
mes. Ma be iou gil hobi iou gil haruatne ira nianga ira tangetus di ga huna
tange utano num pinapalim be nu gil baak ie. Nu mur ira nudi nianga be
nuge harubu tano tahut na hinarubu.
19 Ma be nu harubu hobi nu nurnur hatikai ta ira tutuno God te
hapuasne, ma nu murmur ira tintalen ing u nunure ter be i tahut. Ma ari
di ga malok be di na gil hobi, kaie ira nudi nurnur ta kakarek ra tutuno i
sana hoke tike mon i taparok ra ula mat.
20 Ma ne Haimenias ma ne Aleksanda dur te gil bileng hobi. Io, iou te
ter leise dur tano lumane Satan be dur na harausur be dur pai nale tange
hagae God.

2

Dait na sasaring uta ira turadi bakut kinong God i sip be na halon di bakut.

1 Io, no luaina linge tano nugu nianga i horek. Iou haragat dait be dait
na sasaring tupas God uta ira turadi bakut, ma be dait na tanga tahut tana
uta di.
2 I tahut be dait na sasaring uta ira king, ma di ira mes ing di kap ra
kinkinis na harkurai. Dait na sasaring hokakarek waing dait nage kap ra
kinkinis na malum ma pa dale haragawai ta dait ing dait lon mur God ta
ira takados na tintalen.
3-4 Io, ing be dait na sasaring hobi na tahut, ma ina halaro ne God no
nudait ut na haralon, nong i sip be na halon ira turadi bakut, ma be di
bakut di na nunure ira tutuno ite hapuasne.
5-6 Ma i tale be ni tange hobi kinong tike kapawena God mon, ma
tikenong sene mon nong i lamus ira turadi ukaia hone God. Ma aie ne
Krais Jisas, a turadi ie, nong ga ter habaling ie ura kulkul halangalanga ira
turadi bakut. Ma tano pana bung haruat tano sinisip tane God, Krais ga
gil hobi, kaie igom suro haut be God i sip be na halon ira turadi bakut.
7 Ikinong no burwana be God ga tibe iou be ni apostolo ma ni ut na
harpir ta di ing pa dile Iudeia. Ma iou ga hana be ni hausur di be di na
nurnur ta ira tutuno God te hapuasne. Iou tange ra tutuno! Iou paile
harakale!
8 Io, uta ira sinsaring um, iou sip be ira tunana ta ira katano bakut di na
sasaring. Ma be di na tatik ira gamgamatien na luma di, na tahut be di na
gil hobi ma pata ta ngalngaluan be ta hargor.

I tahut be ira haine di na lon haruat ma no mangana kinkinis God te ter ie ta di.

9 Ma hobi bileng ira haine. Iou sip be ira haine di na sigasige hoke ira
mes na turadi bia. Waak di manga hamar ira hi di. Ma waak di hamar
habaling di ma ra gol be ma ra tulur a kalagi, be ira sigasige i tabi matana.
10 Iesene iou sip be di na hamar habaling di ma ira bilai na tintalen
haruat ma ira mangana haine ing di tange be di lotu tupas God.

1:20 2 Timoti 4:14-15; 1 Korin 5:5 **2:5-6** Rom 3:29-30; Galesia 1:4 **2:7** Apostolo 9:15; Galesia 2:7-8; 2 Timoti 1:11 **2:9** 1 Pita 3:3-5 **2:10** 1 Timoti 5:10

11 Ma be ira haine di na kap ra harausur, io, i tahut be di na kis matien
ma di na hanapu habaling di.
12 Iou paile haut be tike haine na hausur be na kure tike tunana. Na kis
matien mon.
13 Urah, kinong God ga huna hakisi Adam, ma namur, ne Iwa.
14 Ma pata be Adam nong Satan ga habota ie. Pata. Satan ga hakale no
haine, kaie no haine gom lake no harkurai tane God.
15 Ma sene God na halon ira haine ing be di gil horek: di na kakaho, ma
di na nurnur hatikai tikai ma ra harmarsai harbasie, a gamgamatien na
tinga di, ma ra tintalen takados.

3

A mangana turadi so ira tena harbalaurai ta ira lotu?

1 Io, iou ni tange habaling tike nianga nong i tutuno sakit. Ma i tale be
da manga so no nudait nurnur tana. Ma i horek: ing be nesi tikenong i
sip be na kap no kinkinis na tena harbalaurai ta ira lotu, io, i sip ra bilai
na pinapalim.
2 Na tahut be tike tena harbalaurai ta ira lotu na tike mangana turadi
horek: pata tikenong na tale be na kilam ie be ite gil ira sasana, tikenong
mon no nuno haine, na palai no nuno lilik, na balaure timaan ira nuno
namnamas, ira mes di na ru ie, a ut na balbala leh ira turadi, na petlaar
ura hausur ira turadi,
3 pai nale ut na minamo, pai nale ut na ngalngaluan ma sene be na
matien na turadi, pai nale ut na harngangar ma pai nale kalak ira barbarat.
4 Na balaure timaan no nuno hatatamana. Na balaure ira natine be di
na taram timaan ie, ma be na gil hobi, na gil tike ngas be i tale be da ru
ie.
5 Ing be tikenong paile nunure ura balbalaure no nuno hatatamana, na
balaure bibihane ira matanabar na lotu tane God?
6 Ma paile bilai be i sigar lilik pukus mon, nahula hatamat habaling ie
ma no harkurai nong ga karet Satan na karet bileng ie.
7 Ma tike mangana turadi ie be di ing pa dile mekaia tano lotu, di na ru
ie ma di nahula kilam ie be ite gil ra sasana ma ina taba tano kun tane
Satan.

A mangana turadi so ira mangana lilie ing da kilam di be a ut na harharahut na lotu?

8 Ma hobi bileng ta ira ut na harharahut na lotu. A mangana turadi di i
tale be da urur ta di. Pa dile mangana turadi be airuo ra karame di. Pa di
nale ut na minamo. Pa di nale ut na kalak barbarat.
9 Di na tur dades ta kike God te hapuasne be dait nurnur. Ma be di tur
dades hobi di na murmur ira tintalen ing di nunure ter be i tahut.
10 Da huna walar di ma be pata ta linge i tur bat di, da haut be di na
papalim na harharahut.
11 Ma hobi bileng ta ira haine ing di harahut. A mangana turadi di i tale
be da urur ta di. Pa di nale pinpines hagae ta tikenong, na palai ira nudi
lilik, di na tutuno ta ira linge bakut.
12 Ma ira ut na harharahut, na tikenong mon ira nudi haine. Di na
balaure timaan ira nati di tikai ma di bakut ta ira nudi hala.

2:12 1 Korin 14:34 **2:13** Stt 2:7,21-22; 1 Korin 11:8-9 **2:14** 2 Korin 11:3; Galesia 3:1-6 **3:1** Apostolo 20:28 **3:2** Taitus 1:6-9 **3:7** 2 Korin 8:21 **3:11** Taitus 2:3

13 Na tahut be di na gil timaan hobi no pinapalim na harharahut kinong
da ru di, ma kike ra mangana pinapalim na hadades ira nudi nurnur tane
Krais Jisas.

No burwana ta ikin ra pakpakat be dait ira matanabar na lotu, dait na mur God hohaam.

14 A tutuno iou pakat karek ra linge ukaia ho ugo iesene iou sip be pa
nile halis ura hinana ukaia.
15 Iesene be ing tike linge i tur bat iou kaie pa nige hanawat haiah, io,
iou pakat kakarek ra linge be nuge palai ta ira mangana tintalen i bilai be
no hatatamana tane God na mur. Ma ikino hatatamana aie ira matanabar
na lotu tano lilona God. Ma di haruat ma ra kasong nong i hadades ira
tutuno God i hapuasne.
16 Ma i manga palai be kakarek ra tutuno i manga tamat sakit. Karek ra
tutuno ga susuhai nalalie ma sene ite hanawat puasa. Ma i lamus dait be
dait na murmur God. No surno ta kakarek ra tutuno i horek:
Be iga hanawat puasa, a turadi ie,
ma no Tanuo ga hamanis be a takadoswana ie.
Ira angelo di ga nes ie,
ma ta ira huntunana di ga harpir utana.
No ula hanuo di ga nurnur tana,
ma utuma tano minamar nalu God ga kap haut ie.

4

Ira sana tanuo ma ira ut na harababo di na lamus harara tari ta ira harausur harabota.

1 No Tanuo i hinawas palai be tano haphapatam ta ira pana bung ari di
na tur talur kike ra tutuno dait nurnur ine. Di na mur ira tanuo harakale
ma ira harausur ta ira sana tanuo.
2 Karek ra harausur na hanawat mekaia ta ira ut na harababo. I hoke
be di ga tun ira nudi lilik ma ra mamahien, kaie pa dile palai be aso i sana
ma aso i bilai.
3 Di hausur ira matanabar be pa di nale hartola ma be pa di nale en ari
mangana nian. Iesene God ga hakisi kakarek ra nian waing dait ira ut na
nurnur ing dait nunure ira tutuno God te hapuasne, dait nage huna tanga
tahut urie ma namur um dait nage en.
4 I tale be ni tange hobi kinong ira linge God ga hakisi i bilai. Dait pai
nale malok leise tike linge. I tale be dait na bala leh ira linge bakut ing be
dait tanga tahut utuma nalu urie.
5 Ma i tale be da gil hobi kinong no nianga tane God ma no tintalen na
sinsaring dur hinawas palai be karek ra linge di gar tane God, kaie di ge
gamgamatien.

I tahut be Timoti na balaure timaan habaling ie ma ina lie timaan ira matanabar na lotu.

6 Ing be nu tulus hamanis kakarek ra linge ta ira hinsaam tane Krais, io,
ugo tike tahut na tultule tane Krais Jisas. U te nurnur ta ira tutuno God
te hapuasne ma u te murmur ira bilai na harausur. Io kaie, nu haut leh
kakarek ra tutuno ma kakarek ra harausur be inage hapatpatuan ugo.
7 Waak u hutate ta ira sana pirwase ing pai nale hatahutne ugo. Iesene
hadades ugo ta ira linge tane God waing karek ra linge na harahut ugo
ura murmur timaan God.

3:16 Jon 1:14; 2 Pita 3:3; 1 Jon 2:18 **4:3** Stt 9:3; Rom 14:6; 1 Korin 10:30-31 **4:7** 1 Timoti 1:4

8 Be tikenong i hamaman no palatamaine ura hinilo timaan, ina harahut
ie ta dahine mon. Iesene be dait murmur God, ikin ra tintalen na harahut
dait ta ira linge bakut kinong ina harahut dait tano nilon katiak ma tano
nilon bileng nong na hanawat namur.
9 Ma kakarek iou tange i tutuno sakit. Ma i tale be da manga so no nudait
nurnur tana.
10 Io kaie, dait manga baso kinong dait kis nanahe ma ra nurnur tano
nudait lilona God. Aie no ut na Haralon ta ira turadi bakut, iesene tutuno
sakit be na halon ira ut na nurnur.
11 Nu hausur ira matanabar ta karek ra linge ma nu tange hadades ta di
be di na taram.
12 Pa nule haut leh tikenong be na nes habulbul ugo kinong a marawan
mon ugo. Iesene nu hamanis habaling ugo ta ira ut na nurnur hoke tike
bilai na turadi ing di na sip ura murmur. Nu hamanis habaling ugo hobi
ma ira num nianga ma ira num tintalen. Ma hobi bileng ma no num
harmarsai, no num nurnur, ma ira num gamgamatien na tintalen.
13 Nu balaan ura waswas ira pakpakat tane God ra matmataan gar na
haruat. Nu balaan bileng ura harpir ma ura hausur ira matanabar tuk ter
be ni hanawat.
14 Waak u lik habulbul no hartabar nong ga hanawat ter tam mekaia ra
nianga ta ira tangetus tano pana bung ing ira tena harbalaurai tano lotu
di ga bul ira luma di tam. Kaia, nu papalim ma ie.
15 Nu ter no num kudulena nilon bakut ta kakarek ra linge waing ira
matanabar bakut di na nes be u tatahuat timaan.
16 Nu balaure timaan habaling ugo. Ma nu balaure timaan bileng no
num harausur. Nu gil haitne kakarek ra linge. Ing be nu gil hobi nu halon
habaling ugo ma di bileng ing di hadade ugo.

5

Timoti na pir ira matanabar na lotu hoke be di ira hinsaana.

1 Waak u ngaluane tike nongtamat ta tike sasana. Iesene pir mon ie hoke
be a tamam ie, ma ira marawan hoke be a tasim di.
2 Nu pir ira hatong hoke no etnam. Ma ira poona haine ma ira bulahine
nu pir di ma ra gamgamatien na tintalen hoke ira hainim.

Ira makoso tutuno sene mon no lotu na balaure.

3 Nu ru ira makoso na haine ing di makoso tutuno.
4 Iesene be tike makoso a mon natine be a mon tubuno, io, i tahut be
kike ra tubuno ma ira natine di na huna gil baak ira nudi bilai na tintalen
nalamin ta ira nudi hatatamana iat. I tahut be di na balu ra harharahut ta
ira tama di ma ira etna di hobi. Ma di na gil hobi kinong ikin ra mangana
tintalen na halaro God.
5 No makoso tutuno nong aie sene, pata tikenong ura balbalaure ie, io,
ikino makoso te kis nanahe ma ra nurnur tane God ma i sasaring hatikai
ta ira kaba bungbung, ra kasasa ma ra bung bileng be God na harahut ie
ta ira nuno sunupi.
6 Ma sene be tike makoso i sip be na halaro mon no palatamaine, io, a
tutuno be i lon ter baak iesene ite mat.
7 Io, nu tange hadades ter karek ra linge bileng ta ira matanabar na lotu
be di na taram, kaie tikenong pai nale tale be na kilam di be a mon sasana
ta di.

4:10 1 Timoti 2:3-4 **4:12** Taitus 2:15 **4:14** 2 Timoti 1:6

8 Ma sene be tikenong pai nale balaure no nuno hatatamana iat ma ira
hinsaana bileng, io, ite hana talur ira tutuno tane God nong dait nurnur
ine. Ma i manga sana ta di ing pa dile nurnur.
9-10 I tahut be da bul halala tike makoso ta di ira kaba makoso tutuno
ing be a mangana makoso horek: be a liman ma tike na sangahul na
tinohon ira nuno ma be ite sakit bileng, be tike mon no nuno tunana, be
ira matanabar di nunure be ite gil ira bilai na harharahut, be igate halon
bulu, be ite bala leh ira wasire, be ite gis kaki di ira matanabar tane God,
be ite harahut dong ing di mon tirih, ma be ite gil bakut ira haleng na
mangana bilai na harharahut.
11 Iesene waak u bul halala ira makoso ing paile tamat ira nudi tinohon
baak. Urah, kinong ing be di na kilingane ira mangana sinisip ta ira
palatamai idi, pa di nale manga lilik utane Krais, ma di na sip be di na
tola baling.
12 Ma be di gil hobi di tur ra harkurai kinong di te kutus ira nudi luaina
kukubus tane Krais.
13 Ma pata be ikinong sene mon. Ing di harkol harbasie ta ira hala, di
hasurum bia ira nudi pana bung. Ma no linge i sana ta ikinong be di
harpines ma di gogooto ura tangtange ira sana nianga uta ira linge gar na
mes.
14 Io kaie, ta ira makoso ing paile tamat ira nudi tinohon, io, iou sip be
di na tola baling, be di na hapuar bulu, be di na gil timaan hala, ma be pa
di nale ter mahuo ta ira nudait ebar ura tangtange hagae dait.
15 Io, iou tange hobi kinong ari te tamapas leh ter tane Satan.
16 Be tike ut na nurnur na haine i balaura makoso, io, i tahut be na gilgil
hobi ta di. Paile tahut be no lotu na pusak no tirih na harbalaurai ta tike
mangana makoso hobi. No lotu na harahut dong ing di makoso tutuno.

Da kul ma da kure ma da tibe ira tena harbalaurai ta ira lotu hohaam.

17 Ira tena harbalaurai tano lotu ing di manga harahut timaan no lotu
ma no nudi kinkinis na lilie, io, da hatamat no nudi kunkulaan. Ma ikin i
manga tutuno ta dong ing di manga nanget ura harpir ma ura hausur ira
matanabar.
18 Ma ikin i palai kinong ira pakpakat tane God i tange be, *"Waak u hiis
no hono no bulumakau ing be i papasuane leise ira pala wit."* Ma tike
nianga i tange, "I takados be da kul ing i papalim."
19 Iesene be airuo be aitul duhat na kilam tike tena harbalaurai tano lotu
be ite gil ta sasana, ma duhat na haut tikai, io, nu haut leh no nuduhat
nianga. Ma ing be tikenong mon i kilam tike tena harbalaurai tano lotu
be ite gil ta sasana, waak u haut leh no nuno nianga.
20 Ma di ira tena harbalaurai um ing di gil ra sasana, nu bor di ra
matmataan ta di bakut waing di ira mes bileng di nage burut.
21 Ra matmataan tane God ma ne Krais Jisas tikai ma ira angelo ing igate
gilamis di, iou ter ikin ra tamat na dades na nianga tam horek: nu palim
hadikdikit karek ra nianga ma nu mur tike ngas sene mon ta ira mangana
turadi bakut. Waak u kure hagae tari ma nu tur ma tari.
22 Waak u raurawaan ura bul lumam ta tike turadi be na hanawat tike
lilie. Nuhula ter burwana maraas leh ta ira nuno sasana. Ma sene be augo,
nu gamgamatien.
23 Pa nule mama taho sene mon iesene nu kap ta da wain ura harahut
no tingam ma ira num minaset.

5:13 2 Tesalonaika 3:11 **5:14** 1 Korin 7:9 **5:18** 1 Korin 9:9; Matiu 10:10 **5:19** 2 Korin 13:1
5:20 Epesas 5:11

24 Ira sana tintalen tari i manga kis palai. Ma tano pana bung be dong
ing di te gil kike ra sasana di na tur ra harkurai, io, ira nudi sana tintalen
te huna harapuasa kaia ra harkurai. Ma sene ira sasana ta ira mes balik
na hanawat palai namur.
25 Io, i hobi bileng ta ira bilai na tintalen. Ira bilai na tintalen i kis palai.
Ma ira bilai na tintalen ing pa dile kis palai paile tale be kike ra bilai na
tintalen na susuhai.

6

Ira ut na nurnur ing di ira maris na tultule, di na manga papalim timaan ta ira nudi tamat.

1 I tahut be di ra maris na tultule di na manga ru timaan ira nudi tamat
waing tari pai nale tange hagae no hinsane God ma no nudait harausur.
2 Ma hobi bileng ta ira maris na tultule ing ira nudi tamat di te ut na
nurnur. Waak kike ra tultule na lik be, "No nugu tamat, a tasigu tane Krais
mon," kaie na lik hamaman ie. Iesene na tahut be na lik horek: "No nugu
tamat, a ut na nurnur bileng ie nong iou ni ter no nugu harmarsai tana."
Io kaie, ina manga papalim balik tana.

Ira tena harausur harabota di na hatawat ra haleng na mangana sasana ma di na manga hangungut habaling di.

Nu hausur ma nu pir ira matanabar ta kakarek ra linge.
3-5 Ing be tikenong na hausur ma tike mes na mangana harausur nong
paile haruat ma ira bilai na tutuno na nianga tano nudait Watong Jisas
Krais, ma be paile haruat bileng ma ira harausur ta ira tintalen ura
murmur timaan God, io, ikino turadi i hatamat habaling ie ma paile
nunure ta linge. Iesene i sip be na hargor uta ira nianga bia mon. Ma
ikin pai nale harahut. Na haragawai mon. Ma ikin ra mangana hargor na
hatawat ra lilik saasa, ra bala ngungut, ra tanga hagae tikenong, ra sana
lilik na hartutung, ma ra hargor hait nalamin ta ira turadi ing di harus ise
ter ira tutuno tane God ma i ba ira nudi lilik. Karek ra mangana turadi di
lik be no tintalen na murmur God na harahut di ura kapkap barbarat.
6 Iesene i tutuno balik be no tintalen na murmur God na harahut dait
ing be dait bala malum ura kapkap ta haleng linge tano ula hanuo.
7 Io, ing di ga kaho dait, dait pai gale kap ta linge ukira tano ula hanuo.
Ma be dait na hana talur ikin ra ula hanuo pa dait nale kap bileng tike
linge.
8 Iesene be a mon nian ma a mon sigasige ta dait, dait na lik be i haruat.
9 Ma sene be dong ing di sip be di na watong tano barbarat, di na puko
ter ta ira harwalar. Di na taba ta ira mangana sinisip ta ira ul ba ing na
hagae di. Ma kike ra sinisip na manga hagae tutuno iat di.
10 Iou tange hobi kinong no sinisip uta barbarat, aie tike burwana ta
haleng na mangana sasana. Ma ari di te so no nudi sinisip ter kaia, kaie di
te hana tapa leh ta ira tutuno dait nurnur ine ma di te hangungut habaling
di ma ra tamat na harangunngutaan.

I tahut be Timoti na mur ira bilai na tintalen ma ina balaure timaan no dades na nianga tano lotu.

11 Ma sene be augo, augo tike turadi tane God. Nu hilo sukun kike ra
linge. Ma nu manga mur no taktakadoswana tintalen, no tintalen ura

---

6:1 Epesas 6:5 **6:2** Pilemon 16 **6:3-5** Galesia 1:6-9 **6:3-5** 2 Timoti 3:8; 4:4; Taitus 1:14 **6:6** 1 Timoti 4:8; Pilipai 4:11-12; Hibru 13:5 **6:7** Jop 1:21 **6:10** Epesas 5:5 **6:11** 2 Timoti 2:22

murmur timaan God, no tintalen na nurnur, no tintalen na harmarsai
harbasie, no tintalen na tuntunur dades ta ira harwalar, ma no tintalen
na matmatien.
12 Nu harubu tano tahut na hinarubu haruat ma ira tutuno dait nurnur
ine. Nu sangahe leh ikino nilon hathatikai nong God gate tato ugo be nu
hatur kawase ie. Ma iga tato leh ugo tano pana bung u ga tange no num
bilai na hininaawas palai tano num nurnur ra matmataan ta ira haleng.
13-14 Iou sunang ugo ra matmataan tane God nong i ter lon ta ira
linge bakut, ma ra matmataan tane Krais Jisas nong ga ter no bilai na
hininaawas palai ter tane Pontias Pailat, be nu balaure no nianga u te
hatur kawase ie. Nu balaure ie be tikenong pai nale habilinge ie ma be
tikenong pai nale tange hagae ie. Ma nu gil hobi tuk ter be no nudait
Watong Jisas Krais na hanawat puasa.
15 Ma ina hanawat tano pana bung iat be God i sip be na hanawat tana.
Aie no kapawena Ut na Harkurai nong no haridan i kis tana. Aie no Tamat
na King ta ira king bakut ma aie no Tamat na Watong ta ira watong bakut.
16 Aie sene mon nong pai nale mat. Ma i kis tano tamat na lulungo nong
paile tale be tikenong na hana hutate tana. Pata tikenong pai lale nesnes
baak ie ma paile tale be na nes bileng ie. Aie, da ru ie, ma ina kis na
harkurai hathatikai.

Ira watong di na harahut ira matanabar, kaie di nage tagure ira nudi tamat na bunbulaan tuma nalu.

17 Nu ianga dades ta dong ing di te hatur kawase ra kinkinis na watong
ta ikin ra ula hanuo be pa di nale sabutbut ma be pa di nale so no nudi
nurnur ta ira barbarat be na hatahutne di. Paile tale be tikenong na so no
nuno nurnur ta ira barbarat kinong pai nale kis lawas. Iesene i tahut be
di na kis kawase ira tahut na linge metuma hone God ma ra nurnur. Aie
nong i manga tabar timaan dait ma ira bilai na linge ura halaro dait.
18 Nu haragat di be di na gil ira bilai na tintalen ma be di na watong ta
ira nudi pinapalim na harharahut ma di na taguro ura hartabar harbasie.
19 Ing be di gil hobi di na tagure nudi ta tamat na bunbulaan unamur.
Ma kakarek ra mangana bunbulaan na tur dades. Na tahut be di na gil
hobi waing di nage hatur kawase no nilon nong a nilon tutuno ie.

I tahut be Timoti na tur talur ira sana nianga harabota.

20 Timoti, ing God ga ter tam be nu manga palim holane, nu balaure
timaan. Nu tur talur ira nianga bia ta ikin ra ula hanuo. Ma ira nianga di
ise ura sungsungute no harausur tutuno, nu tur talur bileng ie. Karek ra
mangana nianga di tange be a nianga ta ira ut na minanes, sene be paile
tutuno.
21 Ari di te tange be di hatur kawase karek ra mangana nianga, kaie di
te tamapas leh ta ira tutuno dait nurnur ine.
A harmarsai na kis ta mu.

6:12 1 Korin 9:25-26; 2 Timoti 4:7 **6:13-14** Jon 18:36-37 **6:15** Ninanaas 17:14 **6:17** Luk 12:20 **6:19** Matiu 6:20 **6:21** 1 Timoti 1:6; 2 Timoti 2:18

No Airuo
na Pakpakat tane Pol tupas
TIMOTI

Pol ga kis baling ra hala na harpadano tusu Rom (nes no ula nianga ta 1 Timoti). Pol ga nunure be ite hutate be da ubu bing ie (2 Tim. 4:6-8) ma iga manga lilik ta tike linge sene mon, be Timoti ma ira Kristian **di na balaure timaan no tahut na hininaawas, be di ira sana tena harausur harabota di nahula kios ise ie** (1:12-14; 2:2; 2:14-3:17). Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. Iga haragat bileng Timoti be na taguro ura harpir ma no tahut na hininaawas (4:2) ma be na taguro be na tur dades ta ira harubaal (1:8; 2:5; 4:5). A bilai na harausur ikin ta ira lilie tano lotu katiak be di na harpir timaan ma balaure timaan no tahut na hininaawas tutuno.

1 Aiou Pol, tike apostolo tane Krais Jisas haruat tano sinisip tane God.
Ma iou tike apostolo hobi kinong God ga ter no kunubus utano nilon i kis
tane Krais Jisas.
2 Ma iou pakat karek ra nianga tupas ugo Timoti, no natigu nong iou
manga sip ter ie. A harmarsai ma ra malum ukaia ho ugo metuma hone
God no Tama dait ma ne Krais Jisas no nudait Watong.

Pol ga habalaraan Timoti be na balaure timaan no tahut na hininaawas ma be na taguro ura puspusak ra hinarngungut utana bileng.

3 Iou tanga tahut tane God nong iou papalim tana. Ma ing be iou papalim
tana hobi, iou la murmur ira linge iou nunure ter be i tahut, hoke ira
hintubugu di ga gil bileng. Io, iou tanga tahut tana ing iou la liklik leh ugo
ta ira nugu sinsaring, ra malane ma ra bung bileng.
4 Ma iou sasaring hobi kinong iou lik leh ira lur na matam, kaie iou ge
manga sip be ni nes ugo be ni kap ra but na gungunuama.
5 Io, iou tanga tahut um tane God kinong iou la liklik leh no num nurnur
tutuno nong ga huna kis tane Lois, no tubum, ma tane Iunis, no etnam.
Ma iou manga palai be i kis bileng tam.
6 Io kaie, iou halilik ugo be nu puh halulungo no hartabar ing God ga
ter ie tam ing iou ga bul ira lumagu tam.
7 Iou sip be nu gil hobi kinong God paile tabar der ma ra bunurut. Pata.
Ite tabar der ma ra dades, ma ra harmarsai harbasie, ma ra tintalen be
tikenong na balaure timaan ira nuno sinisip.
8-9 Io kaie, waak u hirhir ura hininaawas utano nudait Watong, ma waak
u hirhir utagu ing di te hiis kawase iou ura utane Krais. Iesene nu taguro
be nu pusak kin ra hinarngungut tikai ma iou utano tahut na hininaawas.
Ma ina tale be nu gil hobi ma ra dades tane God nong ga halon dait ma iga
tato dait be dait nage gamgamatien. Ma pai gale tato dait haruat ma ira
nudait tintalen iesene haruat ma no nuno sinisip ma no nuno harmarsai.
Ma ne God ga tabar bia mon dait ma ikin ra harmarsai tane Krais nalalie
tano hatahun ta ira linge bakut.
10 Ma sene kakarek um, God te hapuasne ikin ra harmarsai tano
hinanawat tane Jisas Krais, no nudait ut na Haralon nong ga hapatam
no dades tano minat. Ma naramon tano tahut na hininaawas Krais te
hapuasne bileng be dait na lon ma pa dait nale mat.

1:2 Apostolo 16:11; 1 Timoti 1:2 **1:3** Apostolo 23:1 **1:5** Apostolo 16:1 **1:6** 1 Timoti 4:14
1:7 Rom 8:15 **1:8-9** Epesas 2:8-9; Taitus 3:5 **1:10** Hibru 2:14

11 Ma iou, i gate tibe iou be iou tike ut na hinarpir, ma a apostolo, ma a
tena harausur ta ikin ra tahut na hininaawas.
12 Io kaie, ikinong no burwana be iou kap kakarek ra hinarngungut.
Iesene iou paile hirhir kinong iou nunure nong iou nurnur tana. Ma iou
manga palai be na petlaar ura balbalaure timaan ikino linge nong iga ter
ie tagu be ni manga holane ie. Ma ina balaure hobi tuk ter ta ikino bung
namur.
13 Nu palim dit kike ra bilai na tutuno na nianga ing iou ga hausur ugo
ine. Waak u kios ie ta dahine. Ma nu kis ter tano nurnur ma tano tintalen
na harmarsai harbasie ing dait hatur kawase naramon tane Krais.
14 Nu balaure timaan no bilai na linge nong God ga ter ie tam be nu
manga holane ie. Ma nu balaure ie hobi ma no dades tano Halhaaliena
Tanuo nong ila kis ter ta dait.
15 Io, u palai be di bakut kaia tano katano Esia, di ga hana talur iou. Ma
nalamin ta di ne Pigelus ma ne Hermogenes.
16 Iou sasaring be no Watong na marse no hatatamana tane Onesiporus
kinong iga halaro haitne iou ma pai gale hirhir uta ira nugu dades na
kunubus di ga hiis iou me.
17 Iesene be ing iga hanawat ukira Rom iga manga sisilih utagu tuk ter
be iga nes tupas iou.
18 Iou sasaring be no Watong na marse ie ta ikino bung namur! U manga
palai ta ira mangana harharahut iga ter tagu kaia Epesas.

2

1 Ma augo, natigu, nu dades ma no harmarsai nong dait hatur kawase
naramon tane Krais Jisas.
2 Ma kike ra nianga u ga hadade leh tagu ra matmataan ta ira haleng, io,
nu ter kike ra nianga ta ari turadi be di na manga holane ie. Ma sene nu
ter ie ta ira mangana turadi horek: na tale ugo be nu so no num nurnur
ta di ma ina tale di be di na hausur bileng tari mes.
3 Nu taguro be augo bileng nu pusak ra hinarngungut hoke tikenong i
harubu ura utane Krais Jisas.
4 Pata tike umri pai nale manga harnanget ma ira mangana binalaan ta
di ira mes ing pa dile harubu. Pata. I sip mon be na halaro no nuno tamat
na umri.
5 Ma be tikenong i lala tano hinilo harkiaskias, ma ing be paile taram
ira harkurai tana, pa dale tange be i lie.
6 Ma i takados be no ut na gil lalong nong i papalim dades na huna hatur
kawase ira puspusno.
7 Nu lilik timaan ta kakarek iou tangtange kinong no Watong na
hapalaine ugo ta kakarek bakut.
8 Nu lik kawase no bulumenamur tane Dawit, ne Jisas Krais, nong God
ga hatut habaling ie sukun ra minat. Ikinong no tahut na hininaawas nong
iou harpir ma ie.
9 Ma ikinong no burwana be iou kap ra hinarngungut. Ma pata be ikin
ra tirih sene mon. Di te kubus kawase bileng iou ra hala na harpadano
hoke tike holmatau. Iesene ira nianga tane God, pa dile kubus kawase.
10 Io kaie, iou tur dades ta ira tirih bakut uta di ing God gate gilamis
di, waing di bileng di nage hatur kawase no haralon nong i kis tane Krais
Jisas ma be di na kap bileng no minamar hathatikai.

1:11 1 Timoti 2:7 **1:14** 1 Timoti 6:20 **2:3** 2 Timoti 1:8 **2:5** 2 Timoti 4:8 **2:6** 1 Korin 9:7
2:8 1 Korin 15:4; Rom 1:3 **2:9** Epesas 3:1,13; Pilipai 1:12-14

11 Io, iou ni tange tike nianga nong i tutuno sakit. Ma i horek:
Be dait te mat tikai ma ie,
dait na lon tikai bileng ma ie.
12 Be dait tur dades ta ira tirih,
dait na harkurai tikai bileng ma ie.
Be dait na harus ise ie,
aie bileng na harus ise dait.
13 Be dait paile tutuno,
aie i tutuno hathatikai,
kinong paile tale be na gil ing i mes tano magirana.

Tike bilai na ut na pinapalim tane God na papalim hohaam?

14 Nu halilik haitne kakarek ra linge ta di. Ma nu manga hakatom di ra matmataan tane God be pa di nale hargor panaa nianga mon. Ikino mangana hargor pai nale harahut iesene na hagae mon dong ing di hadade ie.
15 Nu manga papalim timaan be God na tange be a bilai na ut na pinapalim ugo, tike mangana ut na pinapalim nong pai nale haruat be na hirhir tano nuno pinapalim ma ina ter ra takados na harausur tano tutuno na nianga tane God ta ira matanabar.
16 Nu tur talur ira nianga bia ta ikin ra ula hanuo kinong na manga hatapa balik ira matanabar sukun God.
17 Ma ira nudi nianga na ngangaah hoke ra manuo. Ma nalamin ta di ne Himeneus ma ne Piletus.
18 Dur te tamapas leh sukun ira tutuno God te hapuasne. Dur tange be no tuntunut hut sukun ra minat ite hanawat. Kaie, dur haliare ira nurnur ta ari ta di.
19 Iesene no dades na kasong balik nong God te bul ie pai nale mangmagile. Ma a pakpakat tana horek: “No Watong i nunure di ira nuno.” Ma no mes i tange, “Ma nong i tange be tano Watong ie, i tahut be ina tur talur ira sana tintalen.”
20 Io, naramon tike tamat na hala a haleng na mangana dis. Tari di gil ma ra gol be siliwa. Ma ari mes di gil ma ra dahe be a pu mon. Ari uta ira bilai na pinapalim ma ari uta ira bilingana pinapalim.
21 Io kaie, ing be tikenong na hagamgamatien habaling ie talur kike ra bilinge, na haruat ma tike gamgamatien na linge nong i tale be no Watong tano hala na papalim ma ie. Ma ina papalim ma ie ta ira bilai na mangana pinapalim kinong no linge i taguro ter uta ira bilai na pinapalim bakut.
22 Nu hilo sukun ira sana sinisip ta ira marawan. Ma nu mur ra tintalen takados, nurnur, harmarsai, ma ra malum tikai ma dong ing di hana tupas no Watong ma ira gamgamatien na tinga di.
23 Nu tur talur ira mangana hargor ing i haruat ma ra ba na lilik, kinong u nunure be kike ra mangana hargor di la hatawat ra harngangar.
24 Ma i tahut be no tultule tano Watong pai nale harngangar ma sene na gil ira bilai ta ira turadi bakut. Ma i tahut be na tale ura hausur ira turadi ma ina bala malum ing be tikenong na gil ra sana tana.
25 Ma ta dong ing di sungute ie, na tahut be na hausur di hoke tike matien na turadi, ma ne God dak na haut leh di be di na lilik pukus, kaie di nage nunure ira tutuno tane God.

2:11 2 Korin 4:11 **2:12** Matiu 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Taitus 1:2 **2:14** 1 Timoti 6:4; Taitus 3:9 **2:15** 1 Timoti 4:6 **2:16** 1 Timoti 4:7 **2:17** 1 Timoti 1:20 **2:19** Jon 10:14; 1 Korin 8:3; Ais 52:11 **2:22** 1 Timoti 6:11 **2:23** 1 Timoti 4:7

26 Ma ira nudi lilik na palai um ma di na tale ura hinilo talur no kun
tane Satan nong gate palim kawase di ura gilgil haruatne ing i sip.

3

Ira ut na sana di na hatawat ra purpuruan tano haphapatam ta ira pana bung. Da tur talur di.

1 Na tahut be nu palai be ari dades na purpuruan na hanawat tano
haphapatam ta ira pana bung.
2 Ira matanabar di na sip habaling iat di ma di na sip barbarat. Di na
hatamat habaling di ma di na sabutbut. Di na tange hagae ira turadi ma
pa di nale taram ira tama di ma ira etna di. Pa di nale tanga tahut ta ira
harharahut ma di na tur talur ira sinisip tane God.
3 Pa di nale harmarsai harbasie ma ing be di ngalngaluan pa di nale
harbalaan baling. Di na pines hagae ira turadi ma pai nale tale di be di
na tur bat ira nudi sana sinisip. Di na manga hagae ira turadi ma di na
malentakuane ira bilai.
4 Di na gil ira sana hinasakit ta ira nudi harwis. Di ira ut na pet bia ma
di ngan na tahut. Di na sip be di na mur no ngas ura kapkap gungunuama
ma sene pa di nale sip God.
5 Di harababo be di mur God iesene di malok leise no nuno dades be na
lala ta ira nudi nilon. Nu tur talur kakarek ra mangana turadi.
6 Ari ta di, di la silsilihe ra ngas be di na lala ta ira hala ta ira matanabar.
Ma di la lamlamus hakale ira mangana haine ing pa dile palai ta ira tutuno
God te hapuasne. Karek ra mangana haine, ira nudi sana tintalen i kubus
kawase di ma ira nudi mangana sana sinisip i sunang di be di na mur.
7 Di ira haine di la sipsip be di na harausur ta ira tutuno tane God ma
sene paile tale di be di na nes kilam kike ra tutuno.
8 Ma kike ra turadi di sungute kike ra tutuno hoke Ianes ma ne Iamberes
dur ga sungute Moses. Ma kike ra mangana turadi, i sana harsakit ira nudi
lilik ma paile tutuno ira nudi nurnur.
9 Iesene pai nale tahuat timaan ira nudi pinapalim kinong ira turadi
bakut di na nes kilam ira nudi pinapalim be a ba na pinapalim mon hoke
di ga nes kilam ira pinapalim tane Ianes ma ne Iamberes.

Pol ga tange hadades tane Timoti be na palim dit no tutuno na nianga tane God ma ina papalim timaan ma ie.

10 Ma sene augo, u nunure timaan ira nugu harausur, ira nugu tintalen,
no burwana ta ira nugu lilik, no nugu nurnur, no nugu tintalen na tabuna
ngalngaluan malus, ma no nugu harmarsai. U nunure ter be iou ga tur
dades ta ira tirih.
11 Ma u palai ta ira hinaragawai ma ta ira hinarngungut ing iga hana
tupas iou. Ma u nunure ter be di ga manga haragawai tagu tusu Entiok
ma Aikoniam ma Listara. Iesene no Watong ga halon leh iou sukun kike
ra hinaragawai bakut!
12 Ma i tutuno be di bakut ing di sip be di na mur timaan God naramon
tano nudi kinkinis tane Krais, da haragawai ta di.
13 Iesene ira ut na sana ma ira ut na harababo, ira nudi sana na manga
sasana sakit namur. Di na hakale lamus tari turadi ma ari mes di na gil
hobi bileng ta di.

3:1 1 Timoti 4:1 **3:5** Matiu 7:15,21; Taitus 1:16 **3:8** KBk 7:11 **3:11** Apostolo 13:14-52; 14:5,8-20 **3:12** Matiu 16:24; Jon 15:20; Apostolo 14:22

14 Ma sene augo, nu gilgil iat ira linge ing u gate harausur ine ma ing u
nunure be i tutuno. Ma nu gilgil hobi kinong u palai be nesi dong ing di
ga hausur ugo hobi.
15 Ma u palai bileng be tur leh ing u ga not no bulu leh, u ga nunure ira
Halhaaliena Pakpakat ing di petlaar be di na haminanes ugo tano haralon
nong dait na hatur kawase ing dait nurnur tane Krais Jisas.
16 God no burwana ta ira nuno Pakpakat bakut. Ma i tale be da
papalim ma kike ra Pakpakat bakut ura hausur ira matanabar ma ura
pirpir tikenong ing i gil ra sasana. Ma kike bakut di haruat bileng be
da hatakadosne tikenong me, be da hausur ira turadi me uta ira tintalen
takados.
17 Ma ira Pakpakat tane God di bilai hobi waing tike turadi tane God na
manga taguro timaan ura gilgil ira tahut na pinapalim bakut.

4

1-2 Ra matmataan tane God ma tane Krais Jisas nong na kure dong ing
di lon ter baak ma dong ing di gate mat, iou ter ikin ra tamat na dades
na nianga tam. Krais Jisas no Tamat na Lilie na hanawat ura harkurai, io
kaie, iou ter ikin ra dades na nianga tam ma i horek: nu harpir ma no
nianga tane God. Ma nu taguro timaan be nu harpir hobi ta ira pana bung
bakut, be di sip be di na hadade be pata. Nu hausur di ma ra bala malum.
Ma ing nu harausur hobi nu lamus ira nudi lilik ta ira tutuno tane God,
nu pir di ta ira nudi sasana, ma nu haragat di.
3 Urah, kinong tike pana bung na hanawat be ira matanabar pa di nale
sip be di na hadade ira harausur tutuno. Pata. Di na sip be di na murmur
ira nudi sinisip iat. Io kaie, di na lamus hulungan ira tena harausur ing
na hausur di ta ira mangana linge kike ra matanabar di manga sip be di
na hadade.
4 Di na malok be di na hadade ira tutuno tane God ma di na tamapas ter
ta ira pirwase harabota.
5 Iesene augo, nu balaure timaan ugo ta ira linge bakut. Nu pusak ira
hinarngungut, nu harpir ma no tahut na hininaawas, ma nu gil haruatne
ira pinapalim ing tike tultule tane God na gil.
6 Iou tange hobi kinong ite hutate be ni hana talur ikin ra ula hanuo. I
manga hutate um hoke be di te burange ter ira degu. Ma ira degu na ngan
hoke ra hartabar na wain tupas God.
7 Iou te harubu tano tahut na hinarubu haruat ma ira tutuno dait nurnur
ine. Iou te hapatam no harkiaskias. Iou te gil haruat ira tutuno dait nurnur
ine.
8 Io, no balaparik uta dong ing di lie ta ira harkiaskias i taguro ter utagu.
Ma no Watong, no takadoswana ut na harkurai, na tabar iou ma ie tano
tamat na bung namur kinong i takados no nugu nilon. Ma pata be iou
sene mon. Na tabar bileng dong ing di manga sip no nuno hinanawat.

Pol ga hapalaine Timoti uta ira nuno sunupi ma uta ira linge gate hana tupas ie.

9-10 Nu manga walar ma ra baso be nu hanawat haiah ukira ho iou
kinong Demas ga sip ira linge tano ula hanuo katiak ma iga hana sukun
iou utusu Tesalonaika. Keresen te hana u Galesia ma ne Taitus te hana u
Dalmesia.

3:16 Rom 15:4 **4:3** 1 Timoti 4:1 **4:6** Pilipai 2:17 **4:7** 1 Timoti 6:12 **4:8** 1 Korin 9:24-25
4:9-10 2 Korin 8:23; Apostolo 15:37-39; Kolose 4:14

11 Luk sene mon um karek ho iou. Nu lamus bileng Mak ing nu hanawat
kinong i tale be na harahut iou tano nugu pinapalim.
12 Iou te tule Tikikus u Epesas.
13 Ing nu hanawat ukira nu kap bileng no nugu sigasige nong iou ga
waak kapis ie tusu Toroas hone Karpus. Nu kap bileng ira pakpakat. Ma
nu balaure timaan be pa nule luban ira pakpakat ing a tabi matana.
14 Aleksanda no ut na pinapalim na gil linge ma ra baras ga manga hagae
iou. No Watong na balu ter tana haruat ma ira nuno gingilaan.
15 Ma augo bileng, nu balaure ugo iat tana kinong iga manga sungute no
nudait harausur.
16 No luaina pana be iou ga tur ra harkurai ura tutur bat ira hartutung
tupas iou, io, pata tikenong pai gale tur harahut iou. Di bakut di ga hana
sukun iou. Iou saring no Watong be na lik luban leise ing di gil hobi.
17 Iesene no Watong ga tur tikai ma iou gom hadades iou, kaie iou gom
petlaar be ni harpir ma no tahut na hininaawas bakut ter tano hinadado
ta di ing pa dile Iudeia. Ma no Watong ga halon iou sukun ra harkurai na
hiniruo.
18 No Watong na halangalanga iou sukun ira sasana bakut ma ina lamus
timaan iou utuma ra mawe tano nuno kingdom. Da pirlet ie hathatikai.
Tutuno Sakit.
19 Nu haatne leh Pirisila ma ne Akuila ma no hatatamana tane
Onesiporus.
20 Erastas i kis ter Korin ma iou ga hana talur Toropimus kaia Miletus
kinong iga maset.
21 Nu manga walar ma ra baso be nu hanawat kira nalalie tano pana
bung na haret. Ubulus, Puden, Linus, Kolodia, ma di bakut bileng ira
hatahinsaana naramon tane Krais di haatne leh ugo.
22 No Watong na kis tikai ma no tanuam ma no nuno harmarsai na kis
ta mu bakut.

4:13 Apostolo 20:6 **4:14** 1 Timoti 1:20; Sam 62:12; Rom 2:6 **4:19** Apostolo 18:2; 2 Timoti 1:16-17 **4:20** Apostolo 19:22; 20:4; Rom 16:23

No Pakpakat tane Pol tupas
TAITUS

Pol ga waak ter Taitus tano mugurlamin Krit be na balaure no lotu kaia (nes no ula nianga tane 1 Timoti). Di ira matanabar mekaia Krit di ga manga sana, kaie Pol ga manga iangianga ta ira bilai na tintalen ing i tahut be ira matanabar na lotu ma ira lilie tano lotu di na mur (Taitus 2:2-13; 3:1-3). Be da was Taitus 1:6-9 ma 1 Timoti 3:1-12 da nunure be a mangana turadi hohaam i tale be na balaure ira matanabar na lotu. Pol ga hakatom Taitus be na tibe hapenpen di ira sana tena harausur harabota (1:5; 1:10-16; 2:1; 2:7-8; 2:15; 3:9-11). I tahut be ira lilie tano lotu katiak bileng na nunure timaan 1 Timoti, 2 Timoti, ma Taitus be di na tale ura balbalaure timaan ira matanabar na lotu.

1 Aiou Pol tike tultule tane God ma a apostolo tane Jisas Krais, iou pakat
karek ra nianga. Ma ne God ga tibe iou hobi be ni harahut ira nurnur ta
ira matanabar ing God gate gilamis leh di ma be di na minanes pane ira
tutuno ing God te hapuasne. Ma kakarek ra tutuno ing na lamus di ura
murmur God.
2 Ma no burwana be dait nurnur ma dait minanes pane ira tutuno tane
God kinong dait kis kawase no nilon hathatikai. God ga kukubus ter
menalalie sakit be na ter ikin ra nilon ta dait. Ma ne God paile harakale.
3 Iesene tano pana bung haruat ma no nuno sinisip, God ga hapuasne
no nuno nianga uta ikin ra nilon. Ma iga ter no pinapalim na harpir tagu
be ni harpir ma ikin ra nianga. God no nudait ut na Haralon, aie nong ga
tange hadades tagu be iou ni harpir hobi.
4 Io, iou pakat karek ra nianga ukaia ho ugo, Taitus, no natigu tutuno
tano nurnur der bakut der te hatur kawase ie.
A harmarsai ma ra malum tupas ugo metuma hone God no Tama dait
ma ne Jisas Krais no nudait ut na Haralon.

Taitus na tibe ira tena harbalaurai ta ira lotu kinong a haleng ira sana tena harausur.

5 Ma iou ga waak kapis ugo kaia Krit waing nu hatakadosne ira linge
pai gale takados baak, ma be nu tibe ira tena harbalaurai ta ira lotu ta ira
tamtaman hoke iou ga tange ter tam be nu gil hobi.
6 Na tahut be tike tena harbalaurai ta ira lotu na tike mangana turadi
horek: na manga bilai ira nuno tintalen be pata tikenong na tale be na
kilam ie be ite gil ira sasana, tikenong mon no nuno haine, ira natine a
ut na nurnur di ma ira matanabar pa di nale tale be di na tange be ira
natine, a ut na ul ba di.
7 Ira tena harbalaurai ta ira lotu di balaure ira pinapalim tane God.
Io kaie, i tahut be ira tintalen ta tike tena harbalaurai ta ira lotu na
manga bilai hobi be tikenong pai nale tale be na kilam ie be ite gil tike
sasana. Pai nale tahut be tike tena harbalaurai na tike mangana turadi
nong na hatamat habaling ie, be na tena ngangahien haiah, be na tike ut
na minamo, be na ut na ngalngaluan, be na ut na kalak barbarat.
8 Iesene na tahut be na tike ut na balbala leh ira turadi, be na sip ira
bilai, be na balaure timaan ira nuno namnamas be na takados ma ina
gamgamatien, ma be na kure hadades ira nuno sinisip.

1:2 Kolose 1:27 **1:4** 2 Korin 8:23; Galesia 2:3; 2 Timoti 4:10; Rom 1:7 **1:6** 1 Timoti 3:2-7; 2 Timoti 2:24-26

9 Ma ina tahut be tike tena harbalaurai ta ira lotu na palim dit kike ra
nianga i tale be da so ira nudait nurnur ine. Ma kike ra nianga ing i haruat
ma no nudait harausur. Ma ina palim dit kike ra nianga waing inage tale
be na haragat ira matanabar ma ra bilai na tutuno na nianga ma be na
tale ura pirpir dong ing di sungute kike ra nianga.
10 Na tahut be ira tena harbalaurai ta ira lotu di ira mangana turadi
hobi kinong a haleng ira ul ba ing di ianga bia ma di hakale lamus ira
matanabar. Ma tutuno sakit ira Iudeia kaia nalamin ta di, di manga gil
hobi.
11 Mu na tigel di be pa di nale ianga kinong di hagae ira hatatamana ma
ira nudi harausur ing paile bilai be di na harausur ine. Iesene di gil hobi
uta barbarat ma a sana tintalen ikinong.
12 Ma tikenong nalamin ta di iat, a tangetus ie, iga tange be, “Ira so taman
na Krit, a ut na harakale di. Di haruat ma ra sana raaia. A malmalungana
ma a kas nian di.”
13 Ikin ra hininaawas i tutuno. Io kaie, nu pir hadades di ta ira nudi
sasana waing di nage nurnur ta ira tutuno na harausur.
14 Ma nu pir bileng di hobi be pa di nale taram ira pirwase harabota ta
ira Iudeia ma be pa di nale mur ira harkurai ta ira turadi ing di tamapas
talur ira tutuno tane God.
15 Dong ing di gamgamatien, di nes kilam ira linge be i gamgamatien.
Iesene di ira bilingana tabuna nurnur, pa di nale nes kilam tike linge be
i gamgamatien. Io, paile palai ira nudi lilik, ma paile tale di ura nesnes
kilam no tahut ma no sasana.
16 Di tange be di nunure God ma sene ira nudi gingilaan i harus leise di.
Di ira ut na takmaluk ma a mangana turadi ing da mikmikiane di. Ma pa
dile haruat be di na gil tike bilai na pinapalim.

2

Ira mangana turadi di na mur ira bilai na tintalen i haruat tano harausur tutuno.

1 Ma sene augo, nu tange ira linge i haruat ma ira bilai na tutuno na
harausur.
2 Na tahut be ira nongtamat di na mur ira palai na lilik, be di ira mangana
turadi i tale be da urur ta di, ma be di na balaure timaan ira nudi sinisip.
Ma ina tahut be di na nurnur hatikai ta ira tutuno na harausur, be ira nudi
harmarsai harbasie na tutuno, ma be di na manga tur dades ta ira tirih.
3 Ma hobi iat mon bileng uta ira hatong. Na tahut be ira nudi tintalen
na hamanis be di urur tane God. Pa di nale pines hagae tikenong ma pa
di nale mame haitne ra wain. Iesene di na hausur ira mes ta ira bilai na
tintalen.
4 Di na gil hobi be di na tale ura haragat ira bulahine be di na manga
sip tutuno ira laale di ma ira nati di.
5 Ma di na haragat kike ra bulahine bileng be di na balaure timaan ira
nudi sinisip be na gamgamatien ira nudi tintalen, be di na tahut na ut
na pinapalim kaia ra nudi hala, be di na marse ira turadi ma be di na
hanapu di ta ira laale di. Na tahut be di na gil hobi be tikenong pai nale
tange hagae ira nianga tane God.
6 Ma hobi iat mon bileng uta ira marawan. Nu haragat di be di na
balaure timaan ira nudi sinisip uta ira linge bakut.

1:10 1 Timoti 4:7 **1:11** 1 Pita 5:2; 2 Timoti 3:5-6 **1:13** 2 Timoti 4:2 **1:14** 1 Timoti 4:7
1:16 1 Jon 1:6; 2:4 **2:3** 1 Timoti 3:11 **2:5** Epesas 5:22

7 Ma augo, nu hamanis ira num bilai na tintalen ta di be di na sip ura
murmur. Ma ing be nu hausur ira turadi nu mur tike mangana ngas be
na tale di be di na urur tam ma be di na nes kilam ugo be augo bileng, u
nurnur ta ira num nianga.
8 Ma nu hausur di ma ira bilai na tutuno na nianga be tikenong pai nale
tale be na tange be a mon nirara ta ikinong ra harausur. Ma nu harausur
hobi be di ira num ebar di na hirhir kinong pai nale tale di ura tangtange
hagae dait.
9-10 Ma ira maris na tultule, nu haragat bileng di be di na taram ira nudi
tamat uta ira linge bakut. Ma nu haragat di be di na halaro ira nudi tamat
ma be pa di nale balu nianga ma be pa di nale kuman tike hana linge.
Iesene i bilai be di na hamanis habaling di be a mangana tutuno na turadi
di. Di na gil hobi waing no harausur utane God no nudait ut na Haralon
na manga maririsuan sakit.
11 Iou tange hobi kinong no harmarsai tane God te hanawat puasa. Ma
metuma naramon ta ikino harmarsai no nuno pinapalim na haralon ite
hana tupas ira turadi bakut.
12 Ma no nuno harmarsai i hausur dait be dait na hana talur ira tintalen
pata be tane God ma ira mangana sinisip ta ikin ra ula hanuo. Ma ina
hausur bileng dait be dait na balaure timaan ira nudait sinisip, be dait na
lon takados, ma be dait na mur ira tintalen tane God katiak ta ikin ra pana
bung.
13 Ma dait na gilgil hobi ing dait kiskis kawase no harapuasa tane Krais
Jisas, aie no nudait tamat na God ma no nudait ut na Haralon. Ma no nuno
harapuasa na hanawat ma ra tamat na minamar ma ina manga bilai sakit.
Ikino nong dait kiskis kawase ie ma ra nurnur.
14 Ma ne Krais Jisas aie nong ga ter habaling iat ie uta dait be na kul
halangalanga dait sukun ira tintalen i sungute ira sinisip tane God, ma be
na hagamgamatien dait ura nuno iat. Ma a mangana turadi so dait? Dait
manga sip be dait na gil ira bilai na tintalen.
15 Karek ra linge mon ing nu hausur ira turadi urie. Nu haragat di ma
nu pir di uta ira nudi sasana. Ma nu gil hobi hoke tikenong te kap ra tamat
na kinkinis na lilie. Waak tikenong i nes habulbul ugo.

3

I tahut be da gil ra bilai kinong nalalie dait ira ut na sana iesene God te halon dait.

1-2 Nu halilik ira turadi be di na lon horek: di na taram ma di na hanapu
di ta ira lilie ma ira ut na gil harkurai, di na taguro ura gilgil ira bilai na
tintalen, pa di nale tange hagae tikenong, pa di nale harngangar, di na
harwis timaan ma ira turadi, ma di na matien na turadi ta ira matanabar
bakut.
3 I tahut be dait na lon hobi kinong dait baak bileng dait ga tatalen hora
ngulo ma dait ga ut na harpiam. Dait bileng, di ga lamus hakale dait
ma dait ga tultule ta ira nudait sana sinisip ma ira gungunuama bia. Ma
dait ga hasurum ira nudait nilon ta ira sana tintalen horek: dait git sipsip
ura hagae ira mes, dait git liilik saasa ta ira linge gar na mes ma dait git
malmalentakuane harbasiane dait.

2:7 1 Timoti 4:12 **2:8** 1 Pita 2:15 **2:9-10** 1 Timoti 6:1 **2:12** 1 Jon 2:16 **2:14** Galesia 1:4; KBk 19:5; Lo 4:20; 7:6; Ese 37:23; 1 Pita 2:9 **2:15** 1 Timoti 4:12 **3:1-2** Rom 13:1-7; 1 Pita 2:13-14 **3:3** 1 Korin 6:11; Epesas 2:2; 5:8

4-5 Iesene be iga harapuasa ter be God no nudait ut na Haralon ga ura
gilgil ra tahut ta dait ma iga manga sip dait, io, iga halon dait. Ma pai gale
halon dait kinong dait ga gil ira takados na tintalen. Pata. Iga halon dait
kinong iga marse dait. Ma iga halon dait ma no Halhaaliena Tanuo nong
ga kapal dait kaie igom kaho hasigarna dait ma igom ter ra sigar nilon ta
dait.
6 Ma ikinong, no Halhaaliena Tanuo nong God ga manga burange bus
dait ma ie naramon tane Jisas Krais no nudait ut na Haralon.
7 Ma iga gil hobi waing dait nage hatur kawase no nilon hathatikai nong
dait nanahe ma ra nurnur utana. Ma dait na hatur kawase ikino nilon
kinong tuma naramon tano nuno harmarsai nong ga tabar bia dait ma ie,
ite kure be dait takados ra matmataan tana.
8 Ma kakarek ra nianga i tutuno sakit.
Io, iou sip be nu tange hadades kakarek ra linge be dong ing di te nurnur
tane God di na manga nanget ura gilgil ira bilai na tintalen. Karek ra linge
di tahut ma di na hatahutne ira turadi bakut.
9 Iesene nu tur talur ira ba na hargor. Ma waak u manga ianga
uta ira haleng na hintubu nari menalalie sakit. Ma nu hana sukun ira
mangana harngangar uta ira harkurai tane Moses. Urah, kinong kakarek
ra mangana tintalen pai nale harahut ira turadi. Pata. Pa di nale hatahutne
tike linge.
10-11 Ing be tikenong na lala ma ina paleng ira matanabar, io, nu hakatom
ie airuo pana. Ma ing be pai nale taram, nu tur talur ie kinong u nunure
be tike mangana turadi hobi ite tamapas leh ta ira bilbilai ma ila gilgil ira
sasana. Ikino turadi i nunure be i gil ra sasana ma sene i gilgil iat.

Pol ga hapatam no nuno pakpakat ma ari sinsaring tupas Taitus.

12 Iou ni tule Artemas be Tikikus tupas ugo, ma ing nesi tikenong ta dur
na hana tupas ugo, nu walar ma ra baso be nu hanawat ukira ho iou tusu
Nikopolis kinong iou te bul no nugu lilik be iou ni me kis kaia tano pana
bung na haret.
13 Ma be Apolos ma ne Senas no ut na minanes ta ira harkurai na hana
tupas ugo, nu manga walar be nu harahut dur ta ira linge dur na supi tano
nudur hinana.
14 Na tahut be ira nuder matanabar di na harausur ura gilgil ira bilai
na pinapalim na harmarsai ura banbanot ira tamat na sunupi gar na mes.
Paile tahut be ira nudi nilon na pata ta puspusno.
15 Di bakut karek ho iou di haatne ugo. Ma dong ing di marse mem
haruat ta ira tutuno dait nurnur ine, io, nu hinawase di be mem haatne
di.
No harmarsai tane God na kis ta mu bakut.

3:4-5 2 Timoti 1:9; Epesas 5:26 **3:6** Apostolo 2:17-18 **3:9** 2 Timoti 2:14,16 **3:10-11** Matiu 18:15-17 **3:12** Epesas 6:21-22; Kolose 4:7-8 **3:13** Apostolo 18:24; 1 Korin 3:5-6; 16:12 **3:14** Epesas 4:28

No Pakpakat tane Paul tupas
PILEMON

I nanaas be Pol ga kis tano hala na harpadano tusu Rom ing iga pakat ikin ra pakpakat tupas Pilemon, aie tike tunana kaia tano taman Kolose. (I nanaas be Pol ga pakat no pakpakat tupas ira Kolose ta ikino pana bung iat bileng.) Ma tike tultule tane Pilemon, no hinsana ne Onesimus. Ma i nanaas be Onesimus gate kuman leh ari linge tano nuno watong Pilemon, igom hilo leh tapa sakit utusu Rom. Ma tusu Rom, Onesimus ga hadade no tahut na hininaawas Pol ga harpir ma ie, igom nurnur tane Krais ma igom ter ra harharahut tane Pol kaia ra nuno kunubus. Io, ira harkurai ta ira Rom ga tange be ing tike tultule na hilo sukun no nuno watong i tale be da ubu bing ie. Iesene Pol ga tule pukus Onesimus ma ikin ra pakpakat tupas Pilemon, igom saring Pilemon be na lik luban leise no nirara tane Onesimus ma ina bala leh ie hoke tike tesne naramon tane Krais. Ma i nanaas be Pilemon pai gale tale be na malok leise ira nianga tane Pol, kinong urah Pilemon ga mon tike tamat na ngasa mekaia hone Pol kinong Pol gate hinawase Pilemon utane Krais, kaie Pilemon gate kap no nilon (nes Pilemon 19).

1 Aiou Pol nong di te hiis kawase iou ura utane Krais Jisas. Ma mir ma
ne Timoti no tasi dait naramon tane Krais, mir tule ikin ra nianga tupas
ugo Pilemon, augo no numir bilai na harwis nong u papalim tikai ma mir.
2 Ma ukaia ta ira matanabar na lotu bileng ing di la kiskis hulungan kaia
tano num hala. Ma ukaia bileng hono haini dait Apia. Ma tupas bileng
Arkipus nong i pusak ira tirih tikai ma mir naramon ta ikin ra hinarubu.
3 A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no Tama dait
ma no Watong Jisas Krais.

Pol ga sasaring be Pilemon na ter ra harharahut kaie na kilingane ira haridan tane Krais.

4-5 Tasigu Pilemon, ing iou la saasaring iou la liklik leh ugo ma iou la
tangtanga tahut tupas God ura utam kinong iou te ser leh ra hininaawas
utano num harmarsai ter ta ira matanabar bakut tane God ma no
hininaawas utano num nurnur tano Watong Jisas.
6 Iou nunure be augo tike turadi ing u la terter ra harharahut ing i lake
ira sunupi tike turadi. Ma iou sasaring be no num tintalen na harharahut
hobi na lamus ugo be nu nunure ma nu kilingane timaan ira haridan bakut
ing u hatur kawase naramon tano num kinkinis tane Krais.
7 Tasigu, no num harmarsai ite manga halaro ma i habalaraan iou
kinong u te hanunuhuan ira kudulena nilon ta ira matanabar tus tane
God.

Pol ga saring Pilemon be na bala leh Onesimus hoke tike tesne naramon tane Krais.

8 Tano nugu kinkinis tane Krais iou balaraan ter ma i tale iou be ni hagut
ugo ura gilgil ira linge i tahut be nu gil.
9 Iesene iou ni saring mon ugo tike linge utano num harmarsai. A tutuno
be iou Pol iat, tike turturkiles tane Krais Jisas, ma kakarek iou tikenong di
te hiis kawase iou ura utana, iesene iou saring mon ugo.

1:2 Kolose 4:17; 2 Timoti 2:3 **1:7** 2 Korin 7:4

10 Iou saring ugo ura utane Onesimus, no natigu naramon tane Krais,
aie nong ite kap ra kinkinis horek be a natigu ie ing iou kis kira tano hala
na harpadano.
11 Nalalie pai gale gil ta tahut na pinapalim ukaia ho ugo. Iesene kakarek
i papalim timaan kira ho iou ma ina tahut bileng kaia ho ugo.
12 Iou tule ie ukatika ho ugo. I hoke be iou ter no katigu iat tupas ugo.
13 Iou te sip be ni palim kawase mon ie ura kapkap no num mahuo
ura harahut iou ing iou kis kira tano hala na harpadano utano tahut na
hininaawas.
14 Iesene iou paile sip be ni sunang ugo ura harahut iou. Pata. Iou sip
be nu ter ra harahut ing u kanan ter be nu gil hobi. Io kaie, pa nile gil ta
tike linge ing paule haut ine.
15 I tutuno be iga hana sukun baak ugo. Iesene ikin ra linge i hanawat
dak waing nuge hatur kawase hatikane um ie.
16 Pa nule hatur kawase habaling ie hoke tike tultule mon. Pata. Nu
hatur kawase ie hoke be a bilai na tasim ie naramon tane Krais, ma ikinong
i manga tahut ta tike tultule mon. Iou sip ie hoke no tasigu, iesene tutuno
sakit augo bileng, nu manga sip ie hobi, kinong a num tultule ie ma a tasim
bileng ie naramon tano Watong.
17 Ma ing be u nes kilam iou be der la harwis tutuno, io, iou saring ugo
be nu bala leh ie hoke u gor bala leh iou.
18 Ing be iga gil tike nirara tam, be nuno ta ngasa mekatika ho ugo, io,
iou ni balu pukus ter tam.
19 Iou Pol, iou pakat ikin ra nianga ma ra lumagu iat, be iou ni balu ter
tam. Iesene pa nile manga ianga be paule balu baak no num ngasa mekira
ho iou, ma ikinong, no num kudulena nilon iat.
20 A tutuno sakit tasigu. Iou sip be nu harahut iou hobi ta dahine
naramon tano nugu kinkinis tano Watong. Nu hanunuhuan no nugu nilon
naramon tane Krais.
21 Iou pakpakat tupas ugo kinong iou nunure ter be nu taram iou ma be
ira num gingilaan na manga tamat um ta ing iou saring.
22 Ma tike linge bileng. Nu tagure tike hala na wasire ura utagu kinong
iou lik be God na balu ira numu sinsaring ma ina halangalanga ise iou
tupas mu.
23 Epaparas nong i kis tikai ma iou kira ra hala na harpadano utane
Krais Jisas i haatne ugu.
24 Dong ing di tur tikai ma iou tano pinapalim, Mak, Aristarkus, Demas,
ma ne Luk, di haatne bileng ugu.
25 No harmarsai tano Watong Jisas Krais na kis tikai ma mu.

1:10 Kolose 4:9; 1 Korin 4:15 **1:16** 1 Timoti 6:2 **1:22** Pilipai 1:25; 2:24 **1:23** Kolose 1:7
1:24 Kolose 4:10-12,14; 1 Timoti 4:10-11

No Pakpakat tupas ira Hibru

Pa dait le nunure be nesi tuno ga pakat ikin ra pakpakat. Ari di lik be Pol, ari mes be Banabas be Apolos be tike mes na turadi. Iesene i manga palai be ikin ra pakpakat ga hana tupas di ira Iudeia (ing di kilam bileng di be ira 'Hibru') ing di gate nurnur tane Krais. Ari tabuna nurnur di ga haragawai ta ira Kristian na Hibru, kaie ari ta kike di ga ura taptapukus ter ta ira harkurai tane Moses ma ta ira nudi tintalen na lotu ta ira Iudeia. Io, ikin ra pakpakat i manga hakatom di be waak di tapukus sukun Krais hobi, God nahula kure di hoke iga kure ira hintubu di ira Israel menalalie sakit. Ikin ra pakpakat i hininaawas be Krais iat i tale be na halon di kinong a Natine God ie, kaie i manga tamat ta ira tangetus ma ira angelo ma ne Moses bileng (nes Hibru 1:1-3:6). Ma no nuno minat ura lamlamus turadi tupas God i manga bilai ta ira tintalen na lotu ta di ira pris gar na Iudeia. Kinong urah, Krais te gil tike sigar kunubus nong ite kios ise no tuarena kunubus (8:6-13) ing a mon hartabar na wawaguei ine. Kike ra hartabar na wawaguei tupas God pai gale tale be na suge leise ira sana tintalen ta ira turadi. Iesene no minat tane Krais i tale. Ma ne Krais la kis ter hathatikai hoke no bilai na pris (7:1-10:18). Io kaie, i tahut be dait ira Kristian dait na hana tupas God ma ra balaraan naramon tane Krais (10:19-22) ma dait na tur dades ta ira nudait nurnur (10:22-39) hoke di ira ut na nurnur menalalie (11:1-40). A liman na dades na harakatom be tikenong pai nale hilo sukun Krais (2:1-4; 3:7-4:13; 5:11-6:20; 10:26-31; 12:18-29). Kinong urah, **Krais sene mon i tale be na halon dait,** ma ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

Jisas i tamat ta di ira angelo kinong a Natine God ie.

1 Nalalie God ga ianga ta ira hintubu dait metuma naramon ta ira nianga
ta ira tangetus. Ma iga gil hobi a haleng na pana ma naramon ta haleng
na mangana ngas.
2 Iesene kakarek um ra hauhawatna pana bung ma metuma naramon
tano Natine ite ianga ta dait. Ma no Natine aie nong God ga tibe ter ie be
na tinane ira linge bakut. Ma kaia tano lumana no Natine, God ga hakisi
no mawe ma no ula hanuo bakut.
3 Ma i hamanis no minamar tane God. Ma i haruat tutuno iat tane
God. Ila puspusak ma ila balbalaure no mawe ma no ula hanuo bakut
ma no dades tano nuno nianga. Ma ing be igate gil no pinapalim na
hagamgamatien ri sukun ira sana tintalen, iga kap no tamat na kinkinis.
Ma ikino kinkinis i kis ter tano kata na lumana Nong i Manga Tamat Sakit
tuma nalu.
4 Iga kap no tamat na kinkinis hokakarek ta ira angelo. Ma i takados be
na kap ie hobi kinong no hinsang no Natine ga hatur kawase, i tamat ta
ira kaba angelo.
5 Ma ikin i palai kinong God pai gale tange ta tike angelo be,
"Augo no Natigu.
Katiak iou te hanawat be no num Mama."
Pata. Pai gale tange hobi ta ira angelo mon. Ma iga tange habaling be,
"Iou no nuno Mama um.
Ma aie no Natigu balik um."

1:2 Jon 1:3 **1:3** Apostolo 2:33-34; Kolose 1:20; Hibru 8:1 **1:4** Pilipai 2:9 **1:5** Apostolo 13:33; 2Sml 7:14; 1Sto 17:13

6 Ma tano pana bung be God i kap hawat no Natine ukira tano ula hanuo,
ikino Natine nong i kap no luaina kinkinis, God i tange habaling be,
“Na tahut be ira angelo tane God bakut di na lotu tupas no Natigu.”
7 Ma kaia uta di ira angelo God ga tange horek:
“God i gil ira nuno angelo hoke ra dadaip.
Ma i gil ira nuno tultule hoke ra kalamena eh.”
8 Ma sene tano Natine balik i tange be,
“No num kinkinis na harkurai na hana hathatikai ma pai nale pataam.
Ma nu kure ira num matanabar ma ra taktakados.
9 U sip ira takados na tintalen ma u malentakuane ira sasana.
Io kaie, God, no num God, te bul ra wel tuma nalu tam ura gilgilamis ugo.
Hokakarek nu kap ra tamat na kinkinis ma a tamat na gungunuama ta di
ira num harwis.”
10 Ma ne God ga tange habaling be,
“Augo no Watong. Mekaia tano haburuana u ga hakisi no ula hanuo.
Ma u ga gil no mawe ma ira lumam tus.
11 No mawe ma no ula hanuo dur na buner iesene u kis ter iat.
Dur na tutuarena hoke ra mol.
12 Nu puli dur hoke ra sigasige.
Ma nu kios dur hoke ira turadi di la harkios ma ira nudi mol.
Ma sene be augo, pau lale kikios.
Ma no num nilon pai nale pataam.”
13 Ma ne God pai gale tange ta tike angelo be,
“Nu kap no tamat na kinkinis kira tano kata na lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira num hiruo, hoke tike linge na bul kakim.”
14 Io, aso tuno di ira angelo? Di ira tanuo na tultule. Ma ne God la tultule
ise di uta dong ing di na kap no haralon.

2

Dait nahula tatahun ta ikin ra tamat na haralon tane God.

1 Io kaie, na tahut be dait na manga lilik timaan ta ira nianga dait te
hadade. Dait nahula sel leh talur ie.
2 Dait nunure be no hininaawas mekaia ta ira angelo ga tur dades ma pai
gale tale be da kap leise ie. Ma ira pana bakut be tikenong ga lake ie ma
iga takmaluk tana, iga kap ra harpadano haruat tano nuno sana tintalen.
3 Ing be ikinin i tutuno, na ngan hohaam be dait lilik tatahun ta ikin
ra tamat na haralon tane God? Tutuno sakit, pa dait nale tale be dait na
hilo sukun no harpadano nong na hana tupas dait. No Watong ga huna
hinawas palai ta ikin ra haralon. Namur dong ing di ga hadade ie, di ga
suro haut ie ter ta dait.
4 Ma ne God ga suro haut leh bileng ie ing be iga gil horek: iga hamanis
ira kaba hakilang ing iga hangalabo ira matanabar. Ma iga gil ira matahu
dades na gingilaan na kinarup. Ma iga palau ira turadi ma ira hartabar
tano Halhaaliena Tanuo haruat ma no nuno sinisip.

Jisas ga hanawat hoke tike turadi be inage tale ura haalon ira turadi.

5 Io, ma ne God pai gale bul no nuno lilik be ira angelo di na kure no
ula hanuo nong na hanawat namur. Pata. Ma ikino sigar ula hanuo nong
dait lilik utana kakarek.

1:6 Rom 8:29 **1:7** Sam 104:4 **1:8** Sam 45:6-7 **1:10** Sam 102:25-27 **1:13** Sam 110:1
1:14 Sam 34:7; 91:11 **2:2** Galesia 3:19 **2:3** Hibru 10:29; 12:25 **2:4** Mak 16:20; 1 Korin
12:4,11

6 Ma naramon tano nianga tane God di ga pakat ie be tikenong ga tange horek:
“Aso tuno ira turadi kaie u lilik uta mem? A linge bia mon mem.
Ura biha u balaure mem ira turadi?
7 U te bul hasur mem ira turadi menapu ta ira angelo be mem na kis baak hobi ta da not no pana bung.
U te hakukuho mem ma ira minamar ma ra tamat na urur.
8 Ma u te bul ira linge bakut napu ta mem.”
Ira nianga tane God ing di ga pakat i tange be God ga bul ira linge bakut napu ta ira turadi. Kaie i palai be i kaser ira linge bakut. Pata tike linge pai nale kis pas leh ta ira harkurai ta ira turadi. Iesene ta ikin ra pana bung dait paile nes kilam be ira linge bakut i kis napu ta ira turadi.
9 Iesene dait nes kilam tikenong, ma aie ne Jisas. A dahine mon God ga bul hanapu ie ta ira angelo waing inage mat uta ira turadi bakut. Ma iga mat hobi kinong God ga marse bia mon ira turadi. Iesene kakarek um, dait nes be God te bul haut ie ma ite hatamat ie kinong iga kilingane ra ngunungut tano minat.
10 Io, ma ne God aie nong ga hakisi ira linge bakut ma iga gil di ura nuno iat. Ma iga sip be na lamus ira haleng na natine utuma nalu be na hatamat di. Kaie i takados be God ga bala ter Jisas be na kilingane ikino mangana ngunngutaan waing Jisas nage tale tutuno iat be na pit no ngas be di nage kap no haralon.
11 Io, ma ne Jisas nong i bul hasisingen di be di na halhaalien sukun ira sasana tupas God, ma dong ing di halhaalien hobi, di mon tike huno ma ne Jisas. Io kaie, Jisas paile hirhir be na kilam di be a hinsaana.
12 I palai hobi kinong i tange tane God be,
“Iou ni hinawase ira hinsaagu utam.
Ma ing be mem kis hulungan iou ni pirlet ugo ma ra ninge.”
13 Ma i tange habaling be,
“Aiou ni so no nugu nurnur tane God.”
Ma i tange bileng be,
“Nes baak! Mem karek ma ira not no bulu ing God te ter di tagu.”
14 Ma kakarek ra matanabar i kilam di be a not no bulu di, di ira turadi mon. A mon palatamai di ma a mon de di. Io kaie, Jisas ga hanawat hoke di be na mat. Ma iga mat waing inage kap leise no dades tane Satan nong ga tale ura lamlamus ira turadi ter tano minat.
15 Ira turadi di git burburut be di na mat. Ma ikin ra bunurut ga hiis kawase di ira kaba bungbung bakut. Iesene Jisas ga mat be na halangalanga leise di.
16 Tutuno sakit, Jisas pai lale harahut ira angelo. Pata. Ila terter ra harharahut ta ira natine Abraham.
17 Io kaie, tike ngas mon i tale be Jisas na mur ura gilgil haruatne no nuno sinisip. Jisas ga sip be na kap no kinkinis na tike tamat na pris. Iga sip be na hanawat hoke tike mangana tamat na lamlamus turadi tupas God nong i tale be na marse ira turadi ma nong i tale be na manga gil timaan ira nuno mangana pinapalim tupas God. Iga sip be na hanawat hobi be inage ter tike hartabar uta ira nudi sana tintalen ura hamane no ngalngaluan tane God. Iga sip be na gil hobi, kaie no ngas nong iga mur ie, aie horek: iga hanawat hoke tike turadi mon, haruat tutuno iat ma ira hinsaana.

2:6 Sam 8:4-6 **2:9** Pilipai 2:8-9 **2:11** Matiu 25:40 **2:12** Sam 22:22 **2:13** Ais 8:17,18
2:14 1 Jon 3:8; Ninanaas 12:10

18 Ma i tale be na harahut di ing ira harwalar i hana tupas di, kinong
urah metuma naramon ta ira nuno ngunngutaan ira harwalar ga hana
tupas bileng ie hobi.

3

Jisas i tamat ta dur ma ne Moses kinong a Nati ne God ie.

1 Mu ira halhaaliena hinsaagu ing God te tato leh bileng mu, kakarek ira
linge iou te tange i tutuno. Io kaie, na tahut be mu na lilik utane Jisas be
nesi ie. Aie nong God ga tule ie ukira ma ra hininaawas hoke tike apostolo.
Ma aie no tamat na pris. Ma dait nurnur tana uta kakarek ra linge.
2 God ga tibe ter ie be na gil hobi. Ma ne Jisas ga gil haruatne tutuno iat
no sinisip tane God, hoke Moses bileng ga gil ing iga balaure no huntunana
gar tane God.
3 Ma ing be tikenong i hatawat tike huntunana, no urur da ter tana i
tamat tano urur da ter ta ikino huntunana iat. Hokakarek bileng no urur
da ter tane Jisas i tamat tano urur da ter tane Moses.
4 Tutuno be ira huntunana bakut, tiketike na turadi la hatawat di. Iesene
God, aie nong ite hatawat ira linge bakut.
5 Moses tike tultule naramon tano huntunana gar tane God. Ma iga
papalim timaan haruat tutuno iat tano sinisip tane God. Iga hinawase ira
turadi ta ing God na tange namur.
6 Krais bileng hobi. Iga papalim timaan bileng haruat tutuno iat tano
sinisip tane God. Iesene Krais no Natine God naramon tano huntunana
gar tane God. Ma i balaure ikino huntunana. Ma dait ira hinsaana tano
nuno huntunana ing be dait na tur dades ta ira nudait nurnur ma ing be
dait na manga kis nanahe ma ra tamat na nurnur kike ra linge dait sa
butbut urie ing God na tabar dait namur.

Dait nahula ul ba hoke ira Iudeia di ga ul ba tuma ra katano bia. Dait na nurnur, kaie dait nage salo tano sinangeh tane God.

7 Io kaie, na tahut be mu na taram ing no Halhaaliena Tanuo i tange, ma
i horek:
"Be mu hadade no ingane God katiak,
8 waak mu hadades ira tinga mu hoke ira hintubu mu di ga hadades ira
tinga di ta kike ra pana bung di ga ul ba tagu.
Taitus kike ra pana bung di ga walar iou tuma ra katano bia.
9 Di ga manga walar iou kaia.
Ma di ga nes ira nugu gingilaan tupas di ta ira ihet na sangahul na tinohon.
10 Io kaie, iou ga ngalngaluan ter ta kike ra matanabar.
Ma iou ga tange be, 'Ira tinga di la hanana talur iou.
Ma pa dile palai tano mangana ngas iou sip be di na mur.'
11 Iou ga ngalngaluan hobi iou gom hasasalim be,
'Pa di nale salo tano nugu sinangeh.' "
12 Bar hinsaagu tane Krais, mu na harbalaurai timaan be tikenong
nalamin ta mu nahula kap ra sana mangana lilik be pai nale nurnur. Ing
be tikenong na ngan hobi na tamapas leh sukun no lilona God.
13 No nianga tane God di ga pakat ie ga tange be a mahuo kanaia ta ikino
pana bung be di na taram. Ma iga kilam ikino pana bung be, *"Katiak."* Ma
ikino *"Katiak"* i kaser ikin ra pana bung bileng. Io kaie, na tahut be mu na

---

3:1 Hibru 4:14; 7:26; Nam 12:7 **3:5** Nam 12:7 **3:7** Sam 95:7-11 **3:8** KBk 17:7; Nam 20:2-5
3:11 Nam 14:21-23

haragat harbasiane mu ta ira kaba bungbung, be ira sana tintalen nahula
habota lamus tikenong nalamin ta mu ma ina ut na ul ba.
14 Mu na haragat harbasiane mu hobi kinong dait tikai ma ne Krais.
Tano pana bung be dait ga sigar nurnur tane Krais, dait ga tur dades ta ira
nudait nurnur. Ma ina hanawat palai be dait tiktikai hanana ma ne Krais
ing dait tur dades hobi tuk ter be dait na mat.
15 Ing dait tur dades ter hobi i haruat ma ira nianga tane God ing i tange
horek:
"Be mu hadade no ingane God katiak,
waak mu hadades ira tinga mu hoke ira hintubu mu di ga hadades ira
tinga di ta kike ra pana bung di ga ul ba tagu."
16 Io, ma nesi dong ing di ga hadade ma di ga ul ba tane God? Tutuno
sakit, be di iat ing Moses ga lamus hasur di metua Isip.
17 Ma ne God ga ngalngaluan ter ta nesi ta ira ihet na sangahul na tinohon?
Tutuno sakit, di mon ing di ga gil ira sasana ma di ga mat kaia ra katano
bia.
18 Ma ne God ga hasasalim uta nesi, be pa di nale salo tano nuno sinangeh?
Iga hasasalim hobi uta di iat ing di ga takmaluk tana.
19 Io kaie, dait palai be pai gale tale di be di na salo kinong pa di gale
nurnur.

4

1 Io kaie, na tahut be dait na manga harbalaurai timaan. God te kukubus
ter be na ter ikin ra sinangeh ta dait. Ma no kunubus i kis ter iat hobi.
Kaie, na tahut be dait na manga harbalaurai timaan be God nahula nes
tupas tikenong nalamin ta mu be paile tale ura sinalo tano nuno sinangeh.
2 Dait na harbalaurai timaan hobi kinong di ga harpir nalamin ta dait
ma no tahut na hininaawas hoke di ga gil bileng ta di ira hintubu dait.
Iesene ikino nianga pai gale harahut di kinong di ga hadade mon ma pa
di gale nurnur ine.
3 Ma sene dait ing dait te nurnur, dait te salo ta ikino sinangeh hoke God
gate tange ter horek:
"Aiou ga ngalngaluan hobi iou gom hasasalim be,
'Pa di nale salo tano nugu sinangeh.' "
Iga tange hobi iesene ira nuno pinapalim gate pataam um mekaia tano
hakhakisi tano ula hanuo.
4 Io, ma naramon ta tike katano tano nianga tane God di ga pakat ie, i
tange be, *"Tano liman ma iruo na bung God ga sangeh sukun ira nuno
pinapalim."*
5 Ma hobi bileng tike mes na katano. I tange be, *"Pa di nale salo tano nugu
sinangeh."*
6 Dong ing di ga huna hadade ikino tahut na hininaawas, pa di gale salo
tano sinangeh kinong di ga takmaluk tane God. Iesene i palai be ari mes
di na salo tana.
7 Ikin i hanawat palai hobi kinong God ga kubus habaling tike pana bung
ura sinalo. Ma iga kilam ie be *"Katiak"* tuma naramon ta ira pakpakat
tane Dawit. Ma iga kilam ie hobi namur sakit ta ikino pana bung ing iga
haianga ira hintubu dait. Ma hoke iat mon dait te huna was ter, Dawit ga
tange horek:
"Be mu hadade no ingane God katiak,

3:15 Hibru 3:7-8 **3:16** Nam 14:1-35 **3:17** 1 Korin 10:10 **4:3** Sam 95:11; Hibru 3:11 **4:4** Stt 2:2 **4:5** Sam 95:11 **4:7** Sam 95:7-8

waak mu hadades ira tinga mu.”
8 Be ing Iosua gor ter ra sinangeh ta kike ra hintubu dait, God pai gorle
kilam habaling tike mes na pana bung namur ura sinalo tano sinangeh.
9 Io kaie, a mon sinangeh kanaia uta ira matanabar tane God hoke no
sinangeh tane God tano liman ma iruo na bung.
10 Io, ma nesi tikenong i salo tano sinangeh tane God, na sangeh bileng ta
ira nuno pinapalim iat hoke God ga sangeh ta ira nuno pinapalim.
11 Io kaie, na tahut be dait na walar ma ra baso be dait na salo ta ikino
sinangeh, be tikenong nahula mur no nudi tintalen na takmaluk ma inage
puko.
12 Ma ina tahut be dait na walar hobi kinong no nianga tane God i lilona
ma i papalim. Ma i hoke tike sele. Tike sele na hinarubu nong i iaiaan ta
ira iruo palpal bakut i tale be na manga mamaang bas tikenong ma ina
kutus ira harpasum na sur ma ina paleng ira sur bileng. Iesene no nianga
tane God i manga iaiaan ta ikino mangana sele hobi ma i tale be na manga
mamaang bas sakit utuma naramon tano burwana no nilon ta tikenong
ma kaia tano tanuana bileng. Ma i petlaar be na kure ira mangana lilik
ma ira mangana sinisip ta ira tinga dait.
13 Pata tike linge ta ira linge God te hakisi i tale be na mun ra matmataan
tane God. Ira linge bakut di tamapales ma di kis palai ra matmataan tana.
Ma aie nong dait na hana tupas ie, ma ina kure dait.

Jisas, aie no tamat na pris.

14 Io, ma a nudait mon tike tamat na pris. Ite hana lala hut utuma ra
mawe. Ma aie ne Jisas, no Natine God. Io kaie, na tahut be dait na tur
dades ta ira linge dait te hinawas be dait nurnur ter ine.
15 Dait na tur dades hobi kinong no nudait tamat na pris i tale tutuno iat
be na kilingane ira nudait tirih ing ila hamalusne dait ura punuko. Ma i
tale be na kilingane ira nudait tirih hobi kinong ira mangana harwalar ga
hana tupas ie i haruat ma ira kaba harwalar ila hanana tupas dait. Iesene
aie iat pai gale puko ta tike sana tintalen.
16 Io kaie, na tahut be dait na hana tupas God ma ra balaraan. Ma aie
nong ila terter ra harmarsai ta dait. Dait na hana tupas ie hobi waing
inage marse dait ma inage harahut bia mon dait tano pana bung be dait
supi ter ikino harharahut.

5

1 Ma ira tamat na pris um, God i gilamis di tiketike mekaia nalamin ta
ira turadi mon. Ma i tibe di be di na hana tupas ie uta ira matanabar
horek: di na tun hartabar tupas ie ura kapkap leise ira sana tintalen ta ira
matanabar.
2 Ma tike tamat na pris hobi i tale be na harahut ira matanabar ing pa
dile palai tano tahut ma no sasana ma di tamapas leh. Ma i tale be na
harahut di hoke tike matien na turadi kinong aie bileng, i malus tana be
na puko ta ira sasana.
3 Io kaie, pai nale tun ira hartabar tupas God ura kapkap leise ira sana
ta ira matanabar sene mon. Pata. I supi ter be na tun ira hartabar uta ira
nuno sasana bileng.
4 Ma paile tale be tikenong na bul bia leh mon ie ta ikin ra tamat na
pinapalim na pris. Pata. Na kap ikin ra mangana pinapalim ing God na
tato ie hoke iga tato ne Aron bileng hobi.

4:8 Lo 31:7; Jos 22:4 **4:10** Hibru 4:4 **4:12** Epesas 6:17; Ninanaas 1:16; 19:13-15 **4:14** Hibru 3:1; 10:23 **4:16** Hibru 10:19 **5:3** WkP 9:7; 16:6 **5:4** KBk 28:1

5 Ma ne Krais bileng pai gale bul no nuno lilik iat be na kap ikin ra tamat
na pinapalim na pris. Pata. God ga tange horek tana,
“Augo no Natigu.
Katiak iou te hanawat be no num Mama.”
6 Ma i tange hobi bileng tike mes na katano horek:
“No num pinapalim na pris na tur hatikai,
haruat tano pinapalim na pris ing Melkisedek ga gilgil.”
7 Ma ing Jisas ga lon ter kira tano ula hanuo iga gil ra sinsaring ma ra tamat
na sunuah tupas God nong ga tale be na harahut ie be pai nale hana ter
tano minat. Iga bul hanapu ie tano sinisip tane God, kaie God gom taram
ie.
8 A tutuno be a Natine God ie, iesene iga harausur balik ura tartaram God
naramon ta ira nuno kaba ngunngutaan.
9 Kaie, be God gate tagure tutuno iat Jisas ura lamlamus turadi tupas ie,
Jisas gom kap no kinkinis na haralon hathatikai ter ta dong ing di taram
ie.
10 Ma i tale be na halon ira turadi hobi kinong God ga tibe ie be na hanawat
tike tamat na pris, haruat ma no pinapalim na pris ing Melkisedek ga gil.

Dait nahula tamapas leh sukun God.

11 Aiou sip be ni tange ta haleng na linge baak ta kakarek. Iesene i
dades tagu ura hapalaine ta mu kinong ira numu lilik paile tapapos ura
hinadado.
12 Baak sakit um mu ga nurnur, kaie inage haruat ta mu be mu na hausur
ira mes. Iesene mu supi ter iat baak tari turadi ura hausur mu ta ira nianga
tane God mu ga huna harausur ine. Pa mu le haruat ura kapkap ira dades
na nian. Pata. Mu susus iat baak.
13 Ma ing be tikenong i susus baak, a not no bulu ie, kaie paile namiane
no takados na harausur.
14 Iesene ira dades na nian i haruat ta dong ing di te patpatuan kinong
di te harausur ra lawas na pana bung ura nesnes kilam ira tahut ma ira
sasana.

6

1 Io kaie um, i tahut be dait na hana hakakari ter ta ira tamat na harausur
i haruat ta ira patpatuan na turadi. Dait na waak ter um ira linge dait
ga huna harausur ine. Kike ra mangana linge no burwana no harausur
mon ing tikenong na huna kap. Iesene waak dait taptapukus baling tano
burwana no nudait harausur. Hokakarek, pa dait nale iangianga baling be
i tahut be tikenong na lilik pukus ta ira tintalen i lamus ie ter tano minat.
Ma waak dait ianga baling tano nudait nurnur tupas God.
2 Pa dait nale harausur baling ta ira baptais ma ira mangana salsalap
ura gamgamatien. Ma pa dait nale ianga baling bileng tano tintalen na
bul lumanari ter ta ira turadi. Ma hobi bileng, pa dait nale ianga baling
tano tuntunut hut sukun ra minat ma no pana bung na gil harkurai nong
pai nale pataam. Karek ira luaina linge.
3 Iesene i tahut be dait na hana hakakari. Ma dait na gil hobi ing be God
na bala leise dait.
4 Na tahut be dait na hana ter ta ira mes na linge kinong paile tale be da
lamus pukus di ura lilik pukus ing di te tamapas leh sukun God. Ma iou
ianga ta ira mangana turadi horek: tike pana menalalie di gate palai ter.

5:6 Sam 110:4; Hibru 6:20; 7:1 **5:7** Matiu 26:36-46; Pilipai 2:6-8 **5:12** 1 Korin 3:1-3

Ma di gate nam ter no hartabar metuma ra mawe. Di gate kakaap tano
Halhaaliena Tanuo.
5 Ma di gate nam ter ira bilbilai tano nianga tane God. Ma di gate
kilingane a mon bilai na dades ta ikino pana bung ing na hanawat namur.
6 Di ga ngan hobi iesene di ga tamapas leh sukun God! Paile tale be da
lamus pukus habaling di kinong i hoke be di tut habaling no Nati ne God
ter tano ula kabai ma di gil hahirhir ie ra palai.
7 Aiou ni tange tike nianga harharuat ura hapalaine mu be paile tale be
da lamus pukus ira matanabar hobi be di na lilik pukus. Ma i horek. No
pu nong a haleng na bata i pukaan ie ma i hakubur ra nian ing na harahut
di ira ut na pinapalim tano pu, God la haidane ikino pu.
8 Iesene no pu nong i hatawat ira sana pito mon paile harahut ta tike
linge. Pata. I manga hutate be God na hapadano ie ma namur na tun
hagae um ie.
9 Iou tange hobi ta mu ira nugu bilai na harwis iesene iou lik be iou
nunure timaan mu be mu la gilgil ira bilai na linge balik, kike ra mangana
linge i haruat ta ira matanabar ing God te halon di.
10 God pai lale gilgil ira tintalen ing paile takados. Pata. Na lik kawase
ira numu tahut na pinapalim. Ing mu ga harahut ira nuno matanabar tus
ma ing mu terter kakarek, kakarek i hamanis be mu sip God. Io, na lik
kawase bileng um kakarek ra pinapalim.
11 Mu la manga basbaso ura pinapalim hobi. Iou sip be mu na baso hobi
tuk ter tano haphapatam ta ira numu nilon waing mu nage hatur kawase
tutuno iat ira linge mu kiskis kawase ma ra nurnur metuma nalu.
12 Ma iou paile sip be mu na malmalungo. Pata. Na tahut be mu na mur
ira nudi mangana nilon ing di ga nurnur ma di ga kis matien, ma kakarek
ra mangana turadi di hatur kawase ira linge God te kukubus ter ta di urie.

No kunubus tane God na tur dades hatikai.

13 Ma ing God ga kukubus ter tane Abraham, iga hasasalim ura hadades
no nuno kunubus. Iga hasasalim baling tano hinsana iat kinong pata ta
tikenong i tamat tana.
14 Iga tange be, *"Tutuno sakit iou ni haidane ugo ma ni hatawat haleng
na bulumenamur tam."*
15 Io, ma ne Abraham ga manga kis matien pane ira linge God ga kukubus
ter tana urie, kaie igom hatur kawase.
16 Ing tikenong na hasasalim na kilam no hinsana tikenong i tamat tana.
Ma ikin ra sinsalim hobi na hatutuno no nuno nianga, kaie ira hargor na
pataam.
17 Hobi bileng, God ga sip be na hapalaine timaan di ing iga kukubus ter
ta di be di na nunure be no nuno lilik pai nale kikios. Io kaie, iga hadades
no nuno kunubus ma tike sinsalim.
18 Ma kakarek um ra airuo linge paile tale be dur na kikios. Ma be God i
kukubus be i hasasalim pai nale harakale. God ga gil hokakarek ter ta dait
ing dait ga hilo tupas ie ura nilon. Ma iga gil hobi waing dait nage manga
balaraan ura nanahe ter um ma ra nurnur uta ira linge God te tagure ter
uta dait.
19 Ing dait nanahe ma ra nurnur hobi i haruat ma tike haga na waga i
palim dit ira nudait nilon. Io kaie, pa dait nale magile. Dait na tur dades.
Ma no nudait nanahe ma ra nurnur i lala tano tamat na hala na lotu tuma

---

6:6 Matiu 12:31; Hibru 10:26-27; 1 Jon 5:16 **6:8** Stt 3:17-18 **6:10** Hibru 10:32-34 **6:14** Stt 22:16-17 **6:18** Nam 23:19 **6:19** WkP 16:2-3

ra mawe ter tano halhaaliena katano menamur tano mol ila balo bat ter
ie.
20 Ma ne Jisas ite huna lala kaia uta dait ing iga kap ra kinkinis na tamat
na pris hathatikai, haruat ma no pinapalim na pris ing Melkisedek ga gil.

7

Melkisedek ga tamat ta ira pris ing di tano huntunana tane Lewi ma i lon hathatikai.

1 Io, ma ikin ra Melkisedek, aie no king tusu Salem. Ma a pris tane God
nong i manga tamat sakit. Io, Abraham ga taptapukus baling mekaia tano
romo ing iga paas hasur ira ihet na king kaia. Melkisedek ga harsomane
ie igom haidane ie.
2 Ma ne Abraham ga tabar ne Melkisedek ma tikenong ta ira sangsan-
gahul na minsik bakut ing igate kap leh. Io, ma no luaina pipilaina tano
hinsa ne Melkisedek aie horek: "No Takados na king." Ma iesene be iga
king me Salem, kaie no pipilaina tano hinsana aie horek bileng: "No King
na Malum." *
3 Pa di gale tange ta linge utano nuno mama ma no nuno makai, ma
hobi bileng ira hintubuno. Pata bileng ta hininaawas tano hatahun be no
hapatam tano nuno nilon. Kaie i ngan hoke no Nati ne God hobi. Ite kap
no kinkinis ura lamlamus turadi tupas God hathatikai.
4 Mu na nes baak! A tamat na turadi sakit ie. No hintubu dait balik um
Abraham ga ter tikenong ta ira sangsangahul na minsik tana ing iga kap
leh kaia tano romo.
5 Io, ira harkurai tane Moses i harkurai ter ta ira bulumenamur tane
Lewi ing di kap ra kinkinis na pris, be di na kap tikenong ta ira
sangsangahul na minsik mekaia ho ira matanabar. Ma kike ra matanabar
um ira hinsaa di. Ma tutuno be kike ra hinsaa di, di ira bulumenamur
bileng tane Abraham, iesene di kap tikenong ta ira nudi sangsangahul na
minsik.
6 Melkisedek paile bulumenamur tane Lewi ie, iesene iga kap leh
tikenong ta ira sangsangahul na minsik tane Abraham ma iga haidane
Abraham. Ma ne Abraham um ikino turadi nong ga hatur kawase ira
kunubus tane God.
7 Ma i manga palai be nong i gil no haridan i tamat ta dur ma nong i
haidane ie.
8 Io, kike ira pris, di git kapkap leh tikenong ta ira sangsangahul na
minsik ta ira matanabar. Ma di ira pris, di git matmat. Ma ne Melkisedek
ga kap leh bileng tikenong ta ira sangsangahul ta ira minsik. Iesene i lon
hathatikai hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange.
9 I ngan hoke be Lewi ga ter tikenong ta ira sangsangahul na minsik
ter tane Melkisedek ta ikino bung ing Abraham ga tabar Melkisedek hobi.
Iesene ira bulumenamur um tane Lewi ing di la kapkap leh tikenong ta
ira sangsangahul mekaia ho ira matanabar.
10 Ma i tale be da tange be Lewi ga tabar Melkisedek hobi kinong ing
Melkisedek ga harsomane Abraham pa di gale kaho baak Lewi. Pata. I
hoke be Lewi ikanaia baak naramon tano hintubuno ne Abraham.

Jisas i kap no kinkinis na pris haruat ma ne Melkisedek.

11 No pinapalim na pris nong di tano huntunana tane Lewi di ga gil,
ikino pinapalim aie no surno ta ira harkurai tane Moses ing God ga ter ta

---

7:1 Stt 14:17-20 * **7:2** No pipilaina tano nianga 'Salem' be 'a malum' **7:5** Nam 18:21

ira matanabar Israel. Ma hohaam um ta di ira pris ing di tano huntunana
tane Lewi? Ing be di gor petlaar ura hatahutne hababane ira matanabar,
dait pai gorle supi ter habaling tike mes na mangana pris, tikenong haruat
ma ne Melkisedek. Iesene dait supi ter ie kinong di mekaia hone Aron pai
gale haruat um.
12 Ma be da kios ise ira turadi ing di tale be di na kap no kinkinis na
pris, da supi bileng be da kios ise ira harkurai.
13 No nianga tane God di ga pakat ie i iangianga utano nudait Watong
ing i tange kakarek ra linge. Iesene aie metuma naramon tike mes na
huntunana. Ma pata tikenong tano nuno huntunana pai gale kap ikino
kinkinis na pris.
14 I manga palai um be a bulumenamur tane Iuda ie. Ma ing Moses ga
iangianga uta di ira pris, pai gale tange tike linge utano huntunana tane
Iuda.
15 Io, ma kakarek ra nugu nianga i hanawat palai tutuno kinong tike mes
na pris te hanawat um. Ma aie nong dur haruat ma ne Melkisedek.
16 Ma pai gale kap ikin ra kinkinis na pris kinong a bulumenamur ie
ta tike mangana huntunana. Pata. Iga kap ikin ra kinkinis kinong i lon
hathatikai.
17 Ma ikin i palai kinong no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
“No num pinapalim na pris na tur hatikai,
haruat tano pinapalim na pris ing Melkisedek ga gilgil.”
18 Ma di ga waak leise ira luaina harkurai kinong kike ra harkurai pai gale
dades ma pai gale petlaar be na harahut.
19 Ikin i palai kinong kike ra harkurai paile petlaar ura hatahutne
hababane ira matanabar. Ma pai gale tale be tikenong na nanahe ma
ra nurnur pane kike ra harkurai. Io kaie, God ga ter tike mes na kunubus
ta dait nong i tale be dait na nanahe ma ra nurnur pane ie. I bilai ta kike
ra harkurai kinong i lamus dait hutate God.
20 Ma ikin ra kunubus i bilai bileng ta kike ra harkurai kinong God ga
hadades no nuno nianga ma no nuno sinsalim. God pai gale sasalim ing
ira mes di ga kap ira nudi kinkinis na pris.
21 Iesene Jisas ga kap no nuno kinkinis na pris ing God ga hasasalim horek:
“No Watong te hasasalim,
ma pai nale kios no nuno lilik.
Augo tike pris hathatikai.”
22 Io kaie, Jisas aie nong i hatutuno ikin ra kunubus nong i bilai ta ira
harkurai tane Moses.
23 Io, ma a haleng di ira pris kinong di git matmat, kaie pai gale tale di
be di na tur hatikai hoke ira pris.
24 Iesene Jisas i tur hathatikai hoke tike pris kinong i lon hatikai.
25 Io kaie, i petlaar hatikane be na halon tutuno iat di ira turadi ing di
hana tupas God naramon tano nuno pinapalim. Ma i tale be na halon di
hobi kinong i lon hathatikai waing inage saring God uta di.
26 Io kaie, Jisas, aie tike tamat na pris nong i banot tutuno ira nudait
sunupi. A halhaaliena ie ma pata nuno ta nirara be ta bilinge. God te bul
hasisingen ie sukun ira ut na sana. Ma ite bul haut ie tuma ra mawe.
27 Paile haruat ma ira mes na pris. Paile supi ter be na tun ira hartabar
tupas God ta ira kaba bungbung uta ira nuno sasana baling iat, ma namur

---

7:14 Ais 11:1; Matiu 2:6; Ninanaas 5:5 **7:19** Hibru 9:9 **7:21** Hibru 5:6 **7:22** Hibru 8:6; 12:24 **7:25** Rom 8:34 **7:27** Hibru 5:3

um uta ira sasana nudi ira matanabar. Pata. Iga ter ra hartabar tupas God
tike pana mon ing iga ter habaling ie. Ma ikino hartabar i tur hathatikai.
28 Ma ira harkurai tane Moses um i tibe ira turadi ing pa dile manga
haruat ta ikin ra pinapalim, be di na kap no kinkinis na tamat na pris.
Iesene God ga tibe no Natine ma ra sinsalim be na kap ikino kinkinis. Ma
ikin ra sinsalim ga hanawat menamur ta ira harkurai tane Moses, igom
tibe no Natine nong God ga tagure timaan ie be na haruat hatikai uta ikino
pinapalim.

8

Jisas aie no pris naramon tano sigar kunubus nong i bilai tano luaina kunubus.

1 No tamat na linge ta kakarek ra nianga iou tangtange aie horek: a
nudait tike mangana pris nong igabe kap no tamat na kinkinis. Ma ikino
kinkinis i kis ter tano kata na lumana Nong i Manga Tamat Sakit nong ila
kis ter tano nuno kinkinis na harkurai tuma ra mawe.
2 Io, ma ila gilgil no nuno pinapalim na pris kaia tano katano ura lotu
tuma ra mawe. Ma ikinong no hala na lotu tutuno ing God la kis ter kaia.
No Watong iat ga hatur ikino hala, pata be ira turadi.
3 Io, ma ira harkurai tane Moses ga tibe di bakut ira tamat na pris be di
na ter hartabar tupas ie. Io kaie, no nudait pris, aie bileng i manga supi
ter be na ter ta mangana hartabar tupas God.
4 Ing be i gorte kis kira ra ula hanuo paile tale be na kap no kinkinis
na pris, kinong ari iat kanaia ing di la hartabar tupas God haruat ma ira
harkurai tane Moses.
5 Di gil ira nudi pinapalim naramon tike katano ura lotu nong a hapupuo
mon ie utano katano tutuno ura lotu tuma ra mawe. Iga ngan bileng hobi
tano pana bung tane Moses. Ing Moses ga ura gilgil no hala na lotu di ga
ura gilgil ie ma ra mol, God ga tange tana be, *"Nu harbalaurai timaan be
nu gil ira linge haruat tutuno iat ing iou ga hamanis tam tuma ra uladih."*
6 Iesene no pinapalim na pris nong Jisas te hatur kawase ie kakarek i
bilai ta ira nudi ing di ga papalim menalalie, hoke bileng no kunubus Jisas
ga gil nalamin tane God ma ira nuno matanabar ura lamlamus di tupas
ie i bilai tano kunubus nong menalalie. Ma no kunubus tane Jisas i bilai
tano luaina kunubus kinong ira linge God ga tange be na gil naramon ta
ikino kunubus tane Jisas i bilai ta ira linge ing ira harkurai tane Moses ga
tange be na gil tano luaina kunubus.
7 Be ing no luaina kunubus gor papalim timaan, God pai gorle lik be na
kios ise ie ma no sigarna.
8 Iesene i palai be pai gale papalim timaan kinong God ga nes be ira
matanabar di sana baak, kaie igom tange horek:
"Nes baak! Iou no Watong, iou tange be a pana bung i ura hinanawat ing
iou ni gil ra sigar kunubus ma dur ira iruo huntunana Israel ma ne
Iuda.
9 Ikin ra sigar kunubus pai nale haruat ma no kunubus iou ga gil ie tikai
ma ira hintubu di tano pana bung iou ga lamus di,
iou gom lie sur ta di metua Isip.
Iou no Watong, iou tange be pa nile gil no sigar kunubus haruat ma no
luaina kinong pa di gale taram no nugu luaina kunubus.
Io kaie, iou gom hana talur di.

8:5 Kolose 2:17; Hibru 9:23; KBk 25:40 **8:6** Hibru 7:22 **8:8** Jer 31:31-34

10 Iou no Watong, iou tange be no mangana kunubus iou ni gil ie ma no
huntunana Israel ta tike pana bung namur, aie horek:
Iou ni bul ira nugu harkurai ta ira nudi lilik.
Ma kike ra harkurai iou ni pakat kawase ta ira tinga di.
Taitus ikino pana bung namur iou um no nudi God, ma a nugu matanabar
um di.
11 Tikenong pai nale hausur no tahunana be no hinsaana horek be,
'Na tahut be nu nunure no Watong.'
Pata. Kinong urah, di bakut di na nunure iou,
mekaia leh ta ira maris tutuno iat tuk ter ta ira tamat na watong.
12 Di na nunure iou kinong iou ni suge leise ira nudi sasana ma ra
harmarsai.
Maso! Pa nile lik leh um ira nudi nirara."
13 Io, ing God ga kilam no kunubus tane Jisas be no sigarna, i palai be
iga nes kilam no luaina kunubus be a tuarena ie, kaie da waak leise ie.
Ma be tike linge i tuarena ma da waak leise ie, i palai be hutate ma ina
panim leh.

9

Di ga lotu hohaam naramon tano mangana hala na lotu kira tano ula hanuo.

1 Io, tano luaina kunubus a mon harkurai ura kurkure be ira matanabar
di na lotu tupas God hohaam. Ma tike katano bileng kira tano ula hanuo
be da lotu tupas ie kaia.
2 Di ga hatur tike hala na lotu di ga gil ie ma ra mol. Tano luaina katano
ta ikino hala, tike kinkinis na lulungo tikai ma no hator na bul beret ma
ira beret i halhaalien ura hartabar tupas God. Ma di ga kilam ikinong ra
katano be no Halhaaliena Katano.
3 Ma namur tano airuo na balo na mol tike katano. Ma di ga kilam ie be
no Halhaaliena Katano Sakit.
4 Ma naramon tana no hator di ga gil ie ma ra gol nong di la tuntun ira
kabus i huhur kala mimisien tana. Ma kaia bileng no linge na bulbul no
kunubus tane God nong di ga gil ie ma ra gol. Ma ari linge tuma naramon
tano linge na bulbul no kunubus tane God. Tikenong, no gingop di ga gil
ie ma ra gol, ma a mana kanaia naramon tano gingop. Ma no buko tane
Aron nong ga kuburuan ga kis kaia naramon bileng tikai ma ira iruo pala
hot God gate pakat ira harkurai tano kunubus kaia.
5 Ma metuma nalu tano binanus tano linge na bulbul no kunubus tane
God, airuo tamat na mangana angelo ing dur la kiskis tikai ma ne God
hathatikai. Ma dur ga tur burung ikino binanus ing God la kapkap leise
ira sana tintalen kaia ma no nuno harmarsai. Io, ma sene be paile tale be
ni manga ianga uta kakarek ra mangana linge kakarek.
6 Di ga bul timaan kike ra linge hobi naramon. Ma ira pris di git laala ta
ikino luaina katano ura gilgil ira nudi pinapalim.
7 Iesene no tamat na pris sene mon na lala tano katano nong i kis
menamur ta ikino luaina katano. Ma iga tale be na lala kaia tike bung
mon tike kudulena tinohon. Ma pai gitle laala ing be paile kap ta de. Ma
igit hartabar tupas God ma kike ra de uta ira nuno sasana iat ma uta di
ira matanabar bileng ing di ga gil ira sasana ing pa di gale palai urie.

9:1 KBk 26:1-30; 25:23-40 **9:3** KBk 26:31-33 **9:4** KBk 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5 **9:5** KBk 25:18-22 **9:6** Nam 18:2-6 **9:7** WkP 16:2-34

8 Metuma naramon ta kakarek ra linge no Halhaaliena Tanuo i hamanis
be no ngas ura hinana lala tano Halhaaliena Katano Sakit paile tapapos
baak ing be ikino luaina katano tano hala na lotu i kis ter baak.
9 Ma kike ra linge a hapupuo uta ikin ra pana bung katiak. Kike ra linge
i hamanis be kike ra hartabar di ga tun tupas God pai gale tale be na
hatahutne hababane tuma naramon ta ira matanabar ing di ga kap hawat
kike ra hartabar. Pata. Di ga kilingane be a mon sasana baak naramon ta
di.
10 Dong ing di ga kap hawat kike ra hartabar di ga murmur ira mangana
harkurai uta ira nian ma ira minamo mon ma ira humangana salsalap ura
gamgamatien. Kike ra harkurai i haruat ta ira palatamai dait mon. Ma iga
tur dades ter tuk tano pana bung mon be ira linge i hanawat sigarna.

No de ne Krais i haruat ura hatutuno no sigar kunubus.

11 Io, ma sene be ing Krais ga hanawat ma iga kap no nuno kinkinis na
pris, iga hatawat ira bilai na linge ing di kis ter kakarek. Iga hana lala
tano mangana hala na lotu nong i bilai ma i tamat ta nong menalalie. Ma
ikin ra hala na lotu, ira turadi pa di gale gil ie. Io kaie, i palai be paile tike
linge ie mekira ta ikin ra ula hanuo.
12 Krais pai gale kap hawat ra de na me be a de na bulumakau ura
hinana lala tano Halhaaliena Katano Sakit. Pata. Iga kap hawat no dena
iat ura hinana lala kaia kinong igate kul halangalanga leise dait. Iga lala
tike pana sene mon. Ma ikino hinana lala i haruat. Pai nale lala baling
um.
13 Di git sapsapur ira turadi ma ira de na me ma ira de na tumatena
bulumakau. Ma di git tuntun tike mangana pes na bulumakau ma di git
hul hurusane ira tahuna eh tana tikai ma ra taho ma di git sapsapur ira
matanabar bileng me. Di git sapsapur dong ing di ga gil ra sasana kaie di
ga kis sisingen tane God naramon ta ira nudi bilinge. Ing di ga sapsapur di
hobi di ga hagamgamatien di tupas God. Iesene pa di gale hagamgamatien
di utuma naramon tutuno iat.
14 Ikin i tutuno, kaie i tutuno sakit be no de ne Krais na hagamgamatien
tutuno iat dait. Io kaie, dait kilingane be kike ra sana tintalen ing
di lamus ter dait tano minat, di te panim leh. Krais ga tale be na
hagamgamatien tutuno iat dait kinong iga ter no nuno nilon tupas God
hoke tike hartabar ma pata ta sasana tana. Ma iga papalim hobi ma no
dades tano Halhaaliena Tanuo. Iga hagamgamatien dait hobi waing dait
nage taram tano lilona God.
15 Krais iat ikinong ga gil no sigar kunubus nalamin tane God ma ira
nuno matanabar waing di ing God gate tato di, di na hatur kawase ira
haridan ing God ga tange be na ter ta di. Ma kike ra haridan na kis
hathatikai. Ma ne Krais i tale be na gil ikin ra sigar kunubus kinong no
nuno minat a kunkulaan ie ura halangalanga leise di sukun ira nudi sasana
di ga gil ra hena no luaina kunubus.
16 Ing be tike kunubus ura rumahal i kis ter, paile tale be tikenong na
rumahal ta ira minsik haruat ma ie ing be pai nale huna hinawas palai be
no turadi nong ga gil ikino kunubus ite mat.
17 Paile tale be na rumahal nalalie tano turadi paile mat baak kinong
tike kunubus ura rumahal pai nale tutuno tuk ter be no turadi ite mat. Pai
nale tutuno ing no turadi nong ga gil ie i lon ter baak.
18 No luaina kunubus a mangana kunubus bileng ie hobi, kaie pa di gale
hatutuno bia mon ie. Pata. Di ga hatutuno ie ma ra de bileng horek.

9:9 Hibru 10:1-2 **9:13** WkP 16:15-16; Hibru 10:4; Nam 19:9,17-19 **9:14** 1 Pita 1:18-19

19 Moses ga hinawase ira matanabar uta ira harkurai igom kap ra dena
ira tumatena bulumakau ma ira me ma iga hul hurusane tikane ma ra
taho. Io, iga kubus ra dardarana hina sipsip tike mangana sila dahe di
kilam ie be hisop, igom hasuguh ie ta ira de ma iga sapur ira pakpakat ta
ira harkurai ma ira matanabar bileng.
20 Ma ne Moses ga tange ta di ira matanabar be, *"Kakarek ra de i hatutuno
no kunubus nong God te tange be mu na taram ie."*
21 Hoke iat mon bileng Moses ga sapur no hala na lotu di ga gil ie ma ra
mol. Ma iga sapur bileng ira linge di ga papalim me kaia ura lotu.
22 Ma no surno ta kakarek ra nianga, aie horek: ira harkurai tane Moses
i tange be da hagamgamatien ra haleng na linge ma ra de, i hoke be hutate
be ira linge bakut. Io, ma ing be pata ta minat, pata ta liklik luban leise
ira sana tintalen.
23 Io kaie, di ga supi be di na hagamgamatien hobi kike ra linge.
Iesene kike ra linge a hapupuo mon tano katano tutuno ura lotu tuma
ra mawe. Ma ira dena kike ra wawaguei di ga kut bing paile haruat ura
hagamgamatien ikino katano tuma ra mawe. Pata. Ikino katano i supi ter
tike mangana hartabar nong i bilai ta kike ra hartabar di ga kut bing.
24 Ma ikin i palai kinong Krais ga lala tuma ra mawe iat. Pai gale lala
tike katano ura lotu ing ira turadi di ga gil. Pata. Ikino katano a hapupuo
mon tano katano tutuno ura lotu tuma ra mawe. Io, iga lala tuma iat ra
mawe be na tur ra matmataan tane God kakarek uta dait.
25 Ma pai gale lala bileng tuma ra mawe be na ter no nuno nilon hoke
tike hartabar tupas God ra haleng na pana. Krais pai gale gil haruat ma
no tamat na pris ta di ira Iudeia. Pata. Ikino tamat na pris git laala utuma
naramon tano Halhaaliena Katano Sakit, tike bung mon ta ira tintinohon.
Iesene ikinong git laala ma ra dena wawaguei, pata be a dena iat.
26 Ing be Krais gor gil hobi gor supi be na mat ra haleng na pana mekutua
leh tano hakhakisi tano ula hanuo. Iesene pai gale gil hobi. Pata. Igate
hanawat kakarek um tano haphapatam ta ira pana bung be na ter no nuno
nilon hoke tike hartabar tupas God ura kapkap leise ira sana tintalen. Iga
hanawat tike pana mon. Ma i haruat. Paile supi be na hanawat hobi
baling.
27 Io, ma ne God te tibe ter ta ira turadi be di bakut di na mat tike pana
mon. Namur um, di na tur ra harkurai.
28 Krais bileng ga ngan hobi. Iga mat tike pana mon hoke tike hartabar
tupas God ura puspusak ra harpadano ta ira sana tintalen ta di ra haleng.
Iesene tano nuno airuo na hinanawat pai nale pusak um ira harpadano
hobi. Pata. Na hanawat be na halon dong ing di la kiskis kawase ie.

10

No kapawena hartabar tane Krais i tur dades hathatikai.

1 Ira harkurai tane Moses a hapupuo mon ta ira bilai na linge ing na
hanawat. Pata be kike ra linge tutuno. Ma haruat ta ira harkurai tane
Moses di la tuntun haitne ta ira tintinohon ira hartabar tupas God. Io
kaie, kike ra mangana hartabar hobi ta ira harkurai tane Moses paile tale
be na gil hatahutne hababane ira matanabar ing di hana hutate God ura
lolotu tupas ie.
2 Ing be kike ra hartabar gor tale ura hagamgamatien hababane kike ra
matanabar sukun ira nudi sasana, pa di gorle kilingane be a mon nirara
baak kanaia ho di ma di nage hatakumutne ura hartabar.

9:19 KBk 24:6-8 **9:21** WkP 8:15,19 **9:22** WkP 17:11 **9:23** Hibru 8:5; 10:1 **9:26** Hibru 10:10

3 Iesene kike ra hartabar i halilik di ta ira tintinohon tiketike be ira nudi
sasana baak kanaia.
4 I halilik di hobi kinong ira dena tumatena bulumakau ma ira dena me
paile haruat ura kapkap leise ira sasana.
5 Io kaie, ing Krais ga hanawat ukira ra ula hanuo, iga tange tane God
be,
“Pau gale sip be da tun ira hartabar tupas ugo.
Iesene u gate tagure no palatamaigu.
6 Ira hartabar be da tun ira kudulena wawaguei bakut, ma ira mes na
mangana hartabar di ga tun uta ira sana tintalen, pau gale laro urie.
7 Io, ma iou ga tange be, ‘Nugu God, aiou karek, ura gilgil haruatne no
num sinisip.
Di ga pakat hokakarek utagu kaia ta ira num pakpakat.’ ”
8 Io, iga huna tange be, *“Pau gale sip be da tun ira hartabar tupas ugo.
Ma pau gale sip ira hartabar be da tun ira kudulena wawaguei bakut be ira
mes na mangana hartabar di ga tun uta ira sana tintalen. Ma pau gale laro
bileng uta kakarek ra hartabar.”* A tutuno be di ga tun kike ra hartabar
haruat ma ira harkurai tane Moses, iesene Krais ga tange iat hobi.
9 Io, namur um iga tange be, *“Nugu God, iou um karek, ura gilgil haruatne
no num sinisip.”* Io kaie i palai be God ga kap leise ira luaina hartabar be
na bul kios di ma no hartabar tane Krais.
10 Jisas Krais ga gil haruatne no sinisip tane God, kaie dait bakut dait ge
gamgamatien sukun ira nudait sasana tano hartabar Krais ga gil ie ma no
palatamaine iat. Iga ter no palatamaine tike pana mon ma i haruat. Pai
nale ter habaling um ie.
11 Ira pris ta di ira Iudeia, di la tur ter tano nudi pinapalim na lotu ta ira
kaba bungbung. Di la tuntun haitne kike ra mangana hartabar iat tupas
God. Ma kike ra hartabar pai nale tale tutuno iat be na kap leise ira sasana.
12 Iesene Krais balik ga ter tike kapawena hartabar mon uta ira sasana.
Ma no nuno hartabar i tur dades hathatikai. Iga gil hobi igom a kis tano
tamat na kinkinis ra kata na lumane God.
13 Ma ila kiskis nanahe kaia tuk ter be *God na bul ira nuno hiruo napu
hoke tike linge na bul kakine.*
14 Ma ila kiskis kaia kinong iga gil hatahutne hababane di ma no nuno
kapawena hartabar mon. Iga gil hobi ta di ing i bul hasisingen di be di na
halhaalien sukun ira nudi sasana. Ma di na bilai harsakit hobi hathatikai.
15 Io, ma no Halhaaliena Tanuo bileng i suro haut ikin ter ta dait. I huna
tange be,
16 “Aiou no Watong, iou tange be no mangana kunubus iou ni gil ie ma di
ta tike pana bung namur, aie horek:
Iou ni bul ira nugu harkurai ta ira tinga di.
Ma kike ra harkurai iou ni pakat kawase ta ira nudi lilik.”
17 Namur um i tange be,
“Aiou pa nile lik leh ira nudi sana tintalen ma ira nudi ul ba tagu.”
18 Io kaie, pa dale supi habaling tike hartabar ura kapkap leise ira sana
tintalen kinong God te lik luban leise kakarek ra sasana.

Dait na tur dades ta ira nudait nurnur nalamin ta ira ngunngutaan.

19 Io kaie, bar hinsaagu tane Krais, dait balaraan ura hinana lala tano
Halhaaliena Katano Sakit tano de ne Jisas tano nuno minat.

10:4 Hibru 9:13 **10:5** Sam 40:6-8 **10:10** Hibru 9:12 **10:11** KBk 29:38 **10:13** Sam 110:1
10:16 Jer 31:33; Hibru 8:10 **10:17** Jer 31:34 **10:19** Hibru 4:16

20 No nuno minat ga papos tike sigar ngas ura nilala ta ikino Halhaaliena
Katano Sakit. I hoke be dait te lala harsakit tano balo na mol naramon tano
katano na lotu. Ma sene ikino balo na mol, aie no palatamaine Jisas no
lilona ngas.
21 Ma tike mes na linge bileng. A nudait tike tamat na pris nong i papalim
utano huntunana tane God.
22 Karek ra linge te hanawat um, kaie i tahut be dait na hana hutate God
ma ra tutuno na tinga dait. Waak dait burut. Dait na hana hutate tana ma
ra nurnur. Pa dait nale kilingane be ira nudait sasana baak kanaia kinong
ite sapur ira tinga dait ura gisgis ise kike ra sasana. Dait na hana hutate
tana hoke ira gamgamatien na matanabar di te susu tano madareswana
taho.
23 Na tahut be dait na tur dades ta ira linge dait te hinawas be dait nurnur
ter ine. Waak dait tur galogalo ta ira linge dait nanahe ma ra nurnur urie,
kinong God na gil haruatne ira nuno nianga ga kukubus ter ta dait.
24 Na tahut be dait na lilik timaan be dait na haragat harbasiane dait
hohaam ura hamanis ira nudait harmarsai ma ura gilgil ira bilai na
harharahut.
25 Waak dait hatakumutne no nudait tintalen ura kinkinis hulungan. Ari
di malmalungo ura kis hulungan iesene waak dait gil hobi. Dait na haragat
harbasiane dait. Ma dait na manga baso ura gilgil hobi kinong dait nes
kilam be no pana bung tano Watong ite ura hinanawat um.
26 I tahut be dait na lon hobi kinong pata baling um tike mangana
hartabar ura kapkap leise ira sasana ing be dait te palai um ta ira tutuno
God te hapuasne ta dait, ma sene dait bul ira nudait sinisip ura gilgil haitne
ira sasana.
27 Dait na kis kawase ie ma ra ramramin ta ikinong ra harkurai nong na
hanawat. Taitus ikino harkurai, no but na eh na tun hagae ira ebar tane
God.
28 Be airuo be aitul a turadi duhat ga tung tikenong be i piam ira harkurai
tane Moses, di ga ubu bing ie, ma pa di gale marse ie.
29 Ing be iga ngan hobi ta di ing di ga kis tano hena harkurai tane Moses,
a tamat na harpadano sakit na karet tikenong bileng nong i malentakuane
no Nati ne God ma i tange hagae no Halhaaliena Tanuo nong i ter
harmarsai, ma i lik be a bilingana linge mon no de utano kunubus nong
ga bul hasisingen ie be inage halhaalien sukun ira nuno sasana.
30 I palai be na ngan hobi kinong dait nunure ter God nong ga tange be,
*"Aiou nong ni balu ira matanabar uta ira nudi sasana. Iou ni hapadano di
haruat ma ira nudi gingilaan."* Ma iga tange habaling be, *"Aiou no Watong,
iou ni kure ira nugu matanabar."*
31 Ing be tikenong na kis hobi tano lumana no lilona God, na ramramin
sakit kinong na hiruo saasa.
32 I tahut be mu na lik leh ira pana bung menalalie be God gate hapalaine
ter mu. Taitus ikino pana bung mu ga tur dades naramon ta ira tamat na
ngunngutaan ing iga manga ubal mu.
33 Ari pana di ga tange hagae mu ma di ga haragawai ta mu ra
matmataan gar na haruat. Ma ari mes na pana mu ga tur tikai ma dong
ing di ga haragawai ta di hobi.
34 Mu ga marse di, mu gom harahut dong ing di ga halala di tano hala
na harpadano. Ma ing ari di ga res leh ira numu linge, mu ga waak ter di

---

10:20 Matiu 27:51 **10:22** WkP 8:30; Ese 36:25; Epesas 5:26 **10:25** Hibru 3:13 **10:26** Hibru 6:4-8 **10:27** Ais 26:11 **10:28** Lo 17:6; 19:15 **10:29** KBk 24:8 **10:30** Lo 32:25-36 **10:34** Matiu 6:20; 19:29

ma ra gungunuama kinong mu ga nunure be mu tinane ira linge i bilai ta
kike ra linge di ga res leh ma ina kis hatikai.
35 Io kaie, waak mu hamalim leise no numu tuntunur na balaraan kinong
God na hawatong mu ing mu tur na balaraan hobi.
36 Na tahut be mu na tur dades be mu na tale ura murmur no sinisip
tane God, kaie mu nage hatur kawase ing iga kukubus ter ta mu urie.
37 A tutuno. Dahine um,
“Ma nong i ura hinanawat, na hanawat. Pai nale halis.
38 Iesene no nugu ut na takados na lon tano nuno nurnur.
Ma ing be na hesuo pas iou, iou pa nile laro utana.”
39 Iesene dait paile hokike ra mangana matanabar ing di hesuo pas God
ma di hiruo saasa. Pata. Dait ira mangana matanabar ing dait nurnur,
kaie dait na lon.

11

Di ira ut na nurnur di ga lon hohaam.

1 A mangana linge so no nurnur? Aie horek. Ing tikenong i nurnur, i
nunure tutuno ter be na hatur kawase ira linge i nanahe urie. Ma ikino
turadi i manga palai ter bileng be kakarek ra linge i tutuno ma sene be
paile nes baak.
2 Ira turadi menalalie di ga nurnur hobi, kaie God gom hinawas palai be
a bilai di.
3 Dait nurnur, kaie dait ge palai be God ga hakisi ira humangana linge
bakut ma no nuno nianga. Io kaie, i palai be God ga papalim ma ikinong
paile tale be dait na nes ura hakhakisi ira linge dait la nesnes.
4 Io, ma ne Abel ga nurnur, kaie igom tabar God ma no hartabar i bilai ta
nong tane Kain. Ma ne God ga hinawas palai be i bilai ira nuno hartabar,
kaie Abel ga hatur kawase ra hininaawas be a takadoswana turadi ie,
kinong ga nurnur. A tutuno be Abel gate mat, iesene no nuno nurnur
kanaia i hausur baak dait.
5 Io, ma ne Enok ga nurnur, kaie God gom kap haut leh ie sukun ikin ra
nilon ma pai gale mat. Pai gale tale be tikenong na nes leh ie kinong God
gate kap haut leh ie. Menalalie ta ing God ga kap haut leh ie, iga hinawas
palai be a bilai na turadi ie nong ga halaro God. Io kaie, God gom kap haut
leh um ie.
6 Io, ma ing be tikenong paile nurnur, paile tale be na halaro God, kinong
ira turadi di supi ter ra nurnur. Io kaie, nesi tikenong i ura hinana tupas
God i tahut be na nurnur be no nudait God kanaia, ma be ila halaro di ma
ra kunkulaan ing di sisilih utana.
7 Io, ma ne God ga hakatom Noa uta ira linge pa di gale nes baak.
Noa ga nurnur, kaie igom ru God ma iga gil tike mon ura haalon no
nuno hatatamana. No nuno pinapalim ma ra nurnur ga hapuasne be ira
matanabar tano ula hanuo di te sana um. Ma ne God ga haut be Noa i
takados kinong igate nurnur.
8 Io, ma ne God ga tato Abraham be na hana ukaia tike katano nong God
na tabar ie me namur. Abraham ga nurnur, kaie igom taram. A tutuno be
pai gale nunure be i hanana uha, iesene iga hana iat mon.
9 Iga nurnur, kaie igom kiskis kaia tano katano be God ga kukubus be
na ter ie tana. Iga kiskis kaia hoke tike wasire ila kiskis tano katano paile
nuno ie. Iga kis ta ira mangana palpalih. A tutuno be God ga kukubus ter

10:37 Hab 2:3-4 **11:1** 2 Korin 5:7 **11:3** Stt 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 **11:4** Stt 4:3-10 **11:5** Stt 5:21-24 **11:7** Stt 6:13-22; 7:1 **11:8** Stt 12:1-5 **11:9** Stt 35:12

tane Aisak ma ne Iakop bileng be na tabar dur ma ikino katano iat, iesene
dur ga lon bileng hobi ta kike ra palpalih.
10 Abraham ga lon hobi kinong iga kis kawase no taman nong na tur
lawas ma pai nale panim leh. Ma ikino taman nong God ga bul no nuno
lilik utana be na gil ie hohaam ma iga gil iat bileng ie hobi.
11 Abraham ga nurnur, kaie God gom bala ter ie be na hatawat tike bulu,
ma a linge bia be igate nongtamat um ma ne Sara bileng gate hintu. God ga
bala ter ie hobi kinong Abraham ga so no nuno lilik tana be na gil haruat
ta ing iga kukubus ter tana hobi.
12 Io kaie, a haleng sakit ira bulumenamur di ga tahuat ta ikinong ra
tunana, ma ikino tunana, no nuno dades ura gilgil hobi igate pataam um
hoke ira minat. Ma kike ra nuno bulumenamur di haleng sakit hoke ira
tiding tuma ra mawe. Ma paile tale be tikenong na was petlaar di hoke
tikenong paile tale bileng be na was ira iono tano waseser.

13 Kike ra turadi bakut di ga nurnur tuk ter be di ga mat. Pa di gale hatur
kawase ira linge God ga kukubus ter ta di urie. Pata. Di ga nes kilam be
kike ra linge i manga tapa baak. Ma di ga laro pane kike ra linge be na
hanawat um namur. Di ga hinawas palai be a wasire mon di ta ikin ra ula
hanuo ma paile nudi taman tutuno ie.
14 Be tari matanabar di tange ta linge hobi, i hamanis be di sisilih ta tike
katano ura nudi iat.
15 Pa di gale lilik uta ikino katano di ga tut leh mekaia. Ing be di gor lilik
hobi di gor tale be di na tapukus baling.
16 Iesene be pata. Di ga sip be di na hana ter tike katano nong i bilai ta
ikinong di ga tut leh mekaia. Di ga sip no katano tuma ra mawe. Io kaie,
God pai gale hirhir be di na tange be aie no nudi God, kinong ite tagure
ter tike taman ura nudi.
17-18 Abraham ga nurnur, kaie igom ter Aisak hoke tike hartabar di la
tuntun tupas God ta ikino bung God ga walar ie hobi. Abraham, aie nong
God ga gil no nuno kunubus ter tana. Iesene aie iat nong ga ura kutkut
bing no nuno bulukasa hoke tike hartabar tupas God. Iesene God gate
tange tana be, *"Ira num bulumenamur di na tahuat tane Aisak iat."*
19 Abraham ga lik be God i tale be na hatut ira minat. Ma ing Abraham
ga hatur kawase habaling Aisak, i hoke be iga kap leh ie sukun ra minat.

20 Io, ma ne Aisak ga nurnur, kaie igom haidane Iakop ma ne Esau uta
ira linge ing na hanawat namur.

21 Io, ma ne Iakop ga ura minat. Iga nurnur, kaie igom haidane dur ira
iruo bulu tane Iosep. Iga suator tano nuno buko igom lotu tupas God.

22 Io, ma hutate be Iosep na mat. Iga nurnur, kaie igom tange ta di ra
Israel be i tutuno be di na hana sukun Isip. Ma iga hinawase di be di na
gil hohaam ta ira surno ing na mat.

23 Io, ma no makai tane Moses ma no nuno mama, dur ga nurnur, kaie
dur gom sie ie aitul a teka namur ta ing di ga kaho ie. Dur ga nes kilam ie
be a melmel na bulu ie ma paile haruat ma ira mes. Ma pa dur gale burte
bileng no harkurai tano king kaia Isip, kaie dur gom sie ie.

24 Io, ma ne Moses ga nurnur, kaie ing iga tamat um iga malok be da
tange be a natine ie no hinasik tano tamat na lilie kaia Isip.

11:11 Stt 18:11-14; 21:2; Rom 4:19 **11:12** Stt 15:5; 22:17 **11:13** Stt 23:4; 1Sto 29:15; Sam 39:12; 1 Pita 2:11 **11:17-18** Stt 21:12; 22:1-14 **11:19** Rom 4:17 **11:20** Stt 27:27-29,39-40 **11:21** Stt 47:31—48:20 **11:22** Stt 50:24-25; KBk 13:19 **11:23** KBk 1:22; 2:2

25 Iga sip be na kilingane ra ngunngutaan tikai ma ira matanabar tane
God ma pata be na bala leh ira sana tintalen be na halaro ie ra kumkum
na pana bung mon.
26 Moses ga kilingane ra dades na kinkinis ura utano Mesaia ma iga lik
be ikino mangana kinkinis i manga bilai ta ira kinkinis na watong kaia
Isip. Ma iga lilik hobi kinong iga sip be na kap no nuno kunkulaan nong
na hanawat namur.
27 Iga nurnur, kaie igom hana sukun Isip. Pai gale burte no ngalngaluan
tano king mekaia. Pata. Iga tur dades kinong i ngan hoke be igate nes God
nong pa di lale nesnes ie.
28 Iga nurnur, kaie igom taram God horek: iga gil no Nian na Sinakit ma
iga tange ta ira matanabar be di na sapur ira matanahala ma ra de. Ma
iga gil hobi waing no angelo nong ga ura bingbing ira luaina not no bulu
pai nale hagae ira Israel.
29 Io, ma ira matanabar na Israel di ga nurnur, kaie di gom balos no
Tes Dardaraan, hoke be tike masmasana katano ie. Be ira Isip di ga walar
hobi, di ga kango.
30 Ira matanabar di ga nurnur, kaie ira balo tano taman Ieriko ga
tamadure saasa namur be di gate hana luhutane ie ra liman ma iruo na
bung.
31 Rahap no ut na hilawa ga nurnur, kaie pa di gomle ubu bing ie tikai
ma di ing di piam God, kinong iga bala halala ira ut na munmunhuat.
32 Iou ni tange habaling um ra so? No pana bung paile lawas be ni
hinawase mu utane Gidion, Barak, Samison, Iepita, Dawit, Samuel, ma ira
tangetus bileng.
33 Kike ra turadi di ga nurnur, kaie di gom umri laar leh ira matanabar
ta ira mes na katano. Di ga gil ira tintalen takados. Di ga hatur kawase ira
linge ta ari kunubus God ga gil ter ta di. Pa di gale hiruo ta ira ho di ira
laion.
34 Pa di gale hiruo tano dades na eh. Pa di gale hiruo ta ira sele na
hinarubu. Pa di gale dades ma sene di ga kap ra dades. Di ga harubu
dades, di gom paas hasur ira haleng na umri ta ira mes na tamtaman.
35 Airuo haine dur ga hatur kawase habaling ira nudur bulu sukun ra
minat. Ari mes na turadi di ga malok be da halangalanga ise di, kaie di
gom mat ta ira hinaragawai ing iga hana tupas di. Di ga sip hobi waing
di nage tut hut sukun ra minat. Di ga nurnur be ikinong i bilai tano nilon
kira napu.
36 Ari di ga hasakit ta di ma di ga dangat bileng di. Ari mes di ga
kubus kawase di ma ra dades na kunubus ma di ga halala di tano hala
na harpadano.
37 Di ga gulum ari ma ra hot ma tari di ga kato kutus di. Ma ari mes di
ga kato bing di ma ra sele na hinarubu. Di ga maris. Di ga sige mon ira
pala sipsip ma ira pala me. Di ga hangungut di ma di ga haragawai ta di.
38 Ira matanabar tano ula hanuo pa dile haruat ma kakarek ra turadi.
Pata. Karek ra turadi di manga bilai sakit ta ira matanabar tano ula hanuo.
Di ga hana hurbit ta ira katano bia ma ira uladih. Di ga lon ta ira matana
hot ma ta ira lulur.
39-40 Di ga nurnur, kaie God gom hinawas palai uta di bakut be a bilai di.
Iesene pata ta tikenong ta di ga hatur kawase ing God ga kukubus ter ta

---

11:28 KBk 12:21-30 **11:29** KBk 14:21-31 **11:30** Jos 6:12-21 **11:31** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jemes 2:25 **11:32** Het 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1Sml 16:1—1Kng 2:11 **11:33** Dan 6:1-2 **11:34** Dan 3:23-27 **11:35** 1Kng 17:17-24; 2Kng 4:25-37 **11:36** 1Kng 22:26-27; 2Sto 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6 **11:37** 2Sto 24:21

di urie, kinong God gate tagure ter tike ngas uta dait nong i bilai ta nong menalalie. God pai gale sip be na hatahutne hababane di sene mon talur dait, kaie igom tagure ikino ngas waing inage hatahutne hababane di ma dait bileng.

12

God la hapadano ira natine bakut ura hausur di.

1 Io, ma i hoke be dait hilo ra harkiaskias ta ira nudait nilon. Ma di kike
ra matanabar ing iou te hinawas ter ta di, di kis luhutane dait ma di la
itame dait. Io kaie, na tahut be dait na kap leise ira mangana linge ila
palpalim kawase dait be dait na hilo timaan. Ma dait na kutus ise ira sana
tintalen ing ila hiis kawase ter dait. Dait na hilo harkiaskias ma ra baso
ta ikino harkiaskias ta ira nudait nilon. Waak dait malmalungo ta dahine.
2 Ma be dait hilo harkiaskias hobi, i tahut be dait na nes dit Jisas nong ga
lilie hanana ta dait tano tintalen na nurnur, aie nong i hatutuno ira nudait
nurnur bileng. Pai gale hana talur no nuno hiniruo tano ula kabai. Iga
nunure be a linge na hirhir be tikenong na hiruo hobi, ma sene pai gale
manga lilik utana kinong iga sip be na kap no gungunuama nong i taguro
ter ura nuno. Io, iga hiruo hobi igom a kis tano palpal na kata tano tamat
na kinkinis na harkurai tane God.
3 Mu na lilik timaan ta ira tirih tane Jisas ing ira ut na sana di ga manga
malentakuane ie. Mu na lilik timaan tana be mu nahula malmalungo talur
no numu hinilo na harkiaskias.
4 I tutuno be ira ut na sana di te manga walar ura lamlamus mu tano
sana ngas, ma i hoke be mu harubu ma di ura tutur bat di. Iesene pata
tari nalamin ta mu te hiruo baak naramon ta ikino hinarubu.
5 Ma i nanaas be mu te lik luban leise ikino nianga tane God ing iga ura
haragat mu ma ie kinong a natine mu. Ma iga tange horek:
“Natigu, nu lilik timaan ing no Watong i hapadano ugo ura hausur ugo,
ma waak u malamales talur ie ing i pir ugo ta ira num sasana.
6 Kinong urah, no Watong la hapadano di ing i sip di,
ma ila paspaser di bakut ing i halon hapatangen di.”
7 I tahut be mu na tur dades ta ira tirih kinong God i hapadano mu hoke
ira natine ura hausur mu. Mu na tur dades hobi kinong mu ngan hoke
ira not no bulu kira napu. Di bakut di la kapkap ra harpadano ta ira nudi
mama.
8 God la hapadano ira natine bakut, ma ing be paile hapadano ugo, i
hamanis be a not na ngas ugo, ma pata be a natine tutuno ugo.
9 Io, ma dait na lilik uta ira nudait mama kira napu. Di ga hapadano
dait ura hausur dait, kaie dait gom ru di. Ing be dait ga ru di hobi i manga
tahut be dait na kis ra hena no harpadano tano Mama ta ira tanua dait,
kaie dait nage lon.
10 Ma ira nudait mama kira napu di ga hapadano dait ra bar tinohon
mon. Ma di ga hapadano dait hoke di ga lik be i takados. Iesene God
i hapadano dait ura harahut dait waing dait nage halhaalien sukun ira
sasana hoke God la halhaalien ter.
11 Ma ing tikenong i kap ra harpadano, ta ikino pana bung iat pai nale
laro. Pata. Na kilingane ra ngunngutaan. Iesene namur um, dong ing di
ga kap ra harpadano ura hausur di, di na hatur kawase no puspusno ta
ikinong ra harpadano ma aie horek: ira nudi nilon na takados, kaie di na
kap ra malum.

12:1 1 Korin 9:24-25 **12:5** Jop 5:17; Snd 3:11-12; Ninanaas 3:19 **12:7** Lo 8:5 **12:11** Jemes 3:17-18

12 Io kaie, na tahut be mu na hadades ira iruo malmalungana luma mu
ma ira buku na kaki mu.
13 Mu na mur no takados na ngas, be no kakine no pengpeng nahula
tamalapus, iesene be na langalanga baling.

A harakatom be dait nahula harus ise ira nianga tane God.

14 Mu na walar ma ra baso be mu na lon ma ra malum tikai ma ira turadi
bakut. Ma mu na walar ma ra baso bileng be mu na halhaalien sukun ira
sasana. Ing be tikenong paile halhaalien hobi, pai nale nes no Watong.
15 Mu na harbalaurai be tikenong nahula basomah ura kapkap no
hartabar tane God nong i tabar bia mon dait ma ie. Ma mu na
harbalaurai bileng be tikenong pai nale tahuat nalamin ta mu hoke tike
ina pangopango ma ina hatawat ra purpuruan ma ina habilinge ira nilon
ta di ra haleng.
16 Ma mu na harbalaurai be ta tikenong nahula noh ma tike mes paile
nuno. Mu na harbalaurai bileng be tikenong nahula malok leise God hoke
Esau. Esau no luaina bulu nong gor rumahal ta ira haleng na minsik,
iesene iga suhurane no nuno kinkinis na rumahal ura tike kapawena nian
mon.
17 Ma mu nunure be namur um Esau ga sip be no nuno mama na haidane
ie. Iesene no nuno mama ga malok ise ie, kinong Esau pai gale tale ura
nesnes tupas tike ngas be na hatakadosne ing igate gil ter. Iga manga sisilih
be na kap no haridan igom manga suah utana, iesene pai gale petlaar.
18 Io, ma pa mu le hanawat ter tano uladih Sinai hoke ira matanabar
Israel di ga hana ukaia. Di ga tale be di na sigire ikino uladih. Ma ta
ikino uladih, tike tamat na eh ga iaiaan. Iga manga boh, ga kadado ma iga
marahiluo.
19 Iga husuanga no tinaram tano tahur ma di ga hadade a ingana
tikenong. Ing ira matanabar di ga hadade no ingana di ga sasaring
marmaris be waak um i haianga habaling di.
20 Di ga sasaring hobi kinong pai gale tale di be di na kis ra hena no
harkurai nong ga tange horek: *"Ing be nesi ta turadi be a wawaguei bileng
i hana ukaia tano uladih da gulum bing ie ma ra hot."*
21 No uladih ga nanaas saasa sakit kaie Moses gom tange be, *"Aiou manga
dader ma ra bunurut."*
22 Io, ma pa mu le hanawat ukaia ta ikino uladih. Pata. Mu te hanawat
ter tano uladih Saion, no taman tano lilona God. Aie ne Ierusalem tuma
ra mawe. Mu te hanawat ter tano kis hulungan ta ira haleng na angelo
sakit ing paile tale be da was di. Ma di kis hulungan ma ra gungunuama.
23 Mu te hanawat ter tano kis hulungan ta di ira luaina natine God. Di
ing God te pakat kawase ira hinsa di tuma ra mawe. Mu te hana tupas
God no ut na harkurai ta ira turadi bakut. Mu te hanawat ter ta ira tanua
di ira ut na takados ing God te hatahutne hababane di.
24 Mu te hana tupas Jisas nong ite gil no sigar kunubus nalamin tane God
ma ira matanabar. Mu te hanawat ter tano de ne Jisas nong ga sapur mu
ma ie ura gilgil ikino kunubus. Ma no dena i hapuasne ta dait ira linge i
bilai ta ira linge no de ne Abel ga iangianga urie.
25 Mu na harbalaurai timaan. Waak mu harus ise nong i iangianga ta
mu. Dong ing di ga malok be di na hadade ikino nong ga hakatom di kira
napu, pa di gale petlaar ura hinilo sukun no nuno harpadano. Io kaie,

---

12:12 Ais 35:3 **12:13** Snd 4:26 **12:16** Stt 25:29-34 **12:17** Stt 27:30-40 **12:18** KBk 19:16-20; Lo 4:11-12 **12:19** KBk 20:18-21; Lo 5:22-27 **12:20** KBk 19:12-13 **12:21** Lo 9:19 **12:24** Hibru 8:6; Stt 4:10 **12:25** Hibru 2:1-3; 10:26-29

tutuno sakit, paile tale dait be dait na hilo sukun no nuno harpadano ing
be dait tamapas sukun ie nong i hakatom dait metuma ra mawe.
26 Taitus ikino pana bung no ingana ga gune no ula hanuo, iesene
kakarek ite kukubus be, *"Tike pana baling iou ni gune no ula hanuo. Iesene
pata be no ula hanuo sene mon. Iou ni gune bileng no mawe."*
27 Ing i tange be na gil hobi *"tike pana baling,"* i hamanis be na kap
leise kike ra linge ing iga hakisi. Na kap leise di kinong i tale di be di
na gunagune. Na kap leise kike ra linge waing ira linge paile tale be na
gunagune, di na kis ter iat.
28 Io kaie, na tahut be dait na tanga tahut tana kinong dait lala tano nuno
kingdom nong paile tale be na gunagune. Dait na tanga tahut tana hobi,
kaie inage tale dait be dait na lotu tupas ie. Ma ina tahut be dait na lotu
tupas ie hoke i sip be dait na lotu tupas ie hobi. Ma i horek: dait na lotu
tupas ie ma ra urur ma ra pirharlet.
29 Na tahut be dait na gil hobi kinong no nudait God aie hoke tike eh
nong ila tuntun hagae ira linge.

13

Dait na lon hohaam harbasie ta dait.

1 I tahut be ira numu harmarsai harbasie ta mu ira hatahinsaana
naramon tane Krais na tur ter iat hobi.
2 Waak mu luban ura balbala leh ira wasire ta ira ngasia mu. Ari di ga
bala leh ari wasire ma pa di gale nunure be di ga balbala leh ira angelo.
3 Na tahut be mu na lik leh dong ing di kis ra hala na harpadano, hoke
be mu bileng mu kis tikai ter ma di. Ma ina tahut be mu na lik leh dong
ing di haragawai ta di kinong a turadi mon mu hoke di ma i tale be da
haragawai bileng ta mu.
4 Na tahut be ira turadi bakut di na ru no tintalen na tinolen. Tikenong
na noh tikai ma no laalena iat. Waak i noh tikai ma tike mes kinong God
na kure hagae dong ing di noh tikai ma tikenong paile nuno.
5 Mu na langalanga sukun ikinong ra tintalen ura sip barbarat. Na tahut
be mu na lik be ira linge mu hatur kawase i haruat mon. Ura biha, kinong
God ga tange horek: *"Aiou pa nile hana sukun ugo ma iou pa nile waak
kapis ugo."*
6 Io kaie, dait na balaraan ura tangtange be,
"No Watong, aie no nugu ut na harharahut,
kaie iou pa nile burut.
Paile tale tutuno iat be tikenong na gil tike linge tagu."

Dait na hana tupas God naramon tano hartabar tane Jisas sene mon.

7 Na tahut be mu na lik leh ira numu lilie menalalie ing di ga hinawase
mu tano nianga tane God. Mu na lilik timaan uta ira nudi mangana nilon
tuk ter be di ga mat. Ma mu na mur ira nudi mangana nurnur.
8 Ira tintalen tane Jisas Krais pai lale kikios. Pata. Nalalie ma katiak ma
namur bileng i haruat sene iat mon.
9 Waak mu bala leh tari be di na lamus hasisingen mu ma ira nudi
matahu nianga ing i mes ta ira nianga tane God. Na harahut mu be God
na hadades mu tuma naramon ta ira numu nilon ma no nuno harmarsai
nong na tabar bia mon mu ma ie. Iesene be ing mu mur ira harkurai uta

---

12:26 Hag 2:6 **12:29** Lo 4:24; 9:3 **13:2** Rom 12:13; Stt 18:1-8; 19:1-3 **13:4** Epesas 5:5 **13:5** Lo 31:6,8; Jos 1:5 **13:6** Sam 118:6 **13:7** 1 Korin 4:16 **13:9** Rom 14:17

ira mangana nian pai nale harahut mu. Pata. Kike ra harkurai pai gale
harahut dong ing di git murmur di.
10 A nudait mon tike hator na ter hartabar tupas God. Ma dong ing di
papalim naramon tano hala na lotu ta ira Israel, pa dile tale be di na ian
kaia ra nudait hator na ter hartabar.
11 No tamat na pris ta di ira Israel, ila kapkap ira dena ira wawaguei
utuma naramon tano Halhaaliena Katano Sakit. Ma kike ra de, a hartabar
ura kapkap leise ira sana tintalen. Iesene di la tuntun kike ra palatamaine
ira wawaguei kaia tike katano i kis sisingen ta ira matanabar.
12 Io kaie, Jisas bileng hobi. Iga mat sisingen nataman tano taman ura
bulbul hasisingen ira matanabar sukun ira nudi sasana ma no dena iat.
13-14 Io kaie, dait na hana tupas ie sukun kike ra matanabar na Israel
tikai ma ira nudi harkurai. Di ga nes hamalentak Jisas kinong iga mat
hobi. Ma ing dait hana tupas ie di na nes hamalentak bileng dait hobi.
Iesene na tahut be dait na hana tupas iat ie kinong pata ta tike taman kira
napu uta dait nong na tur hatikai. Pata. Dait sip be dait na lala tano taman
nong na hanawat namur ma dait kis kawase ikino taman.
15 Io kaie, naramon tane Jisas i tahut be dait na pirlet hatikane God hoke
no nudait hartabar tupas ie. Dait na pirlet ie horek: dait na hinawas palai
be dait ira nuno.
16 Ma waak dait luban ura gilgil ira bilai na harharahut ta ira mes kinong
kakarek ra mangana hartabar tupas God i halaro ie.
17 Na tahut be mu na taram ira numu lilie ma be mu na bul hanapu mu
ta di. Urah, kinong di balaure timaan mu. Ma di balaure mu hobi kinong
namur di na hinawas palai ra matmataan tane God uta ira nudi pinapalim
nalamin ta mu. Io, mu na taram di waing ira nudi pinapalim nalamin ta
mu na halaro di, ma pata be na hatirih ira nudi nilon. Ing be di na kap ra
tirih hobi, pai nale harahut mu.

Ira sinsaring tupas God uta ira nuno harharahut i hapatam no pakpakat.

18 Na tahut be mu na sasaring uta mem kinong mem paile kilingane be
mem ira sana mangana turadi. Pata. Mem la sipsip be na takados harsakit
ira numem nilon.
19 Ma iou haragat mu be mu na manga sasaring be God na tule pukus
haiane iou tupas mu.
20 Iou sasaring tupas God nong ila terter ra malum. Aie nong ga hatut
habaling Jisas no nudait Watong sukun ra minat. Ma ne Jisas aie nong i
balaure dait hoke tikenong i balaure ira sipsip. Jisas nong ga mat hoke
tike hartabar tupas God. Ma no nuno minat ga gil no kunubus nong i tur
hatikai. Io kaie, God ga tale be na hatut ie hobi.
21 Ma iou sasaring be ikino nudait God na hatatol mu ma ira bilai na
linge mu supi ter ura gilgil haruatne no nuno sinisip. Iou sasaring be ina
papalim naramon ta dait tiketike, naramon iat tano pinapalim tane Jisas
Krais, be dait nage tale ura halaro ie. Ma ne Jisas Krais aie nong dait na
let ie hathatikai. Amen.
22 Bar hinsaagu tane Krais, iou haragat mu be mu na hadade kakarek
ra nianga ma ra tintalen na kinkinis matien. I tale be ikin ra kumkum na
pakpakat mon tupas mu na habalaraan mu.

13:11 WkP 16:27 **13:12** Jon 19:17 **13:13-14** Hibru 12:2 **13:13-14** Hibru 11:10,16; 12:22
13:15 Sam 50:14,23 **13:16** Pilipai 4:18 **13:17** 1 Tesolonaika 5:12 **13:18** Apostolo 24:16; 2
Korin 1:12 **13:20** Jer 32:40; Ese 37:26; 1 Pita 2:25

23 Iou hinawase hapalaine mu be di te halangalanga ise Timoti, no tasi
dait, sukun ra hala na harpadano. Ma ing be na hana tupas haiane iou, ni
tikai ma ie ma ni me nes mu.
24 Na tahut be mu na haatne leh ira numu lilie ma ira matanabar bakut
tane God. Di me Itali di haatne leh mu.
25 Iou sasaring be no harmarsai tane God na kis ta mu bakut.

No Pakpakat tane
Jemes

I nanaas be Jemes no tasine Jisas ga pakat ikin ra pakpakat. Aie no lilie tano lotu rusu Ierusalem bileng (nes Apostolo 15:13). Iga pakat ie tupas ari Iudeia ing di gate nurnur tane Krais (Jemes 1:1; 2:1). No surno ta ikin ra pakpakat horek, be **tikenong paile tale be na tange sene mon be i nurnur tane Krais. Pata. Ira nuno bilai na gingilaan na hamanis no nurnur tutuno. Ma be pata ta bilai na gingilaan tano nuno nilon, io, no nuno nurnur a linge bia ie (2:26).** Ma ira harwalar ma ira harubaal ila walwalar ira nudait nurnur ura hamanis be i tutuno bileng (1:2-18). Waak dait hadade mon no tahut na hininaawas, iesene dait na gil haruatne ie (1:19-27). Jemes i manga iangianga ta ira gingilaan ta ira Kristian. Dait na balaure timaan ira karame dait (3:1-12), dait na kap no mangana minanes metuma nalu (3:13-18), ma dait na bul hanapu dait ma ra bilai na tintalen (4:1-17), dait nahula tur ra harkurai (5:1-11). Io, ma ari harausur tane Jemes i manga hutate dahine ta ira harausur tane Jisas ra Matiu 5-7.

1 Aiou Jemes, tike ut na tinaram tano pinapalim tane God ma no Watong
Jisas Krais. Ma iou pakat karek ra nianga tupas mu ira sangahul ma iruo
na huntunana tane Israel ing mu la kis harbasie ter tano ula hanuo.
Aiou haatne mu ma karek ra nianga.

Da tur dades ta ira tirih i walar ira nudait nurnur.

2-3 Bar hinsaagu tane Krais, i tahut be mu na manga laro be ira mangana
harwalar i hana tupas mu, kinong mu nunure be kakarek ra tirih i
walwalar ira numu nurnur na hamanis be ira numu nurnur pai nale puko,
kaie mu nage tale ura tuntunur dades.
4 Ma ina tahut be mu na balaraan ura tuntunur dades hanana. Io kaie,
ira numu nilon na tahuat timaan harsakit. Mu na tur dades hobi waing
mu nage dades ma mu nage takados harsakit, ma be pa mu nale supi ta
linge ura murmur timaan God.

Da saring God be na hapalaine dait be dait na lon hohaam nalamin ta ira harwalar.

5 Ing be ta tikenong ta mu i supi ter ra minminanes ura nilon mur no
sinisip tane God, na sasaring tupas ie. Ma ne God na ter ie tana kinong i
manga taguro ter ura hartabar hobi ma pai nale ngangare ie tano nuno
sinsaring.
6 Iesene be na sasaring, na bilai be na nurnur ma pai nale iruo ira nuno
lilik. No turadi nong i iruo ira nuno lilik i haruat ma ira paananoh tano
tes ing a dadaip i puh ige lagures.
7-8 Ikino turadi hobi pai nale lik be na hatur kawase tike linge metuma
hono Watong, kinong i harkatageh no nuno lilik. Na sip be na mur kinin
ma ina mur tike mes balik.
9 Be tike hinsaa dait tane Krais i hatur kawase ra kinkinis na maris, i
tahut be na tangarot kinong a tabi hinsana ra matmataan tane God.

1:1 Matiu 13:55; Galesia 1:19; Apostolo 15:23; 1 Pita 1:1 **1:2-3** Rom 5:3-5 **1:2-3** 1 Pita 1:7
1:5 Snd 2:3-6

10 Ma hobi bileng tikenong i hatur kawase ra kinkinis na watong. I tahut
be na tangarot be God na bul hasur no hinsana kinong na panim sukun
no nuno kinkinis na watong hoke ira puspus na pito.
11 No kasasa ila hananahut ma ra tamat na mamahien ma ila rangrang
bing ira pito. Ira puspusno ila pukpuko leh ma ila hagae no nuno
marmaririsuan. Io, hoke iat mon bileng tano turadi nong i hatur kawase
ra kinkinis na watong. Ing be i gilgil baak ira nuno binalaan, na panim
sukun no nuno kinkinis na watong.

Ira nudait sana sinisip i walar dait ura gilgil ra sasana.

12 No haridan na kis tano turadi nong i tur dades ta ira harwalar kinong
God na tabar ie ma no nilon be i hanawat palai be ikino turadi paile puko
ta ira harwalar. Ma ne God ga kukubus ter ta dong ing di sip ie be na tabar
di ma ikino nilon.
13 Ma be kakarek ra harwalar i hana tupas tikenong, waak i tange be,
"God i walwalaam iou." Pata. Paile tale be tike linge na walar God be nage
gil ra sana. Ma aie iat pai nale walar ta tikenong.
14 Iesene ira harwalar na hana tupas tikenong horek: no nuno sana
sinisip na lamus ie ma ina hakalak ie ura gilgil ra sasana.
15 Ma be no sana sinisip te tienen ter hoke ra haine, na kaho hapuasne
ra sasana. Ma be no sasana te tamat haruat na kaho hapuasne no minat.
16 Bar hinsaagu tane Krais, iou marse mu. Waak mu bala leh ikin ra
mangana linge nahula hakale mu.
17 Ira bilai ma ira gamgamatien na hartabar bakut di la hananasur
metuma hone God nong ga hakisi ira lulungo tuma ra mawe. Ma ne
God pai lale kikios hoke ra ududuh ing be a kasasa i halaawas ie be na
hakumkum ie.
18 Iga sip be na hatawat dait ma no hininaawas utano tutuno. Ma iga
hatawat dait hobi waing dait na hanawat nuno matanabar iat. I nanaas be
dait haruat ma ira luaina hartabar tupas ie ta ira nuno hakhakisi bakut.

Waak dait hadade kapis mon no tahut na hininaawas. Dait na gil haruatne ie.

19-20 Bar hinsaagu tane Krais, iou marse mu. Mu na lilik timaan ta ikin
iou ura tangtange ie. I tahut be mu bakut, mu na manga taguro ura
hinadado. Iesene waak mu haiah ura nianga ma ura ngalngaluan kinong
ira ngalngaluan ta ira turadi pai lale hatawat ira takadoswana tintalen
God i sip be dait na gil.
21 Io kaie, mu na kap leise ira bilingana tintalen bakut tikai ma ira
mangana sana gingilaan ta ira numu nilon. Mu na bul hanapu mu ma
mu na kap usurane no nianga di ga so ie ta mu. Ikino nianga i tale be na
halon mu.
22 Waak mu hadade mon no nianga. Ing be mu hadade kapis mon ie,
mu hakale habaling mu be a mangana turadi so mu. Iesene i tahut be mu
na gil haruatne no nianga.
23 Ing be ta tikenong na hadade mon no nianga ma sene pai nale gil
haruatne ie, aie hoke tike turadi nong i nes no matmataan tana ta tike
linge na tirtirewa.
24 Io, ma be ite nes habaling ter ie, na hana leh. Ma kaie iat mon na lik
luban be ila matmataan ter hohaam.
25 Iesene no nianga tane God, aie hoke tike linge na tirtirewa bileng. Ma
be tikenong i nanaas tana, i nes no harkurai nong i takados harsakit. Ma

---

1:10 Ais 40:6-7 **1:18** Jon 1:13 **1:19-20** Ecc 7:9 **1:21** Kolose 3:8; 1 Pita 2:1 **1:22** Matiu 7:26; Rom 2:13 **1:25** Rom 8:2; Jemes 2:12

ikino harkurai nong ila halangalanga ise dait. Ma be i nes haitne ie, God
na haidane ikino turadi ta ira linge i gil. Iesene waak i hadade mon no
nianga ma ina lik luban ise ie. Pata. God na haidane ikino turadi nong i
gil haruatne no nianga tane God.
26 Be tikenong i lik be i murmur God iesene paile balaure timaan no
karamena, io, tutuno sakit, paile mur iat God. Pata. I hakale habaling ie.
27 Be dait na mur God no nudait Mama, i sip be dait na mur ie horek.
I sip be dait na kol ira tintana ma ira makoso ta ira nudi tirih. Ma i sip
be dait na hana talur ira tintalen tano ula hanuo be kike ra tintalen pai
nale habilinge dait. Ma ing be dait mur God hobi, God na nes kilam ikin
ra tintalen be i gamgamatien harsakit ma pata ta bilinge tana.

2

Waak di ru tikenong kinong a watong mon ie. Waak di mikiane tikenong kinong a maris mon ie.

1 Bar hinsaagu, mu nurnur tano nudait dades na Watong Jisas Krais ing i
tamat no minamar tana. Io kaie, waak mu nes kilam ira mangana kinkinis
ta ira turadi kaie mu nage mikiane tikenong ma mu nage ru no mes.
2 Be tikenong i lala tano numu kis hulungai ma ite sigasige ter ma ra
kinasine ing a tabi matana ma i palai be a watong ie, mu na gil hohaam?
Ma be tike maris balik na lala tano numu kis hulungai ma ite sigasige ter
ma ra put na kinasine, mu na gil hohaam bileng?
3 Na ngan hohaam be mu na manga lik no turadi nong i sigasige ter ma
ira bilai na kinasine ma mu na tange tana be, “Nu kis kira tano bilai na
kinkinis.” Ma ina ngan hohaam bileng ing be mu na tange tano maris be,
“Tur katika,” be, “Kis mon napu tano bilingana katano iou la bulbul ira
kakigu kaia.”
4 Io, ing mu gil hobi, tutuno sakit mu te harpaleng nalamin ta mu. Mu te
harkurai hobi kinong i hanawat metuma naramon ta ira numu sana lilik
ma ta ira numu sana sinisip.
5 Bar hinsaagu tane Krais ing iou la sipsip mu, mu hadade timaan.
Tutuno sakit be God ga gilamis ira maris mekira tano ula hanuo be di na
watong ta ira nudi nurnur. Iga gilamis di be di na lala tano nuno kingdom,
haruat ma no nuno kunubus ter ta dong ing di sip God.
6 Iesene mu, mu te malentak ta ira maris. Ma garim ta dong ing di la
hangungut mu? Ma nesi ta dong ing di la sarsaret mu be mu na tur ra
harkurai? Tutuno sakit, di mon ira watong.
7 Ma di iat di la tangtange hagae bileng no bilai na hinsana ikino nong i
tinane ter mu.
8 Iesene be mu tartaram no surno ta ira harkurai God te bul ter ta di
ing i kure ma i balaure di, mu te lon takados. Ma ikino harkurai i tange
horek: *“Nu marse tikenong hoke u marse habaling iat ugo.”*
9 Iesene be mu nes kilam ira mangana kinkinis ta ira turadi kaie mu
nage mikiane tikenong ma mu nage ru no mes, mu te gil ra sasana. Ira
harkurai tane God di kure ugo be a ut na laka harkurai.
10 Ma i tale be iou tange hobi kinong be nesi tikenong ila tartaram ira
harkurai bakut ma sene be i puko ta tikenong, i nanaas be ite puko ta di
bakut ira kaba harkurai.

1:26 Sam 141:3 **2:1** Apostolo 10:34; Jemes 2:9 **2:5** 1 Korin 1:26-28 **2:8** Matiu 19:19; Galesia 5:14 **2:9** Lo 1:17 **2:10** Matiu 5:19

11 Ma ikin i palai kinong nong ga tange be, *"Waak u noh tikai ma tikenong pata be a num ie,"* ga tange bileng be, *"Waak u harubu bingibing bia."* Io, ing be paule puko tano tintalen na ninohon tikai ma tikenong pata be no num iesene be u te ubu bing bia mon tikenong, hohaam? Augo um tike ut na laka harkurai.
12 Ma no harkurai nong i halangalanga ise mu na kure mu. Io kaie, i tahut be mu na balaure timaan ira numu nianga ma ira numu gingilaan.
13 Mu na balaure timaan hobi kinong tano pana bung be God na gil no harkurai, pai nale marse nong pai gale marse ira mes. Iesene ing be tikenong na ter ra harmarsai, no harkurai pai nale karet ie.

Ira nudait nurnur a minamatwana ing be paile kis tikai ma ira bilai na tintalen.

14 Bar hinsaagu tane Krais, na harahut tuno hohaam be tikenong i tange be i nurnur tane Krais ma pata ta bilai na tintalen i hamanis? Pai nale harahut ie. Ma i tale be ikino mangana nurnur na halon ie? Pata.
15 Ma hohaam be tike tasim be tike hainim naramon tane Krais na hanawat ma paile haruat ira nuno sigasige ma i supi nian bileng?
16 Ma mu lik hohaam be tikenong ta mu na tange mon tana be, "Kom kaia, nu hana tatahun. Ma iou sip be nu silihe ra sigasige ma be nu ian timaan." Ing be na tange hobi iesene pai nale banot kakarek ra nuno mangana sunupi, mu lik be kakarek ra nianga mon na harahut ie? Pata.
17 Ma hobi bileng be tikenong na tange be i nurnur tane Krais ma sene no nuno nurnur paile kis tikai ma ira bilai na tintalen. Ikino mangana nurnur a minamatwana mon ie kinong aie sene mon kanaia.
18 Io, ma tikenong na tange be, "Tike turadi ila mon nurnur. Tike mes balik ila mon ira bilai na tintalen." Iesene be ni tange, Kaia, nu walar ura hamanis tagu no num nurnur ing be pata ta bilai na tintalen tana. Paule tale. Iesene ira nugu bilai na tintalen iat na hamanis hapalaine tam no nugu nurnur.
19 U nurnur be tike kapawena God mon. U lik be ikinong i manga tahut? Pata. Ira sana tanuo di nurnur ter hobi bileng. Iesene di la daader ma ra bunurut.
20 A ba ugo! Iou ni hamanis tam be a linge bia mon no num nurnur ing be paile kis tikai ma ra bilai na tintalen bileng. Io, nu hadado baak.
21 Hohaam tano hintubu dait Abraham? God ga kure be i takados ra matmataan tana urah? Kinong Abraham ga bul Aisak no natine tano hator na tun hartabar hoke tike hartabar tupas God. Io kaie, God ga nes no nuno bilai na tintalen igom kure be i takados.
22 Io, iou sip be nu palai tano nuno mangana nurnur. No nuno nurnur ga hana tikai ma ira nuno bilai na tintalen. Io kaie, no nuno nurnur ga hanawat tutuno kinong iga tikai ma ira bilai na tintalen.
23 Ma no nianga tane God di ga pakat ie ga tutuno um ing iga tange horek: *"Abraham ga nurnur tane God ma ne God ga was leh no nuno nurnur be Abraham i takados ra matmataan tana."* Ma di ga kilam ie be no harwis tane God.
24 Io, i palai um, be God na nes ira bilai na tintalen ta tikenong, kaie nage kure be ikino turadi i takados ra matmataan tana. Ma ing be tikenong na nurnur sene mon, God pai nale kure be ikino turadi i takados.

2:11 KBk 20:13-14; Rom 13:9 **2:12** Galesia 6:2; Jemes 1:25; 1 Pita 2:16 **2:13** Matiu 5:7; 18:32-35 **2:15** 1 Jon 3:17 **2:18** Galesia 5:6 **2:21** Stt 22:9-12 **2:22** Hibru 11:17-18 **2:23** Stt 15:6; 2Sto 20:7; Ais 41:8

25 Ma hobi bileng tane Rahap no hilawa. God ga nes ie ing be iga bala leh
ira munmunhuat na umri ta ira Israel ma iga tule leise di ter tike mes na
ngas. Io, God ga nes ira nuno bilai na tintalen kaie igom kure be i takados.
26 Io kaie, i horek ta ira palatamai dait. A minamatwana ing be paile
kis tikai ma ira tanua dait. Ma i haruat bileng ira nudait nurnur. A
minamatwana ing be paile kis tikai ma ira bilai na tintalen.

3

Dait na balaure timaan ira karame dait.

1 Bar hinsaagu tane Krais, i tutuno be ira matanabar na tur ra harkurai
tane God. Iesene dait nunure be no nuno harkurai na manga dades ta dait
ira tena harausur. Io kaie, waak be ta haleng ta mu na tena harausur.
2 Iou tange hobi kinong dait bakut dait la pukpuko ta haleng na mangana
tintalen. Ma ing be tikenong pai nale puko ta ira nuno nianga, aie tike ut
na takados harsakit. Ma ina tale be na balaure timaan bileng no nuno
kudulena nilon bakut.
3 Dait la bulbul ira pala riam ta ira ho di ira hos be di na taram dait.
Kaie dait ge tale be dait na gau leh no palatamaine bakut.
4 Ma i ngan hobi ta ira tamat na mon bileng. Di manga tamat ma di la
hanana ma ira but na dadaip. Iesene tano murmur tano mon tike not no
wasa ila kis ter ing i tale be tikenong na gau leh ie haruat ma no nuno
sinisip.
5 Ma hobi bileng ta ira karame dait. A not no katano mon ta ira palatamai
dait iesene i tale be na latlaat ta ira tamat na linge ing no turadi i gil. Nes
baak! Tike not no kalamena eh i tale be na tun tike but na pito.
6 Ma ira karame dait i haruat ma ra eh bileng. Ma i hoke be ira sasana
tano ula hanuo bakut i papalim ma ira karame dait. Aie no katano ta ira
palatamai dait ila halemlem ter ira sasana tano palatamai dait. Ma ila
tuntun hagae no kudulena turadi bakut hoke tike eh. Ma i hoke be ikino
eh i hanawat merasi ra ula eh iat tane Satan.
7-8 Ma ira karame dait ila haragawai hobi kinong pata tikenong i tale be
na halasen ie. Ira turadi di tale be di na halasen ira raaia ma ira mangana
mon. Ma di tale be di na halasen ira aen ma ira humangana linge di
la kaskase. Ma sene pata tikenong paile tale be na halasen timaan no
karamena. Ila tur taguro ter ura gilgil ira sasana. Ma i haruat ma ra si i
taguro ter ura gilgilale tikenong ma no malmalena.
9 Ma ikin ra karame dait, dait la pirpirlet no Watong no nudait Mama ma
ie, ma dait la tangtange hagae ira turadi bileng ma ie. Ma kike ra turadi
ing God ga hakisi di haruat tano nuno tintalen.
10 Metuma naramon tano kapawena hono tike turadi na haidane
tikenong ma ina tange hagae tikenong. Bar hinsaagu tane Krais, kike paile
tale be na ngan hobi!
11 A malmalena taho ma ra ududuh na taho pai lale selsel huat tike puat
sene mon.
12 Bar hinsaagu, tike ina papus bileng pai lale huhuei ta puspusna olip.
Ma no hililorna gerep pai lale huhuei ta puspusna papus. Ma no tes pai
lale terter no ududuh na taho.

Nesi a ut na minanes tutuno?

13 Hohaam, ari nalamin ta mu di ira ut na minminanes? Ma di palai
bileng tano tahut ma no sasana? Ing be hobi i tahut be di na hamanis ira

2:25 Jos 2:1-21; Hibru 11:31 **3:6** Matiu 12:36-37; 15:11,18-19 **3:7-8** Rom 3:13

nudi minminanes horek: na bilai ira nudi nilon ma di na gil ira bilai na
tintalen hoke tike matien na turadi nong a minaneswana tuno ie.
14 Iesene ing be mu lilik saasa ter ta ira mes ma mu nes kalak ira nudi
mahuo na lilie, waak mu lik hatamat habaling mu. Ing mu na gil hobi mu
harakale mon. Ma ira numu nianga pai nale haut leh ira linge God i kilam
be i tutuno.
15 Ing be mu gil hobi, kike ra numu mangana minanes pai lale
hananawat metuma nalu. Pata. I hanawat mekira napu tano ula hanuo.
Paile hanawat metuma ra Halhaaliena Tanuo. Pata. I hanawat mekaia ta
ira sana tanuo.
16 Tano katano be ira turadi di lilik saasa ter ta ira mes ma di nes kalak
ira nudi mahuo na lilie, a mon kinkinis harbasie ta di ma ira humangana
sana tintalen.
17 Iesene no luaina linge tano minanes metuma nalu be i gamgamatien.
Ma a malum i kis tana bileng ma ila murmur ra matmatien na tintalen.
Ila be taguro ter ura hahaut leh no tutuno. I hung ma ra harmarsai ma i
manga huei ma ra bilai na pinapalim. Pai nale harababo ma pai nale kis
harpaleng.
18 No turadi nong i lon ma ra malum ma ila terter ra malum nalamin ta
ira matanabar na hatawat ira tintalen takados kaia ta di ira turadi.

4

Dait na hanapu habaling dait tane God.

1 Meha um kakarek ra mangana hinarubu ma ra harngangar nalamin
ta mu? I hanawat me naramon ta ira numu sinisip na larolaro bia mon.
Ma kakarek ra mangana sinisip ing ila haarubu ma ira bilbilai naramon
ta ira numu nilon.
2 Mu la sipsip tari linge ma sene pa mu le hatur kawase di. Io kaie, mu
la hagae ira mes na turadi. Mu la nesnes kalak ira linge gar na mes iesene
paile tale be mu na kap. Io kaie, mu la harngangar ma mu la haarubu. Pa
mu le hatur kawase kinong pa mu le saring God urie.
3 Ma ing mu la saasaring, pa mu lale hatur kawase kinong mu sasaring
uta ira linge ing na hatawat ira numu gungunuama bia mon. Io kaie, God
pai nale bala ter ira linge mu saring kinong i rara ira numu lilik.
4 Pa mu le tutuno tane God. Mu hoke ra hilawa na haine i noh tikai ma
tike mes na tunana. Hohaam, pa mu le nunure ing be augo tike harwis
tano ula hanuo, u la malmalentakuane God? Tutuno sakit, nesi tikenong i
sip be na harwis ma no ula hanuo, a ebar tane God um ie.
5 Waak be mu lik be ira nianga tane God di ga pakat i ianga bia mon.
Pata. I tange be God ga hakisi dait ma a mon tanua dait. Kaie i manga sip
be dait na mur sene mon ie.
6 Ma no harmarsai tane God tupas dait i manga tamat ta ira nudait
sana sinisip. I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange, *"God
la sungsungute dong ing di hatamat habaling di. Ma ila terter no nuno
harmarsai ta dong ing di hanapu habaling di."*
7 Io kaie, i tahut be mu na hanapu ter mu tane God. Mu na sungute
Satan ma ina hilo talur mu.
8 Mu na hana hutate tane God ma ne God na hana hutate ta mu. Mu ira
ut na sana, i tahut be mu na kap leise ira sasana ta ira numu nilon hoke

3:18 Matiu 5:9; Hibru 12:11 **4:1** Rom 7:23 **4:4** Rom 8:7; 1 Jon 2:15 **4:6** Snd 3:34; 1 Pita 5:5
4:7 Epesas 6:12 **4:8** Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16

tikenong i taptapir ise ira bilinge tano lumana. Ma mu ing i harkatageh
ira numu lilik ma ira numu sinisip, mu na hagamgamatien ira tinga mu.
9 Ma i tahut be mu na gil hobi ma ra tapunuk ma ra tamat na sunuah.
Waak mu riiris ma ra gungunuama. Na takados be mu na suah ma a
maguruh na puko burung mu.
10 Mu na hasiksik mu ra matmataan tano Watong ma no Watong na
hatamat mu.
11 Bar hinsaagu tane Krais, waak mu tange hagae harbasiane mu. Nesi
tikenong i tange hagae no hinsaana tane Krais be i kure hagae ie, i hoke
be i tange hagae ma i kure hagae no harkurai tane God. Ma ing be u kure
hagae no harkurai tane God i nanaas ter be augo nong pau lale tartaram
ikino harkurai. U te bul hatamat ugo hoke tikenong i tale be na kure ikino
harkurai ma ina bul no nuno lilik be no harkurai i tahut be i sana.
12 God sene mon nong ga ter ra harkurai. Aie sene mon nong na kure ira
turadi. Ma aie sene mon i petlaar ura haralon ma ura halhaliarai. Iesene
nesi balik ugo nong u kure hagae tike mes na turadi?
13 Ari ta mu, mu la pingpingit be, “Katiak be maraan dait na hana ukaia
ta ikin ra taman be ta kin ra mes. Dait na papalim kaia tike tinohon ura
pakila barbarat.” Io kaie, i tahut be mu ing mu tange hobi, mu na hadade
timaan!
14 Mu tange hobi iesene pa mu le nunure be ira numu nilon na gil
hohaam maraan. Mu haruat ma ra buah. Na kis dahine te mon ma ina
panim leh baling.
15 Waak mu tange hobi. I tahut be mu na tange horek: “Ing be no Watong
i sip hobi, dait na lon ma dait na gil kin be ikin.”
16 Iesene mu balik, mu la hatamat habaling mu ma mu la latlaat ta ira
linge mu na gil. Ira tintalen na latlaat hobi i sana.
17 Io kaie, nesi ta tikenong i nunure ter ira bilai ma paile gil, ite gil ra
sasana.

5

God na hapadano ira watong ing di hagae ira maris.

1 Mu ira watong, mu hadade timaan! Na tahut be mu na manga suah
utano tamat na tirih, dahine um ma ina hana tupas mu.
2 Ira numu tamat na bunbulaan na marato ma ira ipas di na en hagae
ira kinasi mu.
3 Ira numu mangin na pilpilkuto. Ma kike ra mangin i pilpilkuto na
hinawas palai be mu te gil ra sasana. Ma ikino hininaawas na hagae mu
hoke ra eh i tun hadodo tike linge. A tutuno be no haphapatam ta ira pana
bung ite hanawat um, iesene mu te bul hasisingen balik ira numu but na
bunbulaan!
4 Pa mu le ter ira nudi kunkulaan ing di papalim ta ira numu lalong. Ma
di kilam mu be mu te gil kakarek ra sasana. Ma dong ing di kap hulungan
ira numu matukena nian, di sasaring marmaris tupas God. Ma no Watong,
no Tamat na Umri, ite hadade di ma ina taram.
5 Ira numu nilon kira ra ula hanuo ite hung ma ira bilai na linge sakit.
Ma mu te banot ira numu nilon ma ira linge mu ga sip ura halaro habaling
mu. Hoke tikenong na tabar hatamat tike bulumakau utano bung da bing
ie, mu te tabar hatamat habaling mu utano tamat na bung na hiniruo.

4:10 Jop 5:11; 1 Pita 5:6 **4:12** Rom 2:1; 14:4 **4:13** Luk 12:18-20 **4:14** Snd 27:1; Sam 39:5,11
4:17 Luk 12:47 **5:2** Matiu 6:19 **5:4** Lo 24:14-15 **5:5** Luk 16:25

6 Mu te kure hagae ira takados na turadi. Mu te kure bing di. Ma pa dile
ngangare mu.

Dait na bala patpat ma dait na tur dades ta ira tirih.

7 Bar hinsaagu tane Krais, be kakarek ra tirih na hana tupas mu, na tahut
be mu na bala patpat tuk ter tano bung na hinanawat tano Watong. Mu
na lilik uta ira ut na sinso. Tike ut na sinso i manga supi ter ira matukena
nian tano nuno lalong. Kaie i kis kawase be na matuko. Na bala patpat
ter tuk be no pana bung no bata ite pataam.
8 Na tahut be mu bileng, mu na bala patpat ter ma mu na balaraan,
kinong ite hutate um be no Watong na hanawat.
9 Bar hinsaagu, waak mu ngut harbasiane mu, mu nahula tur ra
harkurai. Nes baak! No Ut na Bul Harkurai ite manga hutate um, hoke be
i tur ter ra matanahala ma i ura nilala.
10 Bar hinsaagu, mu na lik leh ira tangetus ing di git harpir kinong no
Watong ga tule di. Di ga bala patpat ma di ga tur dades ta ira tirih. Na
tahut be mu na mur ira nudi mangana tintalen hobi.
11 Tutuno sakit, dong ing di ga tur dades, da nes kilam di be no haridan
i kis ta di. Mu te hadade no hininaawas utane Iop be iga tur dades ta ira
tirih. Ma mu palai tano haphapatam tano pir be no Watong ga harahut ie
hohaam. Mu palai be no Watong i hung ma ra harmarsai.
12 Bar hinsaagu, tike linge i manga tamat sakit ma i horek: waak u
hasasalim ura hatutuno ira num nianga. Waak u hasasalim utuma nalu
be ukira na pu be ta tike mes na linge bileng. Sene be i tale be nu haut
mon be nu harus. Ira harkurai tane God nahula karet ugo.

Dait na sasaring uta di ira ina minaset ma dait na lamus pukus ira ut na sana.

13 Ing be tikenong nalamin ta mu i kilingane ra tirih, i tahut be na
sasaring. Ing be tikenong i laro, i bilai be na inge na pirpirlet tupas God.
14 Ma ing be tikenong i manga maset, i tahut be na tato uta ira tena
harbalaurai tano lotu waing di nage sasaring utana. Ma ing di saasaring
di na salap ie ma ra wel ma no dades tano hinsana no Watong.
15 Di na sasaring ma ra nurnur. Ma kakarek ra mangana sinsaring na
halon no ina minaset. No Watong na halangalanga ie, kaie nage tut sukun
no nuno hator. Ma ing be a nuno ta sana tintalen bileng kanaia, God na
lik luban leise.
16 Hobi kaie, i tahut be mu na hapuasne harbasiane ira numu sana
tintalen. Ma ina tahut be mu na sasaring harbasie uta mu be mu na
langalanga sukun ira numu minaset. No pinapalim tano sinsaring ta tike
ut na takados i manga dades.
17 Elaija a turadi mon ie hoke dait. Iga sasaring ma ra tutuno be pai nale
bata. Ma pata ta bata ra itul a tinohon ma subana.
18 Tike pana baling iga sasaring ma no bata ga puko sur metuma ra
mawe. Ma ira nian ga kubur baling tano pu.
19-20 Bar hinsaagu tane Krais, ing be tikenong nalamin ta mu i tamapas
sukun no takados na ngas tano nuno nilon, ma tikenong i lamus pukus ie,
na tahut be na lilik ta ikin: nesi tikenong i lamus pukus tike ut na sasana
sukun no nuno sana ngas i halon ie sukun ra minat. Ma ina tagure no ngas
hobi be God nage tale ura sungsuge leise kike ra haleng na sana tintalen.

5:7 Lo 11:14; Jer 5:24 **5:8** Rom 13:11-12; 1 Pita 4:7 **5:11** KBk 34:6; Jop 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 **5:12** Matiu 5:34-37 **5:14** Mak 6:13 **5:15** Mak 16:18 **5:17** 1Kng 17:1; 18:1 **5:18** 1Kng 18:42-45 **5:19-20** Galesia 6:1 **5:19-20** Snd 10:12; 1 Pita 4:8

No Luaina
Pakpakat tane
PITA

Pita ga pakat ikin ra pakpakat metusu 'Babilon' (nes 1 Pita 5:13). Ari di lik be Pita ga kis tusu Babilon tutuno tano katano Mesopotemia. Ari di lik be Pita ga kilam 'Babilon' hoke tike nianga harharuat ta tike sana taman ma iga kis tutuno tusu Rom be Ierusalem. Iga tule no pakpakat tupas dong ing di ga lon harbasie ta ari katano (1:1) ing iga dades ira lon ta ira Kristian kaia. Pita ga sip be na haragat ira Kristian ing ira ut na sana di ga manga haragawai ta di (1:6; 2:18-26; 3:13-17; 4:6-19). Pita ga tange be kakarek ra harubaal ila umubal dait ura walwalar ira nudait nurnur be na hamanis be ira nudait nurnur i tutuno (1:6-7). Pita ila harharagat dait be dait na mur ira bilai na tintalen tane Jisas nong ga kap ra ngunngutaan bileng hobi (2:21-24; 3:18) ma nong na tapukus baling uta dait (1:3-5; 1:13; 4:7). Dait ira matanabar tus tane God (2:9-10) kaie **i tahut be dait na lon hobi ma ira bilai na tintalen nalamin ta kakarek ra harubaal ma dait na tur dades tano nudait nurnur.** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

1-2 Aiou Pita tike apostolo tane Jisas Krais, iou pakat ikin ra nianga ukaia ho mu ing mu lon harbasie hoke ra wasire kaia ta ira katano bakut Pontas, Galesia, Kapadosia, Esia ma ne Bitinia. Iou pakat ikin ra nianga tupas mu ing God no nudait Mama gate gilamis mu haruat ma no nuno lilik menalalie. God ga huna bul no nuno lilik menalalie ura nunure mu. Iga gilamis mu ma no pinapalim tano Tanuo ing no Tanuo ga bul hasisingen mu be mu nage halhaalien. Ma iga gilamis mu waing mu na taram Jisas Krais ma be Jisas na sapur hagamgamatien mu ma no dena.

Iou sasaring be mu na hung tutuno iat ma ra harmarsai tikai ma ra malum.

Da pirlet God kinong dait na tinane ra haralon nong pai nale panim leh.

3 A pirpirlet utuma tupas God. Aie no God ma no Mama tano nudait Watong Jisas Krais. Iga manga marse dait kaie igom ter ra sigar nilon ta dait be dait nage kis nanahe ma ra nurnur uta ira bilai na linge na tabar dait me. Ma kakarek ra linge na kis hatikai. Ma iga tale be na ter ra sigar nilon ta dait kinong Jisas Krais ga taman tut hut sukun ra minat.

4-5 God ga marse dait hobi be dait nage tinane kakarek ra bilai na linge ura nudait iat. Karek ra linge pai nale panim leh ma pai nale marato ma pai nale marmarukuan. Ma ne God te hakabet timaan kakarek ra linge tuma ra mawe uta mu ing God i balaure bat mu be pa mu nale hiruo. Tano numu nurnur, kaie ige balaure bat mu hokakarek waing mu nage kap no haralon. Ma ikin ra haralon i taguro ter be na hanawat palai tano haphapatam ta ira pana bung.

6 Io kaie, mu manga laro sukmaal be kakarek ma namur ta dahine i nanaas be ari humangana harwalar i umubal mu.

7 Karek ra harwalar i hana tupas mu ura hamanis be ira numu nurnur i tutuno. Ma di la walwalar gol bileng hobi. Di la bul ie naramon tano eh ura hamanis no bilbilai tana. Ma sene i tale be gol na panim leh ma no matana no nurnur tutuno i lie tano matana no gol. Hokakarek, ira walwalar na

---

1:1-2 Rom 8:29; 2 Tesalonaika 2:13 **1:4-5** Kolose 1:12 **1:4-5** Jon 10:28; 17:11 **1:6** 1 Pita 5:10; Jemes 1:2 **1:7** Snd 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jemes 1:3

hana tupas mu be ira numu nurnur nage tur dades. Io kaie, ing Jisas Krais
na harapuasa ina pirlet mu ma ina hamar mu ma ina hatamat mu.
8 Pa mu le nes ie iesene mu sip ie. Ma kakarek bileng pa mu le nes ie ma
sene mu nurnur tana. Io kaie, mu manga hung ma ra bilai na gungunuama
sakit ing paile tale be da hapupuo.
9 Ma mu laro hobi kinong mu hatur kawase no haralon, aie no puspusno
no numu nurnur.
10 Ma ira tangetus ing di git iangianga utano harmarsai ing na hana tupas
mu, di git manga walwalar ura sisilih uta ikin ra haralon iat.
11 No Tanuo tane Krais naramon ta di git tangtange hamanis ira linge
utane Krais, igom huna hinawas be Krais na kap no harangunngutaan ma
be na kap ira nuno minamar namur. Di git walwalar be di na nunure ikin
ra pana bung ma be kakarek ra linge na hanawat hohaam.
12 God ga hapuasne ta di be pa di gale iangianga na tangetus uta di iat.
Pata. Di ga tangtange kike uta mu. Ma dong ing di ga pir mu ma no tahut
na hininaawas naramon tano dades tano Halhaaliena Tanuo God ga tule ie
metuma ra mawe, di ga hinawase mu uta kakarek ra linge iat. Ma kakarek
ra linge ira linge ing ira angelo di sip be di na nunure.

Dait na halhaalien sukun ira sana ma dait na manga ru God.

13 Io kaie, mu na kure ira numu lilik be mu na taguro ura nilon timaan.
Na tahut be na palai ira numu lilik. Waak mu nanahe uta ira linge bia.
Mu na nanahe sene mon ma ra nurnur tano harmarsai nong Jisas Krais
na kap hawat ter ta mu ing na hanawat puasa.
14 Nalalie mu ira tabuna palpalai mu gom git murmur ira numu sana
sinisip. Ma sene kakarek mu ira bulu na ut na taram nianga, kaie waak
mu bala leh kike ra tuarena sinisip be na kure mu hobi.
15 God nong ga tato mu i halhaalien. Io, i tahut be ta ira numu tintalen,
mu iat bileng, mu na halhaalien sukun ira sasana haruat ma ie.
16 Kinong urah, no nianga tane God di ga pakat ie i tange horek: *"I tahut
be mu na halhaalien sukun ira sasana kinong a halhaaliena iou."*
17-18 Ma be mu sasaring tupas God, mu kilam ie be Mama. Aie nong i
kure ira matanabar. Ma no nuno harkurai i takados. Pai nale kure hagae
tikenong ma harahut bia tike mes. Pata. Na kure ira turadi haruat ma
ira nudi tintalen. Io kaie, i tahut be mu na lon ma ra but na urur tupas
ie ing mu kis na wasire baak ta ikin ra ula hanuo kinong mu nunure no
kunkulaan ing God ga ter ura kulkul halangalanga mu sukun ira numu
mangana nilon menalalie. Ikino nilon ing mu ga kap harausur leh ta ira
hintubu mu ma pai gale tale be na harahut mu ta dahine. Ma ne God pai
gale kul halangalanga mu ma ra linge hoke ra gol ma ra siliwa ing i tale
be na panim leh. Pata.
19 No kunkulaan ga tabi matana. Aie no de ne Krais. Aie hoke tike not
no sipsip na hartabar, pata ta da sasana tana, i melmel harsakit.
20 Menalalie tano hakhakisi tano ula hanuo God ga bul no nuno lilik be
na gilamis ie. Iesene ta kakarek ra hauhawatna pana bung ite hanawat
puasa uta mu.
21 Ma mu, mu ira ut na nurnur tane God kinong mu hana tupas ie
naramon tane Krais. Ma ne God, aie nong ga hatut haut Krais sukun ra
minat ma iga ter ra minamar tana. Io kaie, ira numu nurnur i kis tane

---

1:8 Jon 20:29; 2 Korin 5:7 **1:10** Matiu 13:16-17 **1:11** Sam 22; Ais 53; Luk 24:26-27 **1:14** Rom 12:2; Epesas 2:3; 4:17-18 **1:16** WkP 11:44-45; Matiu 5:48 **1:17-18** Rom 2:11; Ninanaas 2:23 **1:19** Apostolo 20:28; Hibru 9:12-14 **1:20** Epesas 1:4 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2

God ma ira bilai na linge mu nanahe ma ra nurnur i hanawat metuma hone God.

Dait na ter ra harmarsai harbasie haruat ma ira nudait sigar nilon.

22 Io, mu te taram ira tutuno God te hapuasne, kaie mu te hagamgamatien ira numu lon ura terter ra harmarsai tutuno ta ira hinsaa mu naramon tane Krais. Mu te gil um hobi, kaie i tahut be mu na ter tutuno iat ra harmarsai harbasie ta mu metuma naramon ta ira kati mu.

23 Kinong urah, mu te kap ra sigar nilon. Pa mu le kap no sigar nilon tano pat na dahe ing na marato. Pata. Mu te kap ie ta nong pai nale marato. Ma aie no nianga tane God, a lilona ie ma pai nale panim leh.

24 Ma i palai be ikin i tutuno kinong,
"Ira turadi di haruat ma ra pito,
ma ira minamar tano turadi i haruat ma no puspusno no pito.
No pito na mahiawa,
ma no puspusno na puko leh.
25 Iesene no nianga tano Watong na kis hatikai."
Ma ikin ra nianga, aie nong di ga harpir ter ta mu ma ie.

2

1 Io kaie, i tahut be mu na kap leise ira mangana tintalen na harangungut tikai ma ira hinarakale bakut. Kap leise bileng no harababo, ira lilik saasa, ma ira humangana nianga na haragawai.

2 Hoke ira sigar bulu di manga sip ira tirina sus, i tahut be mu bileng mu na sip no nianga tane God waing mu nage tur dades naramon ta ira numu nilon God te halon mu me.

3 Ma i tahut be mu na gil hobi kinong mu te nam um be no Watong i tahut.

4 Ma be mu hana tupas no Watong, mu hana tupas ie hoke be aie tike lilona hot. Ira turadi di ga malok ise ie iesene God ga nes kilam ie be a tabi matana igom gilamis ie.

5 Ma be mu hana tupas ie hobi, mu hoke ira lilona hot bileng. Ma ne God ila paapalim ma mu ura gilgil tike hala ma ira tanua mu waing mu nage papalim hoke ira halhaaliena pris. Mu la terter ra hartabar tupas ie metuma naramon ta ira tanua mu. Ma ne God i bala leh kakarek ra hartabar kinong mu naramon tane Jisas Krais.

6 Ma i palai be ikin i tutuno kinong no nianga tane God di ga pakat ie i tange horek,
"Nes baak! Iou te gilamis leh tike hot ing a tabi matana.
Ma iou hainoh ie kaia Saion ma aie no dades na burwana tano hala.
Nesi tikenong i nurnur tana pai nale kis ra hirhir."
7 Ikin ra hot na manga harahut mu ing mu nurnur. Iesene uta di ing pa dile nurnur, i tange horek,
"No hot nong ira ut na pakila hala di ga malok leise ie kinong di ga lik be a linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um no bilai na burwana tano hala bakut."
8 Ma i tange bileng be,
"Ikin ra hot i noh ter, ira turadi di tuke di tana.
Di kap tuhar di tana."
Di tuke di kinong di takmaluk tano nianga tane God. Ma ne God ga tibe ter be na ngan hobi ta di.

1:22 Jon 13:34; Rom 12:10 **1:24** Ais 40:6-8 **2:1** Epesas 4:22; Jemes 1:21 **2:3** Sam 34:8 **2:5** Epesas 2:21-22; Ninanaas 1:6 **2:6** Ais 28:16; Epesas 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Ais 8:14-15

9 Iesene mu tike huntunana nong God te gilamis. Mu ira pris no nudait
Lilie. Mu ira halhaaliena matanabar ing God te bul hasisingen ura nuno
iat waing mu nage hinawas palai ta ira bilai na gingilaan tano nong ga
tato mu sukun ra kadado ukaia ter tano nuno bilai na madares sakit.
10 Nalalie pa mu gale matanabar tane God. Iesene kakarek mu ira nuno
matanabar um. Nalalie pa mu gale kis ra harmarsai. Iesene kakarek um
mu te kis tano nuno harmarsai.

Dait na hasiksik dait ma dait na gil ira bilai na tintalen nalamin ta ira matanabar.

11 Io, iou haragat mu, ira nugu bilai na harwis ing mu kis na wasire
kira, be mu na tur sisingen talur ira sana sinisip ing di la harubu ma mu
naramon ta ira numu nilon.
12 Ma i tutuno be ira tabuna nurnur di la tungtung mu be mu gil ira
sana tintalen. Iesene i tahut be mu na gil ira bilai na tintalen nalamin ta
di waing di nage nes ira numu bilai na tintalen ma di nage pirlet God tano
nuno bung na hinanawat.
13 I tahut be mu na hasiksik mu ta ira lilie bakut kira napu kinong no
Watong i sip be mu na lon hobi. Mu na hasiksik mu tano tamat na lilie na
gil harkurai kira napu nong i tamat ta ira mes na lilie.
14 Ma ta di ira mes na lilie ing di hansik dahine tano tamat ing i ter
harkurai ta di ura hapadano ing di gil ra sasana ma ura pirpirlet dong ing
di gil ra tahut, io, mu na hasiksik habaling mu ta di bileng.
15 Mu na gil hobi kinong God i sip be mu na gil ra bilai na tintalen, kaie
mu nage tur bat ira nianga bia ta ira sakbatbat.
16 I tahut be mu na lon hoke ira turadi ing di langalanga sukun ira
harkurai. Iesene waak mu tange be mu langalanga hobi, kaie a linge bia
mon be mu gil ra sasana. Pata. Mu na lon hoke ira tultule ra hena no
harkurai tane God.
17 Mu na ru ira turadi bakut. Mu na ter ra harmarsai ta ira hinsaa mu
tane Krais. Mu na manga burte God. Ma mu na ru nong i kap no kinkinis
na tamat na lilie na gil harkurai kira napu.
18 Io, mu ira tultule i tahut be mu na hasiksik mu ta ira numu watong
ma ra tamat na urur. Waak be mu gil hobi ta di sene mon ing di ter ra
harmarsai ma di tahut ma mu. Mu na gil bileng hobi ta dong ing di hagae
mu.
19 Ing be tikenong paile gil tike nirara ma sene i kanan be na pusak ra
harangungut kinong i palai be no sinisip tane God hobi, io, ikino mangana
tintalen i halaro God.
20 Be ing di dangat tikenong kinong ite gil ra sasana, mu lik be da pirlet
ie? Pata. Iesene be ing di hangungut tikenong ura nuno bilai na tintalen
ma i kanan be na pusak ikino tirih, io, ikino tintalen i halaro God.
21 God ga tato mu be mu na lon hobi. Kinong urah? Krais ga kilingane
ra harangungut uta mu ma iga hamanis no nuno nilon hoke tike hapupuo
ta mu waing mu nage paas mur ira tanuana kakine.
22 *Pai gale gil tike nirara ma pa di gale hadade tike harakale tano hono.*
23 Be di ga tangtange hagae ie, aie balik pai gale tange hagae di. Be iga
pusak ra harangungut pai gale mang di be na hagae di. Pata. Iga bul ter
ira linge bakut tano lumane God nong ila gilgil ira takadoswana harkurai.
24 Aie iat ga pusak ira nudait sana tintalen ma no palatamaine utuma

---

2:9 Lo 7:6; 14:2; Ais 9:2; Taitus 2:14; Apostolo 26:18; Epesas 5:8 **2:10** Hos 2:23 **2:11** Galesia 5:17,24 **2:12** Matiu 5:16 **2:13** Taitus 3:1 **2:15** 1 Pita 3:16 **2:17** Rom 12:10 **2:18** Epesas 6:5 **2:20** 1 Pita 3:14,17 **2:21** Matiu 16:24; Jon 13:15 **2:22** Ais 53:9 **2:23** Ais 53:7; 1 Pita 3:9 **2:24** Rom 6:11; Ais 53:5-6

tano ula kabai waing dait nage hana talur ira sasana ma dait na lon ma
ra tintalen takados. Ma dait langalanga ta ira nuno unien.
25 Mu git hanana rara hoke ra sipsip. Iesene kakarek mu te galis tupas
nong i nes mur ira tanua mu hoke tike ut na balaura sipsip.

3

Ira haine di na hasiksik di ta ira nudi tunana ma ira tunana di na lon timaan ma ra urur ta ira nudi haine.

1 Ma hobi bileng mu ira haine. I tahut be mu na hasiksik mu ta ira numu
tunana. Ma ing be ari ta di, pa dile nurnur tano nianga tane God, no numu
tintalen hobi na lamus di be di na nurnur. Ing be mu gil hobi pa mu nale
supi be mu na tange tike linge ta di.
2 Pata. Di na nes ira numu gamgamatien na nilon ma ira numu urur ta
di.
3 Ma waak mu hamar ira palatamai mu mon hoke mu gil ta ira hi mu
ma ira minamar na gol ma ira bilai na mol.
4 Iesene i tahut be mu na hamar mu utuma naramon ta ira tinga mu
iat. Mu na hanapu mu ma mu na matien na haine, kaie mu na melmel
tutuno ma kakarek ra mangana melmel na tintalen pai nale panim leh.
Ira tintalen hobi God i nes kilam be a tabi matana.
5 Ira bilai na haine menalalie ing di ga nurnur tane God, di git hamar
bileng di hobi. Di ga hasiksik di ta ira nudi tunana.
6 Sara bileng hobi. Iga taram Abraham igom kilam ie be no nuno watong.
Ma mu ira not no hinasik tane Sara ing be mu gil ira tahut ma be pa mu
nale burte tike linge.
7 Ma hobi bileng mu ira tunana. I tahut be mu na lon timaan tikai ma
ira numu haine ma ra palai na lilik be ira nudi baso paile haruat ma mu
kinong a haine di. Mu na urur ta di kinong God te marse di hoke mu ma
di na tinane bileng no nilon haruat ma mu. Mu na gil hobi waing pata ta
linge pai nale tur bat ira numu sinsaring.

Dait na kanan be dait na kilingane ira harangungut ta ira nudait bilai na tintalen hoke Krais ga gil hobi.

8 Io, ura hapatam ira nugu nianga, iou tange be mu bakut mu na lon ma
tike mangana lilik sene mon. Ma be tikenong na kilingane tike linge i bilai,
be mu ira mes, mu na kilingane harahut ie. Mu na marse harbasiane mu
hoke ira hatahinsaana gar tane Krais. Mu na gil ra tahut na harharahut
ma mu na matien na turadi harbasie ta mu.
9 Waak mu balbalu ra sana ma ra sana baling. Ma waak mu tange hagae
dong ing di tange hagae mu. Iesene i tahut be mu na balu pukus di ma
ra haridan kinong ing God ga tato mu iga kukubus ter ta mu be ina ter ra
haridan ta mu.
10 Mu na gil hobi kinong no nianga tane God di ga pakat ie i tange horek,
“Nesi tikenong i sip be na laro ma no nuno nilon,
ma i sip be na nes ira tahut na bung,
io, i tahut be na banus bat no hono ura nianga ma ira sana
ma ura tangtange ira harakale.
11 I tahut be na tahurus talur ira sana ma ina gil sene mon ira bilai.
Na walar be na lon ma ra malum ma ina manga baso be na kis ter hobi.
12 Kinong urah, no Watong ila nesnes mur ira ut na takados

2:25 Ese 34:5-6; Matiu 9:36; Jon 10:14; Hibru 13:20-21 **3:1** Epesas 5:22 **3:3** 1 Timoti 2:9 **3:6** Stt 18:12 **3:7** Epesas 5:25 **3:10** Sam 34:12-16

ma ila hadado ter ta ira nudi sinsaring.
Iesene no Watong ila tur talur ter dong ing di gil ra sasana.”
13 Io, ma nesi um na hagae mu ing be mu walar ma ra baso ura gilgil ra
tahut?
14 Iesene be mu kilingane balik ra harangungut ta ira numu tintalen
takados, io, no haridan na kis ta mu. Waak mu burte dong ing di ura
haburut mu. Ma waak mu ngaangel.
15 Iesene mu na bul hatamat Krais tuma naramon ta ira kati mu be aie no
numu Watong. Mu na kis na tinaguro ta ira bungbung bakut ura binabalu
ta dong ing di saring mu ura hininaawas palai tano numu nanahe ma ra
nurnur tupas God.
16 Iesene mu na babalu ma ra urur hoke ira matien na turadi. Mu na gil
ira linge sene mon mu nunure be i bilai. Mu na lon hobi waing di na hirhir
ing di tange hagae mu ta ira numu bilai na tintalen mu gil ura murmur
Krais.
17 I tahut be mu na gil hokakarek kinong ing be God i sip be mu na
kilingane ra harangungut i tahut be mu na kilingane ira harangungut ta
ira numu bilai na tintalen. Ma sene paile tahut be mu na kilingane ra
harangungut uta ira sana mu te gil.
18 Kinong urah, Krais no ut na takados ga mat uta di ing pa dile takados.
Iga mat tike kapawena pana mon uta ira sana tintalen ura lamlamus mu
tupas God. Ing di ga ubu bing ie, a turadi ie. Ing iga lon baling, a tanuo ie.
19 Ma hobi kaie iga hana ma iga harpir ter ta ira tanuo ing di kis naramon
tano katano ura harpadano.
20 Ma kike ra tanuo, di ing pa di gale taram God ing God ga nanahe ta
di ma ra bala malum ta kike ra bung ing Noa ga gilgil no nuno tamat na
mon. A bar nong mon ira turadi di ga lon tano mon. A liman ma itul mon
di. Ma di ga kap no haralon kaia tano taho.
21 Ma ikino taho a hapupuo ie tano tintalen na baptais nong i halon
mu kakarek. Paile gis ise ira bilinge ta ira palatamai mu. Pata. Aie no
numu hininaawas palai tupas God metuma naramon ta ira numu palai na
lilik ing pata ta harakale ine. Ma no tuntunut hut tane Jisas Krais nong i
hadades no tintalen na baptais ura haalon mu.
22 Ma ne Krais aie nong te hanahut utuma ra mawe ma i kis ter tano
tamat na kinkinis tano kata na lumane God. Ma ira angelo ma ira mangana
ut na harkurai ma ira lilie di kis ra hena no nuno dades.

4

Dait pai nale mur ira nudait sana tintalen menalalie.

1 Krais ga kilingane ra harangungut tano palatamaine. Io kaie, i bilai
be mu bileng mu na tagure mu ma ikino mangana lilik tane Krais, kinong
aie nong te kilingane ra harangungut tano palatamaine ite hana talur no
sinisip ura gilgil no sana tintalen.
2 Tike turadi hobi pai nale mur ira sinisip ta ira turadi mon ing i lolon
baak kira napu. Pata. Na lon mur ira sinisip tane God.
3 I tahut be mu na lon hobi kinong ite lawas um ira numu pana bung ing
mu ga murmur ira sinisip ta ira tabuna nurnur. Paile tahut be mu na gil
habaling hobi. Mu git murmur ira tintalen na hilawa ma ira mangana sana
sinisip. Mu git manga maamo, mu git murmur ira sana kis hulungai ura

---

3:14 Ais 8:12-13; Matiu 5:10; 1 Pita 2:20; 4:14 **3:16** 1 Pita 2:12 **3:20** Stt 6—7 **4:1** Rom 6:2,7
4:3 Epesas 2:2-3

minamo ma mu git harharet hanana hobi. Ma mu git gilgil no bilingana
lotu tupas ira palimpuo.
4 Ma kakarek um ira tabuna nurnur di te karup be pa mu le tur tikai ma
di ta kakarek ra nudi raaia na tintalen. Io kaie, di tange hagae mu.
5 Iesene di na tur ra harkurai ra matmataan tano ut na gil harkurai
nong na kure ira lilona ma ira minat. Ma ina hagut di be di na walar ura
binabalu uta ira nudi mangana gingilaan.
6 Io, ma no burwana be dong ing di te mat di gate hadade no harpir
tano tahut na hininaawas i hokakarek. I tutuno be di ga mat haruat ma
no harkurai kinong di lon kira tano palatamai di. Iesene di ga hadade no
tahut na hininaawas waing di nage lon ta ira tanua di hoke God i lon.

Dait na lon takados ma dait na papalim timaan ma ira hartabar metuma hone God.

7 Io, no haphapatam ta ira linge bakut ite hutate um, kaie i tahut be
na palai ira numu lilik ma be mu na balaure timaan mu waing mu nage
sasaring.
8 Mu na manga harmarsai harbasie ma ra tutuno kinong ing be u marse
tikenong pa nule manga lilik ta ira sasana i gil.
9 Mu na bala halala ira mes ta ira numu hala, mu nage balaure di, ma
pa mu nale ngurungur be mu gil hobi.
10 Mu na papalim ma ira numu hartabar ing mu tiketike mu te kap,
ura harahut harbasiane mu. Ma mu na papalim timaan ma kakarek ra
hartabar na harmarsai ing God i ter.
11 Ing be tikenong i hatur kawase ra hartabar ura nianga, i tahut be
na ianga hoke be God iat i iangianga. Ing be tikenong i hatur kawase ra
hartabar ura harharahut, i tahut be na harahut ma ira nuno baso ing God
i tabar ie me. Mu na papalim hobi waing dage pirlet God ta ira linge bakut
metuma naramon tano nudait kinkinis tane Jisas Krais. Aie nong i hatur
kawase no minamar ma no dades hathatikai. A tutuno.

Waak dait hirhir ing be dait kap ra ngunngutaan kinong a Kristian dait.

12 Io, ira nugu bilai na harwis, waak mu karup ta ira dades na
harangungut i walar mu. Pata be tike sigar na mangana linge ite hana
tupas mu.
13 Iesene i tahut be mu na laro be mu te lala ta ira harangungut tane
Krais waing mu nage manga laro ing no nuno minamar na harapuasa.
14 Ing be di tange hagae mu kinong mu tano hinsane Krais, io, no haridan
na kis ta mu, kinong no Tanuo tane God ma no nuno minamar i kis burung
mu.
15 Ing be di hangungut mu, pai nale tahut be no burwana be mu te
harubu bingibing ma be mu te kukuman. Ma pai nale tahut bileng be mu
te lake ira harkurai ma be mu hamalamales ira nilon ta ira mes.
16 Iesene ing be di hangungut mu kinong a Kristian mu, waak mu hirhir.
Pata. Mu na pirlet God be mu te kap no hinsane Krais.
17 Kinong urah, no pana bung te hanawat um be no huntunana tane God
na tur ra harkurai. Ma ing be i huna hana tupas dait hobi, mu lik be na
ngan hohaam ta di ing pa dile taram no tahut na hininaawas tane God?
18 Hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange,
“Ing be i dades ta ira ut na takados be di na kap no haralon,
na ngan hohaam ta ira ut na sana ing di tur talur God?”

4:5 Apostolo 10:42 **4:7** Rom 13:11-12 **4:8** 1 Pita 1:22 **4:9** Hibru 13:2 **4:10** Rom 12:6-8
4:13 Apostolo 5:41; Jemes 1:2; 1 Pita 1:6-7 **4:14** 1 Pita 2:20 **4:18** Snd 11:31

19 Io kaie, dong ing di kap ra harangungut haruat ma ira sinisip tane God,
i tahut be di na gilgil iat ira bilai na tintalen ma be di na ter habaling di
tano lumana nong ga hakisi di ma ila balbalaure timaan di.

5

Dait na matien na turadi nalamin ta ira harubaal.

1-2 Mu ira tena harbalaurai ta ira lotu, iou bileng tike tamat hoke mu.
Iou ga nes ira harangungut tane Krais ma iou nong iou hininaawas ine.
Iou nong ni hatur kawase bileng no minamar ing na harapuasa. Io kaie,
iou saring mu be mu na balaure ira matanabar tane God nalamin ta mu
hoke ira ut na balaura sipsip di la balbalaure ira nudi sipsip. I tahut be
mu na kanan ura balbalaure di hoke God i sip be mu na gil hobi. Waak
mu balaure di hoke be tikenong mon i hagut mu. Waak mu gil ikin ra
pinapalim uta barbarat mon. Iesene mu na gil ie kinong mu manga sip be
mu na papalim hobi.
3 Waak mu lik hatamat mu ura kurkure hadades ira matanabar ing God
te ter ta mu be mu na balaure di. Iesene be ira numu tintalen na haruat
ma ra tahut na hapupuo be di na mur, hoke ira sipsip di la gilgil hobi.
4 Ma be no Tamat na Ut na Balaura Sipsip na harapuasa, mu na hatur
kawase no minamar, hoke ra bilai na balaparik ing pai nale panim leh ira
minamar tana.
5 Ma hobi bileng ta mu ira marawan. Mu na hasiksik ter mu ta ira
numu tena harbalaurai ta ira lotu. Ma mu bakut, mu na matien na turadi
harbasie ta mu kinong no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
"God i malok leise di ira ut na latlaat,
ma i ter no nuno harmarsai ta ira matien na turadi."
6 Io, mu na hasiksik ter um mu ra hena no dades na lumane God waing
inage hatamat mu tano pana bung haruat ma no nuno sinisip.
7 Mu na ter leise ira numu nginarau na bunurut tana kinong i manga lilik
uta mu ma i balaure mu.
8 Na palai ira numu lilik ma mu na balaure timaan mu! No numu ebar
Satan i wawar hanana hoke tike laion i sisilih ta tikenong be na kanam
kudule.
9 Iesene mu na tur dades ta ira numu nurnur ma mu na tur bat ie kinong
mu nunure be ira hinsaa mu tano hinsane Krais kira ra ula hanuo di
puspusak kakarek ra mangana harangungut bileng.
10 Iesene no harangungut pai nale ubal halawaas baak mu, ma namur
God no burwana ta ira harmarsai bakut nong ga tato mu be mu na lala
tano nuno minamar hathatikai naramon tane Krais, io, na hanunuhuan
mu ma ina hadades mu be mu na manga dikdikit.
11 Aie nong i hatur kawase ira dades hathatikai. A tutuno.

Pita ga haragat di ma iga haatne di.

12 Iou pakat ikin ra da pakpakat ma no harharahut tane Sailas no tasi
dait. A tutuno na turadi ie. Iou ura haragat mu ma iou ura hininaawas
palai be ikin no tutuno na harmarsai tane God. Mu na tur dades tana.
13 Ira matanabar na lotu kira Babilon ing God te gilamis di tikai ma mu,
di haatne mu. Hobi bileng no nugu bulu Mak.
14 Mu na haatne harbasiane mu ma ra tamat na harmarsai.

5:1-2 Jon 21:15-17; Apostolo 20:28 **5:3** 2 Korin 1:24; Pilipai 3:17; Taitus 2:7 **5:5** Epesas 5:21; Jemes 4:6 **5:6** Matiu 23:12; Luk 14:11; Jemes 4:10 **5:7** Matiu 6:25-30 **5:8** 1 Tesolonaika 5:6 **5:9** Epesas 6:11-13; Jemes 4:7 **5:12** Apostolo 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 **5:13** 2 Timoti 4:11

A malum ta mu bakut ing mu kis ter tane Krais.

No Airuo
na Pakpakat tane
PITA

Ira haleng na tena harausur harabota di ga ura hagae no lotu ma ira nudi sana tintalen ma ira nudi hinarakale. Pita ga hakatom ira Kristian be di na harbalaurai timaan be kike ra sana turadi nahula lamus harara di (nes 2 Pita 2:1-22). Pita ga haragat di be di na mur ira bilai na tintalen sene mon (1:3-11). Iga nunure be na hutate be na mat (1:12-15) ma iga ura halilik leh di be no tahut na hininaawas di gate kap ter ie i tutuno ma be Krais na tapukus baling. No inga ne God ruma ra uladih (Mak 9:2-8) ma ira nianga ta ira tangetus i hatutuno be Krais na tapukus (2 Pita 1:16-21). Kaie, pata ta linge be ari di tange be Krais pai nale tapukus (3:3-6). **Dait na kis kawase no nuno hinanawat (3:8-15) ma ra gamgamatien na tintalen ma dait na harbalaurai timaan ta ira tena harausur harabota (3:14-18).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

1 Aiou Saimon Pita tike apostolo ma tike ut na tinaram tano pinapalim
Jisas Krais i ter tagu, iou pakat ikin ra nianga tupas mu ing no numu
nurnur i haruat ma no numem. Ma i haruat hobi kinong no nudait ut na
Haralon Jisas Krais, no nudait God, i takados.
2 Io, iou sasaring be a tamat na harmarsai ma ra malum na kis um ta
mu kinong mu nunure ter God ma ne Jisas no nudait Watong.

Dait na manga ngaangel ura hatawat ira bilai na tintalen.

3 Ma i tale be ni sasaring hobi kinong ite tabar dait ma ira kaba haridan
dait supi ter ura nilon ma ura murmur timaan ie. Ite tabar dait hobi ma
ikino mangana dades ing aie sene mon i hatur kawase ie. Kinong urah,
dait nunure ter ie nong ga tato dait. Ma i manga tamat ma i bilai harsakit,
kaie igom tato dait.
4 Ma a mangana God ie hobi, kaie igom tabar dait ma ra tamat ma ra
bilai na haridan ing igate kukubus ter ta dait waing mu nage kis tikai ma
ne God ma mu na kap ira nuno mangana tintalen ma mu na hilo sukun ira
tintalen tano ula hanuo i mapus, a mangana tintalen i hanawat metuma
naramon ta ira sana sinisip ta ira turadi.
5 Io kaie, i tahut be mu na manga ngaangel be mu nage bul tikane ira
bilai na tintalen ma no numu nurnur. Ma waak be mu gil ira bilai na
tintalen sene mon. Mu na nunure bileng ira linge tutuno.
6 Ma paile tahut sene mon be mu na nunure ira linge tutuno. Mu na
balaure timaan bileng ira numu sinisip. Ma tano numu harbalaurai ta ira
numu sinisip, i tahut be mu na bul tikane ie ma no tintalen na tuntunur
dades ta ira harwalar. Ma tano numu tuntunur dades, mu na halala leh
bileng no mangana tintalen ura murmur timaan God.
7 Ma tano numu tintalen na murmur God, mu na kap halala leh bileng
no tintalen na hatatesne tutuno ura terter harbasiane ira bilbilai ta mu.
Ma tano tintalen na hatatesne tutuno, i tahut be mu na bul tikane ie ma
no harmarsai.
8 Ing be kakarek ra mangana tintalen i tatahuat hanana ta ira numu lon,
i hamanis be mu nunure no nudait Watong Jisas Krais, ma ira numu lon
na huei ma ina hanawat timaan kinong mu nunure ie.

1:6 Galesia 5:22-23

9 Iesene ing be kakarek ra mangana tintalen paile kis tano nilon ta
tikenong, aie hoke tike pulo ma paile nanaas timaan. Ite lik luban leise be
Krais gate gis ise ira nuno sana tintalen menalalie.
10-11 Io kaie, ira hinsaagu tane Krais, i tahut be mu na manga ngaangel
be mu na hapuasne habaling ta mu be i tutuno be God gate tato ma gilamis
leh mu. Ing be mu na mur kakarek ra tintalen pa mu nale hiruo ma ne God
na manga laro leh ta mu ura sinalo tano kingdom nong pai nale pataam,
ikino kinkinis tano nudait Watong Jisas Krais, no nudait ut na Haralon.

No minamar tana tuma ra uladih ma ira nianga na tangetus i hatutuno be Jisas na tapukus.

12 Io kaie, iou sip be ni halilik haitne mu ta kakarek ra linge. I tutuno be
mu nunure ter kakarek ma mu te tur timaan naramon tano hininaawas
tutuno nong mu hatur kawase ie. Iesene iou ni halilik iat mu.
13-14 Ing iou kis ter iat baak ma no palatamaigu iou lik be i takados be
ni hatatik ira numu lilik ura liklik leh kakarek ra linge kinong iou nunure
be ite hutate um be iou ni waak leise no palatamaigu tano minat hoke no
nudait Watong Jisas Krais te hapalaine ter tagu hobi.
15 Ma iou ni manga ter ira nugu dades ura nesnes be namur tano nugu
hinana talur mu, mu na tale be mu na lik haitne leh kakarek ra linge.
16 Ing mem ga hinawase mu tano dades na hinanawat baling tano nudait
Watong Jisas Krais, mem pai gale mur ira pir ing ira turadi mon di ga huo
ma ira nudi keskes na lilik. Pata. Mem ga nes no minamar tana ma ira
mata mem.
17 Maso! God no nuno Mama ga hatamat ie ma iga bul haut no hinsana
ta ikino pana bung God no Tamat na Dadeswana ga ianga sur gom tange,
“No Natigu ikin nong iou manga sip ie, ma iou laro sakit utana.”
18 Mehet iat mehet ga hadade no ingana metuma ra mawe ing mehet ga
kis tikai ma ie tuma tano halhaaliena uladih.
19 Ma i tale be dait na manga so no nudait nurnur bileng ta ira nianga
ta ira tangetus. I tahut be mu na taram timaan ira nudi nianga. Ira nudi
nianga i haruat ma tike lulungo i murarang tano kadado na katano. Mu
na taram ira nianga hobi tuk ter be no laar i dares ie ma be no tiding na
laar i pupuruk huat naramon ta ira numu lon.
20 Iou manga sip be mu na palai ta ira humangana nianga na tangetus
ing i kis ta ira nianga tane God di ga pakat ie. Kike ra tangetus pa di gale
pales ira pipilaina metuma naramon ta ira nudi lilik iat.
21 Pata. Tike nianga na tangetus pai gale hanawat bia leh mon ta ira lilik
gar na turadi. Iesene ira turadi di ga iangianga leh metuma hone God ing
no Halhaaliena Tanuo iat git gaugau leh ira nudi lilik.

2

Ira sana tena harausur harabota, di na manga hiruo.

1 Iesene a mon bileng ira tangetus harakale nalamin ta ira matanabar
menalalie hoke ira tena harausur harabota di na hanawat nalamin ta mu.
Di na bul halala kumaan ira harausur harakale na haragawai. Ma pa di
nale gil ikinong sene mon. Di na harus ise bileng no Tamat na Watong
nong ga kul halangalanga di. Kaie, di pit leh no ngas be di na hiruo tana.

1:13-14 2 Korin 5:1; Jon 21:18-19 **1:16** Matiu 17:1-5 **1:17** Matiu 17:5 **1:21** 2 Timoti 3:16; 1 Pita 1:11-12 **2:1** Matiu 24:11; Jut 4

2 Ma ra haleng di na mur ira nudi tintalen na hilawa ma ira nudi mes
na sana tintalen bileng. Ma ira tena harausur harabota, di no burwana be
ari di na tange hagae no Ngas tutuno.
3 Di kalak barbarat, kaie di nage gil hagae mu ma ira nudi humangana
pir harabota. No nudi harpadano i taguro ter ma Nong na hagae di paile
kubabo.

4 God pai gale hook leh ira angelo ing di ga gil ra sasana. Pata. Iga tule
leise di ukaia ra katano na harpadano, igom bul di ta ira lulur na kadado
tuk ter be di na tur ra harkurai.
5 Ma pai gale hook bileng ira matanabar menalalie sakit. Iesene iga
halon Noa nong ga harpir ta ira tintalen takados. Iga halon ie tikai ma ira
liman ma iruo na mes ta ikino pana bung ing iga hatawat no tahit ter ta
ira matanabar tano ula hanuo ing di ga tur talur ie.
6 Ma iga kure hagae ira iruo tamat na taman, Sodom ma Gomora. Iga
tun hadodo leise dur, kaie igom hakatom ira matanabar hobi ing di tur
talur ie.
7 Ma iga halangalanga leise ne Lot, no ut na takados, ing ira ut na
takmaluk di ga hatirih no nuno nilon ma ira nudi bilingana tintalen.
8 Ikino ut na takados ga lon nalamin ta di, ma ira kaba bungbung bakut
iga nes ma iga hadade ira nudi takmaluk na tintalen, kaie igom manga
tirih no tingana.
9 Ing be God ga gil hokakarek i nunure bileng ura halangalanga leise
dong ing di murmur ie sukun ira harwalar. Ma i nunure bileng ura
balbalaure bat ter ira ut na sasana naramon ta ira harpadano tuk ter tano
bung na harkurai.
10 Ma tutuno sakit be ina gil hobi ta ira ut na ul ba ing di manga hilo
mur ira nudi bilingana sana sinisip ta ira palatamai di.

Karek ra tena harausur harabota di manga sa butbut. Pa dile ramramin
be di na tange hagae ira mangana tanuo.
11 Iesene ira angelo iat ing di manga tamat ta di, pa dile tung kike ra mes
ma ra dades na sana nianga kaia ra matmataan tano Watong.
12 Iesene kakarek ra mangana turadi di haruat ma ira wawaguei ing pata
nudi ta lilik. Di hoke ra ba na raaia ing di lon mon waing dait nage hakuni
leh ura ububu bing. Di ter ra nianga na haragawai uta ira linge ing pa dile
nunure ter. Hoke ira raaia di la hiriruo, di bileng di na hiruo.
13 Di te ubal ira turadi, kaie di na kap no nudi kunkulaan na harubaal.
Di kap ra gungunuama hokakarek, be di na ter bakut ira nudi kudulena
nilon ter ta ira nudi haleng na mangana sana sinisip ing be i kasasa baak.
Di ira bilingana turadi ma di gil hamalahuan mu ing di ian tikai ma mu
ma ing di laro ma ira nudi tintalen na hakale lamus ri.
14 Di manga nes kalak haitne ira haine gar na mes be di na noh tikai
me, ma pa di lale sasangeh tano gilgil no sasana. Di hakale hagae leh ira
galogalo na turadi. Di manga keskes tano kalak barbarat ma no nudi ngas
i hana ter kaia tano hiniruo.
15 Di te tamapas sukun no takados na ngas ma di te hana rara tapa. Di
te mur no ngas tane Balaam no natine Beor nong ga kalak no kunkulaan
tano sana tintalen.
16 Iesene tike donki ga bor ie ta ira nuno sana tintalen. No ba na donki
ga ianga ma ra ingana turadi ma iga tur bat no ba na lilik tano tangetus.

2:4 Jut 6 **2:5** Stt 6—8; 2 Pita 3:6 **2:6** Stt 19:24; Jut 7 **2:7** Stt 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16
2:11 Jut 9 **2:12** Jut 10 **2:15** Nam 22:7; Jut 11; Ninanaas 2:14 **2:16** Nam 22:28-35

17 Kakarek ra turadi di hoke tike matana taho, pata ta taho tana. Di
haruat ma ra bahuto bileng ing a dadaip na puh ise. God te tagure ter no
nudi kinkinis kaia ra tamat na kadado sakit.
18 Hoke iou te tange ter hobi, di sa butbut bia. Ma di bul hawat ira sinisip
na hilawa ma ira mes na sana sinisip. Di gil hobi ura haabota lamus ira
turadi ing di te haburuana leh mon ura hinilo sukun dong ing di mur no
ngas na sasana.
19 Di kukubus ter ta ira matanabar be di ira matanabar di na tale ura
langalanga sukun ra harkurai. Iesene di ira tena harausur harabota iat di
kis ra hena ira mapus na tintalen. I palai be i tutuno ikinong kinong ing
tikenong i kis ra hena no dades ta tike linge, ina tartaram um ie.
20 I nanaas be di ga nunure ter no nudait Watong Jisas Krais, no nudait ut
na Haralon, kaie di ga haruat ura hinilo sukun ira bilingana tintalen tano
ula hanuo. Iesene ing be di ga ngan hobi, ma namur um kike ra tintalen i
hiis kawase habaling di ma di kis ra hena no nuno dades, io, i manga sana
sakit ta di. Nalalie, ing pa di gale nunure baak ie, di gor hiruo. Namur
um, ing di te nunure ter ie ma sene ira sasana i hiis kawase habaling di,
io, di na hiruo saasa.
21 Ing be pa di gorle nunure no ngas na tintalen takados, pa di gorle
manga hiruo. Iesene di na manga hiruo saasa kinong di ga nunure ter ie
ma di ga tamapas leh sukun no halhaaliena hartule ing di ga ter ta di.
22 Ikin ra nianga harharuat i tutuno uta di. I tange horek, be "No pep
i tapukus baling tupas no marmariana." Ma i tange bileng be, "No bore
nong ite susu ter tano taho, na tapukus inage paipai baling."

3

Tutuno sakit no Watong na tapukus hoke iga kukubus ter.

1 Ira nugu bilai na harwis, ikin no nugu airuo na pakpakat ukaia ho mu.
Ma iou te pakat dur bakut be ni halilik mu, inage hatatik leh ira numu
lilik be mu na lilik ta ira bilbilai.
2 Iou sip be mu na lik leh ira nianga ta ira halhaaliena tangetus menalalie
ma no hartule tano nudait Watong, no ut na Haralon, ikino hartule nong
ira apostolo di ga hinawase mu ine.
3 Ma no tamat na linge iou sip be mu na palai tana ma aie horek. Tano
haphapatam ta ira pana bung ira ut na hasakit di na hanawat ma di na
mur ira nudi sana sinisip.
4 Di na tange be, "Iga kukubus be na hanawat, naka? Ma i ham um? Ira
nudait mama di te mat ma sene ira linge bakut i ngan ter iat mon hoke no
hatahun tano ula hanuo tuk ter katiak."
5 Iesene ing di tange hobi di malentakuane be di na lik leh ing God ga gil.
Menalalie sakit iga hakisi no mawe ma no ula hanuo ma no nuno nianga.
Iga kap no taho ma iga hakisi no ula hanuo ma ie.
6 Ma iga papalim ma no taho bileng ing iga ter no tahit ura haliare no
ula hanuo ta ikino pana bung.
7 Ma ite bul hasisingen no mawe ma no ula hanuo ma ikino nuno nianga
iat mon ta ikin ra pana bung be dur na kis taguro ter utano bung na
harkurai ing ira turadi ing di tur talur God di na hiruo.
8 Ira nugu bilai na harwis, waak mu lik luban ikin ra linge, be tano
ninaas tano Watong tike bung i haruat ma tike arip na tinohon ma be tike
arip na tinohon i haruat ma tike bung mon.

2:17 Jut 12-13 **2:20** Matiu 12:45 **2:21** Luk 12:47-48 **2:22** Snd 26:11 **3:2** Jut 17 **3:3** 1 Timoti 4:1; Jut 18 **3:4** Matiu 24:48 **3:5** Stt 1:6-9 **3:6** Stt 7:11; 2 Pita 2:5 **3:8** Sam 90:4

9 Ari di lik be no Watong la halis ura hatutuno ira nuno kunubus. Iesene
be pata. Ila bala malum ter uta mu kinong paile sip be tikenong na hiruo.
I sip be ira turadi bakut di na lilik pukus.
10 Iesene no bung tano Watong na hanawat um hoke tike ut na kukuman.
No mawe na buner leh ma ra tamat na wawaang. A dades na mamahien
na haliare ira tiding tuma nalu. Ma no ula hanuo ma ira linge bakut tana
na pataam harsakit.
11 Ing be God na haliare kakarek ra linge bakut hobi, mu na tatalen um
hohaam ira turadi? I tahut be mu na gamgamatien talur ira sana ma mu
na lon mur God.
12 I tahut be mu na lon hobi ing mu kis kawase no bung tane God ma
mu haiane no nuno hinanawat. Ing ikino bung na hanawat, a mon eh na
hagae no mawe ma a tamat na mamahien na rang hapolo ira tiding.
13 Iesene dait kis kawase ira linge iga kukubus ter urie ma horek, a sigar
mawe ma a sigar ula hanuo, ma a tintalen takados na kis um kaia.
14 Io kaie, ira nugu bilai na harwis, i tahut be mu na manga ngaangel be
God pai nale nes leh ta sasana be bilinge ta mu, iesene be mu na kis ma
ra malum tikai ma ie.
15 Mu na nes kilam no bala malum tano Watong aie no ngas na haralon.
No nudait bilai na harwis Pol ga tange bileng hobi ing iga pakpakat ukaia
ho mu haruat ma no nuno minminanes nong God ga tabar ie me.
16 Iga tange bileng hobi ta ira nuno pakpakat bakut ing iga iangianga uta
kakarek ra linge. Ma ari linge ta ira nuno pakpakat i dades be da palai ine.
Ma ira galogalo na turadi ing pata ta minminanes ta di, di halilie hagae
ira nuno nianga hoke di la gilgil bileng ta ira mes na nianga tane God di
ga pakat. Ma be di gil hobi di tagure no nudi ngas ter tano nudi hiniruo.
17 Io kaie, ira nugu bilai na harwis, i tahut be mu na harbalaurai timaan
kinong mu te huna nunure ter kakarek ra linge. Mu na harbalaurai timaan
be ira ut na ul ba di nahula lamus harara mu ma mu na puko talur no
numu tuntunur dades.
18 Iesene i tahut be mu na tahuat tano harmarsai tano nudait Watong
Jisas Krais, no nudait ut na Haralon, ma be mu na hana hakakari tano
numu minminanes utana. Da pirlet ie kakarek ma hathatikai. Tutuno
sakit.

3:9 Hab 2:3; 1 Timoti 2:4 **3:10** Luk 12:39; 1 Tesolonaika 5:2; Matiu 24:29,35 **3:13** Ais 65:17; 66:22; Ninanaas 21:1,27 **3:15** Rom 2:4 **3:17** Mak 13:33; 1 Korin 10:12

No Luaina
Pakpakat tane
JON

Jon no apostolo ga pakat ikin ra pakpakat ma ra haleng na nianga naramon tana i manga haruat ma ira nianga da nes tano Tahut na Hininaawas nong Jon ga pakat ie. Ira haleng na ut na minanes di lik be Jon ga kis tusu Esia ing iga pakat ikin ra pakpakat ma iga pakpakat tupas ira lotu rusu Esia. Jon ga ura hakatom di ira ut na nurnur ta ira tena harausur harabota (nes 1 Jon 2:26) ing di git tangtange be ira linge da nes tano ula hanuo ma ira palatamai dait i sana ma ira tanua dait i tahut. Io kaie, di git tangtange be pata ta linge be dait gil ira sasana ta ira sana palatamai dait, ma ing no turadi Jisas ga mat, paile Krais no Natine God nong ga mat. Iesene Jon ga manga harus leise no nudi mangana lilik hobi. Iga tange be ing dait gil ra sasana dait lake ira harkurai tane God (3:4), ma be di ira natine God pa di lale gilgil ra sasana (2:28-3:12). Jon ga manga sip be dait na tiktikai ma ne Jisas ma no nuno Mama naramon ta ira tintalen na madares. Ikin no surno ta ikin ra pakpakat, be **ira ut na nurnur di na murmur ira tintalen na madares (1:5-7).** Paile tale tikenong be na tange be ite nurnur tane Krais ma sene ila murmur ira sana tintalen na kadado. Iesene nesi tikenong i tartaram ira harkurai tane God i kis ter tane God (3:24) ma no surno ta ira harkurai tane God horek, be dait na harmarsai harbasie ma dait na nurnur tane Jisas Krais no Natine God (3:23). Jon ga sip be dait nage palai be no turadi Jisas (1:1; 4:2-3), aie no Mesaia (nong di kilam ie be 'Krais'; 2:22; 5:1), no Natine God (2:23; 3:23; 4:9-10; 4:14-15; 5:5-13; 5:20), ma be aie iat ga mat uta dait be na halon dait (5:4-8). Jon ga sip be dait nage manga palai be dait te hatur kawase ikin ra nilon hathatikai ing be dait te nurnur tano Natine God (5:13).

No Nianga na Nilon.

1 Mem hinawase mu uta nong ga kis ter menalalie tano hathatahun,
nong mem ga hadade ma mem ga nes ie ma ira mata mem. Io, mem ga
nesnes ie ma mem ga sigire ie ma ira luma mem. Ma ikin iat mon mem
hinawase mu utana, no Nianga na Nilon.
2 Ma no nilon ga harapuasa ma mem hinawase mu uta ikin ra nilon
hathatikai. Mem ga nes ie ma mem hatutuno ie ta mu. Ikino nong ga kis
tikai ma ne Mama ma iga harapuasa ter ta mem.
3 Ma mem hinawase bileng mu uta nong mem gate nes ma mem gate
hadade waing mu bileng mu nage tiktikai ma mem. Ma mem tiktikai iat
ma ne Mama ma no Natine, Jisas Krais.
4 Ma mem pakat ter kakarek ra linge ta mu waing ira nudait gun-
gunuama na duk.

I tahut be dait na hanana tano madares.

5 Io, ikin no hininaawas mem ga hadade leh ie tane Jisas Krais ma mem
hinawase mu urie horek: God aie no lulungo ma pata tutuno ta kadado
tana.
6 Ing be dait tange be dait tiktikai ma ie iesene dait hanana ra kadado,
io, dait harakale ma ira nudait tintalen paile haruat ma ira tutuno God te
hapuasne.

1:1 Jon 1:1 **1:2** Jon 1:14 **1:4** Jon 16:24 **1:5** 1 Timoti 6:16; Jemes 1:17 **1:6** 1 Jon 2:4

7 Iesene be dait hanana tano madares hoke aie iat i kis tano madares, io,
dait tiktikai harbasie ta dait ma no de ne Jisas no Natine i hagamgamatien
dait ta ira sana tintalen bakut.
8 Ing be dait tange be pata nudait ta sana tintalen dait hasakit baling ta
dait ma dait lik be ikino hinarakale i tutuno iesene ira tutuno tane God
paile kis ta dait.
9 Iesene be dait na hinawas palai ta ira nudait sana tintalen, io, God na gil
haruat ta ira nuno kunubus ma ina gil ra takados horek: na lik luban leise
ira nudait sasana ma ina hagamgamatien dait sukun ira tintalen bakut
paile takados.
10 God i tange be dait te gil ra sasana. Ing be dait tange be dait paile gil
ta sasana, io, dait kilam God be a ut na harakale ma no nuno nianga paile
kis ta dait.

2

1 Iou pakat kakarek ra linge ter ta mu ira natigu tane Krais waing pa mu
nale gil ra sasana. Iesene be tikenong na gil ta sasana, a nudait tikenong
kanaia nong i iangianga uta dait ra matmataan tane God. Ma aie ne Jisas
Krais no takadoswana.
2 Ma aie iat no hartabar uta ira nudait sana tintalen nong ga hamane
no ngalngaluan tane God. Ma pata be uta ira nudait sasana sene. Uta ira
sasana bileng tano ula hanuo bakut.

Dait na nunure hohaam be dait nunure God.

3 Dait nunure be dait nunure ter God horek, ing be dait taram ira nuno
harkurai.
4 Nesi tikenong i tange be i nunure ter ie ma sene paile taram ira nuno
harkurai, io, a ut na harakale ie ma ira tutuno tane God paile kis tana.
5 Iesene tutuno sakit, be tikenong i taram ira nuno nianga, i hamanis be
no nuno sinisip utuma hone God te duk. Ma dait nunure hohaam be dait
kis ter tana? I horek:
6 Nesi tikenong i tange be ila kis ter tane God, io, i tahut be na hanana
hoke Jisas ga hana hobi.
7 Ira bilai na hinsaagu tane Krais, iou paile pakpakat tike sigar harkurai
ukaia ho mu, iesene no tuarena mon nong mu ga hatur kawase tur leh
menalalie tano hathatahun. Ikin ra tuarena harkurai, aie no hininaawas
mu ga hadade ie.
8 Iesene i tutuno bileng be iou pakpakat tike sigar harkurai ukaia ho
mu. Ma da palai be i tutuno be ikin ra harkurai i sigarna kinong da nes
ie tano nilon tane Jisas ma ira numu. Ma i palai hobi kinong no kadado i
ura patpataam ma no lulungo tutuno ite murarang um.
9 Nesi tikenong i tange be i kis ter ra madares iesene be i malentakuane
no hinsaana tane Krais, io, i kis ter baak ra kadado.
10 Nesi nong i marse no hinsaana tane Krais ila kis ter tano madares ma
pata ta sasana tana be na hapuko ie.
11 Iesene nesi tikenong i malentakuane no hinsaana, io, i kis ter tano
kadado ma ila hanana hurbit tano kadado. Ma pai nale nunure be i hanana
uha kinong no kadado te hapulo ira iruo matana.
12 Iou pakpakat tupas mu ira natigu tane Krais kinong God te lik luban
leise ira numu sana tintalen utano hinsane Krais.

1:8 Sam 32:5; Snd 28:13 **2:1** Hibru 9:24 **2:2** Jon 1:29; Kolose 1:20; 1 Jon 4:10 **2:5** Jon 14:21,23 **2:7** Jon 13:34; 2 Jon 5-6 **2:8** Rom 13:12; Jon 1:9 **2:9** 1 Jon 4:20 **2:10** Rom 14:13 **2:11** Jon 12:35

13 Iou pakpakat tupas mu ira nongtamat tano lotu kinong mu nunure
ter ie nong te kis ter menalalie tano hathatahun. Iou pakpakat tupas mu
ira marawan tano lotu kinong mu te bul hanapu no Ut na Sana.
14 Iou pakpakat tupas mu ira natigu kinong mu nunure ter Mama. Iou
pakpakat tupas mu ira nongtamat kinong mu nunure ter ie nong te kis ter
menalalie tano hathatahun. Iou pakpakat tupas mu ira marawan kinong
mu dades ma no nianga tane God ila kis ter ta mu ma mu te bul hanapu
no Ut na Sana.

Waak dait sipsip ira tintalen ma ira linge tano ula hanuo.

15 Waak mu sipsip ira tintalen ma ira linge tano ula hanuo. Ing be nesi
tikenong i sipsip ira tintalen tano ula hanuo, io, paile sip Mama.
16 Iou tange hobi kinong ira linge bakut tano ula hanuo, ira sana
harsipsip, ira sana nes kalak, ma ira tintalen na sa butbut, paile hanawat
metuma hone Mama. Pata. I hanawat mekira ra ula hanuo.
17 Ma no ula hanuo i patpataam hanana, ma di bileng ing di sip no ula
hanuo. Iesene nesi tikenong i gil haruatne ing God i sip be na gil hobi, io,
na lon hathatikai.

Ira ebar tane Krais di harus leise no Natine iesene dait la kis ter tano Natine ma dait nunure ira tutuno God te hapuasne.

18 Ira natigu tane Krais, kakarek no patpataam tano ula hanuo. Ma hoke
mu ga hadade be no ebar tane Krais na hanawat, ma kakarek iat a haleng
na ebar tane Krais di te hanawat ter. Io kakarek dait te nunure be no
haphapatam kinong di te hanawat um.
19 Di ga hana sukun dait iesene paile nudait tutuno di. Ing be a nudait
tutuno di, pa di gorle hana sukun dait. Iesene no nudi hinana leh i hamanis
be di bakut, paile nudait di.
20 Iesene no Halhaaliena te tabar mu ma ikino nong i hapalaine mu kaie
mu bakut mu ge nunure ira tutuno God te hapuasne.
21 Iou pakpakat tupas mu urah? Kinong mu nunure kike ra tutuno pata
be kinong pa mu le nunure ie? Iou pakpakat ukaia ho mu kinong mu
nunure ter ira tutuno ma mu nunure be pata ta hinarakale na hanawat
metuma naramon ta ira tutuno.
22 Nesi no ut na harakale? Aie nong i harus leise Jisas be aie no Mesaia.
Tike mangana turadi hobi, aie no ebar tane Krais kinong i harus leise
Mama ma no Natine.
23 Nesi nong i harus leise no Natine paile hatur kawase Mama. Ma nesi
nong i haut be Jisas no Natine God, io, i hatur kawase bileng Mama.
24 Ma mu, i tahut be mu na bala leh ikino hininaawas nong mu gate
hadade leh tano hatahun be na be kis ter ta mu. Ing be ikino hininaawas
nong mu ga hadade leh tano hatahun ila kis ter ta mu, io, mu bileng mu
na kis ter tane Mama ma tano Natine.
25 Ma no kunubus nong aie iat ga ter ta dait i horek: no nilon hathatikai.
26 Iou pakpakat kakarek ra linge uta dong ing di walwalar ura lamlamus
harara mu.
27 Ma mu, pa mu le supi ter be ta tikenong na hausur mu ta tike linge
kinong Krais ga tabar mu ma ikino nong i hapalaine mu ma ikinong ila
kis ter ta mu ma ila hausur mu uta ira linge bakut ma i tutuno bileng ma
paile harakale. Io kaie, i tahut be mu na kis ter tane Krais hoke ikino nong
i hapalaine mu ite hausur mu hobi.

2:15 Rom 8:7 **2:16** Rom 13:14 **2:17** Matiu 7:21 **2:18** Matiu 24:5,24; 2 Jon 7 **2:19** Apostolo 20:30 **2:20** 1 Korin 2:15 **2:22** 1 Jon 4:3; 2 Jon 7 **2:23** Jon 5:23; 1 Jon 4:15; 5:1 **2:27** Jon 16:13

Ira natine God pa di lale gilgil sasana.

28 Io, ira natigu tane Krais, i tahut be mu na kis ter tane Krais waing dait
nage balaraan ter be ing na harapuasa, dait nahula malahuan ta ikino
tamat na bung be na hanawat.
29 Ma mu nunure be Krais i takados. Io kaie, mu nunure bileng be nesi
tikenong ila gilgil ra tintalen takados, aie tike natine God.

3

1 Nes baak! A tamat no harmarsai tikai ma ra sinisip nong Mama te ter
ta dait! Io kaie, di ge kilam dait be ira natine God dait. Ma ikinin i tutuno.
No ula hanuo paile nunure kilam dait, kinong urah, pai gale nunure kilam
God bileng.
2 Ira bilai na hinsaagu tane Krais, a natine God dait kakarek. Ma sene
paile hanawat palai baak be a mangana turadi hohaam dait namur. Iesene
dait nunure be dait na ngan hoke ne Krais ing Krais na hanawat puasa
kinong na hanawat palai ta dait be a mangana turadi hohaam tutuno ie.
3 Ma nesi tikenong ila kiskis nanahe ma ra nurnur be na ngan baak
hoke ne Krais, io, ikino turadi ila hagamgamatien no nuno nilon hoke
Krais bileng i gamgamatien.
4 Nesi tikenong i gil sasana i hamanis be a ul pat ie tane God kinong i lake
ira nuno harkurai. Tutuno sakit, ira sana tintalen i haruat hoke tikenong
i lake ira harkurai tane God kaie i ul pat tane God.
5 Ma mu nunure be Krais ga hanawat ura kapkap leise ira sana tintalen.
Ma pata ta sasana i kis tana.
6 Pata tikenong ila kis ter tana ila gilgil sasana. Ma pata tikenong ila
gilgil sasana i nunure ter ie.
7 Ira natigu tane Krais, mu na harbalaurai timaan, tikenong nahula
lamus harara mu. Nesi nong ila gilgil no takados a takadoswana ie hoke
Krais a takadoswana ie.
8 Nesi tikenong ila gilgil sasana, a gar tane Satan ie, kinong Satan ga gil
leh ra sasana tur leh tano hathatahun. No burwana ikin be no Natine God
gom hanawat be na haliare ira pinapalim tane Satan.
9 Pata tike natine God la gilgil sasana kinong ite kap ira mangana tintalen
tane God utuma naramon tana. Ma paile tale be ina gil sasana, urah, a
natine God ie.
10 Kaie na palai horek be garim ira natine God ma garum ira natine
Satan: ing be tikenong pai lale gilgil no takados paile gar tane God ie, ma
nong bileng pai lale marmarse no hinsaana tane Krais.

Dait na marse harbasiane dait.

11 Io, ikin no hininaawas mu gate hadade leh metuma ra hatahun, be
dait na marse harbasiane dait.
12 Waak mu ngan hoke ne Kain. Aie tano Ut na Sana. Ma aie nong ga
ubu bing no tesne. Ma iga ubu bing ie urah? Kinong ira nuno tintalen ga
sana ma ing tano tesne ga takados.
13 Io kaie, ira hinsaagu tane Krais, waak mu karup be no ula hanuo i
malentakuane mu.
14 Urah? Kinong dait nunure be dait te hana sukun ra minat ma dait
te lala tano nilon. Ma dait nunure hobi kinong dait marse harbasiane ira

---

2:29 1 Jon 3:10 **3:1** Jon 1:12-13; 16:3 **3:2** 2 Korin 3:18 **3:5** Jon 1:29; 1 Pita 2:22-24; 1 Jon 2:2 **3:8** Jon 8:44 **3:9** 1 Jon 5:18 **3:11** Jon 13:34 **3:12** Stt 4:8 **3:13** Jon 5:18-19 **3:14** Jon 5:24

hinsaa dait tane Krais. Nesi tikenong paile hatur kawase ra harmarsai, ila
kis ter ra minat.
15 Nesi tikenong i malentakuane no hinsaana tane Krais, a ut na harubu
bingibing ie. Ma mu palai be no nilon hathatikai paile kis ter ta tike ut na
harubu bingibing.
16 Dait nunure no pipilaina tano tintalen na harmarsai horek: Jisas ga
ter leise no nuno nilon, iga mat uta dait. Io kaie, i takados be dait, dait na
taguro ura minat uta ira hinsaa dait tane Krais.
17 Iesene nesi tikenong a nuno ta linge ma i nes ra sunupi tano hinsaana
tane Krais sene be paile marse ie, io, tutuno sakit no mangana harmarsai
tane God pai lale kis ter tana.
18 Ira natigu tane Krais, waak dait tange mon be dait marse ira mes.
Iesene i tahut be dait na hamanis ira nudait harmarsai ma ira nudait
tintalen tupas di, kike ra mangana tintalen ing i haruat ma ra tutuno God
te hapuasne ta dait.
19-20 Ing be dait harmarsai hobi dait na nunure be dait kis naramon ta ira
tutuno tane God. Ma ing dait tur ra matmataan tane God i tale be tiketike
na kilingane be a mon sasana tana. Iesene dait ing dait harmarsai, dait na
kis na balaraan um. Urah, kinong God i tamat ta ira harkurai ta ira tinga
dait ma i nunure be nesi tuno dait.
21-22 Ira bilai na hinsaagu tane Krais, ing be dait paile kilingane be a
mon sasana ta dait, io, dait na kis na balaraan ra matmataan tane God.
Ma ne God na tabar dait ma ing dait saring leh kinong dait taram ira nuno
harkurai ma dait gil ira linge ing i halaro ie.
23 Ma ikin no nuno harkurai, be dait na nurnur tano hinsana no Natine
Jisas Krais ma be dait na marmarse harbasiane dait haruat tano nuno
harkurai ga ter ta dait.
24 Ma nesi tikenong i taram ira nuno harkurai ila kis ter tane God ma ne
God bileng ila kis ter tana. Ma dait nunure hohaam be ila kis ter ta dait?
No Tanuo nong God te ter ie ta dait i hapalaine dait hobi.

4

Dait na walar dong ing di tange be no tanuo tane God i hinawase di tari linge.

1 Ira bilai na hinsaagu tane Krais, a haleng ira tangetus harabota di te
hana harbasie tano ula hanuo. Io kaie, waak mu nurnur ta ira turadi
bakut ing di tange be no Tanuo tane God i hinawase di tari linge. Iesene
mu na walar di ura nunure be God i ter ra nianga ta di be pata.
2 Ma i tale mu be mu na nes kilam baak no Tanuo tane God naramon
ta tike turadi ta ira nuno nianga. Nesi tikenong i nurnur be Jisas Krais ga
hanawat ukira ma ing be iga hanawat a turadi ie, ma i hinawas palai hobi,
io, mu na nunure be no Tanuo metuma hone God i kis tana.
3 Iesene nesi tikenong i harus leise Jisas hobi, io, no Tanuo metuma
hone God paile kis tana. Pata. I hatur kawase mon no tanuo tano ebar
tane Krais. Mu ga hadade be ira ebar tane Krais na hanawat. Ma tutuno,
kakarek um di te hanawat ter kira ra ula hanuo.
4 Ira natigu tane Krais, mu gar tane God, ma mu te bul hanapu kike ra
mangana turadi tikai ma ira nudi harausur kinong ikino nong i kis ta mu
i tamat tane Satan nong i kis tano ula hanuo.

3:15 Ninanaas 21:8 **3:16** Jon 13:1; Galesia 1:4 **3:17** Lo 15:7 **3:18** Jemes 2:15-16 **3:21-22** Hibru 4:16 **3:23** Jon 6:29; 13:34 **3:24** 1 Jon 4:13 **4:1** Matiu 7:15; 1 Jon 2:18; 2 Jon 7; 1 Tesolonaika 5:21 **4:2** 1 Korin 12:3 **4:3** 1 Jon 2:18 **4:4** Matiu 12:29; 1 Jon 5:4-5

5 Di tano ula hanuo, io kaie, di ianga mekira ra ula hanuo ma no ula
hanuo i taram di.
6 Dait gar tane God, ma nesi tikenong i nunure ter God na taram dait.
Iesene nesi tikenong paile gar tane God pai nale taram dait. Horek ing dait
na nes kilam ira turadi ing no Tanuo ta ira tutuno tane God i kis ta di, ma
dong ing di hatur kawase ra tanuo na harakale.

Dait na marse harbasiane dait kinong God ga huna marse dait.

7 Ira bilai na hinsaagu tane Krais, i tahut be dait na marse harbasiane
dait kinong no tintalen ura ter harmarsai, aie metuma hone God. Ma nesi
tikenong i ter harmarsai, a natine God ie ma i nunure ter God.
8 Nesi tikenong paile ter ra harmarsai, paile nunure God kinong ira
tintalen bakut tane God, a tintalen na harmarsai.
9 Ma ne God ga hamanis no nuno harmarsai uta dait horek: iga tule leise
no nuno halhaaliena bulukasa ukira tano ula hanuo ura haalon dait.
10 Ma a mangana linge so ikin ra tintalen na harmarsai? No surno paile
horek, be dait te sip God. Pata. Iesene no surno be God ga sip dait gom
marse dait, ma iga tule leise no Natine, a hartabar ie uta ira nudait sana
tintalen ura hamane no ngalngaluan tane God.
11 Ira hinsaagu tane Krais, ing be God ga marse dait hobi, io, i takados
be dait, dait na marse harbasiane dait.
12 Pata ta tikenong pai gale nes God. Pata. Sene be ing dait marse
harbasiane dait, io, God ila kis ter ta dait ma no mangana harmarsai tane
God te duk naramon ta dait.
13 Dait nunure be dait la kis ter tana ma ila kis ter ta dait horek, kinong
ite ter no Tanuana ta dait.
14 Ma ne Mama ga tule no Natine ukira be aie no ut na Haralon tano ula
hanuo. Mem gate nes ikin ma mem hatutuno ie ma ira numem hininaawas
ta mu.
15 Nesi tikenong i haut be Jisas aie no Natine God, io, God ila kis ter tana
ma ila kis ter tane God.
16 Ma dait te kilingane ma dait nuruan no harmarsai tane God tupas
dait.
Ira tintalen bakut tane God, a tintalen na harmarsai. Ma nesi tikenong
ila kis ter ta ikino mangana nilon ila kis ter tane God ma ne God la kis ter
tana.
17 Io, dait na kis na balaraan tano bung na harkurai kinong dait hoke ne
Krais kira ra ula hanuo. Ma ing be dait na kis na balaraan hobi i hamanis
be i manga marse hababane dait ma dait manga sip hababane ie.
18 Ing dait sip ie hobi, ma aie bileng i sip dait, paile tale be dait na burut.
Pata. Ing dait sip tutuno iat ie ma i sip tuno dait, ikino tintalen ila kapkap
leise no bunurut. Io kaie, ing be tikenong i burut, ikin ra tintalen na sinisip
paile duk ter tana kinong no bunurut i kis tikai ma ra harpadano.
19 Io, dait sip um ie kinong iga huna sip dait. Ma dait marse ira mes
kinong iga huna marse dait.
20 Ma ing be tikenong na tange be, “Iou sip God,” sene be i malentakuane
no hinsaana tane Krais, io, a ut na harakale ie. Ma i nanaas be a tutuno
ikin kinong nesi tikenong paile marse ira mes na matanabar tane God ing
ite nes ter di, io, paile tale be na sip God nong paile nes ie tike pana.
21 Ma dait hatur kawase ikin ra harkurai mekaia ho ie, be nesi tikenong
i sip God na marse bileng no hinsaana tane Krais.

4:5 Jon 8:47; 15:19 **4:9** Jon 3:16 **4:10** Rom 5:8-10; 1 Jon 2:2 **4:12** Jon 1:18 **4:13** 2 Korin 1:22; 1 Jon 3:24 **4:21** Mak 12:29-31

5

1 Nesi tikenong i nurnur be Jisas aie no Mesaia, io, a natine God ie. Ma
i nanaas be nesi i sip no mama nuno tikenong na marse bileng no natine.
2 Dait nunure horek be dait marse ira natine God: dait sip God ma dait
gil haruatne ira nuno harkurai.
3-4 Ma ing be dait taram ira nuno harkurai i hamanis be dait sip ie. Ma
ira nuno harkurai pa dile tirih kinong ira natine God di haruat ura papaas
hasur ira sana tintalen tano ula hanuo. Ma dait paas hasur ira sasana tano
ula hanuo horek: dait nurnur ta ira tutuno God te hapuasne.

Jisas aie no Natine God ma no nilon mekaia ho ie sene mon.

5 Ma nesi nong i bul hanapu ira sana tintalen tano ula hanuo? Nong
sene mon nong i nurnur be Jisas aie no Natine God.
6 Jisas Krais aie iat nong ga kap baptais ma iga mat ing iga hanawat
ukira. Ing be iga hanawat ukira pai gale kap baptais sene mon. Pata.
Iga kap baptais ma iga mat bileng. Ma no Halhaaliena Tanuo iat nong i
hatutuno ikin ma no nuno hininaawas. Ma i hatutuno ie hobi kinong ila
tangtange ra tutuno.
7-8 Io, aitul ing duhat hatutuno be Jisas aie no Natine God. Ma duhat
horek: no Tanuo, no nuno baptais, ma no nuno minat. Ma duhat bakut
duhat haut tikai.
9 Ma i nanaas be da haut leh no hininaawas ta tike turadi ing be i
hatutuno tike linge. Iesene ing be God i hatutuno ikin ma no nuno
hininaawas, io, no nuno hininaawas i manga tutuno tano hininaawas
gar na turadi kinong no nuno hininaawas, no hininaawas tane God utano
Natine.
10 Nesi tikenong i nurnur tano Natine God i kap usurane ikin ra
hininaawas. Nesi tikenong paile nurnur tane God i kilam God be a ut
na harakale ie kinong paile nurnur tano hininaawas tane God ing God i
hatutuno ira linge utano Natine.
11 Ma no hininaawas nong God te hatutuno ter ie ta dait, aie horek: God
te tabar dait ma no nilon hathatikai ma ikin ra nilon mekaia hono Natine.
12 Nesi tikenong i hatur kawase no Natine i hatur kawase bileng no nilon.
Ma nesi tikenong paile hatur kawase no Natine God paile hatur kawase
no nilon.

I tale be dait na nunure be dait hatur kawase ter no nilon hathatikai.

13 Iou pakat kakarek ra linge ukaia ho mu ing mu nurnur tano hinsana
no Natine God waing mu na nunure be mu hatur kawase ter no nilon
hathatikai.
14 Ma dait balaraan ter ra matmataan tane God kinong dait nunure ter
be God i hadade dait ing be dait sasaring haruat tano nuno sinisip.
15 Ma ing be dait nunure hobi be i hadade ira nudait sinsaring bakut,
io, dait nunure bileng be dait hatur kawase ira binabalu ta ira nudait
sinsaring tupas ie.
16 Be tikenong i nes no hinsaana tane Krais i gil tike sasana ing paile
haruat be na lamus ter ie tano minat, io, ina sasaring ma ne God na ter
no nilon tana. Iou iangianga uta ira sana tintalen ing paile haruat be na
lamus ter tikenong tano minat. Iesene a mangana sasana kanaia i haruat
be na lamus ter tikenong tano minat. Iou paile tange be ina sasaring uta
ikinong.

5:1 1 Jon 4:15 **5:3-4** Jon 14:15,23-24 **5:6** Jon 1:29-34 **5:7-8** Jon 15:26 **5:9** Jon 5:32-37
5:10 Galesia 4:6 **5:12** Jon 3:36 **5:13** Jon 20:31 **5:14** Jon 14:13; 1 Jon 3:21-22 **5:16** Matiu
12:31

17 Ira tintalen bakut paile takados, a sana tintalen. Iesene ari mangana
sasana paile haruat be na lamus ter tikenong tano minat.
18 Dait nunure ter be nesi a natine God ie, pai lale gilgil ra sana tintalen.
Iesene no Natine God ila balbalaure timaan ie ma no Ut na Sasana paile
tale be na hagae ie.
19 Ma dait nunure ter be dait gar tane God sene be no ula hanuo bakut
i kis ter tano harkurai tano Ut na Sasana.
20 Ma dait nunure ter bileng be no Natine God te hanawat ukira ma ite
hapalaine dait waing dait nage nunure ie, aie no God tutuno. Ma dait kis
ter tana nong i tutuno. Ma ikinong, aie no Natine Jisas Krais. Aie no God
tutuno ma aie no nilon hathatikai.
21 Ira natigu tane Krais, mu na kis pas ira god harabota.

5:18 1 Jon 3:9

No Airuo
na Pakpakat tane
JON

Jon no patuana apostolo ga pakat ikin ra pakpakat. Taitus ikino pana bung ira ut na harpir di git hanana harbasie ura hinarpir ma no tahut na hininaawas. Ma ne Jon ga sip be ira Kristian di na harmarsai harbasie ma di na bala leh kike ra ut na harpir. Iesene iga hakatom bileng di ta ira tena haraussur harabota ing pa di gale lik be no turadi Jisas aie no Mesaia tutuno ma no Natine God. Jon pai gale sip be ira Kristian di na bala leh di ta ira nudi hala, di nahula harahut ira nudi haraussur harabota.

Dait na marse harbasiane dait haruat ma ira tutuno God te hapuasne.

1 Iou no patuana tena harbalaurai tano lotu, iou pakat ikin ra nianga
ukaia tano numu lotu nong God te gilamis ie hoke tike bilai na haine, ma
ukaia ho mu ira matanabar na lotu hoke ira natine. Ma iou, iou marse mu
haruat ma ira tutuno God te hapuasne ta dait. Ma pata be iou sene mon.
Pata. Di bakut ing di nunure ira tutuno tane God ma di te kap usurane
kike ra tutuno, io, di marse bileng mu.
2 Urah? Kinong ira tutuno ila kis ter ta dait ma pai nale panim leh.
3 Io, a harmarsai ma ra malum na kis tikai ma dait metuma hone Mama
God ma ne Jisas Krais no Natine Mama kinong dait kis tikai ma ira tutuno
ma dait marse harbasiane dait.
4 Iou ga manga laro ing be iou ga nunure leh be ari ta mu, mu la lolon
mur ira tutuno hoke no nudait Mama ga kure ter ta dait.
5 Ma kakarek iou saring no numu lotu be dait na marse harbasiane dait.
Ma be iou pakat ikin ra harkurai ukaia ho mu, paile sigarna ta mu. Pata.
Aie mon ikinong dait ga hatur kawase menalalie ra hatahun.
6 Ma a mangana linge so no tintalen na harmarsai? Aie horek: dait
na mur ira harkurai tane God. Ma ikino harkurai nong mu ga hadade
menalalie ra hatahun aie horek, be dait na hanana ma ra harmarsai
harbasie ta dait.

Mu na harbalaurai ta ira tena haraussur harakale.

7 Iou saring mu hobi kinong a haleng di te hana tano ula hanuo ma di
lamus habota ira matanabar. Di kike ing di harus be Jisas Krais i hanawat
ukira hoke tike turadi. Ma ing be tikenong na harus leise Krais hobi aie
no ebar tane Krais ma aie nong ila haabota lamus ira matanabar.
8 Mu na harbalaurai be ira linge dait te papalim urie nahula panim leh
iesene be mu na hatur kawase ira puspusno bakut ira numu mangason.
9 Nesi tikenong pai lale kis ter tano haraussur tane Krais ma ite hana
longai sukun ie, io, paile hatur kawase God. Ma sene be nesi tikenong ila
kis ter ta ikino haraussur i hatur kawase Mama dur bakut ma no Natine.
10 Ma ing be tikenong na hanawat tupas mu ma paile hanawat ma ikino
haraussur, io, waak mu balbala leh ie ta ira numu hala ma waak mu
balbalaan ma ie.
11 Ma waak mu gil hobi kinong nong i harbalaan ma ie i harahut ie ta
ira nuno sana pinapalim.
12 Iou sip be ni hinawase mu uta haleng na linge iesene iou malok be ni
pakat tike lawas na pakpakat ukaia ho mu. Ma iou lik be na tale iou be ni

1:4 2 Jon 3 **1:5** 1 Jon 2:7 **1:7** 1 Jon 4:1-3

hana tupas mu iou nige tur mate mu ma dait nage wowor tikai waing no
nudait gungunuama na duk.
13 Io, ira matanabar ta ikino lotu ing God te gilamis di ma di harbalaan
ma mu, di tula harmarsai ukaia ho mu.

No Aitul
na Pakpakat tane
JON

Jon no patuana apostolo ga pakat ikin ra pakpakat ma iga laro ma ne Gaius kinong igate bala leh ma igate harahut ira ut na harpir ing di ga hana tupas ie (nes no ula nianga ta 2 Jon). Ma sene be Jon ga tibe hapenpen no sana turadi ne Dioterpes nong pai gale bala leh kike ra ut na harpir gom tigel ira mes be pa di nale ter ra harharahut bileng, ma iga tule leise di metuma naramon tano lotu ing di ga harahut kike ra ut na harpir.

Jon ga sasaring utane Gaius nong ga lolon murmur ira tutuno God te hapuasne.

1 Aiou no patuana tena harbalaurai tano lotu, iou pakat ikin ra nianga ukaia ho ugo Gaius, no tahut na tasigu tane Krais. Iou ter no nugu harmarsai tam haruat ta ira tutuno God te hapuasne ta dait.

2 Tahut na tasigu, iou sasaring be no palatamaim i langalanga timaan ma be ira mes na linge tano num nilon i tahut bakut bileng, haruat ma no kinkinis tano tanuam nong i lon timaan ter.

3 Ma iou sasaring hobi kinong iou ga manga laro ing ari hinsaa dait tane Krais di ga hanawat ma di ga hininaawas be u la murmur ira tutuno tane God. Ma no nudi hininaawas ga haruat ma ing iou te nunure ter be u la lolon mur ira tutuno.

4 Ma pata tike linge pai nale manga halaro iou hoke ira nugu hinadado uta ira natigu naramon tane Krais be di la lolon murmur ira tutuno tane God.

I tahut be da harahut ira ut na harpir.

5 Tahut na tasigu, u murmur ira sinisip tane God ing u gil ra mangana harharahut ta ira hinsaa dait tane Krais ma tutuno sakit be a wasire tutuno di tam.

6 Di te hininawase ira matanabar na lotu uta ira num harmarsai ter ta di. Na tahut be nu harahut ira nudi sunupi tano nudi hinana ma be ira num mangana harharahut na haruat ma no sinisip tane God be nu gil hobi ta di.

7 Ma ina tahut be nu gil hobi kinong di ga hana hoke ra tultule be di na papalim utane Jisas ma pa di gale hatur kawase ra harharahut mekaia ta di ira tabuna nurnur.

8 Io kaie, i takados be dait, dait na harahut ira mangana turadi hobi waing dait na papalim tikai ma di uta ira tutuno tane God.

Waak dait walar mur ira sasana hoke Dioterpes, iesene ira bilai.

9 Io, iou ga pakpakat ukaia tano lotu ma sene be Dioterpes nong i manga sip be aie iat na lie ta mu paile taram mem.

10 Io kaie, ing ni hanawat iou ni hinawas palai uta ira nuno tintalen. I tangtange hagae mem ma ra sana nianga na hinarakale. Ma ing i tange hagae mem hobi, ikinong ra tintalen paile manga halaro ie. Pata. I sip be na gil ira mes na sasana bileng ura nuno gungunuama. Pai nale bala leh bileng kike ra mangana tultule tane Krais be di hanawat. Ma dong ing di

---

1:1 Apostolo 19:29; Rom 16:23 **1:3** 2 Jon 4 **1:6** Taitus 3:13 **1:7** 1 Korin 9:12

sip be di na harahut kike ra tultule hobi, io, ila tingtigel di ma ila tultule
leise di metuma naramon ra hala na lotu.
11 Tahut na tasigu, waak u walar mur ira sasana iesene nu walar mur ira
tahut. Nesi tikenong ila gilgil ira bilai, a gar tane God ie. Ma nesi tikenong
ila gilgil ra sasana, dur paile harnunurai ma ne God.
12 Di bakut di tange be a bilai na turadi Demitirius. Ma ira nuno tintalen
i haruat ma ira tutuno kaie i hamanis bileng be a bilai na turadi ie. Ma
mem bileng, mem suro haut hobi ma u nunure be no numem hininaawas
i tutuno.
13 Iou ga ura hininawase ugo uta haleng na linge iesene iou malok be ni
pakat tike lawas na pakpakat ukaia ho ugo.
14 Iesene iou lik be na tale iou be ni hana tupas ugo namur dahine, nige
tur mate ugo ma der nage wor.
15 A malum tam. Ira hinsaa dait kira di tula harmarsai ukaia ho ugo.
Iou saring ugo be nu tange hamanis ira numem harmarsai ta di kaia.

1:11 1 Jon 3:6-10 **1:13** 2 Jon 12

No Pakpakat tane
JUT

I nanaas be Jut aie no tasine Jisas (nes Matiu 13:55 ma Mak 6:3) ma no tasine Jemes bileng (Jut 1; ma nes no ula nianga tano pakpakat tane Jemes). Ma ira haleng na nianga tane Jut i manga haruat ma ari nianga tane 2 Pita 2:1-22. Taitus ikino pana bung ira turadi ing di ga manga sana tutuno iat, di gate lala ta ira lotu, di gom kios no tahut na hininaawas ma di ga tange be i bilai be ira Kristian di na gil ra sasana (Jut 4). Iesene Jut ga halilik leh ira Kristian be paile tale be no tahut na hininaawas na kikios (Jut 3) ma iga hininaawas ma ari pir ta ira pakpakat menalalie ura hamanis be God i nunure ura hapadano ira ut na sana hobi (Jut 5-16).

1 Aiou Jut no ut na tinaram tano pinapalim Jisas Krais i ter ie tagu, ma iou no tasine Jemes. Ma iou pakat kakarek ra nianga tupas mu ing God te tato mu, mu ing mu kis tano harmarsai tane God no nudait Mama ma no nuno harbalaurai ura utane Jisas Krais.
2 Io, a tamat na malum ma a harmarsai tupas mu.

Harbalaurai timaan uta ira tena harausur harabota ing a tamat na harpadano na hana tupas di.

3 Ira nugu bilai na harwis, iou manga sip be ni pakpakat tupas mu utano haralon nong dait bakut dait te hatur kawase ie. Iesene iou kilingane be i tahut be ni pakpakat ukaia ho mu ura haragat mu be mu na tur dades tano hininaawas nong mu gate nurnur tana. Iou manga saring mu be mu na harubu timaan uta ikino hininaawas nong pai nale kikios nong di ga ter ie ta ira matanabar tus tane God.
4 Ma i tahut be mu na gil hobi kinong ari turadi di te kumaan huat nalamin ta mu. Dong ing di la tutur talur God. Ma di kios no harmarsai tane God nong a hartabar bia mon ie, di ge tange be ikino harmarsai i halangalanga di be di na mur no tintalen na hilawa ma ira mes na sana tintalen bileng. Di harus leise Jisas Krais, aie no nudait kapawena Watong nong ila kure ter dait. Ma menalalie sakit a pakpakat ga huna hinawas be a harpadano na hana tupas um di. Ma i horek.
5 I tutuno be mu palai ter ta kakarek ra linge bakut iesene iou sip be ni halilik mu ter ta ing no Watong ga gil. Iga halon hasur ira nuno matanabar metua Isip iesene namur um iga haliare di ing pa di gale nurnur.
6 Ma ira angelo di ga hatur kawase ari mangana kinkinis be di na balaure ari linge. Iesene ari angelo di ga hana talur ira nudi kinkinis ing gor tahut be di na kis ter iat kaia. Kike ra angelo God te hiis kawase di kaia ra kadado. Ma paile tale di be di na hana talur kike ra kunubus. Pata. Ira kunubus na palim dit hatikane di utano harkurai tano tamat na bung namur.
7 Hoke iat mon Sodom ma ne Gomora ma ira taman di ga kis luhutane dur. Ira tintalen ta ira matanabar kaia i haruat ma ira tintalen ta kike ra angelo. Di ga manga mur no tintalen na hilawa ma sene pata be ikino tintalen sene mon. Di ga manga kalak be di na mur ra mes na mangana ninohon harsakit ta ing God i kilam be i takados. No nudi harpadano be di na kis tano ula eh nong pai nale pataam. Ma a harakatom ie ta ira matanabar.

1:1 Matiu 13:55 **1:4** Galesia 2:4; 2 Pita 2:1 **1:5** KBk 12:51; Nam 14:29-30 **1:6** 2 Pita 2:4 **1:7** Stt 19:1-25; 2 Pita 2:6,10

8 Iesene kakarek ra turadi nalamin ta mu, di sana bileng hobi. Ira nudi
barbarien i lamus di ura gilgil ira bilingana tintalen ma ira palatamai di. I
lamus di bileng be di na malok ura kinkinis ra hena ra harkurai tane God
ma be di na tange hagae ira angelo tuma nalu.
9 Iesene Maikel, tike lilie ta ira angelo, aie iat pai gale gil hobi. Ing ga
hargor ma ne Satan pane no palatamaine Moses ma iga ura tangtange be
i gil sasana, ga lalaren dahine be na bul hanapu ie ma ra dades na nianga.
Iga tange mon be, “No Watong na pir ugo utano num sasana.”
10 Iesene kakarek ra turadi nalamin ta mu, di ianga saasa di ge bul
hanapu ira linge ing pa dile palai ine. Di haruat ma ira raaia ing pata
nudi ta lilik. Di mur iat mon ira mangana sinisip ta ira palatamai dong
ing di nunure ter. Ma kakarek ra sinisip na haliare um di.
11 Maris ta di, na kabit di! Di te mur no ngas nong Kain ga hana tana.
Di te manga sip be di na tamapas leh tano takados na ngas uta barbarat
hoke Balaam ga gil. Di ul ba tane God haruat ma ne Kora ma tutuno sakit
di na hiruo ho ie.
12 Karek ra turadi nalamin ta mu, di hoke ra ula mamor be na hagae mu.
Di ian tikai ma mu ta ira numu gil nian ing mu gil ura hamanis ira numu
harmarsai harbasie. Iesene pa dile hirhir be di na ian tikai ma mu hobi.
Pa dile tahut na ut na harbalaurai. Di lik habaling iat di, ma ira mes, pata.
Di hoke ra bahuto na bata a dadaip na kap leise ma pai nale bata um. Di
hoke ra dahe ing paile huei tano pana bung na hunuei ta kike ra dahe. Di
hoke ra dahe ing ite tamaragat ma ite manga maranga.
13 Hoke ira paananoh ila gugune hanane ira kalahidil, kakarek ra turadi
di hapuasne ira nudi bilingana tintalen hobi. Di hoke ra tiding ing i kari
talur ira nudi kinkinis tuma ra mahuo. Ma sene God te tagure ter no nudi
kinkinis kaia ra tamat na kadado sakit.
14-15 Enok no liman ma iruo ta ira nudi harmur metua hone Adam ga
ianga na tangetus uta kakarek ra turadi bileng gom tange, “Nes baak! No
Watong na hanawat tikai ma ra haleng na arip ta ira nuno halhaaliena
waing nage bul no nuno harkurai ta ira matanabar bakut. Na hanawat be
no nuno harkurai na karet dong ing di ga tur talur ie hoke ra ul ba ma
ira nudi sana tintalen. Di ira sana ul ba di na tur ra harkurai bileng ta ira
nudi dades na nianga ing di ga tange hagae God me.”
16 Karek ra turadi nalamin ta mu, di ira ut na ngurungur ma ira ut na
hartutung. Di mur ira nudi sana sinisip ma di ira ut na sa butbut. Di
hamane ari matanabar be di na ter ra harharahut ta di.
17 Iesene ira nugu bilai na harwis, i tahut be mu na lik leh ira nianga ing
ira apostolo tano nudait Watong Jisas Krais di ga huna hinawase mu ine.
18 Di ga tange ta mu be, “Tano haphapatam ta ira pana bung a mon ut na
hasakit di na hanawat ma di na mur ira nudi sinisip ing i lamus hasisingen
di talur God.”
19 Di ira ut na harpaleng ma di mur ira mangana lilik mekira napu. Pa
dile hatur kawase no Halhaaliena Tanuo.

Dait na hatur hadades dait tano tahut na hininaawas ma dait na lamus pukus ira ut na sana ma ra harmarsai.

20 Iesene ira nugu bilai na harwis, i tahut be mu na hatur hadades mu
tano bilai na gamgamatien na hininaawas mu nurnur tana. Mu na bala
leh no Halhaaliena Tanuo be na kure ira numu sinsaring.

1:9 Dan 10:13,21; 12:1; 2 Pita 2:11; Ninanaas 12:7; Sek 3:2 **1:10** 2 Pita 2:12 **1:11** Stt 4:7-8; 1 Jon 3:12; 2 Pita 2:15; Nam 16:1-35 **1:12** 2 Pita 2:13,17 **1:14-15** Stt 5:18,21-24 **1:18** 2 Pita 3:3 **1:20** Kolose 2:7

21 God i manga sip mu. Ma i tahut be mu na kis ter iat tano nuno sinisip
ing baak mu kiskis kawase no nudait Watong Jisas Krais be na ter no nilon
hathatikai ta mu metuma naramon tano nuno harmarsai.
22 Ma di ing i iriruo ira nudi lilik, i tahut be mu na marse di.
23 Ma ari mes, mu na top sangahe leh di sukun no ula eh, mu nage halon
di. Ma ari mes, mu na marse di iesene mu na harbalaurai timaan ma ra
bunurut ta di. I tutuno be ira nudi sana tintalen i harara di bakut ing di
kis hutate ta di hoke tike bilingana turadi na habilinge no nuno sigasige.
I tutuno be mu mikmikiane ira nudi tintalen iesene mu na marse di.

Dait na pirlet God tano nuno tamat na kinkinis ma ta ira nuno tamat na haridan.

24 Iou pirlet ie nong i petlaar be na balaure timaan mu be mu nahula
puko. Ma aie bileng nong na hatur mu ra matmataan tana ing a mon
minamar kaia. Ma ing na hatur mu hobi paile tale be tikenong na kilam
ter tike sasana ta mu ma mu na tur ter kaia ma ra tamat na gungunuama.
25 Io, iou pirlet ie, no kapawena God no nudait ut na Haralon be a nuno
no minamar, no tamat na kinkinis, no dades, ma no kinkinis na harkurai.
Iou pirlet ie be ila kis ter hobi menalalie ta ira linge bakut ma i kis ter hobi
kakarek ma ina kis ter hobi hathatikai. Iou pirlet ie hobi naramon tano
pinapalim tane Jisas Krais no nudait Watong. Tutuno sakit.

1:23 Sek 3:2; Ninanaas 3:4 **1:25** Rom 16:27; 2 Pita 3:18

No
NINANAAS
tane Jon

Pa dale nunure no pana bung tutuno ing Jon ga pakat kawase ira linge Krais ga hapuasne tana, iesene ira haleng na ut na minanes di lik be Jon ga pakat ie hutate tano tinohon 95. Taitus ikino pana bung ne Domitian ga harkurai tusu Rom gom tange be aie no Watong, tike god, ma a haleng na matanabar ta ira katano ing Rom ga kure, di ga lotu tupas ie. Iesene ira Kristian balik pa di gale lotu tupas no tamat na gil harkurai me Rom kinong di ga nurnur be tike Watong sene mon, Jisas Krais no Natine God. Io kaie, ira Rom di ga haburuana be di na haragawai ta ira Kristian ma ira tamat na tirih ga ubal ari Kristian (nes Ninanaas 2:10; 2:13; 3:10; 6:9). No apostolo Jon um di gate bul ie ra hala na harpadano tano mugurlamin Patmos.

No surno ta ikin ra pakpakat i horek. **I tahut be dait na tur dades ta ira nudait nurnur ma dait na paas hasur ira walwalaam kinong tano haphapatam no ula hanuo Jisas Krais no Watong na lie harsakit ma ina paas hasur Satan ma ira nuno tultule.** No pakpakat i hung ma ira dades na harpadano tane God ing na kabit ira ut na sana. Iesene Krais i haragat ira Kristian be di na tur dades tano nudi nurnur ma ira bilai na tintalen tuk ter tano haphapatam waing God na haidane di. Ma ikin ra pakpakat i mes ta ira haleng na mes na pakpakat tane God. I hung ma ra haleng na malalar (ma a haleng na malalar i manga hutate ta ari malalar tano pakpakat tane Daniel). Kike ra malalar a mangana nianga harharuat ma a mon pipilaina ta di. Ari pipilaina i dades ma sene no surno i palai, ma horek, be God na lie harsakit. Io kaie, i tahut be ira Kristian na tur dades ta ira nudi nurnur.

Tano luaina katano Jon ga nes Jisas Krais nong na hapuasne kakarek ra linge tana. Tano Ninanaas 2-3 Krais i hakatom ira liman ma iruo na lotu tusu Esia be di na tur dades nalamin ta ira walwalaam. Ninanaas 4-5 i hamanis be God i manga bilai ma i manga tamat sakit, ma hobi bileng tane Jisas no Natine, aie no Not no Sipsip nong i papok ira liman ma iruo na bulbulut ing i hamanis ira dades na harpadano. No liman ma iruo na bulbulut (6:1-8:1) i hamanis ira liman ma iruo na tahur ing a mon dades na harpadano sakit ine (8:2-11:19). Ma namur ta kike, a mon liman ma iruo na gingop ing i hung ma no ngalngaluan tane God (15:1-16:21). Satan, no raaia, no tangetus harabota, ma no ut na hilawa duhat pai nale haruat ura hinilo pas no ngalngaluan tane God (12:1-14:20; 17:1-19:5). Krais na tapukus ma ina kure ira ut na sana bakut (19:11-20:15) iesene ira Kristian di na lala tano bilai na sigar mawe ma no sigar ula hanuo ma di na lon hathatikai (21:1-22:17).

Jon ga hinawas palai ta ira linge Jisas ga hapuasne ter tana.

1 Ikin ra pakpakat i iangianga uta ira linge ing Jisas Krais ga hapuasne.
Ma ne God ga ter tane Jisas be na hapuasne ta ira nuno tultule kakarek
ra linge ing pai nale halis ma ina hanawat. Ma ne Krais ga tule no nuno
angelo ukira ho iou Jon, no nuno tultule, be na hapalaine kakarek ra linge
tagu.

1:1 Ninanaas 22:6

2 Ma iou te hinawas uta ira linge bakut iou ga nes, ma no nugu
hininaawas i tutuno. Ma iou te hinawas uta ira nianga tane God ma tano
tutuno Jisas Krais ga hapuasne.
3 Taitus tikenong na was kakarek ra nianga na tangetus, no haridan na
kis tana. Ma no haridan na kis ta di bileng ing di na hadade ma di na kap
usurane kakarek ra linge iou te pakat ter, kinong no pana bung te hutate
um be kakarek ra linge na hanawat.

Jon ga hatne leh ira matanabar na lotu ma iga pirlet Jisas no tamat na lilie sakit nong i ura hinanawat.

4 Ma iou Jon, iou pakat ikin ra nianga ta mu ira matanabar na lotu ta ira
liman ma iruo na taman rusu Esia. A harmarsai ma ra malum ukatika ho
mu. Na hanawat metuma hone God nong i lon kakarek ma iga lon nalalie
ma ina lon bileng namur. Ma ina hanawat bileng metuma ho ira liman ma
iruo na Tanuo ing di tur ter menalalie tano tamat na kinkinis na harkurai
tane God.
5-6 Ma ina hanawat metuma hone Jisas Krais bileng, nong ila hininaawas
uta ira tutuno ma no nuno hininaawas i tutuno. Ma aie no luaina ura
tuntunut hut sukun ra minat. Ma aie i tamat sakit ta ira king tano ula
hanuo.
Io, ila sipsip dait ma iga halangalanga leise dait sukun ira nudait sana
tintalen ma no dena. Ite was halala dait tano nuno kingdom, be dait nage
gil ra pinapalim na pris tupas no nuno Mama, no nuno God. Io kaie, da
pirlet ie ma da suro haut be na kure ira linge hathatikai! Tutuno sakit.
7 Nes baak! Ikike i ura hinanawat tikai ma ira bahuto. Ma ira matanabar
bakut di na nes ie, di iat bileng ing di ga gaso ie. Ma ira huntunana bakut
tano ula hanuo di na tapunuk pane ie. Tutuno sakit, na ngan hobi.
8 Ma ne God no Watong, no Dadeswana, nong i lon kakarek ma iga lon
nalalie ma ina lon bileng namur i tange horek: "Aiou no Luaina ma no
Haphapatam."

Jon ga nes tike ninanaas utane Jisas Krais.

9 Iou Jon no tasi mu. Iou tikenong gar tane Krais tikai ma mu, io kaie,
iou bileng iou tur dades ta ira tirih ing i hana tupas dait ing dait te salo
ter tano nuno kingdom. Ma di ga bul halala iou naramon tano hala na
harpadano kaia tano mugurlamin Patmos kinong iou gate harpir ma no
nianga tane God ma iou gate hininaawas ta ira tutuno utano nilon tane
Jisas.
10 Ma tano bung tano Watong iou ga kis tano dades tano Halhaaliena
Tanuo. Ma iou ga hadade ukaia namurugu a ingana tikenong ga taram
hoke tike tahur.
11 Ma iga tange horek: "Nu pakat kawase ira linge ing nu nes ma nu tule
ie tupas ira matanabar na lotu ta kakarek ra liman ma iruo na taman.
Nu tule ie tupas di rusu Epesas, Semerna, Pergamam, Taiatira, Sardis,
Piladelpia, ma ne Laudisia."
12 Io, ma iou ga tahurus ura nesnes nong ga haianga iou. Ma ing be iou
ga tahurus iou ga nes ra liman ma iruo na kinkinis na lulungo di ga gil ma
ra gol.

1:3 Ninanaas 22:7,10 **1:4** KBk 3:14-15; Ninanaas 3:1; 4:5 **1:5-6** Kolose 1:18; Sam 89:27 **1:5-6** 1 Pita 2:9; Ninanaas 5:10; 20:6 **1:7** Dan 7:13; Sek 12:10; Matiu 24:30; Jon 19:34-37; 1 Tesolonaika 4:17 **1:8** Ninanaas 21:6; 22:13

13 Ma nalamin ta ira kinkinis na lulungo iou ga nes tikenong hoke Nong
a Turadi ie. Ma iga sige ter tike lawas na sigasige. Ma tike taltalin di ga gil
ie ma ra gol ga hataltalin ter no bangbangono.
14 No uluno ma ira hine ga manga ponpon hoke ra hina sipsip ma ra
buah. Ma ira iruo matana dur ga ngan hoke ra kalamena lulungo na eh.
15 Ira iruo kakine dur ga murarang hoke ra baras i kalkalangaruan tano
dades na eh. Ma no ingana ga ngan hoke ra haleng na rararos na taho.
16 Iga palim ter ra liman ma iruo na tiding tano kata na lumana. Ma tike
ninian na sele i iaiaan ta ira iruo palpal bakut tana ga hanasur tano hono.
Ma no matmataan tana ga manga murarang hoke ra tingana kasasa.
17 Ma be iou ga nes ie, iou ga puko ter ra parpares na kakine hoke
tikenong i mat. Io, iga palim iou ma no kata na lumana igom tange tagu,
“Waak u burut kinong iou no Luaina ma no Hapatamne.
18 Iou no Lilona. Iou ga mat iesene kakarek iou lon hathatikai. Iou hatur
kawase no dades ura paapos no matanangas ta ira minat ma no taman na
minat bileng.
19 Io kaie, nu pakat kakarek ra linge u te nes ma ira linge i hananawat
kakarek ma ira linge be na hanawat baak namur ta kakarek.
20 Ma iou ni hapuasne no pipilaina ta ira liman ma iruo na tiding ing u
te nes tano kata na lumagu ma ira liman ma iruo na kinkinis na lulungo
bileng. Ira liman ma iruo na tiding di ira angelo ta ira matanabar na lotu ta
ira liman ma iruo na taman. Ma ira liman ma iruo na kinkinis na lulungo
di ira matanabar na lotu ta ira liman ma iruo na taman.

2

No pakpakat tupas di kaia Epesas.

1 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Epesas. Iou ing iou palim ter ira liman ma iruo na tiding tano kata
na lumagu. Ma iou hanana nalamin ta ira liman ma iruo na kinkinis na
lulungo di ga gil ma ra gol. Ma iou tange horek:
2 Iou palai ter ta ira numu tintalen ma ira numu dades na pinapalim
bileng. Ma iou palai ter be mu te tur dades ta ira tirih. Iou nunure be
mu tur talur ira ut na sana ma mu gate walar dong ing di ga tange be a
apostolo di, iesene be pata. Ma mu ga nes kilam di be di harakale mon.
3 Mu te tur dades ta ira tirih ma mu te kilingane ra ngununguut utagu.
Ma pa mu le malmalungo ura gilgil hobi.
4 “Iesene iou tung mu ma tike linge ma aie horek: mu te hana talur no
numu luaina sinisip tupas iou.
5 Mu na lik leh no bilai na tintalen mu te puko talur ie. Mu na lilik pukus
ma mu na gil haruatne hoke nalalie. Ma ing be pa mu nale lilik pukus, iou
ni hana tupas mu ma ni hakari leise no numu kinkinis na lulungo mekaia
ra nuno katano.
6 Iesene tike linge i bilai ta mu ma i horek: mu malentakuane ira tintalen
ta ira Nikoletian hoke iou bileng, iou malentakuane.
7 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be na taram
ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta ira
tamtaman. Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam,
iou ni bala ter ie be na en ta puspusno tano dahe na nilon nong i tur tuma
ra bilai na lalong sakit tane God.

1:13 Dan 7:13; 10:5 **1:14** Ese 43:2; Dan 7:9; 10:6; Ninanaas 2:18; 19:12; 14:2 **1:16** Hibru 4:12; Ninanaas 2:12; 19:15 **1:17** Ais 44:6; 48:12; Ninanaas 2:8; 22:13 **2:1** Ninanaas 1:16 **2:2** 1 Jon 4:1 **2:5** Ninanaas 3:3 **2:7** Stt 2:9; Ninanaas 22:2,19

No pakpakat tupas di kaia Semerna.

8 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Semerna. Iou no Luaina ma no Hapatamne. Iou ga mat ma iou ga
lon baling. Ma iou tange horek.
9 Iou palai ter ta ira tirih i kabit mu. Ma iou palai be a maris mu ta
ira linge kira napu. Iesene mu te kap ira tamat na haridan metuma nalu.
Ma iou nunure be dong ing di tange be a Iudeia di, di tange hagae mu.
Iesene pa dile Iudeia tutuno. Pata. Di la lolotu tupas Satan mon ma ira
nudi tintalen na Iudeia.
10 Waak mu burut ta ira harangungut i ura hinana tupas mu. Nes baak! I
hutate be Satan na halala tari ta mu tano hala na harpadano ura walwalar
mu. Ma mu na kilingane ra ngunngutaan ra sangahul na bung. Iou sip be
mu na tur dades ta ira numu nurnur tuk be mu na mat ta ira tirih. Ma
nesi nong na gil hobi, iou ni tabar ie ma no balaparik na lilie ura nilon.
11 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, ina tahut be na
taram ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman. Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira
walwalaam, pai nale hiruo tano airuo na minat.

No pakpakat tupas di kaia Pergamam.

12 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Pergamam. Iou ing iou palim no ninian na sele nong i iaiaan ta ira
iruo palpal bakut. Ma iou tange horek:
13 iou palai be mu la kis ter ha. Mu kis ter tano taman ne Satan la kure
ter ie. Iesene mu balik, mu la palpalim dit no hinsagu ma pa mu le hana
talur ira numu nurnur tagu. Ma mu ga ngan hobi bileng tano pana bung
di ga ubu bing Antipas mekaia nalamin ta mu ta ikino taman ing Satan la
kiskis kaia. Ma ne Antipas nong ga hininaawas ta ira tutuno utagu ma pai
gale hana sukun ikino nuno pinapalim.
14 Iesene iou ni tung mu ta ari linge. A mon matanabar nalamin ta mu
ing di murmur ira harausur tane Balaam nong ga hausur Balak tano ngas
ura lamlamus harara ira Israel horek: iga hausur di ura enen ira nian di
ga tun hartabar tupas ira palimpuo me. Ma iga hausur bileng di tano sana
ninohon tikai ma ra haine.
15 Hobi iat mon bileng ari mes nalamin ta mu ing di la murmur ira
harausur ta ira Nikoletian.
16 Io kaie, mu na lilik pukus. Ma ing be pata, iou ni hanawat haiah ma
iou ni harubu ma di ra mangana turadi hobi ma no sele mekira ra hogu.
17 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be na taram
ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta ira
tamtaman. Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam,
iou ni tabar ie ma tari mana ing i susuhai. Ma iou ni ter tike ponponiana
hot tana. Ma tike sigar hinsang di gate pakat ter ie tano hot. Ma aie sene
iat mon nong na hatur kawase ie na nunure ter ie.

No pakpakat tupas di kaia Taiatira.

18 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Taiatira. Iou no Natine God. Ma ira iruo matagu dur ngan hoke ra
kalamena lulungo na eh. Ma ira iruo kakigu dur murarang hoke ra baras
i kalkalangaruan tano dades na eh. Ma iou tange horek:

2:9 2 Korin 11:14-15; Ninanaas 3:9 **2:10** 2 Timoti 4:8; Jemes 1:12 **2:11** Ninanaas 20:14; 21:8 **2:14** Nam 22—24; 25:1-2; 31:16; 2 Pita 2:15 **2:16** Ninanaas 3:11 **2:17** KBk 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2 **2:18** Ninanaas 1:14-15

19 Iou palai ter ta ira numu tintalen ma ira numu harmarsai. Ma iou
palai ta ira numu nurnur tagu ma ira numu tinaram tupas iou. Ma iou
nunure be mu tur dades ta ira tirih ma be kakarek mu gilgil ira linge i
manga bilai ta ing nalalie.
20 Iesene iou ni tung mu ma tike linge ma aie horek: mu la balbala leh
ikino haine ne Iesebel nong i tange be a tangetus ie. Ma be i hausur ira
nugu tultule i lamus harara di be di na mur no sana tintalen na ninohon
tikai ma ra haine ma be di na en ira nian di ga tun hartabar tupas ira
palimpuo me.
21 Iou te ter ra pana bung tana i haruat be na lilik pukus. Ma sene paile
taram.
22 Io kaie, ni ise ter ie tano nuno hator ma ina kilingane ra tamat na
ngunungut kaia tikai ma dong ing di te noh ter ma ira laalena mes. Ma ni
gil hobi ing be pa di nale lilik pukus.
23 Iou ni ubu bing dong ing di mur ie. Io kaie, ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman di na nunure be iou iat nong iou nunure ter ira numu lilik
ma ira tinga mu tiketike. Ma iou ni balu pukus mu tiketike haruat ma ira
numu gingilaan.
24 Ma sene mu ira mes na matanabar rusu Taiatira, pa mu le mur ikin
ra sana harausur. Pa mu le harausur ta kike ra linge tane Satan di tange
be i mun ma i manga kikil sur. Ma iou pa nile hapupusak mu ma tike mes
na tirih. Pata.
25 Iou sip sene mon be mu na palim dit ira tutuno ing mu hatur kawase
tuk ter be ni hanawat.
26-27 Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam ma i
gil haruatne hoke ra nugu sinisip tuk ter tano hapatamne, io, iou ni tabar
ie ma tike kinkinis na harkurai hoke iou gate hatur kawase metuma hone
Mama. Na balaure ma ina kure hadades ira huntunana bakut tano ula
hanuo. Ma ina parok gisiane di hoke ra mangana gingop ing di gil ma ra
pu.
28 Ma iou ni ter bileng no tiding na malane tana.
29 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be na taram
ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman.

3

No pakpakat tupas di kaia Sardis.

1 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Sardis. Iou ing iou palim ter ira liman ma iruo na tanuo tane God
ma ira liman ma iruo na tiding. Ma iou tange horek: Iou palai ter ta ira
numu tintalen. Ari di lik be mu lon ter iesene be mu te mat.
2 Mu na tangahun! Mu na hadades ira numu bilai na tintalen ing i ura
patpataam! Iou tange hobi kinong iou te nes kilam ira numu gingilaan be
paile tahuat haruat baak ma no sinisip tano nugu God.
3 Io kaie, mu na lik leh ing mu gate hadade ma mu gate hatur kawase.
Mu na lilik pukus ma mu na taram ine. Iesene be pa mu nale tangahun
iou ni hana tupas mu hoke tike ut na isomo. Ma pa mu nale nunure no
pana bung be ni hana tupas mu.

2:20 1Kng 16:31; 2Kng 9:22 **2:23** Sam 7:9; Jer 17:10; Ninanaas 20:12-13 **2:25** Ninanaas 3:11 **2:26-27** Sam 2:8-9 **2:28** Ninanaas 22:16 **3:1** Ninanaas 1:4,16 **3:3** Matiu 24:43-44; Ninanaas 2:5; 16:15; 1 Tesolonaika 5:2

4 “Iesene a bar nong nalamin ta mu rusu Sardis ing pa dile habilinge ira
kinasi di. Io, di na hana tikai ma iou. Ma di na sigasige ma ra ponponiana
sigasige kinong ira nudi tintalen i gamgamatien.
5 Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam, io, aie
bileng na sige ira ponponiana sigasige ho di. Ma pa nile suge leise no
hinsana tano pakpakat na nilon. Pata. Iou ni hinawas palai ra matmataan
tano nugu Mama ma ira nuno angelo be a nugu ie.
6 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be ina taram
ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman.

No pakpakat tupas di kaia Piladelpia.

7 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Piladelpia. Iou no halhaaliena ma iou ing iou gil haruatne hoke iou
tangtange. Ma iou hatur kawase no dades tane Dawit ura pinapos ma ura
binanus. Ma ing be iou papos, paile tale tikenong be na banus. Ma ing be
iou banus, paile tale tikenong be na papos.
8 Iou palai ter ta ira numu tintalen. Ma iou nunure be mu dades dahine
te baak. Mu te murmur ira nugu nianga ma pa mu le harus leise no
hinsagu. Io kaie, iou te papos tike matanangas ra matmataan ta mu. Ma
pai nale tale be tikenong na banus.
9 Nes baak! Ninanaas gil hohaam ta dong ing di murmur Satan? Di tange
be di ira Iudeia iesene pa dile Iudeia tutuno. Pata. Di harakale mon. Io,
iou ni gil horek. Iou ni hagut di be di na tudu ra parpares na kaki mu. Ma
di na nunure be iou sip mu.
10 Iou te tange ta mu be mu na tur dades ta ira tirih. Ma mu te taram
ikin ra nianga. Io kaie, iou ni balaure bat mu sukun no pana bung na
harwalar nong na hana tupas no ula hanuo bakut. Ma ikino pana bung
na hanawat ura walwalar dong ing di lon tano ula hanuo.
11 “Hutate um ma ni hanawat. Mu na palim dit ira tutuno ing mu hatur
kawase waing tikenong nahula kap leh ira numu balaparik na lilie.
12 Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam, io, iou
ni hatur ie hora kasong tano tamat na hala na lotu tano nugu God. Ma
pai nale hanaleh mekaia. Ma iou ni pakat no hinsana no nugu God tana,
ma no hinsana bileng no tamat na taman tano nugu God. Ma aie no sigar
Ierusalem nong na hanasur metuma ra mawe hono nugu God. Ma iou ni
pakat bileng no sigar hinsagu tana.
13 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be ina taram
ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman.

No pakpakat tupas di kaia Laudisia.

14 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu
rusu Laudisia. Iou ing iou gil haruatne hoke iou tangtange. Iou no Ut na
Hininaawas ta ira tutuno. Ma ing be iou hininaawas iou paile harakale.
Pata. I tale be tiketike na nurnur tano nugu hininaawas. Ma iou no surno
ira linge bakut ing God gate hakisi.
15 Ma iou palai ter ta ira numu tintalen. Pa mu le maduhan ma pa mu
le mamahien. Iou sip be mu gor maduhan be mamahien.

3:4 Jut 23 **3:5** KBk 32:32-33; Matiu 10:32; Luk 10:2; 12:8 **3:7** Ais 22:22 **3:8** 1 Korin 16:9 **3:9** Ninanaas 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14 **3:10** Luk 21:19; 2 Timoti 2:12 **3:12** Ais 62:2; 65:15; Ninanaas 14:1; 21:2 **3:15** Rom 12:11

16 Io kaie, iou ni iabisane leise mu mekaia ra hogu kinong pa mu le
mamahien be maduhan balik.
17 Tiketike ta mu i tange be, ‘A watong iou. Iou te hatur kawase ra haleng
na barbarat. Iou paile supi tike linge.’ Iesene pa mu le nes kilam habaling
mu be a mala haine mu. Pa mu le palai be a maris mu ma a pulo mu. Ma
pa mu le nunure be a tabuna lawalawa mu.
18 Iou haragat mu be mu na kul ra bilai na gol mekira ho iou, a mangana
gol ing iou te hapolo ie tano eh ura kapkap leise ira bilinge. Mu na kukul
hobi waing mu nage watong tutuno. Ma iou haragat bileng mu be mu na
kul ra ponponiana sigasige mekira ho iou ura numu sigasige. Io kaie, pa
mu nale hirhir ma ira numu tabuna lawalawa. Ma ina tahut bileng be mu
na kul ira bilai na waiwai ura bulbul ta ira mata mu, mu nage nes timaan
ira linge.

19 “Iou la timtibe hapenpen ma iou la hapadano di bakut ing iou sip di.
Io kaie, na tahut be na mamahien ira tinga mu be mu na lilik pukus.
20 Nes baak! Iou tur kira ra matanahala ma iou piipidil. Be nesi ta
tikenong i hadade no ingagu ma i papos no matanahala, io, iou ni lala ma
ni ian tikai ma ie.
21 “Iou ga harubu timaan ma iou ga paas hasur ira walwalaam. Io
kaie, iou ga kis tikai ma no nugu Mama tano nuno tamat na kinkinis na
harkurai. Ma nesi tikenong i harubu timaan bileng ma i paas hasur ira
walwalaam, io, ni haut leh ie be na kis tikai ma iou tano nugu tamat na
kinkinis na harkurai.
22 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be na taram
ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman.”

4

God i kis ter tano nuno tamat na kinkinis na harkurai tuma ra mawe ma di bakut kaia di manga pirlet ie.

1 Io, ma namur ta kike iou ga nanaas, ma iou ga nes tike matanahala ga
tapapos ter tuma ra mawe. Ma no luaina ingana tikenong iou ga hadade,
ga ngan hoke tike tahur ma iga tange horek: “Nu hanahut ukira. Ma ni
hamanis tam be aso na hanawat namur ta kike.”
2 Io, kaie iat mon no dades tano Halhaaliena Tanuo ga pulus iou ma
menalalie tagu iou ga nes tike tamat na kinkinis na harkurai kaia ra mawe.
3 Ma nong ga kis ter tana ga tatalen hoke ira bilai na mangana hot ing
di hilahile. Ma tike tukularam ga tur luhutane no tamat na kinkinis na
harkurai ma iga hilahile hoke tike bilai na hot sakit.
4 Ma airuo sangahul ma ihet na mes na kinkinis na gil harkurai di ga tur
luhutane ter no tamat na kinkinis na harkurai. Ma airuo sangahul ma ihet
na nongtamat di ga kisi ter ira kinkinis na gil harkurai. Ma a ponponiana
ira nudi sigasige. Ma ira balaparik na lilie di ga gil ma ra gol ga kis ter ta
ira ulu di.
5 Ma iga hile tikai ma ra parparara mekaia ra tamat na kinkinis na
harkurai. Ma a liman ma iruo na lulungo di ga kis ter menalalie tano
tamat na kinkinis na harkurai. Ma di ra liman ma iruo na tanuo tane God.

3:17 1 Korin 4:8; Luk 12:21 **3:18** Ais 55:1; Ninanaas 4:4 **3:19** 1 Korin 11:32; Hibru 12:6; Ninanaas 2:5 **3:20** Jon 14:23 **4:1** Ninanaas 1:1,10 **4:2** Ais 6:1 **4:3** Ese 1:28 **4:4** Ninanaas 3:18 **4:5** Ese 1:13; Sek 4:2; Ninanaas 1:4; 8:5; 11:19; 16:18

6 Ma menalalie bileng tano tamat na kinkinis na harkurai tike katano
hoke ra tes. Ma iga nanaas be di ga gil ie ma ra galas. Ma iga manga palai
harsakit.
Ma hutate luhutane no tamat na kinkinis na harkurai, aihet na lilona
linge. Ma ira mata di ga banot bakut ter ira tamai di.
7 Io, ma no luaina lilona linge ga nanaas hoke tike laion ma no airuo hoke
tike bulumakau. No matmataan tano aitul ga tatalen hoke tike turadi. Ma
no aihet ga nanaas hoke tike maalaba i paapar hanana.
8 Ma tiketike ta di ira ihet na lilona linge a liman ma tike na babana
tikenong. Ma ira mata di tiketike ga banot ira tamai di ma menapu bileng
ta ira babaa di. Ma hathatikai pa di na sangeh ura tangtange be,
"I halhaalien, i halhaalien, i halhaalien,
God, no Watong, no Dadeswana.
Aie nong ga lon nalalie, ma i lon kakarek, ma ina lon bileng namur."
9 Io, ma ira lilona linge di la pirpirlet ma di la hatamat nong i kis ter tano
tamat na kinkinis na harkurai. Ma di la tangtanga tahut bileng ta nong ila
lolon hathatikai.
10 Ma ing be di gilgil hobi ira iruo sangahul ma iruo na nongtamat di la
pukpuko ter menalalie ta nong i kis ter tano tamat na kinkinis na harkurai.
Ma di la lotu tupas ie nong ila lolon hathatikai. Ma di la isise ter ira nudi
balaparik na lilie napu menalalie tano tamat na kinkinis na harkurai ma
di la tangtange horek:
11 "God no numem Watong,
i takados be da hatamat ugo,
ma be da ru ugo.
Ma i takados be u hatur kawase no dades.
Urah, kinong u ga hakisi ira linge bakut.
U ga hakisi di haruat ma no num sinisip,
ma di lon hoke u sip hobi."

5

Di pirlet no Not no Sipsip kinong i takados be aie sene mon na papok ira bulbulut ma ina papos no pakpakat.

1 Io, ma iou ga nes nong ga kis ter tano tamat na kinkinis na harkurai
ga palim ter tike pakpakat ma no kata na lumana. Ma a mon pakpakat
tana ta ira iruo palpal bakut. Ma di ga bulut bat ie ma ra liman ma iruo
na bulbulut.
2 Ma iou ga nes tike dades na angelo ga kakongane ma ra tamat na
ingana horek: "I takados ta nesi be na papok ira bulbulut ma ina papos
no pakpakat?"
3 Iesene paile tale ta tikenong tuma ra mawe ma kira napu ma menapu
tano pu bileng be na papos no pakpakat nage nes ruma naramon tana.
4 Io, iou ga manga suah kinong di ga sisilih puo ta tikenong i takados
tana be na papos no pakpakat nage nes ruma naramon tana.
5 Ma tikenong ta ira nongtamat ga tange tagu, "Waak u susuah. Nes baak!
No Laion mekaia tano huntunana Iuda aie no but na bulumenamur tane
Dawit. Ma ite harubu timaan ma ite paas hasur ira walwalaam, kaie i tale
ie be na papok ira liman ma iruo na bulbulut ma ina papos no pakpakat."

4:6 Ese 1:5-10,22; 10:14 **4:8** Ais 6:2,3; Ese 1:18; 10:12 **4:10** Ninanaas 7:10,15; 19:4 **5:1** Ais 29:11; Ese 2:9-10 **5:5** Stt 49:9; Ais 11:1,10; Ninanaas 22:16

6 Ma iou ga nes um tike Not no Sipsip ga tur ter nalamin tano tamat na
kinkinis na harkurai. Ma ira ihet na lilona linge ma ira nongtamat bileng
di ga tur luhutane ter ie. Ma iga nanaas be di gate ubu bing ie. Ma a liman
ma iruo na lakono ma a liman ma iruo na matana. Di mon ira liman ma
iruo na tanuo tane God ing ila tultule di tano kudulena ula hanuo.
7 Ma no Not no Sipsip ga kap leh no pakpakat tano kata na lumana nong
ga kis ter tano tamat na kinkinis na harkurai.
8 Ma ing be igate gil ter hobi, ira ihet na lilona linge tikai ma ira iruo
sangahul ma ihet na nongtamat di ga puko ter napu menalalie tano Not
no Sipsip. Ma di bakut tiketike di ga palim ter tike bilai na mangana harp.
Ma a mon gingop di ga gil ma ra gol ta di tiketike. Ma di ga hung ter ma
ira kabus i huhur kala mimisien. Ma kike ra mangana kabus ira sinsaring
ta ira gamgamatien na matanabar tus tane God.
9 Ma di ga inge tike sigar ninge. Ma aie horek:
"I takados tam be nu kap leh no pakpakat ma nu papok ira nuno bulbulut,
kinong di ga tut bing ugo,
ma u ga kul leh no matanabar ura gar tane God ma no dem.
Ma di mekaia ta ira huntunana bakut, ma ira humangana nianga, ira
katano tano ula hanuo bakut, ma ira mangana palatamainari.
10 Ma u te was halala di tano num kingdom, be di nage gil ra pinapalim
na pris tupas no nudait God.
Ma di na balaure ma di na kure no ula hanuo."
11 Io, ma iou ga nanaas ma iou ga hadade ira inga di ira haleng na angelo.
Ma no winawas ta di ga haleng na arip sakit. Ma ira angelo di ga tur
luhutane no tamat na kinkinis na harkurai ma ira ihet na lilona linge ma
ira nongtamat bileng.
12 Ma di ga inge ma ra tamat na inga di hokarek:
"I takados be da ru no Not no Sipsip nong di ga tut bing ie!
Ma i takados be da hatamat ie ma be da pirlet ie!
Ma i takados bileng be i hatur kawase no dades ma no kinkinis na watong,
ma no minanes, ma no baso!"
13 Io, ma iou ga hadade no ninge ta di ra linge bakut ing God gate hakisi.
Di metuma ra mawe, mekaia ra pu, menapu tano pu, ma tano tingana tes.
Ma di bakut di ga inge horek:
"Hathatikai da pirlet ma da ru ma da hatamat nong i kis tano tamat na
kinkinis na harkurai, dur ma no Not no Sipsip!
Ma i takados be dur na harkurai hathatikai."
14 Ma ira ihet na lilona linge duhat ga tange, "Tutuno sakit." Ma ira
nongtamat di ga puko ter napu, di gom lotu tupas dur.

6

No Not no Sipsip ga papok leise ira bulbulut.

1 Ma iou ga nes no Not no Sipsip ga papok leise no luaina ta ira liman
ma iruo na bulbulut, ma iou ga hadade tikenong ta ira ihet na lilona linge
ma no ingana ga haruat ma ra parparara gom tange, "Nu hilo!"
2 Iou ga nanaas ma tike ponponiana hos. Nong ga kisi ter ie ga palim ter
tike bunara ma di ga tabar ie ma tike balaparik na lilie. Ma iga hana hoke
ra umri ila ura hamhamau taman.
3 Io, no Not no Sipsip ga papok leise no airuo na bulbulut ma iou ga
hadade no airuo na lilona linge ga tange, "Nu hilo!"

5:6 Sek 4:10; Jon 1:36; Ninanaas 13:8 **5:8** Ninanaas 8:3-4; Sam 141:2 **5:9** Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 **5:10** KBk 19:6; Ais 61:6; Ninanaas 1:6; 20:6 **5:11** Dan 7:10; Hibru 12:22 **6:1** Ninanaas 4:6; 5:1 **6:2** Sek 1:8; 6:1-6

4 Tike mes na hos bileng ga hanawat, a dardarana ie. God ga ter ra
harkurai ta nong ga kisi ter ie be na kap leise no malum tano ula hanuo
waing ira matanabar di nage ubu bing harbasiane di. Ma di ga ter tike
tamat na sele na hinarubu tana.
5 Ma no Not no Sipsip ga papok leise no aitul na bulbulut. Io, iou ga
hadade no aitul a lilona linge ga tange, “Nu hilo!” Io, iou ga nanaas ma
tike bungbungana hos ga hanawat ma nong ga kisi ter ie ga palim ter no
linge ura walar tirtirih.
6 Io, iou ga hadade hoke ra kaungana tikenong ga hanawat me nalamin ta
ira ihet na lilona linge gom tange be, “A sam taburungan i ura hinanawat.
Tike da petna wit mon na haruat ma ira kunkulaan na pinapalim ura tike
kudulena bung. Ma aitul a da petna bali na haruat ma ira kunkulaan na
pinapalim ura tike bung bileng. * Iesene pa dale hagae ira ina olip ma ira
hililorna wain.”
7 Ma no Not no Sipsip ga papok leise no aihet na bulbulut ma iou ga
hadade no aihet na lilona linge ga tange, “Nu hilo!”
8 Io, iou ga nanaas ma tike kamkabusuan na hos. A hinsana nong
ga kisi ter ie, Ngas na Minat. Ma no Taman ta ira Minat ga murmur
hutate menamur tana. God ga haut leh dur ura kurkure tike palpal ta ira
matanabar metuma naramon ta ira aihet na palpal tano ula hanuo bakut,
be dur na ubu bing di ma ra sele na hinarubu, ma be dur na hatawat ra
taburungan ma ra minaset kaie di nage mat, ma be dur na tule ter ira sana
raaia ura karkaret bing di.
9 Ma no Not no Sipsip ga papok leise no liman na bulbulut. Io, iou ga
nanaas ma iou ga nes ira tanua di ira matanabar ing di ga hiruo uta ira
nianga tane God ma uta ira nudi hininaawas tano tutuno. Ma di ga kis ter
menapu tano hator na tun hartabar tupas God.
10 Di ga kakongane ma ra tamat na inga di be, “Dades na Watong, augo
no Halhaaliena ma u tutuno. Ira matanabar tano ula hanuo di ga ubu bing
mem. Hunangesa um nu kure ma nu hapadano di?”
11 Di ga tabar di tiketike ma ra ponponiana sigasige ma di ga tange ta di
be di na sangeh te baak kinong God te kubus ter be ari baak ta ira hinsaa
di ma ira haut di, di na hiruo bileng. Ma di na sangeh tuk ter be kike bakut
di na hiruo.
12 Ma iou ga nes no Not no Sipsip ga papok leise no liman ma tike na
bulbulut. Io, tike tamat na kunakuner ga hanawat ma no matana kasasa
ga kadado hoke ra marut na mol bungbung. Ma no teka bakut ga daraan
hoke ra de.
13 Ma ira tiding ga puko sur ukira napu hoke ra masiana papus ila
pukpuko ing be a dadaip i tong di.
14 Ma no mawe ga buner leh hoke ra pakpakat di la pulpuli. Ma ira
uladih bakut ma ira mugurlamin di ga hakari di talur ira nudi kinkinis.
15 Ma ira tamat na lilie, ira ut na gil harkurai, ira umri, ira watong, ira
ut na baso, ira tultule, ma ing pata be a tultule di, di ga mun ta ira matana
hot ma menapu ta ira hot tuma ta ira uladih.
16 Di ga tato ira uladih ma ira hot, “Mu na puko burung mem ma mu
na sie mem ra matmataan ta nong ila kis ter tano tamat na kinkinis na
harkurai ma sukun no ngalngaluan tano Not no Sipsip.

---

* **6:6** No matana ira bali i napu ta ira wit. **6:8** Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; 14:21 **6:11** Ninanaas 7:9,13; 19:14 **6:12** Matiu 24:29; Apostolo 2:20; Ninanaas 8:12; 11:13; 16:18 **6:13** Ais 34:4 **6:14** Ninanaas 16:20 **6:15** Ais 2:10,19,21 **6:16** Luk 23:30

17 Mem sip hobi kinong no nudur tamat na bung na ngalngaluan te
hanawat um. Ma pata tikenong na haruat tutuno iat ura tuntunur dades
tana!”

7

No angelo ga bul no hakilang tane God ta ira 144,000 ura hamanis be a nuno tus di.

1 Ma namur ta kike ra linge, iou ga nanaas ma aihet na angelo duhat ga
tur ter ta ira ihet na busunpit tano ula hanuo. Duhat ga palim kawase ter
ira ihet na matana dadaip waing pata ta dadaip pai nale puh no ula hanuo
be no tes ma ira ina dahe.
2 Iou ga nanaas ma tike angelo ga hanawat metua ra kasasa ila
hananawat mekaia. Ma iga kap hawat tike hakilang tano lilona God. Iga
tato ma ra tamat na ingana tupas ira ihet na angelo ing God ga ter ra dades
ta duhat ura hagae no ula hanuo ma no tes bileng.
3 No angelo ga tange, “Waak mohot hagae no ula hanuo ma no tes ma
ira ina dahe, tuk ter be mem na huna bul ra hakilang tano nudait God ta
ira punare di ira nuno tultule.”
4 Ma di ga hinawase iou tano winawas uta di ira matanabar ing di ga bul
no hakilang tane God ta ira punare di be 144,000. Ma di mekaia nalamin
ta ira sangahul ma iruo na huntunana tane Israel.
5-8 Di ga bul no hakilang ta ira sangahul ma iruo na arip na matanabar
tiketike huntunana: Iuda, Ruben, Gat, Aser, Napitali, Manase, Simion,
Lewi, Isakar, Sebulon, Iosep, ma ne Beniamin.

Ira angelo ma dong ing di te hiruo tano tamat na tirih, di manga pirlet God ma no Not no Sipsip.

9 Namur ta ikin iou ga nanaas, ma tike tamat na matanabar! Pata
ta tikenong pai gorle petlaar ura waswas di bakut. Di mekaia ta ira
humangana palatamainari, ma matahu katano ma matahu huntunana ma
matahu nianga. Ma di ga tur ter menalalie tano tamat na kinkinis na
harkurai tane God ma kaia ra matmataan tano Not no Sipsip. Ma di ga
sige ter ra ponponiana sigasige ma di ga palim ter ra pana bebe.
10 Ma di ga kakongane ma ra tamat na inga di hokarek: “A haralon ila
hananawat mekaia hono nudait God nong ila kis ter tano nuno tamat na
kinkinis na harkurai, ma mekaia bileng hono Not no Sipsip!”
11 Io, ira angelo bakut di ga tur luhutane ter no tamat na kinkinis na
harkurai ma ira nongtamat ma ira ihet na lilona linge bileng. Ma ira
angelo di ga puko napu, di gom tudu menalalie tano tamat na kinkinis
na harkurai ma di gom lotu tupas God, di gom tange horek:
12 “Mem haut ta ira numu nianga!
Da pirlet no nudait God!
A minamar i kis tana ma a ut na minanes ie!
Da tanga tahut tana ma da ru ie!
Ira dades ma ira baso a nuno no nudait God hathatikai!
Amen!”
13 Io, tikenong ta ira nongtamat ga tiri iou, “Nesi kakarek ra matanabar
di sige ter ra ponponiana sigasige? Ma di hanawat meha?”
14 Iou ga balu ie, “Nugu watong, iou paile nunure. Augo, u nunure ter.”

6:17 Jol 2:11; Mal 3:2 **7:1** Jer 49:36; Dan 7:2 **7:3** Ese 9:4,6; Ninanaas 9:4 **7:4** Ninanaas 14:1,3 **7:10** Ninanaas 4:10 **7:12** Ninanaas 5:12 **7:14** Dan 12:1; Matiu 24:21

Io, iga tange tagu, “Karek ra matanabar ing di hanawat mekaia nalamin
tano tamat na tirih. Ma di gate gis haponpon ira nudi sigasige ma ra dena
no Not no Sipsip.
15 Di ga gil hokike kaie di ge tur menalalie tano tamat na kinkinis na
harkurai tane God ma di la tartaram tana ra bung ma ra kasasa bileng
naramon tano nuno hala na lotu. Ma nong la kis ter tano tamat na kinkinis
na harkurai na kis tikai ma di ma ina balaure bat di.
16-17 Pa di nale taburungan ma pa di nale sip maru baling. No matana
kasasa be ta mangana mamahien bileng pai nale rang um di kinong no
Not no Sipsip nong ila kis ter nalamin tano tamat na kinkinis na harkurai
na balaure di ma ina lamus di ukaia ta ira puat ing ila terter ra nilon. Ma
ne God na ros leise ira lur na mata di.”

8

No Not no Sipsip ga papok leise no liman ma iruo na bulbulut.

1 Ma be no Not no Sipsip ga papok leise no liman ma iruo na bulbulut
pa di gale hadade ra ingana ta tike linge tike subana hawa.
2 Io, iou ga nes um ira liman ma iruo na angelo ing di la tur ter ra
matmataan tane God. Ma di ga ter ra liman ma iruo na tahur ta di.
3 Ma tike mes na angelo ga hanawat. Iga palim tike linge na gol di la
tuntun ira kabus i huhur kala mimisien. Io, iga hanawat gom tur hutate
no hator na tun hartabar nong di ga gil ie ma ra gol. Ma di ga ter ra haleng
ta kike ra mangana kabus tana be na hul hurusane pakur ma ira sinsaring
ta ira matanabar tane God tuma nalu tano hator na tun hartabar nong i
tur ter menalalie tano tamat na kinkinis na harkurai.
4 Ma ira mis ta ira kabus tikai ma ira sinsaring nudi ira matanabar tane
God ga hanahut mekaia ra lumana no angelo utuma ra matmataan tane
God.
5 Ma no angelo ga kap leh ira lakit mekaia ra hator na tun hartabar gom
habukas no linge di la tuntun ira kabus i huhur kala mimisien tana. Ma
iga ise ter tano ula hanuo, igom parparara ma iga hile ma iga kunakuner.

Ira angelo di ga puh ira liman ma iruo na tahur.

6 Io, ira liman ma iruo na angelo di ga taguro ura pupuh ira liman ma
iruo na tahur.
7 No luaina angelo ga puh no nuno tahur. Io, a eh ma ra tuo na ais tikai
ma ra de ga tabureng sur ter tano ula hanuo. Io, tike palpal tano ula hanuo
ga lulungo, ma airuo, pata. Ma hobi bileng ta ira ina dahe tano ula hanuo.
Tike katano ga ian ma airuo, pata. Ma ira bilai na pito bakut ga ian bileng.
8 Ma no airuo na angelo ga puh no nuno tahur. Ma tike linge nong hoke
ra tamat na uladih ga lulungo ter ma di ga tapikane ie utuso tano tes. Ma
tike katano tano tes ga kikios hoke ra de. Ma airuo katano, pata.
9 Ma tike palpal ta ira lilona linge na tes ga mat. Ma airuo palpal, pata.
Ma tike katano ta ira waga ma ira mangana mon bileng ga sana. Ma airuo,
pata.
10 Ma no aitul na angelo ga puh no nuno tahur. Ma tike tamat na tiding
nong i lulungo ter hoke ra pok dake ga puko leh metuma ra mawe ter tike
katano ta ira taho ma ira puat. Ma pai gale hana ter ta ira iruo katano.

7:16-17 Ais 49:10 **7:16-17** Sam 23:2; Ais 25:8; Ninanaas 21:4 **8:3** Ninanaas 5:8; KBk 30:1-3
8:5 WkP 16:12; KBk 19:16-19; Ninanaas 11:19; 16:18 **8:7** KBk 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30

11 Ma no hinsana no tiding be, Malmalena. Ma tike katano ta ira taho ga
male, ma airuo katano, pata. Ma a haleng na matanabar di ga mat kinong
di ga mame kike ra malmalena taho.
12 Ma no aihet na angelo ga puh no nuno tahur. Ma iga ngan hoke ira
mes na tahur. Tike katano tano matana kasasa ga kadado, ma hobi bileng
ta tike katano tano teka ma tike palpal ta ira tiding. Io kaie, ira nudi
murarang ga boh. Pata ta murarang ta tike pana bung ra kasasa, ma ra
bung bileng hobi.
13 Io, iou ga nanaas ma iou ga hadade ra ingana tike maalaba ga papar
tuma ra mahuo. Ma iga kakongane ma ra tamat na ingana horek: "Maris,
maris, maris ta di bakut ing di kis ter tano ula hanuo kinong i manga
hutate um be ira itul a mes na angelo duhat na puh ira nuduhat tahur!"

9

1 Ma no liman na angelo ga puh no nuno tahur. Ma iou ga nes tike tiding
nong gate puko ter tano ula hanuo. Ma di ga ter ra dades tana ura paapos
no lulur nong pata ta hapatam tana.
2 Io, iga papos no matanangas tano lulur ma ra mis ga buangal huat hoke
ra mis ta tike tamat na eh sakit. Ma ira mis merasi tano lulur ga pulus no
murarang tano kasasa ma iga hakadado no mahuo.
3 Ma ira ko di ga hanasur tano mis ter tano ula hanuo. Ma di ga ter ra
dades ta di haruat ma ira dades ta ira ikaala.
4 Ma di ga tange ter ta di be waak di hagae tike mangana pito ma ira
ina dahe. Iga tale di ura hagae sene mon ira matanabar ing be pata ta
hakilang tane God ta ira punare di.
5 Pa di gale haut leh ira ko be di na karet bing ira turadi. Pata. Iga tale
di be di na manga hangungut hababane mon ira matanabar ta ira liman
na teka. Ma ing be di ga hangungut ira matanabar, ikino ngunngutaan i
haruat ma ira ngunngutaan ta ira harding na ikaala.
6 Ma ta kike ra teka, ira matanabar di na sisilih ta ngas be di na mat ma
sene pa di nale nes leh ie. Di na sip be di na mat iesene no minat na pas
di.
7 Ira ko di ga nanaas hoke ra hos i taguro ura hinana lala tike hinarubu.
Taitus ira ulu di a mangana linge hoke ra balaparik na gol. Ma ira
matmataan ta di hoke ra matmataan ta ira turadi.
8 Ira pana hi di ga lawas sur hoke ra hina haine. Ma ira ngisa di hoke
ra ngisana laion.
9 Ma ira bangbango di ga kakaser ter ma ra pala riam hoke ra behbehbat.
Ma no ingana ira babaa di ga taram hoke ra haleng na hos di la selsel
haiane ira karis ura hinarubu.
10 Ma a mon kuru di ma ra harding ine hoke ra harding na ikaala. Ma
ira dades ura hangungut ira matanabar ta ira liman na teka i kis naramon
ta ira kuru di.
11 Nudi tike tamat na lilie nong i kure di. Aie no angelo mekaia ra
lulur. Ma no hinsana tano nianga gar na Israel be Abadon (ma tano nudait
nianga, no Ut na Haragawai).
12 No luaina tirih nong di ga tanga "Maris" utana ite pataam. Iesene
airuo tirih baak kanaia na hanawat.

8:11 Jer 9:15 **8:12** Ese 32:7; Ninanaas 6:12-13 **8:13** Ninanaas 9:12; 11:14 **9:1** Ninanaas 20:1 **9:2** Stt 19:28; Jol 2:2,10; KBk 10:12-15 **9:4** Ninanaas 7:3 **9:6** Jop 3:21; Jer 8:3 **9:7** Jol 2:4 **9:8** Jol 1:6 **9:9** Jol 2:5

13 Ma no liman ma tike na angelo ga puh no nuno tahur. Ma iou ga
hadade a ingana tikenong ga hanawat me nalamin ta ira ihet na ngusno
tano hator na tun hartabar nong ila kis ter ra matmataan tane God.
14 Ma no ingana ga tange tano liman ma tike na angelo be, "Nu pales
ira ihet na angelo ing di ga kubus kawase duhat kaia tano tamat na taho
Iuperetis."
15 Ma kike ra ihet na angelo di gate tagure ter duhat uta ikin ra pana
bung iat, ma ikin iat ra bung ma ikin iat ra teka ma ikin iat ra tinohon. Io,
no angelo ga pales leise duhat ura ububu bing tike palpal ta ira matanabar
tano ula hanuo, ma iruo palpal, pata.
16 Ma iou ga hadade no winawas uta ira umri ing di ga hanana ma ira
hos, be airuo maar na milion di.
17 Ira hos ma ing di ga kisi ter di, iou ga nes di tano nugu ninanaas, ma
di ga tatalen horek: ira behbehbat ta ira bangbango di ga nanaas hoke ra
eh, ma no mawe, ma hoke ra ulu di ira laion. Ma a mon eh, a mis, ma a
solam ga hanasur ta ira ho di.
18 Ma tike palpal ta ira matanabar tano ula hanuo ga hiruo na minat ta
kike ra itul a tirih, ma iruo palpal, pata. Di ga mat tano eh, no mis, ma
tano solam ing iga hanasur ta ira ho di ira hos.
19 Ma ira dades ta ira hos kanaia ta ira ho di ma ta ira kuru di kinong
ira kuru di i haruat ma ira si. A mon ulu dong ing di la hangungut ira
matanabar me.
20 Ma di ing pa dile hiruo ta kike ra itul a tirih, pa di gale lilik pukus talur
ira nudi palimpuo. Pa di gale sangeh ura lolotu tupas ira sana tanuo ma ira
palimpuo di ga gil ma ra gol, siliwa, baras, hot, be dahe. Kike ra palimpuo
pa dile tale ura ninanaas be hinadado be hinana, iesene ira matanabar pa
di gale sangeh ura lolotu tupas di.
21 Ma pa di gale lilik pukus bileng ta ira nudi tintalen ura ubu bing bia
turadi, ma ira nudi hargilale, ma ira nudi sana tintalen na ninohon tikai
ma ra haine, ma ira nudi kukuman.

10

Tike angelo ga ter no not no pakpakat tane Jon be na en ie.

1 Io, ma iou ga nes um tike mes na dades na angelo ga hananasur
metuma ra mawe. Iga sige ter tike bahuto ma tike tukularam ga kis tuma
nalu tano uluno. No matmataan tana ga haruat ma ra kasasa ma ira iruo
kakine ga ngan hoke ra lamlamut na eh.
2 Iga palim tike not no pakpakat nong ga kis tamapapos ter. Iga paas
ter no tes ma no kata na kakine ma iga papaas na waseser ma no kesa na
kakine.
3 Ma iga kakongane nalu ma ra tamat na ingana haruat ma no but na
ingana no laion. Ma ing be igate kakongane hobi, ira liman ma iruo na
parparara di ga ianga.
4 Ma ing be ira liman ma iruo na parparara di gate ianga iou ga ura
pakpakat. Iesene be a ingana tikenong metuma ra mawe ga tange hadades
be, "Pulus bat ira nianga ta ira liman ma iruo na parparara! Waak u
pakpakat!"
5 Ma no angelo nong iou ga nes ie ga tur ter tano tes ma na waseser ga
tatik haut ter no kata na lumana utuma ra mawe.

9:15 Ninanaas 8:7-12 **9:20** Ninanaas 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 **10:4** Dan 12:4,9 **10:5** Lo 32:40; Dan 12:7

6 Ma iga sasalim ma no hinsane God nong i lon hathatikai ma nong ga
hakisi no mawe ma no pu ma no tes ma ira kaba linge naramon ta duhat.
Ma no angelo ga tange, “God pai nale halawaasne ira pana bung be na gil
haruatne tano nuno lilik.
7 Ma ing be no liman ma iruo na angelo na puh no nuno tahur, io, God
na gil haruatne ta ira nuno harpingit ga mun ter, hoke iga hinawase ira
nuno tultule na tangetus ine.”
8 Ma no ingana nong gate haianga iou metuma ra mawe ga tange
habaling tagu be, “Nu hana, ma nu kap no pakpakat nong i tamapapos
ter tano lumana no angelo nong i tur ter tano tes ma na waseser.”
9 Io, iou ga hana ter ukaia tano angelo, iou gom saring ie be na ter no
not no pakpakat tagu. Ma iga tange tagu horek: “Nu kap leh ie ma nu en
ie. No tingam na kahonhon iesene be ina namnamien tano hoom haruat
ma ra tiri na imara.”
10 Io, iou ga kap leh no not no pakpakat mekaia hono lumana no angelo
ma iou ga en ie. Iga namnamien haruat ma ra tiri na imara tano hogu.
Iesene be iou gate kanam ie, no tingagu ga kahonhon.
11 Ma di ga tange tagu be, “Nu ianga na tangetus baling iat uta ira haleng
na matanabar ma ta ira huntunana. Ma nu ianga na tangetus bileng uta
ira matanabar ta ira humangana nianga ma uta ira tamat na lilie.”

11

Ira iruo ut na harpir dur hanawat ma ra dades metuma nalu ura nianga na tangetus ma ura haragawai.

1 Io, ma di ga ter tike pana parange tagu hoke tike linge ura hapupuo,
io, ma no Watong ga tange tagu be, “Nu hana ma nu hapupuo no tamat
na hala na lotu tane God ma no hator na tun hartabar. Ma nu was bileng
dong ing di lotu kaia.
2 Iesene waak u hapupuo no hare me nataman tano tamat na hala na
lotu kinong di gate bala ter ie ta ira tabuna nurnur ma di na papasuane
no halhaaliena taman ra ihet sangahul ma iruo na teka.
3 Ma iou ni tule ira nugu iruo ut na harpir. Ma dur na sige ira sigasige
na tapunuk ma dur na ianga na tangetus ra 1,260 na bung.”
4 Ma dur kike ra iruo, airuo ina olip ma airuo kinkinis na lulungo dur.
Ma dur la tur ter ra matmataan tane God, no Watong tano ula hanuo.
5 Ma ing be nesi tikenong na walar ura hagae dur, io, a eh na hanawat ta
ira ho dur ma ina hagae kike ing di ura hagae dur. Io kaie, ing be tikenong
i sip be na hagae dur, na hiruo iat hobi.
6 Ma kike ra iruo dur hatur kawase ra dades ura banbanus bat no mawe
be pai nale bata ta ira pana bung dur iangianga na tangetus. Ma dur hatur
kawase bileng ra dades ura pukpukusane ira taho nage ngan hoke ra de
ma ura laulawat no ula hanuo ta ira kaba mangana tirih haruat ma ira
nudur sinisip.
7 Ma be dur te hapatam ira nudur hininaawas no raaia na hanahut
merasi ra lulur ma ina harubu ma dur. No nuno baso na lake dur ma
ina ubu bing dur.
8 Ma ira tamai dur na noh ter ra tingana ngas tano tamat na taman ing
di ga tut hataba no nudur Watong tano ula kabai kaia. Ma ing be di tange
ra nianga harharuat uta ikino taman, di kilam ie be Sodom be Isip.

10:7 Am 3:7 **10:9** Ese 2:8; 3:1-3 **11:1** Ese 40:3; Sek 2:1-2 **11:2** Luk 21:24; Ninanaas 13:5 **11:4** Sek 4:3,11-14 **11:5** 2Sml 22:9; Sam 97:3 **11:6** 1Kng 17:1; KBk 7:17-20; 1Sml 4:8 **11:7** Dan 7:21; Ninanaas 12:17; 13:7; 17:8 **11:8** Luk 13:34

9 Ma ira matanabar mekaia ta ira matahu katano ma matahu huntunana,
ma ira humangana nianga ma matahu palatamainari, di na ngokngok ta
ira tamai dur ra itul a bung ma subana. Ma pa di nale sip ura busbus dur.
10 Ma ira matanabar tano ula hanuo di na laro uta ira nudur minat.
Di na manga laro ma di na hartabar harbasie ta di kinong kike ra iruo
tangetus dur ga manga hangungut di.
11 Ma tano nugu ninanaas iou ga nes be menamur ta ira itul a bung ma
subana, a dadaip na nilon metuma hone God ga lala ta dur. Ma dur ga
taman tut baling ma dong ing di ga nes dur di ga manga ramramin.
12 Io, ira iruo tangetus dur ga hadade a tamat na ingana tikenong
metuma ra mawe. Ma iga tange ta dur be, "Mur hanahut ukira!" Io,
dur ga hana utuma ra mawe naramon tike bahuto ma dong ing di ga
malentakuane dur, di ga ngokngok ta dur.
13 Ma kaie iat mon tike tamat na kunakuner ga hagae tike subana ta ira
sangahul na katano tano taman. Ma a liman ma iruo na arip na matanabar
di ga hiruo na minat tano kunakuner. Ma ira mes di ga manga ramramin
saasa, di gom pirlet no God nong ila kiskis tuma ra mawe.
14 Io, no airuo na tirih nong di ga tanga "Maris" utana te pataam. Iesene
no aitul a tirih, dahine um ma ina hanawat.

No angelo ga puh no liman ma iruo na tahur.

15 Io, ma no liman ma iruo na angelo ga puh no nuno tahur. Ma tuma
ra mawe ira tamat na inganari di ga kakongane horek: "Karek um no
Watong tikai ma no nuno Mesaia te hatahun no nuno harbalaurai ma no
nuno harkurai tano ula hanuo. Ma ina harkurai hathatikai!"
16 Ma ira iruo sangahul ma ihet na nongtamat ing di la kis ter ta ira nudi
tamat na kinkinis ra matmataan tane God, di ga puko ter napu ma di ga
santudu ma di ga lotu tupas God.
17 Ma di ga tange,
"No numem Dades na Watong God, nong u ga lon nalalie ma kakarek
bileng,
mem tanga tahut tam kinong u te tur leh ura harbalaurai ma ura harkurai
ma no num tamat na dades.
18 Ira tabuna nurnur ta ira huntunana bakut tano ula hanuo, di ga bala
ngalngaluan,
iesene no pana bung tano num ngalngaluan ite hanawat um.
No pana bung be nu kure ira minat ite hanawat.
No pana bung te hanawat bileng um be nu ter ra bilai na kunkulaan ta ira
num tultule ira tangetus,
ma ta ira num gamgamatien na matanabar tus, dong ing di urur tano
hinsam,
di ira watong ma di ira maris.
Iesene no pana bung te hanawat ura haliare dong ing di la hagae no ula
hanuo."
19 Io, ma di ga papos no tamat na hala na lotu tane God tuma ra mawe.
Ma naramon tano nuno hala na lotu tamat, no linge na bulbul no kunubus
tane God ga kis puasa. Iga hilhile ma iga manga parparara. Iga kunakuner
ma ira but na tuo na ais ga puko.

11:11 Ese 37:5,10 **11:12** 2Kng 2:11 **11:13** Ninanaas 6:12; 16:18 **11:14** Ninanaas 9:12 **11:15** KBk 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14 **11:18** Sam 110:5; Rom 2:5; Ninanaas 20:11-13; Sam 115:13 **11:19** Hibru 9:4; Ninanaas 8:5; 15:5; 16:21

12

No tamat na si i ura hinaragawai tano haine ma no nuno not no bulu.

1 Io, ma tike tamat na hakilang ga harapuasa tuma ra mawe, ma i horek:
tike haine ga sige ter no kasasa, ma no teka ga kis ter menapu ta ira iruo
kakine. Ma tike balaparik na lilie, a sangahul ma iruo na tiding tana, ga
kis ter tano uluno.
2 Iga tienen ter ma iga hutate be na kakaho. Ma a bulu ga papaas ie kaie
igom manga kup ma ra ngunungut.
3 Io, tike mes na hakilang ga harapuasa tuma ra mawe, ma i horek: kaia
tike tamat na dardarana si. Ma a liman ma iruo na uluno ma a sangahul
na lakono. Ma a liman ma iruo na balaparik na lilie ta ira uluno.
4 No kuruno ga kurahe hasur tikenong ta ira itul a palpal ta ira tiding
metuma ra mawe ukira napu tano ula hanuo. Ma no tamat na si ga noh
ter menalalie tano haine i ura kinakaho be na en no natine ing iat mon be
na kaho ise ie.
5 Io, no haine ga kaho tike bulu na tunana nong na balaure ma ina kure
hadades ira huntunana tano ula hanuo bakut. Ma di ga saret leh no not
no bulu utuma hone God tano nuno tamat na kinkinis na harkurai.
6 Ma no haine ga hilo ukaia tano katano bia, tano katano God gate tagure
ie utana. Ma iga hana ukaia waing God na balaure ie ra 1,260 na bung.
7 Ma tike romo ga hanawat tuma ra mawe. Maikel ma ira nuno angelo
di ga harubu ma no tamat na si ma ira nuno angelo.
8 Ma sene no tamat na si pai gale dades haruat, kaie pata ta mahuo utana
ma ira nuno angelo tuma ra mawe.
9 Ma di ga ise hasur no tamat na si. Ma aie iat mon ikino si menalalie
sakit. Di kilam ie be no Ut na Hartutung, be Satan, nong ila lamlamus
harara no ula hanuo bakut. Io, di ga ise hasur ie ukira tano ula hanuo,
tikai ma ira nuno angelo.
10 Ma iou ga hadade ra tamat na ingana tikenong tuma ra mawe i tange
be,
"No ut na hartutung nong ila tungtung ira hinsaa dait tane Krais ra
matmataan tane God ta ira pana bung bakut,
di te ise hasur um ie metuma ra mawe.
Io kaie, kakarek um i palai be no haralon tane God te hanawat.
Karek um ite hamanis no nuno dades be a Tamat na Lilie ie.
Karek um no nuno Mesaia te hamanis no nuno kingdom.
11 Ira hinsaa dait di ga bul hanapu no dades tano ut na hartutung ma ra
dena no Not no Sipsip ma ta ira tutuno di ga hininaawas ine.
Pa di gale manga lilik uta ira nudi nilon. Pata. Di ga sip be di na mat.
12 Io kaie, i tahut be mu bakut ing mu kis tuma ra mawe, mu na laro!
Iesene be na sana ta di tano ula hanuo ma no tes, kinong no ut na
hartutung te hanasur tupas mu!
I manga ngalngaluan ter kinong i nunure be ira nuno pana bung i
kumkum."
13 Io, ma ing be no tamat na si ga nes be di gate ise hasur ie ukira napu
tano ula hanuo, iga tur leh ura paspasak no haine nong gate kaho ter no
bulu.
14 Ma di ga ter ra iruo babana maalaba tano haine waing na papar ma
dur ukaia tano katano bia, ta ikino katano God gate tagure ie utana. Ma

---

12:2 Mai 4:10 **12:3** Dan 7:7 **12:4** Dan 8:10 **12:5** Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Ninanaas 19:15 **12:7** Jut 9 **12:9** Stt 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Ninanaas 20:2 **12:10** Jop 1:11; Sek 3:1 **12:12** Ais 44:23; 49:13 **12:14** Dan 7:25; 12:7

iga nanaas be God na balaure bat ie ta ira itul ma subana tinohon. Ma no
tamat na si pai nale tale be na hagae ie kaia.
15 Io, no tamat na si ga mariane ra tamat na taho be na saliarane leise
no haine.
16 Iesene no pu ga harahut no haine. Iga tamapapos ura kankanam no
tamat na taho mekaia tano hono no tamat na si.
17 Io, no tamat na si ga manga ngalngaluan ter tano haine ma iga hanaleh
ura hinarubu ma ira nuno mes na natine. Dong ing di la tartaram ira
harkurai tane God. Ma di la murmur no tutuno Jisas ga hapuasne.
18 Ma no tamat na si um i kanaia na waseser.

13

Ira iruo raaia dur hanawat.

1 Io, ma iou ga nes tike raaia ga hananawat merasi na tes. A sangahul
na lakono ma a liman ma iruo na uluno. Ma a sangahul na balaparik na
lilie ta ira lakono. Ma di ga pakat ra hinsang ura tangtange hagae God ta
ira uluno.
2 Ma no raaia nong iou ga nes ie ga tatalen hoke tike toktok na mangana
laion. Ma ira kakine hoke ra kaki na bear. Ma no hono hoke ra hono laion.
Ma no tamat na si ga ter no nuno dades ma no nuno tamat na kinkinis na
harkurai ta ikino raaia.
3 Ma iou ga nes tikenong ta ira uluno ma iga nanaas be di gate kato ie
ma igate mat. Iesene no unien nong tike uluno ga mat ma ie, igate moh.
Io kaie, no kudulena hanuo ga karup mur no raaia.
4 Ma di ga lotu tupas no tamat na si kinong igate ter ra kinkinis na
harkurai ter tano raaia. Ma di ga lotu tupas bileng no raaia, di gom tange
be, “Pata ta nong paile haruat ma no raaia! Ma paile tale ta nong be na
harubu ma ie!”
5 Io, God ga bala ter tano raaia be na ianga na sa butbut ma be na tange
hagae ie. Ma iga bala ter bileng ie be na harkurai ra ihet na sangahul ma
iruo na teka.
6 Ma no raaia ga tur leh ura tangtange hagae God ma no hinsana bileng.
Ma iga tange hagae bileng no katano God la kis ter kaia ma di bakut bileng
ing di la kis ter tuma ra mawe.
7 Ma ne God ga bala ter tana be na harubu ma ira gamgamatien na
matanabar tus tane God ma be na bul hanapu di. Ma iga bala ter bileng
ie be na harkurai ta ira huntunana ma ira katano bakut tano ula hanuo,
ira humangana nianga, ma ira matahu mangana palatamainari.
8 Ma hutate be ira matanabar bakut tano ula hanuo di na lotu tupas no
raaia. Iesene dong ing di gate pakat ira hinsa di menalalie tano hakhakisi
tano ula hanuo, pa di nale lotu tupas ie. Ma tano pakpakat na nilon tano
Not no Sipsip nong di ga ubu bing ie, io, ta ikino pakpakat di ga pakat ira
hinsa di kaia.
9 Nesi tikenong i haruat ura hadade kilam ikin, na taram ie.
10 Ma ing be God te tibe ter be da bul tikenong tano hala na harpadano,
io, i tutuno sakit be na hana ukaia. Ma nesi tikenong ing God te haut be
da kato bing ie, io, i tutuno sakit be da gil iat hobi. Io kaie, i palai be na
tahut be ira gamgamatien na matanabar tus tane God di na tur dades ta
ira hinaragawai ma di na nurnur.

12:17 Ninanaas 11:7 **13:1** Ninanaas 12:3; 17:3,7-12 **13:2** Dan 7:4-6 **13:3** Ninanaas 17:8 **13:5** Dan 7:8,25; 11:36; Ninanaas 11:2 **13:7** Ninanaas 11:7 **13:8** Sam 69:28; Ninanaas 17:8; 20:12,15; 21:27 **13:10** Jer 15:2; 43:11; Ninanaas 14:12

11 Ma namur iou ga nes tike mes na raaia ga hananawat mekatika ra pu.
Iga mon airuo lakono hoke ra not no sipsip ma sene be iga iangianga hoke
tike si.
12 Ma iga papalim ma no tamat na dades tano luaina raaia, kaia ra
matmataan tana. Ma iga hapar ira matanabar tano ula hanuo be di na
lotu tupas no luaina raaia nong ga langalanga sukun no unien iga mat ma
ie.
13 Ma igit gilgil ira tamat na hakilang na kinarup. Ma tike hakilang ga
gil, be a eh na hanasur metuma ra mawe ukira na pu ra matmataan na
haruat.
14 Ma ne God ga bala ter tana be na gilgil kike ra hakilang na kinarup
kaia ra matmataan tano luaina raaia. Io kaie, no airuo na raaia ga petlaar
ura haabota lamus ira matanabar tano ula hanuo. Io, iga lamus hakale di
hokarek: iga tange be di na gil tike palimpuo tano raaia nong di ga kato
bing ie ma igom lon baling.
15 Ma ne God ga bala ter bileng no airuo na raaia be na ter ra dadaip na
nilon tano palimpuo tano luaina raaia waing no palimpuo nage ianga ma
inage hartule be da ubu bing di bakut ing pa dile lotu tupas ie.
16 Ma iga hartule bileng be da bul tike hakilang ta ira kata na luma di be
ira punare di ira matanabar bakut. Ma di ga gil hobi ta ira tamat ma ira
turadi bia, ira watong ma ira maris, ira tultule ma di ing pa dile tultule.
17 Ma iga kure be tikenong pai nale petlaar ura kunkulaan ma ura
susuhur ing be pata ta hakilang tana. Ma a mangana hakilang horek,
be da bul no hinsana be no winawas utano hinsana.
18 Io kaie, i tahut be dait na lilik timaan uta ikin. Nesi tikenong a ut
na minanes ie, na tale be na silihe tupas no pipilaina tano winawas tano
raaia, kinong no winawas i haruat ma no winawas gar na turadi. Ma no
nuno winawas aie horek: 666.

14

144,000 na matanabar tano Not no Sipsip.

1 Io, ma iou ga nanaas, ma iou ga nes no Not no Sipsip ga tur ter tano
uladih Saion. Ma 144,000 na matanabar ga tur tikai ter ma ie. Ma di gate
pakat ter no hinsana ma no hinsana no nuno Mama ta ira punare di.
2 Ma iou ga hadade a ingana tikenong metuma ra mawe ma iga taram
hoke ra maririsuan na tinaram mekaia ho dong ing di la tingting ira
bilai na mangana harp. Ma iga taram hoke ra rararos ta ira taho ma
ira parparara.
3 Ma di ga inge tike sigar ninge menalalie tano tamat na kinkinis na
harkurai ma menalalie bileng ta ira ihet na lilona linge ma ira nongtamat.
Ma pai gale tale ta tikenong be na dikil ikino ninge. Pata. Di sene iat mon
kike ra 144,000 ing God gate kul halangalanga leh di tano ula hanuo.
4 Ma di kike ing pa di gale noh tikai baak ma ira haine, kaie pa di gomle
habilinge ira nudi nilon. Di kike ing di murmur no Not no Sipsip ta ira
katano ila hanana ukaia. God te kul halangalanga leh di me nalamin ta
ira matanabar. Ma di ira luaina hartabar tupas God ma no Not no Sipsip.
5 Pa dile nunure ra harakale. Paile tale be tikenong na kilam ter tike
sasana ta di.

Ira itul a angelo di harpir.

13:13 Matiu 24:24; 1Kng 18:24-39; Ninanaas 19:20 **13:16** Ninanaas 14:9-11; 16:2; 20:4 **14:2** Ninanaas 1:15; 19:6 **14:3** Ais 42:10; Ninanaas 5:9; 7:4

6 Io, ma iou ga nes tike mes na angelo ma iga papar tuma nalu ra mahuo.
Ma iga hatur kawase no tahut na hininaawas nong pai nale pataam ura
hininawase ira matanabar tano ula hanuo, di ira matahu palatamainari,
ira mangana huntunana, ira humangana nianga, ma ira matahu katano.
7 Ma no angelo ga kakongane nalu horek: "Mu na urur tane God ma mu
na pirlet ie kinong no pana bung tano nuno harkurai ite hanawat um. Mu
na lotu tupas ie nong ga hakisi no mawe ma no pu, no tes ma ira puat na
taho."
8 Io, ma no airuo na angelo ga mur no luaina igom tange, "Di te manga
hagae Babilon no tamat. Aie iat nong ga hapar ira huntunana bakut be
di na mame ira nuno dades na taho ing na gil ira turadi be di na gil ira
tintalen na hilawa."
9-10 Io, ma no aitul na angelo ga mur dur gom kakongane nalu be, "Ing
be tikenong na lotu tupas no raaia ma no nuno palimpuo, ma be na kap
no hakilang tano punarena be no lumana, io, aie bileng na mame no wain
na ngalngaluan tane God. Ma ne God paile hurange pakur no nuno wain
na ngalngaluan ma ra taho. Pata. No nuno wain i manga dades ter iat. Ma
no turadi nong no ngalngaluan tane God na hana tupas ie, na kilingane ra
tamat na ngunungut tano eh ma ra solam kaia ra matmataan tano Not no
Sipsip tikai ma ira halhaaliena angelo.
11 Ma no mis tano eh nong i hangungut di ila tumtubuala hathatikai. Ma
dong ing di ga lotu tupas no raaia ma no nuno palimpuo, ma dong ing di
ga kap no hakilang tano hinsana, pata tutuno iat nudi ta da sinangeh."
12 Io kaie, tike linge i palai uta ira gamgamatien na matanabar tus tane
God, di iat ing di la murmur ira nuno harkurai ma di la nurnur tane Jisas,
ma i horek: na tahut be di na tur dades ta ira hinaragawai.
13 Io, ma iou ga hadade a ingana tikenong metuma ra mawe ga tange,
"Nu pakat horek: 'Tur leh kakarek, ma hatikai, no haridan na kis ta di
ing di mat utano Watong!' " Ma no Halhaaliena Tanuo ga tange, "Maso!
A tutuno be di na sangeh ta ira nudi dades na pinapalim kinong ira nudi
tintalen na hana tikai ma di."

No pana bung na matmatuko tano ula hanuo ite hanawat um.

14 Io, ma iou ga nanaas ma tike ponponiana bahuto. Ma nong ga kis ter
tana ga ngan hoke Nong a Turadi ie. Ma tike balaparik na lilie di ga gil ie
ma ra gol tano uluno. Ma iga palim ter tike ninian na sele.
15 Ma tike mes na angelo ga hanawat metuma naramon tano tamat na
hala na lotu. Ma iga kakongane nalu ter ta nong ga kis ter tano bahuto
horek: "No pana bung ura katkato leh ira matukena ite hanawat um
kinong no ula hanuo ite matuko. Io kaie, nu kato leh ira matukena ma
no num sele."
16 Io, nong ga kis ter tano bahuto ga kakato sur tano ula hanuo ma no
nuno sele, igom kap leh ira matukena mekaia.
17 Io, ma tike mes na angelo bileng ga hanawat me naramon tano tamat
na hala na lotu tuma ra mawe. Ma aie bileng ga palim tike ninian na sele.
18 Ma tike mes na angelo balik nong ila balaure ter no eh, ga hanawat
mekaia tano hator na tun hartabar. Ma iga kakongane nalu ter ta nong ga
palim ter no ninian na sele, igom tange horek: "Nu palim no num sele ma
nu kato leh ira puspusno tano hililorna no ula hanuo kinong ira puspusno
ite mader."

14:8 Ais 21:9; Jer 51:7,8; Ninanaas 17:2; 18:2,3 **14:9-10** Ninanaas 13:12-17 **14:9-10** Stt 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Ese 38:22; Ninanaas 16:19; 20:10; 21:8 **14:11** Ais 34:10 **14:12** Ninanaas 13:10 **14:14** Dan 7:13 **14:18** Jol 3:13

19 Io kaie, no angelo ga kakato sur tano ula hanuo ma no nuno sele, igom
kato leh ira puspusno tano hililorna. Ma iga ise halala di ter tano katano
be God na papasuane di ma no nuno ngalngaluan.
20 Ma ne God ga papasuane ira puspusno no ula hanuo kaia nataman
tano tamat na taman. Ma no de ga sel leh mekaia hone God ga papasuane
ira puspusno kaia. Iga hung hut haruat ma ira ho di ira hos. Ma iga sel
hakakari aitul a maar na kilomita.

15

Ira liman ma iruo na angelo di hatur kawase ira liman ma iruo na tirih.

1 Io, iou ga nes tike mes na hakilang tuma ra mawe ma iga manga tamat
sakit. A liman ma iruo na angelo ma di ga hatur kawase ra liman ma iruo
na tirih. Ma kike ira hapatamne kinong naramon ta di no ngalngaluan
tane God na pataam.
2 Ma iou ga nes no tes ma iga nanaas hoke be di ga gil ie ma ra galas. Ma
iga nanaas bileng be a mon eh tana. Ma iou ga nes bileng no matanabar
di ga tur hutate ter no tes. Ma dong ing di gate paas hasur no raaia ma no
nuno palimpuo ma no winawas tano hinsana. Ma di ga palim ter ira bilai
na mangana harp mekaia hone God.
3 Ma di ga inge tike ninge. Aie tano Not no Sipsip ma tane Moses no
tultule tane God. Ma i horek:
God, no Watong, no Dadeswana,
ira num pinapalim i manga tamat sakit.
Ma augo no king ta ira huntunana bakut tano ula hanuo,
ma ira num tintalen i takados ma i haruat ma ira linge u te bul be a tutuno.
4 No Watong, i tutuno sakit be ira matanabar bakut di na ru ugo ma di na
hatamat no hinsam,
kinong augo sene mon u halhaalien.
Io, ira huntunana tano ula hanuo bakut di na hanawat ma di na lotu tupas
ugo,
kinong ira num takados na tintalen ite hanawat puasa.
5 Ma namur ta kike ra linge iou ga nanaas utuma ra mawe, ma iou ga
nes no tamat na hala na lotu. Ma aie no hala na lotu di ga gil ie ma ra mol
ing ira bura na harkurai tane God i kis ter kaia. Ma iga tamapapos ter.
6 Ma ira liman ma iruo na angelo ing di ga hatur kawase ira liman ma
iruo na tirih, di ga hanasur mekaia naramon tano tamat na hala na lotu.
Ira nudi sigasige ga gamgamatien ma iga murarang. Ma ira taltalin di ga
gil ma ra gol, di ga hataltalin ter ta ira bangbango di.
7 Ma tikenong ta ira ihet na lilona linge ga ter a liman ma iruo na
gingop ta ira liman ma iruo na angelo. Ma ira gingop ga hung ter ma
no ngalngaluan tane God nong i kis hathatikai ma pai nale pataam.
8 Ma no tamat na hala na lotu ga hung ma ra mis mekaia tano minamar
tane God ma mekaia tano nuno dades. Ma pata tikenong pai gale tale be
na lala tano tamat na hala na lotu tuk ter be ira liman ma iruo na angelo
di te hapatam ira nudi liman ma iruo na tirih.

16

Ira angelo di burange ira liman ma iruo na gingop na ngalngaluan tane God.

14:20 Ais 63:3; Ninanaas 19:15 **15:3** KBk 15:1; Sam 139:14; 145:17 **15:4** Jer 10:6-7; Sam 86:9
15:5 KBk 38:21 **15:8** 1Kng 8:10-11; 2Sto 5:13-14; Ais 6:4

1 Io, ma iou ga hadade a tamat na ingana tikenong metuma ra tamat na
hala na lotu ga tange ta ira liman ma iruo na angelo be, “Mu na hana,
mu na burange bus no ula hanuo ma ira liman ma iruo na gingop na
ngalngaluan tane God.”
2 Io, ma no luaina angelo ga hana gom burange no nuno gingop ter tano
pu. Ma ira pala gah na manuo ga banga huat ta ira matanabar ing no
hakilang tano raaia ga kis ta di ma di git lolotu tupas no nuno palimpuo.
3 Io, ma no airuo na angelo ga burange no nuno gingop ter tano tes. Ma
no tes ga pukusane hoke ra de na minat. Ma ira lilona linge bakut tano
tes di ga mat.
4 Io, ma no aitul na angelo ga burange no nuno gingop ter ta ira taho
ma ira puat. Ma di ga ngan hoke ra de.
5-6 Ma iou ga hadade no angelo nong ga kure ira taho ga tange,
“Augo no Halhaaliena nong ga lon nalalie ma u lon bileng kakarek.
Ma ing u harkurai hobi no num harkurai i takados.
Kinong urah, di ga ubu bing ira num gamgamatien na matanabar tus ma
ira num tangetus, ma ira de di ga tabureng.
Io kaie, u te ter ira de ta di be di na mame.
Ma ikin ra harkurai i takados harsakit, haruat ma ira linge di ga gil.”
7 Ma iou ga hadade a ingana tikenong metuma ra hator na tun hartabar
ga tange,
“Maso! God, no Watong, no Dadeswana,
ira num harkurai i takados ma i haruat ma ira linge u te bul be a tutuno.”
8 Io, ma no aihet na angelo ga burange no nuno gingop ter tano kasasa.
Ma ne God ga bala ter no kasasa be na rang ira turadi ma no nuno tamat
na mamahien.
9 Ma no but na mamahien ga manga rang di ma di ga tange hagae no
hinsane God nong ga kure kakarek ra tirih ter ta di. Ma pa di gale lilik
pukus be di na pirlet ie.
10 Io, ma no liman na angelo ga burange no nuno gingop ter tano kinkinis
na gil harkurai tano raaia. Ma no kadado ga pulus ira katano no raaia ga
kure ter. Ira matanabar di ga karet ira karame di ma no ngununguit.
11 Ma di ga tange hagae God kununuma ra mawe kinong di ga kilingane
ra ngununguit ma di ga ina manmanuo. Iesene pa di gale lilik pukus leise
ira nudi tintalen.
12 Io, ma no liman ma tike na angelo ga burange no nuno gingop ter
tano tamat na taho Iuperetis. Ma no taho ga masa ura tangtagure no ngas
uta di ira king metua ra kasasa ila hananawat mekaia.
13 Io, ma iou ga nes aitul a sana tanuo, duhat ga nanaas ter hoke ra
rokrok. Duhat ga hanasur tano hono no tamat na si ma tano hono no
raaia ma tano hono no tangetus harabota.
14 Ma kike ra itul a sana tanuo duhat ga gilgil ra hakilang na kinarup. Ma
duhat ga hana tupas ira tamat na lilie tano ula hanuo bakut ura kapkap
hulungan di ura hinarubu tano tamat na bung tane God no Dadeswana.
15 “Hadado baak! Iou ni hanawat hoke tike ut na isomo! No haridan na
kis ta ikino nong i matawas ter ma i tagure ter ira nuno sigasige hutate
tana, be nahula tabuna lawalawa ma ina hirhir ra matmataan na haruat.”
16 Io, ma duhat ga lamus hulungan ira king ter tike katano nong di kilam
ie ta ira nianga na Iudeia be, “Armagedon.”

16:2 KBk 9:10; Ninanaas 13:12-17 **16:3** KBk 7:17-21 **16:7** Sam 19:9; Ninanaas 15:3 **16:9** Ninanaas 9:20-21 **16:10** KBk 10:22; Ais 8:21-22 **16:12** Ais 11:15 **16:14** Ninanaas 19:19 **16:15** Matiu 24:43-44; Ninanaas 3:3 **16:16** Sek 12:11

17 Io, ma no liman ma iruo na angelo ga burange ter no nuno gingop
tuma ra mahuo. Ma tike tamat na ingana tikenong ga hanawat metuma ra
tamat na hala na lotu. Iga ianga metuma ra tamat na kinkinis na harkurai,
iga tange, “Ite pataam um!”
18 Iga hile ma iga parparara. Ma a mon tamat na kunakuner. Pata tike
kunakuner baak hobi tur leh tano pana bung be God ga hakisi ira turadi
kira ra ula hanuo. Ikin ra kunakuner ga manga tamat sakit.
19 Ma no tamat na taman ga tapaleng haitul. Ma ira mes na taman tano
ula hanuo di ga tamadure saasa. Ma ne God ga lik leh Babilon no Tamat
ma iga hamamo ie ma no dades na taho tano nuno but na ngalngaluan.
20 Ira mugurlamin di ga panim leh ma pa di gale nes habaling ira uladih.
21 Ma ira but na tuo na ais haruat ma ra hot ga puko metuma ra mawe
ter ta ira turadi. Ira tirtirih ta di tiketike ga haruat ma liman sangahul na
kilogram. Ma ira turadi di ga tange hagae God kinong iga ter kakarek ra
sana tirih gom manga ubal di.

17

No ut na hilawa ga kisi no raaia.

1 Io, ma tikenong ta ira liman ma iruo na angelo ing di ga palim ter
ira liman ma iruo na gingop ga hanawat gom tange tagu, “Hilo, iou nige
hamanis no harpadano tam nong na hana tupas no tamat na hilawa na
haine nong i kisi ter ira taho.
2 Ma ira king tano ula hanuo di ga hilawa ma ie. Ira matanabar tano
ula hanuo di ga manga mur no nuno tintalen na hilawa hoke tikenong i
manga mamo. Ma di ga sana hoke ra haleng na dades na taho na hababa
hagae tikenong.”
3 Io, ma no dades tano Halhaaliena Tanuo ga pulus iou ma no angelo
ga kap leh iou utuma ra katano bia. Ma iou ga nes tike haine ga kis ter
kaia. Iga kisi ter tike dardarana raaia. Ma di gate pakat ter ra hinsang
tano raaia. Ma kike ra hinsang, a hinsang ura tangtange hagae God. No
raaia, a liman ma iruo na uluno ma a sangahul na lakono.
4 No haine ga sige ter ra mangana dardarana sigasige ing a tabi matana.
Ma di ga hamar ter ie ma ra gol ma ira maririsuan na hot ma ira tulur a
kalagi. Ma iga palim ter tike gingop di ga gil ie ma ra gol. Ma no gingop
ga hung ter ma ira nuno bilingana tintalen na hilawa ma ira linge da
mikmikiane.
5 Ma di ga pakat ter ra hinsang tano punarena ma no pipilaina ga
susuhai. Ma no hinsang horek: “No Tamat na Babilon, no etna di ira
hilawa ma no burwana ta ira bilingana linge tano ula hanuo.”
6 Ma iou ga nes kilam no haine be igate manga mame ra haleng de
di ira gamgamatien na matanabar tus tane God ma di bileng ing di ga
hininaawas utane Jisas. Ma kike ra de ga hababa ie gom kure ira nuno
sana sinisip hoke be iga mame ra haleng na dades na taho.
Ma ing iou ga nes ie iou ga karup ma iou ga manga lilik.
7 Ma no angelo ga tiri iou be, “U karup urah? Nes no haine ma nes no
raaia nong no haine i kisi ter ie. U te nes be a liman ma iruo na uluno ma
a sangahul na lakono. I tutuno be no pipilaina ta dur i mun ter. Iesene iou
ni pales ter ie tam.

16:18 Ninanaas 4:5; 8:5 **16:19** Ninanaas 14:10 **16:20** Ninanaas 6:14 **16:21** KBk 9:23-24; Ninanaas 11:19 **17:1** Jer 51:12-13 **17:2** Ais 23:17; Jer 51:7; Ninanaas 14:8 **17:3** Ninanaas 13:1 **17:4** Jer 51:7; Ninanaas 18:16 **17:6** Ninanaas 18:24; 19:2 **17:7** Ninanaas 13:1

8 No raaia nong u te nes ie ga lon nalalie. Karek um, pata. Namur na
hanahut merasi napu tano lulur pata haphapatam, ma ina hana ter tano
hiniruo. Ma ari ing di kis ter tano ula hanuo di na karup. Di ing pa di gale
pakat ira hinsa di tano pakpakat na nilon menalalie tano hakhakisi tano
ula hanuo. Di na karup ing di nes no raaia kinong iga lon nalalie, pata um
kakarek, ma ina hanawat namur.
9 "Nesi i sip be na palai ta ikin, i tahut be na lilik timaan ma ra
minminanes. Ira liman ma iruo na uluno, di ira liman ma iruo na uladih
ing no haine i kisi ter.
10 Ma di ira liman ma iruo na king bileng. A liman di te panim leh.
Tikenong um kanaia, ma no mes paile hanawat baak. Iesene ing be na
hanawat ina lon ter mon ta dahine.
11 No raaia nong ga lon nalalie ma kakarek um pata, aie no liman ma
itul na king. Ma no nuno kinkinis i haruat ma di ira liman ma iruo ma ina
hana iat tano hiniruo.
12 "Ma ira sangahul na lakono u te nes, di ira sangahul na king. Pa dile
hatur kawase baak ta kingdom. Namur di na kis na harkurai tikai ma no
raaia. Iesene no nudi kingdom na pataam haiah baling mon.
13 Ma di bakut, na tikenong mon no nudi lilik. Ma di na ter ira nudi
dades ma ira nudi kinkinis na harkurai ter tano raaia.
14 Ma di na tut na hinarubu ma no Not no Sipsip. Iesene no Not no Sipsip
na paas hasur di kinong aie no Tamat na Watong ta ira watong bakut ma
aie no Tamat na King ta ira king bakut. Ma ina tikai ma ira turadi ing iga
tato di ma iga gilamis di. Ma dong ing di manga mur timaan ie."
15 Io, ma no angelo ga tange tagu, "No pipilaina ta ira taho ing u ga nes
no hilawa ga kisi ter di i horek: ira taho di ira huntunana bakut tano ula
hanuo, ira mangana matanabar, ira mangana palatamainari, ma ira turadi
ta ira humangana nianga.
16 No raaia tikai ma kike ra sangahul na lakono ing u te nes, di na
malentakuane no hilawa na haine. Di na hagae tutuno iat ie ma di na
waak ter ie kaia ma pata um a nuno ta sigasige. Di na en ira uret ma di
na tun hadodo ie ra eh.
17 Di na gil hobi kinong God na lamus ira nudi lilik be di na gil haruatne
no nuno sinisip. Ma ina lamus di be di na gil horek: di na tur tikai, ma di
na ter ira nudi dades tano raaia be na harkurai. Ma di na gil hobi tuk ter
be ira nianga tane God na hanawat tutuno.
18 Ma no haine nong u te nes ie, aie no tamat na taman nong i kure ira
tamat na lilie tano ula hanuo."

18

Babilon ga hiruo saasa.

1 Io, ma namur ta ikin iou ga nes tike mes na angelo ga hananasur
metuma ra mawe. Iga kap ra tamat na kinkinis na harkurai. Ma no
murarang tano minamar tana ga rang no ula hanuo.
2 Ma iga kakongane tuma nalu sakit horek:
"Ite puko. Ite puko, no Tamat na Babilon.
Ira sana tanuo ma ira tador di kis um kaia.
Ma ira mangana bilingana mon ing di mikmikiane, di lon bileng kaia.
3 Ite puko hobi kinong ira huntunana bakut tano ula hanuo di te mame
ira nuno dades na taho ing igit lamlamus ira turadi ura hilawa.
Ira king tano ula hanuo di ga noh tikai ma ie.

17:8 Dan 12:1; Ninanaas 11:7; 13:7 **17:12** Dan 7:7,24 **17:16** Ninanaas 18:8 **18:2** Ninanaas 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39

Ira ut na susuhur di ga kap ira nudi kinkinis na watong ta ira nuno haleng
na namnamas.”
4 Io, ma iou ga hadade a ingana tike mes metuma ra mawe ga tange,
“Mu hana sukun ie, nugu matanabar! Mu hilo!
Mu nahula lala ta ira nuno sana tintalen.
Ma mu nahula lala bileng ta ira nuno ngunngutaan.
5 Ira nuno sana tintalen te hung hut um utuma muk ra mawe.
Ma ne God te lik leh ira nuno sasana.
6 Mu na gil tana hoke iga gil hobi ta mu.
Iga hagae mu. Io kaie, mu na manga hagae balik ie.
Iga hamame mu ma ra dades na taho na ngunngutaan.
Io kaie, mu na hamame ie ma ra dades na taho ura tamat na ngunngutaan.
7 Iga hamar habaling ie ma iga tabar habaling ie ma ra bilai na linge sakit.
Io kaie, mu na balu pukus ie haruat ma no nuno tintalen.
Iesene mu na tabar ie ma ra ngunngutaan ma mu na gil hasusuah ie.
I tange habaling iat tana be, ‘Iou no kwin.
Iou paile makoso.
Ma iou pa nile tapunuk.’
8 Io kaie, kakarek ra mangana tirih na hana tupas haiane ie.
Na maset, na tapunuk, ma ina sam ra tamat na taburungan.
Ma ina do tano eh, kinong God no Watong nong i kure ie hobi, a dadeswana
ie.
9 “Ira tamat na lilie tano ula hanuo di git hilhilawa ma ie. Ma di git
tiktikai ma ie ura kapkap ira bilai na linge sakit. Ma ing di na nes no mis
tano eh nong i tun hadodo ie, di na suah ma di na tapunuk utana.
10 Di na ramramin tano nuno ngunngutaan. Io kaie, di na tur ter tapa
tana, di na suah, ma di na tange horek:
‘Maris, maris tam, Babilon.
Augo no tamat ma no dades na taman!
U te hiruo haiah iat mon!’
11 “Ira ut na susuhur di na suah ma di na tapunuk pane ie kinong pata
ta tikenong ura kulkul habaling ira nudi minsik.
12 Pata ta tikenong ura kulkul ira nudi gol, ira nudi siliwa, ira nudi
maririsuan na hot, ma ira nudi tulur a kalagi. Ma tikenong pai nale kul
bileng ira nudi matahu bilai na sigasige ing a tabi matana, ira mangana
bilai na dahe, ma ira bilai na linge di gil ma ra ngisana wawaguei, be a
dahe ing a tabi matana, be a baras, be a pala riam, be a bilai na hot.
13 Ma pata ta tikenong bileng ura kulkul ira humangana linge i huhur
kala mimisien, ira dades na taho, ira tirina olip, ira pat na wit, ira
bulumakau, ira sipsip, ira hos, ira karis, ma ira turadi bileng ura tultule.
14 “Ma di na tange tana, ‘Ira bilai na linge u ga sip be nu hatur kawase,
di te panim leh. Ira num barbarat ma ira minamar ta di te panim leh
bileng. Pa nule nes tupas habaling iat di.’
15 Ma ira ut na susuhur ing di ga kap ira nudi kinkinis na watong tana,
di na tur ter tapa. Di na ramramin tano nuno ngunngutaan. Di na suah
ma di na tapunuk.
16 Ma di na kakongane be,
‘Maris, maris tam, augo no tamat na taman!
U ga sige ira humangana sigasige ing a tabi matana.

18:4 Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2 Korin 6:17 **18:5** Stt 18:20-21; Jer 51:9 **18:6** Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2 Tesalonaika 1:6 **18:7** Ais 47:7-9 **18:8** Ninanaas 17:16 **18:9** Ese 26:17; 27:30-35 **18:11** Ese 27:36 **18:12** Ese 27:12,13,22 **18:15** Ese 27:31,36 **18:16** Ninanaas 17:4

U ga hasigam habaling ugo ma ra gol ma ira maririsuan na hot ma ira tulur a kalagi.
17 No num tamat na kinkinis na watong hokakarek ite pataam haiah!'
Ira matahu kaan tes di na tur tapa.
18 Ma ing di nes no mis tano eh nong i tun hadodo ie, di na tange, 'Pata um ta tike mes na taman ga haruat ma ikin ra tamat na taman.'
19 Di na ise bus ira ulu di ma ra kabus ura hamanis no nudi tapunuk. Di na suah ma di na kakongane be,
'Maris, maris tano tamat na taman!
Di bakut ing di git hanana hurbit ta ira nudi mon rasi na tes, di ga kap ira nudi kinkinis na watong mekaia ho ie.
Ite hiruo haiah!
20 Mu tuma ra mawe, mu na laro uta kike i hana tupas ie.
Mu ira gamgamatien na matanabar tus tane God ma mu ira apostolo ma mu ira tangetus, mu na laro.
God te kure hagae ie haruat ma ira nuno sana gingilaan ga gil ta mu.' "
21 Io, ma tike dades na angelo ga tatik leh tike tamat na hot sakit, igom ise ie utusu na tes. Ma iga tange,
"Da manga ise hagae hasur no tamat na taman Babilon hokakarek.
Ma pa dale nes tupas habaling ie.
22 Di git hadade ira maririsuan na ninge ta ira ut na ninge ma ira ut na ting harp ma ira ut na puh tulaal ma ira ut na puh tahur.
Iesene pa dale hadade habaling di hobi kaia ho ugo.
Ira humangana ut na pinapalim, pa dale nes habaling di kaia ho ugo.
Ma pa dale hadade habaling dong ing di la ringrigis ira pat na wit kaia ho ugo.
23 Ira lulungo pai nale murarang kaia ho ugo.
Ira ingana ira sigar tinolen, pa dale hadade habaling di kaia ho ugo.
Ira num ut na susuhur di ga tamat ta ira turadi tano ula hanuo bakut.
U ga hasakit ta ira huntunana hoke tike ut na ser magirmagir, kaie u gom hakale lamus di."
24 God ga hapadano Babilon kinong di ga nes leh ira de di ira tangetus ma ira gamgamatien na matanabar tus tane God kaia ta ikino taman. Maso!
Di ga nes leh ira de di bakut kaia ing di ga ubu bing di tano ula hanuo.

19

A haleng di pirlet no Watong kinong ite kure hagae Babilon.

1-2 Io, ma namur ta ikin iou ga hadade a tinaram haruat ma ra haraba gar na matanabar tuma ra mawe. Ma di ga kakongane be,
"Da pirlet no Watong!
I palai be no nudait God a ut na haralon ie.
Ma no minamar tana ma no nuno dades i palai bileng kinong ing na kure tikenong, no nuno harkurai i takados ma i haruat ma ira linge ite bul be a tutuno.
Da pirlet ie hobi kinong ite kure hagae no tamat na ut na hilawa nong ga lamus harara no ula hanuo ma no nuno tintalen na hilawa.
No ut na hilawa ga ubu bing ira tultule tane God, kaie God te ubu bing ie."
3 Ma di kakongane baling horek:
"Da pirlet no Watong!

18:17 Ais 23:14; Ese 27:27-29 **18:18** Ese 27:32 **18:20** Ais 44:23; Lo 32:43; Jer 51:48 **18:21** Jer 51:63-64; Ese 26:21 **18:22** Ais 24:8; Ese 26:13 **18:23** Jer 7:34; 16:9; 25:10 **18:24** Jer 51:49; Ninanaas 17:6 **19:1-2** Lo 32:43; Ninanaas 6:10

No mis tano eh nong i tun hadodo no hilawa na hananahut hathatikai ma
pai nale pataam.”
4 Io, ira iruo sangahul ma ihet na nongtamat ma ira ihet na lilona linge,
di ga puko sur di gom lotu tupas God nong ga kis ter tano tamat na kinkinis
na harkurai. Ma di ga tange be,
“Maso! Da pirlet no Watong!”
5 Io, ma a ingana tikenong ga hanawat mekaia hono tamat na kinkinis
na harkurai, igom tange,
“Mu ira tultule tane God ing mu ru ie, mu na pirlet ie!
Mu bakut mu na gil hobi, mu ira maris ma mu ira watong!”

Haleng di pirlet no Watong ma ra gungunuama kinong no bung na pokomau tano Not no Sipsip i ura hinanawat.

6 Io, ma iou ga hadade a tinaram hoke ra haraba ta ira tamat na
matanabar. Iga taram hoke ra tamat na rararos na taho ma ra but na
parparara. Ma di ga kakongane be,
“Da pirlet no Watong, kinong God no nudait Watong, no Dadeswana, i
harbalaurai ma i harkurai.
7 I tahut be dait na laro ma be dait na hatamat no hinsana kinong no bung
na pokomau tano Not no Sipsip ite hanawat um.
No nuno haine ite tagure habaling ie ura tinolen.
8 Ma di te ter ra bilai na sigasige tano haine.
Ikino sigasige i gamgamatien ma i murarang.”
(Ma a hapupuo ie ta ira takadoswana tintalen ta ira gamgamatien na
matanabar tus tane God.)
9 Io, ma no angelo ga tange tagu be, “Nu pakat horek: ‘No haridan na
kis ta di ing di pike di ura hinanawat tano nian na pokomau tano Not no
Sipsip.’ ” Ma iga tange bileng be, “Karek a nianga tutuno tane God.”
10 Io, ma iou ga puko sur utusu ra parpares na kakine be ni lotu tupas
ie. Iesene iga tange tagu, “Waak um u gil hobi! Der bakut mon airuo
tultule tane God tikai ma ira hinsaam ing di la murmur no tutuno Jisas ga
hapuasne ie. Hobi kaie, nu lotu tupas God! Kinong urah, no tutuno nong
Jisas ga hapuasne ie i hadades ira tangetus ura nianga.”

Jisas ga tapukus ma iga paas hasur dong ing di ura hinarubu ma ie.

11 Io, ma iou ga nes no mawe ga tapapos ter. Ma kaia tike ponponiana
hos. Ma nong ga kisi ter ie di ga kilam ie be “Nong i Gil Haruatne no nuno
Nianga,” ma “Nong i Tutuno.” Ing na harubu ma tikenong be na kure
tikenong, pai nale gil ta sasana. No nuno hinarubu ma no nuno harkurai
i takados.
12 Ira iruo matana dur ga haruat ma ra kalamena eh. Ma a haleng na
balaparik na lilie tano uluno. Ma tike hinsang di gate pakat ter tana. Ma
pata tikenong ga nunure no hinsana. Aie sene iat mon.
13 Iga sige ter tike sigasige i hung ma ra de. Ma no hinsana be, no Nianga
tane God.
14 Ira umri metuma ra mawe di ga murmur ie ma di ga kisi ira
ponponiana hos. Ma di ga sige ter ira bilai na sigasige. Ma ira nudi sigasige
a ponponiana ma i gamgamatien.
15 Ma tike ninian na sele ga hanasur tano hono. Ma ikin ra sele ura hagae
ira huntunana bakut tano ula hanuo. Ma nong ga kisi ter no hos na balaure

---

19:6 Ninanaas 14:2 **19:7** Ais 61:10; Ninanaas 21:2 **19:9** Matiu 22:2-3 **19:10** Apostolo 10:25,26; Ninanaas 22:8-9 **19:11** Ninanaas 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 **19:12** Dan 10:6; Ninanaas 1:14; 2:17 **19:13** Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 **19:15** Sam 2:9; Ninanaas 1:16; 14:20

ma ina kure hadades di. Na papasuane di ma no but na ngalngaluan tane
God, no Dadeswana, hoke tikenong na papasuane ira gerep ura gil wain.
16 Ma di gate pakat no hinsana tano nuno sigasige ma tano pawana. Ma
i horek: "No Tamat na king ta ira king bakut ma no Tamat na Watong ta
ira watong bakut."
17 Io, ma iou ga nes tike angelo ga tur ter tano matana kasasa. Ma iga
kakongane nalu ter ta ira mon bakut ing di ga papar tuma ra mahuo. Ma
iga tange horek: "Mu hilo! Mu na kis hulungan tano tamat na gil nian
tane God.
18 Mu hilo waing mu nage en ira ureti di ira king ma ira but na umri
ma ira ut na baso. Ma mu na en bileng ira hos ma dong ing di kisi ter di.
Ma mu na en ira ureti di ira turadi bakut, di ira tultule ma di ing pa dile
tultule bileng, ira watong ma ira maris."
19 Io, ma iou ga nes no raaia ma ira king tano ula hanuo tikai ma ira
nudi umri. Di gate hanawat hulungan ura tut na hinarubu ma nong ga
kisi ter no hos tikai ma ira nuno umri.
20 Ma nong ga kisi ter no hos ga palim kawase no raaia tikai ma no
tangetus harabota nong git gilgil ira hakilang na kinarup utano raaia. No
tangetus harabota git paapalim hobi kaie igit hakale ira matanabar ing
di ga hatur kawase no hakilang tano raaia ma di ga lotu tupas no nuno
palimpuo. Ma nong ga kisi ter no hos ga ise halilon hasur dur ter tano
lulur na eh, a solam ma ra lulungo kanaia tana.
21 Ma nong ga kisi ter no hos ga ubu bing ira mes na turadi ma no nuno
sele na hinarubu nong ga hanasur mekaia tano hono. Ma ira mon di ga
ian hahos ta ira ureti di ira turadi.

20

No angelo ga banus bat Satan tike arip na tinohon, ma ira matanabar tane Krais di tut hut baling sukun ra minat.

1 Io, ma iou ga nes tike angelo ga hanana sur metuma ra mawe. Ma
iga hatur kawase no dades ura paapos no matanangas tano lulur pata ta
haphapatam tana. Ma iga palim ter tike dades na hinhiran sakit.
2 Io, iga palim kawase no tamat na si. Aie ikino si menalalie sakit. Da
kilam ie be no Ut na Hartutung, be Satan. Ma no angelo ga hiis kawase ie
tuk ter be tike arip na tinohon na sakit.
3 Io, no angelo ga ise ie tano lulur ma iga banus bat ie be nahula hakale
habaling ira huntunana bakut tano ula hanuo. Ma ne Satan na kis ter
kaia tuk ter be no arip na tinohon na pataam. Namur um, tikenong na
halangalanga ise ie. Ma ne Satan na langalanga ra kumkumina pana bung
mon.
4 Io, ma iou ga nes ari di ga kis ter ta ira kinkinis na gil harkurai. Ma ne
God gate ter ra kinkinis na harkurai ta di. Ma iou ga nes bileng ira tanua
dong ing di gate kut do di. Ma di ga kut do di kinong di ga harpir ma no
nianga tane God ma di ga hininaawas ta ira tutuno utano nilon tane Jisas.
Pa di gale lotu tupas no raaia be no nuno palimpuo. Ma pa di gale hatur
kawase no hakilang tano raaia ta ira punare di be ira luma di. Ma di ga
lon baling ma di ga harkurai tikai ma ne Krais tike arip na tinohon.
5 (Io, ma ira mes na minat pa di gale lon baling tuk ter no arip na tinohon
ga pataam.) Ma ikin no luaina tuntunut hut sukun ra minat.

19:16 Ninanaas 17:14 **19:17** Ese 39:17-20 **19:20** Ninanaas 13:12-17; 20:10 **20:1** Ninanaas 9:1 **20:2** Stt 3:1; Ninanaas 12:9 **20:4** Dan 7:9,22,27; 1 Korin 6:2; Ninanaas 13:17

6 Dong ing di na tut hut tano luaina tuntunut hut sukun ra minat, no
haridan na kis ta di ma di na gamgamatien. No airuo na minat pai nale
tale be na kure kawase di. Pata. Di na ngan hoke ira pris tupas God ma
ne Krais. Ma di na harkurai tikai ma ie ta tike arip na tinohon.

Di halangalanga leise Satan ma di kure hagae habaling ie.

7 Ma ing be no arip na tinohon gate sakit, di ga halangalanga leise Satan
mekaia ra katano na harpadano.
8 Io, ma ina hana ukaia ta ira ihet na busunpit tano ula hanuo ura hakale
lamus ira huntunana. Da kilam di be Gok ma ne Magok. Ma iga lamus
hulungan di ura hinarubu. Ma ira nudi winawas i manga haleng sakit
haruat ma ira iono tusu na waseser.
9 Di ga hanana ma ira katano ga hung ma di. Ma di ga tur luhutane no
taman nong God i sip ie, ing ira nuno gamgamatien na matanabar tus di
la kiskis kaia. Iesene a eh ga hanasur metuma ra mawe igom hagae di.
10 Ma di ga ise Satan tano lulur na eh, a solam ma ra lulungo kanaia tana.
Aie nong ga hakale lamus ira matanabar. Ma no raaia ma no tangetus
harabota dur kanaia kaia tuei. Ma duhat na kilingane ra ngunungut
hathatikai ma pai nale pataam.

Ira minat di tur ter ra harkurai.

11 Io, ma iou ga nes tike mangana tamat na ponponiana kinkinis na gil
harkurai. Ma tikenong ga kis ter tana. No ula hanuo ma no mawe dur ga
hilo leh ra matmataan tana ma dur ga buner harsakit.
12 Iou ga nes ira minat, di ira maris ma di ira watong. Di ga tur ter
menalalie tano kinkinis na gil harkurai ma di ga papos ira pakpakat. Ma
di ga papos tike mes na pakpakat bileng, aie no pakpakat na nilon. Ma
nong i kis ter tano kinkinis na gil harkurai ga kure di haruat ma ira nudi
gingilaan ing di gate pakat ter tano pakpakat.
13 Io, ma no tes ga ter pukus ira minat ing di ga kis ter tana. Ma no minat
ma no taman na minat dur ga gil bileng hobi. Ma nong ga kis ter tano
kinkinis na gil harkurai ga kure di tiketike haruat ma ira nudi gingilaan.
14 Ma iga ise no Ngas na Minat ma no Taman ta ira Minat ter tano lulur
na eh. Ma no lulur na eh, aie no airuo na minat.
15 Ma ing be pa di gale nes no hinsana tikenong tano pakpakat na nilon,
di ga ise hasur ie tano lulur na eh.

21

A sigar mawe ma a sigar ula hanuo dur hanawat.

1 Io, ma iou ga nes tike sigar mawe ma tike sigar ula hanuo kinong no
luaina mawe ma no luaina ula hanuo dur gate buner leh. Ma pata baling
um ta tes.
2 Iou ga nes no Halhaaliena Taman. Aie no Sigar Ierusalem. Ma iga
hananasur mekaia hone God metuma ra mawe. Ma iga taguro ter hoke
tike haine i ura tinolen. Ma di gate hamar timaan ie be no nuno tunana
nage nes ie hoke tike melmel na haine.
3 Io, ma iou ga hadade ra tamat na ingana tikenong ga hanawat metuma
ra tamat na kinkinis na harkurai. Ma iga tange be, “Nes baak! No kinkinis

---

20:6 Ninanaas 1:6 **20:8** Ese 38:2,9,15-16 **20:9** 2Kng 1:10 **20:10** Sam 11:6; Ninanaas 19:20; 21:8 **20:12** Dan 7:9-10; Matiu 25:31-46; Apostolo 17:31; 2 Korin 5:10; Ninanaas 13:8 **20:13** Rom 2:6; 1 Pita 1:17; Ninanaas 2:23; 22:12 **21:1** Ais 65:17; 2 Pita 3:13 **21:2** Ais 52:1; 61:10; Hibru 11:16; 12:22; Ninanaas 3:12 **21:3** WkP 26:11,12; Ese 37:27; Sek 2:10; 2 Korin 6:16

tane God ikana nalamin ta di ira turadi. Ma ne God na kis tikai ma di. Ma
a nuno matanabar um di ma ne God iat na kis tikai ma di ma a nudi God
um ie.
4 Na ros ira lur na mata di. Ma pata baling um ta minat be ta tapunuk.
Ma pata bileng ta sunuah be ta ngunngutaan kinong ira linge menalalie
ite pataam."
5 Io, ma nong ga kis ter tano tamat na kinkinis na harkurai ga tange
be, "Iou gilgil hasigarna ira linge bakut!" Ma iga tange be, "Pakat kawase
kakarek kinong karek ra nianga i tutuno ma i tale be tikenong na so no
nuno nurnur ine."
6 Ma iga tange tagu, "Ite pataam um! Iou no Hathatahun ma no
Haphapatam. Iou no Luaina ma no Hauhawatne. Nesi nong i sip maru,
iou ni hamamo bia mon ie ma ra taho tano puat na nilon. Ma pai nale kul.
7 Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam, iou ni
tabar ie ma kakarek ra linge bakut. Iou um no nuno God ma a natigu um
ie.
8 Iesene ari, a nudi katano no lulur na eh, a solam ma ra lulungo kanaia
tana. Ma di ira mangana turadi horek: ira ut na bunurut, ira tabuna
nurnur, ira ut na sana, ira ut na harubu bingibing bia, ira ut na ser
magirmagir, ira ut na lotu tupas ira palimpuo, ira ut na harakale, ma dong
ing di noh tikai ma tikenong paile nuno ie. Di na hana ter tano lulur na
eh. Ma aie no iruo na minat."

A mangana taman so no sigar Ierusalem.

9 Io, ma tikenong ta ira liman ma iruo na angelo ing di ga palim ter ira
liman ma iruo na gingop ga hanawat ukira ho iou. Ma kike ra gingop di ga
hung ter ma ira liman ma iruo na hauhawatna tirih. Ma iga tange tagu be,
"Hilo! Iou ni hamanis no haine tam nong i ura totole no Not no Sipsip."
10 Io, no dades tano Halhaaliena Tanuo ga pulus iou ma no angelo ga kap
haut iou utuma tike tamat na uladih sakit. Iga hamanis no Halhaaliena
Taman tagu. Ma aie ne Ierusalem. Ma no taman ga hananasur metuma
ra mawe hone God.
11 No taman ga murarang ma no minamar tane God. Ma iga murarang
hoke tike maririsuan na hot nong a tabi matana. Ma iga palai hoke ra
galas.
12 Ma a mon tamat na kengkeng na balo luhutane ie. A sangahul ma
iruo na matanahala tano balo. Ma a sangahul ma iruo na angelo di ga kis
ter ta kike ra matanahala. Io, ma ta kike ra matanahala di ga pakat ter ira
sangahul ma iruo na hinsa di ira sangahul ma iruo na huntunana gar na
Israel.
13 Ma aititul a matanahala tike palpal ta ira ihet na balo.
14 Ma a sangahul ma iruo na bura hot ura hatur hadades no balo tano
taman. Ma di gate pakat ter ira sangahul ma iruo na hinsa di ira apostolo
tano Not no Sipsip ter ta kike ra burana hot.
15 No angelo nong ga wowor ma iou ga palim ter tike linge hoke tike
pana parange. Di ga gil ie ma ra gol. Ma iga palim ter ie ura hapupuo no
taman ma no balo ma ira matanahala tana.
16 Ira ihet na balo tano taman di lawas haruat. Io, iga hapupuo ira ihet
na balo ma di tiketike di haruat ma 2,200 kilomita. Ma no kengkeng utuma
nalu tano balo ga haruat bileng ma 2,200 kilomita.

21:4 Ais 35:10; 65:19; Ninanaas 7:17 **21:5** 2 Korin 5:17 **21:6** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Ninanaas 1:8,17; 22:17 **21:7** 2Sml 7:14; Sam 89:26-27 **21:8** Matiu 25:41; Hibru 10:38-39; Ninanaas 20:15; 22:15 **21:10** Ese 40:2 **21:11** Ais 60:1-2,19 **21:12** Ese 48:30-35 **21:15** Ese 40:3; Ninanaas 11:1

17 Ma no tamtapagas tano balo ga haruat ma 144 na laha. Ma ing be no
angelo ga hapupuo no balo, ira laha ga haruat mon ma ira laha ira turadi
di la hapupuo.
18 Di gate gil no balo ma tike mangana maririsuan na hot nong a tabi
matana. Ma no taman di ga gil ie ma ra gamgamatien na gol. Ma no taman
ga palai hoke ra galas.
19 Di ga hamar ira burana hot ing di ga hatur hadades no balo. Di ga
hamar kike ra burwana hot ma ira maririsuan na hot. No luaina burwana
hot i nanaas hoke ra puspus na marite. No airuo i ngan hoke no mawe.
No aitul i manga gilotgilot. No aihet i haruat ma ira pana pos.
20 No liman i dardaraan ma i ponpon. No liman ma tike i nanaas hoke ra
puspus na bolbol. No liman ma iruo i nanaas hoke ira puspus na hahoor.
No liman ma itul i ngan hoke ra puspusno no tamat na kadolkadol. No
liman ma ihet i nanaas hoke ra ionga. No sangahul i ponponiana. No
sangahul ma tike i haruat ma ira puspus na kanawa. No sangahul ma
iruo i ngan hoke ra gamara i lamar.
21 Di gate gil ira sangahul ma iruo na matanahala ma ira sangahul ma
iruo na tulur a kalagi. Di gate gil no ngas tano taman ma ra gamgamatien
na gol. Ma iga palai hoke ra galas.
22 Io, ma iou pai gale nes ta tamat na hala na lotu naramon tano taman
kinong no Dades na Watong God ma no Not no Sipsip, dur haruat ma tike
tamat na hala na lotu ta ikino taman.
23 No taman pai gale supi ter ra madares tano kasasa be no teka. Pata.
No minamar tane God i hamadares ter ie ma no Not no Sipsip aie i haruat
ma no lulungo tano taman.
24 Ira huntunana bakut tano ula hanuo di na lon kaia ra madares tano
taman. Ma ira king tano ula hanuo di na lala kaia tikai ma ira minamar
ta di.
25 Ma pai nale tabanus ira matanahala kinong pata ta kadado kaia.
26 Ira huntunana bakut tano ula hanuo di na lala kaia tikai ma ira
minamar ta di ma ira nudi kinkinis na watong.
27 Pata ta bilingana linge na lala kaia. Ira ut na harakale ma dong ing di
gilgil ira sana tintalen ing da mikmikiane, pa di nale lala bileng kaia. Di
sene mon ing di gate pakat ter ira hinsa di tano pakpakat na nilon tano
Not no Sipsip, di na lala kaia.

22

1 Io, ma no angelo ga hamanis no taho na nilon tagu. Ma no taho
ga manga madares hoke ra galas. Iga puat huat menapu tano tamat na
kinkinis na harkurai tane God ma no Not no Sipsip.
2 Ma iga sel nalamin tano ngas tano taman. Ma no dahe na nilon ga
tur ter kaia ta ira iruo gagene no taho. A sangahul ma iruo na pana ga
huei tike tinohon, tike pana tike teka. Ma ira pana no dahe ura haalon ira
huntunana.
3 Ma pata ta nong God gate kure hagae na kis naramon tano taman. No
tamat na kinkinis na harkurai tane God ma no Not no Sipsip na kis kaia
naramon tano taman. Ma ira tultule tane God di na lotu tupas ie kaia.
4 Di na nes no matmataan tana ma no hinsana na kis ta ira punare di.

21:18 Ais 54:11-12 **21:23** Ais 60:19-20; Ninanaas 22:5 **21:24** Ais 60:3,5 **21:25** Ais 60:11 **21:27** Ais 52:1; Ese 44:9; 1 Korin 6:9-10 **22:1** Ese 47:1 **22:2** Stt 2:9; Ese 47:12; Jol 3:18; Sek 14:8 **22:4** Matiu 5:8; Ninanaas 3:12

5 Pata baling ta kadado kaia. Pa di nale supi ta madares ta tike lulungo.
Ma pa di nale supi bileng no madares tano kasasa kinong God no Watong
na murarang ta di. Ma di na kap ra kinkinis na gil harkurai hathatikai ma
pai nale pataam.
6 Io, ma no angelo ga tange tagu, “Kike ra nianga i tutuno ma i tale be
ira turadi di na so ira nudi nurnur ine. No Watong, aie no God ta di ira
tangetus. Ila kurkure di be di na ianga. Ma ite tule no nuno angelo ter ta
ira nuno tultule. Ma no angelo na hamanis ta di ira linge i ura hinanawat
haiah.”

Jisas na tapukus baling.

7 Ma ne Jisas ga tange be, “Hadado baak! Hutate um ma ni hanawat!
No haridan na kis ta ikino nong i taram ira nianga na tangetus ta ikin ra
pakpakat.”
8 Iou mon, Jon, iou ga nes ma iou ga hadade kike ra linge. Ma be iou
gate hadade ma iou gate nes, iou ga puko utusu ra parpares na kakine no
angelo ura lotu tupas ie. Aie nong ga hamanis kike ra linge tagu.
9 Iesene iga tange tagu, “Waak um u gil hobi! Der bakut mon airuo
tultule tane God tikai ma ira tangetus, ira tasim. Ma dait bakut tikai ma
di bileng ing di la tartaram ira nianga ta ikin ra pakpakat. Hobi kaie, nu
lotu tupas God!”
10 Io, ma iga tange tagu, “Waak u banus bat ira nianga na tangetus ta ikin
ra pakpakat kinong no pana bung ite hutate be kike ra linge na hanawat.
11 Nesi tikenong ila gilgil ra sasana, da waak ter iat ie na gilgil ra sasana
hobi. Ma hobi bileng ta nong ila gilgil ira bilingana tintalen. Da waak ter
iat ie hobi be na gilgil ira bilingana tintalen. Ma nesi tikenong ila gilgil ira
takados na tintalen, na tahut be na gilgil iat hobi. Ma nesi tikenong ila gilgil
ira gamgamatien na tintalen, na tahut be na gilgil iat ira gamgamatien na
tintalen.”
12 Jisas i tange be, “Hadado baak! Hutate um ma ni hanawat! Ing be
ni hanawat iou ni palim ira numu kunkulaan. Ma iou ni kul mu tiketike
haruat ma ira numu pinapalim.
13 Iou no Hatahun ma no Hapatam. Iou no Luaina ma no Hauhawatne.
Iou no Haburuana ma no Hadukduk.
14 “No haridan na kis ta di ing di gis ira nudi sigasige. Di na gis ira nudi
sigasige waing di nage ian tano dahe na nilon ma di nage lala harsakit ta
ira matanangas tano taman. Ma ing be di gis ira nudi sigasige, na takados
be di na ian ma di na lala hobi.
15 Io, ma di ira ut na sana rusu me nataman tano tamat na taman. Ma
ira ut na ser magirmagir di kis kaia bileng tikai ma ira ut na harubu
bingibing bia. Ma dong ing di noh tikai ma tikenong paile nuno ie, di kis
tusu nataman bileng. Ma hobi bileng dong ing di lotu tupas ira palimpuo
ma di ira sana ut na hinarakale.
16 “Iou mon, Jisas, iou te tule no nugu angelo ukaia ho mu be na hinawas
palai ta kike ra linge uta mu ira matanabar na lotu ta ira tamtaman. Iou
no bulumenamur tano huntunana tane Dawit. Iou no tiding na malane
nong i manga murarang.”
17 No Halhaaliena Tanuo i tange, “Hilo!” Ma no haine nong ga ura totole
no Not no Sipsip i tange, “Hilo!” Ma nesi tikenong i hadade kakarek ra

---

22:5 Dan 7:18,27; Ninanaas 5:10; 20:6; 21:23,25 **22:6** Ninanaas 1:1 **22:7** Ninanaas 1:3 **22:8** Ninanaas 19:10 **22:11** Dan 12:10 **22:12** Ais 40:10; Jer 17:10; Ninanaas 2:23 **22:13** Ais 44:6; Ninanaas 1:8,17; 21:6 **22:14** Stt 2:9; 3:22 **22:16** Nam 24:17; Ais 11:1,10; Rom 1:3; Ninanaas 2:28; 5:5 **22:17** Ais 55:1; Ninanaas 21:6

nianga, na tahut be na tange, “Hilo!” Nesi tikenong i sip maru, i tahut be
na hilo. Ma nesi tikenong i sip be na kulupo bia mon tano taho na nilon
ma pai nale kul, i tahut be na kulupo hobi.
18 Iou hakatom mu bakut ing mu hadade ira nianga na tangetus ta
kakarek ra pakpakat. Iou hakatom mu horek: Ing be ta tikenong na pasum
ta nianga ter ta kakarek ra pakpakat, God na pasum ter tana ira tirih i kis
ta ikin ra pakpakat.
19 Ma ing be tikenong na kap leise ari nianga ta ikin ra pakpakat na
tangetus, God na gil bileng hobi tana. Na kap ise no pinalau tana tano
dahe na nilon i kis ta ikin ra pakpakat. Ma ina kap ise no pinalau tana
bileng tano halhaaliena taman nong i kis ta ikin ra pakpakat.
20 Nong i hininaawas ta kakarek ra linge i tange be, “Maso! Hutate um
ma ni hanawat.”
Maso. Watong Jisas, nu hilo.
21 Iou sasaring be no harmarsai tano Watong Jisas na kis tikai ma ira
matanabar tane God. Amen.

22:18 Lo 4:2; 12:32 **22:20** Ninanaas 2:16